

ศิริวุฒิ วรรณทอง

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

ชาวไทยเชื้อสายจีนกับการสร้างความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

ดุชนินพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาไทยศึกษา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

2567

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

City building by Chinese - Thai in Mueang Sisaket District, Si Sa Ket Province

SIRIWUTH WANNATHONG

A DISSERTATION SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF
THE REQUIREMENTS FOR DOCTOR DEGREE OF PHILOSOPHY

IN THAI STUDIES

FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

BURAPHA UNIVERSITY

2024

COPYRIGHT OF BURAPHA UNIVERSITY

คณะกรรมการควบคุมคุณิพนธ์และคณะกรรมการสอบคุณิพนธ์ได้พิจารณาคุณิพนธ์ของ ศิริวุฒิ
วรรณทอง ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทย
ศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

คณะกรรมการควบคุมคุณิพนธ์

คณะกรรมการสอบคุณิพนธ์

อาจารย์ที่ปรึกษา

.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนิต โตอิตเทพย์)

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทพพร มังธานี)

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อภิศักดิ์ ชีระวิสิษฐ์)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ธนพลักษ์ ชามะรัตน์)

กรรมการ

(ดร.ธีรเดช มานะกุล)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนิต โตอิตเทพย์)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทพพร มังธานี)

..... คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์)

วันที่..... เดือน.....พ.ศ.

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา อนุมัติให้รับคุณิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร. วิทวัส แจ่มเอียด)

วันที่..... เดือน.....พ.ศ.

62810011 : สาขาวิชา ไทยศึกษา, ป.ด.

คำสำคัญ: ชาวไทยเชื้อสายจีน การสร้างความเป็นเมือง เขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ

ศิริวุฒิ วรรณทอง : ชาวไทยเชื้อสายจีนกับการสร้างความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ (City building by Chinese - Thai in Mueang Sisaket District, Si Sa Ket Province) คณะกรรมการควบคุมคุณภาพ: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนิต โตอติเทพย์ , ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทพพร มังธานี ปี พ.ศ. 2567

การศึกษาเรื่อง ชาวไทยเชื้อสายจีนกับการสร้างความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 3 วัตถุประสงค์ ดังนี้ 1.เพื่อศึกษาพลวัตทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของชาวไทยเชื้อสายจีนเมืองของเทศบาลเมืองศรีสะเกษ 2. เพื่อศึกษาเงื่อนไขหรือเงื่อนไขที่สร้างความเป็นเมืองของเทศบาลเมืองศรีสะเกษ และ 3.เพื่อศึกษาบทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนกับการสร้างความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ

ผลการศึกษาพบว่า การตั้งรกรากและพัฒนาการของชุมชนชาวจีนในจังหวัดศรีสะเกษ สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของท้องถิ่นอย่างน่าสนใจ เริ่มจากในช่วงแรกของการอพยพ คือชาวจีนที่อพยพมาจากดินแดนทางตอนใต้ของประเทศจีน คือ มณฑลกว่างตุง ฮกเกี้ยน และไหหลำ ชาวจีนเหล่านี้ได้แก่ชาวจีนกว่างตุง ชาวจีนแคะ (ฮากกา) ชาวจีนแต้จิ๋ว ชาวจีนฮกเกี้ยน และชาวจีนไหหลำ เข้ามาอาศัยในสยาม แล้วกระจายสู่บริเวณต่างๆ เมืองศรีสะเกษเป็นจุดหมายในการตั้งถิ่นฐาน เนื่องจากเล็งเห็นศักยภาพทางการค้าและการเกษตร นอกจากนี้การพัฒนาเส้นทางรถไฟสายกรุงเทพ-อุบลราชธานีในสมัยรัชกาลที่ 5 และเปิดเดินรถถึงสถานีรถไฟศรีสะเกษในปี พ.ศ. 2471 กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ดึงดูดการตั้งถิ่นฐาน เพราะช่วยอำนวยความสะดวกในการขนส่งสินค้าและการเดินทางในเมืองศรีสะเกษมากขึ้น

การก่อตั้งเทศบาลศรีสะเกษในปี พ.ศ. 2479 นับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่เปิดโอกาสให้ชาวจีนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองมากขึ้น โดยมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาย่านการค้าในเขตเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งศูนย์กลางทางการค้าย้ายมาตั้งอยู่ในบริเวณรอบสถานีรถไฟ โดยเฉพาะบริเวณตลาดและถนนสายหลัก มีการริเริ่มธุรกิจใหม่ๆ ทั้งโรงสี โรงแรม ร้านอาหาร และการค้าวัสดุก่อสร้าง บ่อน โรงฝึ้น และธุรกิจอื่น ๆ อีกมากมาย รวมถึงการสร้างเครือข่ายการค้าที่เชื่อมโยงกับจังหวัดใกล้เคียงและประเทศเพื่อนบ้าน

ช่วงทศวรรษ 2480 ชุมชนชาวจีนต้องเผชิญกับความท้าทายจากนโยบายชาตินิยมที่เข้มงวด ทั้งการจำกัดการประกอบอาชีพบางประเภท การควบคุมโรงเรียนจีน และการเก็บภาษีพิเศษ แต่ชาวจีนในเมืองศรีสะเกษก็แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัวผ่านการผสมผสานวัฒนธรรมไทยเข้ากับประเพณีจีน การส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนไทยควบคู่กับการเรียนภาษาจีนที่บ้าน รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนท้องถิ่นผ่านการค้าและการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

จนกระทั่ง ปี พ.ศ. 2504 - 2540 เมืองศรีสะเกษได้รับการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรมที่หลอมรวมกันจนสร้างอัตลักษณ์เฉพาะตัวของเมืองขึ้นมา โดยเริ่มจากการเป็นศูนย์กลางทาง การค้าท้องถิ่นที่ผูกพันกับชุมชนชาวไทย-จีนในช่วงปี พ.ศ. 2503-2533 ก่อนที่จะขยายตัวสู่ความเป็นเมือง สมัยใหม่ที่รองรับเศรษฐกิจและการค้าในระดับภูมิภาค พร้อมกับการสร้างอัตลักษณ์เมืองที่สะท้อน รากเหง้าทางวัฒนธรรมของผู้คน ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในช่วงนี้ ความเป็นเมืองในบริบทศรีสะเกษจึงไม่ได้เพียงแค่การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของพื้นที่ แต่ยังรวมถึงการ เปลี่ยนแปลงในมิติของความสัมพันธ์ระหว่างคนกับพื้นที่ และความสามารถในการเชื่อมต่อกับเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมในวงกว้าง

เมื่อเข้าสู่ยุคการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ชุมชนชาวจีนได้ขยายบทบาทจากภาคธุรกิจสู่การเมือง ท้องถิ่น โดยใช้เครือข่ายทางธุรกิจและสังคมในการสร้างฐานสนับสนุนทางการเมือง มีส่วนร่วมในการ กำหนดนโยบายการพัฒนาเมือง และสนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์ผ่านสมาคมและมูลนิธิต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาดังกล่าวก็นำมาซึ่งความท้าทายด้านความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างกลุ่ม ธุรกิจชาวจีนกับชุมชนท้องถิ่น การรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนรุ่นใหม่ท่ามกลางกระแส โลกาภิวัตน์ และการสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตดั้งเดิม

ประวัติศาสตร์ของชุมชนชาวจีนในศรีสะเกษจึงไม่เพียงสะท้อนให้เห็นความสำเร็จในการปรับตัว และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังชี้ให้เห็นถึงความท้าทายในการสร้างการพัฒนาที่ ครอบคลุมและเป็นธรรมสำหรับทุกกลุ่มในสังคม ซึ่งเป็นบทเรียนสำคัญสำหรับการพัฒนาเมืองในอนาคต

62810011 : MAJOR THAI STUDIES, Ph.D.

KEYWORDS: Thais of Chinese descent, urbanization, Si Sa Ket Municipality

Siriwuth Wannathong : City building by Chinese - Thai in Mueang Sisaket District, Si Sa Ket Province. ADVISORY COMMITTEE: Assistant Professor Ph.D. TANIT TOADITHEP , Assistant Professor Ph.D. THEPPORN MUNGTHANEE 2024

Study on Thais of Chinese descent and urbanization in Sisaket Municipality, Sisaket Province aims to achieve three main objectives: 1. To study economic dynamics, Society and Politics of Thais of Urban Chinese Descent in Sisaket Municipality 2. To study the conditions or factors that contribute to the urbanization of Sisaket Municipality, and 3. To study the role of Thais of Chinese descent in urbanization process of Sisaket Municipality

The results of the study show that the settlement and development of the Chinese community in Sisaket Province reflects significant changes in the social, economic and political dynamics of the local area. This began during the initial phase of migration, when Chinese immigrants from the southern territories of China, namely Guangdong, Hokkien, and Hainan, settled in the area. These Chinese people include Cantonese, Hakka, Teochew, Hokkien, and Hainanese Chinese who came to live in Siam and spread to different areas. In addition, the development of the Bangkok-Ubon Ratchathani railway line during the reign of King Rama V, and the opening of the line to Sisaket Railway Station in 1928, became important factors in attracting settlements, as they facilitated cargo transportation and travel in Sisaket city.

The establishment of Sisaket Municipality in 1936 marked an important turning point that enabled Chinese people to participate more actively in the city's development. It played a significant role in the growth of commercial districts in urban areas, with commercial centers especially emerging around train stations, market areas, and main roads. New business initiatives included mills, hotels, restaurants, the trade of building materials, ponds, opium mills, and various other enterprises, along with the creation of a trade network linking Sisaket to neighboring provinces and countries.

During the 1940s, the Chinese community faced significant challenges stemming from strict nationalist policies, including restrictions on certain occupations, control over Chinese schools, and the imposition of special taxes. Nevertheless, the Chinese in Sisaket demonstrated a remarkable capacity for adaptation by integrating Thai cultural practices with their own Chinese traditions. This was evident in their efforts to enroll their children in Thai schools while maintaining Chinese language instruction at home, as well as in the cultivation of positive relationships with the local community through commerce and intermarriage.

Between 1961 and 1997, Sisaket City underwent economic, social, and cultural development that fused together to form the city's unique identity. It began as a local trade center closely connected with the Thai-Chinese community during the 1960s to 1990s, before expanding into a modern city that supported the regional economy and trade, while also shaping an urban identity rooted in the cultural heritage of its people. Ethnic diversity and the role of local leaders during this period played a crucial part in this transformation. Therefore, urbanity in the context of Sisaket refers not only to physical changes in the area, but also to shifts in the relationships between people and space, and the city's increasing ability to connect with broader economic and cultural systems.

With the advent of decentralization to local authorities, the Chinese community expanded its role beyond the business sector into local politics. Business and social networks were utilized to build political support bases, participate in the formulation of urban development policies, and support public interest activities through associations and foundations. However, this development also brought challenges, including economic inequality between Chinese business groups and local communities, the preservation of cultural identity among the younger generation amid globalization, and the need to balance economic growth with the preservation of traditional ways of life.

The history of the Chinese community in Sisaket not only reflects their success in adapting and participating in local development but also highlights the challenges of creating inclusive and equitable development for all groups in society. This serves as an important lesson for future urban development.

กิตติกรรมประกาศ

ดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้เป็นผลสำเร็จจากการเรียนรู้ การค้นคว้า และการสนับสนุนจากบุคคลและองค์กรหลายฝ่าย ข้าพเจ้าขอถือโอกาสนี้แสดงความขอบคุณอย่างสุดซึ้งต่อทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ บิดาและมารดา ผู้เป็นแรงสนับสนุนสำคัญในชีวิตของข้าพเจ้า ความรัก ความเสียสละ และการสนับสนุนในทุกมิติที่ท่านมอบให้มาตลอดชีวิต เป็นพลังสำคัญที่ผลักดันให้ข้าพเจ้ามุ่งมั่นและอดทนต่ออุปสรรคต่าง ๆ ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนิต โตดิเทพย์ อาจารย์ที่ปรึกษา และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เทพพร มังธานี อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้เสียสละเวลาและทุ่มเทให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทาง และตรวจแก้ผลงานด้วยความรอบคอบและใส่ใจในรายละเอียด ท่านทั้งสองมิได้เป็นแค่เป็นผู้ชี้แนะทางวิชาการ แต่ยังเป็นแรงบันดาลใจที่สำคัญในการสร้างความมุ่งมั่นให้ข้าพเจ้าได้เรียนรู้และพัฒนาตนเอง ข้าพเจ้าขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ที่ได้มอบโอกาสทางการศึกษาและสนับสนุนทุนการศึกษาตลอดระยะเวลาการศึกษา การสนับสนุนด้านทรัพยากร องค์ความรู้ และสิ่งแวดล้อมทางวิชาการที่เอื้ออำนวย ล้วนเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้ข้าพเจ้าสามารถดำเนินการศึกษาและงานวิจัยนี้จนสำเร็จลุล่วง นอกจากนี้ ข้าพเจ้าขอขอบคุณ พี่ ๆ และน้อง ๆ ในสาขาวิชาไทยศึกษา ที่ให้กำลังใจ สนับสนุน และช่วยเหลือทั้งในเชิงวิชาการและการใช้ชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัย ความสัมพันธ์ที่อบอุ่นและการร่วมมือกันเป็นแรงผลักดันที่สำคัญจนทำให้ข้าพเจ้าสามารถดำเนินงานดุษฎีนิพนธ์นี้จนสำเร็จ ขอขอบคุณ เพื่อน ๆ และพี่น้องในสาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ศรีสะเกษ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการให้กำลังใจและความช่วยเหลือต่าง ๆ แม้เราจะอยู่ต่างสาขาวิชา แต่การสนับสนุนจากเพื่อนพ้องเหล่านี้ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกไม่โดดเดี่ยวและมีแรงขับเคลื่อนในช่วงเวลาที่เหนื่อยล้า ข้าพเจ้าขอขอบคุณ คณาจารย์และมิตรสหายทุกท่าน ที่ให้คำแนะนำและสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ตลอดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นคำแนะนำทางวิชาการหรือการแบ่งปันประสบการณ์และความรู้ที่มีคุณค่า ทั้งหมดนี้ล้วนมีส่วนสำคัญที่ช่วยเติมเต็มความสมบูรณ์ของดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ สุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ ผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ที่ได้ให้ความร่วมมือและแบ่งปันความรู้ ประสบการณ์ และทรัพยากรต่าง ๆ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของงานวิจัย ข้อมูลและข้อเสนอแนะจากทุกท่านช่วยเสริมสร้างความสมบูรณ์และความน่าเชื่อถือให้กับงานวิจัยฉบับนี้ ข้าพเจ้าขอแสดงความซาบซึ้งใจและขอบคุณจากใจจริงต่อทุกท่านที่มีส่วนร่วมในความสำเร็จครั้งนี้

ศิริวุฒิ วรรณทอง

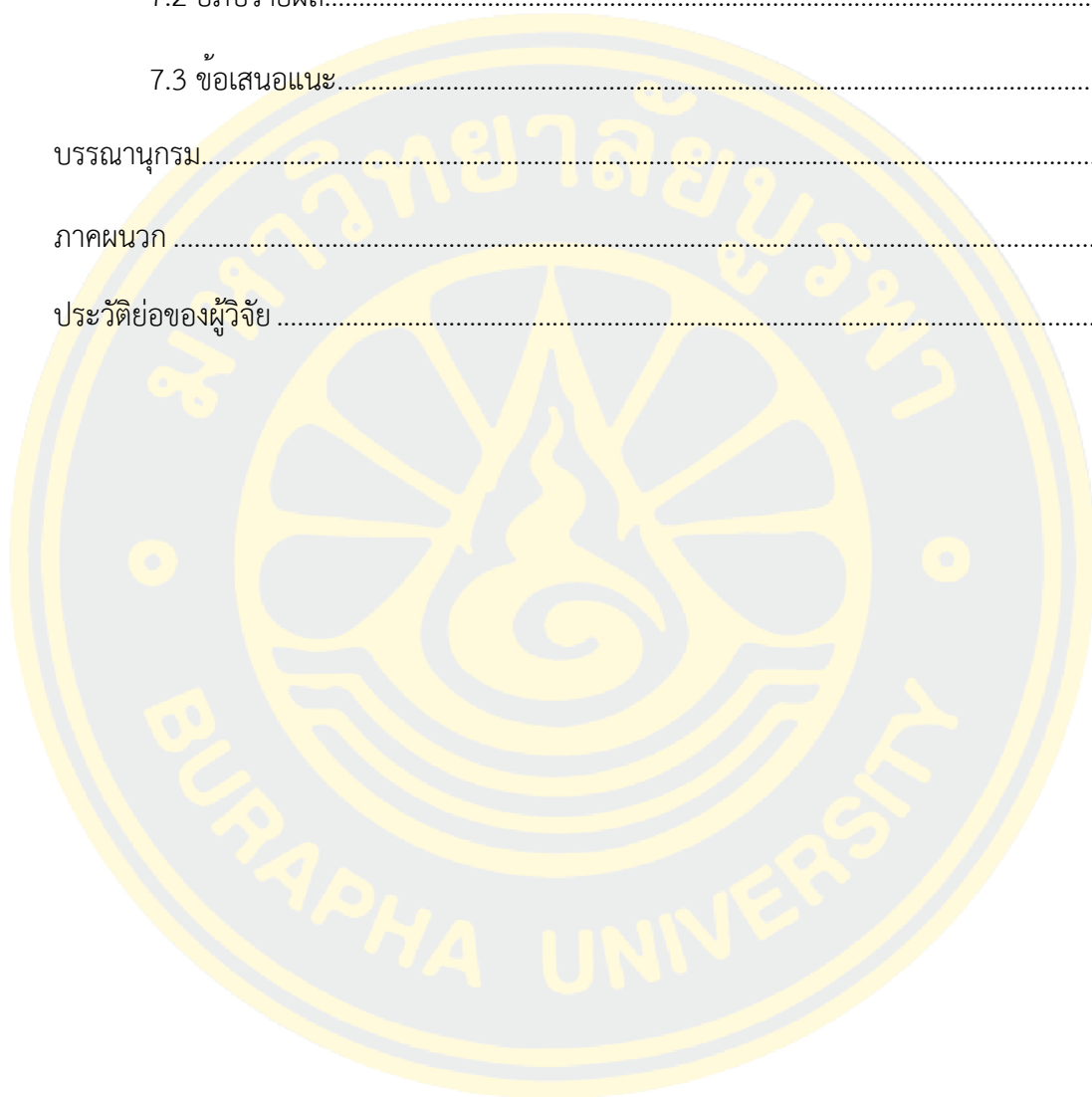
สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญ.....	ซ
สารบัญตาราง (ถ้ามี).....	ฅ
สารบัญรูปภาพ (ถ้ามี).....	ฅ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา.....	1
1.2 คำถามวิจัยหลัก.....	6
1.3 วัตถุประสงค์การศึกษา.....	6
1.4 ขอบเขตการศึกษา.....	7
1.5 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา.....	9
1.6 การนิยามศัพท์เฉพาะ.....	10
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
2.1 แนวคิดเรื่องชาวจีนในภาคอีสาน.....	12
2.2 แนวคิดเรื่องทุนและการสะสมทุน.....	25
2.3 แนวคิดเรื่องความเป็นเมือง.....	28
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	52
2.5 กรอบแนวคิด.....	67

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	69
3.1 รูปแบบการวิจัยและการเตรียมความพร้อมในการศึกษา.....	69
3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	75
3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	77
3.4 การนำเสนอผลการศึกษา.....	78
3.5 การสะท้อนและประเมินผลการวิจัย.....	80
บทที่ 4 เงื่อนไขของการสร้างความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ.....	83
4.1 เงื่อนไขทางภูมิศาสตร์เมืองและที่ตั้งของเมือง.....	83
4.2 เงื่อนไขด้านการปกครอง.....	87
4.3 เงื่อนไขด้านเศรษฐกิจและการค้า.....	100
4.4 เงื่อนไขด้านประชากรและชาติพันธุ์สัมพันธ์.....	119
4.5 เงื่อนไขด้านสังคมและวัฒนธรรม.....	122
บทที่ 5 พลวัตชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ.....	133
5.1 พลวัตชาวจีนในยุคแห่งการอพยพและการก่อตั้งถิ่นฐาน พ.ศ. 2443 - 2499.....	133
5.2 พลวัตของชาวจีนในยุคแห่งการพัฒนาทุน พ.ศ. 2500 - 2519.....	166
5.3 พลวัตของชาวจีนในยุคแห่งเศรษฐกิจการเมือง พ.ศ. 2520 - 2566.....	200
บทที่ 6 บทบาทของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ.....	209
6.1 บทบาทด้านเศรษฐกิจและการค้า.....	209
6.2 บทบาทด้านสังคมและวัฒนธรรม.....	217
6.3 บทบาทด้านผู้นำท้องถิ่นและการเมือง.....	229

บทที่ 7 สรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ.....	250
7.1 สรุป.....	251
7.2 อภิปรายผล.....	255
7.3 ข้อเสนอแนะ.....	279
บรรณานุกรม.....	282
ภาคผนวก	304
ประวัติย่อของผู้วิจัย	306

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 5.1 แสดงลำดับการเปิดเส้นทางเดินรถไฟสายนครราชสีมาถึงสถานีวารินชำราบ.....	150
ตารางที่ 6.1 แสดงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขต 1 จังหวัดศรีสะเกษ.....	245

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1 แสดงอาณาเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ.....	8
ภาพที่ 1.2 แสดงอาณาเขตของเทศบาลเมืองศรีสะเกษ.....	8
ภาพที่ 2.1 แสดงกรอบแนวคิดการศึกษา.....	67
ภาพที่ 4.1 แสดงที่ตั้งเมืองศรีสะเกษและแหล่งน้ำที่สำคัญ.....	84
ภาพที่ 4.2 แสดงที่ตั้งเมืองศรีสะเกษและแหล่งน้ำที่สำคัญ.....	84
ภาพที่ 4.3 แสดงภาพเทศบาลเมืองศรีสะเกษ.....	95
ภาพที่ 4.4 แสดงบริเวณที่ตั้งถิ่นฐานในบริเวณใกล้สถานีรถไฟ.....	111
ภาพที่ 5.2 แสดงป้ายสถานีรถไฟศรีสะเกษ แล้วบรรยากาศของชานชาลาสถานี.....	150
ภาพที่ 5.3 แผนที่แสดงเส้นทางรถไฟภาคอีสาน.....	152
ภาพที่ 5.4 ห้องแถวดินสภาพสมบูรณ์ที่ยังเหลืออยู่ บริเวณสี่แยกโรงเตา.....	156
ภาพที่ 5.5 สะพานข้ามห้วยสำราญ ตรงบริเวณชุมชนท่าเรือในปัจจุบัน.....	157
ภาพที่ 5.6 แสดงที่ตั้งชุมชนเกษตรชาวจีนบริเวณวัดเลียบบูรพาราม.....	159
ภาพที่ 5.7 เกียรติบัตรเชิดชูเกียรตินายเปลี่ยน สีลาวนิช.....	160
ภาพที่ 5.8 แสดงที่ตั้งชุมชนชาวจีนบริเวณสี่แยกวิจิตรนคร (แยกโรงเตา).....	161
ภาพที่ 5.9 แสดงรูปขุนอำไพพาณิชย์ (ทองอินทร์ นาคสีหราช) (แซ่โล้ว).....	165
ภาพที่ 5.10 ตึกขุนอำไพพาณิชย์ เป็นอาคารโบราณสถานในศรีสะเกษ	166
ภาพที่ 5.11 ทางรถไฟ ที่ทอดยาวไปสู่สะพานดำ ในภาพคือ รถไฟพระที่นั่งของในหลวง รัชกาลที่ 9 เมื่อคราวเสด็จเยือนศรีสะเกษ ปี 2498.....	170
ภาพที่ 5.12 แสดงภาพของกองผลิตผลทางการเกษตร ที่นำมารอขึ้นตู้เสบียง ข้างทางรถไฟ..	172
ภาพที่ 5.13 แสดงภาพบริเวณหน้าสถานีรถไฟศรีสะเกษ.....	172
ภาพที่ 5.14 บริเวณชุมชนชาวจีนเก่าถนนราชการรถไฟ ถือเป็นชุมชนชาวจีนยุคแรกๆใน ศรีสะเกษ.....	173
ภาพที่ 5.15 ร้านฮกแซ้งเป็นร้านขายของจีปาละทั่วไป ยุคเก่าก่อนในศรีสะเกษ.....	174
ภาพที่ 5.16 ร้านกำโล้วโอสถ เป็นร้านขายยาจีนโบราณในยุคแรกของศรีสะเกษ.....	174

ภาพที่ 5.17 แสดงภาพถ่ายมุมสูงของชุมชนชาวจีนยุคดั้งเดิม ริมทางรถไฟ.....	175
ภาพที่ 5.18 แสดงบริเวณสี่แยกถนนชุมชน ตัดกับถนนอุบล ในปัจจุบันจะเห็นร้านฮกซงอยู่ ทางขวามือ.....	175
ภาพที่ 5.19 ห้องแถวไม้ บริเวณ ถนนชุมชน ใกล้หัวถนนราชการรถไฟ ซึ่งเมื่อปี 2498 เคย ตั้งซุ้มรับเสด็จในหลวง ร. 9 โดยสมาคมพ่อค้าชาวจีนจังหวัดศรีสะเกษ ตรงนี้คือร้านกาแฟ โบราณที่คนศรีสะเกษนิยมมากินกัน คือร้านกาแฟศรีรงค์.....	176
ภาพที่ 5.20 แสดงอาณาเขตของเทศบาลเมืองศรีสะเกษ.....	190
ภาพที่ 5.21 แสดงรายนามผู้ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองศรีสะเกษ.....	191
ภาพที่ 5.22 แสดงบริษัท ฉัตรชัย ลีสซิง จำกัด.....	197
ภาพที่ 5.23 แสดงภาพปีกซีซูเปอร์เซ็นเตอร์ สาขาศรีสะเกษ เป็นสาขาที่ 67ได้ทำการเปิด ทำการ พ.ศ. 2552.....	208
ภาพที่ 5.24 แสดงภาพห้างโลตัส สาขาศรีสะเกษ ได้ทำการเปิดทำการ พ.ศ. 2561	209
ภาพที่ 5.25 แสดงภาพห้างแมคโคร สาขาศรีสะเกษ ได้ทำการเปิดทำการ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2567.....	209
ภาพที่ 6.1 แสดงเทศกาลงานจ๊ว จังหวัดศรีสะเกษ.....	222
ภาพที่ 6.2 แสดงมูลนิธิศรีสะเกษสงเคราะห์.....	226
ภาพที่ 6.3 แสดงอาคารมูลนิธิสว่างจิตต์ศรีสะเกษธรรมสถาน.....	228
ภาพที่ 6.4 แสดงรูปนายทักษิณ ชินวัตร และนายวิจิต ไตรสรณกุล.....	248

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การศึกษาเรื่อง "ชาวไทยเชื้อสายจีนกับการสร้างความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ" มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ สังคม และเศรษฐกิจของพื้นที่นี้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย คำกล่าวหนึ่งที่สำคัญยิ่งและสะท้อนภาพความของความเป็นคนจีนโพ้นทะเลในทุก ๆ ภูมิภาคของโลกซึ่ง William G. Skinner¹ ได้กล่าวไว้ใน *Chinese Society in Thailand: An Analytical History* ว่า

“...คนไทยเชื้อสายจีนโพ้นทะเล ได้ครองความสำคัญสำหรับอนาคตของภูมิภาคนี้ยิ่งขึ้น พร้อม ๆ กับการสิ้นสุดของลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การสถาปนาอำนาจรัฐคอมมิวนิสต์ของจีน ทำให้จีนสามารถขยายอำนาจได้มากขึ้นอีกครั้งอย่างไรก็ตามหลายศตวรรษหรือนับพันปีก่อนวิวัฒนาการเหล่านี้ คนไทยเชื้อสายจีนโพ้นทะเลเลืบทบาทสำคัญอยู่แล้วในการพัฒนาเศรษฐกิจและความเจริญทางสังคมของรัฐสำคัญ ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้...”

ข้อความดังกล่าวสะท้อนภาพลักษณ์ของชาวจีนโพ้นทะเลในฐานะกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งในเชิงประวัติศาสตร์และยุคสมัยใหม่ โดยชาวจีนไม่เพียงเป็นแรงขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจและสังคมมาหลายศตวรรษ แต่ยังปรับตัวสู่การเป็นเงื่อนไขเชิงยุทธศาสตร์ในบริบทหลังการสิ้นสุดลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตกและการขยายอำนาจของจีนคอมมิวนิสต์ แม้จะถูกมองว่ามีความเชื่อมโยงกับจีนแผ่นดินใหญ่ แต่ชาวจีนโพ้นทะเลก็แสดงถึงความยืดหยุ่นในการดำรงอยู่ร่วมกับสังคมท้องถิ่น ทว่ายังคงเผชิญความท้าทายจากการถูกตีความว่าเป็น "ตัวแทนอิทธิพลจีน" ที่อาจขัดแย้งกับอัตลักษณ์ของชาติผู้เป็นเจ้าของมาตุภูมิ ภาพลักษณ์นี้จึงซับซ้อนด้วยความเป็นทั้งผู้สร้างสรรค์ความเจริญและผู้ถูกจับตามองจากความสัมพันธ์อำนาจทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป

¹ Skinner, G. W. (1957). *Chinese Society in Thailand: An Analytical History*. Cornell University Press.

ดังนั้นการศึกษาบทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากพวกเขาเป็นกลุ่มที่มีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของเมืองอย่างลึกซึ้ง ประการแรก การเข้ามาของชาวไทยเชื้อสายจีนตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5² ได้นำไปสู่กระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างคนท้องถิ่นและกลุ่มชาติพันธุ์ใหม่ ซึ่งช่วยสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของเมืองศรีสะเกษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านวัฒนธรรม ชาวไทยเชื้อสายจีนได้นำเอาประเพณีและวิถีชีวิตของตนเองมาผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การเฉลิมฉลองเทศกาลตรุษจีน การละเล่นพื้นบ้านแบบจีน และการแต่งกายแบบจีน ซึ่งกลายเป็นส่วนสำคัญของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในเมืองศรีสะเกษในปัจจุบัน กระบวนการนี้ไม่เพียงแต่เสริมสร้างความหลากหลายทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในพื้นที่ ประการที่สอง การศึกษานี้ยังช่วยอธิบายการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของเมืองได้อย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะในแง่ของการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น ชาวไทยเชื้อสายจีนมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมของเมือง ชาวจีนได้นำเงินทุนและความเชี่ยวชาญมาสร้างกิจการต่างๆ เช่น กิจการค้าขาย โรงงานอุตสาหกรรม และระบบโลจิสติกส์ ซึ่งส่งผลให้เศรษฐกิจในเมืองเติบโตและเจริญรุ่งเรือง นอกจากนี้ การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจรอบสถานีรถไฟ ซึ่งเป็นศูนย์กลางการขนส่งสินค้าและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ยังแสดงให้เห็นถึงการสร้างพื้นที่สาธารณะที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในวงกว้าง³

การศึกษานี้จึงเป็นกรณีศึกษาที่สำคัญในการทำความเข้าใจพลวัตทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของพื้นที่ ซึ่งไม่เพียงแต่จะช่วยให้เราเข้าใจประวัติศาสตร์และพัฒนาการของเมืองได้ดียิ่งขึ้น แต่ยังเป็นพื้นฐานสำคัญในการวางแผนพัฒนาเมืองในอนาคตที่คำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์มรดกทางประวัติศาสตร์ และการส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

ในมิติของการพัฒนาเศรษฐกิจ ชาวไทยเชื้อสายจีนมีบทบาทสำคัญในการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจและการขยายตัวของย่านการค้าในเมืองศรีสะเกษ โดยเฉพาะพื้นที่รอบสถานีรถไฟที่กลายเป็นศูนย์กลางการกระจายสินค้าเกษตร เช่น ข้าว อ้อย และมันสำปะหลัง ไปยังตลาดภายนอก การลงทุนในอาคารพาณิชย์และระบบโลจิสติกส์โดยชาวไทยเชื้อสายจีน เช่น นายทองเฮง แซ่ตั้ง สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการสะสมทุนและการขยายขนาดธุรกิจ ตามแนวคิดของ Karl Marx และ David Harvey

²เอี่ยมพร ศรสุวรรณ. (2548) *การรับรู้เรื่องชาวจีนของชนชั้นนำทางการเมืองไทย พ.ศ.2438-2475*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. DOI

: https://doi.nrct.go.th/ListDoi/ListDetail?Resolve_DOI=10.14457/CU.the.2005.489

³ Guotu, Zhuang. (2013). China's policies on Chinese overseas: Past and present. In L. P. Wong & S. Tan (Eds.), *Routledge handbook of the Chinese diaspora* (pp. 31-41). Routledge.

ที่เห็นว่า การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมเป็นกลไกสำคัญในการกระตุ้นการสะสมทุน (Capital Accumulation)⁴ และการขยายตัวของเมือง นอกจากนี้ ชาวไทยเชื้อสายจีนยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในเมืองศรีสะเกษ เช่น การสร้างโรงพยาบาล สถานศึกษา และวัดวาอาราม ซึ่งเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในพื้นที่ พวกเขายังมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบสถาปัตยกรรมของเมือง โดยนำรูปแบบสถาปัตยกรรมอาคารบ้านเรือนจีนมาปรับใช้ในเมือง จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของเมืองศรีสะเกษ การสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมที่ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนและท้องถิ่นนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของชาวไทยเชื้อสายจีนในการสร้างความเป็นเมืองที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ยิ่งไปกว่านั้น ชาวไทยเชื้อสายจีนยังมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนด้านการศึกษาและวัฒนธรรม เช่น การสร้างโรงเรียน มหาวิทยาลัย และการจัดกิจกรรมเทศกาลต่างๆ ซึ่งช่วยเสริมสร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมือง และทำให้เมืองศรีสะเกษมีความเจริญงอกงามทางปัญญาและวัฒนธรรมในระดับกว้างขวางกว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างไทยกับจีน โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน และความร่วมมือในด้านต่างๆ ซึ่งส่งผลให้เกิดประโยชน์ร่วมกันระหว่างสองประเทศ

ชาวไทยเชื้อสายจีนในเมืองศรีสะเกษจึงไม่เพียงแต่มีบทบาทในพื้นที่ท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงเมืองศรีสะเกษเข้ากับเศรษฐกิจระดับภูมิภาคและนานาชาติ ดังนั้น บทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษจึงเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการสร้างความเป็นเมืองที่ผสมผสานระหว่างความหลากหลายทางชาติพันธุ์ การพัฒนาเศรษฐกิจ และการเสริมสร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งไม่เพียงแต่มีคุณค่าทางวิชาการ แต่ยังมีความสำคัญในเชิงปฏิบัติในการวางแผนพัฒนาเมืองในอนาคตที่คำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์มรดกทางประวัติศาสตร์ และการส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

เมือง (City) เป็นพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรและกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมสูง มีลักษณะเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่รวมตัวกันของคนจำนวนมาก มีการจัดระเบียบโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค และสาธารณูปการต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่การดำเนินชีวิต เมืองมีบทบาทสำคัญในหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การปกครอง และสิ่งแวดล้อม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนของระบบเมืองและความสำคัญของการศึกษาเรื่องความเป็นเมือง (Urban Studies) ในบริบทต่าง ๆ สำหรับเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ บทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเป็นเมืองผ่านการพัฒนาเศรษฐกิจ การผสมผสานวัฒนธรรม และการสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการเติบโตของเมือง

⁴ Das, R. (2017). David Harvey's theory of accumulation by dispossession: A Marxist critique. *World Review of Political Economy*, 8(4), 590-616.

บทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนในกระบวนการพัฒนาเมือง ชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองในหลายมิติ โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ พวกเขาได้นำเงินทุนและความเชี่ยวชาญทางธุรกิจมาใช้ในการสร้างเครือข่ายการค้าและการลงทุนในพื้นที่ ตัวอย่างสำคัญคือการเข้ามาของระบบรถไฟในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งทำให้พื้นที่รอบสถานีรถไฟกลายเป็นศูนย์กลางการขนส่งสินค้าและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ชาวไทยเชื้อสายจีนกลุ่มแรกที่อพยพมาในปี พ.ศ. 2471 ได้สร้างอาคารพาณิชย์และระบบโลจิสติกส์เบื้องต้น เช่น โกดังสินค้าและตลาดสด ซึ่งสนับสนุนการขยายตัวของย่านการค้ากระบวนการนี้ไม่เพียงแต่กระตุ้นการสะสมทุน (Capital Accumulation) และการขยายขนาดธุรกิจ (Expanded Reproduction) ตามแนวคิดของ Karl Marx⁵ เท่านั้น แต่ยังสร้าง "พื้นที่เศรษฐกิจ" (Economic Space) ที่เป็นศูนย์กลางของการกระจายสินค้าเกษตร เช่น ข้าว อ้อย และมันสำปะหลัง ไปยังตลาดภายนอก นอกจากนี้ การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมและการสร้างถนนสายสำคัญ เช่น ถนนวงแหวน ยังสะท้อนแนวคิดของ David Harvey⁶ ที่เน้นว่า การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเป็นกลไกสำคัญในการกระตุ้นการสะสมทุนและการขยายตัวของเมือง

การผสมผสานทางวัฒนธรรมและการสร้างเอกลักษณ์ของเมือง นอกจากบทบาททางเศรษฐกิจแล้ว ชาวไทยเชื้อสายจีนยังมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความหลากหลายทางวัฒนธรรมในเมืองศรีสะเกษ พวกเขาได้นำเอาประเพณีและวิถีชีวิตของตนเองมาผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การเฉลิมฉลองเทศกาลตรุษจีน การละเล่นพื้นบ้านแบบจีน และการแต่งกายแบบจีน ซึ่งกลายเป็นส่วนหนึ่งของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในเมืองศรีสะเกษในปัจจุบัน กระบวนการนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Henri Lefebvre⁷ เกี่ยวกับ "การผลิตพื้นที่" (Production of Space) ที่เน้นว่า การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทางกายภาพและสังคมจะนำไปสู่การสร้าง "พื้นที่สังคม" (Social Space) ที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น การสร้างสถาปัตยกรรมแบบจีนในย่านการค้า หรือการสร้างวัดวาอารามที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมจีน ซึ่งเป็นกรณีศึกษาที่สำคัญในการวิเคราะห์บทบาทของชนกลุ่มน้อยในการพัฒนาเมือง

การสร้างสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ชาวไทยเชื้อสายจีนยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในเมืองศรีสะเกษ เช่น การสร้างโรงพยาบาล สถานศึกษา และวัดวา

⁵ Marx, K. (2019). Marx's Economic Manuscript of 1867–68 (excerpt). *Historical Materialism*, 27(4), 162-192.

⁶ Harvey, D. (2007). Neoliberalism and the City. *Studies in social justice*, 1(1), 2-13.

⁷ Lefebvre, H. (2014). The production of space (1991). In *The people, place, and space reader* (pp. 289-293). Routledge.

อาราม ซึ่งเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในพื้นที่ พวกเขายังมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบสถาปัตยกรรมของเมือง โดยนำรูปแบบสถาปัตยกรรมอาคารบ้านเรือนจีนมาปรับใช้ในเมือง จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของเมืองศรีสะเกษ การสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมที่ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนและท้องถิ่นนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของชาวไทยเชื้อสายจีนในการสร้างความเป็นเมืองที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

การศึกษาความเป็นเมือง ความสำคัญและประโยชน์ การศึกษาความเป็นเมือง (Urban Studies) มีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจและจัดการกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในบริบทของเมือง ประการแรก การศึกษาความเป็นเมืองช่วยให้เข้าใจปรากฏการณ์และพลวัตที่ซับซ้อนของเมืองในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านประชากร สังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง ความเข้าใจนี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการวางแผนและบริหารจัดการเมืองให้เกิดประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การศึกษาความเป็นเมืองยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการระบุและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของเมือง อาทิ ปัญหาการจราจร มลพิษ ความยากจน การขาดแคลนที่อยู่อาศัย เป็นต้น รวมถึงการวางแผนเพื่อพัฒนาเมืองให้เติบโตอย่างยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ยิ่งไปกว่านั้น การศึกษาความเป็นเมืองยังช่วยให้เข้าใจบทบาทของเมืองในฐานะแหล่งก่อกำเนิดและผสมผสานวัฒนธรรม ซึ่งก่อให้เกิดรูปแบบวิถีชีวิต ค่านิยม และวัฒนธรรมใหม่ ๆ ในสังคมเมือง พร้อมกันนั้นยังเป็นการศึกษาถึงกระบวนการสืบทอดและผสมผสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในบริบทของเมือง อีกทั้ง การศึกษาความเป็นเมืองช่วยให้เห็นถึงโอกาสและศักยภาพของเมืองในฐานะศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน และการบริการต่าง ๆ ตลอดจนโอกาสในการสร้างนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญในการวางแผนและส่งเสริมการพัฒนาเมืองต่อไป

การศึกษาเรื่องคนไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษและการสร้างความเป็นเมืองนั้นมีความสำคัญและที่มาของปัญหาหลายประการ เนื่องจากชุมชนคนไทยเชื้อสายจีนมักมีบทบาททางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญในการสร้างและพัฒนาเมืองต่าง ๆ ในประเทศไทย การศึกษานี้จะทำให้เข้าใจถึงบทบาทและอิทธิพลของคนไทยเชื้อสายจีนต่อการเติบโตของเมืองศรีสะเกษ ซึ่งจะเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนในบริบทของการสร้างเมือง นอกจากนี้ เมืองประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย นอกจากนั้นจะทำให้เข้าใจถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างคนไทยเชื้อสายจีนกับชนพื้นเมืองและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในบริบทของการสร้างเมือง ไม่ว่าจะเป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรมหรือแม้แต่ว่าความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นการทำนายและตั้งคำถามต่อแนวคิดและทฤษฎีทางสังคมศาสตร์เกี่ยวกับปรากฏการณ์การเป็นเมืองและชาติพันธุ์สัมพันธ์

เมื่อพิจารณาองค์ความรู้เกี่ยวกับชาวจีนในเมืองศรีสะเกษ พบว่า การศึกษาเรื่องชาวจีนในเมืองศรีสะเกษมีน้อยมาก งานของ สุวิทย์ ธีรศาศวัต เรื่องประวัติศาสตร์จีนอีสาน เป็นการการศึกษาวิเคราะห์การอพยพและบทบาทของชาวจีนในภาคอีสานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยอาศัยข้อมูลจากเอกสารประวัติศาสตร์และการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการชาวจีน พบว่า เงื่อนไขผลักดันการอพยพเกิดจากความยากลำบากในจีนแผ่นดินใหญ่ เช่น ความหนาแน่นประชากร ภัยธรรมชาติ และความไม่ปลอดภัย ส่วนไทยเป็นจุดหมายปลายทางเนื่องจากทรัพยากรอุดมสมบูรณ์และนโยบายรัฐบาลที่สนับสนุนแรงงานต่างชาติ ในช่วงแรก ชาวจีนมีส่วนสำคัญในการค้าขายและระบบเจ้าภาษีนายอากรภายหลังสนธิสัญญาเบาริง การสร้างทางรถไฟสายอีสาน (พ.ศ. 2443) ทำให้การคมนาคมสะดวกขึ้น ส่งผลให้จำนวนชาวจีนเพิ่มจาก 8,800 คนเป็น 34,300 คนภายใน 18 ปี พร้อมอาชีพใหม่ เช่น กรรมกรและเจ้าของโรงฝิ่น ตลอดจนการตั้งถิ่นฐานส่วนใหญ่เป็นกลุ่มจีนแต้จิ๋วจากกวางตุ้ง เดินทางมาทางรถไฟหรือทางบกผ่านเวียดนาม เมื่อตั้งหลักได้จะเริ่มจากอาชีพเล็กๆ ก่อนขยายเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ โดยการแต่งงานข้ามเชื้อชาติก็เป็นเรื่องปกติ ในช่วงปลาย พ.ศ. 2537 การเข้ามาของห้างสรรพสินค้าและร้านสะดวกซื้อส่งผลกระทบต่อร้านโชห่วย ทำให้เจ้าของร้านหลายคนไม่สืบทอดกิจการต่อ สะท้อนการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนจีนในภาคอีสานอย่างชัดเจน ผลการศึกษาอีกฉบับหนึ่งที่สำคัญคือ การศึกษาของ วรเทพ สันติวรวิทย์ เกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวจีนในเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษ พบว่า พวกเขาคงรักษาความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น ผ่านพิธีกรรมไหว้เจ้าที่แสดงถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ โดยผสมผสานลัทธิเต๋า พุทธศาสนา และความเชื่อพื้นบ้านจีนเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างกลมกลืน ในด้านเศรษฐกิจ ชาวจีนเริ่มจากอาชีพค้าขายขนาดเล็กภายในครอบครัว ก่อนขยายเป็นธุรกิจใหญ่ เช่น โรงแรม โรงสี ห้างทอง และศูนย์การค้า ระบบสกุลช่วยเหลือเสริมความสัมพันธ์ในชุมชน ส่วนมูลนิธิและสมาคมทำหน้าที่สนับสนุนธุรกิจให้เติบโตและสร้างอิทธิพลทางการเมือง นอกจากนี้ พวกเขาให้ความสำคัญกับการศึกษาบุตรหลาน เพื่อเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพมั่นคง ผลลัพธ์คือชุมชนชาวจีนในพื้นที่นี้ไม่เพียงมีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจและการเมือง แต่ยังปรับตัวและผสมผสานวัฒนธรรมของตนเข้ากับสังคมสมัยใหม่ได้อย่างลงตัว งานวิชาการทั้ง 2 ฉบับถูกนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อที่จะศึกษาในประเด็นต่าง ๆ อาทิ เงื่อนไขของความเป็นเมือง พลวัตและบทบาทของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ

การศึกษาเรื่อง "ชาวไทยเชื้อสายจีนกับการสร้างความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ" เกิดขึ้นจากความสนใจในปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของเมืองศรีสะเกษ ซึ่งเป็นพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาที่มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์จีนตั้งแต่ช่วงปลายสมัยรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะหลังการสร้างเส้นทางรถไฟในปี พ.ศ. 2471 ที่เชื่อมโยงเมืองศรีสะเกษกับภูมิภาคอื่น ๆ ของไทย งานวิจัยนี้ต้องการตอบคำถามว่า "กลไกใดที่ทำให้ชาวไทยเชื้อสาย

จีนสามารถส่งอิทธิพลต่อการพัฒนาเมืองศรีสะเกษได้อย่างลึกซึ้ง และกระบวนการดังกล่าวแตกต่างจากการศึกษาชุมชนจีนในพื้นที่อื่นอย่างไร"

1.2 คำถามวิจัยหลัก

พลวัตและบทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษสามารถการสร้างความเป็นเมือง (Urbanization) ได้อย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาเงื่อนไขหรือเงื่อนไขที่สร้างความเป็นเมืองของเทศบาลเมืองศรีสะเกษ
2. เพื่อศึกษาพลวัตทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของชาวไทยเชื้อสายจีนในเทศบาลเมืองศรีสะเกษ
3. เพื่อศึกษาบทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนกับการสร้างความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้มุ่งเน้นไปที่การสำรวจและวิเคราะห์พลวัตทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ รวมถึงบทบาทของพวกเขาในการสร้างความเป็นเมือง (urbanization) ในพื้นที่ดังกล่าว โดยมีขอบเขตของการศึกษาที่ชัดเจนเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4.1 ขอบเขตพื้นที่

การศึกษานี้จะดำเนินการเฉพาะภายในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีประชากรหลากหลายชาติพันธุ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์และการพัฒนาเมืองมาอย่างยาวนาน พื้นที่นี้ถูกเลือกเนื่องจากมีความโดดเด่นในเรื่องของวัฒนธรรม ประเพณี และเศรษฐกิจท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยเชื้อสายจีน ทำให้เหมาะแก่การศึกษาในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจในระดับเมือง โดยเทศบาลเมืองศรีสะเกษมีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดใน 2 ตำบลคือตำบลเมืองเหนือ ตำบลเมืองใต้ และครอบคลุมบางส่วนในพื้นที่ตำบลอีก 5 ตำบล ได้แก่ ตำบลชำ ตำบลหนองครก ตำบลหญ้าปล้อง ตำบลโพธิ์ และตำบลโพนข้าว รวมพื้นที่ทั้งหมด 36.66 ตารางกิโลเมตร

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลโพธิ์และตำบลน้ำคำ

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลชำ ตำบลหนองครก และตำบลโพนข้า

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลโพธิ์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลหญ้าปล้อง

1.4.2 ขอบเขตเวลา

การศึกษานี้ครอบคลุมช่วงเวลาสามระยะ ได้แก่ ช่วงเวลาปี พ.ศ. 2443 - 2499 เป็นช่วงเวลาแห่งการอพยพและการตั้งถิ่นฐานของชาวจีน ช่วงปี พ.ศ. 2500 - 2519 เป็นช่วงเวลาแห่งการพัฒนาทุนและสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และช่วงสุดท้ายคือ พ.ศ. 2520 - 2566 เป็นช่วงเวลาแห่งการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมตลอดจนเศรษฐกิจ

1.4.3 ขอบเขตเนื้อหา

การศึกษานี้แบ่งออกเป็นสามประเด็นหลัก ได้แก่ ประเด็นแรกศึกษาพลวัตชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ใน 3 ประเด็นได้แก่ 1. การพลวัตชาวจีนในยุคแห่งการอพยพและการก่อตั้งถิ่นฐาน พ.ศ. 2499 2. การศึกษาพลวัตของชาวจีนในยุคแห่งการพัฒนาทุน พ.ศ. 2500 - 2519 และ 3 การศึกษาพลวัตของชาวจีนในยุคแห่งเศรษฐกิจการเมือง พ.ศ. 2520 - 2566 ประเด็นที่สองศึกษาบทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนในการสร้างความเป็นเมือง ในด้านเศรษฐกิจและการค้า ด้านสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนบทบาทด้านการเมือง การมีส่วนร่วมกับชุมชน และประเด็นที่สาม ศึกษาเงื่อนไขที่สร้างความเป็นเมือง เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การเติบโตของประชากร และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เป็นต้น

1.4.4 ขอบเขตประชากร

กลุ่มเป้าหมายหลักของการศึกษานี้คือชาวไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ รวมถึงกลุ่มคนในชุมชนที่มีปฏิสัมพันธ์กับชาวไทยเชื้อสายจีน เช่น ผู้ประกอบการท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไปในพื้นที่ การศึกษายังครอบคลุมถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อทำความเข้าใจถึงกระบวนการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ

1.4.5 ขอบเขตแหล่งข้อมูล

การศึกษานี้ใช้ทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ข้อมูลปฐมภูมิมาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสำรวจแบบสอบถาม และการสังเกตการณ์ในพื้นที่จริง ส่วนข้อมูลทุติยภูมิได้มาจากเอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย สถิติจากหน่วยงานราชการ และเอกสารประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

1.4.6 ขอบเขตการวิเคราะห์

การศึกษานี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพเป็นหลัก เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนในบริบทของชาวไทยเชื้อสายจีนและกระบวนการสร้างความเป็นเมือง นอกจากนี้ ยังมีการใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงปริมาณในบางกรณีเพื่อสนับสนุนข้อสรุปและให้ภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้นเกี่ยวกับเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง

อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้มี ข้อจำกัด บางประการ เช่น การศึกษามุ่งเน้นเฉพาะพื้นที่เทศบาลเมืองศรีสะเกษ ดังนั้น ผลการศึกษาอาจไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่นได้โดยตรง อีกทั้งข้อมูลบางส่วนอาจมีข้อจำกัดในแง่ของความครบถ้วนและความสมบูรณ์ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน

ด้วยขอบเขตการศึกษาที่ชัดเจนนี้ คาดหวังว่าการศึกษานี้จะสามารถสร้างความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนในกระบวนการสร้างความเป็นเมือง และเสนอแนวทางในการพัฒนาชุมชนเมืองอย่างยั่งยืนในอนาคต

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

การศึกษาเรื่อง พลวัตทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของชาวไทยเชื้อสายจีนในเทศบาลเมืองศรีสะเกษ รวมถึงบทบาทของพวกเขาในการสร้างความเป็นเมือง จะก่อให้เกิดประโยชน์ในหลายมิติ ทั้งในระดับชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน โดยสามารถแบ่งประโยชน์ออกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ประโยชน์ในระดับชุมชน การศึกษานี้ส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ช่วยลดช่องว่างระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ อนุรักษ์วัฒนธรรมและความหลากหลาย และสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชนเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์และเข้มแข็ง

2. ประโยชน์ในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาลเมืองศรีสะเกษ) คือผลการศึกษาดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อเทศบาลเมืองศรีสะเกษในด้านการวางแผนนโยบายและการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน ทั้งในเรื่องเศรษฐกิจ การส่งเสริมธุรกิจท้องถิ่น และการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน

3. ประโยชน์ในระดับการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน การศึกษาดังกล่าวสนับสนุนการพัฒนาเมืองศรีสะเกษอย่างยั่งยืนใน 3 ด้านหลัก ได้แก่ การวางแผนเมืองอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อตอบสนองความ

ต้องการในอนาคต การส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่นอย่างสมดุลโดยคำนึงถึงทุกกลุ่มประชากร และการสร้างเมืองที่หลากหลายทางวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มเอกลักษณ์และดึงดูดการลงทุนและการท่องเที่ยว

4. ประโยชน์ในระดับวิชาการ การศึกษานี้มุ่งสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับบทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนในการสร้างความเป็นเมือง ซึ่งจะช่วยพัฒนากรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่องความเป็นเมืองและกลุ่มชาติพันธุ์ และสามารถนำไปใช้สนับสนุนการกำหนดนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองและสังคมในบริบทที่หลากหลาย

1.6 การนิยามศัพท์เฉพาะ (Definition of Terms)

การนิยามศัพท์เฉพาะ (Definition of Terms) เป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับคำศัพท์สำคัญที่ใช้ในงานวิจัย คำศัพท์เหล่านี้ควรมีความชัดเจนและครอบคลุมเนื้อหาของงานวิจัย โดยคำศัพท์ที่ควรนิยามในงานวิจัยนี้อาจแบ่งได้ดังนี้

1. ชาวไทยเชื้อสายจีน หมายถึง ประชาชนที่มีเชื้อชาติหรือบรรพบุรุษมาจากประเทศจีน แต่ปัจจุบันมีสัญชาติไทยและอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ มีการสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตบางส่วนจากประเทศจีน ควบคู่ไปกับการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมไทย

2. การสร้างความเป็นเมือง (Urbanization) หมายถึง กระบวนการที่พื้นที่ชนบทหรือชุมชนขนาดเล็กพัฒนาไปสู่ลักษณะของเมือง โดยมีการขยายตัวของประชากร การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การเติบโตของภาคเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

3. พลวัตทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง หมายถึง การอพยพและการตั้งถิ่นฐาน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงและการเคลื่อนไหวในด้านเศรษฐกิจ (เช่น การประกอบอาชีพ ธุรกิจ การลงทุน) สังคม (เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม) และการเมือง (เช่น การมีส่วนร่วมในระบบการปกครองท้องถิ่น)

4. บทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีน หมายถึง บทบาทด้านเศรษฐกิจและการค้า บทบาทด้านสังคมและวัฒนธรรม และบทบาทด้านการเมืองและการมีส่วนร่วม

5. เจือนไซหรือเจือนไซที่สร้างความเป็นเมือง หมายถึง เจือนไซต่าง ๆ ที่ส่งผลให้พื้นที่เปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นเมือง เช่น การเติบโตของประชากร การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และการขยายตัวของกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การสร้างความเป็นเมือง หรือ Urbanization เป็นประเด็นที่น่าสนใจยิ่งในยุคที่พื้นที่ชนบทกำลังลดลงและความเป็นเมืองกำลังรุกคืบเข้าสู่สังคมชนบทและถูกแทนที่ด้วยคำว่า “เมือง” โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมืองที่ตั้งอยู่บนเส้นทางของการพัฒนาสู่สังคมอุตสาหกรรมอย่างเช่นเมืองศรีสะเกษที่ถูกจับวางอยู่บนแผนพัฒนาในฐานะเมืองแห่งศูนย์การค้าชายแดนและข้ามพรมแดน ดังนั้นการศึกษากรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์กระบวนการกลายเป็นเมืองจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อแสดงให้เห็นถึงมิติที่แตกต่างออกไปในการทำเข้าใจความเป็นเมือง ดังนั้นการศึกษาเรื่อง ชาวไทยเชื้อสายจีนกับการสร้าง “ความเป็นเมือง” ในเขตเทศบาลเมืองจังหวัดศรีสะเกษ ได้ศึกษากรอบแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อนำมาสร้างกรอบแนวคิดพื้นฐานของการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเรื่องชาวจีนในภาคอีสาน
- 2.2 แนวคิดเรื่องทุนและการสะสมทุน
- 2.3 แนวคิดเรื่องความเป็นเมือง
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.5 กรอบแนวคิด

2.1 แนวคิดเรื่องชาวจีนในภาคอีสาน

การศึกษาแนวคิดเรื่องชาวจีนในภาคอีสาน นับเป็นการสำรวจปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมที่ซับซ้อนของกลุ่มชาติพันธุ์จีนโพ้นทะเลซึ่งตั้งรกรากในภูมิภาคอีสานของไทยมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 23 เป็นต้นมา ภาคอีสานซึ่งมีลักษณะทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมที่โดดเด่นจากการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชนพื้นเมืองหลากหลาย อาทิ ลาว เขมร และเวียตนาม ได้กลายเป็นพื้นที่ที่ชาวจีนเข้ามาสร้างเครือข่ายทางเศรษฐกิจและสังคม โดยผสมผสานอัตลักษณ์จีนเข้ากับบริบทท้องถิ่นอย่างลงตัว ดังที่ท้องถิ่นเรียกว่า “เจ๊กปนลาว”

2.2.1 การเข้าของคนจีนในภาคอีสาน

การเข้ามาของชาวจีนในภาคอีสานมีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตั้งแต่ช่วงสมัยอยุธยาจนถึงยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคอีสานได้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการค้าขาย การพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น และการขยายตัวของเมืองในภูมิภาคนี้ นอกจากนี้ ชาวจีนยังเป็นผู้ที่นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้

ในการทำการเกษตร การผลิต และการค้าขาย รวมถึงการสร้างเครือข่ายธุรกิจที่เชื่อมโยงทั้งในประเทศและต่างประเทศ การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในภาคอีสานจึงไม่เพียงแต่เป็นการหาที่อยู่อาศัยใหม่ แต่ยังเป็นการก่อร่างสร้างความจริงทางเศรษฐกิจและสังคมของภูมิภาคนี้ที่มีผลกระทบยาวนานจนถึงปัจจุบัน

การเข้ามาของชาวจีนในภาคอีสานยังไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าชาวจีนเข้ามาในภาคอีสานตั้งแต่เมื่อไรแต่จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และบันทึกการเดินทางทั้งของชาวตะวันตกและชาวตะวันออก พบว่า ชาวจีนเข้ามาในภาคอีสานตั้งแต่ก่อนที่จะมีทางรถไฟจากกรุงเทพฯ ถึงเมืองนครราชสีมา ชาวจีนที่เข้ามาในอีสานช่วงก่อนมีทางรถไฟจะประกอบอาชีพที่สำคัญ 2 อาชีพคืออาชีพค้าขายและการเป็นนายภาษีหรือนายอากร

ชาวจีนคนแรกที่เข้ามาในสายเป็นใครเข้ามาตั้งแต่เมื่อไหร่ยังไม่มีหลักฐานบันทึกแต่เชื่อได้ว่าชาวจีนเหล่านั้นเข้ามาในอีสานนานมาแล้ว เพราะว่ามี การติดต่อค้าขายระหว่างจีนกับดินแดนในแหลมทองตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 8 ซึ่งตรงกับสมัยสามก๊ก⁸ ในบันทึกของชาวต่างชาติโดยเฉพาะชาวตะวันตก พบว่า ในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 17 หรือปลายพุทธศตวรรษที่ 22 มีชาวจีนเข้ามาค้าขายเป็นครั้งคราวในแถบแหลมทองแล้ว พบว่า

“ทุก 2 ปีชาวจีนเดินทางจากจีนมายังเมืองชวาหรือเมืองหลวงพระบางในปัจจุบันนี้ด้วยเกวียน...พวกเขาล่องเรือลงมาขายชะมดเชียงและผ้าไหมที่เวียงจันทน์...”⁹

เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นในช่วงพุทธศักราช 2184 ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าปราสาททองของอาณาจักรอยุธยาและหลักฐานเดียวกันนี้ดังกล่าวถึงชาวจีนที่มาค้าขายในเขมรและลาวทางภาคใต้ว่า

“ชาวจีนเหมือนกับชาว sambor ของกัมพูชาในเกวียนออกเดินทางในเขต Namnoy ซึ่งเป็นดินแดนส่วนในของกัมพูชาหมายถึงถิ่นฐานของชาว phonong บ่อยครั้งการเดินทางดังกล่าวใช้เวลา 2-3 เดือนด้วยการแลกเปลี่ยนสินค้านี้ชาวพื้นเมืองสามารถแลกเปลี่ยนทองนอแรดและงาช้างกับเกลือเปลือกหอยเบี้ยเงิน เหล็กของขนาดเล็กที่ทำด้วยทองแดงและสินค้ากระตึกหลายอย่างของชาวเมือง sambor และ sambok เอาเมืองทั้งสองแทนที่จะให้เกลือสามารถได้ของที่มีน้ำหนักเท่ากันได้

⁸ ชุนวิจิตรมาตรา. (2516). ประวัติการค้าไทย. กรุงเทพฯ : บุรพาสาน์.

⁹ โยชิยุกิ มาซุฮารุ. (2546). ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของราชอาณาจักรลาว. กรุงเทพฯ : มติชน.

ในขณะเดียวกันโยชียูกิ มาซุฮาร่า ได้อธิบายว่าเพิ่มเติมว่า ในเขตมณฑลยี่เกิ้ลซ้ายแดนลาวและกัมพูชาปัจจุบัน มีชาวจีนและชาวกำพูชานำเกลือ เปลือกหอยและสินค้าอื่นๆไปแลกกับทองและของป่าอื่นๆ กับชนเผ่าที่พูดภาษาตระกูลมอญขแมร์ ในขณะที่บันทึกการเดินทางของเอเจียน แอมมอนิเย¹⁰ ในปีพุทธศักราช 2425 พบว่า

“เมืองที่เอเจียน แอมมอนิเยผ่านไปในภาคอีสาน มีคนจีนเข้ามาตั้งร้านค้าขายหลายเมืองเช่น ในตลาดเมืองอุบลราชธานี มีพ่อค้าชาวจีนมากกว่า 50 คน เมืองโพธิ์พิสัย เมืองหนองคายมีร้านค้าคนจีนประมาณ 10 ร้านในขณะที่เมืองแก่นท้าวพ่อค้าจีนขายผ้าฝ้ายผ้าห่มไหมพรมหมวกไม้ขีดเครื่องปั้นดินเผา หมาก พลโททองแดง หีบเหล็กเล็กๆ กระวาน เกลือ (สุวิทย์ ธีศาศวัต ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอีสาน) คนจีนเหล่านี้ต่างจากคนไทยกล่าวคือคนไทยเป็นผู้ผลิตสินค้า นำสินค้าไปขายและแลกด้วย แต่คนจีนส่วนใหญ่จะไม่ใช้ผู้ผลิต แต่จะมีอาชีพเป็นพ่อค้าคนกลางซื้อมาขายไปหรือแลกเปลี่ยน ตั้งร้านค้าเป็นของตนเอง ไม่ค้าแร่เหมือนชาวภูเขา พ่อค้าจีนบางคนเดินทางค้าขายระหว่างเมืองระหว่างเมืองอุบลราชธานีและเมืองทองโคราซ”

ตามบันทึกของพระวิภาควฑูต (James F. McCarthy)¹¹ ชาวอังกฤษเจ้ากรมแผนที่คนแรกของไทยในปีพุทธศักราช 2427 กล่าวถึงคนจีนในเมืองโคราชว่า

มีประมาณ 800 คนทำอาชีพค้าขายทุกอย่างรวมทั้งตั้งบ่อนและการพนันดื่มเหล้า สูบฝิ่น” “ชาวจีนเมืองโครากระจุกตัวอาศัยอยู่ด้านนอกประตูทางตะวันตกตรงบริเวณที่มีถนนเส้นหลักที่ติดต่อจากเมืองสระบุรี...”

ในขณะที่ เฮอร์เบิร์ต วาลิงตัน สมิท (Herbert Warington Smyth)¹² กล่าวถึงที่อยู่อาศัยของชาวจีนในเขตเมืองโคราชว่า

¹⁰ เอเจียน แอมมอนิเย บันทึกการสำรวจ ; ทองสมุทโร โดเร และ สมหมาย เปรมจิตต์ แปล. 2539. บันทึกการเดินทางในลาว ภาคสอง พ.ศ. 2440. โครงการผลิตเอกสารส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน สถาบันวิจัยสังคม: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

¹¹ พระวิภาควฑูต “บันทึกการสำรวจและบุกเบิกในแดนสยาม” แปลโดย ร.อ. หลุยส์ สุมาลี วีระวงศ์ วารสารแผนที่ฉบับพิเศษครบรอบ 200 ปี กรุงรัตนโกสินทร์. (กรกฎาคม 2524 - มิถุนายน 2526).

¹² เฮอร์เบิร์ต วาลิงตัน สมิท. บันทึกการเดินทางสู่แม่น้ำโขงตอนบนประเทศสยาม (Notes of a journey on the Upper Mekong, Siam) พรพรรณ ทองตัน แปลและเรียบเรียง (2549). กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

“...ที่อยู่อาศัยของชาวจีนในเมืองโคราชค่อนข้างแปลกตรงที่สร้างจากอิฐโคลนก้อนใหญ่ตรงส่วนมุมจะก่อขึ้นไปจนถึงหลังคาโดยมีระยะห่างจากหลังคาประมาณ 3-4 ฟุตและมีหลังคาจากขนาดกว้างวางคลุมเป็นพื้นที่ตัวบ้านไว้ทั้งหมด ผลจากการสร้างบ้านของชาวจีนทำให้ตัวบ้านมีอากาศเย็นตลอดเวลา ด้านในบ้านจะมีห้องเก็บของขนาดกำลังพอเหมาะไว้กันจนผู้ร้ายเป็นห้องเก็บของที่ปลอดภัยมากกว่าและอุ้งมากกว่าบ้านไม้ทั้งหลายในประเทศนี้นอกจากนี้ไม่มีข้อดีอะไรอีก เช่นเดียวกับการอาศัยอยู่บนพื้นดินย่อมมีความมั่นคงแข็งแรงและถูกสุขอนามัยน้อยกว่าอาศัยอยู่บนเสาตอม่อเหนือพื้นดินราว 6-10 ฟุตอย่างไม่ต้องสงสัย...”

ดังนั้นชาวจีนที่เข้ามาอยู่ในภาคอีสาน มีลักษณะที่สำคัญอยู่ 3 ลักษณะได้แก่ ลักษณะแรกเป็นชาวจีนที่มีร้านหรือตึกดินขายสินค้าอยู่ในร้านของตนเองโดยชาวจีนกลุ่มนี้จะรับสินค้าจากภาคกลางหรือต่างเมืองเอามาค้าขายในร้านของตนเอง ลักษณะที่ 2 คือชาวจีนที่เดินทางค้าขายไปมาเรื่อยๆระหว่างเมืองต่างๆในภาคอีสาน ลักษณะที่ 3 เป็นชาวจีนที่มีร้านค้าคล้ายกับลักษณะที่ 1 แต่ชาวจีนกลุ่มนี้ยังเดินทางค้าขายระหว่างเมืองด้วยแต่ชาวจีนในลักษณะนี้มีจำนวนน้อยเนื่องจากต้องใช้ทุนในการทำการค้าค่อนข้างมากและต้องจ้างแรงงานซึ่งเป็นคนท้องถิ่นไปช่วยคุ้มกันสินค้าต้องมีฐานะหรือจ้างผู้มีฐานะเช่น เภวียนถ้าหนทางไกลค่าจ้างกับมูลค่าสินค้าราคาพอๆกัน และเหตุผลที่สำคัญคืออันตรายจากการรบกวนของโจรซึ่งมีอยู่บ่อยครั้งและที่สำคัญอันตรายจาก ไข้ป่า สัตว์ป่าซึ่งเงื่อนไขเหล่านี้ทำให้ชาวจีนเดินทางค้าขายระหว่างเมืองมีน้อย

2.2.2 ชาวจีนในภาคอีสาน: รากฐานของการค้าก่อนยุคการสร้างทางรถไฟ

การอพยพของชาวจีนเข้ามาในภูมิภาคภาคอีสานของประเทศไทย ถือเป็นหนึ่งในปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของพื้นที่ แม้ว่าจะไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าชาวจีนเข้ามาในภาคอีสานตั้งแต่เมื่อไร แต่จากบันทึกทางประวัติศาสตร์และหลักฐานการเดินทางของชาวตะวันตกและตะวันออก ทำให้ทราบว่าชาวจีนมีบทบาทสำคัญในพื้นที่นี้ตั้งแต่ก่อนการสร้างทางรถไฟจากกรุงเทพฯ ไปยังนครราชสีมา ชาวจีนยุคแรกที่เข้ามาในภาคอีสานส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายและการเป็นนายภาษี ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของชาวจีนในการกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชนท้องถิ่น ก่อนการสร้างทางรถไฟสายอีสาน บทบาทของชาวจีนในภูมิภาคนี้มีความสำคัญในสองด้านหลัก ได้แก่ การค้าขายและการเป็นเจ้าภาษีนายอากร ซึ่งทั้งสองบทบาทนี้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการมาของระบบคมนาคมใหม่ ชาวจีนในฐานะพ่อค้าจะต้องแบกรับต้นทุนการขนส่งที่สูงจากการเดินทางด้วยเกวียนและเรือ ทำให้การค้าขายในพื้นที่อีสานมีข้อจำกัด ทั้งในแง่ต้นทุนและระยะเวลาที่ใช้ ขณะเดียวกัน การค้าขายในยุคนี้ส่วนใหญ่ยังเน้นการ

พึ่งพาทรัพยากรในท้องถิ่นโดยไม่ต้องอาศัยการสนับสนุนจากเมืองหลวงหรือรัฐบาลมากนัก นอกจากนี้ภัยอันตรายจากธรรมชาติ เช่น โรคไข้ป่า และอันตรายจากโจร ยังเป็นอุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางการค้าขาย

ชาวจีนในภาคอีสาน: รากฐานของการค้าก่อนยุคการสร้างทางรถไฟ ก่อนการสร้างทางรถไฟในประเทศไทย การค้าของชาวจีนในภาคอีสานมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความเป็นเมืองและเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยการค้าของชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคอีสานก่อนปี พ.ศ. 2471 นั้นเป็นการสร้างรากฐานสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจของภูมิภาคนี้ให้เติบโตอย่างรวดเร็วและมีเสถียรภาพ โดยเฉพาะในด้านการค้าภายในท้องถิ่นและการเชื่อมโยงการค้าไปยังเมืองใหญ่และต่างประเทศ

ชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคอีสานส่วนใหญ่เป็นชาวจีนโพ้นทะเลจากตอนใต้ของประเทศจีน เช่น ต่จิวและแคะ โดยมีจะเข้ามาทำการค้าหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการค้าเป็นหลัก การค้าของชาวจีนในภาคอีสานในช่วงนี้ไม่ได้จำกัดอยู่แค่การขายสินค้าในตลาดท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังเป็นการนำเข้าสินค้าจากเมืองใหญ่และจากต่างประเทศมาผสมผสานกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่น ชาวจีนในยุคนี้ถือเป็นผู้นำเทคโนโลยีและสินค้าที่ไม่เคยมีมาก่อนในท้องถิ่น เช่น อาหารแปลกใหม่เช่น ก๋วยเตี๋ยวและสินค้าฟุ่มเฟือยอื่น ๆ

การตั้งร้านค้าและศูนย์กลางการค้าของชาวจีนในจังหวัดต่าง ๆ เช่น นครราชสีมา ขอนแก่น และอุดรธานี ถือเป็นจุดสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น ชาวจีนมักจะพึ่งพาเครือข่ายที่ได้ตั้งถิ่นฐานก่อนแล้วเพื่อสร้างเครือข่ายทางการค้าและธุรกิจที่มั่นคง จากนั้นจึงค่อยขยายกิจการไปยังพื้นที่อื่น ๆ ในภูมิภาคอีสาน การค้าของชาวจีนจึงมีลักษณะของการขยายตัวที่ค่อยเป็นค่อยไปตามความสัมพันธ์ทางธุรกิจและครอบครัว

การค้าของชาวจีนในภาคอีสานยังช่วยเสริมสร้างความเจริญในด้านต่าง ๆ เช่น การนำวิทยาการใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในพื้นที่ชนบท เช่น การใช้เครื่องมือการเกษตรที่ทันสมัยและการสร้างระบบการเงินในชุมชนท้องถิ่น นอกจากนี้ ชาวจีนยังมีบทบาทในการขยายตลาดการค้าผ่านการสร้างความเชื่อมโยงกับตลาดในเมืองใหญ่และต่างประเทศ ช่วยเพิ่มการหมุนเวียนของเงินทุนและสินค้าที่หลากหลาย

ในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2471 แม้ยังไม่มีระบบโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่เช่นทางรถไฟ แต่การค้าของชาวจีนในภาคอีสานก็สามารถขยายตัวได้อย่างรวดเร็วโดยอาศัยเส้นทางการค้าที่เชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่นและเมืองใหญ่ การขนส่งสินค้าส่วนใหญ่จะใช้เส้นทางทางบกและเรือสำเภาผ่านแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นเส้นทางหลักที่เชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้านและเมืองในภาคกลางของไทย

การค้าของชาวจีนในภาคอีสานก่อนการสร้างทางรถไฟจึงเป็นการสร้างรากฐานเศรษฐกิจที่สำคัญ ซึ่งมีบทบาทในการกระตุ้นการขยายตัวของเมือง การสร้างเครือข่ายทางการค้า และการ

ส่งเสริมความเจริญของภาคอีสาน โดยไม่เพียงแต่พัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาค แต่ยังช่วยส่งเสริมการหลอมรวมทางวัฒนธรรมไทย-จีนให้กลมกลืนมากยิ่งขึ้น

2.2.3. ชาวจีน: รถไฟ การค้า และระบบเจ้าภาษีนายอากร

การขยายตัวของเครือข่ายรถไฟในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ช่วงพุทธศตวรรษที่ 23-20 ไม่เพียงเปลี่ยนโฉมการคมนาคม แต่ยังเป็นประตูสู่การเคลื่อนย้ายประชากรและวัฒนธรรม โดยเฉพาะชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลที่อพยพตามเส้นทางรถไฟเพื่อแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจ ในพื้นที่เช่นเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษ ชาวจีนไม่เพียงสร้างรากฐานทางการค้าด้วยระบบ "เจ้าภาษีนายอากร" ที่ผสมผสานกลไกเศรษฐกิจพื้นเมืองกับอิทธิพลตะวันตก หากยังใช้เครือข่ายรถไฟเป็นเส้นทางกระจายสินค้า ตั้งแต่ธุรกิจครอบครัวสู่ห้างร้านขนาดใหญ่ ทั้งยังคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านพิธีกรรมและความเชื่อดั้งเดิม ที่ผสมผสานกับบริบทท้องถิ่นได้อย่างกลมกลืน ความสัมพันธ์ระหว่างรถไฟกับชาวจีนจึงไม่ใช่เพียงเรื่องของการค้า แต่สะท้อนการปรับตัวเชิงยุทธศาสตร์ การสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจ และการรักษาสมดุลระหว่างการเป็นทั้ง "ผู้มาใหม่" และ "ผู้สร้างสรรค์" ในสังคมพหุวัฒนธรรม

1. ชาวจีนกับรถไฟ ปี พ.ศ. 2443 รัฐบาลสยามในขณะนั้นได้ดำเนินการการสร้างทางรถไฟจากกรุงเทพฯ ถึงเมืองนครราชสีมา เป็นเหตุการณ์สำคัญที่มีผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาภูมิภาคอีสาน รวมถึงเป็นก้าวสำคัญในการวางรากฐานโครงสร้างพื้นฐานของประเทศไทยในยุคใหม่

1.1 ความสำคัญของการสร้างทางรถไฟ ในช่วงปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ประเทศไทยเผชิญแรงกดดันจากมหาอำนาจตะวันตก โดยเฉพาะการขยายอิทธิพลของฝรั่งเศสและอังกฤษในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พระองค์ทรงเล็งเห็นว่าการพัฒนาระบบคมนาคม เช่น ทางรถไฟ เป็นกลยุทธ์สำคัญในการรวมศูนย์อำนาจของรัชสมัยใหม่ และช่วยปกป้องอธิปไตยของประเทศ โดยการเชื่อมโยงดินแดนส่วนภูมิภาคกับศูนย์กลางอำนาจที่กรุงเทพฯ ดังนั้นการสร้างทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-นครราชสีมา เป็นเส้นทางสายแรกที่พัฒนาขึ้นเพื่อเชื่อมกรุงเทพฯ กับภาคอีสาน ดินแดนที่มีศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติ แต่ยังเข้าถึงได้ยาก ระบบคมนาคมที่มีอยู่เดิม เช่น การใช้เกวียนหรือเรือ เป็นไปด้วยความลำบากและล่าช้า การมีทางรถไฟช่วยลดต้นทุนการขนส่งและทำให้ภูมิภาคอีสานสามารถเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ขั้นตอนการดำเนินการสร้าง การสร้างทางรถไฟสายนี้เริ่มต้นในปี พ.ศ. 2434 โดยมีการว่าจ้างวิศวกรจากต่างประเทศมาช่วยออกแบบและก่อสร้าง ทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-นครราชสีมา มีระยะทางประมาณ 265 กิโลเมตร ใช้เวลาก่อสร้างนานเกือบ 10 ปี และแล้วเสร็จในปี

พ.ศ. 2443 โดยมีสถานีสำคัญระหว่างทาง เช่น สระบุรี แกลง และปากช่อง การก่อสร้างต้องเผชิญกับความท้าทายจากภูมิประเทศที่เป็นภูเขาและพื้นที่ป่าทึบ รวมถึงข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีและทรัพยากรในขณะนั้น

1.3 ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม การสร้างทางรถไฟสายนี้ส่งผลให้ภูมิภาคอีสานมีความเจริญทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นอย่างมาก ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ข้าว ไม้ และสินค้าการเกษตรอื่น ๆ สามารถขนส่งมายังกรุงเทพฯ และส่งออกไปยังต่างประเทศได้ง่ายขึ้น ชาวจีนที่มีบทบาทในด้านการค้ากลายเป็นกลุ่มสำคัญในการใช้ระบบรถไฟเพื่อกระจายสินค้า และขยายเครือข่ายการค้าของตนเอง นอกจากนี้ การมาของทางรถไฟยังเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น การเดินทางที่เคยใช้เวลาหลายวันหรือหลายสัปดาห์ ถูกลดเหลือเพียงไม่กี่ชั่วโมง ทำให้การติดต่อระหว่างภูมิภาคและกรุงเทพฯ สะดวกขึ้น ประชาชนในอีสานสามารถเข้าถึงการศึกษาและบริการจากส่วนกลางได้มากขึ้น ขณะเดียวกัน ทางรถไฟยังนำความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม โดยนำพาวิถีชีวิตแบบใหม่จากเมืองหลวงสู่ชนบท

1.4 ผลกระทบต่อการบริหารราชการแผ่นดิน ทางรถไฟสายนี้เป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญที่ช่วยรวมศูนย์อำนาจการปกครองของกรุงเทพฯ เข้ากับดินแดนอีสาน การขยายอิทธิพลของรัฐสมัยใหม่ทำให้สามารถจัดเก็บภาษีและควบคุมดูแลประชากรในภูมิภาคนี้ได้อย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้น ระบบเจ้าภาษีนายอากรที่เคยมีบทบาทในภูมิภาคค่อย ๆ ถูกยกเลิก และแทนที่ด้วยระบบราชการที่มีประสิทธิภาพ

1.5 ความท้าทายและข้อวิพากษ์วิจารณ์ แม้ว่าทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-นครราชสีมาจะสร้างผลประโยชน์มหาศาล แต่กระบวนการก่อสร้างก็ต้องเผชิญกับอุปสรรค เช่น การจัดหางบประมาณจากต่างประเทศ ทำให้รัฐบาลต้องกู้ยืมเงินจากต่างชาติ ซึ่งนำไปสู่ภาระหนี้สินในระยะยาว นอกจากนี้ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่มุ่งเน้นการเชื่อมโยงกับศูนย์กลางยังทำให้การพัฒนาภูมิภาคเป็นไปในลักษณะไม่สมดุล ซึ่งเป็นปัญหาสืบเนื่องในระยะยาว

การสร้างทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-นครราชสีมาในปี พ.ศ. 2443 เป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ประเทศไทย มันไม่เพียงแต่สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและเชื่อมโยงภูมิภาคอีสานกับส่วนอื่น ๆ ของประเทศ แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการรวมศูนย์อำนาจและปฏิรูประบบราชการ อย่างไรก็ตาม การสร้างทางรถไฟดังกล่าวก็ยังมีข้อจำกัดและผลกระทบในแง่ลบที่ต้องได้รับการแก้ไขในภายหลัง

2. ชาวจีนกับการค้าในอีสาน¹³ ก่อนปี 2471 หรือก่อนการปฏิรูปการเมืองและเศรษฐกิจในประเทศไทย การค้าของชาวจีนในภาคอีสานมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่นและการขยายตัวของเมืองในภูมิภาคนี้ โดยเฉพาะการค้าของชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคอีสานตั้งแต่ช่วงสมัยอยุธยาจนถึงช่วงต้นทศวรรษ 2470 ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า การค้าของชาวจีนในภาคอีสานก่อนปี พ.ศ. 2471 นั้นมีลักษณะการพึ่งพาอาศัยเครือญาติและการพัฒนาอาชีพค้าขายที่มีทั้งรูปแบบการค้าภายในท้องถิ่นและการค้ากับต่างประเทศ

ในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 24 ชาวจีนที่อพยพมาในภาคอีสานส่วนใหญ่เป็นชาวจีนโพ้นทะเลที่มาจากตอนใต้ของเทศจีน เช่น ต่จิวและแคะ โดยส่วนมากจะมาทำการค้าขายในตลาดท้องถิ่นหรือเป็นพ่อค้าคนกลางที่นำสินค้าจากเมืองใหญ่เข้าสู่ชนบท การค้าของชาวจีนในยุคนี้ไม่เพียงแต่จำกัดอยู่ในสินค้าพื้นฐาน เช่น ข้าวสาร น้ำตาล หรือเสื้อผ้าเท่านั้น แต่ยังขยายไปถึงสินค้าฟุ่มเฟือยและนวัตกรรมต่าง ๆ ที่ไม่เคยมีในท้องถิ่นมาก่อน เช่น เครื่องมือการเกษตรที่ทันสมัยและอาหารที่แปลกใหม่ เช่น ก๋วยเตี๋ยว ซึ่งเป็นที่นิยมในกลุ่มชนชั้นกลางในสมัยนั้น

บทบาทของชาวจีนในการกระตุ้นการค้าภายในท้องถิ่นและการนำเข้าเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในภูมิภาคอีสานช่วยเสริมสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง การตั้งร้านค้าของชาวจีนในแต่ละจังหวัดไม่เพียงแต่เป็นจุดแลกเปลี่ยนสินค้าเท่านั้น แต่ยังเป็นศูนย์กลางของการพบปะและการสร้างเครือข่ายการค้าระหว่างท้องถิ่นและเมืองใหญ่ อีกทั้งการค้าของชาวจีนยังเป็นการเชื่อมโยงกับภาคเกษตรกรรม โดยเฉพาะการขายสินค้าทางการเกษตรและการให้สินเชื่อแก่ชาวบ้านที่มักขาดแคลนเงินทุนสำหรับการทำการเกษตร

ด้านการค้ากับต่างประเทศ ชาวจีนในภาคอีสานมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงการค้าของไทยกับประเทศจีน ซึ่งในช่วงนี้การค้ามักจะดำเนินไปผ่านเส้นทางการค้าที่ตั้งอยู่ในเมืองใหญ่อย่าง นครราชสีมา ขอนแก่น และอุดรธานี ซึ่งเป็นเส้นทางสำคัญที่เชื่อมต่อไปยังกรุงเทพฯ และต่อไปยังประเทศจีน การค้าของชาวจีนในยุคนี้จึงไม่เพียงแต่เป็นการค้าภายในประเทศ แต่ยังมีการส่งออกสินค้าจากประเทศไทยไปยังจีนและประเทศอื่น ๆ ผ่านเส้นทางการค้าข้ามชาติ ถึงแม้ว่าการค้าของชาวจีนในภาคอีสานในช่วงก่อนปี 2471 จะยังไม่สามารถขยายตัวได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากมีการควบคุมทางการค้าในบางช่วงเวลา แต่ก็สามารถเห็นได้ชัดว่า การเข้ามาของชาวจีนในภาคอีสานเป็นตัวเร่งให้เศรษฐกิจท้องถิ่นเติบโตอย่างรวดเร็ว ด้วยการทำการค้าขายที่มีประสิทธิภาพและความสามารถในการเชื่อมโยงตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

¹³ นาริรัตน์ ปริสุทธิภูมิพร. (2546). พัฒนาการของชาวจีนในประเทศไทยและภาคอีสาน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การค้าของชาวจีนในภาคอีสานก่อนปี 2471 เป็นการค้าผ่านการเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่นและเมืองใหญ่ โดยชาวจีนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความเจริญทางเศรษฐกิจและการเผยแพร่เทคโนโลยีใหม่ ๆ ไปยังพื้นที่ชนบท ชาวจีนยังทำการค้าภายในท้องถิ่นและกับต่างประเทศ ส่งผลให้เศรษฐกิจในภาคอีสานขยายตัวอย่างรวดเร็วและเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของภูมิภาคในอนาคต

3. ชาวจีนกับระบบเจ้าภาษีนายอากร บทบาทของชาวจีนในฐานะเจ้าภาษีนายอากรนั้นมีผลกระทบต่อชาวอีสานในทางลบ โดยเฉพาะการเป็นตัวแทนของรัฐบาลในการเก็บภาษีจากประชาชน เจ้าภาษีนายอากรมักถูกมองว่าเป็นผู้สร้างภาระเพิ่มเติมให้กับชาวอีสาน ด้วยการคิดค้นรูปแบบภาษีใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับรัฐ อย่างไรก็ตาม ระบบเจ้าภาษีนายอากรยังคงจำกัดอยู่ในพื้นที่เมืองใหญ่ เช่น นครราชสีมาและบริเวณใกล้เคียง

การเข้ามาของชาวจีนในพื้นที่ภาคอีสานของประเทศไทยในช่วงที่ประเทศกำลังพัฒนาและขยายอาณาเขต ส่งผลให้พวกเขาเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเป็นเจ้าภาษีนายอากร ซึ่งเป็นระบบที่รัฐบาลไทยในช่วงเวลานั้นมอบหมายให้เอกชนเข้ามาทำหน้าที่เก็บภาษีในบางพื้นที่แทนการดำเนินงานโดยรัฐโดยตรง การมอบสิทธิ์สัมปทานนี้เป็นแนวทางที่ช่วยให้รัฐสามารถจัดเก็บภาษีได้อย่างมีประสิทธิภาพในพื้นที่ห่างไกล

เจ้าภาษีนายอากรจะมีหน้าที่เก็บภาษีจากสินค้าหรือบริการบางประเภทและผูกขาดการจำหน่ายสินค้าต่าง ๆ ตามที่รัฐบาลกำหนด ซึ่งรายได้ที่เกิดขึ้นจากการเก็บภาษีจะถูกนำไปใช้คืนทุนค่าธรรมเนียมที่จ่ายให้กับรัฐล่วงหน้าและสร้างกำไรให้กับเจ้าภาษีเอง โดยเจ้าภาษีนายอากรต้องจ่ายเงินบางส่วนให้กับรัฐบาลตามข้อตกลง และส่วนที่เหลือจะทยอยส่งคืนตามระยะเวลาที่ตกลงกัน ซึ่งมักเป็นระยะเวลา 1 ปี

ระบบเจ้าภาษีนายอากรมีประวัติยาวนาน และเริ่มใช้งานมาตั้งแต่สมัยอยุธยา โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคกลางและภาคอีสาน และพบหลักฐานการจัดตั้งเจ้าภาษีนายอากรอย่างชัดเจนในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อ พ.ศ. 2387 ตามหลักฐานในสมุดไทยดำ ซึ่งระบุว่าเจ้าหน้าที่ผู้ได้รับตำแหน่งจะต้องจ่ายภาษีให้แก่รัฐบาลทุกปี ในพื้นที่นครราชสีมา นายบุญคง ได้รับแต่งตั้งเป็นนายอินทราอากรและต้องจ่ายภาษี 35 ชั่งต่อปี แต่ต่อมา นายภักดีนุชิตเห็นว่าการตีมูลค่าของประชาชนเพิ่มขึ้น จึงปรับให้มีการเก็บภาษีจากสุราเพิ่มขึ้น และให้ตำแหน่งนี้เปลี่ยนมาที่นายขุนไทรภพแทน

การเข้ามาของระบบเจ้าภาษีนายอากรในพื้นที่ภาคอีสานทำให้บทบาทของชาวจีนเด่นชัดยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในช่วงรัชกาลที่ 4 และ 5 ซึ่งขุนนางไทยมักมอบสิทธิ์สัมปทานในการเก็บภาษีให้แก่ชาวจีนทำหน้าที่แทนตน โดยที่ขุนนางไทยจะเก็บค่าหัวคิวหรือส่วนแบ่งกำไรจากการเก็บภาษีโดยไม่ต้องลงมือทำงานด้วยตนเอง ในขณะเดียวกัน ชาวจีนต้องรับภาระในการจัดการและเก็บภาษี

การผูกขาดสิทธิในการเก็บภาษีทำให้ชาวจีนเริ่มเห็นโอกาสในการทำธุรกิจเต็มตัว และเมื่อมีทุนเพียงพอ ก็เริ่มประมูลสิทธิสัมปทานจากรัฐด้วยตนเอง ไม่ต้องผ่านขุนนางไทยอีกต่อไป ทำให้ชาวจีนกลายเป็นเจ้าของสัมปทานการเก็บภาษีและดูแลพื้นที่ภายใต้ระบบเจ้าภาษีนายอากรอย่างเต็มรูปแบบ

การเป็นเจ้าภาษีนายอากรทำให้ชาวจีนต้องสร้างเครือข่ายทางสังคมและธุรกิจในท้องถิ่น เพื่อให้สามารถจัดการงานและเก็บภาษีได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยชุมชนท้องถิ่นและแรงงานในพื้นที่มักถูกจ้างงานเข้ามาช่วยเหลือในการผลิตและขนส่งสินค้าภายใต้ระบบการผูกขาดนี้ นอกจากนี้ ยังต้องใช้กลยุทธ์ในการควบคุมป้องกันไม่ให้เกิดการลักลอบขนส่งสินค้าออกนอกระบบ ผิดกฎหมาย แม้การดำรงตำแหน่งเจ้าภาษีนายอากรจะช่วยให้ชาวจีนมีรายได้ที่มั่นคงและสามารถสะสมฐานะทางเศรษฐกิจได้ แต่ก็ต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ เช่น การจัดการกับปัญหาการลักลอบค้าสินค้า ผูกขาดการผลิต และต้องจัดการกับความไม่สงบเรียบร้อยในพื้นที่สัมปทาน รวมถึงการเก็บภาษีตามข้อตกลงกับรัฐ ซึ่งบางครั้งต้องอาศัยการเจรจาต่อรองเพื่อรักษาสัมปทาน

การประสบความสำเร็จในการเป็นเจ้าภาษีนายอากรต้องอาศัยทักษะในการบริหาร การจัดการ และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีทั้งกับเจ้าหน้าที่รัฐและคนในพื้นที่ ชาวจีนจึงต้องสร้างความร่วมมือและเครือข่ายธุรกิจท้องถิ่นอย่างเข้มแข็ง จากมุมมองระยะยาว การดำรงบทบาทเป็นเจ้าภาษีนายอากรทำให้ชาวจีนสามารถสร้างฐานะที่มั่นคงและตั้งรกรากอย่างถาวรในพื้นที่ภาคอีสาน นอกจากนี้ยังเป็นการเปิดโอกาสให้พวกเขาสะสมทุน ขยายธุรกิจ และสร้างเครือข่ายทางสังคมที่หลากหลาย ผ่านระบบเศรษฐกิจที่พัฒนาขึ้นจากบทบาทนี้ ทั้งนี้ ระบบเจ้าภาษีนายอากรไม่เพียงเป็นการช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชนชาวจีน แต่ยังเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยพัฒนาเศรษฐกิจและสร้างความหลากหลายทางวัฒนธรรมในพื้นที่ภาคอีสานของประเทศไทย ช่วยเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างชาวไทยและชาวจีนอย่างยั่งยืนในระยะยาว

เมื่อถึงสมัยรัชกาลที่ 5 พระองค์ได้ปฏิรูประบบการจัดเก็บภาษีทั่วประเทศ โดยค่อย ๆ ยกเลิกระบบเจ้าภาษีนายอากร และแทนที่ด้วยหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่จัดเก็บภาษีโดยตรง ส่งผลให้บทบาทของเจ้าภาษีนายอากรค่อย ๆ หดหายไป พร้อมกับการเข้ามาของทางรถไฟสายอีสาน ซึ่งช่วยลดต้นทุนการขนส่งและขยายโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับทั้งชาวจีนและชาวอีสาน ระบบคมนาคมใหม่นี้ได้กลายเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ทำให้ภูมิภาคอีสานมีความเชื่อมโยงกับส่วนอื่นของประเทศมากยิ่งขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม

2.2.4. ร่องรอยประวัติศาสตร์การค้าของชาวจีนในภาคอีสาน

ตามหลักฐานการติดต่อระหว่างจีนกับดินแดนในแหลมทองที่เริ่มตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 8 ซึ่งตรงกับยุคสามก๊ก มีการค้าขายที่ดำเนินมาอย่างยาวนาน โดยในคริสต์ศตวรรษที่ 17 ชาวจีนเดินทางมายังแหลมทองเป็นครั้งคราวเพื่อค้าขายสินค้า เช่น ไขมันเคียง ผ้าไหม และสินค้าอื่น ๆ กับชาวลาวและชาวกัมพูชา ตัวอย่างเช่น ในบันทึกของ Lejosne (1987) มีการระบุว่า ชาวจีนใช้เกวียนเดินทางมายังเวียงจันทน์และพื้นที่ในปัจจุบันของกัมพูชาเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้ากับชาวพื้นเมือง ทั้งนี้ การเดินทางในยุคนั้นต้องใช้เวลาหลายเดือน ท่ามกลางความยากลำบากและอันตรายจากทั้งธรรมชาติและโจร

หลักฐานในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 22 ระบุว่า ชาวจีนได้เริ่มตั้งร้านค้าในหลายเมืองสำคัญในภาคอีสาน เช่น อุบลราชธานี หนองคาย และนครราชสีมา โดยร้านค้าเหล่านี้มักจำหน่ายสินค้าจำพวกผ้า เครื่องปั้นดินเผา และสินค้าทั่วไปที่นำเข้ามาจากภาคกลางของไทยหรือประเทศจีน ความแตกต่างของพ่อค้าชาวจีนและพ่อค้าท้องถิ่นในยุคนั้นคือ ชาวจีนมักมีบทบาทเป็นพ่อค้าคนกลางหรือผู้ค้าปลีก โดยไม่เน้นการผลิตสินค้าเอง ซึ่งต่างจากชาวไทยที่ส่วนใหญ่เป็นผู้ผลิตและแลกเปลี่ยนสินค้ากันโดยตรง

2.2.5 การตั้งถิ่นฐานและลักษณะชีวิตของชาวจีน

เมืองนครราชสีมา ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภาคอีสานในยุคก่อนทางรถไฟ ชาวจีนมีจำนวนมากและตั้งถิ่นฐานกระจุกตัวอยู่ในเขตใกล้ประตูเมืองด้านตะวันตก ตามบันทึกของพระวิภาคภูวดล (James F. McCarthy) ในปี พ.ศ. 2427 ชาวจีนในโคราชมีประมาณ 800 คน ส่วนใหญ่ทำอาชีพค้าขาย ตั้งบ่อนการพนัน และมีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจหลากหลาย นอกจากนี้ เฮอเบิร์ท วาลิงตัน สมิท (Herbert Warington Smyth)¹⁴ ได้กล่าวถึงลักษณะบ้านเรือนของชาวจีนในโคราชว่า มักสร้างจากอิฐโคลนซึ่งมีความเย็นสบาย และเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศของพื้นที่ แต่ก็มีข้อเสียในด้านสุขอนามัยเมื่อเปรียบเทียบกับบ้านเรือนที่ยกพื้นสูงแบบไทย

ชาวจีนในภาคอีสานสามารถแบ่งออกได้เป็นสามกลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มแรกคือผู้ที่ตั้งร้านค้าประจำและรับสินค้ามาจากภาคกลางเพื่อจำหน่าย กลุ่มที่สองคือผู้ที่เดินทางค้าขายระหว่างเมืองต่าง

¹⁴ เฮอเบิร์ท วาลิงตัน สมิท. บันทึกการเดินทางสู่แม่น้ำโขงตอนบนประเทศสยาม (Notes of a journey on the Upper Mekong, Siam) พรพรรณ ทองตัน แปลและเรียบเรียง (2549). กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

ๆ ในภาคอีสาน และกลุ่มสุดท้ายคือผู้ที่มีร้านค้าแต่ยังเดินทางค้าขายไปด้วย กลุ่มหลังนี้มีจำนวนไม่มาก เนื่องจากต้องใช้ทุนและแรงงานสูง รวมถึงเสี่ยงต่อภัยจากโจรและธรรมชาติ เช่น ไข้ป่าและสัตว์ป่า

การเข้ามาของชาวจีนในภาคอีสานไม่เพียงแต่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของภูมิภาค แต่ยังส่งผลต่อวัฒนธรรมและสังคมของชุมชนท้องถิ่น ชาวจีนได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมอีสาน โดยมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจและเป็นสะพานเชื่อมโยงการค้าในระดับภูมิภาคและระดับชาติ แม้ว่าการเดินทางและการตั้งถิ่นฐานในยุคนั้นจะเต็มไปด้วยอุปสรรคและความเสี่ยง แต่ชาวจีนก็สามารถปรับตัวและสร้างรากฐานที่มั่นคงในภูมิภาคนี้ได้ สะท้อนให้เห็นถึงความพากเพียรและความสามารถในการปรับตัวในบริบทที่แตกต่างจากบ้านเกิด

การอพยพและการตั้งถิ่นฐานเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติมาอย่างยาวนาน และมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม การเคลื่อนย้ายของประชากรจากพื้นที่หนึ่งไปยังพื้นที่อื่นไม่เพียงแต่สะท้อนถึงความจำเป็นหรือแรงจูงใจของผู้คน แต่ยังเป็นตัวแปรสำคัญที่สร้างผลกระทบต่อภูมิภาคใหม่ที่พวกเขาเข้ามาตั้งถิ่นฐาน การศึกษาแนวคิดเรื่องการอพยพและการตั้งถิ่นฐานจึงเป็นสิ่งสำคัญในการทำความเข้าใจลักษณะการทำงานของสังคมมนุษย์ในบริบทต่าง ๆ ดังนั้น การอพยพหรือกระบวนการเคลื่อนย้ายของมนุษย์ การอพยพ (Migration) เป็นกระบวนการที่ประชากรเคลื่อนย้ายจากพื้นที่ต้นทางไปยังพื้นที่ปลายทาง โดยอาจแบ่งออกเป็นสองประเภทหลัก ได้แก่ การอพยพภายในประเทศ (Internal Migration) และการอพยพระหว่างประเทศ (International Migration) กระบวนการอพยพนี้มักเกิดจากเงื่อนไขหลายประการที่กระตุ้นให้ผู้คนตัดสินใจย้ายถิ่นฐาน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น "แรงผลัก" (Push Factors) และ "แรงดึง" (Pull Factors)

1. แรงผลัก: สิ่งที่ผลักดันให้ผู้คนออกจากพื้นที่เดิม แรงผลักเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ผู้คนรู้สึกว่าการจำเป็นต้องออกจากพื้นที่ต้นทาง เช่น ความยากจน สงคราม ภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรือการขาดโอกาสทางเศรษฐกิจ ตัวอย่างเช่น ในช่วงศตวรรษที่ 18-19 ชาวจีนจำนวนมากต้องอพยพออกจากประเทศเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำและความกดขี่ทางการเมืองในประเทศจีน นอกจากนี้ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง หรือแผ่นดินไหว ก็เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ผลักดันให้ผู้คนต้องย้ายถิ่นฐานเพื่อหาสถานที่ที่ปลอดภัยกว่า

2. แรงดึง: สิ่งดึงดูดให้ผู้คนเข้ามาสู่พื้นที่ใหม่ ในทางกลับกัน แรงดึงเป็นเงื่อนไขที่ดึงดูดให้ผู้คนตัดสินใจเข้ามาสู่พื้นที่ปลายทาง เช่น โอกาสทางเศรษฐกิจ การศึกษา หรือคุณภาพชีวิตที่

ดีขึ้น¹⁵ อธิบายทฤษฎีแรงผลักและแรงดึงไว้ว่า การอพยพไม่ได้เกิดขึ้นแบบสุ่ม แต่มีเหตุผลที่ชัดเจนที่กระตุ้นให้ผู้คนเลือกย้ายถิ่นฐาน เช่น การอพยพของชาวจีนมายังประเทศไทยในอดีตเกิดจากการที่ประเทศไทยมีนโยบายเปิดกว้างต่อการค้าระหว่างประเทศ และมีโอกาสทางเศรษฐกิจสำหรับชาวจีนที่เข้ามาในฐานะพ่อค้าหรือแรงงาน

นอกจากนี้ทฤษฎีเครือข่ายการอพยพ (Migration Network Theory)¹⁶ ซึ่งเน้นว่าการอพยพไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว แต่มีการเชื่อมโยงผ่านเครือข่ายทางสังคม เช่น ครอบครัว เพื่อน หรือกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ที่ช่วยลดความเสี่ยงและความไม่แน่นอนในการย้ายถิ่น ตัวอย่างเช่น ชาวไทยเชื้อสายจีนในเทศบาลเมืองศรีสะเกษมักจะอาศัยเครือข่ายชุมชนที่มีอยู่ก่อนแล้วในการสนับสนุนการตั้งถิ่นฐานและขยายธุรกิจ

3 การตั้งถิ่นฐานและการปรับตัวและการสร้างสมดุลทางวัฒนธรรม เมื่อผู้อพยพเข้ามาสู่พื้นที่ปลายทาง การตั้งถิ่นฐาน (Settlement) จะกลายเป็นกระบวนการสำคัญที่กำหนดว่าพวกเขาจะสามารถดำรงชีวิตและสร้างความสัมพันธ์กับสังคมใหม่ได้อย่างไร การตั้งถิ่นฐานไม่ใช่เพียงแค่การสร้างบ้านเรือนหรือพื้นที่อยู่อาศัย แต่ยังหมายถึงการปรับตัวทางวัฒนธรรม การสร้างเครือข่ายสังคม และการผสมผสานวัฒนธรรมระหว่างผู้อพยพและชุมชนท้องถิ่น ดังนั้น การปรับตัวทางวัฒนธรรม (Cultural Adaptation) เป็นกระบวนการที่ผู้อพยพต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเพื่อให้เข้ากับวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมใหม่ ตัวอย่างเช่น ชาวไทยเชื้อสายจีนในเทศบาลเมืองศรีสะเกษมักจะปรับตัวโดยการเรียนรู้ภาษาไทยและวิถีชีวิตของคนไทย แต่ในขณะเดียวกันก็ยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง เช่น การเฉลิมฉลองเทศกาลตรุษจีนหรือการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิม¹⁷

การสร้างเครือข่ายสังคม (Social Networking) เป็นอีกเงื่อนไขสำคัญที่ช่วยให้ผู้อพยพสามารถปรับตัวและสร้างความมั่นคงในพื้นที่ใหม่ได้ Emile Durkheim (1893) กล่าวว่า การรวมกลุ่มทางสังคมเกิดขึ้นเมื่อผู้อพยพสามารถยอมรับกฎเกณฑ์ ค่านิยม และวิถีชีวิตของสังคมใหม่ ส่งผลให้เกิดความสมานฉันท์ในชุมชน ชาวไทยเชื้อสายจีนในเทศบาลเมืองศรีสะเกษมักจะสร้างเครือข่ายสังคมผ่าน

¹⁵ Cohen, Robin. *Theories of migration*. Edward Elgar Publishing, 1996.

¹⁶ O'reilly, Karen. "Migration theories: A critical overview." *Routledge handbook of immigration and refugee studies* (2022): 3-12.

¹⁷ Morphy, Howard. "Cultural adaptation." In *Human adaptation*, pp. 99-150. Routledge, 2020.

สมาคมหรือชมรมที่มีสมาชิกเป็นชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจ¹⁸

การผสมผสานวัฒนธรรม (Cultural Hybridization) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเมื่อผู้อพยพแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับชุมชนท้องถิ่น Stuart Hall (1990) อธิบายว่า แม้ผู้อพยพจะปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมใหม่ แต่พวกเขายังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองไว้ ซึ่งสร้างสมดุลระหว่างการปรับตัวและการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิม ตัวอย่างเช่น อาหารจีนที่ได้รับความนิยมในประเทศไทย มักจะมีการปรับเปลี่ยนรสชาติให้เข้ากับรสนิยมของคนไทย แต่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของอาหารจีนไว้¹⁹

การอพยพและการตั้งถิ่นฐานเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อนและหลากหลาย ซึ่งสะท้อนถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม การศึกษาแนวคิดเหล่านี้ช่วยให้เราเข้าใจถึงแรงจูงใจและเงื่อนไขที่ผลักดันให้ผู้คนเคลื่อนย้าย ตลอดจนผลกระทบของการตั้งถิ่นฐานต่อสังคมใหม่ ในกรณีศึกษาของชาวไทยเชื้อสายจีนในเทศบาลเมืองศรีสะเกษ เราสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนว่าการอพยพและการตั้งถิ่นฐานไม่เพียงแต่เปลี่ยนแปลงชีวิตของผู้อพยพเอง แต่ยังสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่ปลายทาง การศึกษาประเด็นเหล่านี้จึงเป็นสิ่งสำคัญในการทำความเข้าใจลักษณะการทำงานของสังคมมนุษย์ในบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

2.2 แนวคิดเรื่องทุนและการสะสมทุน

แนวคิดเรื่อง "ทุน" และ "การสะสมทุน" เป็นกรอบการวิเคราะห์ที่สำคัญในการทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะในบริบทของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองศรีสะเกษ การสะสมทุนไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงมิติอื่น ๆ เช่น วัฒนธรรม สังคม และสัญลักษณ์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของเมืองและความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคม การศึกษานี้จะขยายความจากแนวคิดของปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) และ เดวิด ฮาร์วีย์ (David Harvey) เพื่ออธิบายปรากฏการณ์การสะสมทุนในบริบทของชาวจีนในเมืองศรีสะเกษ

1. ทุนและการสะสมทุนในบริบทของชาวจีนในเมืองศรีสะเกษ

¹⁸ Weaver, Alfred C., and Benjamin B. Morrison. "Social networking." *Computer* 41, no. 2 (2008): 97-100.

¹⁹ Hall, Stuart. "The emergence of cultural studies and the crisis of the humanities." *October* 53 (1990): 11-23.

การสะสมทุนของชาวจีนในเมืองศรีสะเกษเป็นกระบวนการที่เริ่มต้นจากการครอบครองทรัพยากรทางเศรษฐกิจ เช่น ที่ดิน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่าและสามารถแปรเปลี่ยนเป็นทุนประเภทอื่นได้ เมื่อชาวจีนมีทุนทางเศรษฐกิจเพียงพอ พวกเขาสามารถเข้าถึงและลงทุนในทรัพยากรเหล่านี้ นำไปสู่การเพิ่มมูลค่าที่ดินและทรัพยากรอื่น ๆ ในเขตเมือง คนพื้นเมืองที่มีทุนน้อยจำเป็นต้องขายที่ดินให้แก่ชาวจีนทำให้ชาวจีนกลายเป็นเจ้าของที่ดินหลักในเขตเมือง กระบวนการนี้ไม่เพียงแต่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ แต่ยังส่งผลต่อโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมของเมืองศรีสะเกษ

การสะสมทุนของชาวจีนในพื้นที่นี้ยังแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทุนทางเศรษฐกิจไปสู่ทุนประเภทอื่น ๆ เช่น ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนทางสัญลักษณ์ ซึ่งช่วยเสริมสร้างบทบาทของชาวจีนในฐานะกลุ่มที่ทรงอิทธิพลในสังคม ตัวอย่างเช่น ชาวจีนในเมืองศรีสะเกษมักใช้ทุนทางวัฒนธรรม เช่น ประเพณี เทศกาล และภาษา เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน นอกจากนี้ ทุนทางสังคม เช่น เครือข่ายครอบครัวหรือกลุ่มชาติพันธุ์ ก็มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวจีน

2. แนวคิดเรื่องทุนของปิแอร์ บูร์ดิเยอ²⁰

ปิแอร์ บูร์ดิเยอ นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับทุนในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม โดยแบ่งทุนออกเป็น 4 ประเภทหลัก ได้แก่

2.1. ทุนทางเศรษฐกิจ (Economic Capital) ทุนทางเศรษฐกิจเป็นทุนในความหมายแบบมาร์กซ์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับเงินและทรัพย์สินที่ครอบครอง รวมถึงพื้นที่ทางเศรษฐกิจที่สามารถสร้างรายได้และอำนาจ สำหรับชาวจีนในเมืองศรีสะเกษ ทุนทางเศรษฐกิจเป็นพื้นฐานสำคัญของการสะสมทุนในพื้นที่ โดยเฉพาะการครอบครองที่ดินและทรัพยากรอื่น ๆ ที่สามารถนำมาใช้เพื่อสร้างรายได้

2.2. ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ทุนทางวัฒนธรรมขึ้นอยู่กับคุณค่าที่สังคมให้แก่สิ่งที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม เช่น งานศิลปะ หนังสือ หรือประเพณีบัตร ชาวจีนในเมืองศรีสะเกษมักใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน เช่น การเฉลิมฉลองเทศกาลตรุษจีน หรือการสนับสนุนโครงการสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมจีน ซึ่งช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในสายตาของสังคม

2.3. ทุนทางสังคม (Social Capital) ทุนทางสังคมเกี่ยวข้องกับเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น สายสัมพันธ์ในครอบครัวหรือกลุ่มที่ช่วยเพิ่มโอกาสทางอาชีพหรือการเข้าถึงทรัพยากรในสังคม ชาวจีนในเมืองศรีสะเกษมักใช้ทุนทางสังคมผ่านสมาคมหรือชมรมที่มีสมาชิก

²⁰ Bourdieu, Pierre. "The forms of capital." In *The sociology of economic life*, pp. 78-92. Routledge, 2018.

เป็นชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจ

2.4. ทุนทางสัญลักษณ์ (Symbolic Capital) ทุนทางสัญลักษณ์เป็นทุนที่เกิดจากการยอมรับของสังคม เช่น ศักดิ์ศรีหรือสถานะ ชาวจีนในเมืองศรีสะเกษมักได้รับทุนทางสัญลักษณ์จากการสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชนหรือการสนับสนุนโครงการสาธารณะ ซึ่งช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและเสริมสร้างสถานะทางสังคมของพวกเขา ในขณะที่กลุ่มเสรีนิยมใหม่กลับมีความเห็นที่ต่าง อย่างเช่น เดวิด ฮาร์วีย์

3. เสรีนิยมใหม่และการสะสมทุนตามแนวคิดของเดวิด ฮาร์วีย์²¹

เดวิด ฮาร์วีย์ นักภูมิศาสตร์และนักทฤษฎีทางเศรษฐกิจ เสนอแนวคิดเกี่ยวกับเสรีนิยมใหม่ (Neoliberalism) ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างเงื่อนไขสำหรับการสะสมทุนโดยลดบทบาทของรัฐและส่งเสริมตลาดเสรี ลัทธิเสรีนิยมใหม่มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ได้แก่

3.1. ลดบทบาทของรัฐในตลาด การเปิดเสรีตลาดและการแปรรูปรัฐวิสาหกิจให้เป็นของเอกชนช่วยให้กลุ่มทุน เช่น ชาวจีน สามารถเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสทางเศรษฐกิจได้ง่ายขึ้น

3.2. ส่งเสริมสิทธิทางเศรษฐกิจแก่ธุรกิจ การอนุญาตให้เช่าที่ดินแก่ธุรกิจหรือนายทุนต่างชาติช่วยให้ชาวจีนสามารถขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจในเมืองศรีสะเกษได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.3. ไม่กีดกันการค้าเสรี การส่งเสริมการค้าเสรีช่วยให้ชาวจีนสามารถนำเข้าสินค้าหรือเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในธุรกิจของตน ซึ่งช่วยเพิ่มศักยภาพทางการแข่งขัน

4. จัดอุปสรรคทางการค้า การลดเงื่อนไขที่ขัดขวางการลงทุนของเอกชนช่วยให้ระบบเศรษฐกิจทำงานได้อย่างราบรื่น และช่วยเสริมสร้างบทบาทของชาวจีนในฐานะกลุ่มที่ทรงอิทธิพลในเมืองศรีสะเกษ

นอกจากนี้ เดวิด ฮาร์วียังชี้ให้เห็นถึงเงื่อนไขที่เชื่อมโยงกับวิกฤตเศรษฐกิจในยุคเสรีนิยมใหม่ เช่น การขยายตัวของระบอบสินเชื่อที่เพิ่มอำนาจให้ผู้ให้กู้ และการขยายตัวของพื้นที่ทางกายภาพเพื่อตอบสนองต่อความต้องการทางเศรษฐกิจ ซึ่งมักนำไปสู่วิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นเป็นระยะ

ดังนั้น การสะสมทุนของชาวจีนในเมืองศรีสะเกษสามารถวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดของบูร์ดิเยอและฮาร์วีย์ได้อย่างชัดเจน โดยแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของทุนในมิติต่าง ๆ ดังนี้ 1) การสะสมทุนทางเศรษฐกิจ ชาวจีนในเมืองศรีสะเกษมักใช้ทุนทางเศรษฐกิจเพื่อครอบครองทรัพยากรที่มีค่า เช่น ที่ดิน ซึ่งนำไปสู่การเพิ่มมูลค่าทรัพยากรเหล่านี้ การสะสมทุนทางเศรษฐกิจช่วยให้ชาวจีนสามารถขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสร้างฐานะทางการเงินที่มั่นคง 2) การเปลี่ยนแปลงทุนทางเศรษฐกิจ

²¹ Harvey, David. *The limits to capital*. Verso books, 2018.

เป็นทุนประเภทอื่น ทุนทางเศรษฐกิจของชาวจีนมักแปรเปลี่ยนเป็นทุนประเภทอื่น เช่น ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนทางสัญลักษณ์ ซึ่งช่วยเสริมสร้างบทบาทของชาวจีนในฐานะกลุ่มที่ทรงอิทธิพลในสังคม 3) ผลกระทบต่อโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม การสะสมทุนของชาวจีนในเมืองศรีสะเกษส่งผลต่อโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมของเมือง โดยชาวจีนมักใช้ทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคมเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน ซึ่งช่วยลดช่องว่างทางวัฒนธรรมและเสริมสร้างความสมานฉันท์ในสังคม และ 4) การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของเมือง การสะสมทุนของชาวจีนในเมืองศรีสะเกษยังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของเมือง เช่น การเพิ่มมูลค่าที่ดินและการพัฒนาพื้นที่เมือง ซึ่งช่วยส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่

แนวคิดเรื่องทุนและการสะสมทุนเป็นกรอบการวิเคราะห์ที่สำคัญในการทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะในบริบทของชาวจีนในเมืองศรีสะเกษ การสะสมทุนไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงมิติอื่น ๆ เช่น วัฒนธรรม สังคม และสัญลักษณ์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของเมืองและความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคม การศึกษาประเด็นเหล่านี้ช่วยให้เราเข้าใจถึงกระบวนการสะสมทุนและผลกระทบต่อสังคมในบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

2.3 แนวคิดเรื่องความเป็นเมือง

แนวคิดเรื่องความเป็นเมืองและองค์ประกอบของเมืองถือเป็นแนวทางสำคัญในการศึกษาความเป็นเมืองในเมืองศรีสะเกษ โดยเฉพาะในการวิเคราะห์และทำความเข้าใจลักษณะของเมืองนี้ผ่านแนวคิดของนักวิชาการในกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเมืองและกระบวนการกลายเป็นเมือง แนวคิดนี้เน้นการพิจารณาว่าเมืองศรีสะเกษมีลักษณะครบถ้วนตามองค์ประกอบที่กำหนดไว้ในการเป็นเมือง ทั้งในแง่ของความเป็นเมืองและการจัดการในแต่ละระยะเวลา

ความเป็นเมือง หมายถึงกระบวนการที่แสดงถึงการกระจายของอิทธิพลจากสังคมเมืองไปยังชนบท โดยอิทธิพลดังกล่าวอาจหมายถึงชนบทธรรมเนียมและลักษณะเฉพาะของเมืองที่มีผลต่อชนบท ซึ่งเป็นผลจากปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงที่สังคมชนบทเริ่มมีลักษณะคล้ายสังคมเมือง นักประชากรศาสตร์บางท่านเห็นว่าความเป็นเมืองเกิดจากการรวมตัวของประชากรในพื้นที่หนาแน่น ซึ่งทำให้มีการเคลื่อนย้ายจากพื้นที่ชนบทไปสู่เมืองหรือการขยายตัวของเขตเมือง จากการอพยพทางประชากรหรือการขยายตัวของพื้นที่ที่ไม่เคยเป็นเมืองมาก่อน²²

²² Gould, R. and Kobb, H. (1964). The Study of Urbanization. University of Chicago Press.

ในส่วนของการกระบวนการกลายเป็นเมือง (Urbanization) นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคำนี้แตกต่างกัน เช่น Hawley²³ และ ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล²⁴ โดยมองว่าเป็นการเคลื่อนย้ายจากสังคมที่มีความเป็นท้องถิ่นสูงไปสู่ระบบที่ซับซ้อนและมีการขยายพื้นที่หรือเขตที่อยู่อาศัยจนกลายเป็นพื้นที่เมือง การพัฒนานี้จะขึ้นอยู่กับการใช้เทคโนโลยีและระบบการจัดองค์กรที่สามารถทำให้ทุกส่วนของเมืองทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในทำนองเดียวกัน ปรีชา คุวินทร์พันธ์²⁵ กล่าวถึง Urbanization ว่าเป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงจากเขตชนบทไปสู่เขตเมือง ที่มีการขยายตัวทั้งในด้านรูปแบบและฟังก์ชันการตั้งถิ่นฐานจนกลายเป็นชุมชนเมืองที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะการพัฒนาด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่สูงขึ้น นอกจากนี้ นักเศรษฐศาสตร์เช่น Werner Z. Hirsch²⁶ และ กฤษ เพิ่มทันจิตต์²⁷ ก็ได้พิจารณากระบวนการนี้ในแง่ของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจจากเศรษฐกิจชนบทไปสู่เศรษฐกิจเมือง โดยมีลักษณะสำคัญคือการกระจุกตัวของประชากรในพื้นที่ที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกิดการพึ่งพากันระหว่างภาคเอกชนและภาครัฐบาล รวมถึงการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการที่มีประสิทธิภาพ

โดยสรุปแล้ว การศึกษาความเป็นเมืองในเมืองศรีสะเกษและองค์ประกอบของเมืองเป็นการพิจารณากระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการขยายตัวของเมืองในด้านต่าง ๆ ทั้งการพัฒนาด้านประชากรศาสตร์ เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี ซึ่งทั้งหมดนี้มีผลต่อโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมและการขยายตัวของงบประมาณของรัฐบาลในระยะยาว

2.3.1 องค์ประกอบของเมือง

ในอดีต การเลือกที่ตั้งของเมืองมักจะมีจุดมุ่งหมายเพื่อการป้องกันการรุกรานจากข้าศึกศัตรู โดยการสร้างเมืองมักจะอาศัยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นเงื่อนไขหลักในการกำหนดการวางผังเมือง เพราะสามารถใช้ประโยชน์จากภูมิประเทศในการเสริมสร้างความมั่นคงของเมือง ต่อมาหลังจากที่เมืองเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากชนบทสู่ความเป็นเมือง และมีการขยายตัวจากศูนย์กลางเมืองไปยังชานเมืองมากขึ้น สภาพแวดล้อมของเมืองได้ถูกกำหนดโดยสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

²³ Hawley, A. (1981). *Human Ecology: A Theory of Community Structure*. University of Chicago Press.

²⁴ ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล. (2539). การกลายเป็นเมือง: กระบวนการทางสังคมและเศรษฐกิจ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

²⁵ ปรีชา คุวินทร์พันธ์. (2545). *Urbanization and Rural Transformation in Thailand*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

²⁶ Hirsch, W. Z. (1973). *Economic Development and Urbanization*. Prentice-Hall.

²⁷ กฤษ เพิ่มทันจิตต์. (2536). *การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและกระบวนการกลายเป็นเมืองในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เศรษฐกิจศึกษา.

โครงข่ายคมนาคมที่เชื่อมโยงชุมชนต่าง ๆ ภายในเมือง ทำให้เมืองมีลักษณะที่แตกต่างกันตามสิ่งปลูกสร้างทางสถาปัตยกรรมและการใช้พื้นที่ว่างต่าง ๆ การสร้างสภาพภูมิทัศน์เมืองที่หลากหลายขึ้นอยู่กับทั้งเงื่อนไขทางกายภาพและสังคมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมือง

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบของภูมิทัศน์เมืองสามารถแบ่งออกเป็นสองประเภทหลัก ๆ คือ องค์ประกอบภูมิทัศน์ที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทางภูมิประเทศ (Natural Environment) และ องค์ประกอบที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ (Manmade Built Environment) ซึ่งในส่วนของ องค์ประกอบที่เกิดจากมนุษย์นั้น ได้แก่ สภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยผ่านการกระทำต่าง ๆ เช่น การสร้างสิ่งปลูกสร้างและโครงข่ายคมนาคมต่าง ๆ ในขณะที่การประเมินความสัมพันธ์ระหว่าง องค์ประกอบต่าง ๆ ของเมืองนั้นจะพิจารณาจากลักษณะของผังเมืองและตำแหน่งที่ตั้ง ซึ่งมีการแบ่ง ประเภทขององค์ประกอบภูมิทัศน์เมืองตามความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งปลูกสร้างใน 3 รูปแบบ หลัก ได้แก่ การตอบสนองกับสภาพภูมิประเทศทั้งในด้านความสวยงามและการใช้ประโยชน์, การประเมินผลกระทบของสถาปัตยกรรมต่อพื้นที่ธรรมชาติ, และการตัดสินใจในการรักษาพื้นที่ธรรมชาติ ให้คงอยู่เพื่อเสริมสร้างคุณค่าให้กับเมือง²⁸

นอกจากนี้ การวิเคราะห์องค์ประกอบเมืองที่มนุษย์สร้างขึ้นสามารถพิจารณาได้จาก 7 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การวางผังเมือง (Urban Planning) เส้นทางคมนาคม (Routes) พื้นที่เมือง และพื้นที่ว่าง (Urban Spaces and Open Spaces) กระสวนและลักษณะของเนื้อเมือง (Pattern, Grain and Texture) ย่านของเมือง (The Districts of a City) เงื่อนไขเชิงนามธรรม (Nonphysical Aspects) และรายละเอียดประกอบเมือง (Details) ซึ่งแต่ละองค์ประกอบเหล่านี้จะช่วยกำหนด ลักษณะของเมืองในด้านต่าง ๆ ทั้งทางกายภาพและทางสังคม²⁹

ภาพลักษณ์ หรือจินตภาพของเมือง (Image of the city) เควิน ลินช์ สถาปนิกชาวอเมริกัน (Kevin Lynch)³⁰ ได้ศึกษาองค์ประกอบของเมือง ที่ได้จากการสังเกต ที่ประกอบด้วย เอกลักษณ์ (Identity) โครงสร้าง (Structure) และความหมาย (Meaning) ส่วนประกอบทั้งสามต่างมีความสัมพันธ์กันอย่าง ใกล้ชิด สิ่งต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดจินตภาพได้ชัดเจนต้องมีคุณสมบัติด้านเอกลักษณ์ และโครงสร้างอย่าง ชัดเจนปรากฏเป็นร่องรอยในความทรงจำแก่ผู้พบเห็น โดยเป็นมโนภาพของเมืองด้านความงามที่มี

²⁸ Spreiregen, P. D. (1965). *Urban design: The architecture of towns and cities* (p. 45). New York: McGraw-Hill.

²⁹ Nigel, Taylor. (1999). 6. The elements of townscape and the art of urban design. *Journal of Urban Design*, doi: 10.1080/13574809908724446

³⁰ Lynch, K. (2013). "The Image of the Environment" and "The City Image and Its Elements": from *The Image of the City* (1960). In *The urban design reader* (pp. 125-138). Routledge.

ลักษณะเฉพาะอันชัดเจน แตกต่างไปจากเมืองอื่น อันชวนให้ระลึกถึงและจดจำได้ง่าย ซึ่งจะมีลักษณะแตกต่างกันออกไป ตามลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม รวมถึงผู้คนและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเมืองนั้น ๆ โดย Kevin Lynch พบว่าเมืองประกอบทางกายภาพของเมือง (The City Image and Its Elements) ที่ผู้คนมักใช้ในการสร้างจินตภาพขึ้นในใจระหว่างตนเอง และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเมือง ให้แนวคิดองค์ประกอบในการรับรู้ของเมือง ทำให้ได้ภาพของเมืองในการค้นหาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมืองจากผู้พบเห็นที่ช่วยให้ผู้คนใช้ในการสร้างมโนภาพของตัวเองเกี่ยวกับเมือง ตามองค์ประกอบพื้นฐาน 5 ประการดังนี้

1. เส้นทาง (Path) ทางสัญจร เป็นช่องทางการเคลื่อนที่ใช้สัญจรไปมา เช่น ถนน ทางรถไฟ ทางด่วน ทางเท้า เป็นต้น เส้นทางเหล่านี้เป็นส่วนที่มีความสำคัญมากต่อการเดินทางของผู้คนในเมือง ในขณะที่ผู้คนเคลื่อนไหวยผ่านเส้นทาง ผู้คนมีโอกาสดูเห็นส่วนต่าง ๆ ของเมืองตามเส้นทาง และเกิดความสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่น ๆ ของเมือง

2. เส้นขอบ (Edge) เส้นขอบ หรือ ขอบเขต เป็นองค์ประกอบที่มีลักษณะกำหนดขอบเขตของบริเวณที่ไม่ได้ใช้เป็นเส้นทางตามทัศนะของผู้สังเกต อาจปรากฏเป็นเส้นกั้นจากส่วนหนึ่งไปอีกส่วนหนึ่ง ที่เป็นแนวกั้นตามธรรมชาติ เช่น ชายฝั่งทะเล หรือ ริมฝั่งแม่น้ำ และแนวกั้นที่แสดงขอบเขตที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น กำแพงเมือง คูเมือง

3. ย่าน (Districts) เป็นบริเวณพื้นที่ชุมชนที่มีขนาดของพื้นที่ตามลักษณะเฉพาะของชุมชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเมือง มีเอกลักษณ์ของบริเวณอันเกิดจากลักษณะเฉพาะร่วมกันของบริเวณที่ผู้สังเกตเข้าสู่ภายในเมืองได้ โดยแต่ละพื้นที่จะมีสภาพความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันตามโครงสร้างทางสังคม วิถีชีวิตของชุมชนจะแสดงลักษณะกิจกรรมของผู้คนที่ปรากฏเป็นย่านที่มีเอกลักษณ์ที่ต่างกันในเมือง

4. ชุมทาง (Node) จุดศูนย์รวม หรือ ชุมทาง มักเป็นจุดศูนย์กลางของเส้นทาง เช่น บริเวณสี่แยก หรือ ชุมทางสถานีขนส่งต่าง ๆ ชุมทางสถานีรถไฟใต้ดิน อาจเป็นสถานที่ซึ่งมีกิจกรรมหนาแน่นบริเวณจัตุรัสใจกลางเมือง จุดศูนย์รวมจึงเป็นจุดเด่นเฉพาะตัวของย่านในเมือง เกิดความสัมพันธ์กับเส้นทางต่าง ๆ ที่รวมกันเป็นชุมทางเมื่อมาถึงและเดินทางเชื่อมต่อไปยังที่อื่น ๆ

5. ภูมิสัญลักษณ์ (Landmark) จุดสังเกต หรือ จุดหมายตา เป็นจุดอ้างอิง หรือ ภูมิสัญลักษณ์ที่ใช้เป็นจุดหมายตา แตกต่างจากชุมทาง ที่บุคคลไม่สามารถเข้าสู่ภายในจุดหมายตาได้ โดยทำหน้าที่เป็นสัญญาณชี้แนะสำหรับสภาพแวดล้อม เช่น ป้าย อาคารสำคัญ ๆ อนุสาวรีย์ เป็นต้น ภาพแสดง 5 องค์ประกอบหลักตามจินตภาพเมือง (Image of the city) ของลินช์ ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ช่วยให้ผู้คนสามารถสร้างมโนภาพของเมืองในใจตนเอง โดยมีความสัมพันธ์กับเอกลักษณ์ (Identity) โครงสร้าง (Structure) และความหมาย (Meaning) ของเมือง

ดังนั้นเมืองศรีสะเกษเป็นตัวอย่างที่ดีในการศึกษาความเป็นเมืองและองค์ประกอบของเมือง การเติบโตของเมืองศรีสะเกษได้รับอิทธิพลจากระบบเศรษฐกิจ การอพยพของประชากร และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การสร้างถนน การวางระบบสาธารณูปโภค และการพัฒนาพื้นที่เมือง เพื่อรองรับการขยายตัวของประชากร

การวิเคราะห์องค์ประกอบของเมืองศรีสะเกษผ่านแนวคิดของ Kevin Lynch แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเส้นทางคมนาคม ย่านชุมชน และภูมิสัญลักษณ์ที่ช่วยสร้างเอกลักษณ์และความหมายให้กับเมือง นอกจากนี้ การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างภูมิทัศน์ธรรมชาติและสิ่งปลูกสร้างยังช่วยให้เราเข้าใจถึงการพัฒนาเมืองในระยะยาว

2.3.2 ความเป็นเมืองแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยการพัฒนาสู่ความเป็นเมือง

แนวคิดเรื่องของความเป็นเมืองตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมือง³¹ เป็นแนวคิดที่สำคัญที่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์มิติทัศน์ความเป็นเมืองของเทศบาลเมืองศรีสะเกษตลอดจนนำมาใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดงานวิจัย โดยนักคิดคนสำคัญในกลุ่มนี้ได้แก่ คาร์ล มาร์ก (Karl Marx) อธิบายกำเนิดของระบบทุนนิยมและกระบวนการสำคัญของระบบทุนนิยม³² ทั้งในด้านลักษณะการผลิตและกระบวนการสะสมทุน การก่อตัวของชนชั้น ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้น และการขยายตัวของทุนข้ามพรมแดนรัฐ ดังนั้นแนวคิดที่สำคัญของมาร์กจึงมุ่งเน้นไปที่การอธิบายถึงที่มาของทุน (Capital) โดยแนวคิด “การสะสมทุนแรกเริ่ม” (Primitive Accumulation) ซึ่งประกอบด้วยสองกระบวนการ คือ กระบวนการที่ผู้ผลิตหรือชาวนาถูกขับไล่ออกจากที่ดิน จนกระทั่งกลายเป็นผู้ไร้เงื่อนไขการผลิต (Dispossession) จึงเหลือแต่พลังแรงงาน (Labor Power) ไร้ไร้ขายในตลาดแรงงาน เป็นกรรมาชีพ และกระบวนการรวมตัวของเงินทุนจำนวนมากที่อยู่ในการควบคุมของนายทุนหรือกลุ่มทุน โดยเงินทุนแรกเริ่มจำนวนมากเหล่านี้ได้มาจากการใช้ความรุนแรงในการยึดดินแดนโพ้นทะเล เช่น ฆ่าชนพื้นเมือง ปล้นสะดมทรัพย์สินของพวกเขา และการยึดครองอาณานิคม เป็นต้น นอกจากนั้น กระบวนการดังกล่าวยังมีความเกี่ยวข้องกับการก่อตัวของเมืองหรือการพัฒนาพื้นที่ต่าง ๆ สู่ความเป็นเมืองในอีกทางหนึ่งด้วย ดังนั้น นอกจากการมองว่าเมืองเป็นศูนย์กลางของความเจริญก้าวหน้า อันจะมาซึ่งการกระจายความเจริญไปยังพื้นที่ห่างไกลในชนบทแล้วนั้น เมืองยังสามารถถูกพิจารณาในฐานะของการดูดซับส่วนเกิน ความอุดมสมบูรณ์และความมั่งคั่งจากชนบทเข้าสู่เมือง เพื่อผลในการสะสมทุนและความเจริญก้าวหน้าของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมทั้งในระดับประเทศและระดับโลก

³¹ Leonard, Nevez. (2015). *Urban Political Economy*. doi: 10.1002/9781405165518.WBEOSU013.PUB2

³² Alfredo, Saad-Filho. (2001). *The Value of Marx: Political Economy for Contemporary Capitalism*.

ส่งผลให้เกิดการพัฒนาแบบไม่สมดุลและไม่เท่าเทียม ดังกรณีของวาทกรรมการพัฒนาของนักทฤษฎีแนวมาร์กซิสต์ใหม่ (neo-Marxists) อย่างทฤษฎีพึ่งพิง (dependency theory) และทฤษฎีระบบโลก (world-system theory) ซึ่งความแตกต่างและความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเมืองกับชนบทนำไปสู่การเรียกร้องให้ประเทศด้อยพัฒนาหรือประเทศบริวารหรือชายขอบ (satellite or periphery) ตัดขาดความสัมพันธ์กับประเทศตะวันตก แล้วหันไปสร้างสังคมแบบสังคมนิยม (socialism) ขึ้นแทน เนื่องด้วยมองว่าเศรษฐกิจโลกก็คือเศรษฐกิจของชาวยุโรปเท่านั้น ไม่มีพื้นที่ที่ว่างให้กับประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของชาติอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ตะวันตกเลย ระบบเศรษฐกิจโลกจึงเป็นเพียงการขยายพื้นที่ของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมออกไปในระดับโลกเท่านั้น ซึ่งหากนำมาพิจารณาถึงพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจแบบทุนนิยมกับเมือง³³ ก็จะพบว่าห้างสรรพสินค้าและศูนย์การค้า (department store and shopping mall) เป็นตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของความสัมพันธ์ข้างต้น เนื่องด้วยห้างสรรพสินค้าและศูนย์การค้าเป็นพื้นที่อีกชนิดหนึ่งซึ่งมีความสำคัญและถือเป็นส่วนหนึ่งของเอกลักษณ์ของพื้นที่ที่เรียกว่า “เมือง” ที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตแบบเมืองหรือการใช้ชีวิตของคนเมืองในพื้นที่ดังกล่าว

ดังนั้นภายใต้ระบบทุนนิยม เมืองจึงมีฐานะเป็นพื้นที่ที่สร้างวิถีคิดวิถีจัดการเกี่ยวกับพื้นที่ชุดหนึ่งขึ้นมา นั่นคือ การแยกบ้านกับที่ทำงานออกจากกันอย่างเด็ดขาด เพื่อสร้างระบบโรงงาน อันจะเป็นพื้นที่สำหรับการผลิต การทำงาน และการสะสมทุนโดยเฉพาะ พร้อม ๆ กับการสร้างชนชั้นใหม่ขึ้นมาเรียกว่าชนชั้นแรงงานในเมือง (the urban working class) ขณะเดียวกันเมืองก็ทำให้ที่ดินกลายเป็นสินค้าตัวใหม่ที่มีราคาแพง เมืองเปลี่ยนฐานะของที่ดินจากธรรมชาติสู่การเป็นสินค้าและเป็นต้นทุนในการผลิตแบบหนึ่งและทำให้เกิดระบบการใช้สอยที่ดินแบบต่าง ๆ เช่น การเช่าที่ดิน การกำหนด “ย่าน” ต่าง ๆ ขึ้น เช่น ย่านอุตสาหกรรม ย่านที่อยู่อาศัย และย่านโรงงาน เป็นต้น ดังนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่เมืองในระบบทุนนิยมในฐานะพื้นที่กระทำก็คือ การจัดระบบระเบียบพื้นที่ขึ้นใหม่ (re-organized space or re-spatialization) ยิ่งไปกว่านั้น สิ่งที่เมืองในฐานะที่เป็นพื้นที่กระทำคือการสร้างระบบ วิถีชีวิตแบบใหม่ขึ้น เรียกว่า “วิถีชีวิตแบบเมือง” (urbanism) หรือจิตสำนึกแบบเมือง (urbanized consciousness) แต่มิใช่จิตสำนึกที่วางอยู่บนฐานของชนชั้นแต่เพียงด้านเดียว ดังที่ทฤษฎีมาร์กซิสต์สมัยเก่าว่าไว้ ตรงกันข้ามจิตสำนึกแบบเมืองนี้ สร้างขึ้นมาจากการใช้ชีวิตประสบการณ์แบบเมือง ผ่านการจัดการพื้นที่แบบต่าง ๆ ของเมือง เช่น การแยกบ้านกับที่ทำงานออกจากกันดังกล่าวข้างต้น การกำหนดย่านต่าง ๆ ขึ้นมา และการแยกแยะระหว่างเมืองกับชนบท เป็นต้น

³³ William, James, Booth. (1989). Explaining Capitalism: The Method of Marx's Political Economy. *Political Studies*, 37(4):612-625. doi: 10.1111/J.1467-9248.1989.TB00292.X

ดังจะเห็นได้ว่าห้างสรรพสินค้าและศูนย์การค้าได้แสดงให้เห็นถึงการเป็นพื้นที่ของการสร้างวิถีชีวิตแบบเมืองและจิตสำนึกแบบเมืองให้เกิดขึ้น ดังนั้นความสำคัญของห้างสรรพสินค้าจึงเป็นวิธีการจัดการกับพื้นที่ของระบบทุนนิยมแบบหนึ่งเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของระบบทุนนิยม อันจะทำให้กระบวนการสะสมทุนเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น กล่าวคือ ในคริสต์พุทธศตวรรษที่ 24 การขูดรีดส่วนเกินได้ย้ายจากปริมาณของภาคการผลิต (production) สู่อุปสงค์ของภาคการบริโภค (consumption) ดังนั้นระบบทุนนิยมในคริสต์พุทธศตวรรษที่ 24 จึงได้ย้ายการสะสมทุนจากการผลิตสินค้าภายใต้พื้นที่เฉพาะแบบหนึ่งเช่นโรงงาน (production in space) สู่อุปสงค์พื้นที่ (production of space) อย่างห้างสรรพสินค้า เพื่อการผลิตซ้ำ แรงงานผ่านการสร้างค่านิยมการบริโภคสินค้าให้เกิดขึ้นในหมู่คนงาน เพราะเมื่อต้องการบริโภค ก็ต้องเร่งทำงานหาเงิน การขูดรีดส่วนเกินจึงกระทำการผ่านการบริโภคและการกำหนดราคาสินค้าที่สูงเกินจริงอย่างมาก หรือการสร้างอุปสงค์เทียมผ่านการโฆษณาสินค้า เป็นต้น ดังนั้นการวิเคราะห์พื้นที่ในแนวมาร์กซิสต์จึงแสดงให้เห็นว่าพัฒนาการของเมืองไม่ใช่เรื่องของวิวัฒนาการแบบค่อยเป็นค่อยไปอย่างที่นักสังคมวิทยาที่สนใจศึกษาเรื่องเมืองพยายามนำเสนอ ขณะเดียวกัน เมืองก็มีใช้จุดหมายปลายทางของการพัฒนาอย่างที่นักทฤษฎีการทำให้ทันสมัย มองแต่เมืองเป็นเพียงเงื่อนไขหนึ่งของวิถีการผลิตแบบทุนนิยม ห้างสรรพสินค้าและศูนย์การค้าจึงเป็นพื้นที่สมัยใหม่ที่มีฐานะเป็นพื้นที่ทางสังคมแบบหนึ่ง ซึ่งถูกออกแบบมาทั้งเพื่อประโยชน์ทางด้านการค้า การบริโภค และการพักผ่อนของคนในครอบครัวแบบชนชั้นกลางในเมือง

นอกจากนั้นแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองยังสามารถนำมาใช้ในการศึกษาเมืองในประเด็นต่าง ๆ ดังที่ อาเธอร์ โอซุลลิแวน³⁴ มองว่าแนวคิดเศรษฐศาสตร์เมืองสามารถนำมาใช้ในการศึกษาความเป็นเมืองได้ 6 ประเด็นคือ 1) แรงผลักดันของการพัฒนาของเมือง 2) การใช้ที่ดินในเมือง 3) การคมนาคมขนส่งในเมือง 4) ปัญหาของเมืองและนโยบายสาธารณะ 5) การเคหะและนโยบายสาธารณะ และ 6) ภาษีและค่าใช้จ่ายขององค์กรปกครองท้องถิ่น หรืออาจกล่าวได้ว่าแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองสามารถนำมาใช้ในการศึกษาลักษณะและสภาพของเมืองขนาดต่าง ๆ เพื่อให้เข้าใจถึงระบบเศรษฐกิจของเมืองแต่ละประเภท เช่น เมืองอุตสาหกรรม เมืองท่า และเมืองที่เป็นศูนย์กลางการบริหาร เป็นต้น อีกทั้งยังสามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์และตัดสินใจในกิจกรรมทางเศรษฐกิจในเมือง เช่น การเลือกที่ตั้งอุตสาหกรรม การค้าหรือพาณิชย์กรรม และการเลือกเขตที่อยู่อาศัย เป็นต้น รวมถึงสามารถนำมาใช้ในการศึกษานโยบายและวิธีการดำเนินการจัดหาที่อยู่อาศัยให้แก่ประชาชนในเขตเมือง โดยเฉพาะผู้มีรายได้น้อยซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนแออัด การสร้างอาคาร

³⁴ Arthur O'Sullivan, Urban Economics, 6th edition (New York: McGraw-Hill/Irwin, 2007)

สงคราม การจัดสาธารณูปโภค ปัญหาการขนส่งในเขตชุมชนเมือง การลงทุนด้านสาธารณูปโภค และรวมถึงแนวคิดการแก้ไขปัญหาความยากจนในเขตเมือง³⁵

ด้วยเหตุดังกล่าวความเป็นเมืองตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองจึงเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวิธีการผลิตและการบริโภคภายใต้ระบบทุนนิยม ซึ่งเมืองได้สร้างวิธีการผลิตและวิถีชีวิตรูปแบบใหม่ควบคู่ไปกับการพัฒนาสู่ความเป็นเมือง เพื่อให้วิถีดังกล่าวเป็นกลไกสำคัญของเมืองที่มีความเกี่ยวเนื่องโดยตรงกับการขับเคลื่อนระบบทุนนิยมนั่นเอง แนวความคิดดังกล่าวมีอิทธิพลต่อนักคิดในสมัยต่อมา ได้แก่ อังรี เรอฟว์ (Henry Lefebvre) มานูเอล คาสเทลส์ (Manuel Castells) เนล แบรินเนอร์ (Neil Brenner) ปีแอร์ บูร์ดิเยอและเดวิด ฮาร์วี เป็นต้น

ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยการพัฒนาสู่ความเป็นเมืองของมาร์ก ทฤษฎีดังกล่าวจะมีนักวิชาการที่เป็นตัวแทนความคิดที่สำคัญ ๆ เช่น อังรี เรอฟว์ (Henry Lefebvre) มานูเอล คาสเทลส์ (Manuel Castells) เป็นต้น การใช้แนวคิดของสำนักมาร์กซิสต์ ดังกล่าวมีเหตุผลเนื่องจากปรากฏการณ์ของการพัฒนาสู่ความเป็นเมืองของเมืองศรีสะเกษ เป็นกระบวนการที่ต้องมีการจัดการพื้นที่โดยอาศัยความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจ และการได้มาซึ่งผลประโยชน์ทางธุรกิจบริการ อังรี เรอฟว์ เป็นนักคิดและนักทฤษฎีทางสังคมที่สำคัญของฝรั่งเศส เขาผลิตงานที่โดดเด่น อย่างมากมาย โดยเฉพาะในทศวรรษที่ 1970 งานของที่สำคัญต่อการศึกษาทางสังคมวิทยาของเรอฟว์ส่วนหนึ่งคือ *The Production of Space*³⁶ และ *The State*³⁷ และจัดว่าเป็นงานเขียนในกรอบการวิเคราะห์ของสำนักมาร์กซิสต์ กล่าวคือ เรอฟว์นำเสนอข้อถกเถียงที่วางอยู่บนพื้นฐานของสังคมในระบบทุนนิยม เขาพูดถึงความหมายและกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้คนในโครงสร้างสังคมแบบทุนนิยมโดยเฉพาะสังคมเมืองในโลกตะวันตก และพูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างอุตสาหกรรมกับเมือง เรอฟว์เสนอว่าในทุก ๆ สังคมหรือในทุก ๆ วิธีการผลิต (Mode of production) จะมีการผลิตพื้นที่ทางสังคมของตนเองที่แน่นอนอยู่เสมอ ตัวอย่างเช่นเมืองในโลกยุคโบราณ ไม่อาจทำความเข้าใจอย่างง่าย ๆ ได้ว่าวิธีการผลิตจะเป็นเพียงแค่การรวมหมู่ของคนในสังคมเพียงอย่างเดียว เท่านั้นแต่มันมีการสร้างพื้นที่บางอย่างในสังคมขึ้นมาผ่านกิจกรรมทางสังคมด้วย ดังนั้น หากสังคมผลิตพื้นที่ทางสังคมของตนเองขึ้นมา การผลิตพื้นที่ทางสังคมนั้นอาจกล่าวได้เป็นสังคมที่ดำรงอยู่ในชีวิตจริง แต่ถ้าหากสังคมนั้นไม่ผลิตพื้นที่ทางสังคมของตนเองขึ้นมา สังคมนั้นอาจเป็นสังคมที่แปลกประหลาด ไม่สอดคล้องกับอุดมการณ์หรือแม้กระทั่ง

³⁵ Steven, C., Bourassa. (2007). Urban Economics, 6th edition by Arthur O'Sullivan. Journal of Urban Affairs, 29(5):543-544. doi: 10.1111/J.1467-9906.2007.00364.X

³⁶ Lefebvre, H. (1991). The production of space. Basil Blackwell.

³⁷ Ronneberger, K. (2008). Henri Lefebvre and urban everyday life: In search of the possible. In Space, difference, everyday life (pp. 148-160). Routledge.

ทั้งวัฒนธรรมที่เป็นจริงในสังคมนั้น ๆ แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองของความเป็นเมืองในแนวคิด เลอฟว์ปรากฏข้อถกเถียงที่สำคัญอยู่ในงาน *The Production of Space* และ *The State* เลอฟว์ เสนอการมอง “พื้นที่” (space) ในฐานะ “ผลผลิตทางสังคม” (Social product) หรือในฐานะการสร้างสังคมบนพื้นฐานของค่านิยม หรือบนพื้นฐานของความหมายบางอย่างในสังคมซึ่งส่งผลต่อการรับรู้ของผู้คนในสังคม และส่งผลในระดับรัฐด้วยเช่นกัน เบรนเนอร์³⁸ ชี้ว่าข้อถกเถียงดังกล่าวส่งผลให้เกิดการวิเคราะห์กระบวนการการผลิตของพื้นที่ทางสังคม (Production of space) ซึ่งก่อให้เกิดพื้นที่ทางสังคมจากกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม และมุ่งศึกษาในประเด็นต่าง ๆ เช่น ความขัดแย้งในสังคมเมือง ลักษณะทางการเมืองในกระบวนการผลิตของพื้นที่รวมถึงการอธิบายทุนนิยมโลกาภิวัตน์ในฐานะที่มันได้ผนวกตัวเองเข้าไปสู่สังคม (Integration) ซึ่งนำไปสู่ การกระจายตัวทางสังคมและทำให้ขอบเขตหรือเขตแดนพื้นที่ทางสังคมได้สลายตัวลงไป สำหรับเลอฟว์ อธิบายว่าความตึงเครียดระหว่างการผนวกตัวของโลกาภิวัตน์และการสลายตัวของเขตแดน อันนำไปสู่การแตกตัวทั่วไปของพื้นที่ (Generalized explosion of spaces)³⁹ ซึ่งหมายความว่าโลกาภิวัตน์ได้เข้าไปจัดวางความสัมพันธ์ ใหม่และกำหนดเขตแดนใหม่ของพื้นที่เชิงภูมิศาสตร์ เลอฟว์ได้พัฒนามโนทัศน์การผนวกตัว โลกาภิวัตน์ในราวกลางทศวรรษที่1970 โดยมองว่าพื้นที่เชิงภูมิศาสตร์ต่าง ๆ กำลังถูกทำลายโดย โลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะในปริมณฑลทางเศรษฐกิจแบบเคนเซียน (Keynesian) ซึ่งถูกทำลายโดย โลกาภิวัตน์อย่างแหลมคม ซึ่งในระยะเวลาต่อมาได้ปรากฏว่าเกิดความขัดแย้งระหว่างโลกาภิวัตน์กับพื้นที่ต่าง ๆ ในโลกอย่างมาก กล่าวคือ ในระดับรัฐ รัฐได้จัดการตัวเองใหม่โดยการผ่อนคลายความเป็นลำดับชั้น (Hierarchies) หรือกฎเกณฑ์บางอย่างของตนเองลงมาจากอิทธิพลของ โลกาภิวัตน์จากภายนอก เลอฟว์ชี้ว่าโลกาภิวัตน์คือเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดการแตกตัวของพื้นที่แบบความขัดแย้ง (Conflictual explosion of spaces) ทำให้ประเด็นปัญหาโลกาภิวัตน์มีความโดดเด่น มากขึ้นเมือง (Urban) ในมโนทัศน์การศึกษากระบวนการการเป็นเมือง ถือว่าเป็นกุญแจเชิงภูมิศาสตร์ที่สำคัญ เนื่องจากเมืองคือเขตแดนที่มีการกำหนดองค์ประกอบต่าง ๆ ของเมือง (Mutiscalar configuration) สำหรับมโนทัศน์ของเลอฟว์ เมืองมีความหมายที่เกี่ยวข้องกับ “พื้นที่เมืองแบบทุนนิยม” (Capitalist spatiality) และมีกระบวนการโลกาภิวัตน์เข้าไปเกี่ยวข้องกับ ความเปลี่ยนแปลงของเมือง

การศึกษาเชิงทฤษฎีของเบรนเนอร์ได้ตั้งข้อสมมติฐานว่า 1. การอธิบายขอบเขตเชิงภูมิศาสตร์ (Geographical scale) และการอธิบายการผลิตทางสังคม (Social production) ภายใน

³⁸ Brenner, N. (2000). The urban question: reflections on Henri Lefebvre, urban theory and the politics of scale. *International journal of urban and regional research*, 24(2), 361-378.

³⁹ Lefebvre, H. (2003). *Space and the State. State/space: A reader*, 84-100.

ขอบเขตเชิงภูมิศาสตร์นั้นได้กลายเป็นศูนย์กลางการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์กระบวนการการเป็นเมืองในช่วงเวลาที่โลกาภิวัตน์ก่อตัวขึ้นในโลก 2. มโนทัศน์ของเลอฟร้าวได้อธิบายเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นในข้อแรก เบรนนอร์ กล่าวว่า เลอฟร้าวคือนักทฤษฎีเมืองเพียงคนเดียวที่อธิบายประเด็น ขอบเขตเชิงภูมิศาสตร์ได้ลึกซึ้งที่สุด นักวิชาการสำนักมาร์กซิสที่ทำให้การศึกษาเกี่ยวกับเมือง (Urban question) ได้รับความนิยมมากขึ้นคือ มารีเอล แคสเทล งานของแคสเทลในด้านทศวรรษที่ 1970 ได้สร้างข้อถกเถียงที่สำคัญเกี่ยวกับเมืองและทำให้ให้นักวิชาการในโลกตะวันตกหลายท่านสนใจประเด็นดังกล่าว เบรนนอร์ศึกษาเกี่ยวกับเมืองดังกล่าวภายใต้ระบบทุนนิยมได้ให้ข้อถกเถียง 2 ประการคือ ประการแรก ข้อถกเถียงที่เกี่ยวกับกระบวนการทางประวัติศาสตร์ของการเป็นเมือง และข้อถกเถียงที่เกี่ยวกับกระบวนการทางการเมืองของการเป็นสังคมเมืองสมัยใหม่ กล่าวอีกนัยหนึ่ง การศึกษาเมืองจึงหมายถึงบทบาทของเมืองในฐานะ “อาณานิคมพื้นที่ทางสังคม” (Socio spatial arena)⁴⁰ ที่มีความขัดแย้งภายในกระบวนการความเป็นเมืองเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ประการที่สอง หมายถึงการศึกษาเมืองในเชิงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเมืองและการตีความทางประวัติศาสตร์ สกอตและมอเลิร์ต (Scott & Moulaert)⁴¹ ได้ชี้ว่าการศึกษาเมือง ในแต่ละช่วงเวลามีความแตกต่างกัน เช่น ความแตกต่างทางสังคม ความแตกต่างทางการเมือง รวมไปถึงการใช้ทฤษฎีในการอธิบายกระบวนการเป็นเมืองในแต่ละสังคม แต่ละช่วงเวลาที่แตกต่างกันไป เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของเมืองมีพลวัตไม่หยุดนิ่ง ดังนั้นในแง่ทฤษฎีจึงต้องมีการทบทวนมโนทัศน์ให้สอดคล้องในการอธิบายความเปลี่ยนแปลงของเมืองดังกล่าวทั้งมิติทางสังคม เศรษฐกิจ และทางการเมือง นักวิชาการแนวเศรษฐศาสตร์การเมืองของกลุ่มสำนักมาร์กซิส ได้นำเสนอข้อถกเถียงในเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสู่ความเป็นเมืองแบ่งเป็นความรู้สำคัญ 3 หัวข้อใหญ่ ๆ คือ 1. ข้อถกเถียงว่าด้วยกระบวนการสู่ความเป็นเมือง 2. ทฤษฎีการกำหนดขอบเขตเมือง 3. การเมืองของการกำหนดขอบเขต

ข้อถกเถียงว่าด้วยกระบวนการสู่ความเป็นเมือง ข้อถกเถียงทางด้านขอบเขตเชิงภูมิศาสตร์ และข้อถกเถียงเกี่ยวกับเมือง หลังจากต้นทศวรรษที่ 1970 ข้อถกเถียงที่เกี่ยวกับเมืองมีประเด็นสรุปรวบยอดอยู่ที่เรื่องของพื้นที่ในการศึกษาเมือง อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่าการศึกษาประเด็นปัญหาขอบเขตเชิงภูมิศาสตร์ได้เข้าไปมีส่วนในการถกเถียงเรื่องเมืองแม้ว่าไม่ได้มีลักษณะเป็นทฤษฎีที่โดดเด่นก็ตาม ในการสรุปความคิดรวบยอด “พื้นที่ของเมือง” (Urban spatiality) ของนักทฤษฎีเมืองนั้นมีการนำเสนอข้อสมมติฐานที่สำคัญในการอธิบายว่า ขอบเขตเมืองนั้นมีความ

⁴⁰ Brenner, N. (2009). Restructuring, rescaling and the urban question. *Critical Planning*, 16(4), 61-79.

⁴¹ Moulaert, F., & Scott, A. J. (Eds.). (1997). *Cities Enterprise and Society*. A&C Black.

หลากหลาย (Diversity) ภายใต้งานจัดองค์กรทางสังคมต่าง ๆ เช่น ขอบเขตในระดับท้องถิ่น ขอบเขตในระดับชาติ หรือขอบเขตในระดับโลก⁴² เป็นต้น

ในยุค 1970 เกิดข้อถกเถียงเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของเมือง โดยเฉพาะในงานเขียน *The Urban Question* ของแคสเทล (Castells)⁴³ ที่ได้อธิบาย "ระบบเมือง" (Urban system) ว่าเป็นองค์ประกอบเชิงโครงสร้างของ "วิธีการผลิตแบบทุนนิยม" (Capitalist mode of production) ด้วยเหตุนี้ แคสเทลจึงแบ่งการวิเคราะห์เมืองออกเป็น 2 มิติหลัก ดังนี้

1. ทางสังคมเชิงวัตถุ (Materiality of social process) แคสเทลมองว่ากระบวนการทางสังคมในขอบเขตเมืองมีลักษณะต่อต้านหรือสัมพันธ์กับขอบเขตเมืองระดับบน (Supra-urban scales) โดยคำว่า "ขอบเขต" หรือ *scales* หมายถึงความแตกต่างของหน่วยพื้นที่ (Spatial units) ในระบบทุนนิยม

2. หน้าที่ของเมือง (Functional aspect of the urban) แคสเทลชี้ว่า การนิยามหน้าที่ของเมืองไม่ใช่เพียงการกำหนดเขตแดนทางภูมิศาสตร์หรือการศึกษากระบวนการทางสังคมในพื้นที่หนึ่งๆ เท่านั้น แต่ยังรวมถึง "เนื้อหาทางสังคม" (Social content)⁴⁴ โดยเฉพาะบทบาทของพลังแรงงาน (Labor power) ที่ส่งผลโดยตรงต่อกระบวนการทางสังคม

แคสเทลเน้นว่าการกำหนดขอบเขตเชิงภูมิศาสตร์ของเมืองต้องสัมพันธ์กับหน้าที่ทางสังคม ทั้งนี้ เขายังชี้ให้เห็นว่ากระบวนการทางสังคมในเมืองแบบทุนนิยมมีความหลากหลาย โดยเฉพาะการบริโภคแบบรวมหมู่ (Collective consumption) ซึ่งถือเป็นหน้าที่เฉพาะของเมือง ในการวิเคราะห์นี้ แคสเทลได้ต่อยอดจากทฤษฎีโครงสร้างนิยมของอัลทุสแซร์ (Althusser) เพื่อทำความเข้าใจการขยายตัวของขอบเขตเชิงภูมิศาสตร์ในฐานะพื้นที่แสดงออกของหน้าที่ทางสังคม (spatial expression of social function)

อย่างไรก็ตาม ซอนเดอร์ (Saunders)⁴⁵ ได้แย้งแนวคิดของแคสเทล โดยมองว่าการนิยามสังคมวิทยาเมืองผ่านการบริโภคเป็นเพียงการรักษาคำว่า "เมือง" เอาไว้เท่านั้น ซอนเดอร์ยังวิพากษ์ว่าการอธิบายของแคสเทลที่เชื่อมโยงกระบวนการทางสังคมกับขอบเขตเชิงภูมิศาสตร์นั้นไม่อาจสรุปได้

⁴² Gottdiener, M. (1985). Hegemony and mass culture: A semiotic approach. *American journal of sociology*, 90(5), 979-1001.

⁴³ Castells, M. (1972). Urban renewal and social conflict in Paris. *Social Science Information*, 11(2), 93-124.

⁴⁴ Brenner, N. (2000). The urban question: reflections on Henri Lefebvre, urban theory and the politics of scale. *International journal of urban and regional research*, 24(2), 361-378.

⁴⁵ Saunders, P. (2003). *Social theory and the urban question*. Routledge.

ว่าเป็นเหตุเงื่อนไขสำคัญ เขาพบว่าหน่วยพื้นที่ที่แคสเทลกล่าวถึงไม่ได้มีอิทธิพลต่อกระบวนการทางสังคมมากนัก

สรุปข้อถกเถียงในยุค 1970 ข้อถกเถียงดังกล่าวตั้งอยู่บนสมมติฐานสำคัญ 2 ประการ

1. บทบาทของขอบเขตเชิงภูมิศาสตร์ในกระบวนการการเป็นเมือง นักทฤษฎีมองว่าเมืองคือหลักฐานเชิงประจักษ์ โดยพยายามนิยามหน้าที่ของเมืองและอธิบายหน่วยพื้นที่ในเชิงทฤษฎีให้ชัดเจนขึ้น

2. การวิเคราะห์ขอบเขตเมืองระดับบน (Supra-urban scales) นักทฤษฎีในยุคนี้มองว่าโครงสร้างระดับบนเป็นจุดวิเคราะห์ภายนอกสำหรับการศึกษาเมือง ซึ่งต่อมาเริ่มมีการให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ในระดับนี้มากยิ่งขึ้น ข้อถกเถียงเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการศึกษาสังคมวิทยาเมืองและการพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของเมืองในระบบทุนนิยม

ข้อถกเถียงในยุค 1980 จากหน้าที่ของเมืองสู่นิยามการสร้างพื้นที่ (Production of Space) การศึกษาเมืองในทศวรรษ 1980 ได้ขยายขอบเขตความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการกลายเป็นเมือง (Urbanization) ให้ลึกซึ้งกว่ายุคก่อนหน้า โดยนักวิชาการมุ่งค้นหาทฤษฎีและมุมมองใหม่ที่สามารถอธิบายความซับซ้อนของสังคมเมืองได้ดีขึ้น งานศึกษาในยุคนี้เน้นการวิเคราะห์ในมิติต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของเมือง เช่น การผลิตในระบบอุตสาหกรรม ตลาดแรงงานท้องถิ่น โครงสร้างพื้นฐาน ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรธุรกิจ การจัดการที่ดิน และพฤติกรรมการบริโภคในสังคมเมือง

เดวิด ฮาร์วีย์ (Harvey, David)⁴⁶ ชี้ว่า เงื่อนไขเหล่านี้คือสิ่งแวดล้อมของกระบวนการสร้างเมือง ขณะที่สกอต (Scott, 1980) ให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงพื้นที่ในเมือง ส่วนสโตร์เปอร์และวอล์คเกอร์ (Storper & Walker)⁴⁷ มองว่าเป็นกระบวนการรวมตัวของอุตสาหกรรมและการพัฒนาพื้นที่เมือง วิธีการศึกษาเมืองในยุคนี้ได้เปลี่ยนจากการศึกษาหน้าที่เฉพาะเจาะจง (Scale specificity) ไปสู่การมองเมืองในฐานะพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่สะท้อนความสัมพันธ์เชิงสังคมภายใต้ระบบทุนนิยม

การศึกษาเมืองและกระบวนการสร้างพื้นที่ การศึกษาเมืองในยุค 1980 มุ่งเน้นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสังคมในระบบทุนนิยม ซึ่งก่อให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มต่างๆ (Agglomeration) และกระบวนการจัดวางพื้นที่แบบใหม่ (Territorialization) ในขอบเขตเมือง เดวิด ฮาร์วีย์

⁴⁶ Harvey, D. (1978). The urban process under capitalism: a framework for analysis. *International journal of urban and regional research*, 2(1-3), 101-131.

⁴⁷ Walker, R., & Storper, M. (1989). The capitalist imperative: territory, technology and industrial growth (Vol. 2). Oxford: Basil Blackwell.

(Harvey, David)⁴⁸ ได้ศึกษาโครงสร้างเชิงพื้นที่ (Spatial Configuration) และเสนอว่าขอบเขตเมืองเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อกระบวนการสะสมทุนในระบบทุนนิยม ฮาร์วียังอธิบายว่าการพัฒนาของทุนสามารถวิเคราะห์ผ่านพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเมือง โดยพิจารณาว่ากระบวนการเป็นเมืองในแต่ละช่วงเวลาแสดงถึงความสำเร็จหรือไม่ นอกจากนี้ เขาได้เน้นบทบาทของพื้นที่เมืองระดับบน (Supra urban) ในการกำหนดโครงสร้างเมือง เช่น การจัดกลุ่มแรงงานในท้องถิ่น สถาบันการเมืองระดับชาติ และตลาดเศรษฐกิจโลก

ประเด็นสำคัญในการศึกษาเมืองในยุค 1980 ได้แก่

1. การขยายขอบเขตการศึกษาเมือง การศึกษาเมืองขยายไปสู่ประเด็นที่ซับซ้อนขึ้น เช่น การพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ โดยใช้มุมมองมาร์กซิสต์ในการวิเคราะห์เศรษฐกิจการเมืองของระบบทุนนิยม
2. การเพิ่มมิติการวิเคราะห์ การศึกษาเมืองในยุคนี้มุ่งเน้นมิติที่หลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะกระบวนการทางเศรษฐกิจและการเมืองที่มีผลต่อการพัฒนาเมือง
3. การพัฒนาวิธีวิทยา มีการนำวิธีการศึกษาแบบพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มาใช้ ซึ่งเน้นการมองเมืองว่าเป็นศูนย์กลางของมูลค่าส่วนเกินจากกิจกรรมเศรษฐกิจ และการสะสมมูลค่าในแต่ละขั้นตอนของพัฒนาการ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าวิธีวิทยาในยุคนี้จะมีความก้าวหน้า แต่ก็ยังมีข้อจำกัดในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางสังคมอย่างลึกซึ้ง จนกระทั่งเกิดกระแสโลกาภิวัตน์ในช่วงต้นทศวรรษ 1990 ที่นำไปสู่แนวทางการศึกษาเมืองแบบใหม่เพิ่มเติม

การศึกษายุคทศวรรษ 1990 ทฤษฎีเมืองและโลกาภิวัตน์ การศึกษาเมืองในช่วงทศวรรษ 1990 เผชิญความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ โดยเฉพาะด้านภูมิเศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์การเมือง นักทฤษฎีเมืองต้องปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงสถาบันทางสังคม การบริหารจัดการพื้นที่ในเขตเมือง และโครงสร้างความสัมพันธ์ของเครือข่ายทางสังคมที่ซับซ้อนมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้นักวิชาการต้องปรับปรุงกรอบแนวคิดและวิธีวิทยาในการศึกษาด้านเมืองเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ใหม่⁴⁹

แนวทางสำคัญในการศึกษาวิธีวิทยาเมืองช่วงทศวรรษ 1990 มี 3 ประการ ได้แก่

⁴⁸ Harvey, D. (1990). Between space and time: reflections on the geographical imagination. *Annals of the association of American geographers*, 80(3), 418-434.

⁴⁹ Amin, A., & Graham, S. (1997). The ordinary city. *Transactions of the institute of British geographers*, 22(4), 411-429.

1. การมองเมืองในฐานะหน่วยเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลก เมืองถูกวิเคราะห์ในบริบทของความสัมพันธ์ระดับโลก โดยกระบวนการโลกาภิวัตน์เป็นตัวผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น การบริหารจัดการเมืองในเชิงเศรษฐกิจและสังคม

2. การศึกษาเมืองในความเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ การศึกษามีได้มุ่งเฉพาะเมืองหนึ่งเมืองใด แต่เชื่อมโยงเมืองกับเมือง และพื้นที่กับพื้นที่ โดยได้รับอิทธิพลจากเทคโนโลยี ความก้าวหน้าด้านข้อมูลข่าวสาร และการเชื่อมโยงเศรษฐกิจระดับโลก

3. การเปลี่ยนแปลงในกฎระเบียบและการบริหารจัดการพื้นที่ โลกาภิวัตน์ทำให้การควบคุมของรัฐหรือท้องถิ่นข้ามขอบเขตเดิม กฎระเบียบหรือการบริหารพื้นที่เริ่มมีลักษณะผ่อนคลาย และเชื่อมโยงกับภายนอกมากขึ้น ซึ่งลดบทบาทของเอกสิทธิ์เฉพาะพื้นที่ลง

นักทฤษฎีเมืองได้พัฒนาคำอธิบายและนิยามใหม่ เช่น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่นกับโลก (Local-global interplay)⁵⁰ ความเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่นกับโลก (Local-global nexus)⁵¹ และคำใหม่อย่าง Glocalization⁵² และ Globalization⁵³ (เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

ผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ต่อการศึกษาเมือง กระบวนการโลกาภิวัตน์ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจสังคมอย่างซับซ้อน นักวิชาการได้ให้ความสำคัญกับประเด็นเชิงขอบเขต (Scale) อย่างมีนัยสำคัญ โดยคำถามหลักในยุคนี้คือ ***คำถามเกี่ยวกับขอบเขต*** (Scale question) ซึ่งขยายการวิเคราะห์เมืองจากระดับท้องถิ่นไปสู่ระดับโลก ทำให้การศึกษาเมืองไม่เพียงแค่ว่าจะเฉพาะพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง แต่ยังรวมถึงอิทธิพลและกระบวนการระดับโลกที่ส่งผลต่อเมืองโดยตรง

กล่าวโดยสรุป การศึกษาเมืองในยุคทศวรรษ 1990 ได้พัฒนาไปอย่างลึกซึ้ง โดยเน้นประเด็นขอบเขตภูมิศาสตร์ การบริหารพื้นที่ ผลผลิตทางสังคม การเมือง และพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ในกระบวนการกลายเป็นเมือง ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเมืองในยุคนี้

⁵⁰ Dunford, M., & Kafkalas, G. (1992). The global-local interplay, corporate geographies and spatial development strategies in Europe. *Cities and regions in the new Europe*, 3-38.

⁵¹ Peck, J., & Tickell, A. (1994). Searching for a new institutional fix: the after-Fordist crisis and the global-local disorder. *Post-Fordism: a reader*, 280-315.

⁵² Swyngedouw, E. (2004). Globalisation or 'glocalisation'? Networks, territories and rescaling. *Cambridge review of international affairs*, 17(1), 25-48.

⁵³ Jessop, B. (2003). Globalization: It's about Time too!.

แบรนเนอร์ (Brenner)⁵⁴ ได้สรุปความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 1990 ซึ่งส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์การศึกษาเมืองไว้สองประการสำคัญ ประการแรก การเปลี่ยนแปลงระดับโลกอันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้กระบวนการการเป็นเมืองต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยเฉพาะในแง่ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างขอบเขตของเมืองกับโครงสร้างระดับที่สูงกว่า เช่น ระดับภูมิภาคหรือระดับโลก ทั้งนี้ ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เชื่อมโยงกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ภายในอาณาบริเวณที่เมืองตั้งอยู่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทใหม่ของเมืองในบริบทที่เชื่อมโยงกันมากขึ้น ประการที่สอง นักทฤษฎีเมืองได้ปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ในการศึกษา โดยขยายกรอบการวิเคราะห์จากระดับขอบเขตทางภูมิศาสตร์ที่เน้นความสัมพันธ์ทางสังคมภายใต้ระบบทุนนิยม ไปสู่การศึกษาในระดับ "อาณาบริเวณ" (Arena) ซึ่งนำไปสู่แนวทางการศึกษาที่เรียกว่า "การผลิตทางสังคมของขอบเขตเชิงภูมิศาสตร์" (Social production of geographical scale) วิธีวิทยาใหม่นี้ได้สร้างรากฐานเชิงมโนทัศน์ที่สำคัญสำหรับนักสังคมวิทยาสายโครงสร้างนิยม เพื่อใช้เป็นกรอบในการศึกษาและอธิบายขอบเขตเชิงภูมิศาสตร์ของเมืองได้อย่างลึกซึ้งและหลากหลายยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ ทฤษฎีการกำหนดขอบเขตเมือง (Scaling urban theory)⁵⁵ ซึ่งพัฒนาขึ้นหลังยุค 1990 ต้องเผชิญหน้ากับความซับซ้อนของกระบวนการเปลี่ยนแปลงของเมือง (Re-scaling processes) ที่เกี่ยวข้องกับหลายมิติ เช่น การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ความสัมพันธ์ทางสังคมในขอบเขตเมือง การเปลี่ยนแปลงขอบเขตเมือง และขอบเขตเชิงภูมิศาสตร์ การศึกษาเมืองจึงขยายไปยังมิติที่หลากหลาย เช่น ระดับท้องถิ่น เมือง เขต (Regional) ระดับชาติ (National) และระดับโลก (Global)

นอกจากนี้ ในเชิงสังคมวิทยาเชิงพื้นที่ (Socio-territorial) กระบวนการต่าง ๆ เช่น การเป็นท้องถิ่น (Localization) การเป็นเมือง (Urbanization) การเป็นภูมิภาค (Regionalization) การเป็นชาติ (Nationalization) และการเป็นส่วนหนึ่งของโลก (Globalization) ต่างมีความเชื่อมโยงกัน โดยสะท้อนผ่านข้อมูลเชิงสถิติในพื้นที่หนึ่ง ๆ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความซับซ้อนและมิติที่หลากหลายของการศึกษาเมืองในยุคปัจจุบัน

ทฤษฎีเมืองที่เกิดขึ้นในยุคก่อนมีลักษณะการศึกษาแยกส่วนอย่างชัดเจน เช่น การศึกษาเฉพาะท้องถิ่น เมือง หรือเขตใดเขตหนึ่ง โดยไม่คำนึงถึงความเชื่อมโยงระหว่างส่วนต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม

⁵⁴ Brenner, N. (2000). The urban question: reflections on Henri Lefebvre, urban theory and the politics of scale. *International journal of urban and regional research*, 24(2), 361-378.

⁵⁵ Joseph, R., Burger., Jordan, G., Okie., Ian, A., Hatton., Vanessa, Weinberger., Munik, Shrestha., Kyra, Jade, Liedtke., Tam, Be., Austin, R., Cruz., Xiao, Feng., César, Hinojo-Hinojo., Abu, Smg., Kibria., Kacey, C., Ernst., Brian, J., Enquist. (2022). 4. Global city densities: Re-examining urban scaling theory. *Frontiers in conservation science*, doi: 10.3389/fcosc.2022.879934

ตาม หลังจากทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา ความซับซ้อนและการพึ่งพิงซึ่งกันและกันของพื้นที่ต่าง ๆ ได้ทวีความสำคัญมากขึ้น ส่งผลให้การศึกษาเชิงแยกส่วนไม่สามารถตอบสนองต่อการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้อีกต่อไป นักวิชาการจึงต้องปรับเปลี่ยนทฤษฎีและวิธีการศึกษาเมืองให้ครอบคลุมถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ (Interscalar relations) รวมถึงการสำรวจพลวัตของการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง (Transformation) ภายใต้กระบวนการทางสังคมในพื้นที่หนึ่ง ๆ

ในระบอบทุนนิยม กระบวนการกำหนดขอบเขต (Scaling processes) กลายเป็นวิธีวิทยาการศึกษาที่สำคัญ เนื่องจากพื้นที่ทางสังคมและภูมิศาสตร์มีความซ้อนทับกัน และส่งผลกระทบต่อกันในรูปแบบที่ซับซ้อน นักวิชาการอย่างเลอฟว์ (Lefebvre) ได้เสนอวิธีการศึกษาเมืองแบบวิเคราะห์หลายส่วน (Multiscale approach) และพัฒนาทฤษฎีพื้นที่ทางสังคม (Socio-spatial theory) เพื่อทำความเข้าใจกระบวนการกำหนดขอบเขตเชิงพื้นที่และเชิงสังคมในยุคโลกาภิวัตน์

เลอฟว์เสนอแนวคิดเรื่องความขัดแย้งระหว่างการสลายเขตแดน (Deterritorialization) และการจัดระเบียบเขตแดนใหม่ (Reterritorialization) ซึ่งสะท้อนความเปลี่ยนแปลงในยุคเสรีนิยมใหม่ เบรนเนอร์ (Brenner) ได้นำแนวคิดของเลอฟว์มาปรับใช้ โดยสรุปเป็น 3 ด้านสำคัญ ได้แก่

1. การแตกตัวภายใน-การแตกตัวภายนอกของกระบวนการการเป็นเมือง (Implosion-explosion of urbanization): กระบวนการพัฒนาภายใต้ระบบทุนนิยมได้รื้อถอนศูนย์กลางเมืองแบบดั้งเดิม และสร้างศูนย์กลางใหม่ที่ร่ายล้อมด้วยอุตสาหกรรม ส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมและความแปลกแยกเชิงพื้นที่
2. กระบวนทัศน์เชิงพื้นที่ของรัฐ (Conceptualization of state spatiality): การจัดการพื้นที่ของรัฐในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมือง
3. การวิเคราะห์การเมืองของการกำหนดขอบเขต (Analysis of the politics of scale): ศึกษาการต่อสู้เชิงอำนาจที่ส่งผลต่อกระบวนการกำหนดขอบเขตพื้นที่

แนวคิดเรื่องการแตกตัวของกระบวนการเป็นเมืองสะท้อนให้เห็นว่า การขยายตัวของอุตสาหกรรมจากระดับท้องถิ่นสู่ระดับโลกได้สร้างโครงสร้างเชิงพื้นที่ที่ไม่เท่าเทียมกัน เลอฟว์เรียกปรากฏการณ์นี้ว่า “โครงข่ายที่ไม่เท่าเทียมกัน” (Net of uneven mesh) ซึ่งเกิดจากการพัฒนาที่มุ่งเน้นการรวมศูนย์แบบทุนนิยม

ในท้ายที่สุด เลอฟว์ชี้ให้เห็นว่า สังคมเมืองในยุคโลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่คือการแผ่ขยายทั่วไปของกระบวนการเป็นอุตสาหกรรมในสังคมทุนนิยม (Generalization of urban society) แนวคิดนี้ไม่เพียงช่วยอธิบายพลวัตของเมืองในยุคปัจจุบัน แต่ยังเป็นกรอบสำคัญในการศึกษาเมืองและกระบวนการทางสังคมในอนาคต

เลอฟร้าวชี้ให้เห็นว่ากระบวนการการเป็นเมืองในบริบทของอุตสาหกรรมแบบทุนนิยมสัมพันธ์โดยตรงกับ "คำถามเรื่องขอบเขต" (Scale question) ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาการพัฒนาทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ของพื้นที่เมือง โดยเฉพาะเมื่อวิเคราะห์ผ่านกรอบวัตถุนิยมทางประวัติศาสตร์ที่มองว่าเมืองคือศูนย์กลางของการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมกัน การแตกตัวภายในและภายนอกของเมืองในแต่ละช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์จึงสะท้อนกระบวนการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไปตามระบบทุนนิยม

ในงานเขียน The Production of Space เลอฟร้าวอธิบายเพิ่มเติมว่ากระบวนการการเป็นเมืองในระบบทุนนิยมเกี่ยวข้องกับโครงข่ายที่ไม่เท่าเทียมกัน (Uneven mesh) ซึ่งสะท้อนถึงการจัดการพื้นที่ทางสังคม (Social space) ผ่านหลักการ "การเพิ่มและการกระจายตัวของพื้นที่" (Principle of superimposition and interpenetration of social space) แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่าการทำความเข้าใจขอบเขตเชิงภูมิศาสตร์จำเป็นต้องพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งมีความคาบเกี่ยวและเชื่อมโยงกันเสมอ

เมื่อมองในระดับโลก พื้นที่ทั้งหลายไม่ได้แยกขาดจากกัน แต่ผสานเป็นหนึ่งเดียวในระบบโครงสร้างทางสังคมเชิงพื้นที่ (Socio-spatial totality) โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีการสื่อสารและเครือข่ายดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเชื่อมโยงนี้ เลอฟร้าวเสนอการวิเคราะห์การแตกตัวของเมืองในสามมิติสำคัญ

1. บทบาทของพื้นที่เมืองในยุคเปลี่ยนผ่าน อธิบายการเปลี่ยนผ่านจากทุนนิยมแบบพาณิชยกรรมไปสู่ทุนนิยมอุตสาหกรรม โดยเน้นว่าพื้นที่เมืองมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางของกระบวนการนี้
2. พื้นที่ทางสังคมลำดับรอง วิเคราะห์การเปลี่ยนพื้นที่ให้กลายเป็นสินค้า (Commodification) การแลกเปลี่ยนค่านิยม และการกำหนดแผนพื้นที่แห่งรัฐ (State spatial planning) ในบริบทของทุนนิยมใหม่ (Neoliberalism) หรืออุตสาหกรรมสมัยใหม่ในยุคฟอर्डิสต์ (Fordism)

3. ความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนผ่านทางการเมือง กล่าวถึงการสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงปฏิวัติที่อาศัยความแตกต่างเชิงพื้นที่ (Differential space) และแนวคิดสิทธิในการครอบครองพื้นที่เมือง (The right to the city)

ในช่วงปลายทศวรรษ 1990 แนวคิดเรื่องการแตกตัวภายในและภายนอกของเลอฟร้าวถูกนำมาใช้วิเคราะห์การเป็นเมืองภายใต้ทุนนิยมใหม่ โดยเฉพาะกระบวนการรวมตัว (Consolidation) ของรูปแบบการพัฒนาเมืองและพื้นที่เขตอุตสาหกรรมสมัยใหม่ที่เริ่มชัดเจนตั้งแต่หลังทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา แนวคิดนี้ช่วยทำความเข้าใจความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ที่ซับซ้อนและพลวัตของการพัฒนาทางสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างลึกซึ้ง

การปรากฏตัวของโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลสำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมทุนนิยมในระดับโลก ทำให้กระบวนการพัฒนาเมืองมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจน กล่าวคือ กระบวนการเป็นเมืองในยุคปัจจุบันได้ก้าวข้ามขอบเขตพื้นที่เชิงกายภาพและกรอบการควบคุมของระบบรัฐชาติ โลกาภิวัตน์ช่วยกระจายกระบวนการอุตสาหกรรมจากการพัฒนาเฉพาะภายในขอบเขตพื้นที่เมืองเดี่ยว ๆ ไปสู่การพัฒนาที่เชื่อมโยงระหว่างเมืองและพื้นที่หลากหลายอย่างมีพลวัต

Knox & Taylor⁵⁶ อธิบายว่าโลกาภิวัตน์นำไปสู่การ "ควบรวม" ขอบเขตของเมืองและท้องถิ่นเข้าสู่ระดับโลก โดยลักษณะข้ามพรมแดนนี้ไม่เพียงแค่ส่งผลต่อการจัดการพื้นที่ แต่ยังเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของขอบเขตเมืองที่เคยมีลักษณะอุตสาหกรรมแบบทุนนิยมเดี่ยว ให้กลายเป็นระบบที่ซับซ้อนและมีหลายหน่วย (Node) ซึ่งกระจายอยู่ในเครือข่ายเมืองทั่วโลก

นักวิชาการอย่าง Scott, A. J., & Soja, E. W.⁵⁷ และ Sudjic⁵⁸ (1993) ชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนขอบเขตและกระบวนการพัฒนาพื้นที่ของเมืองในเชิงอุตสาหกรรมขั้นใหม่ ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสะท้อนถึงการปรับตัวของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโลกที่เริ่มปรากฏชัดตั้งแต่ทศวรรษ 1970 และชัดเจนขึ้นในช่วงทศวรรษ 1990 ที่โลกาภิวัตน์เข้ามามีบทบาทสำคัญ การขยายตัวของอุตสาหกรรมสมัยใหม่ในยุคนี้ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ขอบเขตภายในของรัฐชาติ แต่ได้แผ่ขยายข้ามพรมแดนในลักษณะการเชื่อมโยงพื้นที่และเศรษฐกิจเข้าด้วยกัน

ผลของโลกาภิวัตน์ยังนำมาซึ่งการแตกตัวของขอบเขตพื้นที่เชิงกายภาพและการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ในมิติที่ไม่ใช่กายภาพ (Non-physical space) โดยนักวิชาการอย่างเลอฟร้าว ได้เสนอ "หลักการเพิ่มและการกระจายตัวของพื้นที่ทางสังคม" ซึ่งสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการจัดการพื้นที่เมืองในหลากหลายบริบทเลอฟร้าว รวมถึง แบรินเนอร์ ยังได้เสนอว่ากลไกของรัฐมีบทบาทสำคัญในการควบคุมพื้นที่เมือง โดยรัฐทำหน้าที่หลอมรวมพื้นที่เมืองเข้าสู่กระบวนการแลกเปลี่ยนเชิงค่านิยมและการผลิตในระบบทุนนิยม

ในภาพรวม โลกาภิวัตน์ไม่ได้เพียงแค่สร้างการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการเป็นเมือง แต่ยังทำให้เกิดการนิยามใหม่ของขอบเขตเมือง การพัฒนาอุตสาหกรรม และระบบเศรษฐกิจทุนนิยม โดยการพัฒนาพื้นที่เมืองไม่ได้จำกัดอยู่เพียงเชิงกายภาพ แต่เชื่อมโยงในเชิงอาณาบริเวณที่กว้างขึ้นและ

⁵⁶ Knox, P. L., Taylor, P. J., & Taylor, P. J. (Eds.). (1995). *World cities in a world-system*. Cambridge university press.

⁵⁷ Scott, A. J., & Soja, E. W. (Eds.). (1996). *The city: Los Angeles and urban theory at the end of the twentieth century*. Univ of California Press.

⁵⁸ Smyth, H. (1996). Running the gauntlet: a compact city within a doughnut of decay. *The Compact City: a sustainable urban form*, 101-113.

ครอบคลุมมิติที่หลากหลายมากขึ้น การทำความเข้าใจกระบวนการเหล่านี้จึงมีความสำคัญต่อการวิเคราะห์บทบาทของรัฐและพื้นที่เมืองในยุคโลกาภิวัตน์

ในงานเรื่อง *The State* ของเลอเฟรว์ (Lefebvre) ได้อธิบายถึงบทบาทและกลไกของรัฐภายใต้ระบบทุนนิยม โดยเน้นถึงการควบคุมพื้นที่และความสัมพันธ์ทางสังคมผ่านมิติที่สำคัญสามประการ ดังนี้ ประการแรก รัฐทำหน้าที่ระดมพื้นที่เพื่อสร้างพลังการผลิต (Mobilize space as a productive force) ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน การบริหารจัดการพื้นที่ การดำเนินนโยบายอุตสาหกรรม และการควบคุมพื้นที่เฉพาะตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ เลอเฟรว์ระบุว่าในช่วงที่ระบบอุตสาหกรรมกลายเป็นหัวใจของการพัฒนาเมือง บทบาทของรัฐในด้านนี้ได้ขยายตัวอย่างต่อเนื่องจนก่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่นของ “รัฐที่มีพลังการผลิตระดับสูง” (Ultraproductivist state) บทบาทนี้เองที่เลอเฟรว์เรียกว่า รัฐที่เป็นวิธีการผลิตในตัวเอง (State mode of production) ประการที่สอง รัฐทำหน้าที่เป็นสถาบันที่เป็นตัวกลางของการพัฒนาพื้นที่ที่ไม่เท่าเทียมกัน (Institutional mediator of uneven geographical development) ภายใต้ระบบทุนนิยม โดยรัฐจะจัดการพื้นที่เพื่อสนับสนุนกระบวนการอุตสาหกรรมทุนนิยมในพื้นที่บางแห่ง ในขณะที่เดียวกันก็สร้างความไม่เท่าเทียมเชิงภูมิศาสตร์ระหว่างพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อผลักดันการเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ประการที่สาม รัฐมีบทบาทสำคัญในการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมแบบลำดับชั้น (Hierarchize social relation) โดยใช้เขตแดนภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกันเป็นพื้นฐานในการดำเนินยุทธศาสตร์ รัฐยังคงบทบาทในการรักษาภาวะเรียบและสร้างความแตกต่างเชิงพื้นที่ในขณะเดียวกันก็ยังสนับสนุนการ “สะสมทุน” ภายใต้ระบบทุนนิยม

เลอเฟรว์ ยังเน้นย้ำว่ารัฐภายใต้ระบบนี้ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงเพื่อขยายอำนาจของทุน แต่ยังต้องจัดการกับความขัดแย้งระหว่างอำนาจรัฐกับพื้นที่ของทุน กระบวนการจัดการเชิงพื้นที่ที่รัฐดำเนินการนั้นสะท้อนถึงความพยายามในการสร้างความกลมกลืนระหว่างการขยายตัวของทุนนิยมโลกกับความเป็นชาตินิยมในพื้นที่นั้น ๆ (Lefebvre, 1976; 1978 cited in Brenner, 2000) แม้แนวคิดของเลอเฟรว์จะได้รับการยอมรับในยุคทศวรรษ 1970 แต่ในยุคปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงในเชิงบริบททางสังคมและเศรษฐกิจได้ส่งผลให้ข้อเสนอของเขาได้รับการถกเถียงอย่างกว้างขวาง⁵⁹ โดยเฉพาะในแง่ของความเชื่อมโยงระหว่างสถาบันทางสังคมและการแทรกแซงของรัฐ ซึ่งมีได้มีลักษณะเชื่อมโยงกันอย่างชัดเจนเหมือนที่เลอเฟรว์เคยเสนออีกต่อไป

การก่อตัวของรัฐแบบเสรีนิยมใหม่ (Neoliberal state) ได้ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนทางยุทธศาสตร์ภายในรัฐ โดยเฉพาะการปรับโครงสร้างพื้นที่การผลิตแบบทุนนิยมในรัฐ ซึ่งเกิดขึ้น

⁵⁹ Peck, J., & Tickell, A. (1994). Searching for a new institutional fix: the after-Fordist crisis and the global-local disorder. *Post-Fordism: a reader*, 280-315.

ท่ามกลางภาวะเศรษฐกิจทุนนิยมแบบฟอร์ด⁶⁰ ที่เริ่มถดถอยในทศวรรษที่ 1970 การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวถูกขับเคลื่อนโดยเสรีนิยมใหม่ ซึ่งมีผลกระทบต่อกระบวนการผลิตและการจัดการพื้นที่ทางสังคมภายในรัฐ โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวเพื่อระดมพื้นที่ทางสังคม (Mobilize social space) เพื่อใช้เป็นพลังในการผลิต ภายใต้การเปลี่ยนแปลงในแง่พื้นที่ อาณาบริเวณ และขอบเขตอำนาจของรัฐที่เกิดจากกระแสเสรีนิยมใหม่

การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจทุนนิยมโลกในรูปแบบเสรีนิยมใหม่และการลงทุนข้ามชาติได้กระตุ้นให้รัฐต้องปรับตัวใหม่ โดยการจัดระเบียบพื้นที่ผ่านกลยุทธ์ "การเลือกเชิงพื้นที่" (Spatial selectivity) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการควบคุมเศรษฐกิจ การลงทุนอุตสาหกรรม รวมถึงการพัฒนาเมืองและอุตสาหกรรมภายในยุทธศาสตร์ของรัฐเอง⁶¹ ตัวอย่างจากยุโรปแสดงให้เห็นว่า 1) การวางแผนเชิงพื้นที่ของรัฐมักให้ออกสิทธิแก่ท้องถิ่นมากกว่าระดับชาติ และ 2) การสร้างรูปแบบสถาบันใหม่ภายในกระบวนการรวมกลุ่มในเมืองหลักนั้นมุ่งเน้นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของพื้นที่นั้น โดยการพัฒนาเชิงสถาบัน (Institutional thickness)⁶² ของการควบคุมในระดับเขตเมือง ซึ่งช่วยสร้างพลังการผลิตใหม่ในเขตเมืองหลัก

ในเชิงการพัฒนาแบบท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับโลกาภิวัตน์ รัฐจะสนับสนุนการแข่งขันทางเศรษฐกิจในระดับโลก โดยเฉพาะการพัฒนาในเขตเมืองและอุตสาหกรรม ขณะที่เสรีนิยมใหม่ได้สร้างบทบาทใหม่ให้แก่รัฐในการแตกตัวของพื้นที่ทางสังคม (Sociospatial polarization)⁶³ และการรักษาความสัมพันธ์ในสังคม การเคลื่อนตัวของพื้นที่ในฐานะพลังการผลิตแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่ พื้นที่เศรษฐกิจระดับสูง (Supranational economic spaces) พื้นที่ในเมืองหลัก และพื้นที่อุตสาหกรรมที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมในทุกขอบเขตพื้นที่

ภายใต้การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ รัฐซึ่งเป็นวิธีการผลิตในตัวเองเริ่มขาดการเชื่อมโยงในเชิงสถาบันแบบลำดับชั้น (Multiscalar institutional hierarchy) ซึ่งเกิดจากกระบวนการเสรีนิยมใหม่ที่ให้การควบคุมพลังการผลิตภายในขอบเขตพื้นที่⁶⁴ ในทศวรรษที่ 1970 เลอฟฟว์ (Lefebvre) ได้ตั้ง

⁶⁰ Lipietz, A. (1994). Post-Fordism and democracy. *Post-Fordism: A Reader*, 338-357.

⁶¹ Jones, C. I. (1997). On the evolution of the world income distribution. *Journal of Economic Perspectives*, 11(3), 19-36.

⁶² Amin, A., & Thrift, N. J. (1994). Globalization, institutional thickness and local prospects. *Revue d'Economie régionale et Urbaine*, 3, 405-427.

⁶³ Hamnett, C. (2001). Social segregation and social polarization. *Handbook of urban studies*, 162-176.

⁶⁴ Eisenschitz, A., & Gough, J. (1996). The contradictions of neo-Keynesian local economic strategy. *Review of International Political Economy*, 3(3), 434-458.

คำถามเกี่ยวกับการแตกตัวของพื้นที่ (Generalized explosion of spaces) ซึ่งกลายเป็นประเด็นที่สำคัญในปัจจุบัน เมื่อกระบวนการเสรีนิยมใหม่และทุนนิยมโลกาภิวัตน์ขยายตัว ทำให้รัฐในแต่ละพื้นที่ต้องเผชิญกับความท้าทายในการเปลี่ยนแปลงตัวเอง ขณะเดียวกันก็ต้องรักษาสถานะบางอย่างของตนไว้ ท่ามกลางการเมืองการผลิตแบบเสรีนิยมใหม่ที่ต้องเชื่อมโยงกับพื้นที่เชิงภูมิศาสตร์สำคัญต่างๆ

ในปลายทศวรรษที่ 1990 กระบวนการกำหนดขอบเขตของรัฐได้กลายเป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาด้านเมือง การเมืองของการกำหนดขอบเขต (Re-scaling power) ได้รับการอธิบายในงานเขียน *The Production of Space* ของเลอฟฟวร์ ซึ่งเขาเชื่อมโยงประเด็นเกี่ยวกับพื้นที่ให้กลายเป็นหน่วยหลักในการวิเคราะห์การต่อสู้ทางการเมือง (Political struggle) โดยเลอฟฟวร์ได้กล่าวว่า พื้นที่ไม่ใช่เพียงแค่สถานที่หรือสิ่งแวดล้อม แต่ยังเป็นสนามของการต่อสู้และกิจกรรมที่มุ่งสู่เป้าหมายในโลกปัจจุบัน กล่าวอีกนัยหนึ่ง การกระทำทางสังคมและการเคลื่อนไหวทางสังคมจะถูกทดสอบโดยพื้นที่ (Trial by space) ในแง่นี้ การต่อสู้เพื่อการควบคุมพื้นที่ทางสังคมกลายเป็นส่วนสำคัญในชีวิตประจำวันของสังคม โดยมีทั้งด้านการผลิตทางอุตสาหกรรม การควบคุมทางการเมือง และความขัดแย้งเชิงภูมิศาสตร์ในขอบเขตต่าง ๆ

ข้อสมมติฐานของเลอฟฟวร์ได้นำไปสู่การถกเถียงที่กว้างขวาง หนึ่งในข้อถกเถียงที่สำคัญคือการวิเคราะห์และสำรวจพัฒนาการทางการเมืองภายในระบบทุนนิยมสมัยใหม่ที่สร้างภาพใหม่ในพื้นที่ทางสังคม โดยมองถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เปลี่ยนแปลงไปในหลายมิติ สิ่งนี้ทำให้เกิดการเปิดพื้นที่ให้เกิดการทำลายเชิงสังคมการเมือง ซึ่งเลอฟฟวร์ได้สรุปว่า นี่คือการบวนการที่ทุนนิยมตอบโต้กับรัฐสมัยใหม่ กระบวนการนี้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในกระบวนการทางการเมืองของพื้นที่ หรือที่เรียกว่า "การเมืองเชิงพื้นที่อย่างใหม่" (Renewed politics of space) ที่สอดคล้องกับกระบวนการใหม่ของพื้นที่และเวลาภายใต้ทุน

ตัวอย่างที่สำคัญในงานของเลอฟฟวร์คือ การทำความเข้าใจการต่อสู้ทางพื้นที่ในการบริหารจัดการตนเองของท้องถิ่นที่ต้องเผชิญกับแรงกดดันจากอำนาจรัฐที่รวมศูนย์ การกระจายอำนาจออกไปทำให้ท้องถิ่นต้องปรับตัว การเคลื่อนไหวของผู้บริโภคที่ย้ายจากพื้นที่หนึ่งไปยังอีกพื้นที่หนึ่งหรือกระบวนการโลกาภิวัตน์และความหลากหลายของการต่อสู้ทางชนชั้น ก็เป็นตัวอย่างสำคัญที่สะท้อนถึงกระบวนการนี้เช่นกัน

ในยุคทุนนิยมโลกาภิวัตน์ เลอฟฟวร์ได้ชี้ให้เห็นถึงการเพิ่มขึ้นของการต่อสู้ทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากความต้องการที่จะมีอำนาจในการจัดการหรือปรับระเบียบใหม่ในเชิงพื้นที่ การต่อสู้เหล่านี้จึงกลายเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างอำนาจควบคุมพื้นที่ทางสังคมทั้งหมด แนวคิดของเลอฟฟวร์ในทฤษฎีเมืองร่วมสมัยเสนอแนวทางในการศึกษาการเมืองของการกำหนดขอบเขต ซึ่งเป็นการปรับกระบวนการทัศน์ใหม่ในการศึกษารูปแบบเมืองที่มีความขัดแย้งทางสังคม-การเมือง ทั้งจากบริษัทข้ามชาติ สถาบันของรัฐ (เช่น โครงสร้างระดับสูงของรัฐ โครงสร้างระดับชาติ หรือโครงสร้างระดับท้องถิ่น)

และการเคลื่อนไหวทางสังคมในระดับล่าง ซึ่งต่างก็มีการต่อสู้เพื่อสร้างอิทธิพลในการจัดการพื้นที่ทางสังคมและกระบวนการเป็นเมือง ขอบเขตของเมืองในยุคโลกาภิวัตน์ได้กลายเป็นพื้นที่ที่ทุนนิยมได้เข้ามาแทรกซึม เปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ต่างๆ ภายในสังคมและทำให้ความสัมพันธ์เหล่านั้นกระจายตัว⁶⁵

ในสถานการณ์เช่นนี้ เลอฟฟว์ได้ตั้งข้อสังเกตว่า การเคลื่อนไหวทางสังคมในเมืองมีความสำคัญมากขึ้นในขอบเขตระดับโลก ซึ่งคำถามเกี่ยวกับเมืองในยุคเศรษฐกิจทุนนิยมโลกาภิวัตน์และการเมืองแบบเสรีนิยมใหม่ได้รับการยกขึ้นโดยสก๊อตและมอเลิร์ท (Scott & Moulaert)⁶⁶ โดยพวกเขาชี้ว่า กระบวนการการเป็นเมืองร่วมสมัยมีความเชื่อมโยงกับทั้งลักษณะเดิมและลักษณะที่เป็นไปได้ในอนาคต ที่แฝงอยู่ในตัวมันเอง ในขณะที่ฮาร์วีย์ (Harvey) กล่าวถึงความเป็นไปได้ของ "เมืองโลก" (Possible urban world)⁶⁷ ที่สามารถพิจารณาได้จากการต่อสู้ทางการเมือง ซึ่งต้องการอำนาจเหนือการจัดการทางสังคมไม่เพียงแต่ในพื้นที่เมือง แต่ยังขยายไปถึงระดับโลกด้วย ดังนั้น วิชาที่ใช้ในการศึกษารูปแบบเมืองในปัจจุบันจึงได้รับการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับสถานะทุนนิยมโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลต่อกระบวนการเป็นเมืองและการต่อสู้ทางการเมืองในเชิงพื้นที่ในยุคปัจจุบัน

การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองในเมืองศรีสะเกษ 1) การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทางสังคมแนวคิดของ เลอฟฟว์ และ ฮาร์วีย์ สามารถนำมาใช้วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทางสังคมในเมืองศรีสะเกษ เช่น การขยายตัวของเขตเมือง การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน และการสร้างศูนย์การค้าขนาดใหญ่ ซึ่งสะท้อนถึงการผลิตพื้นที่ทางสังคมภายใต้ระบบทุนนิยม, 2) การศึกษาผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ แนวคิดเรื่องโลกาภิวัตน์สามารถนำมาใช้ในการศึกษาผลกระทบจากการขยายตัวของเศรษฐกิจโลกที่มีต่อเมืองศรีสะเกษ เช่น การเคลื่อนย้ายแรงงาน การลงทุนจากต่างชาติ และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจในพื้นที่ 3) การวิเคราะห์ความขัดแย้งในพื้นที่เมือง แนวคิดเรื่องการเมืองของการกำหนดขอบเขตสามารถนำมาใช้ในการศึกษาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในเมืองศรีสะเกษ เช่น ความขัดแย้งระหว่างนักลงทุนและชุมชนท้องถิ่น หรือการต่อสู้เพื่อรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในพื้นที่เมือง 4) การพัฒนานโยบายสาธารณะ แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองสามารถนำมาใช้ในการออกแบบนโยบายสาธารณะที่ส่งเสริมการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน เช่น

⁶⁵ Amin, A., & Graham, S. (1997). The ordinary city. *Transactions of the institute of British geographers*, 22(4), 411-429.

⁶⁶ Brenner, N. (2000). The urban question: reflections on Henri Lefebvre, urban theory and the politics of scale. *International journal of urban and regional research*, 24(2), 361-378.

⁶⁷ Purcell, M. (2014). Possible worlds: Henri Lefebvre and the right to the city. *Journal of urban affairs*, 36(1), 141-154.

การจัดสรรที่ดิน การสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย และการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคในเขตเมือง

แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยการพัฒนาสู่ความเป็นเมือง เป็นเครื่องมือสำคัญในการศึกษาและทำความเข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลงในเมืองศรีสะเกษ การนำแนวคิดนี้มาใช้สามารถช่วยให้เราเห็นภาพรวมของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในเมือง รวมถึงผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเขตเมืองและการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทางสังคม นอกจากนี้ การศึกษาความขัดแย้งในพื้นที่เมืองยังช่วยให้เราเข้าใจถึงความพยายามของกลุ่มต่าง ๆ ในการรักษาสถานีในการครอบครองพื้นที่

2.3.3 ความเป็นเมืองตามแนวคิดหลังโครงสร้างนิยม

แนวคิดหลังโครงสร้างนิยม (Post-Structuralism) เป็นกรอบการวิเคราะห์ที่สำคัญในการทำ ความเข้าใจความเป็นเมือง (Urbanism) หน้าที่ของเมือง และประชากรที่อาศัยอยู่ในเมือง โดยเน้น ศึกษาความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในลักษณะต่าง ๆ ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมือง การวิเคราะห์เมืองในเชิงหลังโครงสร้างนิยมไม่ได้จำกัดเพียงการมองเมืองในฐานะชุมชนของ ผู้คนที่มีความเหมือนกัน หากแต่ขยายความเข้าใจไปยังความหลากหลายและความซับซ้อนของพื้นที่ และผู้คนในเมือง

1. การมองเมืองผ่านมิติของ "พื้นที่" แนวคิดหลังโครงสร้างนิยมให้ความสำคัญกับการศึกษาพื้นที่ (space) ในฐานะองค์ประกอบสำคัญของสังคม มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault)⁶⁸ เป็นนักคิดสำคัญที่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ "พื้นที่" โดยเขาให้ความสำคัญกับบทบาทของอำนาจในการ จัดระบบระเบียบพื้นที่และความสัมพันธ์เชิงอำนาจในพื้นที่เหล่านั้น ฟูโกต์ตั้งข้อสังเกตว่าทุกสังคมล้วน มีพื้นที่ที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีอำนาจและผู้ถูกกีดกัน เช่น สุสาน โรงพยาบาล หรือโรงเรียน พื้นที่เหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงสถานที่ทางกายภาพ แต่ยังเป็นตัวแทนของอำนาจและการควบคุมในสังคม

นอกจากนี้ แนวคิดเรื่อง "พื้นที่พิเศษ" (heterotopia) ของฟูโกต์ ยังชี้ให้เห็นว่า เมืองไม่ได้เป็น เพียงชุมชนที่มีผู้คนลักษณะเหมือนกันอยู่รวมกัน แต่เป็นพื้นที่ที่รวมความหลากหลายและความขัดแย้ง ไว้ในทีเดียวกัน การมองเมืองในฐานะพื้นที่พิเศษช่วยเปิดมุมมองใหม่ ทำให้เข้าใจบทบาทของเมืองใน ฐานะผู้กระทำ (agent) ที่สร้างเอกลักษณ์และความหมายให้กับสังคม

⁶⁸ Foucault, M., & Miskowicz, J. (1986). Of other spaces. *diacritics*, 16(1), 22-27.

2. การสร้างพื้นที่ประวัติศาสตร์และผลกระทบในเมืองไทย มาร์ค แอสคิว (Marc Askew)⁶⁹ ในบทความ *"The Rise of Moradok and the Decline of the Yarn: Heritage and Cultural Construction in Urban Thailand"* อธิบายว่า "การสร้างพื้นที่ประวัติศาสตร์" (The Production of Historical Space) ในสังคมไทยเกิดขึ้นภายใต้กระแสการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 1960 เป็นต้นมา แอสคิวชี้ให้เห็นว่า การจัดระเบียบพื้นที่ตามมโนภาพของหน่วยงานรัฐ เช่น โครงการอนุรักษ์เกาะรัตนโกสินทร์ มุ่งเน้นการสร้างภาพลักษณ์ของเมืองในฐานะ "กรุง" โดยให้ความสำคัญกับสถานที่สำคัญเช่น วัด วัง และอนุสาวรีย์ ซึ่งสะท้อนมโนภาพของเมืองในแบบราชสำนักหรือชนชั้นสูง

แม้ว่าการอนุรักษ์พื้นที่เชิงสัญลักษณ์จะประสบความสำเร็จ แต่กลับละเลยพื้นที่ของชุมชนพื้นถิ่นหรือ "ย่าน" ซึ่งเป็นแก่นสำคัญของความเป็นเมืองในปัจจุบัน แอสคิวตั้งข้อสังเกตว่าย่านเหล่านี้มักถูกมองข้ามในกระบวนการอนุรักษ์ ส่งผลให้ชุมชนดั้งเดิมมีแนวโน้มที่จะสูญหายไป กรณีนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการพิจารณาความหลากหลายของพื้นที่ในเมือง เพื่อให้สามารถรักษาเอกลักษณ์และความหมายของเมืองได้อย่างครบถ้วน

3. การมองเมืองผ่านมโนภาพที่หลากหลาย ริชาร์ด เอ. โอคอนเนอร์ (Richard A. O'Connor)⁷⁰ ในบทความ *"Place, Power and Discourse in the Thai Image of Bangkok"* ได้ขยายความเกี่ยวกับการมองเมืองในมิติที่แตกต่างกัน โดยชี้ให้เห็นว่า สำหรับชาวบ้านทั่วไป มโนภาพของเมืองสัมพันธ์กับกิจกรรมและสถานที่ในชีวิตประจำวัน เช่น การตั้งชื่อย่านต่าง ๆ ตามลักษณะเด่นของพื้นที่ ในขณะที่มโนภาพของชนชั้นสูงมักมุ่งเน้นการจัดระเบียบพื้นที่โดยมีศูนย์กลาง เช่น พระมหाराชาวังหรือวัดสำคัญ

แนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นว่า เมืองไม่ได้มีภาพลักษณ์หรือความหมายเพียงแบบเดียว แต่เป็นการปะติดปะต่อกันของสถานที่ที่แตกต่างหลากหลาย การศึกษาเมืองในลักษณะนี้จึงช่วยให้เข้าใจมิติความหลากหลายของชีวิตเมืองได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังช่วยให้เห็นถึงความสำคัญของการพิจารณาความแตกต่างในมโนภาพของเมืองจากมุมมองต่าง ๆ เพื่อให้สามารถออกแบบการพัฒนาเมืองที่ครอบคลุมและตอบสนองความต้องการของทุกกลุ่มคนในสังคม

⁶⁹ Askew, M. (1996). The Rise of "Moradok" and the Decline of the "Yarn": Heritage and Cultural Construction in Urban Thailand. *Sojourn: Journal of Social Issues in Southeast Asia*, 183-210.

⁷⁰ O'Connor, R. A. (1990). Place, power and discourse in the Thai image of Bangkok. *Journal of the Siam Society*, 78(2), 61-73.

4. บทบาทของพื้นที่และความหลากหลายของผู้คน การศึกษาเมืองตามแนวคิดหลังโครงสร้างนิยมช่วยเปิดมุมมองที่หลากหลายต่อความเป็นเมือง โดยเน้นบทบาทของพื้นที่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และความหลากหลายของผู้คน การมองเมืองในฐานะพื้นที่พิเศษไม่เพียงแต่ช่วยให้เข้าใจบทบาทของเมืองในฐานะผู้กระทำ แต่ยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการธำรงรักษาพื้นที่หลากหลายที่มีความหมายต่อชีวิตของผู้คนในสังคม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาเมืองที่มีความยั่งยืนและครอบคลุมทุกมิติ

การประยุกต์ใช้ในบริบทของเทศบาลเมืองศรีสะเกษ แนวคิดหลังโครงสร้างนิยมสามารถนำมาใช้ในการศึกษาเมืองศรีสะเกษได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากเมืองศรีสะเกษเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ การศึกษาเมืองศรีสะเกษในเชิงหลังโครงสร้างนิยมสามารถช่วยให้เราเข้าใจถึง 1) ความหลากหลายของพื้นที่ เมืองศรีสะเกษมีพื้นที่ที่สะท้อนถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น พื้นที่ตลาดจีน พื้นที่ชุมชนพื้นเมือง และพื้นที่ที่มีการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมต่าง ๆ การศึกษาพื้นที่เหล่านี้จะช่วยให้เข้าใจถึงการจัดระเบียบพื้นที่โดยอำนาจต่าง ๆ และผลกระทบต่อชุมชน 2) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ การพัฒนาเมืองศรีสะเกษมักเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนพื้นเมือง แนวคิดหลังโครงสร้างนิยมช่วยให้เราเข้าใจถึงการจัดการพื้นที่โดยอำนาจต่าง ๆ เช่น การอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์ การพัฒนาเขตเศรษฐกิจ และการขยายตัวของเมือง และ 3) มโนภาพที่หลากหลายของเมือง ชาวบ้านในเมืองศรีสะเกษอาจมีมโนภาพของเมืองที่แตกต่างกันออกไป ตั้งแต่มุมมองของชาวไทยพื้นเมือง ชาวไทยเชื้อสายจีน หรือกลุ่มแรงงานใหม่ ๆ การศึกษามโนภาพเหล่านี้จะช่วยให้เข้าใจถึงความหมายและความสำคัญของพื้นที่ต่าง ๆ ในเมือง

แนวคิดหลังโครงสร้างนิยมช่วยให้เราเข้าใจถึงความเป็นเมืองในเมืองศรีสะเกษได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยเน้นความสำคัญของพื้นที่ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และความหลากหลายของผู้คนในเมือง การมองเมืองในฐานะพื้นที่พิเศษช่วยให้เราเห็นถึงบทบาทของเมืองในฐานะผู้กระทำที่สร้างเอกลักษณ์และความหมายให้กับสังคม นอกจากนี้ แนวคิดนี้ยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพิจารณาความหลากหลายของพื้นที่และมโนภาพของผู้คน เพื่อให้สามารถออกแบบการพัฒนาเมืองที่ครอบคลุมและยั่งยืน

2.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาชาวจีนหรือชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นหัวข้อที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในวงวิชาการ เนื่องจากบทบาทสำคัญของชาวจีนโพ้น

ทะเลในการพัฒนาเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการสร้างความสัมพันธ์ข้ามชาติในพื้นที่ที่พวกเขาอาศัยอยู่ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มสำคัญดังนี้

1. การศึกษาเกี่ยวกับชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย

งานวิจัยเกี่ยวกับชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยที่ได้มีการศึกษาและเขียนโดยนักวิจัยหลายท่านมีความสำคัญในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาททางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของชาวจีนในประเทศไทย โดยเฉพาะในช่วงเวลาดังกล่าวที่พวกเขาได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยและกลายเป็นกลุ่มผู้มีอิทธิพลต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมไทย. การศึกษาเหล่านี้จะช่วยให้เราเข้าใจถึงวิวัฒนาการของความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์และบทบาทของชาวจีนในสังคมไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา รวมทั้งการตอบสนองต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลไทยที่มีต่อชาวจีน

นักวิชาการที่สำคัญในกลุ่มนี้ได้แก่ ภูวดล ทรงประเสริฐ⁷¹ ในงานวิจัยที่มีชื่อว่า “ชาวจีนโพ้นทะเลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยใหม่” ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาและบทบาทของชาวจีนโพ้นทะเลในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเน้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างจีนและประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้ งานวิจัยของภูวดลได้วิเคราะห์บทบาทของชาวจีนในด้านเศรษฐกิจ การค้า และการเมือง ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญในการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ เช่น ไทย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และมาเลเซีย. โดยเฉพาะในประเทศไทย ชาวจีนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจจากการลงทุนและการเป็นนักธุรกิจที่มีอิทธิพล ซึ่งไม่เพียงแต่มีผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อโครงสร้างสังคมและการเมืองในประเทศไทยด้วย นอกจากนี้ได้กล่าวถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนโพ้นทะเลหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเฉพาะในช่วงที่เศรษฐกิจของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจในภูมิภาค นอกจากนี้ ภูวดลยังได้ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์เงื่อนไขทางการเมืองที่ส่งผลต่อการเติบโตของทุนจีนโพ้นทะเล และการสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับกลุ่มทุนในภูมิภาค. ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของลูกหลานชาวจีนโพ้นทะเลที่มีส่วนในการปฏิรูปเศรษฐกิจและการเมืองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในประเทศจีนในยุคปัจจุบัน อย่างไรก็ตามวิทยานิพนธ์ของภูวดล ทรงประเสริฐ (ไม่ระบุปี) ยังได้ศึกษาเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลไทยที่มีต่อชาวจีนในช่วง พ.ศ. 2475-2500 งานวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายที่จะศึกษานโยบายในรูปแบบต่างๆ ของรัฐบาลไทยที่มีต่อชาวจีนในประเทศ ตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2475 – 2500 ตลอดจนการศึกษาประเด็นปัญหาในแง่ที่มาของนโยบาย โดยการพิจารณาบทบาทในด้านต่างๆ ของชาวจีน ซึ่งถือว่าเป็น

⁷¹ ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2003). *ชาวจีนโพ้นทะเลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยใหม่ (No. 59944)*. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม.

ปัญหาหนึ่งที่ทำให้เกิดการกำหนดนโยบายและมาตรการทั้งทางตรงและทางอ้อมของรัฐบาลไทย ควบคู่กับการพิจารณาทำที่และบรรยากาศทางการเมืองของประเทศไทยในแต่ละสมัย นอกจากนี้จะพิจารณาถึงตัวนโยบายและมาตรการ ประสิทธิผล และอุปสรรคต่างๆ ตลอดจนการพิจารณาทำที่และการแสดงออกของชาวจีนทั้งในแง่การสนองตอบและการแสดงปฏิกิริยาคัดค้านในรูปแบบต่างๆ ของชาวจีนในประเทศไทย วิทยานิพนธ์นี้แบ่งออกได้เป็น 5 บท โดยมีบทสรุปหรือบทส่งท้าย และบทนำอยู่ต่างหาก ในบทนำกล่าวถึงความเป็นมาของตัวปัญหาในการวิจัย วัตถุประสงค์ ขอบเขตและประโยชน์ ตลอดจนวิธีดำเนินการวิจัย ในบทที่หนึ่งกล่าวโดยย่อถึง เหตุการณ์ทางด้านประวัติศาสตร์อันเป็นที่มาของปัญหาชาวจีนในประเทศไทย ตลอดจนการพิจารณา นโยบายและมาตรการของรัฐบาลไทยในอดีตอย่างกว้างๆ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการวางพื้นฐานของประเด็นต่างๆ ในการวิจัยเรื่องนี้ ต่อมาก็พิจารณา นโยบายและมาตรการของรัฐบาลไทยที่มีต่อปัญหาชาวจีน ซึ่งจะส่งผลต่อมาจนถึงสมัยหลังที่ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ. 2475 บทที่สอง กล่าวถึงปัญหาทั่วไปของประเทศไทย ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองตลอดจนปัญหาบทบาทของชาวจีนในประเทศไทย ทั้งทางด้าน การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดนโยบายของรัฐบาลไทยตั้งแต่สมัยนั้น จนถึงปี พ.ศ. 2481 อันเป็นปีที่สิ้นสุดของรัฐบาลไทยที่มี นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี บทที่สาม กล่าวถึงนโยบายอันแข็งกร้าวและค่อนข้างชาตินิยมของรัฐบาลไทย ภายใต้งานนำของ นายพันเอก หลวงพิบูลสงคราม ตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2481 ถึงปี พ.ศ. 2487 ซึ่งได้ส่งผลสำคัญต่อการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับปัญหาชาวจีนในประเทศไทย ทั้งทางด้านการปกครอง เศรษฐกิจ และการควบคุมทางการศึกษาของชาวจีน ทั้งนี้ โดยการพิจารณาถึงทำที่และเหตุผลหลายอย่างประกอบกัน ทั้งทางด้านรัฐบาลและแนวโน้มของสังคมไทยในขณะนั้น และพฤติกรรม การแสดงออกของชาวจีนในขณะที่ต้องเผชิญนโยบายและมาตรการอันแข็งกร้าวของรัฐบาลไทยในขณะนั้น บทที่สี่ ในตอนต้นเป็นตอนที่กล่าวถึงพฤติกรรมและผลที่สืบเนื่องมาจากบทที่ผ่านมา ต่อจากนั้นก็กล่าวถึงภาวะความยุ่งยากต่างๆ ที่สืบเนื่องมาจากการที่ประเทศไทยกระโจนตัวเองเข้าสู่ สงครามโลกครั้งที่สอง โดยการเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น ในขณะเดียวกันก็พิจารณาพฤติกรรมของชาวจีน ในประเทศไทย ในช่วงตอนปลายของสงคราม และภายหลังที่สงครามเพิ่งสงบลง ตลอดจนภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงของการเมืองระหว่างประเทศซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยน และยกเลิกนโยบายและมาตรการ บางอย่างที่เคยใช้กับชาวจีนในประเทศไทย ในตอนท้ายก็พิจารณาทำที่และพฤติกรรม การแสดงออกของชาวจีนที่มีต่อประเทศไทยในช่วงนี้ บทที่ห้า พิจารณานโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีน ภายหลังที่จอมพลแปลก พิบูลสงคราม กลับมามีอำนาจอีกครั้งหนึ่ง นอกจากนี้ก็พิจารณาทำที่และแนวโน้ม ทางด้านบทบาทต่างๆ ตลอดจนทำที่ของรัฐบาลไทยขณะนั้น อันนำไปสู่การกำหนดนโยบายอันแข็งกร้าวต่อชาวจีนอีกครั้งหนึ่ง นอกจากนั้นจะพิจารณาถึงวิธีการของชาวจีนเมื่อต้องเผชิญกับปัญหา ดังกล่าว จนกระทั่งปี พ.ศ. 2500 อันเป็นสิ้นสุดอำนาจของรัฐบาลชุด จอมพลแปลก พิบูลสงคราม บท

ส่งท้าย จะเป็นบทสรุปและประเมินผลสาเหตุที่มาของนโยบาย ข้อบกพร่องและอุปสรรค ตลอดจนสัมฤทธิ์ผลบางอย่างของนโยบายและมาตรการที่รัฐบาลไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 -2500 ได้นำไปใช้เกี่ยวกับปัญหาชาวจีนในประเทศ นอกจากนี้ก็จะแสดงทัศนะความคิดเห็นต่อพฤติกรรมและบทบาทต่างๆ ของชาวจีนในปัจจุบัน นอกจากนี้ก็จะปรารภจะให้ข้อคิดสำหรับรัฐบาลไทย ในการกำหนดนโยบายที่มีต่อปัญหาชาวจีนให้มีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด โดยอาศัยบทเรียนจากการวิจัยเรื่องนี้ ตลอดจนการสังเกตปัญหาและพฤติกรรมต่างๆ ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เป็นเครื่องมือประกอบการเสนอข้อคิดและทัศนะต่างๆ⁷²

ในขณะที่ พรณี บัวเล็ก⁷³ ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “นายทุนไทยในช่วง พ.ศ. 2457-2482” พบว่ากลุ่มนายทุนที่มีเชื้อสายจีนถือเป็นกลุ่มนายทุนที่ใหญ่และทรงอิทธิพลในระบบเศรษฐกิจของไทยในยุคนั้น. นายทุนเชื้อสายจีนมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจของไทยกับระบบทุนนิยมโลก ทำให้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเริ่มขยายตัวในชนบทของไทย. นอกจากนี้ พรณีได้กล่าวถึงการใช้นโยบายการค้าและองค์กรต่าง ๆ ของชาวจีนในการส่งเสริมธุรกิจของกลุ่มนายทุน โดยเฉพาะในภาคการค้าภายในประเทศ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขยายธุรกิจของชาวจีนในช่วงนั้น อีก 2 ปีต่อมา พรณี บัวเล็ก ยังได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 โดยเฉพาะในแง่ของการต่อสู้เพื่อสิทธิของแรงงานชนชั้นกรรมกรในประเทศไทย ในหนังสือ “กุลีลากรร”⁷⁴ พรณีได้เล่าเกี่ยวกับการนัดหยุดงานและการเรียกร้องสิทธิของกรรมกรในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 23 ถึงแม้ว่าผลการนัดหยุดงานจะไม่ได้ผลเต็มที่ แต่เนื้อหาของหนังสือยังสะท้อนให้เห็นถึงความยากลำบากของชีวิตกรรมกรหลากหลายชาวจีนในประเทศไทย ที่พยายามผ่านความยากจนจนสามารถสร้างฐานะและกลายเป็นเจ้าสัวได้ในที่สุด

ในแง่ของการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยยังได้เน้นถึงบทบาทของนายทุนไทยเชื้อสายจีนที่สามารถควบคุมการค้าภายในประเทศมากกว่าร้อยละ 90 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของชาวจีนในประเทศไทยในด้านเศรษฐกิจและการค้าภายในประเทศ. การที่นายทุนเชื้อสายจีนมีบทบาทในการควบคุมข้อมูลข่าวสารและตลาด ทำให้พวกเขามีความได้เปรียบในการดำเนินธุรกิจและสามารถสะสม

⁷² ภูวดล ทรงประเสริฐ. นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย (พ.ศ. 2475-2500) (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

⁷³ พรณี บัวเล็ก. (2002). ลักษณะของนายทุนไทยในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2457-2482 (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

⁷⁴ พรณี บัวเล็ก. (2542). กุลีลากรรกับประวัติศาสตร์แรงงาน. สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.

ความมั่งคั่งได้ ต่อมาในปี พ.ศ. 2549 พรรณิ บัวเล็ก⁷⁵ ยังได้ศึกษาระบบกงสีที่ชาวจีนโพ้นทะเลนำมาใช้ในชุมชนของตน โดยระบบนี้เน้นการทำงานร่วมกันในฐานะหุ้นส่วนและเสมอภาคในองค์กร. อย่างไรก็ตาม ระบบกงสินี้อยู่ ๑ ถูกแทนที่ด้วยสมาคมลับ ซึ่งทำให้ระบบความเสมอภาคที่เคยมีในกงสีสูญหายไป. นอกจากนี้ พรรณิยังได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของกุลีในประเทศไทยในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเดินเรือ การผลิตในโรงงานน้ำตาล และการทำเหมืองแร่ดีบุก

สำหรับนักวิชาการอีกท่านหนึ่งคือ หม่า เทา (Tao, M.)⁷⁶ ได้ศึกษาเกี่ยวกับการอพยพของคนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมในประเทศที่พวกเขาย้ายไป. คนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่มีทรัพยากรทั้งในด้านความรู้และเงินทุน ซึ่งทำให้พวกเขาสามารถมีบทบาทในการแข่งขันทางเศรษฐกิจและสร้างอิทธิพลในสังคมได้. การอพยพของคนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศจีนและความพร้อมในการย้ายถิ่นฐานที่สะดวกมากขึ้น ทำให้การย้ายถิ่นฐานกลายเป็นกระบวนการที่รวดเร็วและมีความหลากหลายทางสังคม

การศึกษาทั้งหลายเหล่านี้ได้เสนอให้เห็นถึงความสำคัญของบทบาทของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยในช่วงเวลาที่ต่างกัน รวมทั้งการตอบสนองต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลไทยในช่วงนั้น

2. บทบาททางการเมืองและการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์

งานของ William G. Skinner⁷⁷ ในหนังสือ Chinese Society in Thailand: An Analytical History หรือสังคมจีนในประเทศไทย: สะท้อนภาพประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม "ชาวจีน" ในประเทศไทย สิ่งแรกที่หลายคนอาจนึกถึงคือร้านค้าเก่าแก่ที่ตั้งอยู่สองข้างทางในย่านเยาวราช หรืออาหารจีนแสนอร่อยที่กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของเรา แต่หากมองลึกลงไปกว่านั้น เราจะพบว่าเรื่องราวของชาวจีนในประเทศไทยไม่ได้มีเพียงแค่เรื่องการค้าขายหรืออาหารเท่านั้น หากแต่เป็นประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนและยาวนาน ซึ่งถูกถ่ายทอดผ่านหนังสือ "สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์" ที่สำรวจบทบาทของชาวจีนในฐานะผู้

⁷⁵ พรรณิ บัวเล็ก, และ นักวิจัย. (2006). ระบบกงสีกับกำเนิดและวิถีชีวิตของชนชั้นแรงงานรับจ้างในประเทศไทย: ประวัติศาสตร์แรงงานในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึงคริสต์พุทธศตวรรษที่ 23: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ (No. 78718)*. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม.

⁷⁶ Tao, M. (2015). คนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่: กรณีศึกษาผู้อพยพคนจีนในประเทศไทย. วารสารการวิจัยภาษาและสังคม มหวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 9(2), 147-159.

⁷⁷ Skinner, G. William, Charnvit Kasetsiri, and Phanni Chatphonrak. "สังคม จีน ใน ประเทศไทย: ประวัติศาสตร์ เชิง วิเคราะห์." (No Title) (2005).

สร้างสรรค์และผู้เปลี่ยนแปลงสังคมไทย หนังสือเล่มนี้พาผู้อ่านกลับไปยังอดีต เมื่อชาวจีนเริ่มเดินทางเข้ามาในดินแดนแห่งนี้ตั้งแต่สมัยอาณาจักรอยุธยา ผ่านเส้นทางการค้าทางทะเลที่เชื่อมโยงโลกตะวันออกกับโลกตะวันตก การโยกย้ายถิ่นฐานของพวกเขาไม่ได้เกิดขึ้นเพราะความบังเอิญ แต่มาจากแรงผลักดันทางเศรษฐกิจและการเมืองในประเทศจีน เช่น การแสวงโชคในดินแดนใหม่ หรือการหลบหนีจากความยากลำบากในบ้านเกิด การมาของชาวจีนจึงไม่ใช่แค่การเพิ่มจำนวนประชากร แต่ยังเป็นการนำพาพลังงานใหม่ ๆ มาสู่สังคมไทย

เมื่อชาวจีนตั้งรกรากในประเทศไทย พวกเขาก็เริ่มสร้างบทบาทของตนเองในโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคม ชาวจีนมีความสามารถในการปรับตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในด้านการค้าขาย พวกเขาสร้างเครือข่ายการค้าที่แข็งแกร่ง ขยายธุรกิจครอบครัว และกลายเป็นกลไกสำคัญของระบบเศรษฐกิจไทย ไม่ว่าจะเป็นการค้าข้าว ไม้สัก หรือสินค้าอื่นๆ ที่มีความสำคัญต่อราชอาณาจักร แม้ว่าบางครั้งพวกเขาจะต้องเผชิญกับอุปสรรคจากนโยบายของรัฐบาลไทย แต่ชาวจีนก็สามารถฝ่าฟันและสร้างตัวจนกลายเป็นชนชั้นกลางที่มีบทบาทสำคัญในสังคม

นอกจากบทบาททางเศรษฐกิจแล้ว ชาวจีนยังมีผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อวัฒนธรรมไทย พวกเขาไม่ได้มาเพื่อแทนที่ แต่มาเพื่อผสมผสานและเติมเต็ม ภาษา ประเพณี และศิลปะของชาวจีนค่อยๆ เข้ามาแทรกซึมในวิถีชีวิตของคนไทย เช่น การเฉลิมฉลองเทศกาลตรุษจีนที่กลายเป็นส่วนหนึ่งของปฏิทินวัฒนธรรมไทย การนำเอาอาหารจีนมาปรุงให้เข้ากับรสชาติไทย หรือแม้กระทั่งการแต่งงานระหว่างชาวจีนกับชาวไทยที่ทำให้เกิดความหลากหลายในสายโลหิตและวัฒนธรรม นี่คือการ "อยู่ร่วมกัน" ที่เกิดขึ้นอย่างราบรื่นและแนบเนียน

อย่างไรก็ตาม เรื่องราวของชาวจีนในประเทศไทยไม่ได้มีแต่ความสำเร็จเสมอไป ในบางยุคสมัย พวกเขาต้องเผชิญกับความกดดันทางการเมืองและสังคม เช่น การถูกควบคุมดูแลอย่างเข้มงวดในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น หรือการถูกมองว่าเป็นภัยคุกคามในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง แต่ไม่ว่าสถานการณ์จะเป็นเช่นไร ชาวจีนก็ยังคงแสดงถึงความยืดหยุ่นและความมุ่งมั่นในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่

ในยุคปัจจุบัน ชาวจีนในประเทศไทยได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยอย่างสมบูรณ์แบบบางคนกลายเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจ ขณะที่บางคนยังคงดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายในชุมชนท้องถิ่น แต่ที่น่าสนใจคือ ความพยายามในการฟื้นฟูวัฒนธรรมจีน เช่น การสอนภาษาจีน การจัดงานเทศกาล และการอนุรักษ์ประเพณี ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับและภาคภูมิใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเอง

หนังสือ “สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์” จึงไม่ใช่เพียงแค่การเล่าเรื่องราวของชาวจีนในประเทศไทย แต่ยังเป็นการสะท้อนภาพของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม ระหว่างวัฒนธรรมกับประวัติศาสตร์ และระหว่างอดีตกับปัจจุบัน มันเป็นเครื่องยืนยันว่า ไม่ว่า

เราจะมาจากไหน หรือมีรากเหง้าเช่นไร การอยู่ร่วมกันอย่างเคารพและเข้าใจกันคือสิ่งที่ทำให้สังคมเจริญเติบโตและยั่งยืน

เรื่องราวของชาวจีนในประเทศไทยจึงไม่ใช่แค่ประวัติศาสตร์ของกลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง แต่เป็นเรื่องราวของมนุษย์ที่แสดงให้เห็นถึงพลังของการปรับตัวและการผสมผสาน ซึ่งทำให้ประเทศไทยกลายเป็นดินแดนที่มีความหลากหลายและมีเอกลักษณ์ในแบบที่เห็นในวันนี้

นอกจากนี้แนวคิดเรื่อง "กลืนกลาย" ได้รับการท้าทายในยุคหลังสงครามเย็น โดยงานของสิทธิเทพ เอกสิทธิพงษ์ เรื่อง Textualizing the “Chinese of Thailand”⁷⁸ ได้เสนอว่าการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับชาวจีนในไทยมีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางการเมืองและองค์ความรู้ในยุคสงครามเย็น ซึ่งย้อนไปในช่วงเวลานั้น การศึกษาชาวจีนในไทยไม่เพียงแต่ถูกจำกัดในมุมมองของการกลืนกลายหรือการปรับตัวตามแนวคิดของชาติไทยเท่านั้น แต่ยังต้องพิจารณาเงื่อนไขทางการเมืองที่มีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อการรับรู้และการปฏิบัติของชาวจีนในประเทศไทย

ในงานวิจัยของลี QINGYA LI⁷⁹ ศึกษาชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว ชลบุรี: วิถีและพลัง ได้แสดงให้เห็นถึง ชาวจีนแต้จิ๋วจากเมืองเฉาโจว มณฑลกว่างตุง มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคมในจังหวัดชลบุรีมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่สมัยก่อนกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี กลุ่มชาวจีนเหล่านี้เข้ามาประกอบอาชีพหลากหลาย เช่น การค้าสำเภา งานบริการ งานช่าง การเกษตร และอุตสาหกรรมการเกษตร ชลบุรีในอดีตเป็นเมืองท่าสำคัญ ซึ่งมีบทบาทเป็นสถานที่จอดพัก ขนถ่ายสินค้า และซ่อมบำรุงเรือสินค้าจากต่างประเทศ ทำให้พื้นที่นี้เป็นที่รู้จักของนักเดินทางและพ่อค้าชาวจีนที่เข้ามาทางเรือ สภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการตั้งถิ่นฐาน โดยภูมิประเทศที่เหมาะสม อากาศที่ดี ทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และความเปิดกว้างของบรรยากาศทางสังคมและการเมืองในราชอาณาจักรไทย เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งเสริมให้ชาวจีนจากแผ่นดินใหญ่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอย่างต่อเนื่อง ความท้าทายทางการเมืองและภัยธรรมชาติในจีนเป็นตัวผลักดันหลักที่ทำให้เกิดการอพยพครั้งใหญ่ ส่งผลให้ชาวจีนจำนวนมากกลายเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในจังหวัดชลบุรี และกลายเป็นคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วในที่สุด นอกจากนั้นการปรับตัวและการส่งต่อภูมิปัญญาการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนแต้จิ๋วมาพร้อมกับการนำเอาความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และวิถีปฏิบัติที่มีความโดดเด่นติดตัวมาด้วย เช่น ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความประหยัด และความยึดมั่นใน

⁷⁸ Eaksittipong, S. (2017). *Textualizing the "Chinese of Thailand": Politics, Knowledge, and the Chinese in Thailand During the Cold War* (Doctoral dissertation, National University of Singapore (Singapore)).

⁷⁹ QINGYA LI (2561). *ชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว ชลบุรี: วิถีและพลัง*. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาไทยศึกษา, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ขนบธรรมเนียมประเพณี ทักษะเฉพาะด้าน เช่น การค้า การเดินเรือ งานช่าง การเกษตร และอุตสาหกรรมการเกษตร ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ใหม่จนเกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจในพื้นที่อย่างเด่นชัด การเกษตร เช่น สวนผัก สวนผลไม้ และการทำไร่อ้อยหรือสับปะรด กลายเป็นแหล่งสร้างรายได้หลัก ในขณะเดียวกัน ภูมิปัญญาเรื่องอาหารและงานประมงก็ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจชุมชน อย่างไรก็ตามบทบาทของชาวจีนแต่จิวในจังหวัดชลบุรี ไม่ได้มีเพียงผลกระทบเชิงเศรษฐกิจ แต่ยังครอบคลุมไปถึงการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างสังคมและวัฒนธรรม พวกเขานำความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ มาผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมไทย เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความร่วมมือในชุมชน นอกจากนี้ ความมั่นคงของอาชีพและความขยันหมั่นเพียรยังกลายเป็นแบบอย่างสำคัญต่อคนในพื้นที่ การตั้งถิ่นฐานและการประกอบอาชีพของชาวจีนแต่จิวจึงไม่ได้เป็นเพียงแค่เรื่องของ การเอาชีวิตรอด แต่ยังแสดงให้เห็นถึงพลังของการปรับตัว การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และการสร้างคุณค่าใหม่ให้กับพื้นที่และสังคมในระดับลึกซึ้ง.

ในขณะที่ ธันทกรณ สักขพิพัฒนกุล⁸⁰ ศึกษาความสำคัญของชาวจีนแต่จิวในประเทศไทย: การผสมผสานทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงในประเพณี พบว่า ชาวจีนแต่จิวเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างและพัฒนาสังคมไทย ไม่เพียงแต่ด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังรวมถึงวัฒนธรรม สังคม และการเมือง การอพยพโยกย้ายของพวกเขาจากภูมิภาคเดิมในประเทศจีนมายังประเทศไทยเกิดขึ้นจากหลายเงื่อนไข โดยเฉพาะอย่างยิ่งภัยธรรมชาติ เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วม โรคระบาด และแผ่นดินไหว ซึ่งทำให้ชาวจีนแต่จิวจำเป็นต้องออกจากถิ่นฐานเดิมเพื่อความอยู่รอด เมื่อมาถึงประเทศไทย พวกเขาก็ได้นำวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และค่านิยมของตนเองมาด้วย และในเวลาเดียวกัน ก็ปรับตัวให้เข้ากับบริบททางสังคมของไทย

หนึ่งในวัฒนธรรมที่โดดเด่นของชาวจีนแต่จิวคือ "ประเพณีชุกฮวยฮั้ง" หรือ "พิธีออกสวนดอกไม้" เป็นพิธีกรรมที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนผ่านวัยของเด็กจากวัยเยาว์สู่วัยผู้ใหญ่ ประเพณีนี้มีอายุยาวนานกว่า 700 ปี และยังคงปฏิบัติอยู่ในหมู่คนไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในประเทศไทย พิธีเริ่มจากการอาบน้ำที่แช่ด้วยใบไม้และดอกไม้ 12 ชนิด เพื่อชำระล้างสิ่งไม่ดี จากนั้นเด็กจะต้องสวมเสื้อผ้าใหม่ สวมเกี้ยวสีแดง และผูกเอวเพื่อแสดงถึงความพร้อมในการเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ อีกหนึ่งไฮไลต์ของพิธีคือการกินหัวไก่ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์มงคลที่สะท้อนถึงความสำเร็จและความก้าวหน้าในชีวิต เด็กชายที่เป็นเจ้าของงานเลี้ยงจะได้รับสิทธิพิเศษในการกัดหัวไก่ก่อนคนอื่น ๆ ซึ่งถือเป็นการตอกย้ำบทบาทและหน้าที่ใหม่ในฐานะผู้ใหญ่ที่ต้องรับผิดชอบต่อครอบครัวและสังคม นอกเหนือจากประเพณี ชุกฮวยฮั้งแล้ว ชาวจีนแต่จิวยังมีพิธีกรรมและประเพณีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวงจรชีวิต เช่น การทำขวัญเดือน

⁸⁰ ธันทกรณ สักขพิพัฒนกุล. (2021). "วัฒนธรรมจีนแต่จิว" ตัวแทนวัฒนธรรมจีนในสังคมไทย. Chinese Language and Culture Journal, 8

การหมั้น การแต่งงาน การดูฤกษ์ยาม งานศพ และการเซ่นไหว้ในเทศกาลต่าง ๆ ประเพณีเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมความเชื่อ และความสำคัญในวิถีชีวิตของชาวจีนแต่จิว ทั้งยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้แม้อยู่ในต่างแดน

ด้านภาษาและอาหาร ชาวจีนแต่จิวก็มีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์วัฒนธรรมแบบผสมผสาน คำภาษาจีนแต่จิวหลายคำถูกนำมาใช้ในภาษาไทย เช่น "โต๊ะ" (桌), "เก้าอี้" (交椅), "ห้าง" (行) และ "สี่ข้าว" (四散) ขณะเดียวกัน อาหารจีนแต่จิว เช่น ก๋วยเตี๋ยว ข้าวต้ม เต้าหู้ และขนมกุยช่าย ก็กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมอาหารไทย การนำกระทะเหล็ก หม้อต้ม และลังถึงสำหรับนั่งมาใช้ ทำให้คนไทยรู้จักวิธีการประกอบอาหารด้วยการทอด ผัด และนึ่ง ซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่มีมาก่อนในสังคมไทย

นอกจากนี้ ชาวจีนแต่จิวยังมีความเชื่อเรื่องโชคลางและข้อห้ามต่าง ๆ ที่มีความคล้ายคลึงกับความเชื่อของคนไทย เช่น การดูฤกษ์ยาม การหลีกเลี่ยงการทำสิ่งที่ "ชง" (ขัดแย้งหรืออัปมงคล) และการถือเคล็ดในช่วงเวลาสำคัญ แม้ว่าความเชื่อเหล่านี้อาจดูเหมือนงมงาย แต่ก็เป็นกลไกที่ช่วยเสริมสร้างระเบียบวินัยและความขยันหมั่นเพียรในชีวิตประจำวัน

ชาวจีนแต่จิวยังมีลักษณะนิสัยที่โดดเด่น เช่น ความขยัน ความอดทน มีไหวพริบ และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี คุณสมบัติเหล่านี้ทำให้พวกเขาประสบความสำเร็จในหลายสาขาอาชีพ และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย ทั้งยังเป็นตัวแทนของความสามัคคี ความกตัญญู และการรักษาวงศ์ตระกูล ซึ่งเป็นค่านิยมที่ยังคงดำรงอยู่ในสังคมไทยจนถึงปัจจุบันโดยรวมแล้ว ชาวจีนแต่จิวไม่เพียงแต่เป็นส่วนหนึ่งของประชากรในประเทศไทย แต่ยังเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมแบบผสมผสานระหว่างจีนและไทย วัฒนธรรมของพวกเขาไม่ได้แค่ดำรงอยู่ในชุมชนจีนเท่านั้น แต่ยังแทรกซึมเข้าไปในสังคมไทยจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมกระแสหลัก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความยืดหยุ่นและพลังในการปรับตัวของมนุษย์ในโลกที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

การศึกษาของ Skinner สิทธิเทพ เอกสิทธิพงษ์ ลี ชิงหยา และธัญญธรณ์ สังขพิพัฒน์กุล จึงสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของชาวจีนในไทยทั้งในเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรม การศึกษาวิจัยเหล่านี้ไม่เพียงแต่เปิดเผยถึงการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของชาวจีนในสังคมไทยเท่านั้น แต่ยังช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในกระบวนการกลมกลืนและการมีส่วนร่วมของชาวจีนในพัฒนาการของประเทศไทย

3. การศึกษาชาวจีนในภาคอีสาน

การศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในภาคอีสานของประเทศไทยได้รับความสนใจจากนักวิจัยหลายท่านในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา การศึกษาดังกล่าวได้สะท้อนถึง

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในหลายมิติ โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีความเชื่อมโยงกับ กระแสการพัฒนาเมืองและโลกาภิวัตน์ที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในภาคอีสาน ชุมชนจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในภูมิภาคนี้มีบทบาทอย่างมากในการพัฒนาเศรษฐกิจและการขยายตัวของเมืองในภาคอีสาน ซึ่งถือเป็นประเด็นที่ได้รับการศึกษาในงานวิจัยต่างๆ เช่น งานศึกษาของสุวิทย์ ธีรศาศวัต (2551) วรเทพ สันติวรวัชร กุลนรี นุกิจรังสรรค์ (2024) และ ธนพฤกษ์ ชามะรัตน์ รสिता ดาศรี และคณะ (2024) ที่มุ่งเน้นการศึกษาบทบาทของชาวจีนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของภาคอีสานตั้งแต่ช่วงหลัง สงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบัน

งานศึกษาเกี่ยวกับคนจีนในอีสานที่มีพรหมแดนติดต่อกับศรีสะเกษคืองานของ สุริดา ตันเลิศ อนันทนา เมธนนท์ และ ญัฐพัชร เตชะรุ่งไพศาล ซึ่งได้ศึกษาประวัติชาวจีนเมืองอุบลราชธานี ระหว่างปี พ.ศ. 2411–2488⁸¹ พบว่าการศึกษาประวัติศาสตร์ชาวจีนในเมืองอุบลราชธานีระหว่างปี พ.ศ. 2411–2488 ได้ใช้มุมมองทางประวัติศาสตร์ในการสำรวจวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์จีนในพื้นที่ ดังกล่าว ครอบคลุมประเด็นสำคัญในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม งานวิจัยนี้ได้ค้นพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์จีนในเมืองอุบลราชธานีที่มีบทบาทสำคัญคือกลุ่มชาติพันธุ์จีนแต้จิ๋ว แซ่แต้ และแซ่ตั้ง ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทใน 3 ช่วงเวลา ดังนี้ ช่วงแรก (พ.ศ. 2411–2447) ในช่วงนี้ ชาวจีนมีบทบาทเด่นในด้านเศรษฐกิจ โดยการประกอบอาชีพหลากหลาย ได้แก่ พ่อค้ารายย่อย พ่อค้าคนกลาง พ่อค้าภูมิภาค ข้าราชการส่วนกลาง เจ้าภาษีนายอากร และแรงงานรับจ้าง อย่างไรก็ตาม คนจีนเลือกวางตัวเป็นกลางทางการเมือง ทำให้ไม่มีบทบาทสำคัญทางการเมืองในช่วงเวลานี้ ด้านสังคม ชาวจีนมักแต่งงานกับสตรีพื้นเมือง ส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มทางครอบครัวที่แข็งแกร่ง อีกทั้งศาลพุทธก็ยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนจีนในพื้นที่ ช่วงที่สอง (พ.ศ. 2447–2472) ในยุคนี เป็นช่วงสะสมทุนระยะแรก ชาวจีนทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการกระจายสินค้าให้ชุมชนเมืองอุบลราชธานี กลุ่มเจ้าภาษีนายอากรจาก 4 สายตระกูลได้กลายเป็นกลุ่มผู้มั่งมีประจำเมือง มีบทบาทในการสนับสนุนเครือข่ายการค้า แต่ยังคงเลือกไม่ข้องเกี่ยวกับการเมือง ด้านสังคมพบว่าชาวจีนในระยะนี้ไม่นิยมแต่งงานกับสตรีพื้นเมือง อีกทั้งมีปัญหาชาวจีนในบังคับฝรั่งเศสตามอนุสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ชาวจีนในพื้นที่เริ่มก่อตั้งโรงเรียนจีนเพื่อสร้างฐานความรู้ให้กับคนรุ่นหลัง ช่วงที่สาม (พ.ศ. 2473–2488) ชาวจีนเริ่มเข้ามาประกอบอาชีพในเมืองอุบลราชธานีเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากเส้นทางรถไฟเปิดให้บริการถึงสถานีวารินชำราบในปี พ.ศ. 2473 อาชีพสำคัญในยุคนี ได้แก่ โรงสี รับซื้อข้าวเปลือก ของป่า พืชไร่ และการเลี้ยงสุกร อย่างไรก็ตามเศรษฐกิจเริ่มซบเซาลงในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ปี พ.ศ. 2484–2488 ในด้านการเมือง สายตระกูลเจ้าภาษีนายอากรเริ่มมีบทบาทในระดับท้องถิ่น ขณะที่พระราชกำหนดเขตหวง

⁸¹ สุริดา ตันเลิศ, อนันทนา เมธนนท์, และ ญัฐพัชร เตชะรุ่งไพศาล. (2559). *ประวัติชาวจีนเมืองอุบลราชธานี ระหว่างปี พ.ศ. 2411–2488*. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 7(2), 164.

ห้ามต่างด้าวปี พ.ศ. 2484 ได้ผลักดันให้ชาวจีนต้องย้ายออกจากเขตยุทธศาสตร์ เช่นเมืองอุบลราชธานี และวารินชำราบ ดังนั้นระยะเวลา 77 ปีที่ชาวจีนตั้งรกรากในเมืองอุบลราชธานี พวกเขาได้สร้างประโยชน์สำคัญในฐานะผู้ขับเคลื่อนเศรษฐกิจทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับภูมิภาค ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลสยาม อย่างไรก็ตามความกังวลเรื่องการเคลื่อนไหวทางการเมืองของจีน ส่งผลให้รัฐบาลต้องกำหนดมาตรการควบคุมในช่วงท้าย การก่อตั้งโรงเรียนจีนในปี พ.ศ. 2470 เป็นอีกหนึ่งหมุดหมายสำคัญที่สะท้อนถึงความตั้งใจและความพยายามในการสร้างรากฐานที่ยั่งยืนสำหรับชุมชนจีนในเมืองอุบลราชธานี หรืองานของพีรวัฒน์ พูนสวัสดิ์พงศ์⁸² ได้ศึกษาบทบาททางเศรษฐกิจของคนเชื้อสายจีนในเมืองร้อยเอ็ด ทศวรรษ 2470 - 2530 พบว่าการศึกษานี้ได้สำรวจบทบาททางเศรษฐกิจของชาวไทยเชื้อสายจีนในเมืองร้อยเอ็ดระหว่างทศวรรษ 2470 ถึงทศวรรษ 2530 โดยเน้นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างชาวจีนและคนท้องถิ่น ความสำคัญของชาวจีนในฐานะพ่อค้าหรือนักธุรกิจ รวมถึงความเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างเมืองที่เกิดขึ้นจากบทบาทของชาวจีน ประเด็นสำคัญที่ศึกษา ได้แก่ เงื่อนไขทางเศรษฐกิจที่ทำให้เมืองร้อยเอ็ดกลายเป็นจุดหมายสำคัญของการอพยพชาวจีน การเปลี่ยนจากเศรษฐกิจแบบยังชีพสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม การย้ายย้ายการค้าเข้าสู่พื้นที่ใหม่ การแนะนำอาชีพสมัยใหม่ในท้องถิ่น และเงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จทางธุรกิจของชาวจีนในพื้นที่

ผลการศึกษาพบว่า เมืองร้อยเอ็ดมีความเหมาะสมในหลายด้านสำหรับการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนอพยพ โดยเฉพาะหลังจากการเปิดใช้งานเส้นทางรถไฟเข้าสู่ภาคอีสาน ชาวจีนกลายเป็นกำลังสำคัญที่ขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของเมืองเข้าสู่ระบบทุนนิยม ด้วยการทำหน้าที่เป็นพ่อค้าคนกลางผู้เชื่อมโยงเศรษฐกิจระหว่างพื้นที่ในเมืองกับชนบท นอกจากนี้ ชาวจีนยังเป็นกลุ่มริเริ่มอาชีพสมัยใหม่หลายประเภท ซึ่งทำให้ชุมชนชาวจีนกลายเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่สำคัญของเมืองร้อยเอ็ด

การพัฒนาของเศรษฐกิจเมืองร้อยเอ็ดยังขึ้นอยู่กับกลยุทธ์ทางการค้าที่ชาวจีนใช้ รวมถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างชาวจีนและคนในพื้นที่ ผลกระทบบางส่วนมาจากนโยบายของรัฐบาลซึ่งช่วยส่งเสริมโอกาสทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกัน ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นในหมู่ชาวจีนเองก็มีบทบาทสำคัญในการสร้างเครือข่ายธุรกิจที่แข็งแกร่งและสนับสนุนกันและกันในชุมชน ดังนั้นบทบาททางเศรษฐกิจของคนเชื้อสายจีนในร้อยเอ็ดนี้ จึงไม่เพียงส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจท้องถิ่น แต่ยังช่วยเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่อย่างมีนัยสำคัญ หรืองานของ อภิราตี จันทร์

⁸² พีรวัฒน์ พูนสวัสดิ์พงศ์. (2566). บทบาททางเศรษฐกิจของคนเชื้อสายจีนในเมืองร้อยเอ็ด ทศวรรษ 2470-2530. วารสารประวัติศาสตร์ มศว, 2566.

แสง⁸³ ศึกษา พัฒนาการทางประวัติศาสตร์กับรูปแบบและเส้นทางการอพยพของคนจีนสู่อีสานและอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงในช่วงปลายคริสต์พุทธศตวรรษที่ 24 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 25 พบว่า การศึกษานี้เผยให้เห็นพัฒนาการและรูปแบบการอพยพของชาวจีนเข้าสู่พื้นที่อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงในภาคอีสานของประเทศไทย โดยพบว่าเงื่อนไขสำคัญที่ส่งเสริมการอพยพดังกล่าว คือ นโยบายการเปิดประเทศของจีน รวมถึงนโยบายทางเศรษฐกิจของรัฐบาลจีนและไทยในแต่ละช่วงเวลา ที่สนับสนุนให้คนจีนรุ่นใหม่เข้ามาลงทุนและดำเนินธุรกิจในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนมากขึ้น

รูปแบบและเส้นทางการอพยพ ชาวจีนที่อพยพเข้าสู่ภาคอีสานมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเดินทางจากเดิมที่ใช้เส้นทางทะเล มาเป็นการเดินทางทางบก ทางเรือ และทางอากาศมากขึ้น กลุ่มผู้ที่อพยพมากที่สุดในอดีตมาจากจีนตอนใต้ เช่น มณฑลกว่างสี ซึ่งเป็นเขตการปกครองพิเศษ การเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนถึงความทันสมัยในระบบคมนาคมที่เอื้ออำนวยให้การเดินทางและการขนส่งสินค้าข้ามพรมแดนเป็นไปอย่างสะดวกและรวดเร็ว

เงื่อนไขใหม่ของการอพยพในปลายพุทธศตวรรษที่ 24 และต้นศตวรรษที่ 25 รูปแบบการอพยพของชาวจีนในช่วงนี้แตกต่างจากอดีตอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากเป้าหมายของการอพยพไม่ใช่เพื่อการตั้งถิ่นฐานถาวร แต่เป็นการลงทุนในธุรกิจและการค้าขาย โดยมีการเชื่อมโยงและติดต่อกับจีนแผ่นดินใหญ่มากขึ้นอย่างต่อเนื่อง อิทธิพลของระบบคมนาคมที่พัฒนาอย่างทันสมัย ทั้งทางอากาศและทางเรือ เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ช่วยเพิ่มความสะดวกในการขยายการอพยพและการดำเนินธุรกิจในพื้นที่อีสาน

จุดร่วมทางภาษาและวัฒนธรรม อีกหนึ่งเงื่อนไขที่ส่งเสริมการอพยพของชาวจีนคือความคล้ายคลึงทางภาษาและวัฒนธรรมระหว่างชาวจีนตอนใต้ โดยเฉพาะชาวจ้วง กับชาวอีสานในประเทศไทย ทั้งสองกลุ่มใช้ภาษาในตระกูลไทกะไดเช่นเดียวกัน ทำให้เกิดความรู้สึกใกล้ชิดและเอื้อต่อการปรับตัวและการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน บทสรุปนี้เน้นย้ำถึงการเปลี่ยนแปลงในลักษณะการอพยพของชาวจีนสู่ภาคอีสาน ซึ่งไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของ การตั้งถิ่นฐานเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างลึกซึ้งในภูมิภาค

นอกจากนี้ยังมีผลงานชิ้นสำคัญที่ศึกษาประวัติศาสตร์จีนอีสาน โดยสุวิทย์ ชีรสาคัด⁸⁴ โดยเสนอว่า ชาวจีนในภาคอีสาน ตั้งแต่ช่วงเริ่มแรกที่ชาวจีนเข้ามาจนถึงปัจจุบัน โดยอาศัยข้อมูลจาก

⁸³ อภิชาติ จันทร์แสง. (2019). พัฒนาการทางประวัติศาสตร์กับรูปแบบและเส้นทางการอพยพของคนจีนสู่อีสานและอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงในช่วงปลายคริสต์พุทธศตวรรษที่ 24 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 25. วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน.

⁸⁴ สุวิทย์ ชีรสาคัด. (2551). ประวัติศาสตร์จีนอีสาน. สาขาวิชาประวัติศาสตร์และโบราณคดี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เอกสารประวัติศาสตร์และการสัมภาษณ์ชาวจีนที่ดำเนินธุรกิจขนาดกลางและขนาดใหญ่จำนวน 20 ราย และเจ้าของร้านโชห่วยอีก 50 ราย ผลการศึกษาเผยให้เห็นประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1. เจือปนผลักดันการอพยพ ปัญหาในจีนแผ่นดินใหญ่ เช่น ความหนาแน่นของประชากรที่เกินความจุของพื้นที่เพาะปลูก ภัยธรรมชาติ เช่น อุทกภัย วาตภัย ภัยแล้ง และภัยหนาว รวมถึงความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ส่งผลให้ชาวจีนจำนวนมากเลือกที่จะอพยพออกนอกประเทศ ในขณะเดียวกัน ประเทศไทยเป็นหนึ่งในจุดหมายปลายทางที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรและประชากรที่เบาบาง นอกจากนี้ รัฐบาลไทยในอดีตยังเปิดโอกาสให้ชาวจีนได้รับอภิสถิรมากกว่าไพร่ไทย เพราะความต้องการแรงงานจำนวนมากในประเทศ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีนในยุคแรกเริ่ม ชาวจีนเดินทางมาค้าขายกับไทย ตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น และเริ่มสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตตั้งแต่ พ.ศ. 1832 อย่างไรก็ตาม ภายหลังสนธิสัญญาเบาริง นโยบายการผูกขาดสินค้าของไทยสิ้นสุดลง ระบบเจ้าภาษีนายอากรจึงถูกนำมาใช้ และส่วนใหญ่บทบาทนี้เป็นของชาวจีน

3. การตั้งถิ่นฐานในภาคอีสานก่อนการสร้างทางรถไฟ ก่อนการสร้างทางรถไฟ ชาวจีนอพยพเข้าสู่ภาคอีสานจำนวนน้อย โดยมักประกอบอาชีพเจ้าภาษีนายอากรหรือค้าขายในเมืองใหญ่ การเดินทางระหว่างเมืองยังขาดความปลอดภัยจากโจร

4. ผลกระทบจากการสร้างทางรถไฟ (พ.ศ. 2443) การสร้างทางรถไฟสายอีสานทำให้การค้าเติบโตขึ้นทันที ค่าใช้จ่ายในการขนส่งลดลงและความปลอดภัยดีขึ้น ส่งผลให้จำนวนชาวจีนในภาคอีสานเพิ่มขึ้นจาก 8,800 คนเป็น 34,300 คน ภายในระยะเวลา 18 ปี นอกจากอาชีพค้าขายแล้ว อาชีพใหม่ เช่น กรรมกร โสเภณี และเจ้าของโรงฝิ่น ก็เกิดขึ้นตามชุมชนการค้าที่ก่อตัวรอบสถานีรถไฟ

5. รูปแบบการตั้งถิ่นฐานและการประกอบอาชีพ จากการศึกษาชาวจีนใน 6 เมืองหลัก ได้แก่ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม อุตรธานี ศรีสะเกษ อำเภอบระทาย จังหวัดนครราชสีมา และอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดยโสธร พบว่าชาวจีนที่มาตั้งรกรากส่วนใหญ่เป็นกลุ่มจีนแต้จิ๋วจากมณฑลกว่างตุง การเดินทางสู่อีสานมีสองเส้นทางหลัก คือ ทางรถไฟจากกรุงเทพฯ และทางบกผ่านประเทศเวียดนาม เมื่อตั้งหลักได้ คนจีนมักเริ่มต้นด้วยอาชีพกรรมกรหรือค้าขายเล็ก ๆ และพัฒนาสู่การเป็นเจ้าของกิจการในเวลาต่อมา การแต่งงานระหว่างชาวจีนและชาวไทยหรือไทย-จีนลูกครึ่งเป็นเรื่องปกติในยุคนั้น

6. ผลกระทบจากห้างสรรพสินค้าและร้านสะดวกซื้อ ในช่วงปลาย พ.ศ. 2537 เป็นต้นมา การเข้ามาของห้างสรรพสินค้าข้ามชาติในเมืองขอนแก่นและร้านสะดวกซื้อ เช่น 7-Eleven ได้

ส่งผลกระทบต่อเจ้าของร้านโชห่วย โดยยอดขายของร้านโชห่วยส่วนใหญ่ลดลง ทำให้เจ้าของร้านจำนวนมากไม่ต้องการให้บุตรของตนสืบทอดกิจการต่อ และเลือกประกอบอาชีพอื่นแทน

การศึกษาแสดงให้เห็นถึงบทบาทที่หลากหลายของชาวจีนในภาคอีสาน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่เกิดขึ้นจากการตั้งถิ่นฐานและการพัฒนาเศรษฐกิจของพวกเขาในภูมิภาคนี้ ผลงานการศึกษาอีกชิ้นหนึ่งที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันคืองานเขียนของวรเทพ สันติวรวัตร⁸⁵ เรื่องวิถีชีวิตชาวจีนในเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษ พบว่า ชาวจีนในเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษยังคงยึดมั่นในความเชื่อและประเพณีที่มีรากฐานมาจากศรัทธาในลัทธิเต๋า พุทธศาสนา และความเชื่อดั้งเดิมของชาวจีน ซึ่งสามารถมองเห็นได้จากพิธีกรรมในเทศกาลไหว้เจ้า ที่แสดงถึงความกตัญญูและความเคารพต่อบรรพบุรุษ ชาวจีนในพื้นที่นี้ได้นำความเชื่อเรื่องเทพเจ้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมของชนพื้นเมืองอย่างกลมกลืน

ในด้านเศรษฐกิจ ชาวจีนในเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษส่วนใหญ่เริ่มต้นประกอบอาชีพค้าขายขนาดเล็กภายในครอบครัว และค่อย ๆ พัฒนากิจการจนกลายเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ในรูปแบบบริษัทหรือห้างร้าน เช่น โรงแรม สถานบันเทิง โรงสี ห้างทอง ภัตตาคาร และศูนย์การค้า ระบบการใช้สกุลเงินถือเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ในกลุ่มชาวจีน ขณะที่การก่อตั้งมูลนิธิและสมาคมทำหน้าที่เป็นแรงสนับสนุนเสริมที่ช่วยให้ธุรกิจเติบโต และนำไปสู่อิทธิพลในการเมือง

ชาวจีนในเขตนี้ยังส่งเสริมให้บุตรหลานได้รับการศึกษาสูงสุด เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพที่มั่นคงได้ในอนาคต ด้วยเหตุนี้ ชุมชนชาวจีนในเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษจึงมีบทบาทสำคัญในทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมือง อีกทั้งยังปรับตัวและผสมผสานวัฒนธรรมของตนให้เข้ากับวิถีชีวิตของสังคมยุคปัจจุบันได้อย่างลงตัว

นอกจากนี้งานวิจัยเรื่องเกษตรสร้างเมืองศรีสะเกษ⁸⁶ พบว่า ในยุคที่การเติบโตของเมืองมักถูกมองว่าเกิดจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมหรือการค้าขาย การเล่าเรื่องของ "เกษตรสร้างเมือง" ในกรณีของจังหวัดศรีสะเกษ กลับแสดงให้เห็นภาพที่แตกต่างออกไป เป็นภาพของการพึ่งพาและการผสมผสานระหว่างภาคเกษตรกรรมกับการพัฒนาเมืองที่น่าฟังและมีเสน่ห์ของภูมิภาคนี้

หากจะมองย้อนกลับไปในอดีตจะพบว่าศรีสะเกษไม่ได้มีชื่อเสียงในฐานะเมืองใหญ่ที่เต็มไปด้วยแสงสีหรืออาคารสูงระฟ้า แต่มันคือพื้นที่ที่ผู้คนใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ มีท้องทุ่งเขียวขจี และ

⁸⁵ วรเทพ สันติวรวัตร. (2542). วิถีชีวิตชาวจีนในเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษ. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ, ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยศึกษา, คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

⁸⁶ กนกวรรณ มะโนรมย์. (2563). เกษตรสร้างเมือง กรณีเมืองศรีสะเกษการกลายเป็นเมืองและการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกับภาคเกษตรกรรม. อุบลราชธานี: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.)

เศรษฐกิจหลักมาจากแรงงานของชาวนาและเกษตรกร แม้ว่าวิถีชีวิตแบบนี้จะดูเรียบง่าย แต่แท้จริงแล้ว มันคือรากฐานสำคัญที่ทำให้ศรีสะเกษสามารถเติบโตและเปลี่ยนแปลงตนเองจาก "ชุมชนชนบท" สู่ "เมือง" ที่มีบทบาททางเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยพิจารณาจากประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1) จาการากฐานเกษตรกรรม สู่เมืองที่ยั่งยืน ศรีสะเกษเป็นเมืองที่เติบโตขึ้นจากพลังแห่งการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นการปลูกข้าว อ้อย มันสำปะหลัง หรือผลผลิตทางการเกษตรอื่นๆ ที่เป็นเหมือนกระดูกสันหลังของเศรษฐกิจท้องถิ่น แต่สิ่งที่น่าสนใจคือ ระบบการเกษตรเหล่านี้ไม่ได้แค่ผลิตอาหารหรือรายได้ให้แก่ประชากรเท่านั้น แต่มันยังเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่สร้างโครงสร้างพื้นฐานของเมือง เช่น การสร้างตลาดกลางเพื่อรวบรวมและกระจายสินค้า การก่อตั้งโรงสีและโรงงานแปรรูปผลผลิต ตลอดจนการพัฒนาเส้นทางขนส่งเพื่อเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ชนบทกับใจกลางเมือง

เมืองศรีสะเกษจึงไม่ได้เติบโตขึ้นมาจากการละทิ้งภาคเกษตรกรรม แต่กลับใช้อัตลักษณ์เดิมของตนเองมาสร้างความแข็งแกร่งให้กับเมือง การขยายตัวของเมืองไม่ได้หมายถึงการทิ้งรากเหง้า หากแต่เป็นการนำเอกลักษณ์ของพื้นที่มาผสมผสานกับแนวคิดใหม่ๆ เพื่อสร้างเมืองที่ยั่งยืนและมีชีวิตชีวา

2) ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างเมืองกับชนบท หนึ่งในจุดเด่นของศรีสะเกษคือ ความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างเมืองกับชนบท เมืองศรีสะเกษเป็นศูนย์กลางในการสนับสนุนเกษตรกรในพื้นที่รอบนอก ไม่ว่าจะเป็นการให้บริการด้านเทคโนโลยี เครื่องมือการเกษตร หรือการฝึกอบรมด้านการเพาะปลูก ขณะเดียวกัน เกษตรกรเองก็พึ่งพาเมืองในฐานะตลาดสำหรับจำหน่ายผลผลิต ความสัมพันธ์นี้เป็นวงจรที่เสริมสร้างซึ่งกันและกัน เมืองเจริญเติบโตเพราะมีทรัพยากรจากชนบท และชนบทก็พัฒนาต่อไปเพราะมีเมืองเป็นศูนย์กลางในการกระจายโอกาส

นอกจากนี้ การขยายตัวของเมืองยังนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของคนชนบท หลายคนเริ่มทำงานในเมืองหรือประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับภาคบริการ แต่ในขณะเดียวกันก็ยังคงเชื่อมโยงกับภาคเกษตรกรรม เช่น การทำเกษตรควบคู่ไปกับการทำงานประจำ การผสมผสานระหว่างสองวิถีชีวิตนี้สะท้อนให้เห็นถึงความยืดหยุ่นและความเข้มแข็งของสังคมในพื้นที่

3) ความท้าทายและการวางแผนอนาคต แม้ศรีสะเกษจะเป็นเมืองที่เติบโตบนฐานเศรษฐกิจเกษตรกรรมได้อย่างน่าภาคภูมิใจ แต่ก็ยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น การจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ลดลง การขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่กระทบต่อการผลิตทางการเกษตร นอกจากนี้ การขยายตัวของเมืองยังอาจนำไปสู่การสูญเสียพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของเศรษฐกิจท้องถิ่น

ดังนั้น การวางนโยบายและการวางแผนพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นสิ่งจำเป็น ภาครัฐและชุมชนควรร่วมมือกันในการหาแนวทางที่สมดุลระหว่างการพัฒนาเมืองกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ

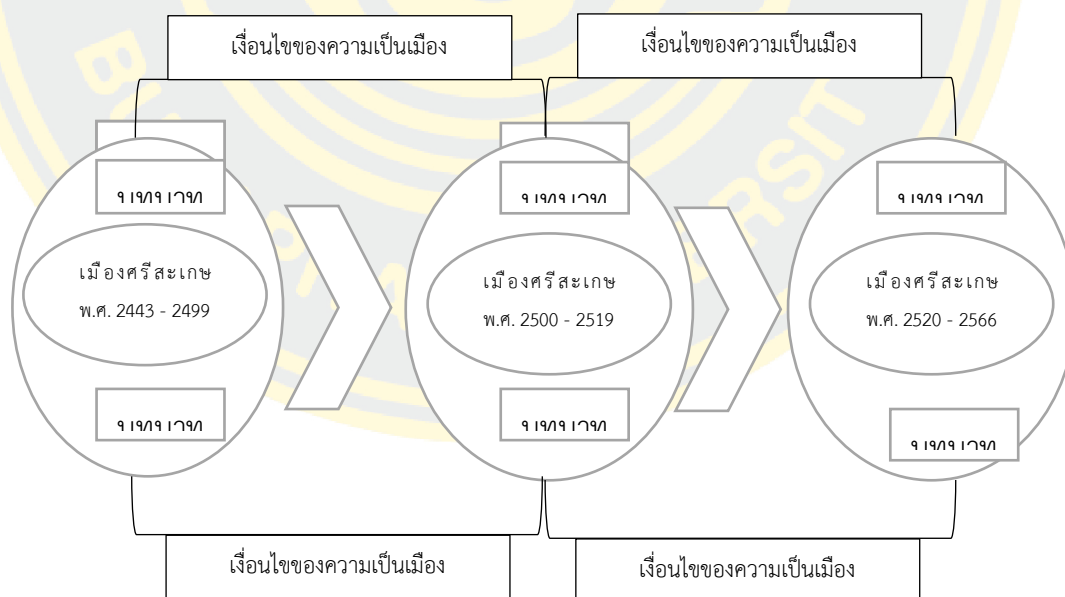
วิถีชีวิตของคนในชนบท การสนับสนุนด้านการศึกษา การพัฒนาเทคโนโลยี และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างเมืองกับชนบทจะเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้ศรีสะเกษยังคงเติบโตอย่างมั่นคงต่อไป

4) บทเรียนที่เราได้รับจากศรีสะเกษ เมื่อมองย้อนกลับไป จะเห็นว่าศรีสะเกษไม่ได้เป็นเพียงเมืองที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจหรืออุตสาหกรรม หากแต่เป็นเมืองที่เติบโตขึ้นมาจากวิถีชีวิตของผู้คนและฐานเศรษฐกิจที่มีรากฐานมาจากภาคเกษตรกรรม ความสำเร็จของศรีสะเกษสอนให้เราเห็นว่า การพัฒนาเมืองไม่จำเป็นต้องละทิ้งเอกลักษณ์ของตนเอง แต่สามารถนำความเป็นท้องถิ่นมาผสมผสานกับแนวคิดใหม่ๆ เพื่อสร้างอนาคตที่ยั่งยืน

ศรีสะเกษจึงเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนว่า การพัฒนาเมืองและชนบทไม่จำเป็นต้องแยกจากกัน หากแต่สามารถเกื้อกูลกันได้ トラบใดที่เรายังคงเคารพและใส่ใจต่อรากเหง้าของตนเอง พร้อมกับการปรับตัวให้เข้ากับโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง

2.7 กรอบแนวคิดการศึกษา

การวางกรอบแนวคิดในการศึกษาเรื่อง ชาวไทยเชื้อสายจีนกับการสร้างความเป็นเมือง เขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ กำหนดกรอบแนวคิดการศึกษา ดังนี้

แผนภาพที่ 2.1 แสดงกรอบแนวคิดการศึกษา

กรอบแนวคิดในการศึกษานี้ได้รับการกำหนดขึ้นจากการประมวลแนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษา และคำถามวิจัย โดยส่วนแรกมุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์

เงื่อนไขของความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ส่วนที่สองเป็นการศึกษาพลวัตของชุมชนชาวจีนในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งแบ่งออกเป็นสามช่วงเวลาสำคัญ ช่วงเวลาแรกคือระหว่างพุทธศักราช 2443 ถึง 2499 ซึ่งเป็นระยะของการอพยพและการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในเมืองศรีสะเกษ ช่วงเวลาที่สองครอบคลุมระหว่างพุทธศักราช 2500 ถึง 2519 เป็นช่วงของการสะสมทุนและการพัฒนาธุรกิจ ในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ส่วนช่วงเวลาที่สามคือระหว่างพุทธศักราช 2520 ถึง 2566 ซึ่งเป็นระยะที่ชาวจีนมีบทบาทโดดเด่นในการสร้างความเป็นเมืองและพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการก้าวขึ้นสู่สถานะนายทุน เจ้าสัว และเจ้าแก็ พร้อมทั้งมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบทุนจากทุนทางเศรษฐกิจไปสู่ทุนทางการเมือง

นอกจากนี้ ในส่วนที่สามของการศึกษานี้ จะทำการวิเคราะห์บทบาทของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษในแต่ละช่วงเวลา โดยให้ความสำคัญกับการมองว่าชาวจีนที่อพยพเข้ามาในพื้นที่ดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้สร้างและพัฒนาเมืองศรีสะเกษในเชิงการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง "ชาวไทยเชื้อสายจีนกับการสร้างความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ" เป็นการสำรวจบทบาทของกลุ่มชาติพันธุ์และวัฒนธรรมที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และพื้นที่เมืองในบริบทท้องถิ่น การวิจัยนี้มุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยเชื้อสายจีนกับกระบวนการกลายเป็นเมือง (urbanization) ในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานระหว่างชาวไทยเชื้อสายจีนกับชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้การศึกษาสามารถตอบคำถามวิจัยได้อย่างครอบคลุมและลึกซึ้ง การดำเนินงานวิจัยในบทนี้จึงกำหนดกรอบแนวคิด วัตถุประสงค์ และระเบียบวิธีการวิจัยอย่างชัดเจน โดยใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ภาคสนาม และการวิเคราะห์เอกสารทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดขอบเขตของการศึกษาเพื่อกำหนดพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสม รวมถึงการอธิบายเหตุผลในการเลือกใช้วิธีการเฉพาะเหล่านี้

บทนี้จะนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับกรอบแนวคิดในการศึกษา วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนการอภิปรายถึงข้อจำกัดและความน่าเชื่อถือของงานวิจัย เพื่อให้เข้าใจถึงกระบวนการที่นำมาสู่ข้อสรุปและผลการศึกษาในบทถัดไป

3.1 รูปแบบการวิจัยและการเตรียมความพร้อมในการศึกษา

งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเป็นแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาประเด็นที่มีความซับซ้อนและละเอียดอ่อน เช่น บทบาทของกลุ่มชาติพันธุ์ในการพัฒนาเมือง การเลือกใช้วิธีการศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) ในงานวิจัยนี้ สะท้อนถึงความตั้งใจของผู้วิจัยที่จะเข้าไปสัมผัสและเรียนรู้วิถีชีวิต ความคิด และวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่ศึกษาอย่างใกล้ชิด โดยผู้วิจัยได้เอาตนเองเข้าไปในพื้นที่ศึกษาทำให้วิธีการนี้เอื้อให้ผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลที่ละเอียดและลึกซึ้ง ผ่านการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง

จุดมุ่งหมายหลักของการศึกษานี้คือการทำทำความเข้าใจบทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนในการพัฒนาความเป็นเมืองของศรีสะเกษ ซึ่งเป็นประเด็นที่มีความสำคัญทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา

และการพัฒนาเมือง การศึกษานี้จะช่วยให้เข้าใจว่าชาวไทยเชื้อสายจีนมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบและทิศทางการพัฒนาเมืองอย่างไร ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และโครงสร้างพื้นฐาน นอกจากนี้ การศึกษายังอาจช่วยเผยให้เห็นถึงกระบวนการปรับตัวและการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยเชื้อสายจีนกับชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม รวมถึงความท้าทายและโอกาสที่เกิดขึ้นจากการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในบริบทของการพัฒนาเมือง

วิธีการศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณา ผู้วิจัยจะสามารถนำเสนอภาพที่ละเอียดและเป็นองค์รวมของปรากฏการณ์ที่ศึกษา โดยคำนึงถึงบริบททางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับพลวัต บทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนในการสร้างความเป็นเมืองของศรีสะเกษ และอาจนำไปสู่การกำหนดนโยบายการพัฒนาเมืองที่มีความเหมาะสมและยั่งยืนในอนาคต โดยผู้วิจัยดำเนินงานตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

3.1.1. การกำหนดประเด็นปัญหาและการเลือกพื้นที่ศึกษา

เมื่อตั้งคำถามว่า "พลวัตและบทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษสามารถสร้างความเป็นเมือง (Urbanization) ได้อย่างไร" คำถามวิจัยดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยกำลังก้าวเข้าสู่กระบวนการวิจัยที่มีความซับซ้อนและละเอียดอ่อน การกำหนดประเด็นปัญหาและการเลือกพื้นที่ศึกษาในงานวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) ถือเป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญมาก เพราะมันเป็นรากฐานของการศึกษาทั้งหมด หากไม่มีคำถามที่ชัดเจนหรือพื้นที่ศึกษาที่เหมาะสม ผลลัพธ์ของงานวิจัยอาจขาดความแม่นยำหรือไม่สามารถตอบคำถามได้อย่างตรงจุด

จุดเริ่มต้นจากการระบุคำถามวิจัย จะต้องถามตนเองว่า "ต้องการค้นหาอะไร" ในกรณีนี้ คำถามหลักคือบทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนในการพัฒนาความเป็นเมืองของศรีสะเกษ คำถามนี้ครอบคลุมหลายมิติ เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การผสมผสานทางวัฒนธรรม และการสร้างโครงสร้างพื้นฐานในเขตเทศบาลเมือง การตั้งคำถามวิจัยที่ชัดเจนจะช่วยให้สามารถดยึดถึงประเด็นสำคัญ โดยไม่หลุดออกนอกขอบเขตที่กำหนดไว้ ดังนั้นจากคำถามวิจัยสามารถทำการเลือกพื้นที่ศึกษาที่เหมาะสม ดังนั้นพื้นที่ที่เลือกสะท้อนถึงปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาได้อย่างครบถ้วน ในกรณีนี้ เขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมที่สุดเพราะเป็นศูนย์กลางของกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเมือง นอกจากนี้ เมืองศรีสะเกษยังมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานเกี่ยวกับการโยกย้ายถิ่นฐานและการปรับตัวของชาวจีนในบริบททางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ทำให้พื้นที่นี้กลายเป็นห้องทดลองที่สมบูรณ์แบบสำหรับการศึกษาเรื่องนี้

การเลือกพื้นที่ศึกษายังต้องคำนึงถึงความหลากหลายของประชากรในพื้นที่ เช่น ไทยเชื้อสายจีน ไทยพื้นเมือง และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่อาศัยอยู่ร่วมกัน การศึกษาในเขตเทศบาลเมือง

ศรีสะเกษไม่ใช่แค่การสำรวจเฉพาะกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่างๆ ที่มีส่วนร่วมในการสร้างความเป็นเมือง ดังนั้น พื้นที่ศึกษาที่เลือกจึงต้องครอบคลุมทั้งชุมชนที่มีชาวไทยเชื้อสายจีนเป็นประชากรหลัก และชุมชนที่มีชาวไทยพื้นเมืองเป็นส่วนใหญ่ เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่างๆ ได้อย่างชัดเจน

ดังนั้นเมื่อกำหนดพื้นที่ศึกษาถูกกำหนดแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการระบุกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายในงานวิจัยนี้จะประกอบด้วยชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีบทบาทสำคัญในเศรษฐกิจและสังคม เช่น ผู้ประกอบการ ธุรกิจขนาดใหญ่ หรือผู้นำชุมชน นอกจากนี้ยังรวมถึงกลุ่มคนที่มีบทบาทรอง เช่น พ่อค้ารายย่อย แรงงาน และประชาชนทั่วไป การเลือกกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายจะช่วยให้เราได้มุมมองที่กว้างขึ้นเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่กำลังศึกษา

การกำหนดประเด็นปัญหาและการเลือกพื้นที่ศึกษาเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาและความระมัดระวัง เป็นเหมือนการวางพื้นฐานของอาคาร หากพื้นฐานแข็งแรง ก็จะช่วยให้การวิจัยดำเนินไปอย่างราบรื่นและได้ผลลัพธ์ที่น่าเชื่อถือ เมื่อเราสามารถระบุคำถามวิจัย เลือกพื้นที่ศึกษา และกำหนดกลุ่มเป้าหมายได้อย่างชัดเจน จะทำให้มีเส้นทางที่ชัดเจนในการเดินทางสู่ขั้นตอนต่อไปของการศึกษา

3.1.2. การเตรียมตัวและการเข้าสู่พื้นที่ศึกษา

การเตรียมตัวและการเข้าสู่พื้นที่ศึกษาเป็นขั้นตอนที่ท้าทายและสำคัญไม่แพ้กัน กระบวนการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา นี่คือช่วงเวลาที่คุณจะต้องเตรียมตัวทั้งในแง่ของการวางแผน และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน การเข้าสู่พื้นที่ศึกษาไม่ใช่เพียงแค่การมาเยือนหรือสังเกตการณ์ แต่เป็นการสร้างความไว้วางใจและการยอมรับจากชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งเป็นสิ่งที่จะช่วยให้การศึกษาประสบความสำเร็จ

ก่อนที่จะก้าวเข้าสู่พื้นที่ศึกษา ผู้วิจัยจำเป็นต้องวางแผนการศึกษาอย่างรอบคอบ ขั้นตอนแรกคือการขออนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาลเมืองศรีสะเกษ หรือหน่วยงานราชการอื่น ๆ ที่มีบทบาทในการดูแลพื้นที่ การขออนุญาตไม่ใช่เพียงแค่ขั้นตอนทางกฎหมาย แต่ยังเป็นการแสดงถึงความเคารพต่อชุมชนและพื้นที่ที่ตั้งใจจะศึกษา นอกจากนี้ การขออนุญาตยังช่วยเปิดโอกาสให้หน่วยงานเหล่านี้แนะนำช่องทางการติดต่อกับชุมชน หรือให้ข้อมูลเบื้องต้นที่จะช่วยให้นักวิจัยเข้าใจพื้นที่ได้ดียิ่งขึ้น

นอกจากการขออนุญาตแล้ว การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนก็เป็นสิ่งที่สำคัญมาก ผู้วิจัยต้องแสดงเจตนาที่ชัดเจนว่ากำลังศึกษาอะไร และทำไมถึงต้องศึกษาในพื้นที่นี้ การสร้างความสัมพันธ์เริ่มต้นจากการทำความรู้จักกับผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้นำทางศาสนา การแสดงความเคารพต่อผู้นำชุมชนจะช่วยให้ได้รับการสนับสนุนและแนะนำจากกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย นอกจากนี้

การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน เช่น งานเทศกาล งานบุญ หรือกิจกรรมประจำวัน ก็เป็นอีกวิธีที่จะช่วยให้เข้าถึงชุมชนได้ง่ายขึ้น

เมื่อความสัมพันธ์เริ่มก่อตัว ผู้วิจัยจะต้องเริ่มศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา ซึ่งอาจหมายรวมถึงการศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจของพื้นที่ การศึกษาเบื้องต้นจะช่วยให้เข้าใจบริบทของพื้นที่และสามารถตั้งคำถามหรือวิเคราะห์ปรากฏการณ์ได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น การศึกษาประวัติศาสตร์ของการโยกย้ายถิ่นฐานของชาวจีนมายังศรีสะเกษ จะช่วยให้เข้าใจถึงเหตุผลที่พวกเขามาตั้งรกรากในพื้นที่นี้ และบทบาทในการพัฒนาเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ

การเตรียมตัวและการเข้าสู่พื้นที่ศึกษาเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาและความอดทน ผู้วิจัยต้องแสดงความจริงใจและความตั้งใจที่จะเรียนรู้จากชุมชน ไม่ใช่เพียงแค่มาสังเกตการณ์และเก็บข้อมูล แต่ยังต้องพยายามเข้าใจชุมชนในฐานะสมาชิกคนหนึ่งในพื้นที่ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนจะช่วยให้สามารถเข้าถึงข้อมูลที่ละเอียดและลึกซึ้งได้มากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การวิเคราะห์ที่มีคุณภาพและมีความหมายที่ชัดเจนต่อไป

3.1.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาผู้วิจัยจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจากผู้คนหลากหลายกลุ่มที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้มุมมองที่ครอบคลุมและสมดุล กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ถูกเลือกในงานวิจัยนี้จึงประกอบไปด้วยบุคคลจากหลายภาคส่วน ซึ่งแต่ละกลุ่มมีบทบาทและความสำคัญแตกต่างกันในการสะท้อนภาพรวมของปรากฏการณ์ที่กำลังศึกษา ดังนี้

กลุ่มแรก คือ ชาวไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ กลุ่มนี้เป็นหัวใจสำคัญของการวิจัย เพราะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ชีวิตโดยตรงในบริบทของพื้นที่ศึกษา ชาวไทยเชื้อสายจีนสามารถเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการปรับตัว การผสมผสานทางวัฒนธรรม และบทบาทของชาวจีนในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของเมือง นอกจากนี้ ยังสามารถสะท้อนมุมมองเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนกับชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ช่วยให้เข้าใจถึงพลวัตของการอยู่ร่วมกันในพื้นที่ศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์สัมพันธ์

กลุ่มที่สอง คือ ผู้นำชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนซึ่งอาจมาจากสมาคม มูลนิธิ หรือองค์กรทางสังคมที่มีบทบาทในการเชื่อมประสานระหว่างชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนกับสังคมภายนอก ผู้นำเหล่านี้ไม่เพียงแต่มีอิทธิพลในชุมชนเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม การสนับสนุนโครงการพัฒนา หรือการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นใน

ชุมชน การรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มนี้จะช่วยให้เข้าใจถึงกลไกการดำเนินงานและการประสานงานระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในบริบทของการพัฒนาเมือง

กลุ่มที่สาม คือ นักธุรกิจชาวไทยเชื้อสายจีนซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของเมืองศรีสะเกษ นักธุรกิจกลุ่มนี้สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการลงทุน การพัฒนาธุรกิจ และผลกระทบของกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่อการขยายตัวของเมือง นอกจากนี้ยังสามารถสะท้อนถึงความท้าทายและโอกาสทางธุรกิจในพื้นที่ เช่น การแข่งขันในตลาด การสนับสนุนจากรัฐบาลท้องถิ่น หรือการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการทำธุรกิจในยุคปัจจุบัน

กลุ่มที่สี่คือ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ซึ่งอาจรวมถึงผู้บริหารท้องถิ่น นักวางแผนเมือง และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บุคคลกลุ่มนี้สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบาย แผนพัฒนา และการดำเนินงานของภาครัฐในการพัฒนาเมือง นอกจากนี้ยังสามารถสะท้อนมุมมองต่อบทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนในกระบวนการพัฒนาเมือง เช่น การสนับสนุนจากรัฐในการส่งเสริมธุรกิจหรือการอนุรักษ์วัฒนธรรมจีนในพื้นที่

กลุ่มสุดท้ายคือ ประชาชนทั่วไปในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ซึ่งรวมถึงผู้ที่ไม่ใช่ชาวไทยเชื้อสายจีน กลุ่มนี้สามารถให้มุมมองที่หลากหลายเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในสังคม ความคิดเห็นต่อบทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีน และผลกระทบของการพัฒนาเมืองต่อชีวิตประจำวัน ข้อมูลจากกลุ่มนี้จะช่วยให้เห็นภาพรวมของความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยเชื้อสายจีนกับชุมชนท้องถิ่นในแง่มุมที่กว้างขึ้น

การรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่หลากหลายนี้ จะช่วยให้การวิจัยได้รับข้อมูลที่ครอบคลุมและสมดุล ทำให้สามารถวิเคราะห์และเข้าใจบทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนในการสร้างความเข้มแข็งของเมืองได้อย่างรอบด้าน นอกจากนี้ การเลือกผู้ให้ข้อมูลควรคำนึงถึงความหลากหลายในด้านอายุ เพศ อาชีพ และระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนความเป็นจริงของชุมชนมากที่สุด สุดท้าย การสร้างความไว้วางใจและความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ให้ข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

3.1.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยต้องอาศัยเครื่องมือหลากหลาย ประกอบด้วย 4 ประเภทหลัก ซึ่งแต่ละประเภทมีบทบาทสำคัญในการช่วยผู้วิจัยเข้าใจปรากฏการณ์ในพื้นที่ศึกษาอย่างแท้จริงเพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพได้อย่างครอบคลุมและลึกซึ้ง

เครื่องมือแรกที่ถูกนำมาใช้คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ในกรณีศึกษาครั้งนี้ แบบสัมภาษณ์ถูกออกแบบให้มีลักษณะกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured) เพื่อให้มีความยืดหยุ่นในการสนทนา แต่ยังคงครอบคลุมประเด็น

สำคัญที่ต้องการศึกษา ได้แก่ พลวัตของชาวจีน บทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนในเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของเมืองศรีสะเกษ และเงื่อนไขของความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ คำถามในแบบสัมภาษณ์จะเน้นการเปิดโอกาสให้ผู้ตอบเล่าประสบการณ์และความคิดเห็นของตนเองอย่างเต็มที่ การใช้เครื่องมือนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลที่ละเอียดและลึกซึ้งเท่านั้น แต่ยังช่วยให้เข้าใจมุมมองและทัศนคติของชาวไทยเชื้อสายจีนในบริบทของความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเมืองได้อย่างชัดเจน

เครื่องมือที่สอง คือ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ซึ่งเป็นวิธีการสำคัญในการศึกษาวิถีชีวิตและปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มเป้าหมายในชุมชน การสังเกตการณ์แบบนี้ไม่ใช่แค่การเฝ้าดูหรือฟัง แต่เป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เช่น การเข้าร่วมงานเทศกาลตรุษจีน เทศกาลงานจ้าว งานสัมมนาทางวิชาการ พิธีกรรมทางศาสนา หรือแม้กระทั่งการทำธุรกิจ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมนี้ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเข้าใจบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนได้อย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ ยังเป็นโอกาสในการสร้างความไว้วางใจกับชุมชน ซึ่งจะช่วยทำให้การเก็บข้อมูลในขั้นตอนอื่นๆ เป็นไปอย่างราบรื่นและได้ข้อมูลที่เป็นธรรมชาติมากขึ้น

เครื่องมือที่สาม คือ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ซึ่งเป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ร่วมกัน การสนทนากลุ่มในกรณีศึกษานี้อาจแบ่งตามลักษณะของผู้เข้าร่วม เช่น กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มนักธุรกิจ หรือกลุ่มคนรุ่นใหม่ เพื่อให้ได้มุมมองที่หลากหลายและเปิดเผยประเด็นที่อาจไม่ได้คาดคิดมาก่อน การสนทนากลุ่มนี้ช่วยกระตุ้นให้เกิดการอภิปรายในประเด็นสำคัญ และยังทำให้ผู้เข้าร่วมรู้สึกสบายใจในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากในการทำความเข้าใจบทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนในกระบวนการสร้างความ เป็นเมือง

เครื่องมือสุดท้ายคือ แบบบันทึกภาคสนาม (Field Notes) ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการจดบันทึกรายละเอียดต่างๆ ที่สังเกตเห็นหรือได้ยินระหว่างการเก็บข้อมูล เช่น บรรยายภาพของสถานที่ ปฏิกริยาของผู้ให้ข้อมูล หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้คาดหมาย แบบบันทึกภาคสนามไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถบันทึกข้อมูลที่สำคัญได้ทันที แต่ยังเป็นพื้นที่สำหรับผู้วิจัยในการบันทึกความคิด ความรู้สึก และการตีความเบื้องต้นของตนเอง ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากในการวิเคราะห์ข้อมูลในภายหลัง

การใช้เครื่องมือทั้งสี่ประเภทร่วมกันช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลที่ครอบคลุม ลึกซึ้ง และมีความน่าเชื่อถือ การใช้เครื่องมือที่หลากหลายยังช่วยในการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งเป็นวิธีการสำคัญในการเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังต้องคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัย โดยต้องขออนุญาตและได้รับความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลก่อนการเก็บข้อมูลทุกครั้ง รวมถึงการรักษาความลับและความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล อีกทั้งต้องมีความไวต่อประเด็นทางวัฒนธรรมและความอ่อนไหวในชุมชน เพื่อให้การเก็บข้อมูลเป็นไปอย่างเหมาะสมและได้รับความร่วมมือจากชุมชนอย่างดี

เครื่องมือทั้งสี่ประเภทนี้เป็นเสมือนกุญแจสำคัญที่ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นสำหรับการศึกษาบทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนในการสร้างความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อมูลที่ได้จากการใช้เครื่องมือเหล่านี้จะนำไปสู่การวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยที่มีความน่าเชื่อถือและสะท้อนความเป็นจริงของปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้อย่างแท้จริง

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นกระบวนการสำคัญที่สะท้อนถึงความละเอียดอ่อนและความซับซ้อนของการศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) ในกรณีผู้วิจัยไม่ได้รวบรวมข้อมูลจากการสังเกตหรือสอบถามข้อมูล แต่ต้องเข้าไปสัมผัสและเรียนรู้ชีวิตประจำวันของชาวไทยเชื้อสายจีนในบริบทที่แท้จริง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและครอบคลุม กระบวนการนี้ต้องอาศัยทักษะในการสร้างความไว้วางใจ การใช้เครื่องมือที่หลากหลาย และความสามารถในการแปลความหมายจากปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม

3.2.1 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

หนึ่งในวิธีการหลักของการเก็บข้อมูลคือ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ผู้วิจัยจะต้องกลายเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่กำลังศึกษา ไม่ใช่ในฐานะผู้เยี่ยมชมหรือผู้สังเกตการณ์จากภายนอก แต่เป็นเหมือนสมาชิกคนหนึ่งที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนในชุมชนอย่างใกล้ชิด ในกรณีของศรีสะเกษ ผู้วิจัยอาจเข้าร่วมกิจกรรมประจำวันของชาวไทยเชื้อสายจีน เช่น การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ การจัดงานเทศกาลตรุษจีน หรือแม้กระทั่งการช่วยเหลือในพิธีกรรมทางศาสนา การเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถสังเกตพฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างใกล้ชิด แต่ยังทำให้สามารถเข้าใจถึงความรู้สึกอารมณ์ และแรงจูงใจที่แฝงอยู่เบื้องหลังการกระทำของกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีน ตัวอย่างเช่น ในระหว่างการสังเกตการณ์ในตลาดสดที่มีชาวไทยเชื้อสายจีนเป็นผู้ประกอบการหลัก ผู้วิจัยอาจสังเกตเห็นว่าร้านค้าบางแห่งมีการตกแต่งด้วยสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมจีน เช่น รูปมังกรหรือเทพเจ้าไฉ่ซิงเอี้ย ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่การแสดงออกถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงความเชื่อ

และการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนกับวิถีชีวิตในศรีสะเกษ การบันทึกข้อมูลในลักษณะนี้จะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ความสำคัญของสัญลักษณ์เหล่านี้ในบริบทที่กว้างขึ้นได้

การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมยังต้องอาศัยการบันทึกข้อมูลอย่างละเอียด โดยผู้วิจัยมีสมุดบันทึกและอุปกรณ์บันทึกเสียงเพื่อจดบันทึกสิ่งที่เห็น สิ่งที่ได้ยิน และความรู้สึกของตนเองในขณะสังเกตการณ์ การบันทึกควรครอบคลุมรายละเอียดต่างๆ เช่น ฉากที่เกิดเหตุการณ์ การกระทำของผู้คน คำพูดที่เกิดขึ้น รวมถึงอารมณ์และบรรยากาศโดยรอบ ตัวอย่างเช่น หากผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าชาวไทยเชื้อสายจีนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับเศรษฐกิจในตลาดสด ผู้วิจัยควรจดบันทึกเนื้อหาของการสนทนา พร้อมทั้งระบุสถานการณ์และผู้ที่เกี่ยวข้องในขณะนั้น

3.2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก

วิธีการหนึ่งที่สำคัญในการเก็บข้อมูล คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ผู้วิจัยจะทำการสนทนากับผู้ตอบคำถามในลักษณะที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบสามารถเล่าประสบการณ์และความคิดเห็นของตนเองได้อย่างเต็มที่ การสัมภาษณ์เชิงลึกไม่ใช่การถามคำถามแบบตรงไปตรงมา แต่เป็นการสร้างบทสนทนาที่เปิดกว้างและกระตุ้นให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นออกมาตามธรรมชาติ

การสัมภาษณ์ในกรณีศึกษานี้อาจครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย เช่น ชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีบทบาทสำคัญในเศรษฐกิจเมือง เช่น เจ้าของธุรกิจขนาดใหญ่ หรือผู้นำชุมชน รวมถึงกลุ่มคนที่มิได้มีบทบาทรอง เช่น พ่อค้ารายย่อย แรงงาน หรือประชาชนทั่วไป คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) ที่กระตุ้นให้ผู้ตอบสามารถเล่าเรื่องราวและประสบการณ์ของตนเองได้อย่างเต็มที่ ตัวอย่างคำถามอาจรวมถึง "ท่านมองว่าชาวไทยเชื้อสายจีนมีบทบาทอย่างไรในการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจของเมืองศรีสะเกษ" หรือ "ท่านคิดว่าวัฒนธรรมจีนมีผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นในศรีสะเกษอย่างไร"

การสร้างควมไว้วางใจกับผู้ตอบคำถามเป็นสิ่งสำคัญมากในการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยแสดงเจตนาที่ชัดเจนว่าการสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาและไม่มีเจตนาร้ายใดๆ นอกจากนี้ การแสดงความเคารพต่อความเป็นส่วนตัวและประสบการณ์ของผู้ตอบ ก็จะช่วยให้นักวิจัยสามารถเปิดเผยข้อมูลที่ลึกซึ้งและละเอียดอ่อนมากขึ้น

3.2.3 การสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถรวบรวมข้อมูลจากหลายมุมมองในเวลาเดียวกัน โดยการจัดกลุ่มเล็กๆ ที่ประกอบด้วยชาวไทยเชื้อสาย

จีน ชาวไทยพื้นเมือง และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เพื่อเปิดโอกาสให้พวกเขาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่กำลังศึกษา การสนทนาในกลุ่มเล็กๆ จะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและมุมมองที่หลากหลาย ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในประเด็นที่กำลังศึกษาได้อย่างครบถ้วน ผู้วิจัยอาจจัดกลุ่มสนทนาที่มีทั้งชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวไทยพื้นเมือง เพื่อพูดคุยเกี่ยวกับการผสมผสานทางวัฒนธรรมในชุมชนศรีสะเกษ บรรยายภาคในการสนทนาเป็นมิตรและผ่อนคลาย เพื่อให้ผู้เข้าร่วมรู้สึกสบายใจในการแสดงความคิดเห็น การจัดกลุ่มสนทนาในลักษณะนี้จะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่างๆ ในชุมชนได้อย่างชัดเจน

3.2.4 การเก็บเอกสารและแหล่งข้อมูลรอง

การเก็บข้อมูลจากสนาม การสำรวจเอกสารและแหล่งข้อมูลรอง (Document Analysis) ก็เป็นส่วนสำคัญของการศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณา ผู้วิจัยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น บันทึกทางประวัติศาสตร์ รายงานการพัฒนาเมือง บทความ หรือข้อมูลสถิติที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ การวิเคราะห์เอกสารเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในบริบททางประวัติศาสตร์ สังคม และเศรษฐกิจของพื้นที่ การศึกษาประวัติศาสตร์ของการโยกย้ายถิ่นฐานของชาวจีนมายังศรีสะเกษ ซึ่งช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจถึงเหตุผลที่ชาวจีนอพยพมาตั้งรกรากในพื้นที่นี้ และบทบาทของชาวจีนในการพัฒนาเมือง นอกจากนี้ การวิเคราะห์ภาพถ่าย แผนที่ หรือสื่ออื่นๆ ที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของเมือง ก็สามารถเสริมข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ได้

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยทักษะในการแปลความหมายและเชื่อมโยงข้อมูลที่กระจัดกระจายให้เป็นภาพรวมที่ชัดเจน ผู้วิจัยต้องพยายามค้นพบแนวคิดและมโนทัศน์หลักที่สะท้อนออกมาจากข้อมูล เพื่อนำไปสู่การสร้างทำความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่ศึกษา

3.3.1 การจัดระเบียบข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลจำนวนมากจากการสังเกต การสัมภาษณ์ และเอกสาร ขั้นตอนต่อไปคือการจัดระเบียบข้อมูลให้เป็นระบบ ผู้วิจัยควรแบ่งข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ตามหัวข้อหรือแนวคิด เช่น บทบาททางเศรษฐกิจ การผสมผสานทางวัฒนธรรม หรือ บทบาทของชาวจีน เป็นต้น การจัดหมวดหมู่ข้อมูลจะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างฐานข้อมูลที่เป็นระบบ เช่น การจัดทำตาราง แผนภาพ แผนที่ เพื่อช่วยในการเชื่อมโยงข้อมูลจากแหล่งต่างๆ การจัดการข้อมูลในลักษณะนี้จะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถตรวจสอบความถูกต้องและเชื่อมโยงข้อมูลได้ง่ายขึ้น

3.3.2 การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เป็นกระบวนการที่ผู้วิจัยพยายามแปลความหมายจากข้อมูลที่ได้รับมา เช่น การวิเคราะห์คำพูดจากบทสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ หรือเอกสาร ผู้วิจัยพยายามระบุโน้ตหรือแนวคิดหลักที่สะท้อนออกมาจากข้อมูล อาทิ การพบว่าชาวไทยเชื้อสายจีนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนารัฐกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในศรีสะเกษ

การเชื่อมโยงข้อมูลจากหลายแหล่งก็เป็นสิ่งสำคัญ ผู้วิจัยควรพยายามเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้จากแหล่งต่างๆ เพื่อสร้างภาพรวมที่สมบูรณ์ เช่น การเชื่อมโยงระหว่างการสัมภาษณ์กับการสังเกตการณ์ ในสถานการณ์จริง การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลจะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

3.3.3 การตรวจสอบความถูกต้อง:

เพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลที่ได้นั้นมีความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยควรใช้วิธีสามเส้า (Triangulation) ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่ง โดยการเปรียบเทียบข้อมูลจากการสัมภาษณ์กับการสังเกตการณ์ หรือการตรวจสอบข้อมูลจากเอกสาร การใช้วิธีสามเส้าจะช่วยลดความลำเอียงและเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้มา

3.4. การนำเสนอผลการศึกษา

หลังจากการวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จสิ้น ขั้นตอนต่อไปคือการนำผลการศึกษามาจัดระเบียบและนำเสนอในรูปแบบที่ชัดเจน มีโครงสร้าง และสามารถสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการนี้ไม่ใช่เพียงแค่การเขียนรายงานหรือบทความเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการแปลความหมายของข้อมูลให้กลายเป็นเรื่องราวที่ผู้อ่านหรือผู้ฟังสามารถเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง การนำเสนอผลการศึกษาก็เป็นขั้นตอนสำคัญที่สะท้อนถึงความสำเร็จของการวิจัยทั้งหมด ดังนั้นการนำเสนอข้อมูลจึงใช้การพรรณนาวิเคราะห์

3.4.1 การสร้างโครงสร้างที่ชัดเจน

การสร้างโครงสร้างการวิจัยที่ชัดเจนเป็นสิ่งแรกๆ ที่ผู้วิจัยควรทำเมื่อเริ่มต้นเขียนรายงานการวิจัย การจัดหมวดหมู่เนื้อหาตามลำดับขั้น เช่น บทนำ วัตถุประสงค์ของการศึกษา กรอบแนวคิด วิธีการวิจัย ผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ จะช่วยให้ผู้สนใจสามารถติดตามและเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น

ในกรณีศึกษาเกี่ยวกับชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการบรรยายภาพรวมของปรากฏการณ์ที่ศึกษา โดยนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับเงื่อนไขของความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ เพื่อนำไปอธิบายพลวัตของคนไทยเชื้อสายจีน จากนั้นนำเสนอบทบาท

ของชาวไทยเชื้อสายจีนในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของเมืองศรีสะเกษ" หลังจากนั้น ผู้วิจัยเจาะลึกประเด็นสำคัญ อาทิ การผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยเชื้อสายจีนกับชุมชนท้องถิ่น หรือการปรับตัวของชาวไทยเชื้อสายจีนในบริบทของการขยายตัวของเมือง การจัดโครงสร้าง การวิจัยที่ชัดเจนจะช่วยให้เข้าใจประเด็นสำคัญของงานวิจัยได้อย่างเต็มที่

3.4.2 การใช้ภาษาที่กระชับและเข้าใจง่าย

การใช้ภาษาที่กระชับและตรงประเด็นเป็นสิ่งสำคัญในการนำเสนอผลการศึกษา ผู้วิจัยหลีกเลี่ยงการใช้คำที่ซับซ้อนหรือยาวเกินไป เพราะอาจทำให้ผู้อ่านสับสนหรือไม่สามารถติดตามเนื้อหาได้ นอกจากนี้ การใช้ตัวอย่างจากข้อมูลจริงในพื้นที่ศึกษาก็เป็นวิธีที่ช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น การยกกรณีศึกษาของร้านค้าบางแห่งในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษที่แสดงถึงการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนและวิถีชีวิตท้องถิ่น จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจถึงความสำคัญของปรากฏการณ์ที่กำลังศึกษาได้อย่างลึกซึ้ง

3.4.3 การนำเสนอภาพรวมและรายละเอียด

การนำเสนอผลการศึกษาศรรมควรมีความสมดุลระหว่างภาพรวมและรายละเอียด เพื่อให้ผู้อ่านสามารถมองเห็นทั้งบริบทที่กว้างขวางและรายละเอียดที่เจาะลึกในประเด็นต่าง ๆ เรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจ ผู้วิจัยอาจเริ่มต้นด้วยการบรรยายภาพรวมเกี่ยวกับบทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนในเศรษฐกิจเมืองศรีสะเกษ จากนั้นจึงเจาะลึกไปยังรายละเอียด เช่น การดำเนินธุรกิจรอบสถานีรถไฟ การลงทุนในภาคอุตสาหกรรม หรือการสนับสนุนชุมชนท้องถิ่น

การใช้แผนภูมิ กราฟ หรือภาพประกอบก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ช่วยเสริมการนำเสนอผลการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากผู้วิจัยต้องการแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในศรีสะเกษ อาจใช้กราฟแสดงสถิติการเติบโตของธุรกิจที่ชาวไทยเชื้อสายจีนเป็นผู้ดำเนินการ หรือแผนที่แสดงตำแหน่งพื้นที่สำคัญและพื้นที่ธุรกิจที่สำคัญในเขตเทศบาลเมือง

3.5.4 การเสนอข้อเสนอแนะ: การสร้างผลกระทบเชิงนโยบายและการศึกษาในอนาคต

การนำเสนอผลการศึกษาไม่ควรจบลงเพียงแค่การรายงานข้อมูลที่พบเท่านั้น แต่ควรมีข้อเสนอแนะที่ช่วยสร้างผลกระทบต่อนโยบายหรือแนวทางการศึกษาในอนาคต ผู้วิจัยอาจแบ่งข้อเสนอแนะออกเป็นสองประเภทหลักดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ผู้วิจัยเสนอแนวทางในการส่งเสริมบทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนในการพัฒนาเศรษฐกิจเมือง เช่น การสนับสนุนธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือการจัดตั้งโครงการที่ช่วยส่งเสริมการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยเชื้อสายจีนกับชุมชนท้องถิ่น

นอกจากนี้ ยังอาจเสนอแนวทางในการอนุรักษ์วัฒนธรรมจีนในพื้นที่ศึกษา เช่น การจัดกิจกรรม เทศกาลตรุษจีนหรือการสนับสนุนศาลเจ้าท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ ผู้วิจัยเสนอแนวทางสำหรับการศึกษาในอนาคต เช่น การขยายขอบเขตการศึกษาไปยังพื้นที่อื่นๆ ที่มีชาวไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่ หรือการศึกษาในประเด็นที่ยังไม่ครอบคลุม เช่น การสำรวจบทบาทของเยาวชนชาวไทยเชื้อสายจีนในยุคปัจจุบัน

3.5 การสะท้อนและประเมินผลการวิจัย

การนำเสนอผลการศึกษาจะเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการวิจัย แต่ผู้วิจัยยังคงต้องทำการสะท้อนและประเมินผลการศึกษา เพื่อปรับปรุงกระบวนการวิจัยในอนาคต การสะท้อนตนเอง และการตรวจสอบข้อจำกัดของงานวิจัยเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถพัฒนาทักษะและความเข้าใจในวิธีการวิจัยได้อย่างต่อเนื่อง

3.5.1 การสะท้อนตนเอง

การสะท้อนตนเองเป็นกระบวนการที่ผู้วิจัยพิจารณาถึงบทบาทของตนเองในกระบวนการศึกษา เช่น การที่ผู้วิจัยอาจมีอคติหรือมุมมองที่ส่งผลต่อการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ ตัวอย่างเช่น หากผู้วิจัยมีความใกล้ชิดกับชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่ศึกษา อาจทำให้ผู้วิจัยเผลอให้ความสำคัญกับมุมมองของกลุ่มนี้มากเกินไป หรือหากผู้วิจัยมีความคุ้นเคยกับวัฒนธรรมท้องถิ่นน้อยเกินไป อาจทำให้การตีความข้อมูลขาดความลึกซึ้ง

การสะท้อนตนเองจะช่วยให้ผู้วิจัยตระหนักถึงข้อจำกัดเหล่านี้ และพยายามปรับปรุงกระบวนการวิจัยให้มีความเป็นกลางและน่าเชื่อถือมากขึ้น นอกจากนี้ การสะท้อนตนเองยังช่วยให้ผู้วิจัยสามารถระบุพื้นที่ที่ต้องการปรับปรุงในงานวิจัยครั้งต่อไป

3.5.2 การประเมินความเชื่อถือได้ของข้อมูล

การประเมินความเชื่อถือได้ของข้อมูลเป็นขั้นตอนสำคัญที่ผู้วิจัยควรทำเพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลที่ได้นั้นมีความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยควรตรวจสอบว่าข้อมูลที่รวบรวมมาสามารถตอบคำถามวิจัยได้อย่างครบถ้วนหรือไม่ และมีข้อจำกัดอะไรที่อาจส่งผลกระทบต่อความถูกต้องของข้อมูล ตัวอย่างเช่น หากผู้วิจัยพบว่าข้อมูลจากการสัมภาษณ์มีความแตกต่างจากข้อมูลจากการสังเกตการณ์ ผู้วิจัยควรระบุและอธิบายถึงความแตกต่างนั้นในรายงาน พร้อมทั้งเสนอแนวทางในการแก้ไขหรือลดข้อจำกัดเหล่านั้นในอนาคต

3.5.3 การประเมินผลกระทบของงานวิจัย

การประเมินผลกระทบของงานวิจัยเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่ผู้วิจัยควรทำ เพื่อวัดผลว่าการศึกษานี้สามารถสร้างคุณค่าให้กับสังคมหรือชุมชนที่ศึกษาได้มากน้อยเพียงใด ตัวอย่างเช่น หากการศึกษานี้สามารถช่วยให้ชาวไทยเชื้อสายจีนในศรีสะเกษได้รับการยอมรับและสนับสนุนจากภาครัฐหรือสังคมท้องถิ่นมากขึ้น ก็ถือว่าเป็นความสำเร็จของงานวิจัย นอกจากนี้ การประเมินผลกระทบยังช่วยให้ผู้วิจัยสามารถระบุพื้นที่ที่ต้องการพัฒนาในงานวิจัยครั้งต่อไป เช่น หากพบว่าการศึกษายังไม่ครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับเยาวชนหรือเทคโนโลยี ผู้วิจัยอาจพิจารณาขยายขอบเขตการศึกษาในอนาคต

ภายหลังจากการวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จสิ้น ผู้วิจัยจะต้องดำเนินการนำเสนอผลการศึกษารูปแบบที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย โดยการสร้างโครงสร้างที่เป็นระบบ การใช้ภาษาที่กระชับ และการนำเสนอภาพรวมควบคู่กับรายละเอียด นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังควรเสนอข้อเสนอแนะที่ช่วยสร้างผลกระทบต่อนโยบายหรือแนวทางการศึกษาในอนาคต เมื่อการนำเสนอผลการศึกษาเสร็จสิ้น ผู้วิจัยควรทำการสะท้อนตนเองและประเมินผลการศึกษา เพื่อปรับปรุงกระบวนการวิจัยในอนาคต การสะท้อนและประเมินผลจะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถพัฒนาทักษะและความเข้าใจในวิธีการวิจัยได้อย่างต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุป บทนี้ได้นำเสนอระเบียบวิธีวิจัยสำหรับการศึกษาเรื่อง "ชาวไทยเชื้อสายจีนกับการสร้างความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ" ซึ่งใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง การกำหนดประเด็นปัญหา การเลือกพื้นที่ศึกษา และการเตรียมตัวเข้าสู่ชุมชน เป็นขั้นตอนสำคัญที่วางรากฐานให้การวิจัยมีความชัดเจนและครอบคลุม

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือหลากหลาย เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และการวิเคราะห์เอกสาร เพื่อรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย รวมถึงชาวไทยเชื้อสายจีน ผู้นำชุมชน นักธุรกิจ และประชาชนทั่วไป การวิเคราะห์ข้อมูลเน้นการจัดหมวดหมู่ การแปลความหมาย และการตรวจสอบความน่าเชื่อถือผ่านกระบวนการสามเส้า (Triangulation)

ผลการศึกษาจะถูกนำเสนอในรูปแบบที่ชัดเจน มีโครงสร้าง และใช้ภาษาที่กระชับ โดยมีการเชื่อมโยงระหว่างภาพรวมและรายละเอียด นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังเสนอข้อเสนอแนะทั้งในเชิงนโยบายและการศึกษาในอนาคต เพื่อสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อชุมชนและสังคม

การสะท้อนตนเองและการประเมินผลการวิจัยเป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยให้ผู้วิจัยพัฒนากระบวนการวิจัยอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการระบุข้อจำกัดและแนวทางในการปรับปรุงงานวิจัยครั้ง

ต่อไป สุดท้ายนี้ การวิจัยนี้ไม่เพียงแต่ตอบคำถามวิจัย แต่ยังสร้างคุณค่าและความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับ
บทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนในการพัฒนาความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ

บทที่ 4

เงื่อนไขของการสร้างความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ

ความเป็นเมือง (Urbanization) เป็นกระบวนการที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากสังคมชนบทไปสู่สังคมเมือง โดยมีเงื่อนไขต่าง ๆ เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การเติบโตทางเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการขยายตัวของเขตเมือง เขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ซึ่งเป็นหนึ่งในเมืองสำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีประวัติศาสตร์การพัฒนาและความเป็นเมืองที่ยาวนานตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปี พ.ศ. 2566 การศึกษาประเด็นนี้จะช่วยให้เข้าใจเงื่อนไขที่ส่งเสริมความเป็นเมืองในบริบทเฉพาะของเมืองศรีสะเกษ และอาจนำไปสู่การวางแผนพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนในอนาคต

4.1 เงื่อนไขทางภูมิศาสตร์เมืองและที่ตั้งของเมือง

4.2 เงื่อนไขด้านการปกครอง

4.3 เงื่อนไขด้านเศรษฐกิจและการค้า

4.4 เงื่อนไขด้านประชากร ชาติพันธุ์

4.5 เงื่อนไขด้านสังคมและวัฒนธรรม

4.1 เงื่อนไขทางภูมิศาสตร์เมืองและที่ตั้งของเมือง

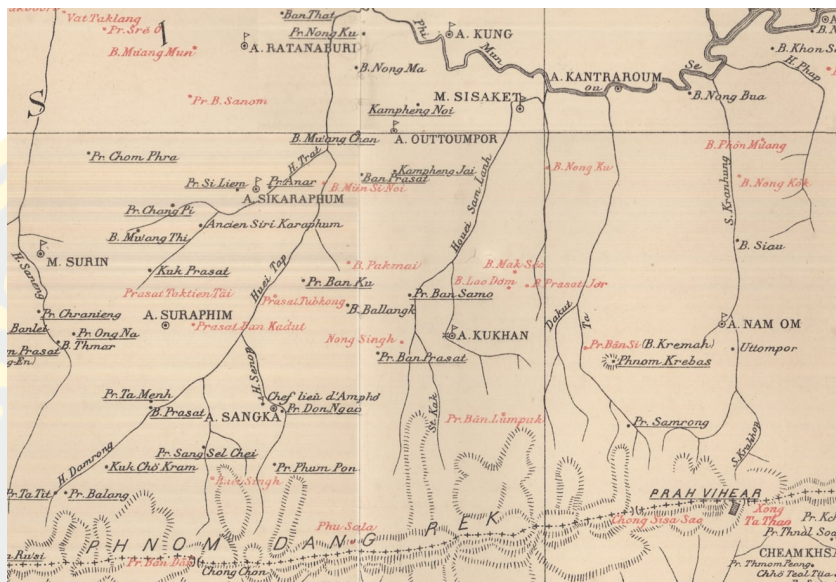
ภูมิศาสตร์และที่ตั้งของเมืองศรีสะเกษมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดลักษณะการตั้งถิ่นฐานของทั้งประชากรพื้นเมืองและชาวจีนที่อพยพเข้ามาในพื้นที่ในอดีต สภาพภูมิประเทศของศรีสะเกษประกอบด้วยที่ราบสูง ป่าไม้ และแหล่งน้ำที่หลากหลาย ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้พื้นที่นี้เหมาะสมสำหรับการทำเกษตรกรรมและการตั้งชุมชน นอกจากนี้ ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่อยู่ใกล้ชายแดนไทย-กัมพูชา ยังทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายประชากรและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างชุมชนไทย ชาวจีนและกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่⁸⁷

4.1.1 สภาพภูมิประเทศและความสัมพันธ์กับการสร้างเมือง

เมืองศรีสะเกษเป็นเมืองสำคัญในประวัติศาสตร์อีสานและประวัติศาสตร์ชาติซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศและทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งผลต่อการตั้งถิ่นฐานและการพัฒนาเมืองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

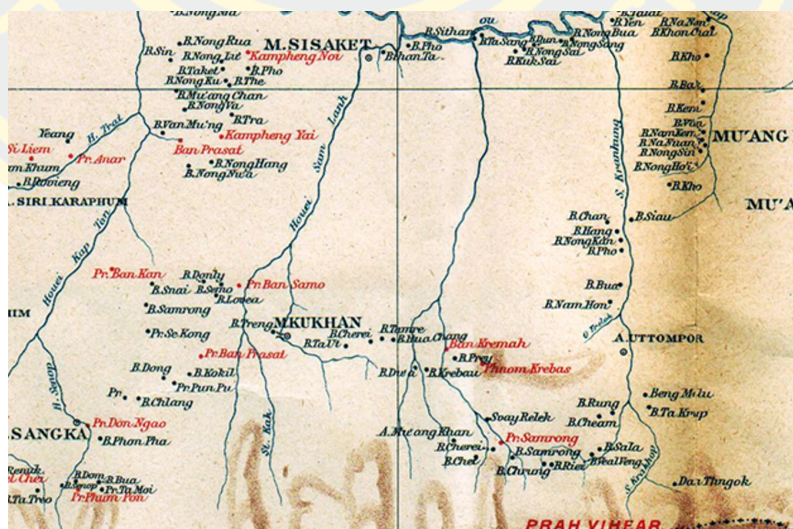
⁸⁷ Yi, Zhu. (2023). The Impact of Geographical Location on Urban Development. *Advances in Economics, Management and Political Sciences*, doi: 10.54254/2754-1169/15/20230880

ลักษณะภูมิประเทศที่สำคัญของศรีสะเกษประกอบด้วยที่ราบสูง ป่าไม้ และแหล่งน้ำธรรมชาติที่หลากหลาย ซึ่งต่างมีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่ ดังนั้นแผนภาพต่อไปนี้แสดงให้เห็นถึงสภาพแหล่งน้ำที่มีอิทธิพลต่อการสร้างเมืองศรีสะเกษ

แผนภาพที่ 4.1 แสดงที่ตั้งเมืองศรีสะเกษและแหล่งน้ำที่สำคัญ

ที่มา Seidenfaden, Erik. BEFEO 22:55-99. (1922). "Complement a l'Inventaire descriptif des monuments du Cambodge pour les quatre provinces du Siam Oriental."

แผนภาพที่ 4.2 แสดงที่ตั้งเมืองศรีสะเกษและแหล่งน้ำที่สำคัญ

ที่มา: Lunet de Lajonquiere, EFEO. (1902). "Carte Archeologique de L'Ancien Cambodge"

เมืองศรีสะเกษเป็นเมืองที่มีลักษณะทางภูมิศาสตร์โดดเด่นและมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนา และการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในอดีต โดยเฉพาะจากคุณสมบัติของทรัพยากรธรรมชาติใน บริเวณนี้ ซึ่งประกอบไปด้วยลำห้วยจำนวน 3 สายที่สำคัญ ได้แก่ ลำห้วยสำราญ ลำห้วยแฮด และลำ ห้วยปูน ที่ล้อมรอบเมืองศรีสะเกษอย่างเป็นธรรมชาติ ลำห้วยเหล่านี้ไม่เพียงแต่เอื้อต่อการดำรงชีวิต ของประชากรในยุคโบราณเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทในฐานะ "คูเมือง" ตามธรรมชาติที่ช่วยเสริมความ ปลอดภัยและความแข็งแกร่งของเมือง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าชุมชนศรีสะเกษจะตั้งชุมชนอยู่ริมน้ำหรือ ตามตะพักลำน้ำเพื่อใช้น้ำในการอุปโภคและบริโภค ตลอดจนการคมนาคม⁸⁸

ในขณะที่หลายเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น เมืองนครราชสีมาหรือเมืองร้อยเอ็ด มักจะมีการขุดคูน้ำและสร้างคันดินเพื่อใช้ในการป้องกันศัตรู การควบคุมการเข้าออก หรือแม้กระทั่ง ป้องกันภัยพิบัติ เมืองศรีสะเกษกลับมีความแตกต่างออกไป เนื่องจากลำห้วยธรรมชาติทั้งสามสายที่ ล้อมรอบเมืองทำหน้าที่แทนคูน้ำและคันดิน จึงไม่จำเป็นต้องลงแรงหรือใช้ทรัพยากรในการสร้าง โครงสร้างป้องกันเมืองเพิ่มเติม การใช้ประโยชน์จากลำห้วยธรรมชาติไม่เพียงแต่ช่วยลดแรงงานและ ทรัพยากร แต่ยังทำให้ชุมชนสามารถนำแรงงานไปพัฒนาด้านอื่นได้อย่างเต็มที่ เช่น การเกษตรกรรม การค้าขาย และการพัฒนาเมือง

นอกจากบทบาทในเรื่องการป้องกันแล้ว ลำห้วยทั้งสามยังมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรง ชีวิตประจำวันของชาวเมืองศรีสะเกษ ในอดีต ลำห้วยเหล่านี้เป็นแหล่งน้ำที่สำคัญสำหรับการอุปโภค บริโภค การเกษตรกรรม การเลี้ยงสัตว์ และการคมนาคมขนส่ง ซึ่งล้วนแต่เป็นเงื่อนไขสนับสนุนที่ช่วย ให้เมืองศรีสะเกษสามารถเจริญเติบโตและขยายตัวได้อย่างมั่นคง ลำห้วยทั้งสามสายเหมือนเส้นเลือด ใหญ่ที่หล่อเลี้ยงชุมชน ทำให้ผู้คนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย

ดังนั้น ที่ตั้งเมืองตามสภาพภูมิศาสตร์สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของภูมิประเทศและ ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการก่อตั้งและการพัฒนาเมืองศรีสะเกษ ลำห้วยทั้งสาม สายไม่เพียงแต่เป็นแหล่งน้ำที่ช่วยให้ชุมชนดำรงชีวิตได้อย่างสะดวกสบาย แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่ ช่วยเสริมสร้างเอกลักษณ์และความปลอดภัยของเมือง จนทำให้เมืองศรีสะเกษกลายเป็นเมืองที่มี ความโดดเด่นและแตกต่างจากเมืองอื่น ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หากมองในภาพรวมแล้ว ลำ

⁸⁸ นาย ข. (สัมภาษณ์) ณ บ้านสวนสีลวานิช ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นาย ศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เวลา 10.30 น.; นาย ว. (สัมภาษณ์) มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ วันที่ 16 มิถุนายน 2567 เวลา 09.00 น.

ห้วยธรรมชาติทั้งสามสายเปรียบเสมือน “ปราการ” และ “เส้นเลือดใหญ่” ของเมืองศรีสะเกษที่ช่วยให้เมืองนี้สามารถเติบโตและคงอยู่มาได้อย่างยาวนาน

นอกจากนี้ภูมิประเทศและทรัพยากรธรรมชาติเป็นเงื่อนไขสำคัญที่กำหนดรูปแบบการพัฒนาของเมืองศรีสะเกษ ลำห้วยทั้งสามสายไม่เพียงแต่เป็นแหล่งน้ำที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต แต่ยังเป็นโครงสร้างป้องกันเมืองที่ช่วยเสริมความปลอดภัยให้กับชุมชน การใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพทำให้เมืองศรีสะเกษสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืนและมีเอกลักษณ์ที่น่าสนใจ นอกจากนี้การประหยัดแรงงานและทรัพยากรจากการไม่ต้องสร้างคูน้ำหรือคันดินยังเปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถพัฒนาในด้านอื่น ๆ ได้อย่างเต็มที่ ส่งผลให้เมืองศรีสะเกษกลายเป็นเมืองที่มีความเจริญเติบโตทั้งในเชิงเศรษฐกิจและสังคม⁸⁹

ลำห้วยสำราญ ลำห้วยแสด และลำห้วยปูน จึงเป็นเงื่อนไขหลักที่ทำให้เมืองศรีสะเกษมีความโดดเด่นในแง่ของการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติเพื่อการดำรงชีวิตและการป้องกัน ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมในบริบทของประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์

4.1.2 ทรัพยากรธรรมชาติกับความเป็นเมือง

ทรัพยากรธรรมชาติของเมืองศรีสะเกษมีบทบาทสำคัญในการกำหนดรูปแบบและพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานและการเติบโตของชุมชนในอดีต จนกลายเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน โดยสามารถแบ่งประเด็นหลัก ๆ ออกเป็น 3 ส่วนสำคัญ ได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศและดิน แหล่งน้ำธรรมชาติและป่าไม้ เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดพบว่า

1. ลักษณะภูมิประเทศและดิน ศรีสะเกษตั้งอยู่บนที่ราบสูงโคราช ซึ่งมีลักษณะดินปนทราย แม้ว่าดินในพื้นที่จะไม่อุดมสมบูรณ์มากนัก แต่กลับเหมาะสำหรับการเพาะปลูกพืชที่ทนแล้ง เช่น อ้อย ข้าวเหนียว มันสำปะหลัง และพืชไร่ อีกทั้งยังเอื้อต่อการทำเกษตรกรรมในรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของพื้นที่ ทำให้ชาวบ้านสามารถสร้างรายได้จากการเกษตรได้อย่างยั่งยืน ลักษณะภูมิประเทศเช่นนี้ช่วยให้ชุมชนสามารถดำรงชีวิตได้โดยพึ่งพาตนเองในระดับหนึ่ง และสนับสนุนการขยายตัวของพื้นที่เกษตรกรรมไปพร้อมกับการตั้งถิ่นฐานของผู้คน ดังนั้นชาวจีนที่เข้ามา

⁸⁹ ฉัตรชัย พงศ์ประยูร. (2533). การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 28 Symposium สาขา ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม: การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ และคุณภาพชีวิต 31 มกราคม 2533 อาคารศูนย์เรียนรวม ห้อง ศร.332 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. *วิธีศึกษาการตั้งถิ่นฐานมนุษย์เชิงระบบนิเวศ*. (น. ส่วนที่ 3: 18 แผ่น). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ค้าขายหรือตั้งรกรากในเมืองศรีสะเกษจะตั้งตัวเป็นพ่อค้าคนกลางรับซื้อผลิตผลทางการเกษตรเหล่านี้ และส่งไปขายตามเมืองต่าง ๆ⁹⁰

2. แหล่งน้ำธรรมชาติ แหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น แม่น้ำมูล ลำห้วยสำราญ ลำห้วยปุ่น และลำห้วยแสด มีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตและการพัฒนาเมืองศรีสะเกษ แม่น้ำมูลทำหน้าที่เป็นเส้นทางคมนาคมหลักที่เชื่อมโยงชุมชนต่าง ๆ ในภูมิภาค เช่น เมืองนครราชสีมาและเมืองอุบลราชธานี นอกจากนี้ ยังเป็นแหล่งน้ำที่ใช้ในการเกษตรกรรม และเป็นแหล่งอาหารจากปลาและทรัพยากรในพื้นที่ชุ่มน้ำ ส่วนลำห้วยต่าง ๆ ก็มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการดำรงชีวิตประจำวันของชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะการจัดหาอาหารและการเพาะปลูก ทำให้พื้นที่ใกล้ลำห้วยเหล่านี้กลายเป็นศูนย์กลางของการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาเป็นชุมชนขนาดใหญ่ในเวลาต่อมา

3. ป่าไม้ ป่าไม้ในอดีตของเมืองศรีสะเกษมีความอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะพื้นที่ที่ห่างไกลจากชุมชน ป่าไม้เหล่านี้เป็นแหล่งทรัพยากรสำคัญ เช่น ไม้หอม ไม้สัก ของป่าและสมุนไพร ซึ่งชาวบ้านและพ่อค้าใช้ประโยชน์ในการค้าขาย ส่งผลให้ป่าไม้และของป่าเป็นแหล่งรายได้เสริมที่ช่วยสนับสนุนเศรษฐกิจของชุมชน นอกจากนี้ การเข้ามาของพ่อค้าชาวจีนที่ทำการค้าขายของป่ายังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและความหลากหลายทางวัฒนธรรมของเมืองศรีสะเกษ ชุมชนชาวจีนที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณตลาดและท่าเรือช่วยสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการค้าขายในพื้นที่⁹¹

ทรัพยากรธรรมชาติของเมืองศรีสะเกษ เช่น ลักษณะภูมิประเทศที่เหมาะสมสำหรับการเกษตร แหล่งน้ำธรรมชาติที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตและการค้าขาย และป่าไม้ที่เป็นแหล่งรายได้เสริม มีบทบาทสำคัญในการกำหนดรูปแบบการตั้งถิ่นฐานและการพัฒนาเมือง ลักษณะเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้ชุมชนสามารถดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน แต่ยังส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการค้าขายในพื้นที่ ทำให้ศรีสะเกษกลายเป็นเมืองที่มีความสำคัญทั้งในอดีตและปัจจุบัน โดยเฉพาะในฐานะศูนย์กลางการค้าขายและการเกษตรที่เชื่อมโยงผู้คนหลากหลายเชื้อชาติเข้าด้วยกัน

4.2. เงื่อนไขด้านการเมืองการปกครอง

การพัฒนาความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษไม่ได้เกิดขึ้นเพียงจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังถูกขับเคลื่อนและกำหนดทิศทางอย่าง

⁹⁰ นาย ภ. (สัมภาษณ์) ณ บริษัททีเอ็มซีปิซิโมเตอร์ จำกัด ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เวลา 13.30 น.

⁹¹ Walter E.J. Tips. (2000). *Isan Travels Northeast Thailand's Economy in 1883-1884 Etienne Aymonier*. White lotus

สำคัญโดยเงื่อนไขด้านการเมืองการปกครอง ซึ่งมีบทบาทในการวางโครงสร้างพื้นฐาน การออกนโยบาย และการจัดสรรทรัพยากรที่เอื้อต่อการขยายตัวของเมือง ตลอดจนการสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมและการเมืองที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาในหลากหลายมิติ ในบริบทของเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ การเมืองการปกครองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติได้มีส่วนสำคัญในการกำหนดแนวทางการเติบโตของเมือง ตั้งแต่การวางผังเมือง การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า แหล่งน้ำ ไปจนถึงการสนับสนุนด้านการลงทุนและการค้า นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางการเมือง เช่น การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ยังช่วยเสริมสร้างบทบาทของเทศบาลในการดำเนินงานที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ทั้งนี้ การศึกษาเงื่อนไขด้านการเมืองการปกครองต่อการพัฒนาความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ จะทำให้เข้าใจถึงกระบวนการที่เมืองเติบโตและพัฒนาในบริบททางประวัติศาสตร์ สังคม และเศรษฐกิจ อีกทั้งยังชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างการตัดสินใจทางการเมืองกับการเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพและสังคมในพื้นที่ ซึ่งจะเป็นโยบายต่อการวางแผนและกำหนดนโยบายที่เหมาะสมเพื่อรองรับการพัฒนาเมืองในอนาคต

4.2.1 การปฏิรูปการปกครองในอีสานสมัยรัชกาลที่ 5

การปฏิรูปการปกครองในอีสานสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นกระบวนการสำคัญที่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองและสังคมของภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะในพื้นที่เช่นเมืองศรีสะเกษ ซึ่งเป็นหัวเมืองสำคัญแห่งหนึ่งในเขตอีสานใต้ การปฏิรูปดังกล่าวเกิดขึ้นในบริบทของการป้องกันประเทศจากการคุกคามของมหาอำนาจตะวันตก เช่น อังกฤษและฝรั่งเศส ที่พยายามขยายอาณานิคมเข้ามาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้⁹²

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงความจำเป็นในการปรับปรุงระบบการปกครองให้มีความทันสมัย เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงของประเทศ ดังนั้น การปฏิรูปจึงไม่ใช่เพียงแค่การเปลี่ยนแปลงภายในส่วนกลางเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมไปถึงหัวเมืองต่าง ๆ ในภูมิภาคอีสาน รวมถึงเมืองศรีสะเกษด้วย

1. สภาพสังคมและการปกครองในอีสานก่อนการปฏิรูปก่อนการปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 หัวเมืองในภาคอีสานรวมถึงเมืองศรีสะเกษ มีลักษณะการปกครองแบบดั้งเดิมที่เรียกว่า "อาญาสี่" ซึ่งประกอบด้วย เจ้าเมือง อุปฮาด (อุปราช) ราชวงศ์ และราชบุตร ระบบนี้เป็นการ

⁹² วิชัย เทียนถาวร. (2561). “การปกครองราชอาณาจักรไทย สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ยุคกลาง: ในรัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2411-2453)” สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_1000127

กระจายอำนาจให้แก่เจ้านายท้องถิ่นในการปกครองหัวเมืองของตน อย่างไรก็ตาม ระบบนี้มีข้อจำกัดหลายประการ เช่น การขาดการตรวจสอบและควบคุมจากส่วนกลาง ส่งผลให้เกิดการทุจริตหรือการใช้อำนาจอย่างไม่เหมาะสมในบางพื้นที่ นอกจากนี้ การปกครองแบบดั้งเดิมนี้ยังไม่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ห่างไกล เช่น เมืองศรีสะเกษ ที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลักและมีความเชื่อมโยงกับศูนย์กลางอำนาจน้อยมาก⁹³

2. การรวมศูนย์อำนาจและการจัดระเบียบหัวเมือง การปฏิรูปการปกครองในอีสานสมัยรัชกาลที่ 5 มีเป้าหมายสำคัญในการรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง เพื่อลดบทบาทของเจ้านายท้องถิ่นและแทนที่ด้วยข้าราชการที่ได้รับการแต่งตั้งจากส่วนกลาง สำหรับเมืองศรีสะเกษแล้ว การจัดระเบียบหัวเมืองใหม่ทำให้พื้นที่นี้กลายเป็นส่วนหนึ่งของมณฑลอีสานใต้ ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของข้าหลวงใหญ่หรือข้าหลวงเทศาภิบาล การรวมศูนย์อำนาจดังกล่าวช่วยให้ส่วนกลางสามารถควบคุมหัวเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และลดโอกาสในการเกิดการแทรกแซงจากต่างชาติ⁹⁴ นอกจากนี้ การจัดระเบียบหัวเมืองยังทำให้เมืองศรีสะเกษมีสถานะที่ชัดเจนมากขึ้นในฐานะศูนย์กลางการปกครองในระดับท้องถิ่น ข้าหลวงเทศาภิบาลที่ได้รับการแต่งตั้งจะมีบทบาทสำคัญในการกำกับดูแลด้านการปกครอง การภาษีอากร และการพัฒนาพื้นที่ เช่น การสร้างถนน การติดตั้งระบบโทรเลข และการพัฒนาแหล่งน้ำ ซึ่งช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่⁹⁵

3. ผลกระทบของการปฏิรูปต่อเมืองศรีสะเกษ มีหลายประการดังนี้ ด้านการเมืองเกิดการรวมศูนย์อำนาจและการจัดระเบียบหัวเมืองส่งผลให้เมืองศรีสะเกษมีบทบาทที่ชัดเจนมากขึ้นในฐานะศูนย์กลางการปกครองในระดับท้องถิ่น ข้าหลวงเทศาภิบาลที่ได้รับการแต่งตั้งจากส่วนกลางมีอำนาจในการกำกับดูแลและตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ทำให้การปกครองมีความโปร่งใสและเป็นระบบมากขึ้น ด้านเศรษฐกิจมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การสร้างถนนและการติดตั้งระบบโทรเลข ช่วยเชื่อมโยงเมืองศรีสะเกษเข้ากับหัวเมืองอื่น ๆ ในภูมิภาคและส่วนกลาง ทำให้การค้าขายและการขนส่งสินค้าสะดวกขึ้น นอกจากนี้ การพัฒนาแหล่งน้ำและระบบชลประทานยัง

⁹³ วุฒิชัย มูลศิลป์. หัวเมืองอีสานสมัยปฏิรูปการปกครองในรัชกาลที่ 5. สืบค้นจาก

<https://ir.swu.ac.th/jspui/bitstream/123456789/24807/1/His-Wutdichai-M-2520.pdf>

⁹⁴ เฟื่องอ่าง

⁹⁵ โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ การปฏิรูปการปกครองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว: ประสบการณ์จากสิงคโปร์ชวา และอินเดีย พ.ศ. 2413 - 2415. *วารสารการบริหารปกครอง (Governance Journal)* ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2560)

ช่วยสนับสนุนการเกษตรกรรมในพื้นที่ ซึ่งเป็นอาชีพหลักของประชาชนในเมืองศรีสะเกษ⁹⁶ และด้านสังคม การปฏิรูปการปกครองยังส่งผลต่อการพัฒนาด้านสังคมและการศึกษาในเมืองศรีสะเกษ ระบบการศึกษาสมัยใหม่ที่เน้นการเรียนรู้ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ถูกนำมาใช้ในโรงเรียนท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาตนเองและประเทศ นอกจากนี้ การจัดตั้งโรงพยาบาลและสถานือนามียังช่วยยกระดับสุขภาพของประชาชนในพื้นที่⁹⁷

4. ความเป็นเมืองศรีสะเกษในบริบทของการปฏิรูป เมืองศรีสะเกษในบริบทของการปฏิรูปการปกครองสมัยรัชกาลที่ 5 ไม่ได้เป็นเพียงแค่หัวเมืองธรรมดา แต่ยังมีความโดดเด่นในแง่ของทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่สามารถผสมผสานเข้ากับการเปลี่ยนแปลงในระบบการปกครองได้อย่างลงตัว ตัวอย่างเช่น การมีลำห้วยธรรมชาติ เช่น ลำห้วยสำราญ ลำห้วยแฮด และลำห้วยปูน ไม่เพียงแต่ช่วยสนับสนุนการเกษตรกรรม แต่ยังเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญในอดีต ซึ่งส่งผลให้เมืองศรีสะเกษกลายเป็นศูนย์กลางการค้าขายและพัฒนาเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค⁹⁸ ในด้านวัฒนธรรม การปฏิรูปการปกครองยังช่วยเสริมสร้างความหลากหลายทางวัฒนธรรมในเมืองศรีสะเกษ โดยเฉพาะการเข้ามาของพ่อค้าชาวจีนและชาวกลา ที่นำเอาความแตกต่างทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยีมาสู่พื้นที่ ทำให้เมืองศรีสะเกษกลายเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม ซึ่งช่วยเสริมสร้างเอกลักษณ์ของเมืองในระยะยาว

การปฏิรูปการปกครองในอีสานสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นกระบวนการสำคัญที่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองและสังคมของภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะในเมืองศรีสะเกษ ที่ได้รับการพัฒนาด้านการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมอย่างครบวงจร การรวมศูนย์อำนาจ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ล้วนมีส่วนสำคัญในการสร้างความเป็นเมืองศรีสะเกษในปัจจุบัน ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและเป็นศูนย์กลางการพัฒนาในภูมิภาคอีสานใต้ การปฏิรูปนี้ไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงของประเทศ แต่ยังสร้างรากฐานที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาในอนาคตอีกด้วย จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเป็นเมืองของเมืองศรีสะเกษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมาถึงของรถไฟ ในปี พ.ศ. 2471 และการจัดตั้งเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ในปี พ.ศ. 2489 เป็นช่วงเวลาแห่งการสร้างความเป็น

⁹⁶ วุฒิชัย มูลศิลป์. หัวเมืองอีสานสมัยปฏิรูปการปกครองในรัชกาลที่ 5

⁹⁷ โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. การปฏิรูปการปกครองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว: ประสบการณ์จากสิงคโปร์ชวา และอินเดีย พ.ศ. 2413 - 2415.

⁹⁸ วุฒิชัย มูลศิลป์. หัวเมืองอีสานสมัยปฏิรูปการปกครองในรัชกาลที่ 5

เมืองของศรีสะเกษ ดังนั้นถ้าจะกล่าวว่า เมืองศรีสะเกษได้พัฒนาความเป็นเมืองในช่วงทศวรรษที่ 2470 เป็นมา

4.2.2 เมืองศรีสะเกษภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 เป็นจุดเริ่มต้นของการปรับเปลี่ยนระบบบริหารราชการแผ่นดินของประเทศไทยจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) สู่ระบอบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional Monarchy) ซึ่งส่งผลให้เกิดการปฏิรูปการปกครองในทุกระดับ รวมถึงหัวเมืองต่าง ๆ ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น เมืองศรีสะเกษ การปฏิรูปเหล่านี้ไม่เพียงแต่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของพื้นที่ จนนำไปสู่กระบวนการสร้างความเป็นเมืองศรีสะเกษในรูปแบบที่เห็นในปัจจุบัน

1. บริบทของการเปลี่ยนแปลงการปกครองและการปฏิรูป การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 เกิดขึ้นจากความพยายามของกลุ่มนักศึกษาตินิยมและชนชั้นนำบางกลุ่มที่ต้องการลดอำนาจของกษัตริย์และสถาบันกษัตริย์ เพื่อนำประเทศเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้เกิดการปรับโครงสร้างการปกครองที่เน้นการกระจายอำนาจไปยังท้องถิ่น แต่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของส่วนกลาง⁹⁹

สำหรับเมืองศรีสะเกษ การเปลี่ยนแปลงการปกครองนี้มีผลกระทบโดยตรงต่อระบบการปกครองท้องถิ่น แม้ว่าเมืองศรีสะเกษจะเป็นหัวเมืองที่มีฐานะสำคัญมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 แต่การเปลี่ยนแปลงในปี พ.ศ. 2475 ได้ทำให้เมืองศรีสะเกษมีบทบาทใหม่ในฐานะ “เมือง” ที่มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาลเมืองศรีสะเกษ ที่สามารถจัดการและพัฒนาพื้นที่ได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น นอกจากนี้ การปฏิรูปยังส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจผ่านการเลือกตั้งท้องถิ่น ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในประวัติศาสตร์การเมืองของเมืองศรีสะเกษ¹⁰⁰

2. การปฏิรูปการปกครองในเมืองศรีสะเกษ ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 การปฏิรูปการปกครองในเมืองศรีสะเกษเริ่มต้นจากการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาลเมืองศรีสะเกษ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาพื้นที่เมือง การจัดตั้งเทศบาลทำให้เมืองศรีสะเกษมีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน โดยมีนายกเทศมนตรีและสมาชิก

⁹⁹ ประเทือง ม่วงอ่อน. (2556). *นักการเมืองอินจังหวัดศรีสะเกษ* กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.

¹⁰⁰ พรณิกา ฉายากุล. (2557). ประวัติศาสตร์การเมืองท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองศรีสะเกษ พ.ศ. 2523-2550. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง* ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2557 หน้า 187-210

สภาเทศบาลที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชนในพื้นที่ ทำให้การปกครองมีความโปร่งใสและเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น¹⁰¹ นอกจากนี้ การปฏิรูดยังมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของเมือง เช่น การสร้างถนน การขยายระบบไฟฟ้า และการปรับปรุงระบบสาธารณสุขประเภทต่าง ๆ ซึ่งช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในเมืองศรีสะเกษ นอกจากนี้ การจัดตั้งสถานศึกษาและโรงพยาบาลในพื้นที่ยังช่วยสนับสนุนการพัฒนาด้านการศึกษาและสุขภาพของประชาชน ทำให้เมืองศรีสะเกษกลายเป็นศูนย์กลางการพัฒนาในระดับภูมิภาค¹⁰²

3. กระบวนการสร้างความเป็นเมืองศรีสะเกษ กระบวนการสร้างความเป็นเมืองศรีสะเกษภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 เกิดขึ้นจากการผสมผสานระหว่างการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

3.1 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นหนึ่งในเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เมืองศรีสะเกษเติบโตและกลายเป็นศูนย์กลางการพัฒนาในระดับภูมิภาค การสร้างถนน การขยายระบบไฟฟ้า และการปรับปรุงระบบสาธารณสุขประเภทต่าง ๆ ช่วยเชื่อมโยงเมืองศรีสะเกษเข้ากับหัวเมืองอื่น ๆ ในภูมิภาคและส่วนกลาง ทำให้การค้าขายและการขนส่งสินค้าสะดวกขึ้น นอกจากนี้ การพัฒนาแหล่งน้ำและระบบชลประทานยังช่วยสนับสนุนการเกษตรกรรมในพื้นที่ ซึ่งเป็นอาชีพหลักของประชาชนในเมืองศรีสะเกษ

3.2 การสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองจะนำมาซึ่งการพัฒนาในด้านต่าง ๆ แต่เมืองศรีสะเกษยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองไว้ได้ การสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีสงกรานต์ และการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ยังคงมีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่ นอกจากนี้ การทำโครงการต่าง ๆ ที่เน้นการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นยังช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นเมืองศรีสะเกษของประชาชน¹⁰³

3.3 การมีส่วนร่วมของประชาชน การปฏิรูปการปกครองในเมืองศรีสะเกษยังส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจผ่านการเลือกตั้งท้องถิ่น การเลือกตั้ง

¹⁰¹ เฟื่องอ่าง

¹⁰² ฉันทพงศ์ สารรัตน์ สถานภาพองค์ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์เมืองศรีสะเกษ วารสารงานวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2564.

¹⁰³ มูลนิธิสยามกัมมาจล โครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษถอดบทเรียนกระบวนการพัฒนาพลเมืองเยาวชน จ.ศรีสะเกษ ปีที่ 1 สืบค้นจาก

นายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาลทำให้ประชาชนมีโอกาสดูความคิดเห็นและเสนอแนะในการพัฒนาพื้นที่ นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของพลเมืองเยาวชนในโครงการต่าง ๆ ยังช่วยสร้างพลังของพลเมืองรุ่นใหม่ที่จะรับช่วงต่อจากผู้ใหญ่ เช่น การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การพัฒนาเศรษฐกิจ และการแก้ไขปัญหาสังคมในพื้นที่¹⁰⁴

4. ผลกระทบของการปฏิรูปและการสร้างความเป็นเมืองศรีสะเกษ การปฏิรูปการปกครองและการสร้างความเป็นเมืองศรีสะเกษภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 มีผลกระทบในหลายด้าน เช่น ด้านการเมือง การจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาลเมืองศรีสะเกษ ทำให้การปกครองในพื้นที่มีความโปร่งใสและเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ประชาชนในพื้นที่สามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจผ่านการเลือกตั้งท้องถิ่น ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในประวัติศาสตร์การเมืองของเมืองศรีสะเกษ¹⁰⁵ ด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการสนับสนุนการเกษตรกรรมช่วยยกระดับเศรษฐกิจของเมืองศรีสะเกษ ทำให้พื้นที่นี้กลายเป็นศูนย์กลางการค้าขายและการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค นอกจากนี้ การจัดตั้งตลาดและศูนย์การค้ายังช่วยสร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่¹⁰⁶ ด้านสังคม การพัฒนาด้านการศึกษาและสุขภาพช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในเมืองศรีสะเกษ นอกจากนี้ การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชนยังช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นเมืองศรีสะเกษของประชาชน¹⁰⁷ ดังนั้นการปฏิรูปการปกครองเมืองศรีสะเกษภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 เป็นกระบวนการสำคัญที่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของพื้นที่อย่างลึกซึ้ง การจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาลเมืองศรีสะเกษ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ล้วนมีส่วนสำคัญในการสร้างความเป็นเมืองศรีสะเกษในปัจจุบัน ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและเป็นศูนย์กลางการพัฒนาในภูมิภาคอีสานใต้ การปฏิรูปนี้ไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงของประเทศ แต่ยังสร้างรากฐานที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาในอนาคตอีกด้วย ดังนั้นเมืองศรีสะเกษในปัจจุบันจึงเป็นผลมาจากการบูรณาการการปฏิรูปและการพัฒนาที่

¹⁰⁴ เฟื่องอ้าง

¹⁰⁵ พรณิกา ฉายากุล. (2557). ประวัติศาสตร์การเมืองท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองศรีสะเกษ พ.ศ. 2523-2550. วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง : ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2557 หน้า 187-210

¹⁰⁶ ธันยพงศ์ สารรัตน์. (2564). สถานภาพองค์ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์เมืองศรีสะเกษ. วารสารงานวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2564

¹⁰⁷ มุลนิธิสยามกัมมาจล โครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองศรีสะเกษถอดบทเรียนกระบวนการพัฒนาพลเมืองเยาวชน จ.ศรีสะเกษ ปีที่ 1

เกิดขึ้นตลอดหลายทศวรรษ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการปรับตัวและความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นในการรักษาเอกลักษณ์ของตนเองควบคู่ไปกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ท่ามกลางกระแสการพัฒนาเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษกำลังค่อยๆ พัฒนาจากชุมชนขนาดเล็กสู่การขยายตัวของสังคมเมือง เมืองศรีสะเกษก็ต้องเผชิญกับปัญหาของการพัฒนาอันเนื่องมาจากสงครามโลกครั้งที่ 2

4.2.3 เมืองศรีสะเกษภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยเข้าสู่ยุคการปรับโครงสร้างการปกครองท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ เพื่อฟื้นฟูประเทศจากความเสียหายทางเศรษฐกิจและสังคม และเตรียมความพร้อมสู่การพัฒนาในยุคใหม่ สำหรับเมืองศรีสะเกษ การปฏิรูปการปกครองเทศบาลไม่เพียงสะท้อนการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายจากส่วนกลาง แต่ยังส่งผลต่อกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของเมืองที่ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับความทันสมัย การปฏิรูปการปกครองเทศบาลเมืองศรีสะเกษในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และกระบวนการสร้างความเป็นเมืองศรีสะเกษผ่านมิติทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม¹⁰⁸

1. บริบทหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และการฟื้นฟูท้องถิ่น หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยประสบปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำและการเมืองไม่เสถียร รัฐบาลในช่วงปี พ.ศ. 2488-2490 จึงมุ่งเน้นการฟื้นฟูประเทศผ่านการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่มากขึ้น สำหรับศรีสะเกษ ซึ่งเป็นเมืองชายขอบของภาคอีสาน การปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นเป็นโอกาสสำคัญในการปรับโครงสร้างระบบบริหารจากแบบรวมศูนย์มาสู่การมีส่วนร่วมของชุมชน ในช่วงก่อนสงคราม การปกครองศรีสะเกษยังคงใช้ระบบศักดินาและอำนาจของผู้นำท้องถิ่นแบบดั้งเดิม แต่หลังสงคราม การประกาศใช้พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และพระราชบัญญัติสภาตำบล พ.ศ. 2497 ทำให้เทศบาลเมืองศรีสะเกษได้รับการจัดตั้งเป็นหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีโครงสร้างชัดเจน มีนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น¹⁰⁹

¹⁰⁸ พรณิกา ฉายากุล. (2557). ประวัติศาสตร์การเมืองท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองศรีสะเกษ พ.ศ. 2523-2550. วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง : ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2557 หน้า 187-210

¹⁰⁹ ธนยพงศ์ สารรัตน์, ปิยวรรณ กันทอง, สิริโชค สิงห์วงษา, ภคพล ทวี, ธงชัย ชำนิกุล. (2566). การเล่าเรื่องของชาติและท้องถิ่นจากหอศรีลำดวนเฉลิมพระเกียรติเกาชัยน้ำคำ: “ศรีสะเกษโบราณในศรีสะเกษสมัยใหม่”

แผนภาพที่ 4.3 แสดงภาพเทศบาลเมืองศรีสะเกษ

ที่มา: เทศบาลเมืองศรีสะเกษ สืบค้นจาก: <https://www.google.com/search>

2. การปฏิรูปการปกครองเทศบาลศรีสะเกษหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เน้นการสร้างระบบบริหารที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้ ประเด็นแรกคือการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลเมืองศรีสะเกษได้รับการสถาปนาขึ้นในปี พ.ศ. 2579 ตามพระราชบัญญัติเทศบาล ฉบับแก้ไข พ.ศ. 2496 เพื่อทำหน้าที่บริหารพื้นที่เมืองให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม การจัดตั้งเทศบาลนี้ส่งผลให้มีการแบ่งเขตการปกครองที่ชัดเจน และมีการวางแผนพัฒนาเมืองอย่างเป็นระบบ¹¹⁰ ประการที่สอง การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยรัฐบาลส่งเสริมให้เทศบาลมีอำนาจในการจัดเก็บภาษีและจัดสรรทรัพยากรเพื่อพัฒนาพื้นที่ เช่น การสร้างถนน การขยายระบบไฟฟ้าซึ่งเทศบาลเมืองศรีสะเกษมีไฟฟ้าใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500¹¹¹ และการจัดการสาธารณสุขปโภค ซึ่งช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ประเด็นที่สาม การมีส่วนร่วมของ

วารสารวิจัยธรรมศึกษา ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2566) ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

¹¹⁰ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2496) *พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496*. กรุงเทพมหานคร. สืบค้นจาก <https://www.dla.go.th/upload/regulation/type1/2551/06/reg1214469023976.pdf>

¹¹¹ สุวิทย์ ธีรศาสตร์. (2003). *เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอีสานประวัติศาสตร์เศรษฐกิจอีสานหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงปัจจุบัน (2488-2544): รายงานฉบับสมบูรณ์* (No. 85820). สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และ นวัตกรรม.

ประชาชน การเลือกตั้งท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ประชาชนใน ศรีสะเกษมีโอกาสเลือกผู้แทน เข้ามาบริหารเทศบาล สะท้อนแนวคิดประชาธิปไตยในระดับพื้นที่ นอกจากนี้ การจัดตั้ง คณะกรรมการชุมชนและกลุ่มองค์กรประชาชนยังช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้าน นโยบาย¹¹²

กระบวนการสร้างความเป็นเมืองศรีสะเกษหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดจากการผสมผสาน ระหว่างการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และการปรับตัวสู่ความทันสมัย โดยมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ เทศบาลเมืองศรีสะเกษให้ความสำคัญกับการสร้างถนน สายหลัก เช่น ถนนหมายเลข 221 ชื่อถนนศรีสะเกษ-กันทรลักษณ์เพื่อเชื่อมต่อเส้นทางเดินทางระหว่าง เมืองศรีสะเกษและอำเภอกันทรลักษณ์ และถนนรอบเมือง หรือถนนหมายเลข 294 เพื่อเชื่อมโยงกับ จังหวัดใกล้เคียง นอกจากนี้ การขยายระบบไฟฟ้าและประปาเทศบาลยังช่วยสนับสนุนการเติบโตของ ธุรกิจและที่อยู่อาศัย

3. การส่งเสริมการศึกษาและสาธารณสุข เทศบาลเมืองศรีสะเกษจัดตั้งโรงเรียน เทศบาลและโรงพยาบาลศรีสะเกษได้รับการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และบริการสุขภาพของ ภูมิภาค การศึกษาแบบสมัยใหม่ที่เน้นวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีช่วยสร้างกำลังคนที่มีทักษะรองรับ การพัฒนาเมือง ดังนั้น เมื่อพิจารณาสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สังกัดเทศบาลเมืองศรีสะเกษ มีจำนวน 7 แห่ง ดังนี้ โรงเรียนเทศบาล 1 (วัดเจียงอี) โรงเรียนเทศบาล 2 (รัชมังกาลานุสรณ์) โรงเรียนเทศบาล 3 (เฉลิมพระเกียรติ) โรงเรียนเทศบาล 4 (โนนสำนักมิตรภาพ 121) โรงเรียนเทศบาล 5 (หนองยางหนอง ม่วง) โรงเรียนเทศบาล 6 (มิ่งเมือง) และโรงเรียนเทศบาล 7 (หนองตะมะ-โนนกอง ธนาคารกรุงเทพ 2) นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนอื่น ๆ ที่อยู่ในเขตเทศบาลซึ่งเป็นสถานศึกษาของรัฐ ได้แก่ โรงเรียนอนุบาล ศรีสะเกษ โรงเรียนอนุบาลวัดพระโต โรงเรียนบ้านหนองโพธิ์ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ สังกัดสำนักงานศึกษาเอกชน ได้แก่ โรงเรียนมารีวิทยา (อนุบาล-มัธยมศึกษาตอนต้น) โรงเรียน รวมสินวิทยา (อนุบาล-มัธยมศึกษาตอนต้น) โรงเรียนวัดหลวงวิทยา (ประถมศึกษา-มัธยมศึกษา ตอนต้น) และโรงเรียนมานิตวิทยา รวมทั้งสิ้น 15 โรงเรียน ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 7 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย โรงเรียนสตรีสิริเกศ โรงเรียนไกรภักดีวิทยาคม โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระศรีนครินทร์ ศรีสะเกษ โรงเรียนกีฬาศรีสะเกษ โรงเรียนมหาพุทธาราม โรงเรียนสิริเกศ น้อมเกล้า และโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 29 ศรีสะเกษ ระดับอาชีวศึกษา จำนวน 5 แห่ง วิทยาลัย

¹¹² นาย ค., รองศาสตราจารย์ (สัมภาษณ์) มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัด ศรีสะเกษ วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2567 เวลา 14.00 น.

การอาชีพศรีสะเกษ วิทยาลัยสารพัดช่างศรีสะเกษ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศรีสะเกษ วิทยาลัยเทคนิคศรีสะเกษ วิทยาลัยเทคโนโลยี (อยู่ข้างวัดหลวง) และศรีสะเกษบริหารธุรกิจ AB และระดับอุดมศึกษา จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ศูนย์แพทยศาสตรศึกษาชั้นคลินิก โรงพยาบาลศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ และมหาวิทยาลัยรามคำแหง¹¹³

ด้านการสาธารณสุข พบว่าภายในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ มีโรงพยาบาล จำนวน 3 แห่ง โรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข จำนวน 1 แห่ง คือ โรงพยาบาลศูนย์ศรีสะเกษ¹¹⁴ 788 เตียง โรงพยาบาลเอกชน 2 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลประชารักษ์เวชการ 66 เตียง และโรงพยาบาลพริ้นซ์ศรีสะเกษ นอกจากนี้ มีศูนย์บริการสาธารณสุขชุมชน 5 แห่ง และคลินิกทางการแพทย์ 33 แห่ง ในพื้นที่นี้จะกล่าวถึงโรงพยาบาลศรีสะเกษซึ่งเป็นหนึ่งในสถาบันทางการแพทย์ที่มีความสำคัญของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีบทบาทในการพัฒนาและยกระดับการสาธารณสุขให้กับประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษและพื้นที่ใกล้เคียง การเริ่มต้นและการพัฒนาของโรงพยาบาลแห่งนี้เป็นเรื่องราวที่สะท้อนถึงความพยายามและความอดสาหะของผู้คนในวงการสาธารณสุขของไทย

จุดเริ่มต้นของการสาธารณสุขในจังหวัดอุษาคเนย์ ในปี พ.ศ. 2451 การสาธารณสุขของจังหวัดอุษาคเนย์ (ชื่อเดิมของจังหวัดศรีสะเกษ) เริ่มวางรูปแบบขึ้นโดย "ขุนเวชการบริรักษ์" ซึ่งดำรงตำแหน่งสาธารณสุขจังหวัดอุษาคเนย์ในขณะนั้น จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2455 มีการสร้างอาคารที่ทำการสาธารณสุขขึ้นที่บริเวณมูมถนนปลัดมณฑลและถนนศรีวิเศษ เป็นอาคารไม้ชั้นเดียว ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดตั้งโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการสาธารณสุขในพื้นที่

การเปลี่ยนแปลงและการขยายตัว ในปี พ.ศ. 2468 การก่อสร้างทางรถไฟและสะพานข้ามห้วยสำราญได้เริ่มขึ้นในบริเวณใกล้กับท่าลี่ ซึ่งเป็นพื้นที่เดียวกับโรงสีเอี่ยมเส็ก (หรือโรงสีท่าลี่) และในปี พ.ศ. 2477 "ขุนสุขวิฆาร" ได้รับตำแหน่งสาธารณสุขจังหวัดอุษาคเนย์ และได้ดำเนินการก่อสร้าง "สุขศาลาชั้นหนึ่ง" ขึ้นในบริเวณวังเจ้าเมืองเดิมที่ท่าลี่ ซึ่งปล่อยรกร้างมานานกว่า 20 ปี สุขศาลาแห่งนี้มีลักษณะเป็นอาคารไม้ชั้นเดียวยกพื้นสูง มีห้องทำงานรวม 6 ห้อง เพื่อใช้ในการขยายบริการด้านสาธารณสุขแก่ประชาชนทั่วไป แม้ว่าในช่วงแรก สุขศาลาแห่งนี้จะไม่เป็นที่นิยมนัก เนื่องจากตั้งอยู่ห่างไกลจากชุมชนและสภาพแวดล้อมรอบๆ เป็นป่ารก แต่สถานการณ์ได้เปลี่ยนไปหลังจากเกิด

¹¹³ เทศบาลเมืองศรีสะเกษ สืบค้นจาก <https://sisakettownmunicipality.go.th/>

¹¹⁴ โรงพยาบาลศูนย์ศรีสะเกษ สืบค้นจาก <https://sskh.moph.go.th/history.php>

สงครามอินโดจีนและสงครามมหาเอเชียบูรพาในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2484-2485 จังหวัดศรีสะเกษถูกกำหนดให้เป็นเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ทำให้มีการก่อสร้างฐานบินขึ้น และบริเวณสุขศาลาได้กลายเป็นสถานที่เก็บน้ำมันเชื้อเพลิงของกองทัพอากาศและที่พักของทหาร สุขศาลามีบทบาทมากขึ้นในการรักษาผู้เจ็บป่วยทั้งทางทหารและพลเรือนจนตลอดช่วงภาวะสงคราม

การก่อกำเนิดโรงพยาบาลศรีสะเกษ ในปี พ.ศ. 2491 "นายแพทย์ขุนวิจิตรภักย์พยาธิ" (หรือนายแพทย์วิจิต โปธิปักษ์) ได้ย้ายมารับราชการที่จังหวัดศรีสะเกษ และได้แบ่งส่วนงานสาธารณสุขออกเป็นกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข พร้อมทั้งกำหนดให้ "ขุนสุขวิชวรการ" ดำรงตำแหน่งอนามัยจังหวัดศรีสะเกษ สังกัดกรมอนามัย นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา โรงพยาบาลศรีสะเกษได้ถือกำเนิดขึ้นอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2491 โดยมี นายแพทย์วิจิต โปธิปักษ์ เป็นนายแพทย์ผู้อำนวยการคนแรกของโรงพยาบาลแห่งนี้

การพัฒนาอย่างต่อเนื่องหลังจากนั้น โรงพยาบาลศรีสะเกษได้พัฒนาและขยายบริการทางการแพทย์อย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านบุคลากร อาคารสถานที่ อุปกรณ์เทคโนโลยี และการบริหารจัดการ แม้ว่าในช่วงแรกๆ จะยังไม่ได้ได้รับความนิยมจากประชาชนทั่วไปมากนัก แต่ด้วยความมุ่งมั่นและความทุ่มเทของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ทุกคน โรงพยาบาลศรีสะเกษสามารถยกระดับคุณภาพการให้บริการ และกลายเป็นศูนย์กลางการแพทย์ที่สำคัญของภูมิภาค โดยมีพัฒนาการเรื่อยมาตามลำดับต่อไปนี้ พ.ศ. 2481 การเปลี่ยนชื่อจังหวัด โดยจังหวัดขุขันธ์ได้เปลี่ยนชื่อเป็น "จังหวัดศรีสะเกษ" ซึ่งส่งผลให้สุขศาลาและหน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่มีการปรับปรุงและพัฒนาตามลำดับ ช่วงสงครามโดยเฉพาะในสงครามอินโดจีนและสงครามมหาเอเชียบูรพา โรงพยาบาลศรีสะเกษมีบทบาทสำคัญในการดูแลผู้ป่วยและผู้บาดเจ็บทั้งพลเรือนและทหาร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2491 จนถึงปัจจุบัน โรงพยาบาลศรีสะเกษได้ขยายโครงสร้างพื้นฐานโดยขยายพื้นที่และเพิ่มจำนวนอาคารสถานที่เพื่อรองรับผู้ป่วยที่เพิ่มขึ้น รวมถึงการนำเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่ทันสมัยมาใช้งาน ปัจจุบัน โรงพยาบาลศรีสะเกษเป็นโรงพยาบาลศูนย์ระดับภูมิภาค (Regional Hospital) ที่ให้บริการทางการแพทย์ทั้งในระดับทั่วไปและเฉพาะทางครอบคลุมประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษและพื้นที่ใกล้เคียง

โรงพยาบาลศรีสะเกษจึงเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการพัฒนาสาธารณสุขในประเทศไทย ที่เริ่มต้นจากการเป็นสุขศาลาเล็กๆ จนกลายเป็นโรงพยาบาลขนาดใหญ่ที่มีบทบาทสำคัญในระบบสุขภาพของประเทศ

4. การอนุรักษ์วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ภายในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษพบว่า เทศบาลเมืองศรีสะเกษแบ่งเขตการปกครองออกเป็นชุมชนจำนวน 46 ชุมชน โดยแบ่งออกเป็น 7 ย่านที่สำคัญ ได้แก่ ย่านที่ 1 ย่านศรีเมืองเก่า จะมีลักษณะพื้นที่ที่มีจุดเด่นในเชิงประวัติศาสตร์

ประกอบด้วย เมืองเก่า ศาลากลางจังหวัดศรีสะเกษ ศาลหลักเมือง วัดพระโต วงเวียนพระนางศรีสระ
 ทุม สถานีรถไฟ ตึกขุนอำไพพาณิชย์ พบว่า มีทุนทางวัฒนธรรม จุดเด่นชุมชนที่จะสร้างมูลค่าให้กับ
 วัฒนธรรมท้องถิ่น ย่านศรีเมืองเก่า เป็นพื้นที่ที่มีทั้งตำนานและความเชื่อในท้องถิ่น โดยมีเรื่องราวที่
 เกี่ยวข้องกับ "วงเวียนพระแม่ศรีสระทุม" ซึ่งปรากฏในตำนานเมืองศรีสะเกษ เล่าว่าพระแม่ศรีสระทุม
 เป็นธิดาพญาขอมที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างเมืองศรีสะเกษในยุคขอมโบราณ พระนางยังเป็นตรา
 สัญลักษณ์ของเทศบาลเมืองศรีสะเกษ โดยมีรูปพระนางศรีในท่ากำลังสระทุม สอดคล้องกับตำนานที่
 กล่าวว่าพระนางได้ลงสรงน้ำและสระทุมใน "สระกำแพง" ซึ่งเป็นบารายหรือสระน้ำประจำปราสาท
 สระกำแพงใหญ่และสระกำแพงน้อย ที่เป็นต้นกำเนิดของชื่อเมือง "ศรีสะเกษ" ในอดีต ซึ่งต่อมา
 เปลี่ยนเป็น "ศรีสะเกษ" ในปัจจุบันวงเวียนพระแม่ศรีสระทุมยังเป็นที่ตั้งของร้านอาหารเช้า "เจียวกี้" ที่
 เปิดดำเนินการกิจการมากกว่า 80 ปี "เจียวกี้" มาจากภาษาจีนไหหลำ โดย "เจียว" หมายถึง โดดเด่นและสุด
 ยอด และ "กี้" หมายถึง ความประทับใจ ร้านนี้จึงมีชื่อเสียงในเรื่องอาหารเช้าที่อร่อยและโดดเด่น
 นักท่องเที่ยวที่มาจากจังหวัดศรีสะเกษมักแวะไหว้พระแม่ศรีสระทุมเพื่อความสิริมงคล และรับประทาน
 อาหารเช้าที่ร้านเจียวกี้ จากนั้นจึงเดินทางไปสักการะ "หลวงพ่อด" พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของชาว
 ศรีสะเกษ ซึ่งประดิษฐานอยู่ที่วัดมหาพุทธาราม (วัดพระโต) ที่ได้รับความเคารพจากประชาชนในพื้นที่
 และทั่วจังหวัด วัดมหาพุทธารามเป็นสถานที่สำคัญที่ประชาชนใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา รวมถึง
 เป็นสถานที่จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม งานบุญ และประเพณีสำคัญของจังหวัด นอกจากนี้ยังเป็น
 แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่สำคัญ นักท่องเที่ยวมักมาไหว้หลวงพ่อดและศึกษาเรื่องราวทาง
 ประวัติศาสตร์ของจังหวัดศรีสะเกษ

5. การปรับตัวสู่ความทันสมัยการเปิดรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น การติดตั้งระบบ
 โทรคมนาคมและอินเทอร์เน็ต ช่วยเชื่อมโยงศรีสะเกษกับเมืองใหญ่และตลาดโลก ส่งผลให้เกิดการ
 ลงทุนในธุรกิจบริการและอุตสาหกรรมขนาดย่อม¹¹⁵ ผลกระทบของการปฏิรูปและการสร้างความเป็น
 เมืองศรีสะเกษ การปฏิรูปการปกครองและกระบวนการสร้างเมืองศรีสะเกษส่งผลในหลายมิติ
 โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเมือง การมีเทศบาลที่มีอำนาจในการตัดสินใจทำให้ศรีสะเกษมีความเป็น
 อิสระในการจัดการปัญหาท้องถิ่นมากขึ้น¹¹⁶ เช่น การแก้ไขปัญหาน้ำท่วมและการจัดการขยะ ด้าน

¹¹⁵ นาย ข. (สัมภาษณ์) ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เวลา 10.30 น.

¹¹⁶ นาย ฉ. (สัมภาษณ์) ณ ที่ว่าการเทศบาลเมืองศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2567 เวลา 13.30 น.

เศรษฐกิจ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยเฉพาะการเพิ่มรายได้จากการค้าขายและบริการ ด้านสังคม การเข้าถึงบริการสาธารณสุขและศึกษาทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น ในขณะเดียวกัน การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นก็ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจของชาวศรีสะเกษ¹¹⁷

การปฏิรูปการปกครองเทศบาลเมืองศรีสะเกษหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงเมืองจากชุมชนเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมสู่ศูนย์กลางการพัฒนาที่มีความทันสมัย แต่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ได้ การจัดตั้งเทศบาล การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการมีส่วนร่วมของประชาชนล้วนเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ศรีสะเกษก้าวข้ามความท้าทายหลังสงคราม และก่อร่างสร้างความเป็นเมืองที่สมดุลระหว่างอดีตกับปัจจุบัน

ในปัจจุบัน ศรีสะเกษไม่เพียงเป็นเมืองเศรษฐกิจสำคัญของอีสานใต้ แต่ยังเป็นตัวอย่างของการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน โดยผสมผสานการปกครองสมัยใหม่กับการรักษามรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่หลากหลาย

4.3 เงื่อนไขด้านเศรษฐกิจและการค้า

การเข้ามาของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษเป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีนัยสำคัญในภูมิภาคอีสานของประเทศไทย โดยเฉพาะในช่วงปลายสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นและต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ชาวจีนซึ่งเดินทางเข้ามาในประเทศไทยด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น การแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจ การหลีกเลี่ยงสงครามและความขัดแย้งในประเทศจีน หรือการตอบสนองต่อนโยบายของรัฐบาลไทยที่เปิดกว้างต่อการค้าระหว่างประเทศ ได้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาโครงสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่นของศรีสะเกษ

ในระยะเริ่มต้น ชาวจีนมักเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ศรีสะเกษในฐานะพ่อค้าและผู้ประกอบการรายย่อย พวกเขาได้นำเอาทักษะการค้า เทคโนโลยี และเครือข่ายธุรกิจจากภูมิภาคของตนเองมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพในพื้นที่ใหม่ ทำให้เกิดการพัฒนาลาดท้องถิ่นและการขยายตัวของการค้าขายในเมืองศรีสะเกษ ไม่ว่าจะเป็นการค้าขายสินค้าจำพวกเครื่องปั้นดินเผา เครื่องมือการเกษตร สินค้าอุปโภคบริโภค รวมถึงการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น

¹¹⁷ นาย ร. ณ หอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2567 เวลา 10.00 น.

การพัฒนาการค้าในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษไม่เพียงแต่สะท้อนถึงบทบาทของชาวจีนในฐานะผู้นำพาการเติบโตทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนกับวัฒนธรรมพื้นเมืองของอีสาน ซึ่งนำไปสู่การสร้างเอกลักษณ์ทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีความหลากหลายและยั่งยืน การศึกษาเรื่องนี้จึงมีความสำคัญในการทำความเข้าใจถึงบทบาทของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น และช่วยให้เราสามารถมองเห็นภาพรวมของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

4.3.1. เศรษฐกิจก่อนการเชื่อมต่อทางรถไฟ

ก่อนที่ระบบคมนาคมทางรถไฟจะเข้ามาในเมืองศรีสะเกษ เศรษฐกิจของพื้นที่นี้มีลักษณะเป็นเศรษฐกิจแบบยังชีพ (Subsistence Economy) ซึ่งหมายถึงการผลิตสินค้าเพื่อสนองความต้องการพื้นฐานภายในครอบครัวหรือชุมชน โดยไม่มุ่งเน้นไปที่การแสวงหาผลกำไรหรือขยายตลาดภายนอก เกษตรกรรมเป็นแกนหลักของการดำเนินชีวิตในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปลูกข้าว ซึ่งเป็นอาหารหลักของประชากร และพืชไร่อื่น ๆ เช่น อ้อย ข้าวโพด มันสำปะหลัง รวมถึงพืชผักสวนครัวที่ใช้ในการบริโภคประจำวัน การทำการเกษตรในช่วงเวลานั้นมักอาศัยแรงงานคนและเครื่องมือดั้งเดิม เช่น ควาย ไถ จอบ เสียม และเกี่ยว ซึ่งเครื่องมือที่ชาวบ้านสามารถสร้างขึ้นเองได้จากทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น¹¹⁸

ด้านการแลกเปลี่ยนสินค้า การค้าขายในพื้นที่มีขนาดเล็กและจำกัดอยู่ในระดับชุมชนเท่านั้น ไม่มีการขยายตัวไปยังตลาดภายนอกหรือการเชื่อมโยงกับเส้นทางการค้าที่กว้างขวางมากนัก การแลกเปลี่ยนสินค้ามักเกิดขึ้นในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนโดยตรง (Barter System) ซึ่งชาวบ้านนำผลผลิตทางการเกษตรหรือสินค้าหัตถกรรมที่ผลิตได้เองมาแลกเปลี่ยนกับสินค้าอื่น ๆ ที่ตนขาดแคลน เช่น การแลกข้าวกับปลาแห้งหรือเครื่องมือการเกษตร เป็นต้น แม้ว่าจะมีการใช้เงินตราในบางกรณี แต่บทบาทของเงินยังไม่เป็นที่แพร่หลายในสังคมชนบท เนื่องจากการขนส่งและการสื่อสารระหว่างชุมชนยังคงมีข้อจำกัด และการเคลื่อนย้ายสินค้าระยะไกลมีค่าใช้จ่ายสูง¹¹⁹

¹¹⁸ พอพันธ์ อุทยานนท์. (2564). *ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจแห่งประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

¹¹⁹ สุวิทย์ ชีรสาดวัต. (2546). *เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอีสาน: ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจอีสานหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงปัจจุบัน (2488-2544): รายงานฉบับสมบูรณ์ (เลขที่ 85820)*. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม.

นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมของเมืองศรีสะเกษในยุคนั้นยังสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของสังคมเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมที่มีความแน่นแฟ้นและพึ่งพาซึ่งกันและกัน ชุมชนมักแบ่งหน้าที่และบทบาทของสมาชิกในครอบครัวอย่างชัดเจน โดยเพศชายมักทำหน้าที่ในการทำงานหนัก เช่น การไถนา การเก็บเกี่ยว และการบำรุงรักษาพื้นที่เกษตร ส่วนเพศหญิงมักทำหน้าที่ในเรื่องการดูแลบ้านเรือน ปรุงอาหาร และผลิตสินค้าหัตถกรรม เช่น การทอผ้า หรือการทำเครื่องปั้นดินเผา การแบ่งบทบาทนี้ช่วยเสริมสร้างความสมดุลและความเป็นเอกภาพในชุมชน

อย่างไรก็ตาม การพึ่งพาตนเองของชุมชนในเมืองศรีสะเกษยังคงมีข้อจำกัดในแง่ของความหลากหลายทางเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากการผลิตสินค้าเพื่อการบริโภคภายในครอบครัวมักไม่เพียงพอต่อความต้องการทั้งหมดของชุมชน ทำให้บางครั้งเกิดภาวะขาดแคลนสินค้าบางประเภท เช่น เครื่องมือเหล็กที่ใช้ในการเกษตร หรือสินค้าที่ไม่สามารถผลิตได้ในท้องถิ่น เช่น เกลือ หรือเครื่องเทศ นอกจากนี้ ระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพยังมีความเปราะบางต่อเงื่อนไขภายนอก เช่น ภัยธรรมชาติ โรคระบาดหรือสงคราม ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อผลผลิตและการดำรงชีวิตของประชาชนในวงกว้าง

ในช่วงก่อนการมาถึงของรถไฟ พื้นที่เมืองศรีสะเกษมีโครงสร้างเศรษฐกิจที่ค่อนข้างแยกตัวออกจากตลาดภายนอก และพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นอย่างเต็มที่ ชาวบ้านมักอาศัยป่าไม้ แม่น้ำ และหนองน้ำในการดำรงชีวิต ซึ่งช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนในระบบเศรษฐกิจยังชีพของพวกเขา อย่างไรก็ตาม ความยั่งยืนนี้มีข้อจำกัดในแง่ของการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม เนื่องจากขาดการเชื่อมโยงกับตลาดภายนอกและการแลกเปลี่ยนความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในขณะที่บทบาทของระบบคมนาคมในช่วงปลายสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่ยังคงใช้เส้นทางเกวียนและทางเรือเป็นหลักในการขนส่งสินค้า แม้ว่าระบบคมนาคมเหล่านี้จะช่วยให้เกิดการค้าขายระหว่างชุมชนในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังไม่สามารถรองรับการขนส่งสินค้าในปริมาณมากหรือระยะไกลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การค้าขายในเมืองศรีสะเกษในยุคนั้นยังคงอยู่ในวงแคบ และไม่สามารถขยายตัวไปยังตลาดภายนอกได้อย่างเต็มที่¹²⁰

ดังนั้น โครงสร้างเศรษฐกิจแบบยังชีพในเมืองศรีสะเกษก่อนการเชื่อมต่อทางรถไฟจึงเป็นระบบที่เน้นการผลิตเพื่อสนองความต้องการพื้นฐานของชุมชน และมีความเปราะบางต่อเงื่อนไขภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้ การขาดการเชื่อมโยงกับตลาดภายนอกและการพึ่งพาตนเองในระดับท้องถิ่นเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จำกัดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม การมาถึงของ

¹²⁰ ยศ สันตสมบัติ, สุวิทย์ อิศราสน์, และ พงพันธ์ อุยยานนท์. (2546). *วิธีการศึกษาเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านไทย: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์* (หมายเลข 85829). สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม.

ระบบรถไฟในช่วงต่อมาได้กลายเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญที่นำพาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีนัยสำคัญในเมืองศรีสะเกษ

4.3.2 ผลกระทบของการเชื่อมต่อทางรถไฟ

การเข้ามาของระบบรถไฟในเมืองศรีสะเกษถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ส่งผลต่อโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่อย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะในแง่ของการพัฒนาการค้าและการขยายตัวของชุมชน การเชื่อมต่อทางรถไฟไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการขนส่งสินค้าได้อย่างสะดวกขึ้นเท่านั้น แต่ยังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายมิติ เช่น การเคลื่อนย้ายประชากร การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และการพัฒนาตลาดการค้าระหว่างภูมิภาค ดังจะอธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมดังนี้¹²¹

1. การเชื่อมโยงทางการขนส่ง การเดินทางโดยรถไฟเริ่มต้นในประเทศไทยในช่วงปลายสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยเฉพาะในช่วงที่รัฐบาลไทยภายใต้การนำของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางคมนาคม เพื่อสนับสนุนการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการปกครองของประเทศ ในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ การเชื่อมต่อทางรถไฟสายนครราชสีมา-อุบลราชธานี (ปัจจุบันคือเส้นทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือ) ซึ่งเริ่มใช้งานสถานีศรีสะเกษในช่วงปี พ.ศ. 2471 กลายเป็นเส้นเลือดใหญ่ที่เชื่อมโยงเมืองศรีสะเกษกับเมืองสำคัญอื่น ๆ ในภูมิภาค เช่น กรุงเทพมหานคร นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ ให้กลายเป็นเส้นทางทางการค้าและการขนส่งที่สร้างการขยายตัวของเมือง ดังนั้นเมืองต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างจึงถูกเชื่อมต่อกับเส้นทางรถไฟ จนกระทั่ง ปี พ.ศ. 2473 จึงเชื่อมต่อเมืองอุบลราชธานีเป็นสถานีปลายทาง¹²² ดังนั้นการเชื่อมต่อนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้การขนส่งสินค้าจากเมืองศรีสะเกษไปยังตลาดภายนอกมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ยังลดต้นทุนและเวลาในการขนส่งลงอย่างมาก เมื่อก่อนที่รถไฟจะเข้ามา การขนส่งสินค้าในพื้นที่ส่วนใหญ่พึ่งพาการเดินเท้าหรือรถเกวียน ซึ่งใช้เวลานานและมีความเสี่ยงต่อการเสียหายของสินค้า การมาถึงของรถไฟจึงช่วยลดข้อจำกัดเหล่านี้และทำให้ผู้คนสามารถขนส่งสินค้าปริมาณมากได้ในระยะเวลาอันสั้น

2. การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างเศรษฐกิจ การเชื่อมต่อทางรถไฟส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างเศรษฐกิจของเมืองศรีสะเกษอย่างชัดเจน ก่อนหน้านั้น เศรษฐกิจในพื้นที่เป็น

¹²¹ นาย ต. (สัมภาษณ์) ณ ศาลาว่าการองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2567 เวลา 10.00 น.

¹²² กรมการขนส่งทางราง. (2563). *ประวัติศาสตร์การรถไฟแห่งประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

แบบเกษตรกรรมยังชีพที่เน้นการผลิตเพื่อบริโภคภายในครอบครัว การค้าขายมีขนาดเล็กและจำกัดอยู่ในระดับชุมชนเท่านั้น อย่างไรก็ตาม เมื่อรถไฟเข้ามา ชุมชนในเมืองศรีสะเกษเริ่มปรับตัวจากการผลิตเพื่อยังชีพสู่การผลิตเพื่อการค้า โดยเฉพาะในกลุ่มพืชผลทางการเกษตร เช่น ข้าว อ้อย ข้าวโพด และมันสำปะหลัง ซึ่งสามารถขนส่งไปยังตลาดภายนอกได้อย่างรวดเร็วและสะดวก¹²³ นอกจากนี้ การเชื่อมต่อทางรถไฟยังเปิดโอกาสให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้รับสินค้าอุปโภคบริโภคจากภูมิภาคอื่น ๆ หรือแม้กระทั่งจากต่างประเทศ ผ่านการนำเข้าของพ่อค้าชาวจีนที่เข้ามาทำการค้าในพื้นที่ ส่งผลให้เกิดการพึ่งพาตลาดภายนอกมากขึ้น และทำให้โครงสร้างเศรษฐกิจของเมืองศรีสะเกษเปลี่ยนจากเศรษฐกิจแบบปิดสู่เศรษฐกิจแบบเปิดที่เชื่อมโยงกับภูมิภาคอื่น ๆ และโลกภายนอก

3. การเคลื่อนย้ายประชากร การเชื่อมต่อทางรถไฟยังส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายประชากรในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการอพยพของชาวจีนจากภูมิภาคอื่น ๆ หรือการย้ายถิ่นฐานของชาวบ้านในพื้นที่ใกล้เคียงเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ชาวจีนที่เข้ามาในพื้นที่มักจะเป็นพ่อค้าและผู้ประกอบการรายย่อยที่มีประสบการณ์ในการค้าขาย ผู้ซึ่งเห็นโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ โดยเฉพาะในบริเวณใกล้สถานีรถไฟซึ่งเป็นจุดเชื่อมต่อการขนส่งสินค้าที่สำคัญ อย่างไรก็ตาม การเข้ามาของชาวจีนทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชาวจีนกับชาวบ้านท้องถิ่น นอกจากนี้ การเคลื่อนย้ายประชากรยังนำไปสู่การขยายตัวของชุมชนในบริเวณรอบสถานีรถไฟ เป็นผลให้เกิดการก่อสร้างอาคารพาณิชย์และที่อยู่อาศัยใหม่ ๆ รวมถึงการพัฒนาพื้นที่ที่เคยเป็นป่าหรือที่ดินว่างเปล่าให้กลายเป็นศูนย์กลางการค้าและเศรษฐกิจของเมือง¹²⁴

4. การขยายตัวของการค้าข้ามพรมแดน การเชื่อมต่อทางรถไฟยังส่งผลให้เกิดการค้าขายข้ามพรมแดน โดยเฉพาะในเส้นทางระหว่างเมืองศรีสะเกษกับเมืองใกล้เคียงในราชอาณาจักรกัมพูชา เช่น เมืองจอมกระสาน ซึ่งเป็นประตูการค้าสำคัญระหว่างสองประเทศ การค้าขายข้ามพรมแดนนี้ช่วยส่งเสริมการกระจายสินค้าและผลผลิตทางการเกษตรของเมืองศรีสะเกษไปยังตลาดต่างประเทศ ขณะเดียวกัน ก็ช่วยให้ชาวบ้านในพื้นที่สามารถเข้าถึงสินค้าและเทคโนโลยีจากภูมิภาคใกล้เคียงได้มากขึ้น นอกจากนี้การค้าขายข้ามพรมแดนยังเป็นแรงจูงใจให้ชาวบ้านในพื้นที่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิต โดยหันมาผลิตสินค้าที่ตอบสนองความต้องการของตลาดภายนอก เช่น การปลูกพืชเศรษฐกิจที่มีราคาสูงหรือมีความต้องการในตลาดมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด

¹²³ Baker, Chris, Christopher John Baker, and Pasuk Phongpaichit. (2022). *A history of Thailand*. Cambridge University Press.

¹²⁴ นาย ว. ณ ร้านจงเจริญพาณิชย์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2567 เวลา 10.00 น.

เรื่อง "การปรับตัวของชุมชน" โดยมองว่าชุมชนจะปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นในพื้นที่¹²⁵

5. บทบาทของสถานีรถไฟในฐานะศูนย์กลางการค้า สถานีรถไฟศรีสะเกษกลายเป็นจุดศูนย์กลางการค้าที่สำคัญในพื้นที่ โดยเฉพาะในบริเวณรายรอบสถานีซึ่งมีการก่อสร้างร้านค้า โกดังสินค้า และอาคารพาณิชย์จำนวนมาก ชาวจีนที่เข้ามาในพื้นที่มักจะตั้งร้านค้าในบริเวณนี้ และดำเนินธุรกิจค้าส่งและค้าปลีกที่หลากหลาย ตั้งแต่สินค้าเกษตรไปจนถึงสินค้าอุปโภคบริโภค การค้าขายในบริเวณนี้ไม่เพียงแต่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างชาวบ้านท้องถิ่นกับชาวจีนเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างแรงจูงใจให้ชาวบ้านเริ่มผลิตสินค้าเพื่อการค้าในตลาดที่ใหญ่ขึ้น ดังนั้นการเชื่อมต่อทางรถไฟในเมืองศรีสะเกษเป็นปรากฏการณ์ที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างลึกซึ้ง ไม่ที่จะเป็นการเชื่อมโยงทางการขนส่ง การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างเศรษฐกิจ การเคลื่อนย้ายประชากร การขยายตัวของการค้าข้ามพรมแดน และการพัฒนาสถานีรถไฟให้กลายเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญ ผลกระทบเหล่านี้ไม่เพียงแต่ส่งผลให้เมืองศรีสะเกษเติบโตและพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่ยังเป็นกระบวนการที่สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่ในช่วงเวลาดังกล่าว

4.3.3. บทบาทของชาวจีนในกระบวนการพัฒนาการค้า

การเข้ามาของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษถือเป็นปรากฏการณ์ที่มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ โดยเฉพาะในบริบทของการพัฒนาการค้าขายซึ่งเกิดขึ้นควบคู่กับการเชื่อมต่อทางรถไฟ การเข้ามาของชาวจีนไม่เพียงแต่นำความชำนาญในการค้าขายและการจัดการธุรกิจมาสู่ชุมชนท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังช่วยกระตุ้นให้เกิดการขยายตัวของการค้าข้ามภูมิภาค และสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรและชาวบ้านหันมาผลิตสินค้าเพื่อการค้าแทนที่จะผลิตเพื่อบริโภคภายในครอบครัว

1. การนำเข้าสินค้าและวัตถุดิบจากภายนอก ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในเมืองศรีสะเกษมักจะเริ่มต้นจากการตั้งร้านค้าในบริเวณใกล้สถานีรถไฟ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นจุดเชื่อมต่อที่สำคัญสำหรับการขนส่งสินค้า ดังนั้นจึงใช้โอกาสจากการเชื่อมโยงเส้นทางรถไฟในการนำเข้าสินค้าจำพวกสินค้าอุปโภคบริโภค เช่น ผ้า เครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน และวัตถุดิบต่าง ๆ ที่ชุมชนท้องถิ่นไม่สามารถผลิตได้เอง สินค้าเหล่านี้กลายเป็นสิ่งที่ตอบสนองความต้องการของคนในพื้นที่อย่าง

¹²⁵ Scott, James C. (1985). *Weapons of the weak: Everyday forms of peasant resistance*. yale university Press,

มาก เพราะก่อนหน้านี้ พื้นที่ศรีสะเกษมีความจำกัดในการเข้าถึงสินค้าจากภายนอก ทำให้ชาวบ้านต้องพึ่งพาการผลิตภายในชุมชนเป็นหลัก การนำเข้าสินค้าจากภายนอกโดยชาวจีนจึงช่วยเสริมสร้างความหลากหลายของสินค้าในตลาดท้องถิ่น และยังส่งผลให้เกิดการพัฒนาตลาดที่ใหญ่ขึ้นในระยะยาว¹²⁶

2. การส่งออกพืชผลทางการเกษตร นอกจากการนำเข้าสินค้าแล้ว ชาวจีนยังมีบทบาทสำคัญในการส่งออกพืชผลทางการเกษตรจากเมืองศรีสะเกษไปยังตลาดภายนอก โดยเฉพาะตลาดในกรุงเทพมหานครและประเทศเพื่อนบ้าน เช่น กัมพูชา พืชผลทางการเกษตรที่ชาวจีนรวบรวมจากชาวบ้านในพื้นที่ ได้แก่ ข้าว อ้อย ข้าวโพด มันสำปะหลัง และสินค้าเกษตรอื่น ๆ ซึ่งเป็นผลผลิตหลักของพื้นที่ ชาวจีนใช้ระบบการค้าแบบพ่อค้าคนกลาง โดยรับซื้อสินค้าจากชาวบ้านในราคาต่ำ และนำสินค้าเหล่านั้นไปขายในตลาดภายนอกในราคาที่สูงกว่า การดำเนินการในลักษณะนี้ทำให้ชาวจีนมีกำไรมากขึ้น และยังช่วยสร้างแรงจูงใจให้ชาวบ้านเพิ่มผลผลิตเพื่อจำหน่ายในตลาดแทนที่จะผลิตเพื่อบริโภคภายในครอบครัว¹²⁷

3. การสร้างเครือข่ายการค้าและการกระจายสินค้า ชาวจีนมีความชำนาญในการสร้างเครือข่ายการค้าและการกระจายสินค้า ซึ่งเป็นหนึ่งในเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้สามารถแข่งขันและครองส่วนแบ่งทางการตลาดในพื้นที่ได้ ด้วยการที่ใช้ระบบการขนส่งทางรถไฟเป็นช่องทางหลักในการเคลื่อนย้ายสินค้า และยังขยายเส้นทางการค้าไปยังตลาดที่ไกลออกไป เช่น เมืองจอมกระสานในราชอาณาจักรกัมพูชา และเมืองอื่น ๆ ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากนี้ ชาวจีนยังมีความสามารถในการจัดการโกดังสินค้าและระบบโลจิสติกส์ ซึ่งช่วยให้การค้าขายในพื้นที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ระบบการจัดการดังกล่าวไม่เพียงแต่ช่วยลดต้นทุนในการขนส่งสินค้าเท่านั้น แต่ยังช่วยเพิ่มปริมาณการค้าขายในพื้นที่อีกด้วย¹²⁸

4. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการผลิตของชาวบ้าน การเข้ามาของชาวจีนและการพัฒนาการค้าขายในเมืองศรีสะเกษได้สร้างแรงจูงใจให้ชาวบ้านในพื้นที่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิตจากเดิมที่เน้นการผลิตเพื่อบริโภคภายในครอบครัว มาเป็นการผลิตเพื่อการค้าในตลาดที่ใหญ่ขึ้น

¹²⁶ นาง ล. ณ ร้านจรวด อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2567 เวลา 11.00 น.

¹²⁷ นาย ภ. (สัมภาษณ์) ณ บริษัททีทีมิซูบิซิเนสส์ จำกัด ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เวลา 13.30 น.

¹²⁸ นาย ข. (สัมภาษณ์) ณ บ้านสวนสีลวานิช ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เวลา 10.30 น.

ชาวบ้านเริ่มเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตรในปริมาณที่มากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดภายนอก ตัวอย่างเช่น การปลูกข้าวในปริมาณมากขึ้นเพื่อขายให้กับพ่อค้าชาวจีน หรือการปลูกพืชไร่ เช่น มันสำปะหลังและอ้อย เพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการผลิตนี้ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มรายได้ให้กับชาวบ้านเท่านั้น แต่ยังช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชุมชนอีกด้วย¹²⁹

5. การสร้างแรงงานและการจ้างงาน การค้าขายที่ขยายตัวในเมืองศรีสะเกษยังส่งผลให้เกิดการจ้างงานในท้องถิ่น โดยชาวจีนจำนวนมากได้เปิดกิจการค้าปลีกและค้าส่ง ซึ่งต้องการแรงงานในการดำเนินงาน เช่น การขนส่งสินค้า การจัดการโกดังสินค้า และการขายสินค้าในร้านค้า นอกจากนี้ ชาวจีนยังมีบทบาทในการสร้างโอกาสการจ้างงานให้กับชาวบ้านที่มีทักษะต่าง ๆ เช่น แรงงานกสิกรรมกร และช่างฝีมือ การจ้างงานในลักษณะนี้ช่วยสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในพื้นที่ และยังช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับชุมชน¹³⁰

6. การผสมผสานระหว่างแนวคิดทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมกับวิถีชีวิตท้องถิ่น ชาวจีนที่เข้ามาทำการค้าในเมืองศรีสะเกษยังมีบทบาทสำคัญในการนำแนวคิดทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมาสู่ชุมชนท้องถิ่น พวกเขาใช้เงินทุนในการขยายธุรกิจ การลงทุนในระบบขนส่งสินค้า และการจัดการกิจการการค้าเพื่อสร้างผลกำไรสูงสุด แนวคิดเหล่านี้ช่วยกระตุ้นให้ชาวบ้านเริ่มมองเห็นประโยชน์ของการผลิตเพื่อการค้า และเริ่มนำแนวคิดทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงนี้ยังคงผสมผสานกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้เกิดเอกลักษณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีความหลากหลายและยั่งยืน

7. ผลกระทบต่อโครงสร้างเศรษฐกิจของเมืองศรีสะเกษ การเข้ามาของชาวจีนและการพัฒนาการค้าขายได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของเมืองศรีสะเกษจากระบบเกษตรกรรมแบบยังชีพสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่เน้นการผลิตเพื่อการค้าและการแสวงหาผลกำไร การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่เพียงแต่ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของการค้าขายในพื้นที่เท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างฐานะทางเศรษฐกิจที่แข็งแกร่งให้กับชาวจีนในพื้นที่ จนกลายเป็นกลุ่มที่กุมอำนาจทางเศรษฐกิจในเมืองศรีสะเกษ นอกจากนี้ การพัฒนาการค้าขายยังส่งผลให้เมืองศรีสะเกษกลายเป็น

¹²⁹ นาย พ. (สัมภาษณ์) ณ ร้านคอฟฟี่ เฮ้าส์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 25 ตุลาคม 2566 เวลา 11.00 น.

¹³⁰ นาย ธ. (สัมภาษณ์) ณ ที่ทำการสถานีบริการน้ำมันศาลเท็ก ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เวลา 10.30 น.

ศูนย์กลางการค้าที่สำคัญในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงตลาดภายในประเทศกับตลาดภายนอก

4.3.4 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจ

การเปลี่ยนผ่านจากระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม การเข้ามาของชาวจีนและการเชื่อมโยงทางรถไฟในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษได้เร่งกระบวนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของพื้นที่จาก ระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ (Subsistence Economy) สู่ ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (Capitalist Economy) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่มีผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยเฉพาะในแง่ของการผลิต การบริโภค และความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มประชากรต่างชาติพันธุ์และท้องถิ่น ในช่วงก่อนการเข้ามาของระบบคมนาคมทางรถไฟ เศรษฐกิจในเมืองศรีสะเกษมีลักษณะเป็นเศรษฐกิจแบบยังชีพ ซึ่งเน้นการผลิตเพื่อบริโภคภายในครอบครัว และการแลกเปลี่ยนสินค้าในระดับชุมชนเท่านั้น¹³¹ การผลิตส่วนใหญ่เป็นการผลิตพืชผลเกษตร เช่น ข้าว พืชไร่ และสินค้าหัตถกรรมในปริมาณที่เพียงพอสำหรับสนองความต้องการของสมาชิกในครอบครัวและชุมชนโดยรอบ ไม่มีการผลิตเพื่อตอบสนองตลาดภายนอก หรือการแสวงหาผลกำไรในเชิงพาณิชย์ การค้าขายในพื้นที่มีขนาดเล็กและจำกัดอยู่ในขอบเขตของชุมชน ทำให้เศรษฐกิจมีลักษณะปิดและไม่พัฒนาไปสู่การขยายตัวในระดับภูมิภาคหรือประเทศ

อย่างไรก็ตาม เมื่อระบบรถไฟเข้ามาในช่วงปลายสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (ราวปี พ.ศ. 2450-2470) โครงสร้างเศรษฐกิจของเมืองศรีสะเกษเริ่มเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ การเชื่อมโยงทางรถไฟทำให้เมืองศรีสะเกษสามารถเชื่อมต่อกับเมืองอื่น ๆ ในประเทศไทย เช่น กรุงเทพมหานคร และเมืองสำคัญในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมถึงประเทศเพื่อนบ้านอย่างกัมพูชา การขนส่งสินค้าและการเคลื่อนย้ายผู้คนกลายเป็นเรื่องที่สะดวกมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของการค้าขายในหลายระดับ ตั้งแต่การค้าขายภายในชุมชนไปจนถึงการค้าข้ามภูมิภาคและข้ามพรมแดน¹³² ดังนั้นชาวจึงเป็นกลไกสำคัญในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจในเมืองศรีสะเกษ โดยมีเงื่อนไขที่สำคัญดังนี้

¹³¹ Siamwalla, Ammar. (1978). Farmers and middlemen: aspects of agricultural marketing in Thailand. *Economic Bulletin for Asia and the Pacific*, 1978, Vol. 29, No. 1, 38-50

¹³² Winichakul, Thongchai. (2013). "Maps and the Formation of the Geo-Body of Siam." In *Asian forms of the nation*, pp. 67-92. Routledge.

1. บทบาทของชาวจีนในการนำแนวคิดทุนนิยมเข้ามา ชาวจีนที่เข้ามาในเมืองศรีสะเกษในช่วงเวลานี้มีบทบาทสำคัญในการนำแนวคิดและวิธีปฏิบัติทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้ามาสู่ชุมชนท้องถิ่น พวกเขาไม่เพียงแต่เป็นผู้นำพาสินค้าจากภายนอกเข้ามาจำหน่ายในพื้นที่ แต่ยังเป็นผู้นำพาแนวคิดเรื่องการผลิตเพื่อการค้า การลงทุน และการแสวงหาผลกำไรเข้ามาในระบบเศรษฐกิจของเมืองศรีสะเกษ¹³³ ชาวจีนมักจะดำเนินธุรกิจในรูปแบบ “การค้าส่งและค้าปลีก” โดยมีเครือข่ายการค้าที่กว้างขวางและเชื่อมโยงกับตลาดภายนอก เช่น กรุงเทพมหานคร หรือแม้กระทั่งประเทศจีนเอง ชาวจีนได้นำเข้าสินค้าอุปโภคบริโภค เช่น ผ้า เครื่องใช้ไฟฟ้า และเครื่องมือการเกษตร ที่ชุมชนท้องถิ่นไม่สามารถผลิตได้เอง และนำสินค้าเหล่านี้มาจำหน่ายในพื้นที่ศรีสะเกษ นอกจากนี้ ชาวจีนยังมีบทบาทสำคัญในการรวบรวมผลผลิตทางการเกษตรจากชาวบ้านในท้องถิ่น เช่น ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง และส่งสินค้าเหล่านี้ออกไปยังตลาดภายนอกเพื่อจำหน่ายในราคาที่สูงขึ้น¹³⁴

การค้าขายที่ขยายตัวนี้ส่งผลให้ชาวบ้านในพื้นที่เริ่มปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิต โดยหันมาผลิตสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดภายนอกแทนที่จะผลิตเพื่อบริโภคภายในครอบครัว ตัวอย่างเช่น ชาวนาเริ่มปลูกข้าวในปริมาณที่มากขึ้นเพื่อขายให้กับพ่อค้าชาวจีน แทนที่จะผลิตเพียงพอสำหรับการบริโภคภายในครอบครัว การปรับเปลี่ยนนี้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจของชุมชน จากการผลิตเพื่อการยังชีพไปสู่การผลิตเพื่อการค้าและผลกำไร

2. การสะสมทุนและการกุมอำนาจทางเศรษฐกิจของชาวจีน การค้าขายที่ขยายตัวยังส่งผลให้เกิดการสะสมทุนในหมู่ชาวจีน ชาวจีนที่เข้ามาทำการค้าในเมืองศรีสะเกษมักจะเริ่มจากการเป็นพ่อค้ารายย่อย แต่เมื่อเวลาผ่านไปและประสบความสำเร็จในการค้าขาย พวกเขาก็เริ่มขยายธุรกิจและลงทุนในด้านอื่น ๆ เช่น การเปิดร้านค้าปลีก การจัดตั้งโกดังสินค้า และการลงทุนในด้านการขนส่งสินค้า¹³⁵ การสะสมทุนนี้ทำให้ชาวจีนกลายเป็นกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจแข็งแกร่ง และกุมอำนาจทางเศรษฐกิจในพื้นที่ ชาวจีนที่ประสบความสำเร็จในด้านการค้าขายมักจะควบคุมกิจการการค้าส่วนใหญ่ในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการนำเข้าสินค้าอุปโภคบริโภค การจัดส่งผลผลิตทางการเกษตร

¹³³ Skinner, G. W. (1957). *Chinese Society in Thailand: An Analytical History*. Cornell University Press.

¹³⁴ Keyes, C. F. (1983). Economic Action and Buddhist Morality in a Thai Village. *The Journal of Asian Studies*, 42(4), 851-868.

¹³⁵ Cohen, M. (1977). *The Chinese in Thailand: Economic and Political Aspects*. Cornell University Press.

และการเปิดกิจการค้าปลีกในเมือง พวกเขายังมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงตลาดภายในประเทศกับตลาดภายนอก ทำให้เมืองศรีสะเกษกลายเป็นจุดเชื่อมต่อทางเศรษฐกิจที่สำคัญในภูมิภาค¹³⁶

3. ผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจจากการยังชีพสู่ทุนนิยมส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อชุมชนท้องถิ่นในหลายแง่มุม ประการแรก การผลิตเพื่อการค้าทำให้ชาวบ้านในพื้นที่เริ่มพึ่งพาตลาดภายนอกมากขึ้น ซึ่งอาจทำให้พวกเขาตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของพ่อค้าชาวจีนที่ควบคุมตลาด ชาวบ้านที่ผลิตสินค้าเพื่อขายมักจะต้องขายสินค้าให้กับพ่อค้าชาวจีนในราคาที่ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น เนื่องจากขาดอำนาจการต่อรองในตลาด¹³⁷ ประการที่สอง การเปลี่ยนแปลงนี้ยังส่งผลให้เกิดการแบ่งแยกทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างชาวจีนและชาวบ้านท้องถิ่น ชาวจีนที่ประสบความสำเร็จในการค้าขายมักจะสะสมทุนและสร้างฐานะทางเศรษฐกิจที่แข็งแกร่ง ในขณะที่ชาวบ้านท้องถิ่นยังคงอยู่ในสถานะของผู้ผลิตสินค้าเกษตรที่มีรายได้ต่ำ ซึ่งนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในพื้นที่¹³⁸

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของเมืองศรีสะเกษจากการยังชีพสู่ทุนนิยมเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่มีผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อวิถีชีวิตและระบบเศรษฐกิจของชุมชน การเข้ามาของชาวจีนและการเชื่อมโยงทางรถไฟเป็นเงื่อนไขสำคัญที่เร่งกระบวนการเปลี่ยนแปลงนี้ การค้าขายที่ขยายตัวทำให้ชาวบ้านในพื้นที่เริ่มผลิตสินค้าเพื่อการค้าแทนที่จะผลิตเพื่อบริโภคภายในครอบครัว ขณะเดียวกัน ชาวจีนที่เข้ามาทำการค้าก็กลายเป็นกลุ่มที่กุมอำนาจทางเศรษฐกิจในพื้นที่ แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงนี้จะนำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค แต่ก็ยังมีผลกระทบในแง่ของความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมที่ควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติม

4.3.5 การกระจายตัวของชาวจีนในพื้นที่เมืองศรีสะเกษ

ชาวจีนที่เข้ามาทำการค้าในเมืองศรีสะเกษมักจะตั้งถิ่นฐานในบริเวณใกล้สถานีรถไฟ เนื่องจากเป็นจุดเชื่อมต่อการขนส่งสินค้าที่สำคัญ ตามรายงานของนายวิทยา จรรยาสุทธิวงศ์¹³⁹ กลุ่มชาวจีนแรก ๆ ที่เข้ามาในพื้นที่เมืองศรีสะเกษในปี พ.ศ. 2471 ได้เริ่มสร้างชุมชนการค้ารายรอบสถานี

¹³⁶ Reynolds, Craig J. (1987). *Thai radical discourse: The real face of Thai feudalism today*. No. 3. SEAP Publications.

¹³⁷ Hinton, William, and Fred Magdoff. 2008. *Fanshen: A documentary of revolution in a Chinese village*. NYU Press.

¹³⁸ Wolf, E. R. (1966). *Peasants* Prentice-Hall. Englewood Cliffs NJ.

¹³⁹ นาย ว. (สัมภาษณ์) ณ ร้านจงเจริญพาณิชย์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2567 เวลา 10.00 น.

รถไฟศรีสะเกษ โดยเฉพาะในพื้นที่ถนนวงแหวน ถนนศรีสะเกษ ถนนราชการรถไฟ และถนนอุบลราชธานี ซึ่งเดิมเคยเป็นพื้นที่ของวัดมหาพุทธาราม ชาวจีนกลุ่มนี้ได้ขอเช่าพื้นที่จากวัดหลวงพ่อดำ เพื่อสร้างห้องแถวและอาคารพาณิชย์สำหรับการค้าขาย ดังนั้นการกระจายตัวของชาวจีนในพื้นที่เมืองศรีสะเกษ เกิดจากเงื่อนไขต่าง ๆ ดังนี้¹⁴⁰

1. ความสำคัญของสถานีรถไฟในฐานะศูนย์กลางการค้า การเข้ามาของระบบรถไฟในประเทศไทยช่วงปลายสมัยรัตนโกสินทร์เป็นเงื่อนไขสำคัญที่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาคต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ซึ่งเดิมเป็นเพียงชุมชนเกษตรกรรมขนาดเล็กที่มีการค้าขายในวงจำกัด แต่หลังจากการเชื่อมต่อทางรถไฟระหว่างนครราชสีมาและอุบลราชธานี (รวมถึงศรีสะเกษ) ในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 24 สถานีรถไฟศรีสะเกษได้กลายเป็นศูนย์กลางการขนส่งสินค้าและการเคลื่อนย้ายผู้คนที่สำคัญของพื้นที่ ทำให้พื้นที่รอบ ๆ สถานีรถไฟกลายเป็นจุดรวมของการแลกเปลี่ยนสินค้าทั้งภายในและภายนอกประเทศ

2. การเข้ามาของชาวจีนกลุ่มแรก ชาวจีนกลุ่มแรกที่เข้ามาในเมืองศรีสะเกษตามเส้นทางรถไฟในปี พ.ศ. 2471 เป็นกลุ่มที่ตอบสนองต่อโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางคมนาคม นายวิทยา จรรยาสุทธีวงศ์ ระบุว่า ชาวจีนกลุ่มนี้เริ่มตั้งถิ่นฐานในบริเวณใกล้สถานีรถไฟ โดยเฉพาะบนถนนสายสำคัญ เช่น ถนนวงแหวน ถนนศรีสะเกษ ถนนราชการรถไฟ และถนนอุบลราชธานี ซึ่งเดิมเคยเป็นพื้นที่ป่าไม้และที่ดินของวัดมหาพุทธาราม ชาวจีนกลุ่มนี้ได้ขอเช่าพื้นที่จากวัดหลวงพ่อดำหรือวัดมหาพุทธาราม เพื่อสร้างห้องแถวและอาคารพาณิชย์สำหรับใช้ในการค้าขาย การเข้ามาของชาวจีนกลุ่มนี้มีผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ดังกล่าว จากพื้นที่ธรรมชาติที่เต็มไปด้วยป่าไม้และต้นจามจุรีขนาดใหญ่ กลายเป็นพื้นที่ตลาดการค้าที่พลุกพล่าน

¹⁴⁰ รายงานการประชุมกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ วันที่ 15 กันยายน พ.ศ.

แผนภาพที่ 4.4 แสดงบริเวณที่ตั้งถิ่นฐานในบริเวณใกล้สถานีรถไฟ

ที่มา: <https://earth.google.com/web/search>

3. การสร้างชุมชนการค้าของชาวจีน ชาวจีนที่เข้ามาในพื้นที่เมืองศรีสะเกษมีบทบาทสำคัญในการสร้างชุมชนการค้ารอบสถานีรถไฟ โดยนายชุม เกษชุมพล (หรือนายกวงเฮง แซ่ตั้ง) ซึ่งเป็นชาวจีนกลุ่มแรก ๆ ที่เข้ามาในพื้นที่ ได้ดำเนินการสร้างห้องแถวและอาคารพาณิชย์เพื่อรองรับชาวจีนที่อพยพมากับรถไฟ อาคารเหล่านี้กลายเป็นที่ตั้งของร้านค้า โกดังสินค้า และที่พักอาศัยสำหรับชาวจีนที่เข้ามาทำการค้าในพื้นที่ นอกจากนี้ ยังมีบทบาทในการจัดการพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการทำธุรกิจ เช่น การปรับปรุงเส้นทางเข้าสู่สถานีรถไฟและการสร้างระบบโลจิสติกส์เบื้องต้นเพื่อสนับสนุนการขนส่งสินค้า

4. การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจรอบสถานีรถไฟ พื้นที่รอบสถานีรถไฟศรีสะเกษได้พัฒนาเป็นเขตพื้นที่เมืองใหม่ที่มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจ ชาวจีนที่เข้ามาในพื้นที่มักจะเริ่มต้นจากการเป็นทั้งผู้ถือกรรมสิทธิ์ และเจ้าของร้านค้า คนกลุ่มนี้ได้สร้างเครือข่ายการค้าที่แข็งแกร่ง โดยเฉพาะในด้านสินค้าเกษตร เช่น ข้าว อ้อย ข้าวโพด และมันสำปะหลัง ซึ่งเป็นพืชผลหลักของพื้นที่ ชาวจีนจะทำการรับซื้อสินค้าเกษตรจากชาวบ้านท้องถิ่น แล้วนำขึ้นรถไฟไปขายยังตลาดในกรุงเทพมหานคร หรือแม้กระทั่งส่งออกสินค้าไปยังประเทศเพื่อนบ้าน เช่น กัมพูชา การค้าขายรูปแบบนี้ทำให้พื้นที่รอบสถานีรถไฟกลายเป็นศูนย์กลางการค้าที่หลากหลาย มีการแลกเปลี่ยนสินค้านี้ระหว่างชาวบ้านท้องถิ่น ชาวจีน และพ่อค้าจากภายนอกพื้นที่

5. การสะสมทุนและการก่อกำเนิดทางเศรษฐกิจ ชาวจีนที่เข้ามาในเมืองศรีสะเกษไม่เพียงแต่ทำหน้าที่เป็นพ่อค้าคนกลางเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการสะสมทุนและพัฒนาธุรกิจให้มีขนาดใหญ่ขึ้น พวกเขาเริ่มจากการเปิดร้านค้าปลีกและค้าส่ง แล้วขยายกิจการไปสู่การลงทุนใน

กิจการอื่น ๆ เช่น การขนส่ง การจัดเก็บสินค้า และการผลิตสินค้าอุปโภคบริโภค การสะสมทุนนี้ทำให้ชาวจีนกลายเป็นกลุ่มที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจในพื้นที่ ควบคุมการค้าขายและการเคลื่อนย้ายสินค้าในระดับภูมิภาค นอกจากนี้ พวกเขายังมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงตลาดภายในประเทศกับตลาดภายนอก ทำให้เมืองศรีสะเกษกลายเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

6. ผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่น การเข้ามาของชาวจีนและพัฒนาการของตลาดรอบสถานีรถไฟส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นในหลายด้าน ประการแรก ชาวบ้านท้องถิ่นเริ่มปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิต จากการผลิตเพื่อบริโภคภายในครอบครัวมาสู่การผลิตเพื่อการค้าในตลาดที่ใหญ่ขึ้น ซึ่งส่งผลให้เกิดการพึ่งพาตลาดภายนอกมากขึ้น ประการที่สอง การค้าขายที่ขยายตัวสร้างแรงจูงใจให้ชาวบ้านเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรและสินค้าหัตถกรรม ทำให้เศรษฐกิจของชุมชนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ประการสุดท้าย การเข้ามาของชาวจีนยังส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างชาวบ้านท้องถิ่นและชาวจีน ซึ่งนำไปสู่การผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมอีสานในพื้นที่

7. บทบาทของนายกองเฮง แซ่ตั้ง ผู้ก่อตั้งถนนกองเฮง ถนนสายธุรกิจ หรือนายชุมเกษมพล เป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาทในการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีรถไฟศรีสะเกษ เป็นชาวจีนกลุ่มแรก ๆ ที่เข้ามาในพื้นที่และมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาพื้นที่ให้กลายเป็นศูนย์กลางการค้า โดยนายกองเฮงได้ดำเนินการขอเช่าพื้นที่จากวัดหลวงพ่อดำเพื่อสร้างห้องแถวและอาคารพาณิชย์ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างชุมชนการค้ารอบสถานีรถไฟ นอกจากนี้ เขายังมีบทบาทในการจัดการพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการทำธุรกิจ และสนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ เช่น การปรับปรุงเส้นทางเข้าสู่สถานีรถไฟและการสร้างระบบโลจิสติกส์เบื้องต้น

การกระจายตัวของชาวจีนในพื้นที่เมืองศรีสะเกษ โดยเฉพาะในบริเวณรอบสถานีรถไฟ เป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีนัยสำคัญ การเข้ามาของชาวจีนกลุ่มแรก ๆ ในปี พ.ศ. 2471 ได้สร้างชุมชนการค้าที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่ ตั้งแต่การสร้างอาคารพาณิชย์ การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจรอบสถานีรถไฟ ไปจนถึงการสะสมทุนและการก่อกำเนิดทางเศรษฐกิจในพื้นที่ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเข้ามาของชาวจีนไม่เพียงแต่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของเมืองศรีสะเกษเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นในระยะยาว

4.3.6 การพัฒนาตลาดและการค้าขายในบริเวณสถานีรถไฟศรีสะเกษ

บริเวณรายรอบสถานีรถไฟศรีสะเกษกลายเป็นตลาดการค้าที่สำคัญ ซึ่งเป็นจุดรวมของชาวบ้านท้องถิ่นที่นำสินค้าเกษตรและสินค้าหัตถกรรมมาขาย และชาวจีนที่เข้ามาทำการค้าใน

ฐานะพ่อค้าคนกลาง การค้าขายในพื้นที่นี้มีความหลากหลาย ตั้งแต่สินค้าเกษตรจนถึงสินค้าอุปโภคบริโภคที่นำเข้าจากภายนอก นอกจากนี้ ชาวจีนยังได้เปิดร้านค้าและโกดังสินค้าในบริเวณนี้ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างชาวบ้านท้องถิ่นและชาวจีนอย่างต่อเนื่อง การเข้ามาของชาวจีนและการพัฒนาการค้าในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ โดยเฉพาะในบริเวณสถานีรถไฟ ได้กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ สถานีรถไฟไม่เพียงแต่เป็นจุดเชื่อมต่อการขนส่งสินค้าเท่านั้น แต่ยังเป็นศูนย์กลางของการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและเศรษฐกิจระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับกลุ่มพ่อค้าชาวจีน การพัฒนาตลาดและการค้าขายในบริเวณนี้จึงเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับหลายมิติ ดังจะอธิบายในรายละเอียดต่อไปนี้¹⁴¹

1. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างตลาดจากท้องถิ่นสู่ระดับภูมิภาค ก่อนการมาถึงของรถไฟ เศรษฐกิจในเมืองศรีสะเกษมีลักษณะเป็นระบบตลาดแบบท้องถิ่นที่จำกัดอยู่ในวงแคบ ส่วนใหญ่เป็นการแลกเปลี่ยนสินค้าภายในชุมชนหรือระหว่างหมู่บ้านใกล้เคียง ผู้คนในพื้นที่มักผลิตสินค้าเกษตร เช่น ข้าว พืชไร่ และสินค้าหัตถกรรม เพื่อบริโภคภายในครอบครัวหรือใช้ในการแลกเปลี่ยนสินค้าที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต การค้าขายในระดับนี้มีขนาดเล็กและไม่มีการขยายตัวไปยังตลาดภายนอกมากนัก อย่างไรก็ตาม เมื่อรถไฟเข้ามาเชื่อมต่อเมืองศรีสะเกษกับเมืองอื่น ๆ ในประเทศไทย และประเทศเพื่อนบ้าน เช่น กัมพูชา สถานีรถไฟศรีสะเกษจึงกลายเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญ ชาวจีนที่เข้ามาในพื้นที่ได้เห็นโอกาสในการพัฒนาตลาดและเริ่มตั้งร้านค้าในบริเวณรอบสถานีรถไฟ พวกเขาเปิดร้านค้าปลีกและค้าส่ง นำเข้าสินค้าอุปโภคบริโภคจากกรุงเทพมหานครและเมืองอื่น ๆ มาจำหน่ายในพื้นที่ ขณะเดียวกันก็รวบรวมสินค้าเกษตรจากชาวบ้านในท้องถิ่นเพื่อส่งออกขายในตลาดภายนอก การเชื่อมโยงเหล่านี้ทำให้ตลาดในเมืองศรีสะเกษเติบโตจากตลาดท้องถิ่นขนาดเล็กไปสู่ตลาดระดับภูมิภาคที่มีความหลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น

2. บทบาทของชาวจีนในฐานะพ่อค้าคนกลาง ชาวจีนที่เข้ามาทำการค้าในเมืองศรีสะเกษมีบทบาทสำคัญในฐานะพ่อค้าคนกลาง (Middlemen) พวกเขาเป็นผู้เชื่อมโยงระหว่างชาวบ้านในท้องถิ่นกับตลาดภายนอก โดยชาวจีนมักจะตั้งร้านค้าในบริเวณใกล้สถานีรถไฟ ซึ่งเป็นจุดรวมของการขนส่งสินค้า พวกเขาซื้อสินค้าเกษตร เช่น ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง และข้าวโพด จากชาวบ้านในราคาที่เหมาะสม จากนั้นนำสินค้าเหล่านี้ขึ้นรถไฟเพื่อส่งออกไปขายในตลาดที่ใหญ่กว่า เช่น กรุงเทพมหานคร หรือแม้กระทั่งส่งออกนอกประเทศ นอกจากนี้ ชาวจีนยังนำเข้าสินค้าอุปโภคบริโภค

¹⁴¹ รายงานการประชุมกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ วันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2567 ณ ห้องประชุมเทศบาลเมืองศรีสะเกษ

ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นไม่สามารถผลิตได้เอง เช่น ผ้า เครื่องมือการเกษตร และเครื่องใช้ไฟฟ้า มาจำหน่ายในพื้นที่ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้าที่หลากหลายและตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนมากขึ้น

การเป็นพ่อค้าคนกลางของชาวจีนไม่เพียงแต่ช่วยเชื่อมโยงตลาดท้องถิ่นกับตลาดภายนอกเท่านั้น แต่ยังส่งผลให้เกิดการสะสมทุนและความเจริญรุ่งเรืองในกลุ่มชาวจีนเอง พวกเขาสามารถควบคุมกิจการการค้าส่วนใหญ่ในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการค้าส่ง การค้าปลีก หรือการเปิดโกดังสินค้า ซึ่งทำให้ชาวจีนกลายเป็นกลุ่มที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจในเมืองศรีสะเกษ

3. การพัฒนาพื้นที่บริเวณสถานีรถไฟ บริเวณสถานีรถไฟศรีสะเกษกลายเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว ชาวจีนที่เข้ามาในพื้นที่ได้เริ่มต้นโดยการขอเช่าพื้นที่จากวัดมหาพุทธารามเพื่อสร้างห้องแถวและอาคารพาณิชย์สำหรับการค้าขาย ถนนสายสำคัญที่เกิดขึ้นในบริเวณนี้ เช่น ถนนวงแหวน ถนนศรีสะเกษ และถนนราชการรถไฟ กลายเป็นศูนย์กลางของการค้าขายและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ พื้นที่เหล่านี้มีความหนาแน่นของประชากรชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานและประกอบอาชีพค้าขาย นอกจากนี้ การพัฒนาพื้นที่บริเวณสถานีรถไฟยังส่งผลให้เกิดการขยายตัวของชุมชนเมืองศรีสะเกษ ชาวบ้านในท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง เริ่มนำสินค้าเกษตรและสินค้าหัตถกรรมมาขายในบริเวณนี้ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้านี้ระหว่างชาวบ้านท้องถิ่นกับชาวจีนอย่างต่อเนื่อง ถนนสายสำคัญในบริเวณนี้จึงกลายเป็นตลาดที่มีความหลากหลายและพลุกพล่านไปด้วยผู้คนทั้งชาวบ้านในท้องถิ่นและชาวจีนที่เข้ามาทำการค้า

4. ผลกระทบต่อชาวบ้านในท้องถิ่น การพัฒนาตลาดและการค้าขายในบริเวณสถานีรถไฟส่งผลกระทบอย่างมากต่อชาวบ้านในท้องถิ่น ชาวบ้านที่เคยผลิตสินค้าเพื่อบริโภคภายในครอบครัวเริ่มปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิต โดยหันมาผลิตสินค้าเพื่อการค้าในท้องถิ่นแทน การค้าขายที่ขยายตัวนี้ส่งเสริมให้ชาวบ้านมีรายได้จากการขายผลผลิตทางการเกษตรและสินค้าหัตถกรรม ซึ่งสร้างแรงจูงใจให้เพิ่มผลผลิตเพื่อการค้าแทนการผลิตเพื่อยังชีพ นอกจากนี้ การค้าขายที่ขยายตัวยังส่งผลให้เกิดการจ้างงานในท้องถิ่น ชาวจีนจำนวนมากได้เปิดกิจการค้าปลีกและค้าส่ง ซึ่งต้องการแรงงานในการดำเนินงาน ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่มีโอกาสในการทำงานและมีรายได้เพิ่มขึ้น การค้าขายในบริเวณนี้จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ช่วยพัฒนาเศรษฐกิจในท้องถิ่นและส่งเสริมการเติบโตของเมืองศรีสะเกษ

5. การเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่นกับภูมิภาค การพัฒนาตลาดและการค้าขายในบริเวณสถานีรถไฟศรีสะเกษไม่เพียงแต่ส่งผลต่อเศรษฐกิจในท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังมีความสำคัญในการเชื่อมโยงเมืองศรีสะเกษกับภูมิภาคและประเทศเพื่อนบ้าน ชาวจีนที่เข้ามาทำการค้าในพื้นที่มี

เครือข่ายการค้าที่กว้างขวาง ทำให้สามารถเชื่อมโยงสินค้าเกษตรและสินค้าอุปโภคบริโภคจากเมืองศรีสะเกษไปยังตลาดภายนอกได้อย่างสะดวก ตัวอย่างเช่น การส่งออกข้าวและพืชผลทางการเกษตรไปยังกรุงเทพมหานคร หรือการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมไปยังประเทศเพื่อนบ้าน เช่น กัมพูชา การเชื่อมโยงเหล่านี้ทำให้เมืองศรีสะเกษกลายเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญในภูมิภาค

การพัฒนาตลาดและการค้าขายในบริเวณสถานีรถไฟศรีสะเกษเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับหลายมิติ ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างตลาดจากท้องถิ่นสู่ระดับภูมิภาค บทบาทของชาวจีนในฐานะพ่อค้าคนกลาง การพัฒนาพื้นที่บริเวณสถานีรถไฟ ผลกระทบต่อชาวบ้านในท้องถิ่น ไปจนถึงการเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่นกับภูมิภาค การพัฒนานี้ไม่เพียงแต่ส่งผลให้เศรษฐกิจในเมืองศรีสะเกษเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่ยังเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ช่วยสร้างเอกลักษณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่

4.3.7 การกุมอำนาจทางเศรษฐกิจของชาวจีนในเมืองศรีสะเกษ

การค้าขายที่ขยายตัวได้สร้างแรงจูงใจให้ชาวบ้านในพื้นที่เริ่มผลิตสินค้าเพื่อการค้าในตลาดที่ใหญ่ขึ้น แทนที่จะผลิตเพื่อบริโภคภายในครอบครัว การค้าขายยังส่งผลให้เกิดการจ้างงานในท้องถิ่นโดยชาวจีนจำนวนมากได้เปิดกิจการค้าปลีกและค้าส่ง ซึ่งต้องการแรงงานในการดำเนินงาน นอกจากนี้ ชาวจีนยังนำแนวคิดทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมาสู่ชุมชน เช่น การลงทุน การใช้เงินทุนในการขยายธุรกิจ และการจัดการการขนส่งสินค้าเพื่อสร้างผลกำไรสูงสุด ดังนั้นการเข้ามาของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษไม่เพียงแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในแง่ของการขยายตัวของการค้าขายและการพัฒนาตลาดใหม่ ๆ เท่านั้น แต่ยังส่งผลให้เกิดการกุมอำนาจทางเศรษฐกิจในพื้นที่อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในช่วงหลังจากการเชื่อมต่อทางรถไฟที่ทำให้เมืองศรีสะเกษกลายเป็นศูนย์กลางการค้าระหว่างภูมิภาคและประเทศเพื่อนบ้าน การสะสมทุน การควบคุมเครือข่ายการค้า และการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจที่แข็งแกร่งของชาวจีน ได้ทำให้สามารถครอบครองบทบาทสำคัญในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น¹⁴² โดย

¹⁴² นาย ภ. (สัมภาษณ์) ณ บริษัททีเอ็มซีปิซิโมเตอร์ จำกัด ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เวลา 13.30 น., นาย ฉ. (สัมภาษณ์) ณ ที่ว่าการเทศบาลเมืองศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2567 เวลา 13.30 น., นาย ธ. (สัมภาษณ์) ณ ที่ทำการสถานีบริการน้ำมันศาลเท็ก ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เวลา 10.30 น., นาย ต. (สัมภาษณ์) ณ ศาลว่าการองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2567 เวลา 10.00 น., นาย ข. (สัมภาษณ์) ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เวลา 10.30 น.

1. การสะสมทุนและการเติบโตทางธุรกิจ ชาวจีนที่เข้ามาในเมืองศรีสะเกษในช่วงแรก มักเริ่มต้นด้วยสถานะของกสิหรือกรรมกร ซึ่งเป็นแรงงานที่สนับสนุนการก่อสร้างและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การสร้างทางรถไฟและอาคารพาณิชย์ อย่างไรก็ตาม เมื่อระบบคมนาคมเริ่มสมบูรณ์และมีเส้นทางการค้าที่แน่นอน กลุ่มชาวจีนเหล่านี้ได้ใช้โอกาสในการลงทุนและพัฒนาธุรกิจของตนเอง โดยเฉพาะในด้านการค้าปลีกและค้าส่ง พวกเขามีความชำนาญในการจัดการเงินทุนและสามารถนำเงินกำไรจากการค้าไปลงทุนในกิจการใหม่ ๆ เช่น การเปิดร้านค้า การจัดตั้งโกดังสินค้า และการขนส่งสินค้าผ่านระบบราง

การสะสมทุนในระยะยาวทำให้ชาวจีนสามารถขยายเครือข่ายธุรกิจและครอบครองส่วนแบ่งทางการตลาดที่สำคัญในพื้นที่ ตัวอย่างหนึ่งคือการทำที่ชาวจีนกลายเป็นผู้นำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ เช่น เครื่องมือการเกษตร สินค้าอุปโภคบริโภค และวัสดุก่อสร้าง ซึ่งสินค้าเหล่านี้มีความต้องการสูงในหมู่บ้านท้องถิ่น นอกจากนี้ ชาวจีนยังมีบทบาทสำคัญในการส่งออกพืชผลทางการเกษตร เช่น ข้าว อ้อย ข้าวโพด และมันสำปะหลัง ไปยังตลาดภายนอก เช่น กรุงเทพมหานคร และประเทศเพื่อนบ้าน การดำเนินธุรกิจในลักษณะนี้ทำให้ชาวจีนมีรายได้จำนวนมากและสามารถสะสมทุนเพื่อขยายธุรกิจได้อย่างรวดเร็ว

2. การควบคุมเครือข่ายการค้า ชาวจีนที่เข้ามาทำการค้าในเมืองศรีสะเกษได้พัฒนาเครือข่ายการค้าที่กว้างขวางและมีประสิทธิภาพ โดยใช้ประโยชน์จากระบบรถไฟที่เชื่อมโยงเมืองศรีสะเกษกับเมืองอื่น ๆ ในประเทศไทย รวมถึงประเทศเพื่อนบ้าน เช่น กัมพูชา ชาวจีนมักจะทำการค้าแบบพ่อค้าคนกลาง (Middleman) โดยรับซื้อสินค้าจากชาวบ้านในราคาต่ำแล้วนำไปขายต่อในตลาดภายนอกในราคาที่สูงขึ้น การดำเนินธุรกิจในลักษณะนี้ทำให้ชาวจีนสามารถควบคุมเครือข่ายการค้าทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค นอกจากนี้ ชาวจีนยังมีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ทางธุรกิจกับกลุ่มพ่อค้าต่างชาติ เช่น พ่อค้าจากจีนแผ่นดินใหญ่และประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งช่วยให้พวกเขาสามารถนำเข้าสินค้าที่มีคุณภาพสูงและมีความต้องการในตลาดท้องถิ่น การควบคุมเครือข่ายการค้าที่กว้างขวางนี้ทำให้ชาวจีนกลายเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลในตลาดสินค้าทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค

3. การสร้างฐานะทางเศรษฐกิจ การสะสมทุนและความชำนาญในการค้าขายทำให้ชาวจีนสามารถสร้างฐานะทางเศรษฐกิจที่แข็งแกร่งในเมืองศรีสะเกษ พวกเขาไม่เพียงแต่เป็นเจ้าของร้านค้าและกิจการค้าส่งเท่านั้น แต่ยังมียบทบาทสำคัญในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เช่น การสร้างอาคารพาณิชย์ การจัดตั้งตลาด และการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีรถไฟให้กลายเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญ ชาวจีนยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างงานและกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น โดย

การจ้างแรงงานท้องถิ่นในกิจการของตนเอง เช่น ร้านค้า โกดังสินค้า และโรงงานขนาดเล็ก การจ้างงานนี้ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มรายได้ให้กับชาวบ้านท้องถิ่น แต่ยังส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวของตลาดในพื้นที่ นอกจากนี้ ชาวจีนยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนโดยการสนับสนุนกิจกรรมทางสังคม เช่น การบริจาคเงินเพื่อการกุศลและการสนับสนุนการก่อสร้างสถานที่สาธารณะ

4. ผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจ แม้ว่า การก่อกำเนิดทางเศรษฐกิจของชาวจีนจะนำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ แต่ก็ส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจในบางกรณี ชาวบ้านท้องถิ่นที่พึ่งพาการค้าขายกับชาวจีนมักตกอยู่ในสถานะที่เสียเปรียบ เนื่องจากชาวจีนมีอำนาจในการกำหนดราคาสินค้าและการควบคุมตลาด อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้ส่งผลให้เมืองศรีสะเกษกลายเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญในภูมิภาค และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่

การก่อกำเนิดทางเศรษฐกิจของชาวจีนในเมืองศรีสะเกษเป็นผลมาจากความสามารถในการสะสมทุน การควบคุมเครือข่ายการค้า และการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจที่แข็งแกร่ง ชาวจีนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและทำให้เมืองศรีสะเกษกลายเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญในภูมิภาค อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจนี้ก็ส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจในบางกรณี แต่โดยรวมแล้ว การเข้ามาของชาวจีนได้ส่งผลให้เมืองศรีสะเกษเติบโตและพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงเวลาดังกล่าว

4.3.8 การก่อกำเนิดทางเศรษฐกิจของชาวจีนในเมืองศรีสะเกษ

การเข้ามาของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษไม่เพียงแต่สร้างปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนเท่านั้น แต่ยังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงอำนาจทางเศรษฐกิจอย่างลึกซึ้ง การสะสมทุนและการควบคุมกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลักของชาวจีนทำให้พวกเขาสามารถก่อกำเนิดทางเศรษฐกิจในพื้นที่ได้อย่างมั่นคง กระบวนการเหล่านี้เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขหลายประการ เช่น การใช้ประโยชน์จากเส้นทางการคมนาคม การพัฒนาเครือข่ายธุรกิจ และการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

1. การสะสมทุนและการขยายธุรกิจ ชาวจีนที่เข้ามาในเมืองศรีสะเกษในช่วงแรก มักเริ่มต้นจากการเป็นผู้ประกอบการรายย่อย เช่น พ่อค้าคนกลางหรือเจ้าของร้านค้าปลีกเล็ก ๆ อย่างไรก็ตาม ด้วยความชำนาญในการค้าขายและความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากร ชาวจีนกลุ่มนี้

สามารถสะสมทุนได้อย่างรวดเร็ว¹⁴³ โดยเฉพาะเมื่อระบบรถไฟเริ่มเชื่อมโยงพื้นที่ศรีสะเกษเข้ากับตลาดภายนอก เช่น กรุงเทพมหานครและประเทศเพื่อนบ้าน การขนส่งสินค้าที่สะดวกขึ้นทำให้ชาวจีนสามารถขยายธุรกิจไปยังระดับค้าส่งและค้าปลีกในวงกว้างได้ อีกทั้งยังสามารถนำเข้าสินค้าที่มีคุณภาพสูงจากภายนอกมาจำหน่ายในท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวบ้านในพื้นที่ไม่สามารถทำได้เอง

การสะสมทุนนี้นำไปสู่การลงทุนในโครงการขนาดใหญ่ เช่น การสร้างโกดังสินค้า การเปิดร้านค้าที่หลากหลายประเภท และการจ้างแรงงานในท้องถิ่นเพื่อรองรับการขยายตัวของธุรกิจ ชาวจีนยังมีความสามารถในการจัดการเงินทุนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการลงทุนในกิจการที่มีศักยภาพในการสร้างผลกำไรสูง เช่น การค้าสินค้าเกษตรและสินค้าอุปโภคบริโภค¹⁴⁴

2. การควบคุมกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลัก เมื่อชาวจีนเริ่มมีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงมากขึ้น พวกเขาก็เริ่มก้าวเข้าสู่การควบคุมกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลักในพื้นที่ เช่น การเป็นพ่อค้าคนกลางในการซื้อขายสินค้าเกษตร การดำเนินธุรกิจค้าส่ง และการจัดการการขนส่งสินค้า¹⁴⁵ ชาวจีนมีบทบาทสำคัญในการรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร เช่น ข้าว อ้อย ข้าวโพด และมันสำปะหลังจากชาวบ้านในท้องถิ่น เพื่อนำไปจำหน่ายในตลาดภายนอก รวมถึงการนำสินค้าจากตลาดภายนอก เช่น สินค้าอุปโภคบริโภคและเครื่องมือการเกษตร มาจำหน่ายในท้องถิ่น การทำหน้าที่เป็นพ่อค้าคนกลางนี้ทำให้ชาวจีนมีอิทธิพลอย่างมากต่อราคาสินค้าและการกำหนดทิศทางการตลาดในพื้นที่ นอกจากนี้ ชาวจีนยังได้รับการยอมรับจากทั้งชาวบ้านในท้องถิ่นและภาครัฐในฐานะผู้มีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจของเมืองศรีสะเกษ ซึ่งทำให้พวกเขามีโอกาสในการขยายธุรกิจและสร้างเครือข่ายทางเศรษฐกิจที่แข็งแกร่งยิ่งขึ้น

3. การสร้างเครือข่ายธุรกิจ ชาวจีนมีความชำนาญในการสร้างเครือข่ายธุรกิจทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค เครือข่ายเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยสนับสนุนการเติบโตของธุรกิจของพวกเขาเอง แต่ยังช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับระบบเศรษฐกิจโดยรวมในพื้นที่ ด้วยเหตุนี้ ชาวจีนจึงกลายเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงตลาดภายในเมืองศรีสะเกษกับตลาดภายนอก เช่น กรุงเทพมหานคร และประเทศเพื่อนบ้าน เช่น กัมพูชา การสร้างเครือข่ายธุรกิจของชาวจีนยังช่วยให้

¹⁴³ Lockard, Craig A. (2013). "Chinese migration and settlement in Southeast Asia before 1850: Making fields from the sea." *History Compass* 11, no. 9 765-781.

¹⁴⁴ Montesano, Michael J. (2001). "Left behind by the boom: Chinese merchants in Provincial Thailand in the era of rapid economic growth." In *Alternate Identities*, pp. 137-168. Brill.

¹⁴⁵ Ueda, Yoko. (1995). *Local economy and entrepreneurship in Thailand: a case study of Nakhon Ratchasima*. Kyoto University Press,

พวกเขาสามารถเข้าถึงแหล่งทุนและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่จำเป็นสำหรับการขยายธุรกิจ นอกจากนี้ ชาวจีนยังมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น ซึ่งทำให้พวกเขาสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชาวบ้านในพื้นที่และภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ¹⁴⁶

4. ผลกระทบต่อชาวบ้านในท้องถิ่น การเข้ามาของชาวจีนจะส่งผลให้เศรษฐกิจของเมืองศรีสะเกษเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่ก็ส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจในบางกรณี ชาวบ้านในท้องถิ่นที่ขาดประสบการณ์และความชำนาญในการค้าขายมักตกอยู่ในสถานะของผู้ผลิตสินค้าเกษตรที่ต้องพึ่งพาชาวจีนในการขายสินค้า ทำให้ชาวจีนมีอิทธิพลอย่างมากต่อราคาสินค้าและการกำหนดเงื่อนไขของการค้าขาย อย่างไรก็ตาม การค้าขายที่ขยายตัวยังส่งผลให้ชาวบ้านในท้องถิ่นมีโอกาสในการเพิ่มรายได้จากการขายผลผลิตทางการเกษตรและสินค้าหัตถกรรม ซึ่งช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของพวกเขา นอกจากนี้ การจ้างงานในธุรกิจของชาวจีนยังเปิดโอกาสให้ชาวบ้านในพื้นที่มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการทำงานในร้านค้าหรือโกดังสินค้า ดังนั้นในระยะยาว ชาวจีนที่เข้ามาทำการค้าในเมืองศรีสะเกษได้กลายเป็นกลุ่มที่กุมอำนาจทางเศรษฐกิจในพื้นที่อย่างมั่นคง พวกเขาไม่เพียงแต่ควบคุมกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลัก เช่น การค้าสินค้าเกษตรและสินค้าอุปโภคบริโภค แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เช่น การสร้างตลาด การจัดการการขนส่งสินค้า และการเชื่อมโยงตลาดภายในประเทศกับตลาดภายนอก การกุมอำนาจทางเศรษฐกิจของชาวจีนในเมืองศรีสะเกษยังสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัวและพัฒนาตัวเองให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจในท้องถิ่น ซึ่งทำให้พวกเขาสามารถดำรงอยู่และเติบโตในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

4.4 เจ็อนไขด้านประชากรและชาติพันธุ์สัมพันธ์

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษเป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนถึงบทบาทสำคัญของเจ็อนไขด้านประชากรและชาติพันธุ์ในการขับเคลื่อนกระบวนการกลายเป็นเมือง (urbanization) ของพื้นที่ การศึกษาโครงสร้างประชากรในช่วงเวลาต่าง ๆ โดยเฉพาะก่อนและหลังการเข้ามาของระบบราง (รถไฟ) แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพของประชากร ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่อย่างลึกซึ้ง ในอดีต ประชากรในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษมีลักษณะเป็นชุมชนขนาดเล็กที่พึ่งพาเกษตรกรรมและการค้าขายท้องถิ่นเป็นหลัก พร้อมทั้งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมจาก

¹⁴⁶ Lockard, Craig A. (2013). "Chinese migration and settlement in Southeast Asia before 1850: Making fields from the sea." *History Compass* 11, no. 9 765-781.

กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เช่น ไทย ลาว กูยหรือส่วย และเขมร ที่อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติ อย่างไรก็ตาม การเข้ามาของระบบรางในช่วงปลายสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นได้กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ โดยเฉพาะการเข้ามาของชาวจีนในฐานะผู้ประกอบการและพ่อค้า ซึ่งไม่เพียงแต่เพิ่มจำนวนประชากรในพื้นที่ แต่ยังนำเอาทักษะทางการค้า เทคโนโลยี และเครือข่ายธุรกิจใหม่ ๆ เข้ามาเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่เศรษฐกิจท้องถิ่น

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรยังส่งผลต่อการขยายตัวของเมือง การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของชุมชนที่ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนและท้องถิ่น ขณะเดียวกัน คนรุ่นใหม่ที่เคลื่อนย้ายเข้ามาในเมืองเพื่อศึกษาและทำงานก็มีบทบาทสำคัญในการผลักดันการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ทำให้เมืองศรีสะเกษเริ่มมีความทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของประชากรในยุคปัจจุบัน ดังนั้น การศึกษาเงื่อนไขด้านประชากรและชาติพันธุ์ในกระบวนการสร้างเมืองศรีสะเกษจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ช่วยให้เราเข้าใจบริบทของการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่อย่างรอบด้าน ทั้งในแง่ของการพัฒนาเศรษฐกิจ การสร้างความเข้มแข็งทางสังคม และการอนุรักษ์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่การวางแนวทางการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืนและเป็นธรรมในอนาคต โดยสามารถอธิบายในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรก่อนการเข้ามาของรถไฟ โครงสร้างประชากรในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษก่อนการเข้ามาของระบบราง (รถไฟ) เป็นประเด็นสำคัญที่สะท้อนถึงลักษณะของชุมชนท้องถิ่นในอดีต ตามข้อมูลจากแหล่งอ้างอิงทางประวัติศาสตร์และการศึกษาเชิงสังคมศาสตร์ พบว่าประชากรในช่วงเวลานี้อาศัยหลักเป็นเกษตรกรรมและการค้าขายขนาดเล็ก โดยชุมชนมีลักษณะเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งทางสังคมและความสามารถในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น ชาวไทย ลาว กูยหรือส่วย และเขมร อาศัยอยู่ร่วมกัน แต่การเข้าถึงบริการพื้นฐาน เช่น การศึกษาและสาธารณสุข ยังคงมีข้อจำกัดอย่างมาก เนื่องจากทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ยังไม่เพียงพอ ทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนยังอยู่ในระดับที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองเป็นหลัก¹⁴⁷

2. ผลกระทบของการเดินรถไฟและการเข้ามาของชาวจีน การเข้ามาของระบบราง (รถไฟ) ในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง

¹⁴⁷ Paik, Christopher, and Jessica Vechbanyongratana. "Reform, Rails, and Rice: Political Railroads and Local Development in Thailand." *The Journal of Economic History* 84, no. 3 (2024): 807-837.

ประชากรและเศรษฐกิจในพื้นที่ การเดินรถไฟไม่เพียงแค่ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมเท่านั้น แต่ยังเปิดโอกาสให้เกิดการเคลื่อนย้ายประชากรอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการเข้ามาของชาวจีนในฐานะผู้ประกอบการและพ่อค้าที่นำเอาทักษะทางการค้าและการบริหารจัดการธุรกิจเข้ามาสู่พื้นที่

ชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตเมืองศรีสะเกษได้สร้างชุมชนใหม่ที่ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนและท้องถิ่น ซึ่งนำไปสู่การขยายตัวของประชากรจีนในพื้นที่ และเพิ่มความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในชุมชน เมื่อก่อนหน้านี้ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทย แต่หลังจากการเข้ามาของชาวจีน ได้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมที่สำคัญ เช่น การเปิดร้านอาหาร การค้าขายสินค้าจำพวกเครื่องใช้และสินค้าเกษตร ตลอดจนการพัฒนาตลาดท้องถิ่นให้เจริญเติบโตมากขึ้น นอกจากนี้ การเข้ามาของชาวจีนยังส่งผลต่อเศรษฐกิจในพื้นที่อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการสร้างงานใหม่ ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของตลาด และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ทั้งนี้ ชาวจีนมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของเศรษฐกิจท้องถิ่นผ่านการลงทุนในธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก รวมถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่รองรับการขยายตัวของเมือง¹⁴⁸

3. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของเมือง¹⁴⁹ การเปลี่ยนแปลงทางประชากรและการเข้ามาของชาวจีนได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการเกิดชุมชนใหม่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ซึ่งส่งเสริมการเรียนรู้และปรับตัวระหว่างวัฒนธรรมทั้งสองกลุ่ม ชาวจีนและชาวไทยเริ่มมีการผสมผสานวิถีชีวิต การทำงาน และการค้าขาย จนกลายเป็นเอกลักษณ์ใหม่ของเมืองศรีสะเกษที่สะท้อนถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม นอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจแล้ว การเข้ามาของชาวจีนยังส่งผลต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ เช่น การขยายตัวของถนนสายใหม่ การสร้างอาคารพาณิชย์ และการพัฒนาสถานที่สาธารณะ เพื่อรองรับความต้องการของประชากรที่เพิ่มขึ้น ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของชาวจีนในฐานะผู้ขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองในหลายมิติ

¹⁴⁸ Pomlaktong, Narong, and Sumet Ongkittikul. (2008). "Infrastructure development in Thailand." *International Infrastructure Development in Asia: Towards Balanced Regional Development and Integration*.

¹⁴⁹ Davis, Joseph E. (2017). *Identity and social change*. Routledge.

4. บทบาทของคนรุ่นใหม่ในกระบวนการพัฒนาเมือง¹⁵⁰ คนรุ่นใหม่ในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและการพัฒนาเมืองให้ทันสมัยมากขึ้น กลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ย้ายเข้ามาในเมืองเพื่อศึกษาและทำงานมีแนวโน้มที่จะส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจในภาคบริการและอุตสาหกรรมมากขึ้น ซึ่งแตกต่างจากภาคเกษตรกรรมที่เคยเป็นแกนหลักของเศรษฐกิจในอดีต

คนรุ่นใหม่มีแนวคิดและค่านิยมที่แตกต่างจากคนรุ่นก่อน โดยเฉพาะในด้านการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสาร พวกเขาแสดงออกผ่านการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมือง ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการตัดสินใจและการบริหารจัดการเมือง ทั้งคนไทยเชื้อสายจีนและคนท้องถิ่นรุ่นใหม่ได้ร่วมมือกันในการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นใหม่ อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนย้ายของประชากรรุ่นใหม่ ทั้งการย้ายเข้ามาในเมืองและการย้ายออกไปยังเมืองใหญ่ อาจส่งผลต่อโครงสร้างประชากรและวิถีชีวิตในพื้นที่ ทำให้เกิดความท้าทายในการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมและการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่คนรุ่นต่อไป

บทบาทของประชากรและชาติพันธุ์ในกระบวนการสร้างเมือง พบว่าเงื่อนไขด้านประชากรและชาติพันธุ์มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ การเข้ามาของชาวจีนและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรภายหลังการเข้ามาของระบบราง (รถไฟ) ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในพื้นที่อย่างมีนัยสำคัญทั้งนี้ การบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม โดยคำนึงถึงความต้องการและศักยภาพของทั้งคนไทยเชื้อสายจีนและคนท้องถิ่น จะเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาเมืองศรีสะเกษให้เติบโตอย่างยั่งยืนและมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและส่งเสริมการพัฒนาในหลายมิติในอนาคต

4.5 เงื่อนไขด้านสังคมและวัฒนธรรม

กระบวนการสร้างเมือง (urbanization) ในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษไม่เพียงถูกขับเคลื่อนโดยเงื่อนไขทางเศรษฐกิจหรือโครงสร้างพื้นฐานเท่านั้น แต่ยังได้รับอิทธิพลอย่างลึกซึ้งจากเงื่อนไขด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนผ่านการเปลี่ยนแปลงทางประชากร การรวมกลุ่มของชุมชนพหุวัฒนธรรม และการปรับตัวของนโยบายท้องถิ่นเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ดังนั้น

¹⁵⁰ Carmon, Naomi. (1999). "Three generations of urban renewal policies: analysis and policy implications." *Geoforum* 30, no. 2. 145-158.

การศึกษาเงื่อนไขด้านสังคมและวัฒนธรรมในกระบวนการพัฒนาเมืองศรีสะเกษ เพื่อแสดงให้เห็นว่าการผสมผสานระหว่างความหลากหลายทางชาติพันธุ์ การเมืองท้องถิ่น และวัฒนธรรมชุมชน ส่งผลต่อรูปแบบการขยายตัวของเมืองอย่างไร โดยศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

4.5.1 เงื่อนไขด้านสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษมีบทบาทสำคัญในการกำหนดกระบวนการสร้างความเป็นเมือง (Urbanization) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของเมืองขนาดกลางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เมืองศรีสะเกษซึ่งเดิมเป็นพื้นที่ชนบท มีลักษณะของชุมชนที่ผูกพันกับวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา การขยายตัวของเมืองและการเติบโตทางเศรษฐกิจได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและบทบาทของชุมชนในพื้นที่ บทความนี้จะวิเคราะห์เงื่อนไขด้านสังคมที่ส่งผลต่อกระบวนการสร้างความเป็นเมือง โดยเน้นไปที่ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร , บทบาทของชุมชน , และ ความเหลื่อมล้ำทางสังคม พร้อมกับการอ้างอิงงานวิจัยและบทความวิชาการจากฐานข้อมูลต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการอธิบายในเชิงลึก

1. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเป็นหนึ่งในเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลต่อกระบวนการสร้างความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ การย้ายถิ่นฐานของประชากรจากชนบทเข้าสู่เมืองเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในหลายพื้นที่ของประเทศไทย โดยเฉพาะในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการลงทุนในภาคธุรกิจมากขึ้น¹⁵¹

ผลการสำรวจจำนวนประชากรในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกลุ่มประชากรที่มีอายุน้อยที่ต้องการโอกาสในการทำงานและการศึกษาในเมือง ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของชุมชนเมืองและทำให้โครงสร้างประชากรในพื้นที่มีความหลากหลายมากขึ้น นอกจากนี้ การย้ายถิ่นฐานยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะครอบครัว จากครอบครัวขยาย (Extended Family) ในชนบทไปสู่ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) ในเมือง ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบการใช้ชีวิตและค่านิยมของประชากรในพื้นที่¹⁵²

¹⁵¹ Sopranzetti, Claudio. "Burning red desires: Isan migrants and the politics of desire in contemporary Thailand." *South East Asia Research* 20, no. 3 (2012): 361-379.

¹⁵² นาย ฉ. (สัมภาษณ์) ณ ที่ว่าการเทศบาลเมืองศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2567 เวลา 13.30 น.

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรยังส่งผลกระทบต่อแรงงานในเมืองศรีสะเกษ กล่าวคือ ประชากรวัยทำงานที่ย้ายเข้ามาในเมืองมักจะประกอบอาชีพในภาคการค้า การบริการ และการก่อสร้าง ซึ่งเป็นภาคเศรษฐกิจหลักที่สนับสนุนการพัฒนาเมือง อย่างไรก็ตาม การเพิ่มขึ้นของประชากรในเมืองยังนำมาซึ่งความท้าทาย เช่น การขาดแคลนที่อยู่อาศัย การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการบริหารจัดการระบบสาธารณสุขปโภค ซึ่งเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข เพื่อรองรับการเติบโตของเมืองในอนาคต¹⁵³

2. บทบาทของชุมชน ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษมีบทบาทสำคัญในการรักษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากกระบวนการสร้างความ เป็นเมือง แม้ว่าการพัฒนาเมืองจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะทางกายภาพและโครงสร้าง สังคม แต่ชุมชนในพื้นที่ยังคงเป็นแกนหลักในการอนุรักษ์เอกลักษณ์ของเมืองศรีสะเกษ¹⁵⁴ ตัวอย่างหนึ่งที่ชัดเจนคือ การจัดกิจกรรมประเพณีท้องถิ่น เช่น งานเทศกาลดอกคำءวนบาน งานตรุษจีน งาน จี๊วและงานสงกรานต์ เป็นต้น ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมอีสานและเป็นส่วนหนึ่งของวิถี ชีวิตในชุมชน กิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือในการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ยังเป็นแหล่ง รายได้ที่สำคัญสำหรับชุมชน โดยเฉพาะจากการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นในช่วงเทศกาล¹⁵⁵

นอกจากนี้ ชุมชนในเมืองศรีสะเกษยังมีบทบาทในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนใน กระบวนการพัฒนาเมือง ตัวอย่างเช่น การจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และสังคมในพื้นที่ การมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะนี้ช่วยสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและความ รับผิดชอบต่อการพัฒนาเมือง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความยั่งยืนของกระบวนการสร้างความ เป็นเมือง¹⁵⁶

¹⁵³ Chamaratana, Thanapauge, Dasri, Rasita, Phongsiri, Monchai, Phatchaney, Kritsada, and Muangsri, Patchanee. "Changing of Urban Society: The Impact of Urban Development Projects on the Isan Urban Poor People." *Local Administration Journal*, vol. 17, no. 2, April–June 2024, pp. 171–187. © College of Local Administration, Khon Kaen University.

¹⁵⁴ Phang Kosal, ศิริพน โปธิอาภา, เอกพงษ์ วงศ์คามจันทร์ และ จำเริญ อุ่นแก้ว. "การมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการพัฒนาชุมชนของตำบลสวายปรอเตียล อำเภอสระอาง จังหวัดกันดาล ราชอาณาจักรกัมพูชา." *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ*, ปีที่ 12, ฉบับที่ 3, กันยายน-ธันวาคม 2561.

¹⁵⁵ ดนุสรณ์ กาญจนวงศ์, สันติ ศรีสวนแดง และ วิรัชต์ สุปัญญา. "การขับเคลื่อนงานพัฒนามาตรฐาน ปฏิสัมพันธ์ของอาสาสมัครชุมชน." *SDU Research Journal*, ปีที่ 14, ฉบับที่ 1, มกราคม-เมษายน 2561.

¹⁵⁶ นาย ก.(สัมภาษณ์) ณ หอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริ วุฒิ วรณทอง วันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2567 เวลา 10.00 น.

3. ความเหลื่อมล้ำทางสังคม แม้ว่าการพัฒนาเมืองจะนำประโยชน์มาสู่ชุมชนในหลายด้าน แต่ก็ยังมีประเด็นเรื่องความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่ต้องได้รับการจัดการในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ความเหลื่อมล้ำนี้สามารถแบ่งออกเป็นสองด้านหลัก ได้แก่ ความแตกต่างระหว่างกลุ่มคนที่สามารถปรับตัวได้และกลุ่มคนที่ถูกทิ้งไว้ข้างหลัง และ ความเหลื่อมล้ำในด้านทรัพยากรและการเข้าถึงโอกาส

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มประชากรที่สามารถปรับตัวได้ในกระบวนการสร้างความเป็นเมืองมักจะเป็นกลุ่มที่มีการศึกษาสูง มีความสามารถในการแข่งขันในตลาดแรงงาน และมีทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่เพียงพอ ขณะที่กลุ่มประชากรที่ถูกทิ้งไว้ข้างหลังมักจะเป็นผู้สูงอายุ เด็ก และผู้ที่อาศัยในพื้นที่ชนบทใกล้เคียงที่ย้ายเข้ามาในเมืองโดยไม่มีทักษะที่เหมาะสม ส่งผลให้พวกเขาเผชิญกับปัญหาการว่างงานหรือการทำงานในตำแหน่งที่มีรายได้ต่ำ¹⁵⁷ นอกจากนี้ ความเหลื่อมล้ำในด้านทรัพยากรและการเข้าถึงโอกาสยังเป็นปัญหาสำคัญในเมืองศรีสะเกษ ตัวอย่างเช่น การกระจายทรัพยากรสาธารณสุขไม่ทั่วถึง เช่น น้ำสะอาดและไฟฟ้า อาจไม่ครอบคลุมถึงชุมชนที่อยู่นอกเขตเทศบาลหลัก ส่งผลให้กลุ่มประชากรที่อาศัยในพื้นที่เหล่านี้ประสบปัญหาในการดำรงชีวิตประจำวัน

4.5.2 เจาะลึกด้านวัฒนธรรม

วัฒนธรรมถือเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการสร้างเอกลักษณ์ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น ซึ่งเงื่อนไขทางวัฒนธรรมเหล่านี้สามารถส่งเสริมความเป็นเมืองได้ในหลายมิติดังนี้

1. ความหลากหลายทางวัฒนธรรมกับการขับเคลื่อนความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษซึ่งเป็นพื้นที่ที่สะท้อนให้เห็นถึงพลังแห่งความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผลมาจากการอพยพของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะชาวจีนและชุมชนอื่น ๆ ที่เข้ามาตั้งรกรากในบริเวณนี้ การรวมตัวของคนจากหลายภูมิหลังไม่เพียงสร้างความหลากหลายทางประชากรเท่านั้น แต่ยังก่อให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่กลายเป็นพื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนความเป็นเมือง (Urbanization) ของพื้นที่อย่างมีเอกลักษณ์¹⁵⁸

¹⁵⁷ ฉัฐวัฒน์ ชัชวาลย์ (2024). "ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย: ความท้าทายและการปรับตัวสู่ความเท่าเทียม." *วารสารสังคมศึกษาปริทรรศน์*, 1(1), 99-114.

¹⁵⁸ Shahani, F. (2023). *Representing cultural diversity in urban spaces and planning regulations for sustainable cities* (pp. 171–182). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781800372030.00022>

ประวัติศาสตร์การอพยพของชาวจีนและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ สู่ศรีสะเกษนั้น เริ่มต้นตั้งแต่ช่วงปลายสมัยรัตนโกสินทร์เป็นต้นมา กลุ่มคนเหล่านี้นำวัฒนธรรม ภาษา ประเพณี และทักษะเฉพาะตัวมาด้วย เช่น ความชำนาญในการค้าขายของชาวจีน หรือภูมิปัญญาการทำเกษตรกรรมของชาวอีสาน การอยู่ร่วมกันของกลุ่มวัฒนธรรมต่าง ๆ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ทั้งในด้านวิถีชีวิต การทำงาน และความเชื่อ จนก่อเกิดเป็นวัฒนธรรมแบบ "พหุลักษณะ" ที่ผสมผสานองค์ประกอบท้องถิ่นกับต่างถิ่นเข้าไว้ด้วยกัน เช่น การรับประทานอาหารที่รวมรสชาติของอีสานและจีน การใช้ภาษาถิ่นควบคู่กับภาษาจีนกลางในชุมชนเก่า และสถาปัตยกรรมที่ประยุกต์รูปแบบจีนเข้ากับศิลปะพื้นบ้าน

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมนี้ส่งผลโดยตรงต่อการสร้างเอกลักษณ์ของเมืองศรีสะเกษ งานเทศกาลต่าง ๆ ที่ผสมผสานพิธีกรรมอีสานกับการแสดงศิลปะจีน หรือชุมชนจีนโบราณที่สะท้อนวิถีชีวิตการค้าของชาวจีน เป็นตัวอย่างของเอกลักษณ์ที่ดึงดูดผู้คนจากภายนอกให้มาเยือนและลงทุนในพื้นที่ นอกจากนี้ การแสดงออกทางวัฒนธรรมยังช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ของเมืองให้เป็นที่ศูนย์กลางการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจที่มีความเฉพาะตัวในภูมิภาค

การแลกเปลี่ยนความคิดและนวัตกรรมเป็นอีกมิติสำคัญที่เกิดจากความหลากหลายทางวัฒนธรรม ชาวจีนที่มีความรู้ด้านการค้าได้นำระบบเศรษฐกิจแบบใหม่มาปรับใช้ในท้องถิ่น เช่น การจัดตั้งร้านค้าปลีกและตลาดสด ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาธุรกิจท้องถิ่นให้เติบโต ส่วนชาวอีสานที่มีทักษะด้านการเกษตรได้ผสมผสานกับเทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่จากกลุ่มอพยพ ทำให้เกิดนวัตกรรมด้านการเกษตร เช่น การปลูกพืชเศรษฐกิจแบบผสมผสาน การแลกเปลี่ยนความรู้เช่นนี้ไม่เพียงเพิ่มประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ แต่ยังสร้างเครือข่ายสังคมที่แข็งแกร่งผ่านการร่วมมือกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์

ด้านการพัฒนาธุรกิจ ชาวจีนถือเป็นกลุ่มสำคัญที่ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่นผ่านการเปิดร้านค้าและกิจการขนาดเล็ก ซึ่งกระจายอยู่ทั่วเมืองศรีสะเกษ ความหลากหลายทางทักษะของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ยังส่งผลให้เศรษฐกิจของเมืองมีความยืดหยุ่น เช่น การผลิตหัตถกรรมพื้นเมือง การค้าส่งสินค้าเกษตร และบริการด้านการเงินแบบดั้งเดิม (เช่น เงินกู้ยืมในระบบ) ที่ตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สุดท้าย ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญต่อกระบวนการความเป็นเมืองของศรีสะเกษ การเติบโตของประชากรและกิจกรรมทางเศรษฐกิจส่งผลให้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ระบบสาธารณสุข และพื้นที่สาธารณะที่รองรับการขยายตัวของเมือง นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายทางสังคมที่แข็งแกร่งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ยังช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมือง ทั้งในรูปแบบของการทำงานร่วมกันในโครงการชุมชนและการสนับสนุนนโยบายท้องถิ่น ดังนั้นความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความเป็นพหุวัฒนธรรมของเขตเทศบาล

เมืองศรีสะเกษไม่เพียงสร้างเอกลักษณ์ที่โดดเด่นให้กับเมืองเท่านั้น แต่ยังเป็นเงื่อนไขหลักที่ขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกมิติ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และกายภาพ การผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับวัฒนธรรมอพยพได้สร้างรากฐานที่มั่นคงสำหรับการเติบโตอย่างยั่งยืน และเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนว่า "ความแตกต่าง" สามารถกลายเป็นพลังสำคัญในการสร้างเมืองให้ก้าวหน้าได้เมื่อมีการบูรณาการอย่างสร้างสรรค์¹⁵⁹

2. การอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น: หัวใจสำคัญในการพัฒนาความเป็นเมือง วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางภูมิปัญญาที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์และความเป็นตัวตนของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ การอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น ประเพณีบุญบั้งไฟ วิถีชีวิตแบบอีสาน และงานเทศกาลต่าง ๆ ไม่เพียงแต่เป็นการรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองในหลายมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการท่องเที่ยว เศรษฐกิจ และความภาคภูมิใจของประชาชน¹⁶⁰

การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมไม่ใช่เพียงแค่การรักษาประเพณีหรือวิถีชีวิตไว้ในรูปแบบดั้งเดิมเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการปรับตัวให้วัฒนธรรมสามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม เช่น การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเผยแพร่วัฒนธรรมผ่านสื่อดิจิทัล หรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมที่สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ การอนุรักษ์ในลักษณะนี้จะช่วยให้วัฒนธรรมพื้นบ้านไม่ถูกมองว่าเป็นเรื่อง "โบราณ" แต่เป็นส่วนหนึ่งของความสร้างสรรค์ที่ยังคงมีชีวิตชีวาและมีคุณค่าต่อสังคม นอกจากนี้ การอนุรักษ์วัฒนธรรมยังช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่นให้กับประชาชน การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นการเตรียมงาน การแสดง หรือการสนับสนุนด้านทรัพยากร จะทำให้ประชาชนรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเมือง และมีบทบาทสำคัญในการรักษาเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเอาไว้ ความรู้สึกนี้จะกลายเป็นแรงผลักดันให้พวกเขาตั้งใจทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาเมืองในระยะยาว โดยเน้นไปที่ความยั่งยืนและการพัฒนาที่สมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ดังนั้น การอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นจึงไม่ใช่เพียงเป็นการรักษาคุณค่าในอดีต แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างอนาคตที่สดใสให้กับเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ การผสมผสานระหว่างการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและการพัฒนาเมืองอย่างสร้างสรรค์ จะช่วยให้เมืองศรีสะเกษ

¹⁵⁹ Oliveira, N. (2015). *Producing interculturality: repertoires, strategies and spaces*. 17(1), 129–143. <https://ciencia.iscte-iul.pt/id/ci-pub-26062>

¹⁶⁰ Theodora, Y. (2020). Cultural heritage as a means for local development in Mediterranean historic cities—The need for an urban policy. *Heritage*, 3(2), 152-175.

เกษกลายเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมที่ทั้งน่าอยู่และน่าสนใจสำหรับคนทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นคนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยว หรือผู้ลงทุนจากภายนอก

3. วัฒนธรรม: รากฐานสำคัญในการสร้างเอกลักษณ์และความเป็นเมืองของศรีสะเกษ วัฒนธรรมเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ช่วยกำหนดเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเมืองศรีสะเกษ และทำให้เมืองนี้มีความโดดเด่นแตกต่างจากเมืองอื่น ๆ ในประเทศหรือภูมิภาคเดียวกัน เอกลักษณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นจากคุณลักษณะทางวัฒนธรรมที่หลากหลายและไม่เหมือนใคร เช่น ประเพณีท้องถิ่น ภาษา พิธีกรรม และวิถีชีวิตประจำวันของผู้คนในพื้นที่ การมีเอกลักษณ์ที่ชัดเจนนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้เมืองศรีสะเกษเป็นที่รู้จักในวงกว้าง แต่ยังส่งผลเชิงบวกต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว

หนึ่งในตัวอย่างที่ชัดเจนของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมืองศรีสะเกษคือ “ประเพณีบุญบั้งไฟ” ซึ่งเป็นเทศกาลที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวอีสาน เทศกาลบุญบั้งไฟไม่ได้เป็นเพียงงานเฉลิมฉลองที่แสดงออกถึงความเชื่อทางศาสนา แต่ยังเป็นภาพสะท้อนของสามัคคีและการร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชน เทศกาลนี้กลายเป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญที่ช่วยโปรโมตเมืองศรีสะเกษในฐานะเมืองแห่งวัฒนธรรมและประเพณี และดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วทุกสารทิศ นอกจากนี้ การผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมไทย-จีนในเมืองศรีสะเกษ ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาหาร การค้าขาย หรือสถาปัตยกรรมแบบจีน ก็เป็นอีกหนึ่งเอกลักษณ์ที่ทำให้เมืองนี้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรต่อผู้มาเยือน

การใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างภาพลักษณ์ของเมือง (City Branding) เป็นอีกหนึ่งแนวทางที่ช่วยส่งเสริมความเป็นเมืองของศรีสะเกษได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น การจัดงานเทศกาลหรือกิจกรรมวัฒนธรรม เช่น เทศกาลบุญบั้งไฟหรืองานเฉลิมฉลองวันตรุษจีน ไม่เพียงแต่ช่วยสร้างความคึกคักให้กับเมือง แต่ยังดึงดูดนักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้ามาเยือน ทำให้เศรษฐกิจในพื้นที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การออกแบบอาคารหรือโครงสร้างพื้นฐานที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์ท้องถิ่น เช่น ศาลเจ้าแบบจีนหรือวัดพุทธที่มีลวดลายศิลปะอีสาน ก็ช่วยเสริมภาพลักษณ์ของเมืองให้ดูมีเสน่ห์และน่าสนใจ ถนนสายวัฒนธรรมที่ตกแต่งด้วยศิลปะพื้นบ้านหรือตลาดที่มีการออกแบบให้ดูเหมือนย้อนยุค ก็สามารถดึงดูดผู้คนให้เข้ามาเยี่ยมชมและใช้จ่ายในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี¹⁶¹

นอกจากนี้ การส่งเสริมผลิตภัณฑ์วัฒนธรรม (Cultural Products)¹⁶² เช่น สินค้าหัตถกรรมผ้าไหม หรืออาหารท้องถิ่น ก็เป็นอีกหนึ่งเงื่อนไขสำคัญที่ช่วยสร้างรายได้ให้กับท้องถิ่น และทำให้เมืองศรีสะเกษกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้สนใจในวัฒนธรรมและงานฝีมือ การนำผลิตภัณฑ์

¹⁶¹ นพดล ชุมภูวิลาสและกฤษณ์ท แสนทวี. (2022). การสร้างแบรนด์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน. *MCU Haripunchai Review*, 6(2), 127-141.

¹⁶² Scafidi, S. (2001). Intellectual property and cultural products. *BUL Rev.*, 81, 793.

วัฒนธรรมไปใช้ในแคมเปญการตลาด เช่น การทำของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว ยังช่วยเสริมภาพลักษณ์ของเมืองให้โดดเด่นยิ่งขึ้น

ผลกระทบของการสร้างเอกลักษณ์และภาพลักษณ์ของเมืองนั้นมีหลายมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของการดึงดูดการลงทุน เมื่อเมืองศรีสะเกษมีภาพลักษณ์ที่ดีและโดดเด่น จะทำให้นักลงทุนทั้งในและต่างประเทศสนใจเข้ามาลงทุนในพื้นที่ เช่น ธุรกิจโรงแรม ร้านอาหาร หรือโครงการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ นอกจากนี้ การสร้างภาพลักษณ์ของเมืองในฐานะศูนย์กลางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวยังช่วยส่งเสริมการค้าในธุรกิจค้าปลีกและค้าส่ง เช่น ร้านขายของที่ระลึก ร้านอาหารท้องถิ่นหรือตลาดนัดวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ให้เติบโตอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม การสร้างเอกลักษณ์และภาพลักษณ์ของเมืองไม่ควรเป็นเพียงแค่การโปรโมตระยะสั้น แต่ควรคำนึงถึงความยั่งยืน โดยการรักษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดงานเทศกาล การส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นในโรงเรียน หรือการสนับสนุนผู้ประกอบการท้องถิ่นในการผลิตสินค้าวัฒนธรรม เป็นตัวอย่างของการดำเนินงานที่ช่วยให้เมืองศรีสะเกษสามารถรักษาเอกลักษณ์ของตนเองไว้ได้ในระยะยาว

วัฒนธรรมเป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยสร้างเอกลักษณ์และความเป็นเมืองของศรีสะเกษ การผสมผสานระหว่างประเพณีบุญบั้งไฟ วัฒนธรรมไทย-จีน และผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ช่วยให้เมืองนี้มีความโดดเด่นและแตกต่างจากเมืองอื่น ๆ เมื่อเมืองมีเอกลักษณ์ที่ชัดเจน จะดึงดูดผู้คนให้มาเยือน มาลงทุน และมาใช้จ่ายในพื้นที่ ซึ่งจะช่วยให้เศรษฐกิจของเมืองเติบโตอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ การสร้างภาพลักษณ์ที่ยั่งยืนต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ควบคู่ไปกับการพัฒนาในทุกมิติ

4. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านวัฒนธรรม รากฐานสำคัญในการพัฒนาเมืองคือวัฒนธรรมอันเป็นเสมือนด้ายที่ถักทอความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนเข้าด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ การใช้วัฒนธรรมเป็นกลไกหลักในการเชื่อมโยงผู้คนไม่เพียงแต่ช่วยสร้างความสามัคคีในชุมชน แต่ยังเป็นแรงผลักดันสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายและการพัฒนาเมืองในระดับท้องถิ่น

หนึ่งในตัวอย่างที่ชัดเจนของการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านวัฒนธรรม คือการจัดงานประเพณีหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น เทศกาลที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตแบบอีสาน กิจกรรมเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงการแสดงออกถึงวัฒนธรรมพื้นบ้านเท่านั้น แต่ยังเป็นโอกาสให้คนในชุมชนได้มาร่วมมือกัน ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การจัดเตรียม หรือการดำเนินงาน ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ช่วยสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของและสร้างความผูกพันระหว่างผู้คนในชุมชน การทำงานร่วมกันในลักษณะนี้ทำให้เกิดความไว้วางใจและความร่วมมือ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน นอกจากนี้ ความเข้มแข็งของชุมชนยังพื้นฐานสนับสนุนสำคัญใน

การขับเคลื่อนนโยบายและการพัฒนาเมือง เมื่อคนในชุมชนมีความสามัคคีและมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน พวกเขาจะสามารถแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น การเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการพัฒนาพื้นที่ การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน หรือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ความร่วมมือจากชุมชนจะช่วยให้การดำเนินงานต่าง ๆ เหล่านี้ประสบความสำเร็จได้มากขึ้น เนื่องจากการพัฒนาที่เกิดขึ้นนั้นตอบสนองตรงต่อความต้องการของคนในพื้นที่ และได้รับการสนับสนุนจากคนในชุมชนอย่างแท้จริง¹⁶³

ในบริบทที่กว้างขึ้น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านวัฒนธรรมยังช่วยสร้างความยั่งยืนให้กับการพัฒนาเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสังคมและเศรษฐกิจ เมื่อชุมชนมีความเข้มแข็ง คนในชุมชนจะมีความสามารถในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม เช่น การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือการสนับสนุนธุรกิจชุมชน สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มรายได้ให้กับคนในท้องถิ่น แต่ยังช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับเมืองศรีสะเกษในฐานะเมืองที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ดังนั้น จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาเมืองในระดับท้องถิ่น การใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงคนในชุมชน ไม่เพียงแต่ช่วยสร้างความสามัคคีและความร่วมมือ แต่ยังเป็นแรงผลักดันที่สำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายและการพัฒนาเมืองให้เติบโตอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงความต้องการของคนในพื้นที่และความสมดุลระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม¹⁶⁴

5. การสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์: บทบาทของวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy)¹⁶⁵ เป็นแนวคิดที่เน้นการนำเอาทรัพยากรทางวัฒนธรรมมาใช้เป็นฐานสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในบริบทของเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ซึ่งมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่หลากหลายและโดดเด่น การนำวัฒนธรรมมาปรับใช้ในเชิงเศรษฐกิจไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มรายได้ให้กับท้องถิ่น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมความเป็นเมืองและยกระดับศักยภาพของเมืองในเวทีระดับภูมิภาคและประเทศ

¹⁶³ Gutierrez, L., & Lewis, E. A. (2014). Strengthening communities through groups: A multicultural perspective. In *Rebuilding Communities* (pp. 5-16). Routledge.

¹⁶⁴ McKinnon, J. (2004). Community culture: Strengthening persistence to empower resistance. In *Living at the Edge of Thai Society* (pp. 64-84). Routledge.

¹⁶⁵ Boccella, N., & Salerno, I. (2016). Creative economy, cultural industries and local development. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 223, 291-296.

วัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษเป็นแหล่งทรัพยากรที่ทรงคุณค่า ตัวอย่างเช่น การผลิตสินค้าหัตถกรรมที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น เครื่องประดับ เครื่องปั้นดินเผา หรือผ้าทอพื้นเมือง ซึ่งไม่เพียงแต่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม แต่ยังสามารถสร้างรายได้จากตลาดทั้งในและต่างประเทศ นอกจากนี้ การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ผสมผสานความเป็นท้องถิ่นเข้ากับนวัตกรรมสมัยใหม่ยังช่วยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ และทำให้สินค้าเหล่านี้กลายเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของเมืองศรีสะเกษ

การแสดงศิลปะและการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ก็เป็นอีกหนึ่งเครื่องมือสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เช่น การจัดงานเทศกาลวัฒนธรรม การแสดงดนตรีพื้นบ้าน หรือการแสดงศิลปะร่วมสมัย ซึ่งไม่เพียงแต่ดึงดูดนักท่องเที่ยว แต่ยังสร้างโอกาสในการสร้างรายได้ให้กับธุรกิจท้องถิ่น เช่น โรงแรม ร้านอาหาร และร้านค้าปลีก อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ของเมืองให้มีความโดดเด่นและเป็นที่ยึดใจในสายตาของผู้คนทั้งในและนอกพื้นที่ นอกจากนี้ การนำวัฒนธรรมมาใช้ในเชิงเศรษฐกิจยังช่วยสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมือง การทำงานร่วมกันในลักษณะนี้จะช่วยให้เกิดการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการเติบโตของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เช่น การจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรม การสร้างพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมศิลปะ และการสนับสนุนผู้ประกอบการท้องถิ่นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการที่มีเอกลักษณ์

ในภาพรวม การนำวัฒนธรรมมาปรับใช้ในเชิงเศรษฐกิจไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มรายได้และสร้างมูลค่าให้กับเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ แต่ยังเป็นแรงผลักดันสำคัญในการพัฒนาความเป็นเมืองอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่การแข่งขันระหว่างเมืองมีความเข้มข้นมากขึ้น วัฒนธรรมจึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เมืองศรีสะเกษสามารถสร้างความแตกต่างและยกระดับตนเองให้เป็นเมืองที่มีศักยภาพในการรองรับการเปลี่ยนแปลงและเติบโตในอนาคต

6. การสร้างพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง¹⁶⁶ ในกระบวนการพัฒนาความเป็นเมือง การสร้างพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรมถือเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างเอกลักษณ์ของเมืองและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน พื้นที่เหล่านี้ไม่ใช่เพียงสถานที่สำหรับการดำเนินกิจกรรมทางกายภาพ แต่ยังเป็นศูนย์กลางของการแลกเปลี่ยนแนวคิด วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชนและภายนอก ซึ่งทำให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาและความเจริญเติบโตของเมือง

¹⁶⁶ Miller, R., Casey, M., & Konchar, M. (2014). *Change your space, change your culture: How engaging workspaces lead to transformation and growth*. John Wiley & Sons.

หนึ่งในตัวอย่างที่ชัดเจนของการสร้างพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรม คือ การจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์ ซึ่งสะท้อนถึงเอกลักษณ์และมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ศูนย์วัฒนธรรมสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวได้เข้ามาศึกษาและเข้าใจประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม และวิถีชีวิตของชาวเมืองศรีสะเกษ ส่วนพิพิธภัณฑ์สามารถนำเสนอผลงานศิลปะ โบราณวัตถุ และเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่า ซึ่งช่วยสร้างความรู้สึกรักในท้องถิ่นและกระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

นอกจากนี้ พื้นที่สาธารณะ เช่น สวนสาธารณะ ลานกิจกรรม หรือตลาดนัดวัฒนธรรม ก็เป็นอีกหนึ่งตัวอย่างของการสร้างพื้นที่ทางสังคมที่ส่งเสริมการพัฒนาความเป็นเมือง พื้นที่เหล่านี้เป็นสถานที่สำหรับการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น งานเทศกาล นิทรรศการ หรือการแสดงศิลปะ ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นเวทีในการแสดงออกทางวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น แต่ยังเป็นแม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยวจากภายนอก อีกทั้งยังช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพบปะแลกเปลี่ยนระหว่างคนในชุมชนและคนต่างถิ่น ซึ่งนำไปสู่การสร้างเครือข่ายทางสังคมและการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น

การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมเหล่านี้ยังมีบทบาทสำคัญในการดึงดูดผู้คนจากภายนอกให้เข้ามาอาศัยและลงทุนในพื้นที่ เมื่อเมืองมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นและมีพื้นที่ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้คนในหลากหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเรียนรู้ การพักผ่อน หรือการทำธุรกิจ ผู้คนจากภายนอกก็จะมองเห็นโอกาสและความเป็นไปได้ในการเข้ามาพัฒนาตนเองและลงทุนในพื้นที่ ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มจำนวนประชากรและกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจของเมือง

ในบริบทของเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ การสร้างพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรมไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างเอกลักษณ์ของเมือง แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในยุคสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่การพัฒนาเมืองจำเป็นต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ การอนุรักษ์วัฒนธรรม และการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชน การให้ความสำคัญกับพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรมจึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมและยั่งยืนในการพัฒนาความเป็นเมืองในอนาคต

เงื่อนไขด้านวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งเสริมความเป็นเมืองในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างเอกลักษณ์ของเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน หรือการสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง วัฒนธรรมจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาเมืองให้มีความสมดุลและยั่งยืน โดยสอดคล้องกับบริบททางสังคมและเศรษฐกิจของท้องถิ่น

บทที่ 5

พลวัตชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ

พลวัตของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ เป็นประเด็นที่โดดเด่นในแง่ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม เนื่องจากศรีสะเกษเป็นพื้นที่ที่สะท้อนถึงการหลอมรวมวัฒนธรรมจีนและไทยมาอย่างยาวนาน ชาวจีนส่วนใหญ่ที่อพยพมาตั้งรกรากในพื้นที่นี้เป็นชาวแต้จิ๋ว และแคะ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในด้านการค้าและเศรษฐกิจ การปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตท้องถิ่นได้นำไปสู่ความกลมกลืนในด้านภาษา อาหาร และประเพณีต่าง ๆ ในปัจจุบัน ชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลยังคงมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและการพัฒนาในพื้นที่ เพื่อศึกษาพลวัตของชาวไทยเชื้อสายจีนในศรีสะเกษ ประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาได้แก่

5.1 พลวัตชาวจีนในยุคแห่งการอพยพและการก่อตั้งถิ่นฐาน พ.ศ. 2443 - 2499

5.2 พลวัตของชาวจีนในยุคแห่งการพัฒนาทุน พ.ศ. 2500 - 2519

5.3 พลวัตของชาวจีนในยุคแห่งเศรษฐกิจการเมือง พ.ศ. 2520 - 2566

5.1 พลวัตชาวจีนในยุคแห่งการอพยพและการก่อตั้งถิ่นฐาน พ.ศ. 2443 - 2499

พลวัตของกลุ่มชาติพันธุ์จีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ซึ่งเป็นช่วงเวลาสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่สะท้อนให้เห็นถึงการเคลื่อนย้ายประชากร การปรับตัวทางสังคม และการสร้างเครือข่ายเศรษฐกิจในบริบทของสังคมไทยในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วงปลายสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นจนถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 24 การอพยพของชาวจีนเข้าสู่ประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลจากศูนย์กลางอำนาจอย่างกรุงเทพฯ ไม่เพียงแต่เป็นปรากฏการณ์ของการแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมท้องถิ่น

ศรีสะเกษ เป็นหนึ่งในเมืองชายขอบที่มีความสำคัญในฐานะประตูเชื่อมต่อระหว่างภูมิภาคอีสานกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น กัมพูชา ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในพื้นที่นี้ได้รับอิทธิพลอย่างมากจากการเข้ามาของชาวจีน ซึ่งกลายเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของเมือง การศึกษาพลวัตของชาวจีนในช่วงเวลาดังกล่าวจะช่วยให้เข้าใจกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ การก่อร่างสร้างตัวของชุมชนชาวจีน และผลกระทบเชิงลึกต่อการพัฒนาความเป็นเมืองในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ

5.1.1 เมืองศรีสะเกษในมิติประวัติศาสตร์

เมืองศรีสะเกษถือเป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ด้วยประวัติความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การปกครอง และการตั้งถิ่นฐานของผู้คน เมืองนี้มีรากฐานทางประวัติศาสตร์ที่ย้อนกลับไปถึงสมัยก่อนประวัติศาสตร์ สมัยประวัติศาสตร์โดยเฉพาะในช่วงรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช การสถาปนาเมืองศรีสะเกษขึ้นเป็นหนึ่งในหมุดหมายที่สะท้อนถึงการจัดระเบียบ การปกครองและการตั้งเมืองในพื้นที่อีสานตอนใต้ นอกจากนี้ เมืองศรีสะเกษยังแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของกลุ่มชนหลายกลุ่ม ทั้งชาวไทยพื้นเมือง ชาวกูย ชาวลาว ชาวเยอ ชาวจี และชาวเขมร ซึ่งต่างมีบทบาทในการสร้างอัตลักษณ์และมรดกทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ความเปลี่ยนแปลงของเมืองจากบ้านโนนสามขาสะระกำแพงไปสู่บ้านหนองพันทาเจียงอี ถือเป็นหลักฐานของการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของชุมชนในอดีต ดังนั้นการศึกษาเมืองศรีสะเกษในมิติประวัติศาสตร์เมืองจึงมุ่งเน้นประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่เมืองในที่นี่หมายถึงบริเวณเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษในปัจจุบัน

"พงษาวดารหัวเมืองมณฑลอีสาน"¹⁶⁷ ซึ่งเรียบเรียงโดยหม่อมอมรวงษ์วิจิตร (ม.ร.ว.ปฐมคนเจร) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่พระภักดีภูธรสงคราม (ท้าวอู่่น) ยื่นขอจัดตั้งเมืองใหม่ว่า เกิดจากกรณีที่พระยาสุพรรณภักดีศรีนครลำดวน (เชียงขันธุ์) ได้ทูลตั้งท้าวบุญจันทร์ บุตรเลี้ยงของตน ให้ดำรงตำแหน่งพระไกรผู้ช่วยเมืองสุพรรณ วันหนึ่งพระยาสุพรรณ (เชียงขันธุ์) ได้พลั้งปากเรียกพระไกร (ท้าวบุญจันทร์) ว่า "ลูกเชลย" ทำให้พระไกรเกิดความโกรธและไม่พอใจ จนผูกพยาบาทในใจ ต่อมาเมื่อมีพ่อค้าญวน 30 คน เดินทางมายังเมืองสุพรรณเพื่อซื้อโคกระบือ พระยาสุพรรณ (เชียงขันธุ์) ได้ให้ความสะดวกและจัดการที่พัก รวมถึงให้ไพร่นำทางให้พ่อค้าญวนเดินทางไปยังช่องโพนเพื่อขนส่งโคกระบือไปเมืองพนมเปญ พระไกรจึงใช้เหตุการณ์ดังกล่าวกล่าวโทษพระยาสุพรรณต่อกรุงเทพฯ ด้วยข้อหากบฏว่ามีการร่วมมือกับญวน ส่งผลให้พระยาสุพรรณถูกปลดจากตำแหน่งเจ้าเมืองสุพรรณ และพระไกรได้รับการโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองสุพรรณคนที่ 3 แทน

เหตุการณ์นี้ทำให้พระภักดีภูธรสงคราม (ท้าวอู่่น) ปลัดเมืองสุพรรณในขณะนั้น ซึ่งมีศักดิ์เป็นหลานของพระยาสุพรรณ (เชียงขันธุ์) ไม่พอใจ เนื่องจากเกิดความระแวงในความปลอดภัยของตนเองและครอบครัว เมื่ออยู่ภายใต้การปกครองของพระไกร ด้วยเหตุนี้พระภักดีภูธรสงคราม (ท้าวอู่่น) จึงเดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อกราบบังคมทูลขอแยกพื้นที่บางส่วนของเมืองสุพรรณ ได้แก่ บ้านโนนสามขาสะระกำแพง จัดตั้งเป็นเมืองใหม่ พร้อมทั้งขอรับตำแหน่งเจ้าเมืองด้วยตนเอง ในขณะนั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงเห็นด้วยในเหตุผลและความชอบธรรม จึงโปรด

¹⁶⁷ หม่อมอมรวงษ์วิจิตร (ม.ร.ว.ปฐมคนเจร). มปป. พงษาวดารหัวเมืองมณฑลอีสาน. มปป.

เกล้าฯ ยกฐานะบ้านโนนสามขาสะระกำแพงขึ้นเป็น "เมืองศรีสะเกษ" ในปี พ.ศ. 2325 และแต่งตั้งพระภักดีภูธรสงคราม (ท้าวอู่) ให้ดำรงตำแหน่งเป็นพระยารัตนวงษา เจ้าเมืองศรีสะเกษคนแรก

บรรดาศักดิ์และราชทินนามที่พระภักดีภูธรสงครามได้รับยังเป็นที่ยึดจำในหมู่ลูกหลานเจ้าเมืองสุวรรณภูมิ เมืองร้อยเอ็ด และเมืองมหาสารคาม จนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีการสืบเชื้อสายมาจากเจ้าแก้วมงคล (จารย์แก้ว) เจ้าเมืองท่งศรีภูมิคนแรก (สุวรรณภูมิ) ซึ่งได้รับบรรดาศักดิ์ในราชทินนาม "รัตนวงศา" โดยเชื่อว่าเป็นต้นตระกูลที่มีชื่อว่า "แก้ว"¹⁶⁸

เมื่อพระยารัตนวงษา (ท้าวอู่) ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งเจ้าเมือง ท่านได้แต่งตั้งท้าวชม บุตรของตนให้เป็นปลัดเมือง พร้อมกันนั้นยังโปรดเกล้าฯ ให้ท้าวบุญจันทร์ บุตรของท้าวด้วง และหลานของท้าวชม ดำรงตำแหน่งยกบัตรเมืองศรีสะเกษ เพื่อทำหน้าที่ราชการต่อกรุงเทพฯ ในระยะแรก เมืองศรีสะเกษถูกตั้งขึ้นที่บ้านโนนสามขาสะระกำแพง อย่างไรก็ตาม เนื่องจากขาดแคลนน้ำและสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาให้เป็นเมืองขนาดใหญ่ ในปี พ.ศ. 2328 พระยารัตนวงษา (ท้าวอู่) ได้ตัดสินใจย้ายเมืองไปยังที่ตั้งใหม่ ซึ่งเป็นที่ดอน มีพื้นที่กว้างขวาง และใกล้ลำน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์และสะอาด ท่านได้ตั้งชื่อลำน้ำนั้นว่า "ห้วยสำราญ" ซึ่งตั้งอยู่บริเวณบ้านหนองพันทาเจียงอี (พื้นที่เขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษในปัจจุบัน)

การย้ายเมืองไปยังบ้านหนองพันทาเจียงอี ทำให้มีการสร้างศาลากลางที่ริมน้ำห้วยสำราญ (บริเวณศาลากลางในปัจจุบัน) พร้อมทั้งบ้านพักของข้าราชการและขุนนางเรียงรายอยู่ทั้งด้านหน้าและด้านหลังของศาลากลาง ซึ่งเรียกบริเวณนี้ว่า "คุ้มโฮง" หรือ "คุ้มเมืองเก่า" นอกเขตหมู่บ้านพักข้าราชการ เรียกว่า "คุ้มตลาดนอก" ส่วนบริเวณนอกคุ้มตลาดนอกคือโรงช้าง (บริเวณวัดป่ามิ่งเมืองในปัจจุบัน) โดยหากช้างใดเจ็บป่วย จะถูกนำไปรักษาที่หนองผักแว่นหรือหนองช้างโซ่ ชื่อบ้านเจียงอี (ที่มาจากภาษาญ้อ แปลว่า "ช้างป่วย") จึงถูกใช้เรียกพื้นที่ดังกล่าว ก่อนที่จะเปลี่ยนกลับมาใช้ชื่อ "เมืองศรีสะเกษ" ตามเดิม สำหรับที่ตั้งเมืองเดิมที่บ้านโนนสามขาสะระกำแพง ยังคงถูกเรียกว่า "บ้านสระกำแพง" มาจนถึงปัจจุบัน

หลังจากพระยารัตนวงษา (ท้าวอู่) ถึงแก่กรรม พระยาวิเศษภักดี (ท้าวชม) บุตรชาย ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองศรีสะเกษแทน แม้ว่าช่วงเวลาการปกครองของพระยาวิเศษภักดี (ท้าวชม) จะไม่มีเหตุการณ์สำคัญด้านการเมืองปรากฏให้เห็นมากนัก แต่กลับมีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาที่สำคัญตามบันทึกในเอกสารประวัติวัดมหาพุทธารามไว้ว่า

ปี พ.ศ. 2328 ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระยาวิเศษภักดี (ท้าวชม) ได้ย้ายเมืองศรีสะเกษจากที่ตั้งเดิมที่บ้านโนนสามขาสะระกำแพงมายังพื้นที่บริเวณศาลหลักเมืองในปัจจุบัน ขณะทำการสร้างเมืองใหม่ มีผู้คนค้นพบหลวงพ่อโต พระพุทธรูปที่สภาพเป็น

¹⁶⁸ อุทัย เทพสิทธิธา. (2509). *ความเป็นมาของไทย-ลาว*. กรุงเทพฯ : สาส์นสวรรค์

หินตั้งอยู่ใจกลางป่าแดง โดยมีความเชื่อว่าหลวงพ่อดำมีอิทธิฤทธิ์ กล่าวกันว่าหากมองจากระยะไกลจะเห็นเป็นรูปปั้นหินขนาดเล็ก แต่เมื่อโอบด้วยแขนกลับพบว่าขนาดใหญ่เกินกว่าจะโอบรอบได้ ความอัศจรรย์นี้ทำให้ราษฎรนำเรื่องไปแจ้งแก่จารย์ศรีธรรมา ช่างหลวงเมืองจำปาศักดิ์ ซึ่งเป็นพี่เขยของพระยารัตนวงษา (ท้าวอุ่น) จึงได้มีการจัดพิธีสมโภชหลวงพ่อดำอย่างยิ่งใหญ่ พร้อมทั้งสร้างวัดขึ้นบริเวณที่ค้นพบ โดยใช้อิฐปูนเสริมขนาดพระพุทธรูปให้ใหญ่ขึ้นตามที่ได้เห็นในปัจจุบัน วัดแห่งนี้ถูกตั้งชื่อว่า "วัดพระโต" หรือ "วัดป่าแดง" ซึ่งปัจจุบันรู้จักกันในชื่อ "วัดมหาพุทธาราม" นอกจากนี้ พระยาวิเศษภักดี (ท้าวชม) ยังจัดหาพระสงฆ์ที่มีคุณวุฒิมาปกครองและสร้างสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับวัด

นอกจากนี้พระยาวิเศษภักดี (ท้าวชม) ยังได้ชักชวนขุนนางและราษฎรร่วมบริจาคทรัพย์สร้างวัดหลวงอีกแห่งหนึ่งเพื่อเป็นอนุสรณ์ให้แก่บิดาของตน วัดแห่งนี้มีชื่อว่า "วัดหลวงสมังค์" ปัจจุบันคือ "วัดหลวงสมังคคาราม" วัดนี้มีพระวิเศษมิ่งเมือง พระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์เป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญของเมืองศรีสะเกษ ซึ่งถือเป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองมาตั้งแต่ยุคแรกเริ่ม

เมื่อพระยาวิเศษภักดี (ท้าวชม) ถึงแก่กรรม ท้าวด้วง บุตรชายของพระยาวิเศษภักดี (ท้าวชม) ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองศรีสะเกษสืบต่อมา โดยใช้ราชทินนามของบิดาเป็นพระยาวิเศษภักดี (ท้าวด้วง) เจ้าเมืองศรีสะเกษคนที่ 3 ในช่วงนี้ได้มีเหตุการณ์สำคัญที่ถูกกล่าวถึงในพงศาวดารอีสานว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้โปรดเกล้าฯ ให้ข้าหลวงขึ้นไปสำรวจสามะโนคร้ว และจัดตั้งกองสักเลกในหัวเมืองมณฑลอีสานหลายแห่ง เช่น เมืองกาฬสินธุ์ สุวรรณภูมิ และร้อยเอ็ด พร้อมทั้งกำหนดธรรมเนียมให้เรียกเก็บส่วยผลเร็วตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา¹⁶⁹

ช่วงปี พ.ศ. 2428 – 2450 นับเป็นยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญต่อความมั่นคงของราชอาณาจักรไทย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการปฏิรูปการปกครองหัวเมืองต่าง ๆ เพื่อรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง สืบเนื่องจากระบบการปกครองในสมัยก่อนที่ให้ตำแหน่งเจ้าเมืองมีอำนาจปกครองท้องถิ่นและแต่งตั้งขุนนางเอง รวมถึงการสืบทอดอำนาจผ่านบุตรหลาน ทำให้เกิดความไม่มั่นคงในระบบการปกครอง พระองค์จึงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งตำแหน่งข้าหลวงขึ้นเพื่อกำกับดูแลเมืองสำคัญและเมืองบริวารในแต่ละภูมิภาคจากส่วนกลาง ในสมัยนั้น เมืองศรีสะเกษมีข้าหลวงสำคัญ ได้แก่ หลวงจ้านงยุทธกิจ (อิม) และขุนไผ่ไทยพิทักษ์ (เกลื่อน) ซึ่งปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าเมืองศรีสะเกษในช่วงปี พ.ศ. 2433 - 2443 ต่อมาในปี พ.ศ. 2443 – 2450 พระภักดีโยธา (ท้าวเหง้า) ปลัดเมืองศรีสะเกษ และบุตรของพระยาวิเศษภักดี (ท้าวบุญจันทร์) เจ้าเมืองศรีสะเกษคนที่ 4 ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ว่าราชการเมืองศรีสะเกษคนแรก

¹⁶⁹ เดิม วิพากษ์พจนกิจ. (2557). *ประวัติศาสตร์อีสาน*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พ.ศ. 2440 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ออกพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ ร.ศ. 116 ซึ่งยกเลิกระบบการปกครองแบบอาญา 4 โดยแบ่งการปกครองออกเป็นหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ เมือง และมณฑล พร้อมทั้งยกเลิกตำแหน่งเจ้าเมือง อุปฮาด ราชวงศ์ และราชบุตร เปลี่ยนมาเป็นตำแหน่งผู้ว่าราชการเมือง ปลัดเมือง ยกกระบัตร และผู้ช่วยผู้ว่าราชการเมืองแทน รวมถึงยกเลิกการแต่งตั้งตำแหน่งท้าวฝ่าย นายเส้น ตาแสง จำบ้าน และนายบ้าน ที่เคยมีการแต่งตั้งโดยเจ้าเมืองในอดีต นอกจากนี้ยังได้ยกเลิกการปกครองโดยสืบสายสกุล ทำให้ผู้ดำรงตำแหน่งเดิมบางคนที่ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับระบบใหม่ได้สูญเสียความสำคัญลง เพื่อรักษาเกียรติยศของผู้ปกครองเดิม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานศักดินาแก่เจ้านาย พระยา และท้าวต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2442 พร้อมทั้งมีการปรับชื่อมณฑลและพื้นที่ต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กรณีของเมืองขุขันธ์ เมื่อได้รับการยกฐานะเป็นเมืองที่มีผู้ว่าราชการ มีพระยาขุขันธ์ภักดีศรีนครลำดวน (ปัญญา) ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการเมือง ร่วมกับเมืองอื่น ๆ ในมณฑลลาวท้าวอีก 17 เมือง โดยพระยาขุขันธ์เป็นผู้ว่าราชการเพียงคนเดียวในมณฑลนี้ที่มีบรรดาศักดิ์สูงถึงชั้นพระยา ขณะที่เมืองสำคัญอื่น ๆ เช่น อุบลราชธานี ร้อยเอ็ด และสุรินทร์ มีผู้ว่าราชการที่มีบรรดาศักดิ์ชั้นพระเท่านั้น ส่วนเมืองศรีสะเกษ ตำแหน่งผู้ว่าราชการเมืองถูกเว้นว่างไว้ ด้วยนัยว่าพระภักดีโยธา (ท้าวเหง้า) ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับเสียดย ผู้มีประวัติถูกปราบปรามในปี พ.ศ. 2437 ทำให้เมืองศรีสะเกษไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าว

ระหว่างปี พ.ศ. 2447 – 2450 ตำแหน่งผู้ว่าราชการเมืองศรีสะเกษถูกเว้นว่างลง และในปี พ.ศ. 2450 ได้มีการยุบรวมพื้นที่การปกครองของเมืองบริเวณขุขันธ์ ได้แก่ เมืองขุขันธ์ เมืองศรีสะเกษ และเมืองเดชอุดม รวมเป็นหนึ่งเดียวกันภายใต้ชื่อ "เมืองขุขันธ์" การรวมเมืองในครั้งนี้ส่งผลให้อำเภอทั้งหมดที่เคยขึ้นกับเมืองศรีสะเกษ เมืองเดชอุดม และเมืองขุขันธ์ ถูกโอนไปขึ้นกับการปกครองของเมืองขุขันธ์โดยสิ้นเชิง ชื่อเมืองศรีสะเกษจึงถูกลดฐานะลงเป็น "อำเภอกกลางศรีสะเกษ" เช่นเดียวกับชื่อเมืองเดชอุดมที่ถูกเปลี่ยนเป็น "อำเภอกกลางเดชอุดม" ทำให้ชื่อ "เมืองศรีสะเกษ" และ "เมืองเดชอุดม" หมดความหมายในฐานะของเมืองตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ปี พ.ศ. 2459 กระทรวงมหาดไทยได้ออก "ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนคำว่าเมือง ให้เรียกว่าจังหวัด" ลงวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2459 โดยมีสาระสำคัญว่า "เพื่อความเข้าใจง่ายในการปกครอง โปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนคำว่าเมือง เป็นจังหวัด และเปลี่ยนตำแหน่งผู้ว่าราชการเมือง เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด" ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่

33 หน้า 51 ดังนั้น เมืองขุขันธ์จึงเปลี่ยนชื่อเป็น "จังหวัดขุขันธ์" ตั้งแต่วันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ.2459 เป็นต้นไป¹⁷⁰

ในช่วงเริ่มต้น จังหวัดขุขันธ์มีเขตการปกครองแบ่งออกเป็น 7 อำเภอ ได้แก่ อำเภอศรีสะเกษ อำเภอห้วยเหนือ อำเภออุทุมพรพิสัย อำเภอน้ำอ้อม อำเภอกง และอำเภอเดชอุดม โดยศาลากลางจังหวัดตั้งอยู่ที่อำเภอศรีสะเกษ ต่อมา มีการเพิ่มเขตการปกครองอีก 1 กิ่งอำเภอ ทำให้ จังหวัดขุขันธ์ในอดีตมีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง ขุขันธ์ อำเภอศรีสะเกษ อำเภอรามัน (เดิมคืออำเภอกง) อำเภอรัตนบุรี (ซึ่งต่อมาถูกโอนไปยัง จังหวัดสุรินทร์) อำเภอกันทรลักษ์ (เดิมคืออำเภอน้ำอ้อม) อำเภออุทุมพรพิสัย อำเภอเดชอุดม (ซึ่ง ต่อมาถูกโอนไปยังจังหวัดอุบลราชธานีในปี พ.ศ. 2472) และกิ่งอำเภอบัวชุม (หรือกิ่งอำเภอโพธิ์ งาม ซึ่งแยกออกจากอำเภอเดชอุดมในปีพ.ศ. 2466 และต่อมาได้โอนไปยังจังหวัดอุบลราชธานีพร้อมกับอำเภอเดชอุดม)¹⁷¹

พ.ศ. 2465 ได้มีการปรับปรุงระบบการบริหารงานส่วนภูมิภาค โดยรวมมณฑลหลายแห่งเข้าด้วยกันเป็นภาค และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้รวมมณฑลอุดร มณฑลอุบลราชธานี และมณฑลร้อยเอ็ด ขึ้นเป็น "ภาคอีสาน" โดยมีตำแหน่งอุปฮาดเป็นผู้ตรวจราชการและสมุหเทศาภิบาลประจำมณฑล ซึ่งขึ้นตรงต่อพระมหากษัตริย์โดยไม่ต้องขึ้นกับกระทรวงมหาดไทย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงาน ในปี พ.ศ. 2468 ได้มีการยุบมณฑลอุบลราชธานีและมณฑลร้อยเอ็ด รวมไปขึ้นกับมณฑลนครราชสีมา ส่งผลให้จังหวัดขุขันธ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมณฑลนครราชสีมา และในปี พ.ศ. 2470 มีการยุบเลิกมณฑลทั่วประเทศ จังหวัดขุขันธ์จึงขึ้นต่อการบริหารส่วนกลางโดยตรง ต่อมาในช่วงเวลานั้น มีการเปลี่ยนแปลงเขตการปกครอง โดยโอนพื้นที่ในจังหวัดอุบลราชธานีบางส่วนเข้ามาสังกัดจังหวัดขุขันธ์ ได้แก่ ส่วนหนึ่งของตำบลโพธิ์ค้อ อำเภอวารินชำราบ ที่ถูกโอนมาเป็นตำบลเสียว ตำบลหนองหว้า ตำบลท่าคล้อ และตำบลหนองงูเห่า ในอำเภอเบญจลักษ์ พื้นที่ของตำบลโพธิ์ค้อบางส่วนที่ถูกโอนไปขึ้นกับอำเภอกันทรารมย์ ซึ่งต่อมากลายเป็นตำบลโนนค้อ และตำบลหนองงู ในอำเภอโนนคูณ ตำบลหนองแก้ว ตำบลทาม ตำบลละทาย ตำบลเมื่อน้อย และตำบลหนองแวง อำเภอเขื่องใน ถูกโอนไปขึ้นกับอำเภอกันทรารมย์ ปี พ.ศ. 2471 พื้นที่อำเภอเดชอุดมและกิ่งอำเภอโพธิ์งามถูกโอนไปขึ้นกับจังหวัดอุบลราชธานี

¹⁷⁰ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม33.ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนคำว่าเมืองเรียกว่าจังหวัด. ลงวันที่ 19 พฤษภาคม 2459.

¹⁷¹ เดิม วิพากษ์พจนกิจ. 2542. ประวัติศาสตร์อีสาน. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำรามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

พ.ศ. 2476 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม ซึ่งจัดรูปแบบการบริหารส่วนภูมิภาคใหม่ โดยกำหนดให้จังหวัดเป็นหน่วยงานบริหารหลัก มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บริหารสูงสุด และภาคหรือมณฑลถูกยุบเลิกไป นอกจากนี้ยังมีการปรับปรุงกฎหมายให้จังหวัดมีสถานะเป็นนิติบุคคล โดยอำนาจการบริหารส่วนภูมิภาคจะอยู่ในมือผู้ว่าราชการจังหวัดแต่เพียงผู้เดียว¹⁷²

ผลการปรับโครงสร้างนี้นำไปสู่การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2476 ซึ่งจังหวัดชุมพรมีผู้แทนราษฎรคนแรก คือ ขุนพิเคราะห์คดี (อินทร์ อินตะนัย) ผู้มีสายสัมพันธ์กับพระยาวิเศษภักดี (ท้าวโท) เจ้าเมืองศรีสะเกษคนสุดท้าย

วันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2481 คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ได้ตราพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนนามจังหวัดและอำเภอในบางพื้นที่ โดยเปลี่ยนชื่อ "จังหวัดชุมพร" เป็น "จังหวัดศรีสะเกษ" มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 14 พฤศจิกายน ปีเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนชื่ออำเภอ ได้แก่ อำเภอห้วยเหนือ เป็นอำเภอชุมพร อำเภอโนนอ้อม เป็นอำเภอกันทรลักษ์ อำเภอกง เป็นอำเภอราศีไศล อำเภอศรีสะเกษ เป็นอำเภอเมืองศรีสะเกษ ชื่อ "จังหวัดศรีสะเกษ" ได้ถูกใช้อย่างเป็นทางการตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน¹⁷³¹⁷⁴

เมืองศรีสะเกษเป็นอีกหนึ่งพื้นที่สำคัญที่สะท้อนถึงพลวัตทางประวัติศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครอง และวิวัฒนาการของชุมชนในภูมิภาคอีสานตอนล่าง ด้วยรากฐานที่ลึกซึ้งตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน เมืองศรีสะเกษไม่ได้เป็นเพียงศูนย์กลางของการปกครองในยุคต้น แต่ยังเป็นพื้นที่ที่รวมเอาความหลากหลายทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อโครงสร้างของความเป็นเมืองในภูมิภาค

การพัฒนาของเมืองศรีสะเกษได้รับอิทธิพลจากบริบททางประวัติศาสตร์ ทั้งในด้านการปกครอง การค้าขาย และการพัฒนาโครงสร้างทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการสถาปนาเมืองในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ การปรับเปลี่ยนสถานะในยุคปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 หรือการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในช่วงรัฐธรรมนูญ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้หล่อหลอมให้เมืองศรีสะเกษก้าวขึ้นมาเป็น

¹⁷² ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 55. พระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนนามจังหวัดและอำเภอบางแห่ง พ.ศ. 2481. วันที่ 14 พฤศจิกายน 2481.

¹⁷³ เดิม วิพากษ์พจนกิจ. 2542. ประวัติศาสตร์อีสาน. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำรามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

¹⁷⁴ คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ จังหวัดศรีสะเกษ. 2537. ประวัติศาสตร์จังหวัดศรีสะเกษ. จังหวัดศรีสะเกษ

พื้นที่สำคัญในระดับภูมิภาค ทั้งในมิติทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพทางภูมิศาสตร์กับการกำหนดพื้นที่เมืองศรีสะเกษ

5.1.2 สภาพทางภูมิศาสตร์กับการกำหนดพื้นที่เมืองศรีสะเกษ

สภาพทางภูมิศาสตร์มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดพื้นที่และพัฒนาการของเมืองศรีสะเกษ พื้นที่ของเมืองศรีสะเกษตั้งอยู่ทางตอนล่างของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งลักษณะภูมิประเทศประกอบด้วยที่ราบสูง แหล่งน้ำ และพื้นที่ป่าไม้ที่เคยอุดมสมบูรณ์ ความหลากหลายทางภูมิศาสตร์นี้ได้สร้างพื้นฐานที่เหมาะสมสำหรับการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในอดีตและการสร้างเมืองในยุคต่อมา แม่น้ำและลำห้วยสำคัญ เช่น แม่น้ำมูล ห้วยสำราญ ห้วยแอ่ง ห้วยปูน ไม่เพียงแต่เป็นแหล่งน้ำสำหรับการเกษตรและอุปโภคบริโภค แต่ยังช่วยกำหนดเส้นทางการคมนาคมและการเชื่อมโยงระหว่างชุมชน อีกทั้งยังเป็นเงื่อนไขสำคัญในการเลือกที่ตั้งเมืองในยุคต่าง ๆ

การย้ายเมืองศรีสะเกษมาตั้งบริเวณบ้านหนองพันทาเจียงอี ซึ่งสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการขยายตัวของเมือง ดังนั้น สภาพทางภูมิศาสตร์ของเมืองศรีสะเกษไม่เพียงแต่สะท้อนถึงเงื่อนไขทางธรรมชาติที่ส่งผลต่อการกำหนดพื้นที่เมือง แต่ยังมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรม และรูปแบบการพัฒนาเมืองในบริบทประวัติศาสตร์อีกด้วย ดังนั้นการศึกษาพื้นที่เมืองจึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ ภูมิศาสตร์เมือง ตลอดจนสภาพชุมชนและความเป็นเมือง ดังนี้

1. กลุ่มชาติพันธุ์สัมพันธ์ในชุมชนศรีสะเกษ ศรีสะเกษเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์อย่างโดดเด่น ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ชุมชนชาติพันธุ์ที่สำคัญ ได้แก่ ชาวลาว ชาวเขมร ชาวกูย (หรือกวย) และชาวเยอ แต่ละกลุ่มมีเอกลักษณ์ในด้านภาษา วัฒนธรรม และวิถีชีวิต ที่หล่อหลอมให้พื้นที่นี้มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น ดังนั้นการตั้งถิ่นฐานชุมชนในเขตเมืองศรีสะเกษสะท้อนถึงความหลากหลายทางชาติพันธุ์และกระบวนการอพยพโยกย้ายของกลุ่มคนในยุคต่าง ๆ ตามประวัติศาสตร์ ชุมชนที่เกิดขึ้นในช่วงเริ่มแรกของการสร้างเมืองศรีสะเกษมีการกล่าวถึงบ้านพันทาเจียงอี ซึ่งตามรากศัพท์ภาษากูยหมายถึง "ที่ข้างป่วย" เป็นศูนย์กลางแรกของชุมชนในพื้นที่ ก่อนที่จะเกิดการอพยพครั้งใหญ่ของกลุ่มคนต่าง ๆ เช่น ชาวลาวในยุคสงครามเจ้าอนุวงศ์ และการอพยพของชาวจีนในช่วงการก่อสร้างเส้นทางรถไฟตั้งแต่ปี พ.ศ. 2471 ดังนั้นก่อนการพัฒนาความเป็นเมืองศรีสะเกษจึงมีลักษณะเป็นชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อาศัยอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้นเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างในชุมชนศรีสะเกษจึงขอทำความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์โดยสังเขป¹⁷⁵ ดังนี้

¹⁷⁵ กรมศิลปากร. 2544. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดศรีสะเกษ. คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

1.1 ชาวลาวอีสานดั้งเดิมที่ตั้งถิ่นฐานมานานแล้วไม่ต่ำกว่า 300 ปี มีสำเนียงพูดเป็นภาษาถิ่นอีสานถิ่นใต้สำเนียงเดียวกับจังหวัดอุบลราชธานี อำนาจเจริญ และยโสธร ชาวลาวที่โยกย้ายถิ่นมาจากประเทศลาวหรือฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 มี 2 กลุ่มคือ ชาวลาวเวียงจันทน์ และชาวลาวจำปาศักดิ์ ปัจจุบันการพูดสำเนียงลาวเวียงซึ่งพบได้มากในตัวอำเภอเมืองศรีสะเกษ อำเภอขุนหาญ และอำเภออุทุมพรพิสัย ซึ่งเป็นสำเนียงเดียวกับนครหลวงเวียงจันทน์ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีลักษณะการพูดเนิบช้าและเหน่อ และภาษาลาวใต้ในแขวงจำปาศักดิ์ มีสำเนียงการพูดที่ห้วนสั้น การเข้ามาของชาวลาวฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงไม่ทราบปีที่แน่ชัด แต่พบการเคลื่อนย้ายครั้งใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 5 และยุคสงครามกลางเมืองลาวคอมมิวนิสต์ ในช่วงปี พ.ศ. 2496–2518 ลาวทั้ง 2 กลุ่มมีภาษาในการสื่อสารเป็นของตนเองทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ได้แก่ อักษรไทยน้อย โดยพัฒนาตัวอักษรมาจากตัวฝักขามสมัยสุโขทัย พร้อมกับการเข้ามาของศาสนาพุทธในดินแดนอีสาน และยังใช้อักษรที่เรียกว่า ตัวธรรมลาว และตัวธรรมอีสาน โดยพัฒนามาจากอักษรขอม สำหรับตัวธรรมลาวยังมีเสียงไม่ครบ จึงนำตัวอักษรขอมเพิ่มเข้าไป รวมเป็นพยัญชนะ 33 ตัว สระ 8 ตัว¹⁷⁶ สำเนียงภาษาพูดของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไท-ลาว จัดอยู่ในตระกูลภาษาขร้า-ไท ในจังหวัดศรีสะเกษมีความแตกต่างจากสำเนียงของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในจังหวัดทางตอนบนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากพื้นฐานการพัฒนาและถิ่นฐานเดิมที่แตกต่างกันไป โดยรวมแล้วกลุ่มภาษาไทในจังหวัดศรีสะเกษถูกแบ่งออกเป็น 3 สำเนียงคือ ไทอีสาน ลาวเวียง และลาวใต้โดยหลอมรวมเป็นวัฒนธรรมไท-ลาวของชาวศรีสะเกษ อย่างไรก็ตามก็มักเรียกรวมกลุ่มวัฒนธรรมกลุ่มนี้ว่าชาวลาว

1.2 กลุ่มชาติพันธุ์กูย (กวย) ในเอกสารสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์เรียกกลุ่มเขมรป่าดง มีเพียงภาษาพูดเท่านั้น สำเนียงและคำศัพท์ร่วมหลายคำคล้ายภาษาข่า ภาษาแสก ภาษาโส้ จัดล้วนจัดอยู่ในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก (มอญ-เขมร) ช่วยให้สามารถสื่อสารกันได้ ภาษา กวยยังเป็นภาษาพิเศษที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมของหมอควาญช้าง สำหรับการบวงสรวงผีก่อนการออกจับช้างป่า ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์กวยมีการตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ในบางส่วนต่าง ๆ ของอำเภอราษีไศล อำเภอเมืองจันทร์ อำเภอห้วยทับทัน อำเภออุทุมพรพิสัย อำเภอปรังค์กู อำเภอเมืองศรีสะเกษ อำเภอน้ำเกลี้ยง อำเภอศรีรัตนะ อำเภอไพรบึง อำเภอขุนหาญ และอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ¹⁷⁷

¹⁷⁶ สวิง บุญเจิม. 2555. *ตำราเรียนอักษรธรรมอีสาน*. อุบลราชธานี : มรดกอีสาน.

¹⁷⁷ น้าทิพย์ พุ่มไม้ทอง. "การสำรวจคุณภาพชีวิต และความต้องการทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวกูย(กวย)เขมรในบ้านแจแง และบ้านข่า อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ". วิทยานิพนธ์หลักสูตรครุศาส

1.3 กลุ่มชาติพันธุ์เยอ มีเพียงภาษาพูด ซึ่งมีคำศัพท์ส่วนใหญ่คล้ายกับภาษากวยแต่มีสำเนียงที่แตกต่างและเพี้ยนไปจากภาษากวยตามสภาพแวดล้อม นักภาษาศาสตร์ให้ความเห็นว่าภาษาเยอคือภาษากวยที่มีความใกล้ชิดกับภาษาลาว ส่วนภาษากวยคือภาษาเยอที่ใกล้ชิดกับภาษาเขมร อย่างไรก็ตาม ภาษาเยอจัดเป็นภาษาในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก (มอญ-เขมร) เช่นกัน โดยพบว่าการพูดภาษาดังกล่าวนี้นั้นในบางพื้นที่ของอำเภอไพรบึง อำเภอพยุห์ อำเภอศรีรัตนและอำเภอน้ำเกลี้ยง¹⁷⁸

1.4 กลุ่มชาติพันธุ์เขมร มีภาษาพูดที่จัดเป็นภาษาเขมรถิ่นไทย หรือเขมรสูง (ขแมร์เลอ) เนื่องจากมีสำเนียงและคำศัพท์หลายคำแตกต่างไปจากภาษาพูดของชาวเขมรในประเทศกัมพูชาซึ่งจัดเป็นชาวเขมรลุ่มหรือเขมรด้า(ขแมร์กรอม) อย่างไรก็ตาม จากผลการวิจัยของทั้ง 2 สำเนียงคือภาษาเขมรถิ่นไทยและภาษาเขมรถิ่นกัมพูชา ภาษาเขมรถิ่นไทยหรือเขมรสูงสามารถใช้พูดสื่อสารกับชาวเขมรในประเทศกัมพูชาได้ แต่ภาษาเขมรลุ่มในประเทศกัมพูชามักไม่ค่อยเข้าใจภาษาเขมรสูง โดยในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษมีกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเขมรสูงอาศัยอยู่หนาแน่นในอำเภอภูสิงห์ อำเภอขุขันธ์ อำเภอขุนหาญ อำเภอกันทรลักษ์ รวมทั้งบางส่วนของอำเภอศรีรัตน อำเภอไพรบึง อำเภอปรางค์ อำเภออุทุมพรพิสัยและอำเภอยะยง ซึ่งประชากรในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทยนี้ คิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 20 ของประชากรทั้งจังหวัดศรีสะเกษ¹⁷⁹

2. สภาพภูมิศาสตร์ชุมชนศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษในปัจจุบันมีสภาพทางด้านภูมิศาสตร์ที่สำคัญทางตอนใต้มีทิวเขาพนมดงรักซึ่งทอดตัวในแนวตะวันออก-ตะวันตกเป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา ยาว 127 กิโลเมตร ยอดเขาสูงสุดในจังหวัดชื่อ "พนมตาเมื่อน" สูง 673 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง โดยตั้งอยู่ในเขตอำเภอกันทรลักษ์ จากเขาพนมตาเมื่อนนี้ พื้นที่ค่อย ๆ ลาดต่ำลงไปทางเหนือเข้าสู่ที่ราบลุ่มแม่น้ำมูล ภูมิประเทศส่วนใหญ่ซึ่งอยู่ทางตอนกลางและตอนเหนือของจังหวัดมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มลอนลาด มีระดับความสูงระหว่าง 150-200 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง มีลำน้ำหลายสายไหลผ่านพื้นที่ราบนี้ลงไปยังแม่น้ำมูล ลำน้ำสายสำคัญได้แก่ ห้วยทับทัน ห้วยสำราญ และห้วยเยยง

สตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาฟื้นฟู ฐานการศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

¹⁷⁸ กรมศิลปากร. 2544. *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดศรีสะเกษ*. คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

¹⁷⁹ ระพีพรรณ คมใส. 2540. *"พิธีกรรมแซนเนียะตาของกลุ่มชาวไทยเขมร : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านกราม ตำบลไพร อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดศรีสะเกษ"*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เทศบาลเมืองศรีสะเกษในปัจจุบันตั้งอยู่ริมฝั่งห้วยสำราญ ห้วยน้ำคำ และห้วยขย่ง ห่างจากแม่น้ำมูลไปทางทิศใต้ประมาณ 10 กิโลเมตร และอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 126 เมตร ดังนั้น ห้วยสำราญ ห้วยน้ำคำ ห้วยขย่งและแม่น้ำมูลจะมีบทบาทสำคัญในการตั้งชุมชนศรีสะเกษ

สภาพความเป็นเมืองของชุมชนศรีสะเกษก่อนการอพยพของชาวจีน ก่อนปี พ.ศ. 2471 มีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และสังคมของพื้นที่นี้ ชุมชนศรีสะเกษในยุคดังกล่าวเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการค้าที่สำคัญในภูมิภาคอีสาน การศึกษาสภาพความเป็นเมืองช่วยให้เห็นถึงโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจก่อนการเข้ามาของชาวจีน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงชุมชนในเวลาต่อมา นอกจากนี้ ข้อมูลเหล่านี้ยังช่วยให้เข้าใจรากฐานทางประวัติศาสตร์ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตและพัฒนาการของศรีสะเกษในยุคปัจจุบัน

เมืองศรีสะเกษตามหลักฐานการสำรวจของ Étienne Aymonier ในช่วงปี พ.ศ. 2438- 2440 ซึ่งได้เดินทางเข้ามาสำรวจดินแดนประเทศลาวและในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย และได้เขียนหนังสือ บันทึกการเดินทางในลาว ภาคหนึ่ง พ.ศ. 2438 และ บันทึกการเดินทางในลาว ภาคสอง พ.ศ.2440¹⁸⁰ พบว่า

สภาพภูมิศาสตร์กับการตั้งเมืองศรีสะเกษ ตามบันทึกการเดินทางในลาว ภาคสอง ของ Étienne Aymonier ซึ่งถูกเขียนในปี พ.ศ. 2440 กล่าวถึงการเดินทางของคณะสำรวจที่เดินทางจากเมืองอุบลราชธานีมาถึงเมืองศรีสะเกษ ในขณะที่เดินทางสำรวจได้ทำการบันทึกสภาพความเป็นเมืองของเมืองศรีสะเกษไว้ว่า

“แม่น้ำมูลถือเป็นเส้นทางสำคัญในการเดินทางค้าขายระหว่างเมืองโคราชจนมาถึงเมืองอุบลราชธานี เห็นได้จากการเดินทางเข้ามาเมืองศรีสะเกษของคณะสำรวจที่อธิบายบริบทความสำคัญของแม่น้ำมูลตลอดการเดินทาง ที่มีชุมชนท่าเรือ ชุมชนริมแม่น้ำมูล ตลอดจนลักษณะการเดินทางโดยการอาศัยแม่น้ำมูลระหว่างหัวเมืองในอีสานใต้โดยตัวเมืองศรีสะเกษถือเป็นอีกหัวเมืองที่อยู่ใกล้กับลำน้ำมูล มีสบน้ำห้วยสำราญและห้วยแฮดเป็นเส้นทางเข้าออกเชื่อมตัวเมืองกับแม่น้ำมูล มีบ้านผ่านท่าเป็นจุดเปลี่ยนสำภาระ สินค้า และเป็นท่าเรือของเมือง”

เมื่อพิจารณาจากข้อความข้างต้นพบว่าสภาพภูมิศาสตร์กับการตั้งเมืองศรีสะเกษ โดยเมืองศรีสะเกษตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย หรือที่เรียกกันว่า "อีสานใต้" ซึ่งมี

¹⁸⁰ ทอสมุทรา โดเร และสมหมาย เปรมจิตต์ แปล. (2539). *บันทึกการเดินทางในลาว ภาคหนึ่ง พ.ศ. 2438 และ บันทึกการเดินทางในลาว ภาคสอง พ.ศ.2440*. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ลักษณะภูมิประเทศที่ราบลุ่มเหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานและทำการเกษตร ลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่สำคัญนี้มีความเกี่ยวพันอย่างลึกซึ้งกับแม่น้ำมูล ซึ่งถือเป็นเส้นทางคมนาคมหลักที่เชื่อมโยงระหว่างหัวเมืองสำคัญตั้งแต่เมืองนครราชสีมาจนถึงอุบลราชธานี การเชื่อมโยงของแม่น้ำมูลกับลำน้ำสาขาต่าง ๆ เช่น ห้วยสำราญและห้วยแฮด ช่วยให้เมืองศรีสะเกษกลายเป็นหนึ่งในศูนย์กลางการค้าขายและการเดินทางที่สำคัญของภูมิภาคในอดีต

แม่น้ำมูลไม่ได้เป็นเพียงแหล่งน้ำสำหรับการดำรงชีวิตและการเกษตรเท่านั้น แต่ยังเป็นเส้นทางคมนาคมสำคัญที่เชื่อมต่อเมืองต่าง ๆ ในภาคอีสานใต้ การเดินทางและการขนส่งสินค้าผ่านทางแม่น้ำมูลมีความสะดวกและรวดเร็วกว่าการเดินทางทางบกในยุคก่อนที่จะมีถนนตัดผ่าน ชาวบ้านและพ่อค้าจึงอาศัยเรือเป็นพาหนะหลักในการขนส่งสินค้าและติดต่อกับหัวเมืองอื่น ๆ ตลอดเส้นทาง แม่น้ำมูลจะพบชุมชนริมแม่น้ำและชุมชนท่าเรือที่เจริญเติบโตจากกิจกรรมการค้าและการแลกเปลี่ยนสินค้า

เมืองศรีสะเกษตั้งอยู่ในบริเวณที่ใกล้กับแม่น้ำมูล แม้จะไม่ได้อยู่ติดแม่น้ำโดยตรง แต่ลำน้ำสาขาอย่างห้วยสำราญและห้วยแฮดทำหน้าที่เป็นเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างตัวเมืองกับแม่น้ำมูลโดยตรง เส้นทางน้ำเหล่านี้ช่วยให้การขนส่งสินค้าระหว่างศรีสะเกษกับเมืองอื่น ๆ มีความสะดวกมากขึ้น บ้านผ่านท่าถือเป็นจุดเปลี่ยนสำภาระและท่าเรือสำคัญของเมืองศรีสะเกษ ชาวบ้านใช้จุดนี้ในการขนส่งสินค้าและแลกเปลี่ยนผลผลิตกับพ่อค้าจากหัวเมืองอื่น ๆ

นอกจากบทบาทของแม่น้ำในด้านการคมนาคมและการค้า สภาพภูมิศาสตร์ของเมืองศรีสะเกษยังเอื้อต่อการทำการเกษตร พื้นที่ราบลุ่มใกล้ลำน้ำสาขาเหมาะสมสำหรับการปลูกข้าวและพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ การมีแหล่งน้ำเพียงพอจากแม่น้ำมูลและลำน้ำสาขาช่วยให้ชาวบ้านสามารถเพาะปลูกได้อย่างต่อเนื่อง การเกษตรที่เจริญเติบโตนี้ไม่เพียงแต่ช่วยสร้างความมั่นคงทางอาหาร แต่ยังส่งเสริมให้เกิดการค้าขายผลผลิตทางการเกษตรผ่านเส้นทางน้ำอีกด้วย

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมแม่น้ำและชุมชนท่าเรือมีผลต่อการกระจายตัวของประชากรในพื้นที่ศรีสะเกษ บ้านเรือนริมลำน้ำกลายเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมเศรษฐกิจและสังคม ชุมชนเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงที่อยู่อาศัยเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นจุดเชื่อมต่อในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและข้อมูลข่าวสารระหว่างชาวบ้านและพ่อค้าจากพื้นที่ต่าง ๆ

ในแง่ของยุทธศาสตร์การตั้งเมือง สภาพภูมิศาสตร์ของเมืองศรีสะเกษทำให้เมืองนี้มีความสำคัญในฐานะเมืองผ่านทางที่เชื่อมต่อระหว่างหัวเมืองในอีสานใต้ แม่น้ำมูลและลำน้ำสาขาไม่เพียงแต่เป็นเส้นทางน้ำที่สำคัญ แต่ยังเป็นเส้นทางที่หล่อเลี้ยงเศรษฐกิจและวิถีชีวิตของประชาชน การมีบ้านผ่านท่าเป็นจุดเปลี่ยนสำภาระช่วยให้ศรีสะเกษกลายเป็นศูนย์กลางการค้าและการขนส่งที่สำคัญ

สภาพภูมิศาสตร์ที่เอื้อต่อการตั้งเมืองนี้ยังมีผลต่อการเติบโตและการพัฒนาในระยะยาว แม้ในยุคปัจจุบันที่การคมนาคมทางบกและทางอากาศมีบทบาทมากขึ้น แต่แม่น้ำมูลยังคงเป็นสัญลักษณ์ของความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่มีความสำคัญต่อชาวศรีสะเกษ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในยุคสมัยต่าง ๆ อาจทำให้การเดินทางทางน้ำลดบทบาทลง แต่ความสำคัญทางประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ของแม่น้ำมูลยังคงเป็นที่จดจำและมีคุณค่าต่อการพัฒนาเมืองศรีสะเกษในอนาคต

3. สภาพชุมชนและความเป็นเมืองศรีสะเกษ ตามที่คณะสำรวจของ Étienne Aymonier เมื่อเดินทางมาถึงเมืองศรีสะเกษ และขึ้นท่าเรือที่บ้านผ่านท่า คณะสำรวจได้บันทึกสภาพชุมชนไว้ว่า

“เราผ่านห้วยเล็กๆ มีชื่อว่าห้วยน้ำคำ ซึ่งมีลำน้ำอยู่เล็กน้อย ต้นน้ำอยู่ที่บึงซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้านแรก เดินทางต่อไปโดยทางเท้าประมาณครึ่งชั่วโมงก็ไปถึงเมืองใหม่ของศรีสะเกษซึ่งเป็นหมู่บ้านใหญ่ มีวัดอยู่ 6-7 วัดและมีกระท่อมร้อยกว่าหลัง มีตลาดและมีพวกคนจีนและคนสยามเป็นหุ้นส่วนดูแลตลาด ซึ่งมีร้านขายไหม ขนม และหนังสือมากมาย เมืองเก่าหรือศรีสะเกษเก่าที่เจ้าเมืองได้อาศัยอยู่นั้น ยังอยู่ห่างไปอีก 400 - 500 เมตรไปทางทิศตะวันตก”

จากข้อความข้างต้นชี้ให้เห็นถึงสภาพชุมชนกับความเป็นเมืองของเมืองศรีสะเกษ โดยชี้ให้เห็นถึงประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ประเด็นแรกโครงสร้างชุมชนและการตั้งถิ่นฐาน ที่กล่าวถึง "เมืองใหม่ของศรีสะเกษ" ซึ่งมีลักษณะเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ มีกระท่อมร้อยกว่าหลัง และวัดประมาณ 6-7 แห่ง แสดงให้เห็นถึงการรวมตัวของประชากรที่มีจำนวนมากพอสมควร การมีวัดจำนวนมากบ่งชี้ถึงบทบาทสำคัญของศาสนาในวิถีชีวิตของผู้คน วัดไม่เพียงเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชน รวมถึงเป็นพื้นที่ในการจัดกิจกรรมชุมชน นอกจากนี้ การมีตลาดในเมืองสะท้อนถึงโครงสร้างเศรษฐกิจที่เริ่มเจริญเติบโต ตลาดเป็นศูนย์กลางที่ผู้คนจากชุมชนต่าง ๆ มารวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าและข้อมูลข่าวสาร การมีร้านค้าที่จำหน่ายสินค้าหลากหลาย เช่น ไหม ขนม และหนังสือ บ่งบอกถึงลักษณะเศรษฐกิจที่ไม่เพียงพึ่งพาการเกษตร แต่ยังมีการพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นบ้านที่หลากหลาย

ประเด็นที่สองความหลากหลายทางเศรษฐกิจและเชื้อชาติ การมี "คนจีนและคนสยามเป็นหุ้นส่วนดูแลตลาด" แสดงให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในชุมชน ชาวจีนมีบทบาทสำคัญในฐานะพ่อค้าและผู้ประกอบธุรกิจในตลาด การที่ชาวจีนร่วมกับคนสยามบริหารตลาดแสดงถึงการประสานความร่วมมือระหว่างชาวพื้นเมืองและกลุ่มพ่อค้าจีน บทบาทของชาวจีนใน

ศรีสะเกษมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของเมือง ชาวจีนนำความรู้ด้านการค้า การจัดการธุรกิจ และเครือข่ายการค้าที่กว้างขวางเข้ามาสู่เมือง ทำให้ตลาดศรีสะเกษกลายเป็นศูนย์กลางการค้าของภูมิภาค การค้าขายไหม หนังสือสัตว์ และขนมสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเศรษฐกิจที่เปิดกว้างและมีความหลากหลาย

ประเด็นที่สามการเปรียบเทียบเมืองเก่าและเมืองใหม่ จากข้อความที่ระบุว่า "เมืองเก่าหรือศรีสะเกษเก่ายังอยู่ห่างไปอีก 400-500 เมตรไปทางทิศตะวันตก" แสดงให้เห็นถึงกระบวนการเปลี่ยนผ่านของศูนย์กลางชุมชน เมืองเก่าอาจเคยเป็นศูนย์กลางการปกครองและเศรษฐกิจในอดีต แต่เมื่อเวลาผ่านไป เงื่อนไขทางภูมิศาสตร์หรือเศรษฐกิจอาจทำให้ความสำคัญลดลง การสร้าง "เมืองใหม่" สะท้อนถึงการปรับตัวของชุมชนให้เหมาะสมกับบริบทใหม่ การเปลี่ยนศูนย์กลางจากเมืองเก่ามาสู่เมืองใหม่แสดงถึงพลวัตของการตั้งถิ่นฐาน เมืองใหม่มีโครงสร้างที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตและการค้าในยุคนี้มากขึ้น การมีตลาดและพื้นที่ศาสนสถานที่เจริญรุ่งเรืองแสดงถึงความเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและสังคม

ประเด็นที่สี่สภาพภูมิศาสตร์และการเชื่อมโยงทางคมนาคม การเดินทางจากห้วยน้ำคำเข้าสู่เมืองใหม่โดยทางเท้าเพียงครึ่งชั่วโมงแสดงให้เห็นถึงความใกล้ชิดระหว่างแหล่งน้ำและตัวเมือง น้ำจากลำน้ำและบึงทางทิศใต้ของหมู่บ้านแรกอาจมีบทบาทสำคัญในการหล่อเลี้ยงชุมชน ทั้งในด้านการเกษตรและการดำรงชีวิต การมีเส้นทางทางเท้าที่เชื่อมต่อระหว่างแหล่งน้ำและตัวเมืองใหม่สะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างพื้นฐานที่ชุมชนพัฒนาไว้ แม้ว่าการเดินทางในยุคนี้ยังคงพึ่งพาการเดินทางเท้าเป็นหลัก แต่ก็มีการจัดระเบียบเส้นทางที่ชัดเจน การที่ศรีสะเกษตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีลำน้ำสาขาเชื่อมต่อกับแม่น้ำมูล ยังทำให้เมืองนี้มีศักยภาพในการเป็นศูนย์กลางการขนส่งและการค้าในภูมิภาค

ประเด็นที่ห้าศูนย์กลางการค้าและสังคมที่เจริญรุ่งเรือง ตลาดของเมืองใหม่ศรีสะเกษไม่ได้เป็นเพียงจุดแลกเปลี่ยนสินค้า แต่ยังเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางสังคม การปรากฏของกลุ่มพ่อค้าจีนและร้านค้าที่จำหน่ายสินค้าหลากหลายแสดงถึงความหลากหลายทางเศรษฐกิจและความเชื่อมโยงกับโลกภายนอก การมีตลาดที่คึกคักและสินค้าเฉพาะถิ่น เช่น ไหมและหนังสือสัตว์ ชี้ให้เห็นถึงศักยภาพทางเศรษฐกิจที่เริ่มเติบโต การค้าขายเหล่านี้ไม่ได้เพียงแค่ส่งเสริมให้ชาวบ้านมีรายได้ แต่ยังทำให้เมืองศรีสะเกษกลายเป็นจุดหมายปลายทางของพ่อค้าและนักเดินทางจากพื้นที่อื่น

สภาพชุมชนและความเป็นเมืองของศรีสะเกษในอดีตสะท้อนให้เห็นถึงการเติบโตของชุมชนเมืองที่มีโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่ชัดเจน การมีตลาด วัด และการบริหารตลาดร่วมกันระหว่างพ่อค้าจีนและคนสยามแสดงถึงความหลากหลายและการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ เมืองใหม่ศรีสะเกษยังมีการเชื่อมโยงกับแหล่งน้ำและเส้นทางคมนาคมที่ช่วยส่งเสริมให้เมืองนี้กลายเป็นศูนย์กลางการค้าและสังคมที่สำคัญในภูมิภาคอีสานใต้ และชาวจีนเริ่มเข้ามามีบทบาททางการค้าที่สำคัญในเขตชุมชนต่าง ๆ ในศรีสะเกษ

5.1.3 ชาวจีนและการอพยพ

ก่อน พ.ศ. 2471 การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในประเทศไทยโดยเฉพาะในจังหวัดศรีสะเกษเป็นช่วงเวลาที่สำคัญในการสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่น การอพยพของชาวจีนจากมณฑลต่างๆ ในประเทศจีนเข้าสู่ประเทศไทยเกิดขึ้นจากหลายเงื่อนไข ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม โดยเฉพาะในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 24 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 25 ซึ่งมีการพัฒนาและขยายตัวของการค้าขายและอุตสาหกรรมใหม่ๆ ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในศรีสะเกษมีความสำคัญในการเสริมสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยชาวจีนมักจะเริ่มต้นจากการค้าขายเป็นหลัก และต่อมาได้ขยายไปสู่การลงทุนในภาคเกษตรกรรม โดยเฉพาะการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ยางพารา อ้อย และพืชอื่นๆ นอกจากนี้ ชาวจีนยังมีบทบาทสำคัญในด้านการพัฒนาความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ใช้ในกระบวนการผลิตและการค้าขาย นอกการปรับตัวของชาวจีนในชุมชนใหม่ในศรีสะเกษนั้นไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่ยังเกี่ยวข้องกับการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมกับกลุ่มชาติพันธุ์ท้องถิ่น ชาวจีนในพื้นที่ได้มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมและประเพณีกับชุมชนท้องถิ่น ทั้งในด้านภาษา ศาสนา และพิธีกรรม ซึ่งส่งผลให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่สำคัญในศรีสะเกษ การอพยพครั้งใหญ่ของชาวจีนเข้าสู่เมืองศรีสะเกษและภาคอีสานเกิดจากการพัฒนาเส้นทางรถไฟ

การพัฒนาของเส้นทางรถไฟสายอีสาน¹⁸¹ ถือเป็นเส้นทางรถไฟสายแรกของประเทศไทยที่เชื่อมต่อกรุงเทพฯ กับนครราชสีมา โดยมีจุดประสงค์หลัก 2 ประการ คือ การขนส่งผู้คนและสินค้าอย่างรวดเร็วและสะดวกยิ่งขึ้น รวมถึงการเสริมสร้างความมั่นคงทางการปกครองและรักษาอาณาเขตในยุคที่ฝรั่งเศสเข้ามามีอิทธิพลในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การคมนาคมในยุคนั้นเป็นไปอย่างล่าช้าและยากลำบาก เช่น การเดินทางจากกรุงเทพฯ ถึงนครราชสีมาด้วยเกวียนที่ใช้เวลานานถึง 27 วัน และจากนครราชสีมาถึงอุบลราชธานีใช้เวลาถึง 12-22 วัน ทำให้เกิดความจำเป็นในการสร้างระบบขนส่งที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ในวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2434 การเปิดช่องประมูลการก่อสร้างเส้นทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-นครราชสีมา โดยผู้ชนะการประมูลคือ นายอี. มูเร แกมเบเบลล์ (George Murray Campbell) ชาวอังกฤษจากสิงคโปร์ ในราคา 9.9 ล้านบาท การก่อสร้างเริ่มต้นด้วยพระราชดำริของรัชกาลที่ 5 ในปี พ.ศ. 2435 แต่เนื่องจากอุปสรรคต่างๆ เช่น ไข้ป่าและการขาดแคลนแรงงาน ก่อให้เกิดความล่าช้าในการก่อสร้าง ซึ่งทำให้รัฐบาลต้องเข้ามาดำเนินการเองจนสำเร็จในส่วนแรกคือเส้นทางกรุงเทพฯ-อยุธยา ในวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2440

¹⁸¹ สุวิทย์ ธีรศาศวัต. “ทางรถไฟสายอีสานในสมัยรัชกาลที่ 5-7, ศิลปวัฒนธรรม มีนาคม 2550. สืบค้นที่ :

การก่อสร้างเส้นทางรถไฟในช่วงแรกมีความยากลำบากมากเนื่องจากต้องผ่านพื้นที่อันตรายจากไข้ป่า และการทำงานที่ท้าทายโดยมีคนงานเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก รวมทั้งการขาดแคลนทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินการ ถึงแม้ว่าเส้นทางหลักจากกรุงเทพฯ ถึงนครราชสีมาจะแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2443 แต่เส้นทางรถไฟจากนครราชสีมาถึงอุบลราชธานีและหนองคายต้องหยุดชะงักไปกว่า 20 ปีเนื่องจากปัญหาทางการเงินและงบประมาณของรัฐ

รถไฟสายอีสานได้เปิดใช้งานอย่างเต็มรูปแบบในช่วงปลายรัชกาลที่ 6 และต้นรัชกาลที่ 9 หลังจากผ่านการพัฒนายาวนานถึง 65 ปี เส้นทางรถไฟนี้ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มปริมาณการขนส่งสินค้าอย่างมากมาย แต่ยังเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวอีสานจากการเกษตรเพื่อการบริโภคในครัวเรือนมาเป็นการผลิตเพื่อการค้า ซึ่งมีสินค้าหลายชนิด เช่น ข้าวและหมู ที่ถูกส่งออกไปยังภาคกลางและพื้นที่อื่นๆ เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

การพัฒนาเส้นทางรถไฟสายอีสานระหว่าง พ.ศ. 2461-2474 มีการอพยพของชาวจีนเข้าสู่ภูมิภาคอีสานเป็นจำนวนมาก เส้นทางหลักในการอพยพสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 เส้นทางสำคัญ¹⁸² ดังนี้

เส้นทางที่ 1 เส้นทางอีสานใต้ ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ ชาวจีนจำนวนมากเลือกเส้นทางนี้เพื่อเข้าสู่หัวเมืองสำคัญในภูมิภาค

เส้นทางที่ 2 เส้นทางชัยภูมิ ผ่านชัยภูมิ ภูเขียว และชุมแพ เป็นอีกหนึ่งเส้นทางที่ชาวจีนใช้ในการตั้งถิ่นฐาน

เส้นทางที่ 3 เส้นทางชนบท เริ่มจากชนบท บ้านไผ่ ขอนแก่น อุตรดิตถ์ และหนองคาย เส้นทางนี้เป็นเส้นทางหลักสำหรับการเดินทางสู่ตอนบนของอีสาน

เส้นทางที่ 4 เส้นทางบ้านไผ่ เริ่มจากบ้านไผ่ไปยังร้อยเอ็ดและอุบลราชธานี เส้นทางนี้เชื่อมต่อชุมชนที่กำลังขยายตัว

เส้นทางที่ 5 เส้นทางจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ชาวจีนที่เข้ามาจากฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงตั้งฐานอยู่ในพื้นที่เมืองนครพนมและสกลนคร

การก่อสร้างทางรถไฟจากนครราชสีมาไปยังอุบลราชธานีและหนองคายหยุดชะงักไปกว่า 20 ปี เนื่องจากรัฐบาลต้องจัดสรรงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อสร้างทางรถไฟสายเหนือและสายใต้ ซึ่งแล้วเสร็จในรัชกาลที่ 5 (ทางรถไฟที่สร้างเสร็จมีระยะทาง 932 กิโลเมตร และกำลังก่อสร้าง 690 กิโลเมตร) การก่อสร้างเริ่มกลับมาดำเนินการอีกครั้งในปลายรัชกาลที่ 6 และต่อเนื่องไปจนถึงต้น

¹⁸² นางลักขณ์ ลิ้มศิริ. (2524). ความสำคัญของกบฏหัวเมืองอีสาน พ.ศ. 2325-2445. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

รัชกาลที่ 9 จนแล้วเสร็จที่สถานีหนองคาย รวมระยะเวลาก่อสร้างทั้งหมด 65 ปี สำหรับการเปิดให้บริการเดินรถไฟในภาคอีสาน

ลำดับที่	วัน เดือน ปี	เหตุการณ์สำคัญ
1.	21 ธันวาคม 2433	นครราชสีมา
2.	1 พฤศจิกายน 2468	ท่าช้าง
3	1 เมษายน 2465	บุรีรัมย์
4	1 พฤษภาคม 2469	สุรินทร์
5	1 พฤษภาคม 2470	ห้วยทับทัน
6	1 สิงหาคม 2471	ศรีสะเกษ
7	1 เมษายนพ 2473	อุบลราชธานี (วารินชำราบ)

ตารางที่ 5.1 แสดงลำดับการเปิดเส้นทางเดินรถไฟสายนครราชสีมาถึงสถานีวารินชำราบ
ที่มา: สุวิทย์ ธีรศาศวัต. “ทางรถไฟสายอีสานในสมัยรัชกาลที่ 5-7, ศิลปวัฒนธรรม มีนาคม 2550
สืบค้น: https://www.silpa-mag.com/history/article_29204

แผนภาพที่ 5.2 แสดงป้ายสถานีรถไฟศรีสะเกษ แล้วบรรยากาศของขบวนขาลาสถานี
ที่มา: นายวิโรจน์ สายเย็นประเสริฐ

ในบันทึกของเคลเมนส ไวลเลอร์ (Clemens Weiler) วิศวกรเยอรมันซึ่งมาคุมการสร้างทางรถไฟสายโคราชเป็นเวลานานจนได้เห็นการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ริมทางรถไฟในเขตเมืองโคราชชัดเจนว่า

“รถไฟมีอิทธิพลที่เห็นได้อย่างชัดเจน พอที่เห็นได้ประการแรกคือ การใช้สังกะสีมุงหลังคาเรือน ซึ่งปรากฏว่าตอนนี้บ้านมุงหลังคาด้วยสังกะสีมากมาย เมื่อก่อนโน้นบ้านเรือนจะมุงด้วยจากหรือแฝกเท่านั้น ส่วนในร้านขายของซึ่งเจ้าของเป็นคนจีนนั้นจะมีสินค้าจากยุโรปวางขายเกลื่อน ตัวอย่างเช่น ผ้า น้ำมันก๊าด เครื่องดื่มต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเบียร์ สินค้าประเภทอะลูมิเนียม เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มต่างๆ อีกทั้งเครื่องใช้สอยภายในครัวเรือน เป็นต้นเมื่อก่อนโน้นสินค้าเหล่านี้แพงมาก เฉพาะคนชั้นสูงฐานะดีเท่านั้นที่จะสู้ราคาซื้อได้ แต่ตอนนี้สินค้าประเภทนี้วางขายมากมาย ซึ่งยืนยันว่าชาวบ้านธรรมดาจะซื้อสินค้าเหล่านี้ใช้ได้ เนื่องจากราคาดูกลง ยกตัวอย่างเช่นเบียร์ขวดหนึ่งราคาแพงมากขนาดชาวยุโรปที่มีฐานะดียังขายไม่ค่อยยกกล้าซื้อ ตอนนี้ขวดหนึ่งราคาเพียง 3 สลึงเท่านั้น หรือไม่ก็น้ำมันปืบ เมื่อก่อนราคาปืบละ 8 บาท ตอนนี้ราคา 3 บาท เพราะการขนส่งทางรถไฟทำให้ราคาสินค้าในดินแดนแถบนี้ลดลงมากนี้เองจึงไม่น่าประหลาดใจนักที่เดี๋ยวนี้ไม่มีขบวนเกวียน ขบวนช้าง หรือขบวนคนหาบที่ขนส่งสินค้าผ่านดงพญาไฟเหลืออยู่เลย”

บันทึกของไพบูลย์ สุนทรารักษ์ ข้าราชการบำนาญกรมประชาสัมพันธ์ เล่าถึงการมาถึงครั้งแรกของรถไฟที่เมืองสุรินทร์ว่า

“ผู้ใหญ่บอกว่าถ้ารถไฟมาถึงสุรินทร์เมื่อใดก็จะมีของบางกอกมาเกิน เช่น ปลาทุเค็ม ปลาทุหนึ่ง ส้มโอหวาน ทุเรียนกวน สิ่งเหล่านี้ผมชอบ ผู้ใหญ่ที่ว่าไม่ช้า ก็ไม่สู้ช้าจริงๆ ในปีที่ผมเริ่มเรียนหนังสือคือ พ.ศ. 2469 นั้นเอง รถไฟก็แล่นมาถึงสุรินทร์ ผู้คนแตกตื่นไปดูรถไฟกันมืดฟ้ามัวดิน ผมก็ไปกับเขาด้วย ได้ยินเขาเรียกกันครั้งกระโน้นว่ารถไฟหลวง ตั้งแต่รถไฟมาถึงก็มีของมาขายเยอะแยะ พวกขนมและของกินมีมากที่สุด ส้มโอหวานเขาเรียกส้มโอบางกอก ราคาถูกละ 10 สตางค์ เป็นของแปลก เพราะส้มโอบ้านเราไม่เคยหวาน ที่อร่อยอีกอย่างคือปลาทุหนึ่ง ราคาเข่งละ 5 สตางค์ เวลานั้นคนจีนมากกว่าเก่า ตั้งร้าน ตั้งโรงใหม่”

แผนภาพที่ 5.3 แผนที่แสดงเส้นทางรถไฟภาคอีสาน

ที่มา: สุวิทย์ ธีรศาสตร์. “ทางรถไฟสายอีสานในสมัยรัชกาลที่ 5-7, ศิลปวัฒนธรรม มีนาคม 2550

สืบค้น: https://www.silpa-mag.com/history/article_29204

การขยายเส้นทางรถไฟของรัฐบาลส่งผลให้การคมนาคมในภาคอีสานมีความสะดวกรวดเร็วมากขึ้น อีกทั้งยังส่งเสริมให้เกิดการกระจายตัวของชาวจีนตามเส้นทางรถไฟ เนื่องจากรัฐบาลใช้แรงงานชาวจีนในการก่อสร้างทางรถไฟ พร้อมกับอนุญาตให้ชาวจีนตั้งหลักแหล่งในเมืองใหม่ที่รถไฟเข้าถึง¹⁸³ อย่างไรก็ตามการสร้างทางรถไฟไม่เพียงแต่สร้างชุมชนการค้าและชุมชนชาวจีนใหม่เท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบต่อชุมชนเดิมที่ตั้งอยู่ใกล้สถานีรถไฟ ด้วยความสะดวกในการเดินทางไปยังสถานที่ราชการ จึงทำให้มีการย้ายที่ทำการอำเภอมาตั้งใหม่ใกล้สถานีรถไฟเพื่อให้บริการแก่ราษฎร เช่น ที่ว่าการอำเภอศีขรภูมิเดิมตั้งอยู่ที่บ้านอนันต์ ซึ่งเป็นเส้นทางหลักของการเดินทางด้วยเกวียนจากโคราช-บุรีรัมย์-สุรินทร์-ศรีสะเกษและอุบลราชธานี แต่เมื่อมีการสร้างทางรถไฟ กลับไม่ผ่านบ้านอนันต์ แต่ไปผ่านบ้านระแงง ซึ่งอยู่ใกล้สถานีรถไฟ หลวงจรูญจิตประพานายอำเภอจึงเสนอให้ย้ายที่ว่าการอำเภอและบ้านพักข้าราชการมาอยู่ที่บ้านระแงงแทน ทำให้ชุมชนบ้านอนันต์ลดขนาดลง ขณะที่ชุมชนใกล้สถานีรถไฟกลับขยายตัวอย่างรวดเร็ว อีกตัวอย่างหนึ่งคือเมืองขุขันธ์ซึ่งมีชาวจีนอาศัยอยู่จำนวนมาก แต่เมื่อทางรถไฟตัดผ่านเมืองศรีสะเกษและไม่ได้ผ่านเมืองขุขันธ์ ชาวจีนจึงเริ่มย้ายถิ่นฐานไปตั้งถิ่นฐาน

¹⁸³ พรรณี ฉัตรพลรักษ์และคณะ. (2529). *สังคมจีนในประเทศไทย: ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ใหม่ที่มีเมืองศรีสะเกษ ทำให้เมืองขุขันธ์เริ่มซบเซา ขณะที่เมืองศรีสะเกษขยายตัวอย่างรวดเร็ว จนในที่สุดจังหวัดขุขันธ์ถูกเปลี่ยนชื่อเป็นจังหวัดศรีสะเกษ และเมืองขุขันธ์ถูกยุบให้เป็นอำเภอขุขันธ์ขึ้นกับจังหวัดศรีสะเกษ¹⁸⁴

5.1.4 การตั้งชุมชนชาวจีนในเขตเมืองศรีสะเกษ

การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในเมืองศรีสะเกษยังไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่าชาวจีนกลุ่มแรกเข้ามาตั้งรกรากตั้งแต่เมื่อไร หรือมาจากกลุ่มใด งานเขียนหลายชิ้นได้กล่าวว่าคนจีนเข้ามาอยู่ในพื้นที่ภาคอีสานมาเป็นเวลานานแล้ว โดยมีการกล่าวถึงในพงศาวดารหัวเมืองมณฑลอีสาน พ.ศ. 2447¹⁸⁵ กล่าวว่า

“...คนพื้นเมืองเป็นไทย เป็นพื้น นอกจากไทยมีเขมร ส่วย และละว้า และมีชนชาวประเทศอื่น คือ ฝรั่งเศส ญวน พม่า ตองซู่ จีน เข้าไปอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก...”

ข้อความดังกล่าวสะท้อนภาพรวมของโครงสร้างประชากรในหัวเมืองภาคอีสานช่วงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างภูมิภาคอย่างชัดเจน แม้กลุ่มชาติพันธุ์ไทยจะถูกระบุว่าเป็นกลุ่มพื้นฐานที่มีบทบาทหลักในพื้นที่ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าภาคอีสานจะเป็นพื้นที่ปิดกั้นการเข้ามาของผู้คนจากภายนอกตรงกันข้าม กลับเป็นดินแดนที่เปิดรับการอพยพและการตั้งถิ่นฐานของชนกลุ่มต่าง ๆ ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น

กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคนี้มาแต่ดั้งเดิม เช่น เขมร ลาว และส่วย ยังคงมีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตท้องถิ่น ขณะที่กลุ่มละว้าเกี่ยวข้องกับชุมชนบนภูเขาใกล้เคียง ส่วนชาวญวน พม่า และตองซู่ เป็นตัวแทนของกระแสการเคลื่อนย้ายประชากรจากดินแดนใกล้เคียงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากเงื่อนไขทางการค้าและการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในภูมิภาค

ประชากรในพื้นที่อีกกลุ่มหนึ่งที่มีความสำคัญและเป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม คือ กลุ่มชาวจีน แม้จะถูกระบุว่า “เข้าไปอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก” กลับมีบทบาทที่ไม่อาจมองข้ามได้ ชาวจีนในภาคอีสานมักเข้ามาประกอบอาชีพด้านการค้าและกลายเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงเศรษฐกิจของหัวเมืองกับดินแดนส่วนกลาง รวมถึงตลาดในดินแดนอินโดจีน การตั้งถิ่นฐานและการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจไม่เพียงแต่ส่งเสริมความเจริญ

¹⁸⁴ สุวิทย์ ธีรศาศวัต. “ทางรถไฟสายอีสานในสมัยรัชกาลที่ 5-7, ศิลปวัฒนธรรม มีนาคม 2550 สืบค้นจาก: https://www.silpa-mag.com/history/article_29204

¹⁸⁵ หม่อมอมรวงศ์วิจิตร. (2506). “พงศาวดารหัวเมืองมณฑลอีสาน.” ใน ประชุมพงศาวดาร เล่ม 3 (ประชุมพงศาวดาร ภาค 3 และภาค 4 ตอนต้น). พระนคร: องค์การค้าของคุรุสภา.

ทางเศรษฐกิจ หากยังมีส่วนในการพัฒนาเครือข่ายการค้าท้องถิ่นอีกด้วย ในขณะที่บันทึกของพระยาสุนทรพิพิธ (เชย สุนทรพิพิธ) ซึ่งบันทึกเรื่องราวของเมืองศรีสะเกษเมื่อครั้งดำรงตำแหน่งปลัดเมืองขุขันธ์ในปี พ.ศ. 2455 (ต้นสมัยรัชกาลที่ 6) ได้กล่าวว่ามีชาวจีนตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองศรีสะเกษแล้วประมาณ 20 ครอบครัว ในบันทึกยังมีข้อความที่บรรยายว่า

“...เมืองศรีสะเกษไม่มีอะไรเลย เดินจากบ้านไปถึงตลาดก็เหนื่อยและตลาดก็ไม่ได้มีอะไร มีห้องแถวที่เป็นตึกดินประมาณ 20 ห้อง”¹⁸⁶

สันนิษฐานว่าชุมชนดังกล่าวคือบริเวณชุมชนตลาดในในปัจจุบันที่คนจีนเรียกว่า “เหลาดักลัก” บริเวณสี่แยกโรงเตา (ปัจจุบันคือบริเวณแยกวิจิตรนคร)

ก่อนที่ทางรถไฟจะเข้ามาถึงเมืองศรีสะเกษประมาณ 20 ปี ชาวจีนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองศรีสะเกษได้รวมตัวกันอยู่ในบริเวณทางทิศตะวันตกของถนนศรีสะเกษ-อุบล และทางทิศใต้ของสถานีตำรวจ ตรงบริเวณสามแยกที่ถนนขุขันธ์บรรจบกับถนนศรีสะเกษ-อุบล ซึ่งสอดคล้องกับวิทยา จรรยาสุทธีวงศ์¹⁸⁷ เล่าให้ฟังว่า คนไทยเชื้อสายจีนในเมืองศรีสะเกษตั้งถิ่นฐานกระจุกตัวอยู่ทางทิศตะวันตกของถนนศรีสะเกษ - อุบลราชธานี กับทิศใต้ของสถานีตำรวจ ตรงสามแยกที่ถนน ขุขันธ์ประจบกับถนนศรีสะเกษ - อุบล ชาวจีนกลุ่มแรกที่เข้ามาอยู่จังหวัดศรีสะเกษ สันนิษฐานว่าจะเข้ามาประมาณ พ.ศ. 2460 ซึ่งขณะนั้นทางรถไฟยังไม่ถึงจังหวัดศรีสะเกษ การเดินทางจากจังหวัดนครราชสีมาต้องเดิน ทางด้วยกองคาราวาน เกวียน บางกลุ่มเดินทางด้วยการล่องเรือตามลำแม่น้ำมูลขึ้นฝั่งที่ เมืองราชสีห์ ไศล แล้วเดินทางต่อด้วย เกวียนมายังเมืองศรีสะเกษ การเดินทางใช้เวลาประมาณ 1 เดือน ชาวจีนกลุ่มสำคัญที่มาตั้งหลักแหล่ง ในจังหวัดศรีสะเกษมีธุรกิจในการค้า ได้แก่ ตระกูลสีลาวนิช สุวรรณศิริ หลาวทอง วิสมหมาย เกษชุมพล จรรยาสุทธีวงศ์ มหาสุวีระชัย และเกียรติสุนนน์ เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนายชื่น เกษชุมพล ซึ่งเป็นพ่อค้าในเมืองนครราชสีมาเห็นว่าคงจะมีคนไทยเชื้อสายจีนมาตั้งถิ่นฐานที่เมืองศรีสะเกษเป็นจำนวนมากแน่นอน จึงลงทุนสร้างห้องแถวไม้รุ่นแรกอยู่ตรงถนนกวงเฮงซึ่งเป็นถนนที่ขนานกับถนนขุขันธ์ช่วงที่มาต่อกับถนนรถไฟ 4 ในปัจจุบัน ซึ่งอยู่ใกล้ ๆ กับตึกดินของคนไทยเชื้อสายจีนที่มีมาก่อน พ.ศ. 2455 นอกจากลงทุนสร้างห้องแถวแล้ว นายกวงเฮงยังลงทุนสร้างฉางข้าว โรงสีขนาดเล็ก โรงภาพยนตร์ มีทั้งโรงบ่อนและโรงฝิ่นอีกด้วย¹⁸⁸ นายชื่น เกษชุมพล จึงจัดอยู่ใน

¹⁸⁶ พระยาสุนทรพิพิธ. (2515). บันทึกความทรงจำ (3)เมื่อเป็นปลัดจังหวัดขุขันธ์(ศรีสะเกษ). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.

¹⁸⁷ นาย ว. (สัมภาษณ์) ณ ร้านจงเจริญพาณิชย์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2567 เวลา 10.00 น.

¹⁸⁸ วรเทพ สันติวรวัฑ. (2542). วิถีชีวิตชาวจีนในเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษ. การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

กลุ่มคนจีนกลุ่มที่ 2 ที่อพยพมาตั้งรกรากในเมืองศรีสะเกษและขอเช่าที่มหาพุทธารามหรือวัดพระโต เพื่อสร้างห้องแถวไม้ขึ้นเพื่อเตรียมไว้ให้คนไทยเชื้อสายจีนที่ได้เริ่มอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตสถานีรถไฟให้เช่าและได้มีคนไทยเชื้อสายจีนอยู่กันอย่างหนาแน่น มีทั้งบ่อนการพนันและโรงฝิ่น มีโอกาสเข้าไปทลายโรงฝิ่นในบริเวณดังกล่าว ตามประกาศทลายโรงฝิ่นทั่วประเทศ ในช่วงเวลานั้นคนไทยเชื้อสายจีนที่อพยพมาจึงมีสถานะเป็นทั้งเจ้าแกล่และกรรมกรในเวลาเดียวกัน เพราะจะต้องแบกหามสินค้าที่มากับรถไฟเพื่อนำไปค้าขายภายในห้องเช่าของตนเอง ตระกูลเกษมพลจึงมีรายได้หลักจากการให้เช่าห้องและค้าขายจนกลายเป็นตระกูลที่ร่ำรวยในที่สุด ในขณะที่นายชัยขรรค์ สีลาวณิช¹⁸⁹ ได้ชี้ให้เห็นว่าชุมชนชาวจีนในช่วงเวลาแห่งการตั้งรกรากได้สร้างชุมชนที่เรียกว่าเมืองนอกหรือที่ชาวจีนเรียกว่า “เหลาตักลักหรือชุมชนตลาดใหม่” คือบริเวณสี่แยกโรงเตา บนถนนศรีสะเกษ-อุบล ซึ่งยังปรากฏหลักฐานการตั้งถิ่นฐานที่สำคัญคือ ดิกดินของชาวจีน และบ้านขุนอำไพพานิชย์ (นายทองอิน แซ่ล้อ) ซึ่งเป็นเจ้าภาษีนายอากร ซึ่งเป็นอาคารอนุรักษ์ของกรมศิลปากร และบริเวณเมืองโน คือ บริเวณที่ตั้งของศาลากลางจังหวัดศรีสะเกษในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตามก่อนการอพยพครั้งใหญ่ของคนจีนสู่เมืองศรีสะเกษพร้อมกับการมาของรถไฟ นายวิโรจน์ สายเย็นประเสริฐ และนายจำนง มหาผล¹⁹⁰ กล่าวว่า กลุ่มบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อการนำความเจริญมาสู่ศรีสะเกษ กลุ่มแรกที่มาคือพ่อค้าชาวจีนจากนครราชสีมา ซึ่งถูกกดดันจากพ่อค้าชาวจีนในกรุงเทพฯ ที่เริ่มขยายการค้าเข้าสู่หัวเมืองใหญ่ ทำให้พ่อค้าในพื้นที่ต้องหาช่องทางใหม่ในการขยายกิจการ จนมาถึงศรีสะเกษเมื่อราว 150 ปีที่แล้ว

ในยุคนั้น ที่ว่าการเมืองศรีสะเกษตั้งอยู่บริเวณสถานีตำรวจในปัจจุบัน เป็นอาคารไม้หลังคากระเบื้องดินเผา ยกพื้นสูง และมีห้องเฉพาะสำหรับข้าราชการเพียง 2-3 ห้อง บริเวณโดยรอบเป็นศูนย์กลางของเมือง มีบ้านเรือนตั้งอยู่ในเรือกสวน กลุ่มพ่อค้าจากนครราชสีมาเริ่มรวมตัวกันสร้างเรือนแถวและตึกแถวบริเวณถนนอุบลติดกับวัดหลวงสุมงคลาราม ทำการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า รับซื้อของป่าและหนังสัตว์ เพื่อนำไปขายที่นครราชสีมา แล้วซื้อสินค้ากลับมาขายที่ศรีสะเกษ อีกกลุ่มหนึ่งของพ่อค้าจากนครราชสีมาตั้งถิ่นฐานบริเวณทิศตะวันออกของที่ว่าการเมือง กลุ่มนี้เชี่ยวชาญด้านอาหารและของบริโภค เช่น ขนมจีนน้ำยา ข้าวหมกโคราช ลอดช่องน้ำกะทิ และขนมพื้นเมืองอื่นๆ ซึ่ง

¹⁸⁹ นาย ข. (สัมภาษณ์) ณ บ้านสวนสีลาวณิช ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เวลา 10.30 น.

¹⁹⁰ นาย จ. (สัมภาษณ์) มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ วันที่ 16 มิถุนายน 2567 เวลา 09.00 น.; นาย ผ. นายจำนง มหาผล (สัมภาษณ์) มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ วันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2566 เวลา 09.00 น.

ชาวจีนหาขายไปตามย่านชุมชน อาชีพนี้ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะการทำเส้นขนมจีนสด

การเดินทางระหว่างศรีสะเกษและนครราชสีมาใช้เกวียนเป็นหลัก ต้องรอนแรมถึง 12-15 วัน โดยมีการพักแรมระหว่างทางเพื่อให้วัวได้พักกินหญ้าและให้ผู้เดินทางหุงหาอาหาร พ่อค้าต้องคำนึงถึงความปลอดภัยตลอดเส้นทาง เนื่องจากต้องผ่านเขตอิทธิพลของกลุ่มต่างๆ เช่น ในเขตลำปลายมาศของบุรีรัมย์ มีผู้มีอิทธิพลที่มีนิว้าตัววน ซึ่งจะเก็บค่าคุ้มครองและนำทางให้ โดยใช้สัญลักษณ์กองมูลทรายและรอยเท้าวัวตัววนเป็นเครื่องหมาย ในช่วงฤดูฝน การเดินทางเปลี่ยนเป็นการใช้เรือกลไฟลากจูงเรือกระแซงหลายลำเป็นขบวน โดยเรือจะจอดที่ท่าเรือหรือท่าสุดทางเกวียนที่ห้วยสำราญ (ชุมชนท่าเรือในปัจจุบัน) ก่อนจะเดินเรือตามลำห้วยออกไปสู่แม่น้ำมูล และทวนน้ำไปจนถึงท่าช้าง จังหวัดนครราชสีมา

พ่อค้าจากนครราชสีมาเข้ามาทำมาค้าขายในศรีสะเกษ และตั้งรกรากจนกลายเป็นตระกูลเก่าแก่ของเมือง เช่น ตระกูลมหาผล และตระกูลสีนวนิช อย่างไรก็ตาม เมื่อรถไฟมาถึงในปี พ.ศ. 2471 กลุ่มพ่อค้าชาวจีนที่เดินทางมากับรถไฟเริ่มเข้ามามีบทบาทแทน ทำให้พ่อค้าเดิมซบเซาลง ก่อนการมาถึงของรถไฟ ย่านการค้าหลักของเมืองอยู่ที่ชุมชนท่าเรือ เนื่องจากติดกับลำห้วยสำราญ ซึ่งเชื่อมต่อไปยังแม่น้ำมูล ทำให้สามารถค้าขายได้ตั้งแต่โคราชจนถึงอุบลราชธานี อีกจุดหนึ่งที่สำคัญคือบริเวณสี่แยกโรงเตา ซึ่งมีตลาดแลกเปลี่ยนสินค้าเกษตรและการค้าของชุมชน โดยพ่อค้าสร้างห้องแถวสองข้างถนนอุบล ใช้วัสดุพื้นบ้าน เช่น ดินดิบ ซึ่งเป็นอาคารที่มีเสาไม้เนื้อแข็ง ผนังอิฐดินดิบ ฉาบด้วยดินเหนียว และหลังคามุงหญ้าแฝก

แผนภาพที่ 5.4 ห้องแถวดินสภาพสมบูรณ์ที่ยังเหลืออยู่ บริเวณสี่แยกโรงเตา

ที่มา: นายวิโรจน์ สายเย็นประเสริฐ

แผนภาพที่ 5.5 สะพานข้ามห้วยสำราญ ตรงบริเวณชุมชนท่าเรือในปัจจุบัน
ที่มา: นายวิโรจน์ สายเย็นประเสริฐ

จุดเปลี่ยนสำคัญของเมืองศรีสะเกษ คือ เมื่อรถไฟตัดผ่านศรีสะเกษในปี พ.ศ. 2471 แนวรางรถไฟพาดผ่านที่ดินของวัดพระโต ซึ่งแต่เดิมเป็นพื้นที่กว้างขวาง ทำให้สถานีรถไฟกลายเป็นศูนย์กลางแห่งใหม่ของเมือง แทนที่ตลาดในและย่านท่าเรือ พ่อค้าชาวจีนเริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานรอบสถานีรถไฟ ทำให้โครงสร้างการค้าของศรีสะเกษเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง อาคารที่ยังคงเป็นอนุสรณ์ของยุคการค้ารุ่งแรก ได้แก่ อาคารขุนอำไพพาณิชย์ และห้องแถวดินบริเวณสี่แยกโรงเตา ซึ่งเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของการเปลี่ยนผ่านจากยุคพ่อค้าท้องถิ่นสู่ยุคพ่อค้าจีนที่มากับรถไฟ นอกจากนี้การมาถึงของรถไฟยังส่งผลให้ชุมชนรอบสถานีรถไฟศรีสะเกษกลายเป็นศูนย์กลางทางการค้า และที่สำคัญทุกทางเกวียนในเมืองศรีสะเกษมุ่งตรงสู่สถานีรถไฟศรีสะเกษเพื่อค้าขาย และซื้อสินค้าที่มากับรถไฟ ดังนั้นในอนาคตทางเกวียนเหล่านั้นจะกลายเป็นถนนในเขตเมืองศรีสะเกษเพื่อเชื่อมต่อกับชุมชนภายนอกเขตเมือง

นับตั้งแต่ชาวจีนมาตั้งหลักแหล่งที่จังหวัดศรีสะเกษเป็นต้นมาการค้าได้เจริญก้าวหน้าขึ้นเรื่อย ๆ หลังจากเปิดทางรถไฟมาถึงจังหวัดศรีสะเกษ ใน พ.ศ. 2471 ขณะนั้นทางรถไฟยังไม่ถึงจังหวัดอุบลราชธานี ดังนั้นเศรษฐกิจการค้าของศรีสะเกษเจริญมาก โดยมีกรรมกรชาวจีนกว่าพันคนกระจายตัวอยู่ในเขตเมืองศรีสะเกษ ก่อนที่รถไฟจะเดินทางสู่เมืองวารินชำราบ ชาวจังหวัดอุบลราชธานีจะล่องเรือมาตามแม่น้ำมูลมาค้าขายที่เมืองศรีสะเกษในบริเวณรอบสถานีรถไฟ โดยชาวอุบลราชธานีเหล่านั้นได้ขึ้นฝั่งที่ท่าทางเกวียนหรือบริเวณท่าเรือปัจจุบัน (โดยใช้ลำห้วยสำราญซึ่งเป็นลุ่มน้ำสาขาของแม่น้ำมูลเป็นเส้นทางเดินเรือสู่เมืองศรีสะเกษ เมื่อซื้อสินค้าได้ครบถ้วนแล้ว ชาวอุบลราชธานีก็จะล่องเรือกลับไป ต่อมาทางรถไฟได้เริ่มก่อสร้างต่อจากเมืองศรีสะเกษจนถึงเมืองวารินชำราบ จังหวัด

อุบลราชธานี ส่งผลให้ชาวจีนจำนวนมากอพยพจากศรีสะเกษไปอาศัยอยู่ที่เมืองอุบลราชธานีแทน ด้วยเหตุผลหลายประการ ส่งผลให้ตลาดการค้าของเมืองศรีสะเกษซบเซาลง¹⁹¹

5.1.5 การดำรงชีพของชาวจีนเมืองศรีสะเกษ

การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในเมืองศรีสะเกษก่อนปี พ.ศ. 2471 มีบทบาทสำคัญในด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะในฐานะเกษตรกรที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาภาคเกษตรกรรมของภูมิภาค ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในพื้นที่นี้ได้ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น โดยเน้นการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ข้าวและพืชไร่ ซึ่งเป็นอาชีพหลักของประชากรในภูมิภาคอีสาน

1. ชาวจีนกับอาชีพเกษตรกรรม ลักษณะเฉพาะของการทำเกษตรกรรม ชาวจีนในเมืองศรีสะเกษมีลักษณะการทำเกษตรกรรมที่แตกต่างจากชาวพื้นเมือง โดยเน้นการใช้แรงงานครอบครัวเป็นหลัก ซึ่งช่วยลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากร นอกจากนี้ ชาวจีนยังมีความเชี่ยวชาญในการจัดการพื้นที่เพาะปลูก เช่น การเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกข้าวและพืชไร่ รวมถึงการใช้เทคนิคการเกษตรที่ทันสมัยในยุคนั้น เช่น การปรับปรุงดินและการจัดการน้ำเพื่อเพิ่มผลผลิต การทำเกษตรกรรมของชาวจีนไม่เพียงแต่ช่วยสร้างรายได้ให้กับครอบครัว แต่ยังมีส่วนช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น ผลผลิตทางการเกษตร เช่น ข้าว ถูกนำไปจำหน่ายในตลาดท้องถิ่นและตลาดภูมิภาค ซึ่งช่วยสร้างความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจระหว่างชุมชนชาวจีนและชุมชนท้องถิ่น

นายชัยพรรค สีลวานิช¹⁹² เล่าถึงการประกอบอาชีพของชาวจีนก่อนการเข้ามาของการขนส่งทางรางว่า

“ชาวจีนเข้ามาในพื้นที่ศรีสะเกษมาช้านานแล้ว เท่าที่จำได้ในสมัยเป็นเด็ก บิดาของท่านได้เข้ามาทำการเกษตรบริเวณวัดเลียบบูรพารามในปัจจุบัน โดยชาวจีนที่เข้ามาทำการเกษตรเป็นชาวจีนกลุ่มเล็ก ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นชาวจีนในตระกูลแซ่โล้ว ชาวจีนกลุ่มดังกล่าวได้มาเช่าที่ของบิดาเพื่อทำการเกษตร...”

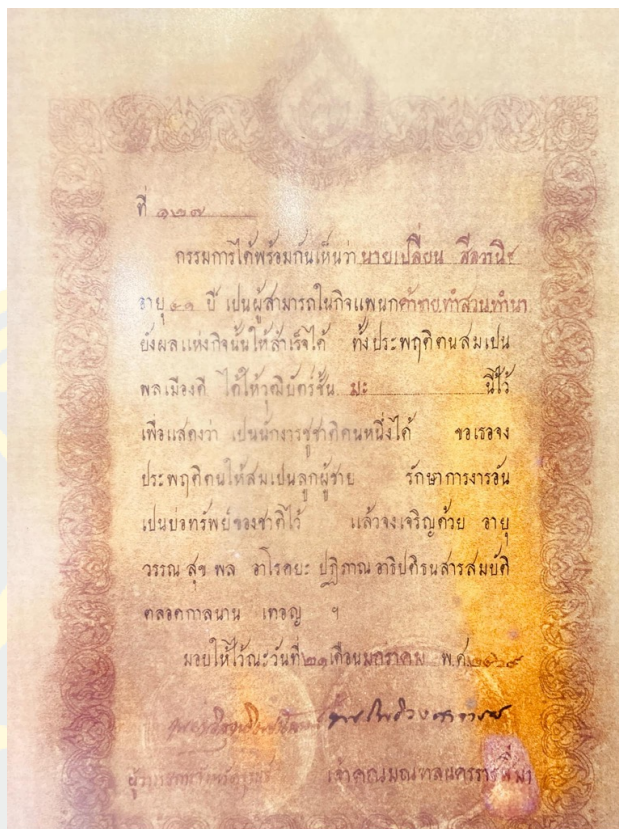
¹⁹¹ เรื่องเดียวกัน.

¹⁹² นาย ช. (สัมภาษณ์) ณ บ้านสวนสีลวานิช ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นาย ศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เวลา 10.30 น.

แผนภาพที่ 5.6 แสดงที่ตั้งชุมชนเกษตรชาวจีนบริเวณวัดเลียบบูรพาราม
ที่มา: <https://earth.google.com/web/search>

การทำเกษตรกรรมของชาวจีนในเมืองศรีสะเกษสะท้อนถึงความสามารถในการปรับตัวและการนำความรู้ด้านการเกษตรมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ใหม่ ความสำเร็จของชาวจีนในด้านนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการผสมผสานทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม การพึ่งพาแรงงานครอบครัวอาจมีข้อจำกัดในการขยายตัวของการผลิตในระยะยาว ดังนั้น ชาวจีนที่เข้ามาในชุมชนวัดเลียบบูรพาราม จึงทำการเกษตรช่วงเวลาสั้น ๆ แล้วจึงหันเหไปประกอบอาชีพค้าขายแทน เพราะเห็นประโยชน์ที่ได้จากการค้าขายสูงกว่าการทำเกษตร

แผนภาพที่ 5.7 เกียรติบัตรเชิดชูเกียรตินายเปลี่ยน สีสานนิเป็นผู้มีความสามารถในการค้าขาย ทำ
สวน ทำนา

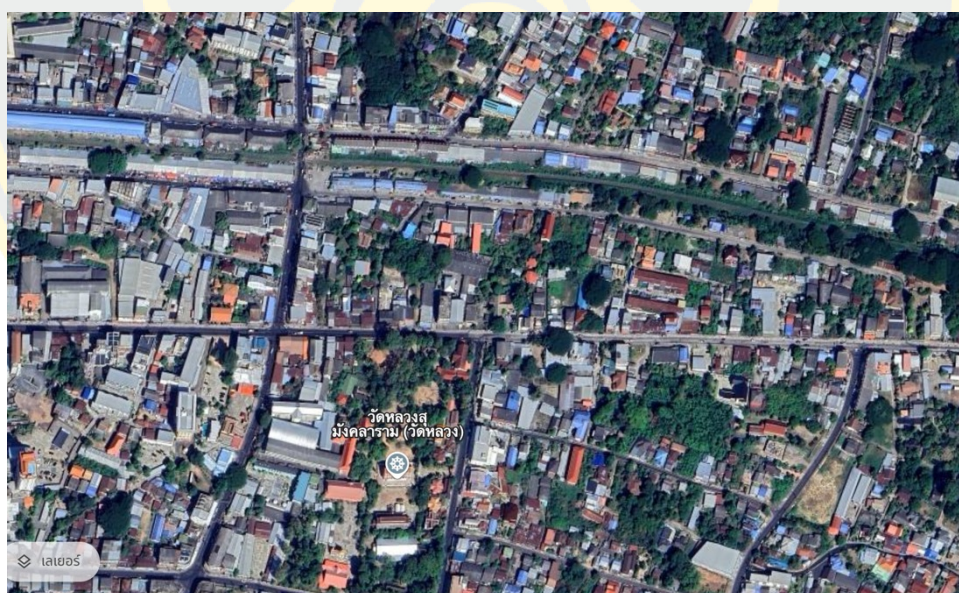
ที่มา: นายศิริวุฒิ วรรณทอง ถ่ายภาพ

2. ชาวจีนกับการค้าขาย การค้าขายของชาวจีนในเมืองศรีสะเกษก่อนปี พ.ศ. 2471 มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยเฉพาะในด้านการตั้งร้านค้า การทำหน้าที่เป็นพ่อค้าคนกลาง และการค้าขายแบบพ่อค้าเร่ ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถในการปรับตัวและการสร้างเครือข่ายทางเศรษฐกิจในพื้นที่ นายวิโรจน์ สายเย็นประเสริฐ¹⁹³ กล่าวถึงการประกอบอาชีพของชาวจีนด้านการค้าขาย โดยแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

“ประเด็นแรกการตั้งร้านค้าของชาวจีนในเมืองศรีสะเกษมักตั้งร้านค้าในพื้นที่ชุมชนเมืองและตลาดท้องถิ่น ร้านค้าของชาวจีนมีลักษณะเป็นร้านขายของชำและสินค้าพื้นเมือง เช่น ข้าวสาร ผ้า และเครื่องใช้ในครัวเรือน ร้านค้าเหล่านี้เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการในชุมชน โดยชาวจีนมีความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการร้านค้าและการสร้างความสัมพันธ์กับ

¹⁹³ นายวิโรจน์ สายเย็นประเสริฐ (สัมภาษณ์) นายศิริวุฒิ วรรณทอง (ผู้สัมภาษณ์)

ลูกค้า ซึ่งช่วยสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับครอบครัวและชุมชน ชุมชนทางการค้าของชาวจีนในช่วงเวลานี้ เริ่มจัดตั้งชุมชนในบริเวณสี่แยก โรงเตาซึ่งเป็นบริเวณที่คนจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานอย่างหนาแน่น ประเด็นที่สอง พ่อค้าคนกลาง ชาวจีนยังทำหน้าที่เป็นพ่อค้าคนกลางที่เชื่อมโยงระหว่าง เกษตรกรในชนบทและตลาดในเมือง ชาวจีนมีบทบาทในการรวบรวมผลผลิตทางการเกษตร เช่น ข้าว และพืชไร่ จากเกษตรกรในพื้นที่ชนบท เพื่อนำไปจำหน่ายในตลาดที่ใหญ่ขึ้น การทำหน้าที่เป็นพ่อค้าคนกลางช่วยสร้างความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจระหว่างชุมชนชนบทและชุมชนเมือง และยังช่วยกระจายสินค้าไปยังพื้นที่ต่าง ๆ และประเด็นสุดท้าย พ่อค้าเร่ ชาวจีนบางส่วนยังประกอบอาชีพเป็นพ่อค้าเร่ โดยเดินทางไปยังหมู่บ้านและชุมชนห่างไกลเพื่อนำสินค้าจำเป็น เช่น ผ้า เครื่องใช้ในครัวเรือน และอาหารแห้ง ไปจำหน่าย การค้าขายแบบพ่อค้าเร่ช่วยให้ชาวบ้านในพื้นที่ห่างไกลสามารถเข้าถึงสินค้าและบริการที่จำเป็น และยังช่วยสร้างเครือข่ายทางเศรษฐกิจที่ครอบคลุมพื้นที่กว้างขวาง”

แผนภาพที่ 5.8 แสดงที่ตั้งชุมชนชาวจีนบริเวณสี่แยกวิจิตรนคร (แยกโรงเตา) บนถนนหมายเลข 226

ที่มา: <https://earth.google.com/web/search>

บทบาทของชาวจีนในด้านการค้าขายก่อนปี พ.ศ. 2471 สะท้อนถึงความสามารถในการปรับตัวและการสร้างเครือข่ายทางเศรษฐกิจในพื้นที่เมืองศรีสะเกษ การตั้งร้านค้า การทำหน้าที่เป็นพ่อค้าคนกลาง และการค้าขายแบบพ่อค้าเร่ ไม่เพียงแต่ช่วยสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับชาว

จีนเอง แต่ยังมีส่วนช่วยพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและสร้างความเชื่อมโยงระหว่างชุมชนต่าง ๆ ในภูมิภาค นอกจากทำการค้าแล้วชาวจีนยังดำเนินการประกอบอาชีพเจ้าภาษีนายอากร ซึ่งเป็นอาชีพที่สร้างรายได้มหาศาลให้แก่ผู้สัมปทาน ในเมืองศรีสะเกษมีชาวจีนผู้หนึ่งดำเนินการสัมปทานภาษีในพื้นที่ คือ นายทองอิน แซ่โล้ว

3. ชาวจีนกับระบบเจ้าภาษีนายอากรในเมืองศรีสะเกษ ช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 24 ระบบเจ้าภาษีนายอากรเริ่มเฟื่องฟูในสมัยรัชกาลที่ 3 และยังคงมีบทบาทสำคัญในภูมิภาคอีสานจนถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 25 ก่อนที่จะถูกปรับปรุงในสมัยรัชกาลที่ 5 ระบบเจ้าภาษีนายอากรเป็นกลไกสำคัญในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของไทย¹⁹⁴ และมีบทบาทสำคัญในภูมิภาคอีสานและเมืองศรีสะเกษ ชาวจีนในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีบทบาททางเศรษฐกิจ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในระบบนี้อย่างชัดเจน โดยทำหน้าที่เป็นเจ้าภาษีนายอากร ในพื้นที่ศรีสะเกษ ปรากฏว่ามีเจ้าภาษีนายอากรผู้หนึ่งซึ่งเป็นชาวจีนที่มีความสำคัญมากคือ นายทองอินทร์ แซ่โล้ว ต่อมาเปลี่ยนชื่อสกุลใหม่เป็นทองอินทร์ นาคสีหราช และได้สมรสกับนางอำไพพาณิขย์ ภริยา เป็นคนที่ดีที่มีชื่อเสียงของเมืองศรีสะเกษในอดีต ด้วยบทบาทในฐานะนักธุรกิจที่มีความมั่งคั่งและความโดดเด่นทางสังคม ในปี พ.ศ. 2468 ขุนอำไพพาณิขย์ได้ก่อสร้างอาคารที่มีชื่อเสียงซึ่งรู้จักในนาม "อาคารขุนอำไพพาณิขย์" อาคารหลังนี้ตั้งอยู่ในย่านตลาดใน หรือ ย่านตลาดเก่า ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจและการค้าที่สำคัญในยุคแรกของเมืองศรีสะเกษ การก่อสร้างดำเนินการโดยช่างฝีมือชาวเวียดนาม (ญวน) และชาวจีน ทำให้อาคารสะท้อนอิทธิพลของศิลปะและสถาปัตยกรรมแบบญวนผสมจีนที่โดดเด่น

อาคารขุนอำไพพาณิขย์กลายเป็นสัญลักษณ์ของความรุ่งเรืองและความสำเร็จทางธุรกิจในยุค นั้น แต่เมื่อขุนอำไพพาณิขย์และภริยาเสียชีวิต อาคารดังกล่าวถูกส่งต่อเป็นมรดกตามการสืบทอดในตระกูล สกุลนาคสีหราช โดยนายหงษ์ทอง นาคสีหราชได้รับอาคารเป็นมรดก หลังจากนั้น อาคารนี้ได้ตกทอดไปยังนางเฉลา ช.วรุณชัย ซึ่งเป็นบุตรบุญธรรมของขุนอำไพพาณิขย์ เดิมนางเฉลาเป็นหลาน แต่ถูกนำมาชุบเลี้ยงเนื่องจากขุนอำไพพาณิขย์ไม่มีบุตรโดยสายโลหิต ในเวลาต่อมา อาคารขุนอำไพพาณิขย์ยังคงเป็นสมบัติที่สืบทอดกันในตระกูลนาคสีหราช ผ่านรุ่นต่อรุ่นจนถึงปัจจุบัน นับเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต เศรษฐกิจ และการสืบทอดมรดกในชุมชนเมืองศรีสะเกษยุคแรกเริ่ม

ขุนอำไพพาณิขย์มีบทบาทสำคัญต่อเมืองศรีสะเกษ คือ ทำหน้าที่เป็นนายภาษีอากรเก็บภาษีอากรส่งให้ยังสมุหเทศาภิบาลที่อุบลราชธานี แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่แน่ชัดว่าขุนอำไพพาณิขย์ทำหน้าที่เป็นนายภาษีอากรเก็บภาษีอากรในด้านใด แต่นางสุมาลี ช.วรุณชัย ได้ระบุว่าป็นภาษีข้าวและภาษี

¹⁹⁴ สิริลักษณ์ ศักดิ์เกรียงไกร. (2009). *ต้นกำเนิดของชนชั้นนายทุนในประเทศไทย* (พ. ศ. 2398-2453). อักษรศาสตร์ดุสิตบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

จากกองคาราวานที่มาจากเขมรต่ำ แต่การที่ขุนอำไพพาณิชย์ได้ทำหน้าที่ถือเป็นคุณงามความดีที่ได้รับใช้และปกป้องผลประโยชน์ในราชการแผ่นดิน โดยให้มีการจัดเก็บภาษีเป็นการผูกขาดโดยเอกชน ทั้งนี้ เอกชนผู้ใดประสงค์จะรับเหมาผูกขาดการจัดเก็บภาษีประเภทใดก็จะเข้ามาร่วมประมูล ผู้ให้ราคาสูงสุดจะเป็นผู้ผูกขาดจัดเก็บ ซึ่งจะเรียกว่าเจ้าภาษีนายอากร รัฐบาลจะมอบอำนาจสิทธิขาดในการจัดเก็บภาษีอากรชนิดนั้นให้ไปดำเนินการ เมื่อถึงเวลากำหนด ผู้ประมูลจะต้องนำเงินภาษีอากรที่จัดเก็บมาส่งให้ครบจำนวนตามที่ประมูลไว้ ในปัจจุบันนายภาษีอากรถ้าเทียบกับข้าราชการไทยระดับในปัจจุบันคือระดับ 3-4 ถือเป็นข้าราชการสัญญาบัตร¹⁹⁵

บทบาทด้านเศรษฐกิจ บรรพบุรุษของขุนอำไพพาณิชย์ได้ประกอบการค้าเชื่อมโยงระหว่างเมืองนครราชสีมากับหัวเมืองรายทางมายังเมืองศรีสะเกษทางบกในรูปแบบของกองคาราวานเกวียนในฤดูแล้ง และโดยทางลำน้ำมูลบ้างในฤดูน้ำหลากก่อนที่จะทางรถไฟจะเชื่อมโยงมาถึงตัวเมืองศรีสะเกษ ใน พ.ศ. 2471 ถือได้ว่าประสบความสำเร็จด้านการค้าขายหรือพาณิชย์กรรม โดยชาวจีนเหล่านี้จะค่อยๆ สะสมทุนจากการเป็นพ่อค้าแร่ และจากการพัฒนาตนเองมาเป็นเจ้าของกิจการ¹⁹⁶ และอาจกล่าวได้ว่าขุนอำไพพาณิชย์ในฐานะเศรษฐีและผู้ดีเมืองศรีสะเกษเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล คือ การมองการณ์ไกลว่าหากจับจองที่ดินไว้ขณะนี้ก็จะส่งผลให้ที่ดินเหล่านี้มีมูลค่ามากขึ้น ซึ่งขุนอำไพพาณิชย์ได้ทำการจับจองที่ดินไว้อย่างมากมาย โดยเมื่อครั้งที่จะมีการก่อสร้างทางรถไฟมายังจังหวัดศรีสะเกษ และแล้วการคาดหวังก็บรรลุวัตถุประสงค์ คือที่ดินที่ได้ทำการจับจองไว้ในอดีตได้กลายเป็นที่ตั้งของสถานีรถไฟศรีสะเกษและในเขตเทศบาลเมือง ซึ่งได้สร้างอาคารขุนอำไพพาณิชย์ขึ้นบริเวณย่านตลาดใน (ย่านตลาดเก่า) ซึ่งเป็นย่านธุรกิจศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการค้ายุคแรกๆ ของเมืองศรีสะเกษ¹⁹⁷ ซึ่งส่งผลให้บุตรหลานของขุนอำไพพาณิชย์ได้รับมรดกตกทอดมากมาย ประจักษ์พยานสำคัญคือ โองใส่่น้ำและข้าวสีเขียวไข่กา ซึ่งเป็นมรดกตกทอดจากเมืองจีน

¹⁹⁵ ศิริชัย พรหมดี. บรรณาธิการ. (2555). *ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีศรีสะเกษ*. สำนักพิมพ์สโมสรศิลปินศรีสะเกษ: ศรีสะเกษ.: สุทธิพันธ์ ขุทรานนท์. (2524). “การเก็บภาษีอากรและผลกระทบต่อสังคมไทย พ. ศ. 2416-2475”. อักษรศาสตร์ดุสิตบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

¹⁹⁶ ประนุช ทรัพย์สาร. (2550). ชาวจีนในสังคมอีสาน. *ข้อพระยอม*. 15(3): 11-30.: ประนุช ทรัพย์สาร. (2551). *พัฒนาการของสังคมอีสานในพุทธศตวรรษที่ 24 - 25*. คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, มหาสารคาม.

¹⁹⁷ นาย ข. นายชัยขรรค์ สีลวานิช (สัมภาษณ์) ณ บ้านสวนสีลวานิช ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เวลา 10.30 น.; นาง ด. นางดวงพร สีลวานิช (สัมภาษณ์) นายชัยขรรค์ สีลวานิช (สัมภาษณ์) ณ บ้านสวนสีลวานิช ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เวลา 10.30 น.

บทบาทด้านสังคมและวัฒนธรรม บทบาทด้านสังคมและวัฒนธรรมของชาวต่างประเทศในศรีสะเกษเป็นผลสืบเนื่องที่เกิดตามมาจากการเข้ามามีบทบาททางด้านการเมืองการปกครอง และด้านเศรษฐกิจของชาวต่างประเทศในศรีสะเกษ โดยเฉพาะการดำรงรักษาสังคมวัฒนธรรมเดิมของชาวจีน เนื่องจากชาวจีนที่ศรีสะเกษมีทายาทสืบเชื้อสายกลายเป็นคนไทยเชื้อสายจีนกลุ่มใหญ่ และโดยนิสัยรักพวกพ้องของคนจีน มีการอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ และให้ความนับถือแก่คนในแซ่เดียวกัน ดังนั้นชาวจีนเหล่านี้ได้รวมตัวกันในการดำรงรักษาสังคมและวัฒนธรรมแบบจีน ทั้งนี้เพื่อให้ลูกหลานของตนยังคงลักษณะสังคมและวัฒนธรรมแบบจีนไว้ เช่น ประเพณีการฝังศพ ประเพณีกินเจ เป็นต้น และมีการผสมผสานวัฒนธรรมเข้ากับท้องถิ่นด้วย เช่น ด้านภาษา ด้านการแต่งกาย ประเพณี รวมถึงการศึกษา เช่นเดียวกับชาวจีนในท้องถิ่นอื่น ๆ¹⁹⁸

บทบาทของชาวต่างประเทศในแต่ละด้านเหล่านี้ล้วนเป็นผลด้านนามธรรม ซึ่งจะหล่อหลอมให้เกิดความประสงค์ที่จะสร้างผลงานที่ปรากฏเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน จึงก่อให้เกิดการนำอิทธิพลสถาปัตยกรรมต่างประเทศมาประยุกต์ผสมผสานในการก่อสร้างอาคารบ้านเรือนในศรีสะเกษ ซึ่งนอกเหนือจากความนิยมชมชอบและคุ้นเคยในรูปแบบของสถาปัตยกรรมต่างประเทศนั้นๆ แล้ว การสร้างอาคารบ้านเรือนดังกล่าวยังเป็นส่วนหนึ่งในการแสดงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้สร้าง ซึ่งสถาปัตยกรรมบ้านขุนอำไพพาณิชย์เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานวัฒนธรรมทั้งไทย จีน และตะวันตกได้อย่างชัดเจนที่สุด สถาปัตยกรรมบ้านขุนอำไพพาณิชย์ไม่ได้สะท้อนให้เห็นเพียงการสร้างอาคารบ้านเรือนให้เหมือนชาวต่างประเทศหรือเพื่อความทันสมัย ความสวยงามเป็นหน้าเป็นตาของผู้สร้างแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังได้สะท้อนให้เห็นการเข้ามามีบทบาททางการเมืองการปกครองของผู้ปกครองชาวไทยเชื้อสายจีน อิทธิพลจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจของชาวต่างประเทศ การรักษาเอกลักษณ์รูปแบบสังคมและวัฒนธรรมของตน สิ่งเหล่านี้ล้วนประกอบให้เกิดการสร้างสถาปัตยกรรมบ้านขุนอำไพพาณิชย์ขึ้นมา และสถาปัตยกรรมบ้านขุนอำไพพาณิชย์นี้ก็สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของชาวต่างประเทศในศรีสะเกษเมื่อครั้งอดีต และความ “ศิวิไลซ์” ของชนชั้นนำท้องถิ่น

บทบาทของชาวจีนในระบบเจ้าภาษีนายอากรชาวจีนมีบทบาทสำคัญในฐานะเจ้าภาษีนายอากร เนื่องจากมีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการและการค้าขาย ระบบนี้เปิดโอกาสให้เอกชนประมูลสิทธิ์ในการจัดเก็บภาษีจากผลผลิตหรือสินค้าต่าง ๆ เช่น เหล้า สุรา และสินค้าเกษตร ชาวจีนที่ได้รับสิทธิ์เหล่านี้จะต้องส่งเงินภาษีให้รัฐตามที่ตกลงไว้ และสามารถเก็บกำไรจากส่วนต่างได้จำนวนมาก

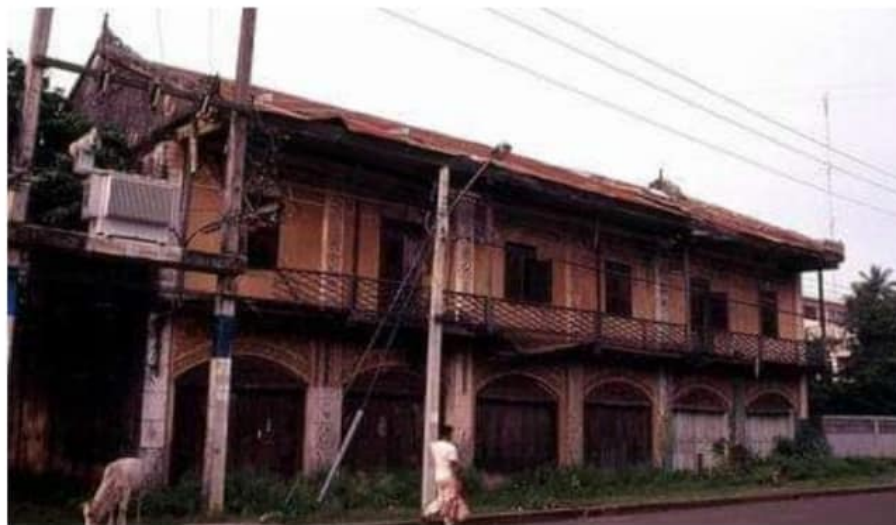
¹⁹⁸ ปิยนาล บุนนาค. 2539. สำเพ็ง : ประวัติศาสตร์ชุมชนชาวจีนในกรุงเทพมหานคร, น.1-22. ใน สำเพ็ง : ประวัติศาสตร์ชุมชนชาวจีน. ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.: แสงอรุณกนกพงศ์ชัย. 2550. วิถีจีน – ไทย ในสังคมสยาม. มติชน, กรุงเทพฯ.

ผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมในศรีสะเกษ¹⁹⁹ ระบบเจ้าภาษีนายอากรช่วยกระตุ้นการขยายตัวของการค้าและการผลิต ชาวจีนในฐานะเจ้าภาษีนายอากรมีบทบาทในการกระจายสินค้าและบริการไปยังพื้นที่ชนบท ซึ่งช่วยสร้างความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจระหว่างชุมชนเมืองและชนบท อย่างไรก็ตาม ระบบนี้ยังสร้างความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ เนื่องจากเจ้าภาษีนายอากรมักมีอำนาจเหนือราษฎรทั่วไป และบางครั้งอาจมีการเก็บภาษีเกินขอบเขต

แผนภาพที่ 5.9 แสดงรูปขุนอำไพพาณิชย์ (ทองอินทร์ นาคสีหราช) (แซ่โล้ว)
ที่มา: นายชัยพรรค สีลวานิช

¹⁹⁹ สุทธิพันธ์ ขุทรานนท์. (2524). “การเก็บภาษีอากรและผลกระทบต่อสังคมไทย พ. ศ. 2416-2475”. อักษรศาสตร์ดุสิตบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

แผนภาพที่ 5.10 ดิกขุนอำไพพาณิชย์ เป็นอาคารโบราณสถานในศรีสะเกษ
ที่มา: นายวิโรจน์ สายเย็นประเสริฐ

ระบบเจ้าภาษีนายอากรสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและเอกชนในยุคนั้น โดยรัฐพึ่งพาเอกชนในการจัดเก็บรายได้ แต่ในขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์จากระบบนี้ ชาวจีนในฐานะเจ้าภาษีนายอากรมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น แต่ระบบนี้ยังมีข้อจำกัดในด้านความโปร่งใสและความเป็นธรรม ซึ่งนำไปสู่การปฏิรูปในยุคต่อมา เช่น การจัดตั้งหอรัษฎากรพิพัฒน์ในสมัยรัชกาลที่ 5 เพื่อควบคุมการจัดเก็บภาษีให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ก่อนที่ทางรถไฟจะเข้ามาถึงเมืองศรีสะเกษประมาณ 20 ปี ชาวจีนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองศรีสะเกษได้รวมตัวกันอยู่ในบริเวณทางทิศตะวันตกของถนนศรีสะเกษ-อุบล และทางทิศใต้ของสถานีตำรวจ ตรงบริเวณสามแยกที่ถนนสุขุมพันธ์บรรจบกับถนนศรีสะเกษ-อุบล ซึ่งสอดคล้องกับนาย ว.²⁰⁰ เล่าให้ฟังว่า คนไทยเชื้อสายจีนในเมืองศรีสะเกษตั้งถิ่นฐานกระจุกตัวอยู่ทางทิศตะวันตกของถนนศรีสะเกษ - อุบลราชธานี กับทิศใต้ของสถานีตำรวจ ตรงสามแยกที่ถนน สุขุมพันธ์บรรจบกับถนนศรีสะเกษ - อุบล ชาวจีนกลุ่มแรกที่เข้ามาอยู่จังหวัดศรีสะเกษ สันนิษฐานว่าจะเข้ามาประมาณ พ.ศ. 2460 ซึ่งขณะนั้นทางรถไฟยังไม่ถึงจังหวัดศรีสะเกษ การเดินทางจากจังหวัดนครราชสีมาต้องเดินทางด้วยกองคาราวาน เเกวียน บางกลุ่มเดินทางด้วยการล่องเรือตามลำแม่น้ำมูลขึ้นฝั่งที่เมืองราษีไศล แล้วเดินทางต่อด้วยเกวียนมายังเมืองศรีสะเกษ การเดินทางใช้เวลาประมาณ 1 เดือน ชาวจีนกลุ่มสำคัญที่มาตั้งหลักแหล่ง ในจังหวัดศรีสะเกษมีธุรกิจในการค้า ได้แก่ ตระกูลสีลาวานิข สุวรรณศิริ หลาวทอง วิสมหมาย เกษชุมพล จรรยาสุทวิวงศ์ มหาสุวีระชัย และเกียรติสุนนท์ เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนาย

²⁰⁰ นาย ว. (สัมภาษณ์) ณ ร้านจงเจริญพาณิชย์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดยนายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2567 เวลา 10.00 น.

ขึ้น เกษชุมพล ซึ่งเป็นพ่อค้าในเมืองนครราชสีมาเห็นว่าในอนาคตเมื่อทางรถไฟไปถึงศรีสะเกษคงจะมีคนไทยเชื้อสายจีนมาตั้งถิ่นฐานที่เมืองศรีสะเกษเป็นจำนวนมากแน่นอน จึงไปลงทุนสร้างห้องแถวไม้รุ่นแรกอยู่ตรงถนนวงแหวนซึ่งเป็นถนนที่ขนานกับถนนสุขุมวิทช่วงที่มาต่อกับถนนรถไฟ 4 ในปัจจุบัน ซึ่งอยู่ใกล้ ๆ กับที่ดินของคนไทยเชื้อสายจีนที่มีมาก่อน พ.ศ. 2455 นอกจากลงทุนสร้างห้องแถวแล้ว นายวงแหวนยังลงทุนสร้างฉางข้าว โรงสีขนาดเล็ก โรงภาพยนตร์ มีทั้งโรงบ่อนและโรงฝิ่นอีกด้วย²⁰¹ นายขึ้น เกษชุมพล จึงจัดอยู่ในกลุ่มคนจีนกลุ่มที่ 2 ที่อพยพมาตั้งรกรากในเมืองศรีสะเกษและมาขอเช่าที่ดินของวัดมหาพุทธารามหรือวัดพระโตเพื่อสร้างห้องแถวไม้ขึ้นเพื่อเตรียมไว้ให้คนไทยเชื้อสายจีนที่ได้เริ่มอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตสถานีรถไฟให้เช่าและได้มีคนไทยเชื้อสายจีนอยู่กันอย่างหนาแน่น มีทั้งบ่อนการพนันและโรงฝิ่น มีโอกาสเข้าไปหลายโรงฝิ่นในบริเวณดังกล่าว ตามประกาศหลายโรงฝิ่นทั่วประเทศ ในช่วงเวลานั้นคนไทยเชื้อสายจีนที่อพยพมาจึงมีสถานะเป็นทั้งเจ้าแถมและกรรมกรในเวลาเดียวกัน เพราะจะต้องแบกหามสินค้าที่มากับรถไฟเพื่อนำไปค้าขายภายในห้องเช่าของตนเอง ตระกูลเกษชุมพลจึงมีรายได้หลักจากการให้เช่าห้องและค้าขายจนกลายเป็นตระกูลที่ร่ำรวยในที่สุด ในขณะที่นายชัยขรรค์ สีลวานิช²⁰² ได้ชี้ให้เห็นว่าชุมชนชาวจีนในช่วงเวลาแห่งการตั้งรกรากได้สร้างชุมชนที่เรียกว่าเมืองนอกหรือที่ชาวจีนเรียกว่า “เหลาตักลักหรือชุมชนตลาดใหม่” คือบริเวณสี่แยกโรงเตาบนถนนศรีสะเกษ-อุบล และบริเวณเมืองใน คือ บริเวณที่ตั้งของศาลากลางจังหวัดศรีสะเกษในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตามก่อนการอพยพครั้งใหญ่ของคนจีนสู่เมืองศรีสะเกษพร้อมกับการมาของรถไฟ นายวิโรจน์ สายเย็นประเสริฐ และนายจำนง มหาผล²⁰³ กล่าวว่า กลุ่มบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อการนำความเจริญมาสู่ศรีสะเกษ กลุ่มแรกที่เข้ามาคือพ่อค้าชาวจีนจากนครราชสีมา ซึ่งถูกกดดันจากพ่อค้าชาวจีนในกรุงเทพฯ ที่เริ่มขยายการค้าเข้าสู่หัวเมืองใหญ่ ทำให้พ่อค้าในพื้นที่ต้องหาช่องทางใหม่ในการขยายกิจการ จนมาถึงศรีสะเกษเมื่อประมาณ 150 ปีที่แล้ว

²⁰¹ วรเทพ สันติวรวัักษ์. (2542). *วิถีชีวิตชาวจีนในเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษ*. การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

²⁰² นาย ช. นายชัยขรรค์ สีลวานิช (สัมภาษณ์) ณ บ้านสวนสีลวานิช ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เวลา 10.30 น.; นาง ด. นางดวงพร สีลวานิช (สัมภาษณ์) นายชัยขรรค์ สีลวานิช (สัมภาษณ์) ณ บ้านสวนสีลวานิช ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เวลา 10.30 น.

²⁰³ นาย จ. (สัมภาษณ์) มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ วันที่ 16 มิถุนายน 2567 เวลา 09.00 น.

ในยุคนั้น ที่ว่าการเมืองศรีสะเกษตั้งอยู่บริเวณสถานีตำรวจในปัจจุบัน เป็นอาคารไม้หลังคา กระเบื้องดินเผา ยกพื้นสูง และมีห้องเฉพาะสำหรับข้าราชการเพียง 2-3 ห้อง บริเวณโดยรอบเป็น ศูนย์กลางของเมือง มีบ้านเรือนตั้งอยู่ในเรือกสวน กลุ่มพ่อค้าจากนครราชสีมาเริ่มรวมตัวกันสร้างเรือนแถวและตึกแถวบริเวณถนนอุบลติดกับวัดหลวงสุ่มังคลาราม ทำการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า รับซื้อของป่าและหนังสัตว์ เพื่อนำไปขายที่นครราชสีมา แล้วซื้อสินค้ากลับมาขายที่ศรีสะเกษ อีกกลุ่มหนึ่งของพ่อค้าจากนครราชสีมาตั้งถิ่นฐานบริเวณทิศตะวันออกของที่ว่าการเมือง กลุ่มนี้เชี่ยวชาญด้านอาหารและของบริโภค เช่น ขนมจีนน้ำยา ข้าวหมากโคราช ลอดช่องน้ำกะทิ และขนมพื้นเมืองอื่นๆ ซึ่งชาวจีนهابขายไปตามย่านชุมชน อาชีพนี้ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะการทำเส้นขนมจีนสด

วิถีชีวิตของชาวจีนในชุมชนศรีสะเกษ ก่อนปี พ.ศ. 2471 ยังคงดำเนินต่อไปจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2471 เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญเมื่อรัฐบาลสยามได้สร้างทางรถไฟและเปิดเส้นทางการเดินรถถึงสถานีรถไฟศรีสะเกษในวันที่ 1 สิงหาคม 2471

5.2 พลวัติของชาวจีนในยุคแห่งการพัฒนา พ.ศ. 2500 - 2519

จุดเปลี่ยนสำคัญของเมืองศรีสะเกษ คือ เมื่อรถไฟตัดผ่านศรีสะเกษในปี พ.ศ. 2471 แนวทางรถไฟพาดผ่านที่ดินของวัดพระโต ซึ่งแต่เดิมเป็นพื้นที่กว้างขวาง ทำให้สถานีรถไฟกลายเป็นศูนย์กลางแห่งใหม่ของเมือง แทนที่ตลาดในและย่านท่าเรือ พ่อค้าชาวจีนเริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานรอบสถานีรถไฟ ทำให้โครงสร้างการค้าของศรีสะเกษเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง อาคารที่ยังคงเป็นอนุสรณ์ของยุคการค้ารุ่งแรก ได้แก่ อาคารขุนอำไพพาณิชย์ และห้องแถวดินบริเวณสี่แยกโรงเตา ซึ่งเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของการเปลี่ยนผ่านจากยุคพ่อค้าท้องถิ่นสู่ยุคพ่อค้าจีนที่มาถึงรถไฟ

นับตั้งแต่ชาวจีนมาตั้งหลักแหล่งที่จังหวัดศรีสะเกษเป็นต้นมาการค้าได้เจริญก้าวหน้าขึ้นเรื่อยๆ หลังจากเปิดทางรถไฟมาถึงจังหวัดศรีสะเกษ ใน พ.ศ. 2471 ขณะนั้นทางรถไฟยังไม่ถึงจังหวัดอุบลราชธานี ดังนั้นเศรษฐกิจการค้าของศรีสะเกษเจริญมาก โดยมีกรรมกรชาวจีนกว่าพันคนกระจายตัวอยู่ในเขตเมืองศรีสะเกษ ก่อนที่รถไฟจะเดินทางสู่เมืองวารินชำราบ ชาวจังหวัดอุบลราชธานีจะล่องเรือมาตามแม่น้ำมูลมาค้าขายที่เมืองศรีสะเกษในบริเวณรอบสถานีรถไฟ โดยชาวอุบลราชธานีเหล่านั้นได้ขึ้นฝั่งที่ท่าทางเกวียนหรือบริเวณท่าเรือปัจจุบัน (โดยใช้ลำห้วยสำราญซึ่งเป็นลพน้ำสาขาของแม่น้ำมูลเป็นเส้นทางเดินเรือสู่เมืองศรีสะเกษ เมื่อซื้อสินค้าได้ครบถ้วนแล้ว ชาวอุบลราชธานีก็จะล่องเรือกลับไป ต่อมาทางรถไฟได้เริ่มก่อสร้างต่อจากเมืองศรีสะเกษจนถึงเมืองวารินชำราบ จังหวัด

อุบลราชธานี ส่งผลให้ชาวจีนจำนวนมากอพยพจากศรีสะเกษไปอาศัยอยู่ที่เมืองอุบลราชธานีแทน ด้วยเหตุผลหลายประการ ส่งผลให้ตลาดการค้าของเมืองศรีสะเกษซบเซาลง²⁰⁴

5.2.1 การขยายตัวทางเศรษฐกิจช่วง พ.ศ. 2500 - 2519

ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2500 - 2519 เป็นช่วงเวลาสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากเงื่อนไขภายนอกและภายในประเทศ การพัฒนาทางคมนาคม เช่น ทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือ ที่เชื่อมต่อศรีสะเกษเข้ากับศูนย์กลางเศรษฐกิจของประเทศ ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของภาคการค้า และการหลั่งไหลเข้ามาของกลุ่มพ่อค้าจากกรุงเทพฯ และเมืองสำคัญอื่น ๆ นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทางการปกครองในระดับประเทศ รวมถึงนโยบายของรัฐที่ส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบเศรษฐกิจแบบสมัยใหม่ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ยังเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษจากศูนย์กลางการค้าพื้นเมืองพัฒนาเป็นเมืองเศรษฐกิจสำคัญของภาคอีสานตอนใต้ การเติบโตนี้ไม่เพียงแต่ส่งผลต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจ แต่ยังส่งผลต่อมิติทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน โดยเฉพาะบทบาทของ ลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนและกลุ่มพ่อค้าในท้องถิ่น ที่มีส่วนในการกำหนดทิศทางของเมืองในช่วงเวลาดังกล่าว

²⁰⁴ นาย ว.(สัมภาษณ์) ณ ร้านจงเจริญพาณิชย์ ผู้สัมภาษณ์ นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 12 กุมภาพันธ์

แผนภาพที่ 5.11 ทางรถไฟ ที่ทอดยาวไปสู่สะพานดำ ในภาพคือ รถไฟพระที่นั่งของในหลวงรัชกาลที่ 9 เมื่อคราวเสด็จเยือนศรีสะเกษ ปี 2498
ที่มา: นายวิโรจน์ สายเย็นประเสริฐ

1. ชาวจีนและการสะสมทุน เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2471 ย่านการค้าแห่งใหม่เริ่มก่อตัวขึ้นรอบสถานีรถไฟศรีสะเกษ ทำให้ธุรกิจการค้าทุกประเภทเจริญรุ่งเรืองอย่างรวดเร็ว จนกลายเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภูมิภาค การค้าขาเข้าและขาออกเกือบทั้งหมดต้องผ่านศรีสะเกษ โดยแม้แต่ชาวอุบลราชธานีก็ต้องเดินทางมาขึ้นรถไฟที่นี่ พื้นที่โดยรอบสถานีรถไฟเต็มไปด้วยกองข้าวเปลือก ไม้พุง และขบวนคาราวานสินค้าที่เดินทางมาจากพื้นที่ต่าง ๆ ในเวลากลางคืน บรรดาเกวียนพ่อค้าต่างพากันตั้งค่ายพักแรมอยู่โดยรอบ นอกจากนี้ ยังมีสินค้าบางส่วนที่ยังส่งออกไม่ทัน อันเป็นผลมาจากเหตุการณ์ในช่วงสงครามโลก หนึ่งในนั้นคือไม้พุงขนาดใหญ่ที่ถูกตัดจากพื้นที่ริมสองฝั่งห้วยสำราญ ตั้งแต่บริเวณใกล้ตัวเมืองศรีสะเกษไปจนถึงบ้านหัวเสือ ในเขตอำเภออุทุมพร จากนั้นถูกล่องมาตามลำน้ำห้วยสำราญ เพื่อนำมากองรวมกันที่ศรีสะเกษ ก่อนจะถูกส่งต่อไปยังโคราชหรือกรุงเทพฯ กองไม้พุงเหล่านี้มีขนาดใหญ่ โดยแต่ละท่อนมีความยาวประมาณ 3-4 เมตร และถูกกองซ้อนกันสูงถึง 8 เมตร เป็นภาพที่ผู้สูงวัยอายุ 70 ปีขึ้นไปในปัจจุบันยังคงจดจำได้เป็นอย่างดี²⁰⁵

ความเจริญทางการค้าในศรีสะเกษในช่วงเวลานี้ พบว่า สินค้าส่วนใหญ่เป็นข้าวเปลือกที่บรรทุกมาทางเรือมาขึ้นที่ท่าเรือ แล้วกองเกวียนก็บรรทุกส่งต่อมาที่สถานีรถไฟทำให้การจราจรติดขัด

²⁰⁵ นายจ่านอง มหาผล (สัมภาษณ์) สัมภาษณ์ นายศิริวุฒิ วรรณทอง

ไปตลอดเส้นทาง แม่ค้าขายอาหารบริเวณนั้นทำอาหารขายกันทั้งวันทั้งคืน มีเท่าไรก็ขายหมด อาหารหลักๆก็ได้แก่ขนมจีนน้ำยา ลอดช่องน้ำกะทิ ผัดหมี่โคราช ขนมฝักบัว ขนมไข่เหี้ย ข้าวปาด แม่ค้าแม่ขายพากันร่ำรวยไปตามๆกัน จนกระทั่งรถไฟขยายตัวไปจนถึงอุบลราชธานี เหตุการณ์จึงซาลงการค้าก็กลับเข้าสู่ภาวะปกติ แต่ศูนย์กลางการค้าก็ยังคงอยู่บริเวณรอบ ๆ สถานีรถไฟ ยังมีคาราวานเกวียนสินค้าจากอำเภอรอบนอก มาพักนอนบริเวณลานหน้าสถานีรถไฟตั้งแต่บริเวณโรงเรียนสตรีสิริเกศไปจนถึงถนนชุมชนยาวขนานทางรถไฟ จนเมื่อประมาณ 40-50 ปีที่ผ่านมา ระบบการคมนาคมถนนหนทางในตัวจังหวัดเจริญมากขึ้น รถยนต์ก็เข้ามาแทนที่เกวียน การพักแรมและกองคาราวานก็จางหายไป ในช่วงแห่งความเจริญทางการค้าช่วงนี้เอง พ่อค้าคนจีนหลายสกุลที่เป็นนักธุรกิจหลักของศรีสะเกษในปัจจุบันเริ่มเข้ามาตั้งรกราก และมีกลุ่มย่อย ๆ ต่างทยอยตามมาอย่างรวดเร็ว โดยการเข้ามาของชาวจีนนั้นอาจแบ่งได้เป็น 3 ระยะ คือ กลุ่มแรกมาพร้อมกับการขยายตัวทางการค้าตั้งแต่สมัยแรก คือประมาณปลายรัชกาลที่ 5 จนกระทั่งถึงต้นรัชกาลที่ 6 ช่วงแรกเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้ากับผลผลิตทางการเกษตร บ้างก็ตั้งถิ่นฐานตามหมู่บ้านที่ไปขายเลยเป็นการถาวร คนจีนรุ่นนี้จะเป็นชายหนุ่มที่เก่งเอาการเอางานขยันอดทนจึงไม่เป็นที่รังเกียจของคนในพื้นที่นัก เชื้อสายของคนจีนในรุ่นนั้นสืบทอดกันมาหลายชั่วคนจนไม่เหลือร่องรอยความเป็นคนจีนอีกเลยก็มี คนจีนรุ่นต่อมาจะมาพร้อมกับงานก่อสร้างทางรถไฟ ซึ่งคนงาน หรือกุลิจับกังที่ทำงานเกือบทั้งหมดจะเป็นคนจีนโพ้นทะเลที่เพิ่งอพยพมา มีความเข้มแข็งขยันอดทน เมื่อทำงานเก็บเงินได้บ้าง และเห็นลู่ทางทำมาหากินที่สะดวกกว่า จึงเปลี่ยนอาชีพและลงหลักปักฐานเช่นเดียวกับชาวจีนกลุ่มแรก และชาวจีนกลุ่มสุดท้ายจะมาพร้อมกับความเจริญทางการค้าที่เกิดขึ้นพร้อมกับการมาถึงของรถไฟ ถือเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด และเข้ามาเป็นครอบครัว มีการตั้งชุมชนชาวจีนที่มั่นคง มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน และยังเป็นกลุ่มนักธุรกิจหลักของศรีสะเกษในขณะนี้²⁰⁶

²⁰⁶ นายวิโรจน์ สายเย็นประเสริฐ (สัมภาษณ์) สัมภาษณ์ นายศิริวุฒิ วรรณทอง

แผนภาพที่ 5.12 แสดงภาพของกองผลิตผลทางการเกษตร ที่นำมารอขึ้นตู้เสบียง ข้างทางรถไฟ
ที่มา: นายวิโรจน์ สายเย็นประเสริฐ

แผนภาพที่ 5.13 แสดงภาพบริเวณหน้าสถานีรถไฟศรีสะเกษ
ที่มา: นายวิโรจน์ สายเย็นประเสริฐ

ในช่วงที่ชุมชนจีนในศรีสะเกษเริ่มมีความมั่นคงในธุรกิจและเศรษฐกิจ ชาวจีนได้นำความเจริญแบบก้าวกระโดดเข้ามาในจังหวัด ด้วยการสร้างอาคารตึกสมัยใหม่และการนำสินค้าวัสดุอุปกรณ์ทันสมัยเข้ามาขายในพื้นที่ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและทำให้ธุรกิจของคนจีนมีอิทธิพลสูงในด้านการค้าในเมืองศรีสะเกษ

แผนภาพที่ 5.14 บริเวณชุมชนชาวจีนเก่าถนนราชการรถไฟ ถือเป็นชุมชนชาวจีนยุคแรกๆใน

ศรีสะเกษ

ที่มา: นายวิโรจน์ สายเย็นประเสริฐ

เมื่อพิจารณาการไล่เรียงชื่อของกิจการร้านค้าของชาวจีนรุ่นเก่าที่ทำมาค้าขายในศรีสะเกษ อาจทำได้ยาก เนื่องจากหลายร้านได้ปิดตัวไปแล้ว หรือบางร้านก็ได้เปลี่ยนชื่อและที่ตั้งหลายครั้ง รวมถึงย้ายไปดำเนินธุรกิจในอำเภอหรือจังหวัดอื่นๆ อย่างไรก็ตาม รายชื่อร้านค้าที่สำคัญที่ยังสามารถรวบรวมได้ ได้แก่ ร้านเคี้ยวเต็ก จีบสะ จีบแซ จิ้นฮะเฮง จิงฮุนหลี่ ไคว้จ้งเฮง ทองสิน เตียยังไถ่ กำไล่ว เพชรทิม ศรีวิเชียร ตั้งกิดเซียง ตั้งกวงเฮง สามมิตรชนสง่ ฮกแซ่ ไคว้ซ่งซิว เพิ่มผล มิตรโล่ห์ เอี้ยวเสี้ยว ค้า เป็นต้น ในบรรดาร้านค้าเหล่านี้ มีหลายร้านที่มีชื่อเสียงและกลายเป็นตำนานในเมืองศรีสะเกษ เช่น ร้านเคี้ยวเต็กเป็นตัวอย่างหนึ่งที่โดดเด่น จากการเริ่มต้นกิจการในฐานะร้านขายยาจีนโบราณ ก่อนจะขยายไปสู่การค้าขายสินค้าหลายประเภท จนกลายเป็นที่รู้จักของชาวเมือง นอกจากนี้ ร้านเคี้ยวเต็กยังได้ขยายกิจการไปสู่การทำธุรกิจอื่นๆ เช่น การเปิดห้องบันทึกเสียงและสร้างโรงสีในพื้นที่ที่ปัจจุบันกลายเป็นตลาดศูนย์การค้า ขนาดของกิจการนั้นใหญ่โตมากจนสามารถขยายไปยังธุรกิจโทรศัพท์มือถือและศูนย์รถยนต์อู่ซ่อมปั๊ก ศรีสะเกษ

ร้านค้าหลายแห่งที่มาทำกิจการในศรีสะเกษในยุคหลัง เริ่มต้นจากความสำเร็จที่นี้ จึงชักชวนญาติพี่น้องมาร่วมทำมาค้าขายด้วยกัน หรือบางร้านเป็นร้านที่เริ่มจากการลี้ภัยสงครามโลกครั้งที่ 2 จากกรุงเทพฯ หรือหัวเมืองใหญ่ ซึ่งตั้งใจจะมาอยู่ชั่วคราวแต่กลับตัดสินใจตั้งรกรากอย่างถาวร หลังจากนั้นก็มีร้านค้าใหม่ๆ เกิดขึ้นโดยกลุ่มที่แยกตัวออกจากย่านการค้าชาวจีนเดิม กระจายออก

จากย่านการค้าเก่ารอบสถานีรถไฟ ไปตามแนวถนนชุมชนและถนนอุบล ซึ่งเป็นถนนสายหลักในการ
ทำการค้าในปัจจุบัน²⁰⁷

แผนภาพที่ 5.15 ร้านฮักเซ็งเป็นร้านขายของจิปาละทั่วไป ยุคเก่าก่อนในศรีสะเกษ
ที่มา: นายวิโรจน์ สายเย็นประเสริฐ

แผนภาพที่ 5.16 ร้านกำโล่วโฮส เป็นร้านขายยาจีนโบราณในยุคแรกของศรีสะเกษ
ที่มา: นายวิโรจน์ สายเย็นประเสริฐ

²⁰⁷ นาย ว.(สัมภาษณ์) ณ ร้านจงเจริญพาณิชย์ ผู้สัมภาษณ์ นายศิริวุฒิ วรรณทอง
กุมภาพันธ์ 2567 เวลา 10.00 น.

แผนภาพที่ 5.17 แสดงภาพถ่ายมุมสูงของชุมชนชาวจีนยุคดั้งเดิมริมทางรถไฟ
ที่มา: นายวิโรจน์ สายเย็นประเสริฐ

แผนภาพที่ 5.18 แสดงบริเวณสี่แยกถนนชุมชนตัดกับถนนอุบล ในปัจจุบันจะเห็นร้านฮกแซงอยู่ทาง
ขวามือ

ที่มา: นายวิโรจน์ สายเย็นประเสริฐ

แผนภาพที่ 5.19 ห้องแถวไม้ บริเวณ ถนนชุนธุ์ ใกล้หัวถนนราชการรถไฟ ซึ่งเมื่อปี 2498 เคยตั้งซุ้ม
รับเสด็จในหลวง ร. 9 โดยสมาคมพ่อค้าชาวจีนจังหวัดศรีสะเกษ ตรงนี้คือร้านกาแฟโบราณที่คนศรีสะเกษ
นิยมมากินกัน คือร้านกาแฟศรีรงค์
ที่มา: นายวิโรจน์ สายเย็นประเสริฐ

ตั้งแต่ช่วงที่คนจีนกลุ่มหลักที่มีอิทธิพลทางการค้าเริ่มเข้ามาในเมืองศรีสะเกษพร้อมกับการมาถึงของรถไฟในปี พ.ศ. 2472 ถึง พ.ศ. 2473 เพียงไม่กี่ชั่วคน เมืองศรีสะเกษก็ได้เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนนหนทางและอาคารบ้านเรือน รวมไปถึงการพัฒนาเศรษฐกิจการค้า จนทำให้ตัวเมืองขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง หากมองตามการเกิดขึ้นและการพัฒนา สามารถแบ่งเมืองออกได้เป็น 3 หรือ 4 กลุ่มหลัก กลุ่มแรกคือย่านชุมชนการค้าเก่าแก่ที่ตั้งอยู่บริเวณท่าเรือและแยกโรงเตา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการพัฒนาและค้าขายมาก่อนที่คนจีนจะเข้ามาในเมือง กลุ่มที่ 2 คือย่านการค้าของคนจีนรุ่นแรกๆ ที่เริ่มเข้ามาตั้งรกรากอยู่บริเวณรอบๆ สถานีรถไฟ ซึ่งกลุ่มนี้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของเมืองในช่วงแรก โดยเฉพาะในด้านการค้าขายสินค้าต่างๆ ที่เชื่อมโยงกับการขนส่งทางรถไฟ กลุ่มที่ 3 คือคนจีนรุ่นหลัง ที่ตามมาสมทบหรือลงหลักปักฐานแยกออกจากครอบครัวใหญ่ กระจายตัวออกตามแนวถนนชุนธุ์ที่ตัดกับถนนอุบล ซึ่งกลุ่มนี้ถือเป็นการขยายตัวของชุมชนจีนในพื้นที่ที่เกิดขึ้นหลังจากนั้นและมีส่วนสำคัญในการพัฒนาเมืองในระยะต่อมา สุดท้ายคือกลุ่มของคนในพื้นที่ดั้งเดิม ซึ่งเคยอาศัยอยู่ตามเรือกสวน แต่เมื่อความเจริญได้แผ่ขยายไปถึงพื้นที่เหล่านี้จึงได้พัฒนาเป็นย่านบ้านหลังใหญ่ๆ ริมถนน หรือกลุ่มบ้านของคหบดีเก่าๆ ที่ร่วมกันทำ

ธุรกิจการค้าในช่วงหลัง โดยที่มีเครือญาติขนาดใหญ่เป็นผู้ร่วมดำเนินกิจการ²⁰⁸ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้สะท้อนถึงการเติบโตทางเศรษฐกิจและความสำคัญของชุมชนจีนในศรีสะเกษ ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและวัฒนธรรมการค้าของจังหวัดจนถึงปัจจุบัน

ท่ามกลางการพัฒนาเมืองศรีสะเกษในฐานะพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นเวลานานหลายทศวรรษ ได้รับผลกระทบอย่างลึกซึ้งจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่มีชาวจีนเข้ามา มีบทบาทสำคัญ การตั้งถิ่นฐานและการเข้าร่วมในภาคเศรษฐกิจของชาวจีนในท้องถิ่นมีส่วนช่วยในการสร้างความเจริญทั้งด้านการค้าและวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม การพัฒนานี้ก็ไม่ได้ราบรื่นเสมอไป เนื่องจากการเผชิญกับนโยบายชาตินิยมที่มุ่งเน้นการรักษาอัตลักษณ์ของชนชาติและวัฒนธรรมไทย นโยบายเหล่านี้มักนำไปสู่ความตึงเครียดทางสังคมและเป็นอุปสรรคต่อการบูรณาการของชาวจีนในพื้นที่ การศึกษาประเด็นนี้จึงเป็นการสำรวจความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างการพัฒนาชุมชน การรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการเมืองของอัตลักษณ์ในบริบทที่หลากหลายของเมืองศรีสะเกษ.

2. ชาวจีนกับนโยบายชาตินิยมไทยในเมืองศรีสะเกษ ปีพุทธศักราช 2481 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย โดยมีนโยบายที่สำคัญในการส่งเสริมความเป็นชาติไทย หรือ "ชาตินิยม" ซึ่งรวมถึงการส่งเสริมความเข้มแข็งของชาติไทยทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม นโยบายชาตินิยมของจอมพล ป. พิบูลสงครามมุ่งหวังที่จะรวบรวมชนชาติไทยที่อาศัยอยู่ในดินแดนที่ตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส เช่น ลาว เขมร และอินโดจีน และรัฐฉานในพม่า ของอังกฤษ กลับมาอยู่ภายใต้การปกครองของไทย โดยมีเป้าหมายทำให้ชาติไทยเป็นมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในช่วงที่รัฐบาลไทยกับฝรั่งเศสเกิดความขัดแย้งในสงครามระหว่างปี 2483 ถึง 2484 ไทยสามารถทวงคืนดินแดนที่สูญเสียไปในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2447 และ 2450) โดยเฉพาะอย่างยิ่งมโนไพรและพระตะบอง ซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของไทยแต่ถูกฝรั่งเศสยึดครองไว้ การทวงคืนดินแดนนี้เป็นหนึ่งในความสำเร็จที่สำคัญของนโยบายชาตินิยมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

ในด้านเศรษฐกิจ จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ผลักดันการลดบทบาทของชาวจีนที่มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจในประเทศไทย²⁰⁹ โดยมุ่งส่งเสริมการทำงานและกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้เป็นของคน

²⁰⁸ นาย ภ. (สัมภาษณ์) ณ บริษัทที่มีซูบิซิโมเตอร์ จำกัด ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เวลา 13.30 น.

²⁰⁹ เทียมจันทร์ อำแหง. (2521). *บทบาททางการเมืองและการปกครองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2475 - พ.ศ. 2487)*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไทยมากขึ้น เขาออกพระราชกฤษฎีกากำหนดอาชีวะสงวนเฉพาะคนไทยในปี 2485 เพื่อจำกัดบทบาทของชาวจีนในหลายๆ สาขาอาชีพ อาทิเช่น การหล่อพระพุทธรูป การตัดฟัน ข่ายฟัน การผลิตน้ำตาล การทำเครื่องถม และการทำเสื้อผ้าสตรี เป็นต้น พระราชกฤษฎีกานี้มีจุดประสงค์เพื่อลดอำนาจทางเศรษฐกิจของชาวจีน และกระตุ้นให้ชาวไทยมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากขึ้น

เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในปี 2487 รัฐบาลต่อมาได้ลดนโยบายชาตินิยมลง โดยยกเลิกบัญชีอาชีพสงวนบางประการ เช่น การยกเลิกบัญชีอาชีพสงวนฉบับปี 2487 ซึ่งเหลือเพียง 4 อาชีพที่สงวนสำหรับคนไทย จากนั้นในปี 2488 ได้ลดลงอีกเหลือเพียง 3 อาชีพ คือ การหล่อพระพุทธรูป, การทำเครื่องเงิน และการทำเครื่องถม แต่ในปี 2492 เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามกลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง ก็ได้มีการออกพระราชกฤษฎีกาเพิ่มอาชีพสงวนจาก 3 อาชีพเป็น 10 อาชีพ และในปี 2495 เพิ่มเป็น 13 อาชีพ

มาตรการดังกล่าวยังคงมีผลต่อชาวจีนในประเทศไทยอย่างมาก เนื่องจากการสงวนอาชีพเหล่านี้ทำให้ชาวจีนที่เกิดในต่างประเทศ ไม่สามารถทำอาชีพเหล่านี้ได้ หากไม่สามารถเปลี่ยนสัญชาติเป็นคนไทย นอกจากนี้ยังมีกฎหมายที่กำหนดให้คนต่างด้าวต้องเป็นเจ้าของสัญชาติไทยเพื่อสามารถถือครองที่ดินได้ ซึ่งทำให้ชาวจีนที่ยังไม่ได้สัญชาติไทยไม่สามารถซื้อหรือถือครองที่ดินในประเทศไทยได้

ยิ่งไปกว่านั้น จอมพล ป. พิบูลสงครามยังมีการขึ้นค่าธรรมเนียมการเข้าเมืองของชาวจีน ซึ่งได้เพิ่มจากฉบับละ 10 บาทในปี 2470 เป็นฉบับละ 100 บาทในปี 2475 และเพิ่มขึ้นเป็นฉบับละ 1,000 บาทในปี 2494 ซึ่งทำให้การเข้าเมืองของชาวจีนยากขึ้น เพราะการเก็บค่าธรรมเนียมนี้มีจุดประสงค์ในการลดจำนวนคนจีนที่จะเข้ามาในประเทศไทย นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดโควตาคนเข้าเมืองของชาวต่างชาติไม่เกินชาติละ 200 คน ตั้งแต่ปี 2493 เป็นต้นมา ซึ่งได้ผลในการลดจำนวนชาวจีนที่เข้ามาในประเทศไทยได้อย่างมีนัยสำคัญ

การจำกัดการเข้าเมืองและการสงวนอาชีพของชาวจีนในประเทศไทยยังคงมีผลต่อสังคมไทยในระยะยาว โดยเฉพาะในช่วงที่มีปัญหาทางการเมืองและความมั่นคง เช่น ปัญหาการแพร่กระจายของลัทธิคอมมิวนิสต์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งทำให้รัฐบาลไทยมองว่าการจำกัดจำนวนคนจีนจะช่วยลดความเสี่ยงในการแพร่กระจายของอิทธิพลคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยได้

นโยบายชาตินิยมของจอมพล ป. พิบูลสงครามมีความสำคัญทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทย โดยเฉพาะการจำกัดบทบาทของชาวจีนในประเทศไทย และการส่งเสริมความเป็นชาติไทยอย่างเข้มแข็ง อย่างไรก็ตาม การดำเนินนโยบายเหล่านี้มีผลกระทบต่อกลุ่มชนชาติที่อาศัยอยู่ใน

ประเทศ รวมถึงชาวจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมาช้านาน จึงต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมที่เกิดขึ้น²¹⁰

ดังนั้น ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2481 ถึง 2500 ภายใต้การปกครองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ชาวจีนในประเทศไทยต้องเผชิญกับความลำบากหลายประการ เนื่องจากนโยบายรัฐนิยมที่มุ่งเน้นการสร้างชาติที่มีความเป็นไทยมากขึ้น โดยไม่คำนึงถึงความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมของประชากรในประเทศ ความลำบากของชาวจีนภายใต้รัฐนิยมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นำไปสู่การปรับตัวของชาวจีนในห้วงเวลาดังกล่าว ดังนี้^{211 212}

2.1 ความลำบากของชาวจีนภายใต้รัฐนิยมเป็นประเด็นที่สะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบจากนโยบายและการบริหารจัดการของรัฐบาลที่มุ่งเน้นการรวมอำนาจและความเป็นหนึ่งเดียวในสังคม ภายใต้ระบอบรัฐนิยม รัฐบาลมักกำหนดกรอบทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมอย่างเข้มงวด โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความมั่นคงและความเจริญเติบโตของประเทศ อย่างไรก็ตาม การดำเนินนโยบายดังกล่าวมักนำมาซึ่งข้อจำกัดต่อเสรีภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวจีนที่ต้องเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น การควบคุมเสรีภาพในการแสดงออก การจำกัดสิทธิมนุษยชน และการใช้ชีวิตภายใต้ความกดดันจากมาตรการต่าง ๆ ของรัฐ ดังนี้

2.1.1 การจำกัดเสรีภาพในการใช้ภาษาจีนและการศึกษาภาษาจีน หนึ่งในนโยบายสำคัญของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามคือการส่งเสริมการใช้ภาษาไทยและการศึกษาในระบบไทยเป็นหลัก ในช่วงนี้ รัฐบาลได้ดำเนินการปิดโรงเรียนภาษาจีนและจำกัดการใช้ภาษาจีนในที่สาธารณะ เช่น ห้ามไม่ให้ใช้ภาษาจีนในการประกอบกิจการค้าหรือทำธุรกิจในบางกรณี การออกกฎหมายเหล่านี้ทำให้ชาวจีนที่มีฐานการค้าหรือมีการศึกษาในภาษาจีนต้องปรับตัวอย่างยากลำบาก

2.1.2 การถูกข่มเหงและจำกัดสิทธิทางการเมือง ในช่วงรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ชาวจีนถูกมองว่าเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจของประเทศและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับรัฐบาลญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงถูกมองว่าเป็นภัยคุกคามด้านความมั่นคงของชาติ การถูกดำเนินการตามกฎหมายต่างๆ เช่น การตรวจสอบเอกสารทางการค้า และการถูกคุกคามจาก

²¹⁰ มานิตย์ นวลละอ. (2540). *การเมืองไทยยุคสัญลักษณ์รัฐไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์.

²¹¹ นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2541). *การพัฒนาของชาวจีนในประเทศไทย: ความสัมพันธ์กับรัฐและการปรับตัวทางเศรษฐกิจ*. *วารสารสังคมศาสตร์*, 13(2).

²¹² วรณา ธรรมวรรณ. (2551). *การเมืองและการพัฒนาในสังคมไทยยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การดำเนินงานของรัฐ ทำให้ชาวจีนหลายคนได้รับผลกระทบในด้านเศรษฐกิจและการดำเนินชีวิตประจำวัน

2.1.3 การต่อต้านจากกลุ่มชาติไทยนิยม ชาวจีนในประเทศไทยยังต้องเผชิญกับทัศนคติที่ไม่ยอมรับจากกลุ่มคนไทยนิยมที่มีความรู้สึกไม่ดีต่อชาวจีน โดยเฉพาะในยุคของสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่มีการมองว่าชาวจีนส่วนหนึ่งสนับสนุนญี่ปุ่น ซึ่งเป็นอีกหนึ่งเงื่อนไขที่ทำให้ชาวจีนต้องอยู่ภายใต้แรงกดดันจากสังคม

2.1.4 การปรับตัวของชาวจีน แม้ว่าชาวจีนในประเทศไทยจะเผชิญกับความลำบากจากนโยบายรัฐนิยมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม แต่ก็มีปรับตัวอย่างมีสติในการดำเนินชีวิตเพื่อรักษาอัตลักษณ์และการดำเนินธุรกิจของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับตัวทางการเมืองและการสร้างความสัมพันธ์กับรัฐ ชาวจีนในประเทศไทยได้มีการปรับตัวในทางการเมือง โดยบางกลุ่มได้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ระหว่างชุมชนจีนและรัฐบาลไทย เช่น การสนับสนุนโครงการพัฒนาของรัฐบาลไทย และการสร้างภาพลักษณ์ของตนเองในฐานะพลเมืองที่มีความจงรักภักดีต่อชาติไทย ดังนั้นการตั้งสมาคมชาวจีน เช่น สมาคมจีนแห่งประเทศไทย เป็นหนึ่งในวิธีที่ชาวจีนใช้ในการรวมตัวและส่งเสริมการปกป้องผลประโยชน์ของตนเองในภาวะที่ได้รับการกดดันจากรัฐ

ความลำบากของชาวจีนภายใต้รัฐนิยมของจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้นเกิดจากการที่รัฐไทยมุ่งเน้นการสร้างความเป็นไทยและการจำกัดสิทธิในการใช้ภาษาจีนและการศึกษาภาษาจีน ซึ่งทำให้ชาวจีนต้องเผชิญกับการถูกกดดันจากรัฐและสังคม แต่ชาวจีนก็ได้มีการปรับตัวทั้งในด้านภาษา การศึกษา การทำธุรกิจ และการสร้างความสัมพันธ์กับรัฐบาลเพื่อความอยู่รอดและความเป็นพลเมืองที่มีสิทธิในสังคมไทย

2.2 กระบวนการสร้างสิทธิความเป็นไทยเพื่อการถือครองที่ดิน ช่วงสมัยรัชกาลที่ 6 และรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม แนวคิดชาตินิยมไทยได้รับการส่งเสริมอย่างเข้มข้นโดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างอัตลักษณ์ร่วมของชาติที่เน้นความสำคัญของ "ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์"²¹³ แนวคิดดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกมองว่าแยกตัวจากความเป็นไทย เช่น ชาวจีน ซึ่งต้องเผชิญกับข้อจำกัดในการถือครองที่ดิน สถานะของชาวจีนในฐานะ "คนต่างด้าว" ถูกระบุใน

²¹³ Baker, C., & Phongpaichit, P. (2017). *A History of Thailand* (3rd ed.). Cambridge University Press.

กฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติที่ดิน พ.ศ. 2475 ซึ่งห้ามไม่ให้ชาวต่างชาติถือครองที่ดินในประเทศไทย²¹⁴

การถือครองที่ดินมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชาวจีน โดยเฉพาะในพื้นที่ศรีสะเกษที่ชาวจีนบางส่วนตั้งถิ่นฐานและทำการค้าหรือเกษตรกรรม อย่างไรก็ตาม เนื่องจากข้อจำกัดทางกฎหมาย ชาวจีนจำเป็นต้องผ่านกระบวนการต่าง ๆ เพื่อให้ได้สิทธิในการถือครองที่ดิน กระบวนการนี้เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางกฎหมายและสังคม หรือที่เรียกว่าการ "กลายเป็นไทย" (assimilation)

หนึ่งในวิธีหลักที่ชาวจีนใช้เพื่อหลีกเลี่ยงข้อจำกัดคือการเปลี่ยนสัญชาติเป็นไทย การเปลี่ยนสัญชาติช่วยให้ชาวจีนมีสถานะทางกฎหมายในการถือครองที่ดินและดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้อย่างเสรี ซึ่งมักรวมถึงการเปลี่ยนชื่อ-นามสกุลเป็นภาษาไทยเพื่อสะท้อนความภักดีต่อชาติไทย นอกจากนี้ การแต่งงานกับคนไทยยังเป็นวิธีสำคัญที่ช่วยให้ชาวจีนสามารถเข้าถึงสิทธิดังกล่าวผ่านคุณสมบัติที่เป็นพลเมืองไทย

อีกทางหนึ่ง ชาวจีนบางกลุ่มใช้วิธีการถือครองที่ดินผ่านคนกลางที่เป็นคนไทย เช่น สมาชิกในครอบครัวหรือหุ้นส่วนทางธุรกิจ วิธีนี้ช่วยหลีกเลี่ยงข้อจำกัดทางกฎหมายในระยะสั้น ในขณะที่เดียวกัน ชาวจีนยังสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเจ้าหน้าที่รัฐและผู้นำท้องถิ่น ซึ่งเปิดโอกาสให้ชาวจีนได้รับการสนับสนุนหรือความยืดหยุ่นทางกฎหมาย

การหลอมรวมทางวัฒนธรรมเป็นอีกกลยุทธ์สำคัญที่ชาวจีนใช้เพื่อแสดงออกถึงความเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย เช่น การนับถือศาสนาพุทธ เข้าร่วมพิธีกรรมตามประเพณีไทย และแสดงความเคารพต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ การปรับตัวดังกล่าวช่วยลดความตึงเครียดและทำให้ชาวจีนได้รับการยอมรับในชุมชนมากขึ้น

แม้จะมีข้อจำกัด ชาวจีนในประเทศไทยได้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัวและสร้างความมั่นคงในชีวิตของตนเอง การถือครองที่ดินไม่ได้มีเพียงความหมายเชิงเศรษฐกิจ แต่ยังเป็นเครื่องหมายของความสำเร็จและการบูรณาการเข้าสู่สังคมไทย ความพยายามเหล่านี้สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมาย นโยบาย และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในบริบทชาตินิยมไทย

2.3 การปรับเปลี่ยนการใช้ภาษาไทยแทนภาษาจีนในศรีสะเกษ ยุคสมัยรัฐธรรมนูญ
ชาวจีนในศรีสะเกษได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญทั้งในด้านการใช้ภาษา วัฒนธรรม และรูปแบบธุรกิจ เพื่อปรับตัวให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลไทยในขณะนั้นที่มุ่งเน้นการสร้างเอกภาพของชาติไทย และลดอิทธิพลของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสะท้อนถึง

²¹⁴ Skinner, G. W. (1957). *Chinese Society in Thailand: An Analytical History*. Cornell University Press.

ความสามารถในการปรับตัวของชาวจีน และยังแสดงให้เห็นถึงพลวัตทางสังคมที่เกิดขึ้นในบริบทของการสร้างชาติไทย²¹⁵ การปรับตัวเหล่านี้ครอบคลุมหลายประเด็น ได้แก่ การส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาไทย การใช้ภาษาไทยในธุรกิจ และการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินธุรกิจ ซึ่งล้วนมีบทบาทสำคัญในการหลอมรวมชาวจีนเข้ากับสังคมไทยในช่วงเวลานั้น

2.3.1 การส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาไทยและการปรับตัวทางสังคม หนึ่งในแนวทางสำคัญที่ชาวจีนในศรีสะเกษใช้ในการปรับตัวคือการเรียนรู้ภาษาไทยและการยอมรับวัฒนธรรมไทย โดยชาวจีนในพื้นที่นี้ให้ความสำคัญกับการเรียนภาษาไทยอย่างจริงจัง ทั้งในระดับบุคคลและครอบครัว เพื่อเพิ่มความสามารถในการสื่อสารและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ชาวจีนยังสนับสนุนให้บุตรหลานเข้าเรียนในระบบการศึกษาของไทยแทนที่จะเรียนในโรงเรียนจีน การที่บุตรหลานได้รับการศึกษาภาษาไทยช่วยให้ชาวจีนเข้าใจวัฒนธรรมและค่านิยมของไทยได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ซึ่งส่งผลให้ชาวจีนสามารถปรับตัวเข้าสู่สังคมไทยได้อย่างเต็มที่²¹⁶ นอกจากนี้ การเรียนภาษาไทยยังช่วยลดความไม่ไว้วางใจและความขัดแย้งระหว่างชาวจีนและชาวไทยในพื้นที่

2.3.2 การใช้ภาษาไทยในธุรกิจ การใช้ภาษาไทยในธุรกิจถือเป็นอีกหนึ่งการปรับตัวสำคัญของชาวจีนในศรีสะเกษ ในช่วงยุคชาตินิยม รัฐบาลไทยได้ออกนโยบายที่มุ่งเน้นการส่งเสริมการใช้ภาษาไทยในทุกภาคส่วนของสังคม ซึ่งรวมถึงการดำเนินธุรกิจ การที่ชาวจีนในศรีสะเกษปรับมาใช้ภาษาไทยในป้ายร้านค้า การโฆษณา และการสื่อสารกับลูกค้า เป็นวิธีการที่ช่วยให้ชาวจีนสามารถดำเนินธุรกิจได้โดยไม่ขัดกับนโยบายของรัฐ²¹⁷ การเปลี่ยนแปลงนี้ยังช่วยลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการถูกตรวจสอบหรือควบคุมโดยเจ้าหน้าที่รัฐ นอกจากนี้ การใช้ภาษาไทยในธุรกิจยังส่งผลดีต่อการขยายฐานลูกค้าในกลุ่มคนไทย ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก การสื่อสารด้วยภาษาไทยช่วยให้ชาวจีนสามารถสร้างความไว้วางใจและความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้าในพื้นที่ การเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้ไม่เพียงแต่ช่วยเสริมความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจ แต่ยังช่วยให้ชาวจีนสามารถปรับตัวเข้ากับระบบเศรษฐกิจของไทยได้ดียิ่งขึ้น²¹⁸

²¹⁵ สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2545). ชาติพันธุ์และความหลากหลายในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

²¹⁶ พิพัฒน์ คำวิจิตร. (2550). ภาษาและวัฒนธรรมในกระบวนการหลอมรวมของชาติไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

²¹⁷ ญัฐพล ชีรสวัสดิ์. (2546). “การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชาวจีนในยุคชาตินิยม”. วารสารเศรษฐศาสตร์ไทย, 12(4), 45-63.

²¹⁸ อุดม วัฒนธรรม. (2551). เศรษฐกิจพอเพียงในบริบทของชาวจีนในชนบทไทย. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

2.3.3 การปรับเปลี่ยนรูปแบบธุรกิจ นอกเหนือจากการใช้ภาษาไทย ชาวจีนในศรีสะเกษยังได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินธุรกิจให้สอดคล้องกับนโยบายและทัศนคติที่รัฐบาลไทยต้องการ ในแง่นี้ ชาวจีนได้เปลี่ยนชื่อร้านค้าและแบรนด์สินค้าของตนให้เป็นภาษาไทยมากขึ้น เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่สอดคล้องกับความเป็นชาติไทย และลดการแสดงอัตลักษณ์จีนที่อาจถูกมองว่าเป็นการต่อต้านแนวคิดเรื่องเอกภาพของชาติ²¹⁹ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่เพียงช่วยให้ชาวจีนได้รับการยอมรับในฐานะส่วนหนึ่งของสังคมไทย แต่ยังช่วยลดความเสี่ยงในการถูกเพ่งเล็งจากหน่วยงานของรัฐ

การปรับตัวในเชิงธุรกิจยังรวมถึงการปรับเปลี่ยนกระบวนการดำเนินงานให้เหมาะสมกับนโยบายเศรษฐกิจของรัฐ เช่น การจดทะเบียนธุรกิจตามกฎหมาย การปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านภาษี และการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมเศรษฐกิจที่รัฐบาลกำหนดไว้²²⁰ นอกจากนี้ ชาวจีนบางส่วนยังพยายามสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนท้องถิ่นผ่านกิจกรรมสาธารณะ เช่น การบริจาคเพื่อการกุศล หรือการเข้าร่วมในงานประเพณีของชาวไทย เพื่อแสดงความภักดีต่อชาติและสร้างภาพลักษณ์ในเชิงบวก

การปรับตัวในด้านต่าง ๆ ของชาวจีนในศรีสะเกษส่งผลในหลายมิติ ทั้งในเชิงเศรษฐกิจและสังคม การเรียนรู้และใช้ภาษาไทยช่วยให้ชาวจีนสามารถสื่อสารและดำเนินธุรกิจได้อย่างราบรื่น รวมถึงสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชาวไทยในพื้นที่ นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เช่น การยอมรับและปฏิบัติตามประเพณีไทย ยังช่วยลดความขัดแย้งและเพิ่มความกลมกลืนในสังคม อย่างไรก็ตาม การปรับตัวดังกล่าวยังมีข้อท้าทาย เช่น การที่ชาวจีนบางส่วนต้องละทิ้งวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน ซึ่งอาจส่งผลต่อการสูญเสียอัตลักษณ์ในระยะยาว การปรับตัวของชาวจีนในศรีสะเกษในช่วงรัฐชาตินิยมจึงเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมในบริบทของการสร้างชาติ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไม่เพียงแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัวของชาวจีน แต่ยังสะท้อนถึงความซับซ้อนของกระบวนการหลอมรวมทางวัฒนธรรมในบริบทของการสร้างเอกภาพแห่งชาติไทย

2.4 การผสมผสานวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมไทยในเมืองศรีสะเกษ ชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศ การอพยพเข้ามาของชาวจีนในพื้นที่ต่าง ๆ รวมถึงจังหวัดศรีสะเกษ ไม่ได้เพียงแต่เป็นการแสวงหาความมั่งคั่งและโอกาสทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างพลวัตทาง

²¹⁹ จิราพร ศิริสวัสดิ์. (2553). *การปรับตัวของชาวจีนในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สังคมศึกษา.

²²⁰ สุนีย์ แสงสว่าง. (2549). “บทบาทของชาวจีนในเศรษฐกิจท้องถิ่น”. *วารสารวิชาการท้องถิ่น*, 10(1),

วัฒนธรรมที่ส่งผลให้เกิดความหลากหลายในสังคมท้องถิ่น กระบวนการปรับตัวและการผสมผสานทางวัฒนธรรมของชาวจีนในศรีสะเกษเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงการพยายามสร้างความกลมกลืนในสังคมไทย ซึ่งสะท้อนให้เห็นในด้านต่าง ๆ ทั้งในวิถีชีวิต ความเชื่อ และประเพณี²²¹

2.4.1 การปรับตัวทางวัฒนธรรมในชีวิตประจำวัน หนึ่งในลักษณะเด่นของการปรับตัวของชาวจีนในศรีสะเกษคือการเรียนรู้และนำเอาธรรมเนียมปฏิบัติของชาวไทยมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน การแต่งกายเป็นตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนถึงความพยายามในการผสมผสานทางวัฒนธรรม ชาวจีนที่เข้ามาในพื้นที่นี้มักปรับเปลี่ยนการแต่งกายให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและขนบธรรมเนียมของคนไทย ตัวอย่างเช่น การสวมใส่เสื้อผ้าตามแบบแผนของชาวไทยในชีวิตประจำวัน หรืองานพิธีสำคัญ ช่วยลดความแตกต่างที่อาจนำไปสู่การถูกมองว่าเป็น “คนต่างด้าว” และสร้างความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

ในด้านการสื่อสาร ชาวจีนที่อาศัยอยู่ในศรีสะเกษพยายามใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวันเพื่อสร้างความเข้าใจและความคุ้นเคยกับชาวไทย การเรียนรู้ภาษาไม่เพียงแต่ช่วยในการสื่อสารเท่านั้น แต่ยังแสดงถึงความพยายามในการปรับตัวและการเคารพต่อวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ นอกจากนี้ พฤติกรรมทางสังคม เช่น การเคารพผู้ใหญ่ การเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน และการปฏิบัติตามกฎระเบียบของท้องถิ่น ยังสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของชาวจีนเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากชุมชนไทย

2.4.2 การเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาและประเพณีท้องถิ่น ศาสนาและประเพณีท้องถิ่นเป็นส่วนสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ชาวจีนในศรีสะเกษไม่เพียงแต่รักษาความเชื่อดั้งเดิม เช่น การนับถือบรรพบุรุษและลัทธิเต๋า แต่ยังเข้าร่วมพิธีกรรมและกิจกรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาหลักของชาวไทยในพื้นที่ การเข้าร่วมในพิธีกรรมเหล่านี้ เช่น การถวายสังฆทาน การร่วมงานบุญ และการร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา แสดงถึงความตั้งใจที่จะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยและลดความรู้สึกแปลกแยก นอกจากนี้ ชาวจีนยังมีส่วนร่วมในประเพณีท้องถิ่นของไทย เช่น งานประเพณีสำคัญที่จัดขึ้นในชุมชน เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์กับคนไทย การเข้าร่วมในประเพณีเหล่านี้ไม่ได้เพียงแต่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างชาวจีนและชาวไทย แต่ยังเป็นโอกาสในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งช่วยสร้างอัตลักษณ์ร่วมที่มีความหลากหลายและกลมกลืน

2.4.3 การปรับตัวทางเศรษฐกิจและสังคม การผสมผสานวัฒนธรรมของชาวจีนในศรีสะเกษยังสะท้อนให้เห็นในด้านเศรษฐกิจและสังคม ชาวจีนมีบทบาทสำคัญในการ

²²¹ กฤษฎา แก้วเกลี้ยง. (2012). ความเป็นท้องถิ่นกับวัฒนธรรมจีนที่เข้ามาในสังคมไทย กรณีศึกษารูปแบบ ประเพณี และ คติ ความเชื่อที่ผสมผสานระหว่าง ไทยกับจีน. *Romphruek Journal of the Humanities and Social Sciences*, 30(2), 29-58.

ค้าขายและการพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยชาวจีนได้นำทักษะและความรู้ในด้านการทำธุรกิจเข้ามาใช้ในพื้นที่ ในขณะที่เดียวกัน ชาวจีนยังเรียนรู้วิธีการทำการเกษตรและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในแบบของชาวไทย การปรับตัวในด้านเศรษฐกิจนี้ช่วยให้ชาวจีนสามารถอยู่ร่วมกับชาวไทยได้อย่างกลมกลืน และกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจในชุมชน

ในด้านสังคม ความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการอยู่ร่วมกันระหว่างชาวจีนและชาวไทยกลายเป็นจุดแข็งที่ช่วยส่งเสริมความยืดหยุ่นและการอยู่รอดของชุมชนในระยะยาว ชาวจีนพยายามสร้างความสัมพันธ์ที่ดีผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เช่น การร่วมบริจาคในงานบุญ การสนับสนุนกิจกรรมสาธารณกุศล และการเข้าร่วมโครงการพัฒนาชุมชน ซึ่งช่วยสร้างความไว้วางใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมในพื้นที่

2.4.4 ความหมายและผลกระทบของการผสมผสานวัฒนธรรม การผสมผสานวัฒนธรรมจีนและไทยในศรีสะเกษไม่ได้เป็นเพียงกระบวนการปรับตัวของชาวจีนเพื่อความอยู่รอดในสังคมใหม่ แต่ยังเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างความหลากหลายและความกลมกลืนในชุมชน การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างชาวจีนและชาวไทยทำให้เกิดอัตลักษณ์ใหม่ที่มีพลวัตและสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคต่าง ๆ

ผลกระทบของการผสมผสานวัฒนธรรมนี้ยังสะท้อนถึงความสำเร็จของชาวจีนในการลดการถูกมองว่าเป็น “คนต่างด้าว” และได้รับการยอมรับในฐานะสมาชิกของชุมชนไทยอย่างเต็มตัว กระบวนการนี้ยังส่งเสริมความเป็นเอกภาพในท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม และช่วยสร้างพื้นฐานที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น

การผสมผสานวัฒนธรรมจีนและไทยในศรีสะเกษเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถของชุมชนในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ กระบวนการนี้ไม่ได้เพียงแต่ช่วยสร้างความกลมกลืนในสังคม แต่ยังช่วยส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความเข้มแข็งของชุมชนในระยะยาว การปรับตัวและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของชาวจีนในพื้นที่นี้เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมที่หลากหลาย

รถไฟยังทำให้ชุมชนเมืองที่มีสถานีรถไฟใหญ่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว เกิดตลาดและกลายเป็นชุมชนการค้า เพราะการค้าขายตัวอย่างไม่เคยมีมาก่อน เช่น เมืองศรีสะเกษซึ่งเดิมเป็นเมืองศูนย์กลางการปกครองและศูนย์กลางการคมนาคมด้วยเกวียนอยู่ด้วยแล้วตั้งแต่ก่อนมีทางรถไฟ พอรถไฟมาถึงในปลายปี พ.ศ. 2471 เมืองศรีสะเกษกลายเป็นศูนย์กลางคมนาคมของพื้นที่อย่างแท้จริง ผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่รายรอบเมืองศรีสะเกษต้องเดินทางมาขึ้นรถไฟ ดังนั้นการมาถึงของทางรถไฟ

ในเมืองศรีสะเกษ ส่งผลให้เกิดการย้ายชุมชนจากบริเวณสี่แยกโรงเตา²²² ปัจจุบันเรียกว่าแยกวิจิตรนคร ไปตั้งชุมชนใหม่บริเวณรายรอบสถานีรถไฟ ดังนั้น การขยายตัวของชุมชนส่งผลให้เกิดอาชีพใหม่ที่มาพร้อมกับรถไฟหลายอาชีพ ได้แก่²²³

การพัฒนาทางรถไฟที่สำคัญในพื้นที่เมืองศรีสะเกษไม่เพียงแต่เชื่อมโยงการคมนาคมขนส่งเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและเศรษฐกิจของผู้คนในท้องถิ่น การก่อสร้างทางรถไฟและการเข้าถึงที่สะดวกขึ้นได้เปิดโอกาสให้เกิดอาชีพใหม่ๆ มากมาย ทั้งในด้านการค้าขาย การบริการ และงานอื่นๆ ที่สนับสนุนการเติบโตของชุมชน การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้เมืองศรีสะเกษกลายเป็นศูนย์กลางที่สำคัญในภูมิภาค โดยสร้างความหลากหลายในด้านอาชีพและโอกาสทางเศรษฐกิจที่ไม่เคยมีมาก่อนในอดีต

อาชีพกรรมกร มีทั้งกรรมกรสร้างทางรถไฟ สร้างสะพานรถไฟ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวจีน มีคนไทยน้อยกว่า เพราะคนไทยมักจะทำได้ไม่กี่วัน แล้วก็หยุดพัก พอใช้เงินหมดก็มาทำอีก เป็นคนไทยที่อยู่ใกล้เส้นทางรถไฟ แต่บางกลุ่มก็มาจากหมู่บ้านไกล ๆ มาทำงานสร้างทางในช่วงหลังฤดูทำนาทำงาน 1 เดือน เหลือเงินก็กลับบ้าน 5-6 บาท/คนเท่านั้น ช่วงฤดูฝนไม่ค่อยมีคนไทยมารับจ้างสร้างทางรถไฟเพราะต้องกลับไปทำนา งานกรรมกรสร้างทางรถไฟเป็นงานที่ลำบากมาก ขุดดินมาถมทำทางรถไฟ 1 คน ได้ดิน 1 หลุม ใช้เวลา 3 วัน ได้ค่าแรง 1.50 บาท เสื้อผ้า อาหาร น้ำดื่มต้องจัดหาตัวเอง ไม่มีที่นอนต้องนอนตามหลุมขุดบ้าง ใต้ร่มไม้บ้าง ต้องนำปูนก็ใส่ดินมาด้วย แต่จบนั้นทางกรรมกรรถไฟหลวงจัดให้ งานกรรมกรนอกจากงานสร้างทางรถไฟแล้วยังมีงานกรรมกรแบกหามตามสถานีรถไฟขนของขึ้นลงรถไฟ กรรมกรโรงสี เป็นต้น²²⁴

อาชีพโสเภณี เมื่อเกิดชุมชนเมืองตามสถานีรถไฟหลักๆ ก็มักจะมีโรงแรมเกิดขึ้นเสมอ ไม่ว่าจะเป็นโคราช บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ โดยเฉพาะในพื้นที่ศรีสะเกษ พบว่า มีช่องโสเภณีอยู่ 2 ที่ ได้แก่ บ้านยายนวล ตั้งอยู่บริเวณถนนศรีสะเกษ - อุบล บริเวณที่ตั้งชุมชนจีนเก่าใกล้ ๆ กับวัดหลวงสมังคลาราม และอีกพื้นที่อยู่บริเวณสนามบินศรีสะเกษ ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงสงครามเย็นคือบริเวณโรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัยและวิทยาลัยเทคนิคศรีสะเกษในปัจจุบันนี้²²⁵

²²² แยกโรงเตา ตั้งอยู่บริเวณวัดหลวงสมังคลาราม ชาวจีนเรียกว่า ชุมชนตลาดเก่า ที่เรียกว่าโรงเตาเนื่องจากตรงบริเวณนี้ มีชาวจีนกลุ่มหนึ่งทำเตาเผาอิฐแล้ว ปัจจุบันเรียกว่าแยกวิจิตรนคร

²²³ สุวิทย์ ธีรศาศวัต. “ทางรถไฟสายอีสานในสมัยรัชกาลที่ 5-7, ศิลปวัฒนธรรม มีนาคม 2550 สืบค้นจากได้ที่ : https://www.silpa-mag.com/history/article_29204

²²⁴ วิลาศ โพธิสาร. 2536. รถไฟกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทางเศรษฐกิจบริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่างระหว่างปี พ.ศ. 2469-2484. ปริญญาโทการศึกษามหาบัณฑิต. สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

²²⁵ นาย ข.(สัมภาษณ์) ผู้สัมภาษณ์ นายศิริวุฒิ วรรณทอง

อาชีพบริการที่พัก²²⁶ ซึ่งก็คือโรงแรมตามเมืองใหญ่ๆ เพราะความจำเป็นเรื่องที่พัก เวลารถไฟมาถึงบางที่เป็นเวลาเย็นหรืออาหารรถหรือเกวียนเข้าต่อไปไม่ได้ จึงต้องพักใกล้สถานีรถไฟ คนที่ทำงานบริการที่พักมีทั้งเจ้าของโรงแรม ผู้จัดการ พนักงานต้อนรับ และเก็บเงิน พนักงานทำความสะอาด พนักงานยกกระเป๋า เป็นต้น

อาชีพให้เช่าเกวียนและต่อมาคืออาชีพเดินรถประจำทาง โดยในระยะแรกไม่มีรถยนต์มีอาชีพให้เช่าเกวียนก่อน ค่าเช่าใน พ.ศ. 2465 วันละ 2 บาท ต่อเกวียน 1 เล่ม เจ้าของเกวียนซึ่งมีวัวเทียม 2 ตัว จะเป็นผู้ขับเกวียนให้²²⁷

อาชีพเจ้าของโรงยาฝิ่น ในชุมชนทั้งใกล้และไกล สถานีรถไฟมักจะมีโรงยาฝิ่นไว้บริการด้วย เจ้าของโรงยาฝิ่นส่วนมากเป็นคนจีน เช่นเดียวกับเจ้าของโรงแรม²²⁸

อาชีพค้าขาย อันที่จริงก่อนมีทางรถไฟก็มีอาชีพนี้อยู่แล้ว แต่มีจำนวนไม่มาก คนไทยรวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ บางคนก็ค้าขาย แต่เกือบทั้งหมดมักจะทำนาทำไร่ด้วย หลังมีทางรถไฟเข้ามา คนจีนเข้ามาค้าขายเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และคนเหล่านี้เกือบทั้งหมดค้าขายอย่างเดียว ไม่ได้ทำการเกษตร ส่วนคนไทยส่วนใหญ่ก็ยังเหมือนเดิม คือ บางคนก็ค้าขายก็ทำเกษตรไปด้วย มีน้อยมากที่ค้าขายอย่างเดียว ซึ่งจะมีบ้างตามพื้นที่ใกล้สถานีรถไฟ คนไทยบางคนที่มีฐานะดีจะรับซื้อข้าว ของป่าจากเกษตรกร แล้วนำไปขายต่ออีกที ตอนแรกก็ยังทำเกษตรควบคู่ไปด้วย แต่นานๆ ก็เลิกทำเอานาให้คนเช่า แล้วหันไปค้าขายและออกเงินกู้ กับพวกค้าหาบเร่ ขายอาหารคาวหวาน ผัก ผลไม้ตามสถานีรถไฟและตลาดในเมือง หรือชุมชนเมือง พวกนี้เป็นผู้หญิงไทยที่อยู่ในเมืองหรือใกล้เมือง²²⁹

อาชีพผู้ประกอบการอุตสาหกรรม มีทั้งโรงน้ำแข็ง โรงเลื่อย โรงสีไฟ โรงฟอกหนัง ซึ่งเกือบทั้งหมดผู้ประกอบการเป็นคนจีน โรงงานเหล่านี้กระจายอยู่ตามเมืองใหญ่ๆ ใกล้ทางรถไฟ เพื่อสะดวกในการขนส่งวัตถุดิบและนำผลผลิตไปสู่ตลาด²³⁰

²²⁶ นิรุบล อึ้งอรุณยะวี. 2543. สภาพเศรษฐกิจของชุมชนบ้านไผ่ พ.ศ. 2476-2506. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

²²⁷ ชุมพล แนวจำปา. 2528. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจบริเวณลุ่มน้ำมูลตอนบน พ.ศ. 2443-2468. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

²²⁸ นิรุบล อึ้งอรุณยะวี. 2543. สภาพเศรษฐกิจของชุมชนบ้านไผ่ พ.ศ. 2476-2506. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

²²⁹ วิลาศ โพธิสาร. 2536. รถไฟกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทางเศรษฐกิจบริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่าง ระหว่างปี พ.ศ. 2469-2484. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

²³⁰ เพ็งอ้าง

อาชีพช่าง มีทั้งช่างไม้ ช่างทอผ้า (เกือบทั้งหมดเป็นผู้หญิง) ช่างเย็บปักถักร้อย ช่างตัดเสื้อ และกางเกง ช่างทอง ช่างเงิน ช่างปั้นดินเผา ช่างเหล็ก ช่างซ่อมรถและเครื่องยนต์ เป็นต้น ช่างเหล่านี้มีอาชีพช่างเป็นอาชีพหลัก หรืออาชีพเดียว แต่บางคนทำอาชีพช่างเป็นอาชีพหลักและยังทำการเกษตรเป็นอาชีพเสริมด้วย

พ.ศ. 2480 มีการสำรวจอาชีพของประชากร พบว่าอาชีพที่ไม่ใช่การเกษตรและข้าราชการของประชากรเมืองศรีสะเกษ ที่ทำการค้าเป็นอาชีพหลักมีมากที่สุด รองลงไปที่คืออาชีพที่เกี่ยวกับการประดิษฐ์และการช่าง ถัดลงไปที่คืออาชีพเกี่ยวกับการขนส่ง คนที่ทำอาชีพการค้าเป็นอาชีพหลักส่วนใหญ่เป็นคนจีนและคนที่อยู่ในเมือง หรือใกล้เมือง เช่นเดียวกับอาชีพกลุ่มที่ 2 ด้านอุตสาหกรรมและช่างกล และกลุ่มที่ 3 อาชีพด้านการขนส่งและคมนาคม เห็นได้ชัดว่าอาชีพเหล่านี้เกิดขึ้นควบคู่กับสังคมเมืองซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วหลังมีทางรถไฟเข้ามาสู่เมืองศรีสะเกษ

สรุปในภาพรวมของอาชีพที่เพิ่มขึ้นหลังมีทางรถไฟเข้ามา ใน 82 อาชีพ ตามการสำรวจของทางการใน พ.ศ. 2480 พบว่า บางอาชีพมีคนทำมาก่อนมีทางรถไฟแล้ว แต่ไม่ได้เป็นอาชีพหลัก เช่น ช่างไม้ ช่างทอผ้า ช่างปั้น แต่อาชีพส่วนใหญ่ที่สำรวจเป็นอาชีพที่เกิดขึ้นใหม่ ซึ่งผู้ที่เข้าไปทำอาชีพมีทั้งประเภททำอาชีพนั้นอย่างเดียว กับบางส่วนทำทั้งอาชีพใหม่ ขณะเดียวกันก็ทำอาชีพเกษตรด้วย แต่ทางราชการมิได้จำแนกเอาไว้ตอนสำรวจ ตัวอย่างของอาชีพใหม่ที่เกิดขึ้นในภาคอีสานหลังมีทางรถไฟ เช่น นายหน้า ธุรกิจโรงแรมและบ้านเช่า ธุรกิจโรงสี โรงฟอกหนัง โรงน้ำแข็ง โรงพิมพ์ โรงไฟฟ้า ร้านซ่อมรถ และโสเภณี เป็นต้น

ในขณะที่ชุมชนชาวจีนรอบสถานีรถไฟ บริเวณถนนราชการรถไฟ 1 -4 และชุมชนรายรอบสถานีรถไฟกำลังขยายตัวทั้งทางด้านการค้า การคมนาคม แต่ขาดหน่วยงานที่สำคัญในการบริหารจัดการชุมชน ดังนั้นในปี พ.ศ. 2489 จึงได้มีการจัดตั้งสำนักงานเทศบาลเมืองศรีสะเกษขึ้น

2.5 เทศบาลเมืองศรีสะเกษในฐานะหน่วยงานบริหารจัดการเมือง เทศบาลเมืองศรีสะเกษถือเป็นหนึ่งในหน่วยงานบริหารที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาและการจัดการในระดับท้องถิ่น หน้าที่ของเทศบาลในขณะนั้นไม่เพียงแต่มุ่งสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในพื้นที่เมืองเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้ขับเคลื่อนการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค การศึกษา และสุขอนามัย เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในเมืองให้ดียิ่งขึ้น ท่ามกลางบริบททางสังคมและเศรษฐกิจในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เทศบาลยังต้องเผชิญความท้าทายในการฟื้นฟูเมืองและการให้บริการสาธารณะที่ครอบคลุมเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนในทุกมิติ

2.5.1 หลักเกณฑ์การจัดตั้งเทศบาล เทศบาลเป็นรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งที่ใช้ในประเทศไทยปัจจุบัน การปกครองรูปแบบเทศบาลเป็นการกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่นดำเนินการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย เกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเริ่มจากการจัดตั้งสุขาภิบาลกรุงเทพฯ ร.ศ.116 (พ.ศ. 2440) โดยมี

พระราชกำหนดสุขาภิบาลกรุงเทพฯ ร.ศ. 116 ในส่วนภูมิภาค มีการตราพระราชบัญญัติจัดการสุขาภิบาลท่าฉลอม ร.ศ. 124 (พ.ศ. 2448) ขึ้นมีวิวัฒนาการเรื่อยมา จนถึงปี พ.ศ. 2475 ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้มีการกระจายอำนาจการปกครองที่สมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น

โดยมีการจัดตั้งเทศบาลขึ้นในปี พ.ศ. 2476 โดยมีการตราพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 มีการยกฐานะสุขาภิบาลขึ้นเป็นเทศบาลหลายแห่ง ต่อมาได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงยกเลิกกฎหมายเกี่ยวกับเทศบาลหลายครั้ง จนในที่สุดได้มีการตราพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ยกเลิกพระราชบัญญัติเดิม

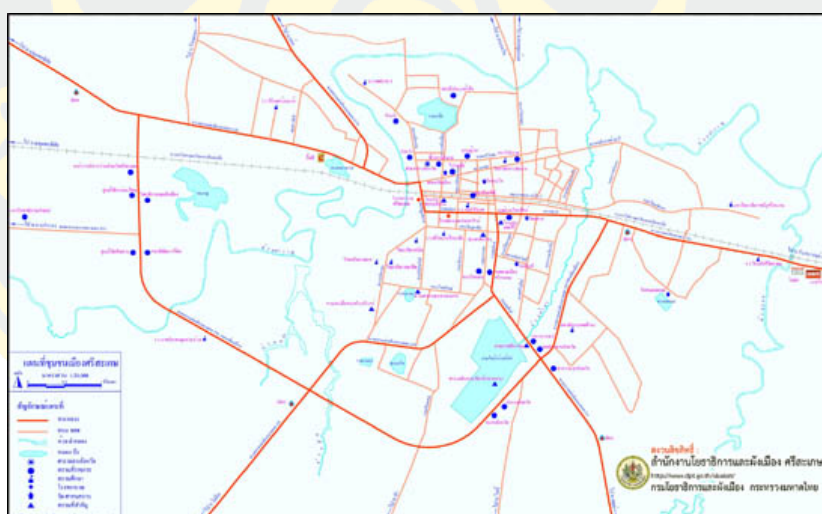
พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496²³¹ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาจัดตั้งท้องถิ่นใดขึ้นเป็นเทศบาลไว้ 3 ประการ ได้แก่ 1. จำนวนของประชากรในท้องถิ่นนั้น 2. ความเจริญทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาจากการจัดเก็บรายได้ตามที่กฎหมายกำหนด และงบประมาณรายจ่ายในการดำเนินการของท้องถิ่น 3. ความสำคัญทางเมืองของท้องถิ่น โดยพิจารณาถึงศักยภาพของท้องถิ่นนั้นว่าจะสามารถพัฒนาความเจริญได้รวดเร็วมากน้อยเพียงใด จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น กฎหมายได้กำหนดให้จัดตั้งเทศบาลขึ้นได้ 3 ประเภท ดังนี้ 1. เทศบาลตำบล กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดหลักเกณฑ์การจัดตั้งเทศบาลตำบลไว้อย่างกว้างๆ ดังนี้ 1.1 มีรายได้จริงโดยไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ผ่านมา ตั้งแต่ 12, 000, 000 บาท ขึ้นไป 1.2 มีประชากรตั้งแต่ 7, 000 คนขึ้นไป 1.3 ได้รับความเห็นชอบจากราษฎรในท้องถิ่นนั้น สำหรับในกรณีที่มีความจำเป็น เช่น การควบคุมการก่อสร้างอาคาร การแก้ปัญหาชุมชนแออัด การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การพัฒนาท้องถิ่นหรือการส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในรูปเทศบาล กระทรวงมหาดไทยจะสั่งให้ดำเนินการยกฐานะสุขาภิบาลเป็นเทศบาลตำบลเฉพาะแห่งได้ หรือกรณีที่จังหวัดเห็นว่าสุขาภิบาลใดมีความเหมาะสม สมควรยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตำบลได้ ก็ให้จังหวัดรายงานไปให้กระทรวงมหาดไทยพิจารณาสั่งให้ดำเนินการยกฐานะสุขาภิบาลเป็นเทศบาลตำบลได้ โดยให้จังหวัดชี้แจงเหตุผลและความจำเป็น พร้อมทั้งส่งข้อมูลความเหมาะสมไปให้กระทรวงมหาดไทยพิจารณาด้วย 2. เทศบาลเมือง มีหลักเกณฑ์การจัดตั้งดังนี้ 2.1 ท้องที่ที่เป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดทุกแห่ง ให้ยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองได้โดยไม่ต้องพิจารณาถึงหลักเกณฑ์อื่นๆ ประกอบ 2.2 ส่วนท้องที่ที่มีใช้เป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดจะยกฐานะเป็นเทศบาลเมือง ต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังนี้ (1) เป็นท้องที่ที่มีพลเมืองตั้งแต่ 10, 000 คนขึ้นไป (2) มีรายได้พอแก่การปฏิบัติหน้าที่อื่นต้องทำตามกฎหมายกำหนดไว้ (3) มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเป็นเทศบาลเมือง 3. เทศบาลนคร มีหลักเกณฑ์การจัดตั้งดังนี้ 3.1 เป็น

²³¹ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 70 ตอนที่ 14 หน้า 222. พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496. วันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2496.

ท้องถิ่นที่มีพลเมืองตั้งแต่ 50, 000 คน ขึ้นไป 3.2 มีรายได้พอแก่การปฏิบัติหน้าที่อันต้องทำตามที่กฎหมายกำหนดไว้ 3.3 มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลนคร

2.5.2 การจัดตั้งเทศบาลเมืองศรีสะเกษ เดิมชื่อว่า "เทศบาลเมืองขุขันธ์" จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479 มีพื้นที่ 3.26 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุม 2 ตำบล คือ ตำบลเมืองเหนือและตำบลเมืองใต้ ต่อมาได้มีการเปลี่ยนชื่อจังหวัดขุขันธ์ เป็นจังหวัดศรีสะเกษ จึงทำให้เทศบาลเมืองขุขันธ์ได้รับการเปลี่ยนชื่อตามพระราชกฤษฎีกามาเป็น "เทศบาลเมืองศรีสะเกษ"²³² ตั้งแต่ พ.ศ. 2481 เป็นต้นมา ต่อมาใน พ.ศ. 2530 ได้มีพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ พ.ศ. 2530 กำหนดขอบเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ (ใหม่) โดยขยายพื้นที่เขตเทศบาลจากเดิม 2 ตำบลออกไปครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของอีก 5 ตำบล ปัจจุบันเทศบาลเมืองศรีสะเกษมีพื้นที่ครอบคลุม 7 ตำบล ในเขตอำเภอเมืองศรีสะเกษ รวม 36.66 ตารางกิโลเมตร²³³

การจัดตั้งเทศบาลเมืองศรีสะเกษในช่วงเริ่มต้นของการเป็นเทศบาลไม่เป็นไปตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แต่พื้นที่ดังกล่าวเป็นที่ตั้งของศาลากลางจังหวัดจึงให้ยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองได้โดยไม่ต้องพิจารณาถึงหลักเกณฑ์อื่น ๆ

แผนที่ 5.20 แสดงอาณาเขตของเทศบาลเมืองศรีสะเกษ

ที่มา: สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ สืบค้นจาก :

https://www.sisaket.go.th/map_sisaket/sisaket_map_muni.php

²³² ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 55 หน้า 968. พระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนนามเทศบาลเมืองขุขันธ์ จังหวัดขุขันธ์ เป็นเทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ พุทธศักราช 2481. พระราชกฤษฎีกา

²³³ ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 104 ตอนที่ 44. พระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ พ.ศ. 2530.

รายนามผู้ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรี ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน		
ชื่อ - สกุล	ตั้งแต่ปี พ.ศ.	ถึง ปี พ.ศ.
1 ขุนเวชการบริรักษ์	30 ตุลาคม 2479	3 พฤศจิกายน 2481
2 นายดีดองอินทรสุขศรี	4 พฤศจิกายน 2481	1 กุมภาพันธ์ 2483
3 ขุนพลสวัสดิ์ศึกษากร	2 กุมภาพันธ์ 2483	12 พฤศจิกายน 2484
4 นายสินสวัสดิ์ พูลสวัสดิ์	14 พฤษภาคม 2486	31 มีนาคม 2492
5 นายอรรถ อีระสุด	1 เมษายน 2492	18 กุมภาพันธ์ 2496
6 ขุนศรีขรภูมานุรักษ์	19 กุมภาพันธ์ 2496	12 ธันวาคม 2496
7 นายเกษม จิยะพันธ์	13 ธันวาคม 2496	26 ธันวาคม 2496
8 นายมานิตอุทิสเณ	26 ธันวาคม 2496	1 ธันวาคม 2500
9 นายสุวรรณสุโกโตะ	2 ธันวาคม 2500	24 กุมภาพันธ์ 2501
10 ขุนเวชการบริรักษ์	25 กุมภาพันธ์ 2501	4 มิถุนายน 2501
11 นายสิน พูลสวัสดิ์	5 มิถุนายน 2501	17 มกราคม 2501
12 นายวรวิทย์ รังสิโยทัย	18 มกราคม 2502	31 มีนาคม 2502
13 นายอุทัย ทรัพย์รักษ์	1 เมษายน 2502	11 มกราคม 2503
14 นายสวัสดิ์พรหมดิเรก	12 มกราคม 2503	30 กรกฎาคม 2506
15 นายโชติ เชื้อสิงห์แก้ว	1 สิงหาคม 2506	7 พฤษภาคม 2510
16 นายเชื้อ เพชรช่อ	8 พฤษภาคม 2510	21 ธันวาคม 2511
17 นายอรรถ อีระสุด	22 ธันวาคม 2511	7 มกราคม 2516
18 นายอรรถ อีระสุด	8 มกราคม 2516	21 พฤศจิกายน 2516
19 พ.ท.อุดมเพ็ชรศิริ	22 พฤศจิกายน 2516	19 กุมภาพันธ์ 2517
20 นายสกล จันทน์ลาซ	20 กุมภาพันธ์ 2517	19 ธันวาคม 2517
21 นายสมชาย เกษมพล	20 ธันวาคม 2517	23 มิถุนายน 2523
22 นายแพง กลางเมือง	23 มิถุนายน 2523	29 สิงหาคม 2526
23 ร.ต.วิชัยโพธิ์สุวรรณพงศ์	29 สิงหาคม 2526	26 กันยายน 2526
24 นายมงคล อังคสกุลเกียรติ	27 กันยายน 2526	18 สิงหาคม 2528
25 นายมงคล อังคสกุลเกียรติ	19 สิงหาคม 2528	24 กันยายน 2531
26 นายมงคล อังคสกุลเกียรติ	26 กันยายน 2533	4 ตุลาคม 2536
27 นายมงคล อังคสกุลเกียรติ	5 ตุลาคม 2536	2 ตุลาคม 2537
28 นายมงคล อังคสกุลเกียรติ	3 ตุลาคม 2537	19 พฤศจิกายน 2538
29 นายมงคล อังคสกุลเกียรติ	20 พฤศจิกายน 2538	12 กุมภาพันธ์ 2539
30 นายฉัฐมงคลอังคสกุลเกียรติ	13 กุมภาพันธ์ 2539	28 ธันวาคม 2542
31 นายฉัฐมงคลอังคสกุลเกียรติ	28 ธันวาคม 2542	24 ธันวาคม 2546
32 นายฉัฐมงคลอังคสกุลเกียรติ	1 กุมภาพันธ์ 2547	12 ธันวาคม 2550
33 นายฉัฐมงคลอังคสกุลเกียรติ	3 กุมภาพันธ์ 2551	- ปัจจุบัน

แผนภาพที่ 5.21 แสดงรายนามผู้ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองศรีสะเกษ

ที่มา: สำนักงานเทศบาลเมืองศรีสะเกษ

การจัดตั้งเทศบาลเมืองศรีสะเกษส่งผลกระทบต่อพลวัตของชาวจีนในพื้นที่อย่างสำคัญ โดยเฉพาะในบริบทของการพัฒนาเมืองและเศรษฐกิจท้องถิ่น ซึ่งชาวจีนเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการค้าขายและการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน การยกระดับพื้นที่ให้เป็นเทศบาลไม่เพียงส่งเสริมความเจริญทางด้านสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐาน แต่ยังสร้างโอกาสใหม่ ๆ ให้แก่กลุ่มชาวจีนในการเข้ามามีส่วนร่วมในสังคมเมืองอย่างเต็มรูปแบบ ในด้านเศรษฐกิจ การจัดตั้งเทศบาลเมืองศรีสะเกษเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ช่วยส่งเสริมกิจกรรมการค้าขายและธุรกิจท้องถิ่น ชาวจีนซึ่งมีความชำนาญและมีประวัติศาสตร์อันยาวนานในด้านการค้าขาย อาศัยโอกาสนี้ในการขยายกิจการและสร้างตลาดในเมือง ส่งผลให้เกิดการเจริญเติบโตในด้านเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดด นอกจากนี้ บทบาทของชาวจีนในฐานะเจ้าของกิจการยังช่วยเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจให้มีความหลากหลายและเป็นฐานที่มั่นคงสำหรับชุมชน ในเชิงสังคม วัฒนธรรมของชาวจีนได้หลอมรวมเข้ากับวิถีชีวิตของชุมชนเมืองศรีสะเกษ การจัดงานเทศกาล การดำเนินชีวิตในชุมชน และความเชื่อที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวจีน ส่งผลต่อความหลากหลายของวัฒนธรรมในพื้นที่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเทศบาล เช่น การจัดงานและการพัฒนาชุมชน ยังทำให้ชาวจีนได้รับการยอมรับและเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเมืองศรีสะเกษอย่างแนบแน่น นอกจากนี้ การพัฒนาเมืองผ่านเทศบาลยังเปิดโอกาสให้ชาวจีนรุ่นใหม่ที่มีสัญชาติไทยเข้ามามีบทบาทในระบบบริหารท้องถิ่นหรือการเมืองมากขึ้น ความเปลี่ยนแปลงนี้ช่วยเพิ่มพื้นที่เสี่ยงให้กับชุมชนชาวจีนในการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาเมือง ทั้งในด้านการจัดการทรัพยากร การวางแผนโครงการสาธารณะ และการสนับสนุนนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและวัฒนธรรมท้องถิ่น

การจัดตั้งเทศบาลเมืองศรีสะเกษไม่เพียงมีบทบาทในการพัฒนาเมืองในแง่กายภาพและเศรษฐกิจ แต่ยังช่วยเสริมสร้างพลวัตของชาวจีนในพื้นที่ให้มีบทบาทสำคัญในสังคมเศรษฐกิจและวัฒนธรรม การเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มชาวจีนกับเทศบาลเมืองศรีสะเกษจึงเป็นตัวอย่างของการสร้างความร่วมมือและความหลากหลายในชุมชนเมืองที่เติบโตอย่างมั่นคง

2.6 ชาวจีนศรีสะเกษกับการปรับตัวท่ามกลางสงครามโลกครั้งที่สอง (พ.ศ. 2482-2488) นับเป็นช่วงเวลาแห่งความเปลี่ยนแปลงและความท้าทายครั้งใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อภูมิภาคและสังคมในหลายมิติ รวมถึงกลุ่มชาวจีนที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ซึ่งในขณะนั้นเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและการค้าในแถบอีสาน การเกิดขึ้นของสงครามไม่เพียงแต่สร้างความปั่นป่วนในระดับนานาชาติ แต่ยังส่งผลโดยตรงต่อวิถีชีวิต สภาพเศรษฐกิจ และบทบาทของชาวจีนในสังคมท้องถิ่น

ชาวจีนในศรีสะเกษซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขายและประกอบธุรกิจขนาดเล็ก จำเป็นต้องปรับตัวอย่างรวดเร็วเพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป ไม่ว่าจะเป็นการขาดแคลนทรัพยากร การหยุดชะงักของการค้าระหว่างประเทศ หรือแม้กระทั่งการเผชิญหน้ากับความกดดันจากนโยบายรัฐบาลในยุคหนึ่งที่มีท่าทีต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยม ชาวจีนจึงต้องหาวิธีการใหม่ในการดำรงชีวิต เช่น

การกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจไปสู่การเกษตรหรือการหันมาพึ่งพาตลาดภายในท้องถิ่นแทนการค้าระหว่างประเทศ

2.6.1 บริบทก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 และการวางโครงสร้างพื้นฐาน (2471–2480) ช่วงเวลา ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 การขยายตัวของเส้นทางรถไฟในภาคอีสานของไทย เป็นเงื่อนไขหลักที่ดึงดูดการอพยพของชาวจีนเข้ามาในศรีสะเกษ โดยเฉพาะการก่อสร้าง สถานีรถไฟ ศรีสะเกษ ซึ่งแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2471 สถานีรถไฟแห่งนี้ไม่เพียงเป็นศูนย์กลางการคมนาคม แต่ยังเป็นจุดเชื่อมโยงการค้าระหว่างภาคอีสานกับกรุงเทพมหานครและประเทศเพื่อนบ้าน ชาวจีนกลุ่มแรก ที่อพยพมาส่วนใหญ่มาจากมณฑลกว่างตุงและไหหลำ ซึ่งมีความชำนาญด้านการค้าและเกษตรกรรม ในช่วงนี้ รัฐบาลไทยยังไม่มีนโยบายควบคุมการเข้าเมืองอย่างเคร่งครัด ทำให้ชาวจีนสามารถตั้งถิ่นฐานและเริ่มธุรกิจขนาดเล็กได้โดยง่าย ธุรกิจแรกเริ่มมักเป็นร้านค้าขายของชำ ร้านขายยา และโรงสีข้าว ซึ่งตอบสนองความต้องการพื้นฐานของชุมชน

2.6.2 ผลกระทบจากสงครามโลกครั้งที่ 2 และการอพยพครั้งใหญ่ (2480–2490) สงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2484–2488) ส่งผลให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เกิดความไม่สงบอย่างรุนแรง ชาวจีนในมณฑลกว่างตุงและไหหลำต้องเผชิญกับความยากจนและความรุนแรงจากสงครามกลางเมืองจีน จึงอพยพเข้ามาในไทยผ่านเส้นทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือเป็นจำนวนมาก หลังสงคราม รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2480–2490) ประกาศนโยบายเศรษฐกิจแบบเปิด เพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติและฟื้นฟูประเทศที่เสียหายจากสงคราม²³⁴ นโยบายดังกล่าวส่งผลให้ชาวจีนได้รับโอกาสในการขยายธุรกิจ โดยเฉพาะการค้าระหว่างประเทศและการเงิน เนื่องจากชาวจีนมีเครือข่ายการค้าที่เชื่อมโยงกับต่างประเทศอยู่แล้ว

ช่วงเวลานี้เมืองศรีสะเกษ ชาวจีนเริ่มตั้งถิ่นฐานรอบสถานีรถไฟอย่างหนาแน่น และพัฒนาตลาดสดให้เป็นศูนย์กลางการค้าส่งและค้าปลีก ธุรกิจครอบครัวขยายตัวสู่ร้านขายเครื่องใช้ไฟฟ้า เสื้อผ้า และร้านอาหาร ซึ่งสะท้อนถึงการปรับตัวให้เข้ากับความต้องการของสังคมไทย

ช่วงเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2471 ถึง 2526 เป็นห้วงประวัติศาสตร์ที่สำคัญของเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ โดยเฉพาะการเติบโตของชุมชนจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานรอบสถานีรถไฟศรีสะเกษ และพัฒนาเป็นศูนย์กลางการค้าที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจท้องถิ่น เงื่อนไขหลักที่ส่งผลต่อพลวัตนี้ ได้แก่ ผลกระทบจากสงครามโลกครั้งที่ 2 นโยบายเศรษฐกิจเปิดของรัฐบาลไทยหลังสงคราม และความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมจีนกับวัฒนธรรมท้องถิ่น บทความนี้จะวิเคราะห์กระบวนการดังกล่าว

²³⁴ ผาณิต รวมศิลป์. (2521) นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ตั้งแต่ พ.ศ. 2481 ถึง พ.ศ. 2487. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ผ่านบริบททางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ และสังคม โดยอ้างอิงข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและนโยบายรัฐบาลไทยในช่วงเวลาดังกล่าว

2.6.3 การฟื้นฟูเศรษฐกิจไทยหลังสงครามและบทบาทของชุมชนจีน (2490–2500) หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลไทยต้องเผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ รวมถึงการขาดแคลนสงครามให้กับประเทศสัมพันธมิตร และการฟื้นฟูระบบสาธารณูปโภคที่เสียหาย²³⁵ ในบริบทนี้ ชาวจีนในศรีสะเกษมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่นผ่านกิจกรรมการค้าและบริการ ตลอดจนการขนส่งสินค้าเกษตร โดยมีสถานีรถไฟศรีสะเกษเป็นศูนย์กลางการกระจายสินค้าเกษตร เช่น ข้าวและข้าวโพด ไปยังตลาดในกรุงเทพฯ และส่งออกผ่านท่าเรือแหลมฉบัง ชาวจีนเป็นผู้ประกอบการหลักในการจัดส่งสินค้าเหล่านี้ นอกจากนี้ชาวจีนก่อตั้งร้านรับฝากเงินและธนาคารขนาดเล็ก เพื่อสนับสนุนสภาพคล่องทางธุรกิจท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลที่ส่งเสริมการบูรณะระบบการเงินหลังสงคราม²³⁶

2.6.4 ยุคพัฒนาการค้าและวัฒนธรรม (พ.ศ. 2500–2526) ช่วงเวลานี้ถือได้ว่าเป็นยุคทองของเศรษฐกิจท้องถิ่นในศรีสะเกษ (พ.ศ. 2500–2526) เป็นช่วงที่ชุมชนชาวจีนมีบทบาทสำคัญในฐานะแรงขับเคลื่อนหลักที่ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการผสมผสานวัฒนธรรมอย่างลงตัว สามารถแบ่งออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้²³⁷

ตลาดสดและธุรกิจครอบครัว²³⁸ ชาวจีนมีส่วนสำคัญในการพัฒนาตลาดสดในศรีสะเกษให้กลายเป็นศูนย์กลางการค้าสินค้าเกษตรและของใช้ประจำวัน ธุรกิจครอบครัวของชาวจีนเติบโตอย่างต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบร้านค้าเครื่องใช้ไฟฟ้า ร้านขายยาสมัยใหม่ และร้านอาหารจีน ธุรกิจเหล่านี้ไม่ได้เพียงตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนท้องถิ่น แต่ยังสร้างโอกาสให้เกิดการจ้างงานและการสร้างรายได้ในระดับครัวเรือน ความสำเร็จของธุรกิจครอบครัวสะท้อนถึงความขยันขันแข็งและความสามารถของชาวจีนในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมเศรษฐกิจท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ตัวอย่างหนึ่งที่ได้เห็นได้ชัดเจนคือการพัฒนาของห้างสรรพสินค้าซึ่งสะท้อนให้เห็นการพัฒนาทางด้าน

²³⁵ ศิลปวัฒนธรรม. จุดเปลี่ยนหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สู้ยุคนายทุนจีนมีอิทธิพลในภาคการเงินไทยแทนฝรั่ง. 13 กรกฎาคม 2564, สืบค้นจาก https://www.silpa-mag.com/history/article_4445

²³⁶ ศูนย์การเรียนรู้ ธนาคารแห่งประเทศไทย. เลขชุดเอกสารDAC006 ชื่อชุดเอกสารการบูรณะระบบการเงินภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และการจัดตั้ง “ทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา” ช่วงปีของชุดเอกสาร 1946 1955

²³⁷ อ้างแล้ว

²³⁸ นาย ศ. สุ (สัมภาษณ์) เลขที่ 981 ถนนกวงเฮง ในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2567 เวลา 10.00 น.

การค้าของชาวจีนที่โดดเด่นอย่างยิ่งในศรีสะเกษและอีสานใต้ คือ บริษัท ชุ่นเฮงพลาซ่า จำกัด หรือที่รู้จักกันในชื่อ “ห้างสรรพสินค้าชุ่นเฮงพลาซ่า” เป็นหนึ่งในห้างสรรพสินค้าที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานของภูมิภาคอีสานใต้ โดยตั้งอยู่ในจังหวัดศรีสะเกษ ก่อตั้งขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2514 เริ่มต้นจากการเป็นธุรกิจร้านขายของชำขนาดเล็ก ก่อนจะค่อย ๆ พัฒนาและขยายกิจการไปสู่ธุรกิจค้าส่งสินค้าอุปโภคบริโภค และในที่สุดได้เติบโตขึ้นจนกลายเป็นห้างสรรพสินค้าและศูนย์การค้าแบบครบวงจรถือเป็นห้างสรรพสินค้าแห่งที่สองของจังหวัดศรีสะเกษ รองจากห้างสรรพสินค้าไทยสงวน ดีพาร์ทเมนท์สโตร์ ซึ่งปัจจุบันได้ปิดกิจการลงแล้ว อย่างไรก็ตาม “ชุ่นเฮงพลาซ่า” ได้รับการยอมรับว่าเป็นห้างสรรพสินค้าชั้นนำแห่งแรกของจังหวัดศรีสะเกษและภูมิภาคอีสานใต้ที่ให้บริการแบบครบวงจร นอกจากนี้ ในระยะเริ่มแรกของการดำเนินการ ห้างสรรพสินค้าแห่งนี้ยังถือเป็นธุรกิจโดยกลุ่มทุนท้องถิ่นที่มีพื้นที่ขายและพื้นที่เช่าขนาดใหญ่ที่สุดในภูมิภาคอีสานใต้อีกด้วย

ความเป็นมาของชุ่นเฮงพลาซ่าเกิดจากการขยายกิจการจากร้านขายของชำขนาดเล็กของตระกูลพั่วไพศาล ซึ่งเป็นกลุ่มธุรกิจท้องถิ่นในเมืองศรีสะเกษ โดยก่อตั้งขึ้นโดย สุรพจน์ พั่วไพศาล ที่ย่านศูนย์การค้าเก่าของเมืองศรีสะเกษ บนพื้นที่อาคารขนาด 5 คูหา จากนั้นธุรกิจได้เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง และได้มีการขยายกิจการเป็นศูนย์ค้าส่งสินค้าอุปโภคบริโภคในชื่อ “ชุ่นเฮงซูเปอร์สโตร์” ซึ่งยังคงดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน หลังจากดำเนินธุรกิจมาเป็นเวลา 10 ปี เมื่อเมืองศรีสะเกษเริ่มมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างชัดเจน แต่ยังขาดห้างสรรพสินค้าหรือศูนย์การค้าที่ให้บริการครบวงจรแบบเดียวกับในกรุงเทพมหานคร ครอบครัวพั่วไพศาลจึงมองเห็นโอกาสในการพัฒนาตลาดใหม่โดยปรับเปลี่ยนรูปแบบธุรกิจเพื่อนำเสนอสินค้าและบริการที่ตอบโจทย์ผู้บริโภคในท้องถิ่น จนกลายเป็น “ห้างสรรพสินค้าชุ่นเฮงพลาซ่า” ในที่สุด²³⁹

การขนส่งและโลจิสติกส์ สถานีรถไฟศรีสะเกษยังคงเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญในการกระจายสินค้า โดยเฉพาะสินค้าเกษตร ซึ่งเป็นแหล่งรายได้หลักของพื้นที่ ชาวจีนมีการลงทุนในรถบรรทุกส่วนตัว ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความยืดหยุ่นในการขนส่งสินค้า ทำให้ชุมชนสามารถขยายตลาดไปสู่พื้นที่ใกล้เคียงได้มากขึ้น การลงทุนดังกล่าวสะท้อนถึงความสามารถในการจัดการและการพัฒนากิจการในด้านโลจิสติกส์ที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น

วัฒนธรรมและความเชื่อ ชาวจีนยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อผ่านการเผยแพร่ประเพณี เช่น ตรุษจีน สารทจีน และการไหว้บรรพบุรุษ พร้อมทั้งสร้างศาลเจ้าและวัดจีน เช่น ศาลเจ้าพ่อเสือ ซึ่งกลายเป็นสถานที่สำคัญในด้านจิตวิญญาณและการรวมตัวของชุมชน ความนิยมในประเพณีและสถานที่เหล่านี้ไม่ได้จำกัดเฉพาะในกลุ่มชาวจีนเท่านั้น แต่ยังดึงดูดชาวไทย

²³⁹ ห้างสรรพสินค้าชุ่นเฮงพลาซ่า สืบค้นจาก <http://www.suenhengplaza.com> สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2567

ให้เข้ามามีส่วนร่วม สะท้อนถึงการผสมผสานวัฒนธรรมที่หลากหลายและการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมจีนและไทย

เครือข่ายและการแบ่งผลประโยชน์ทางการค้าของชาวจีนในท้องถิ่นการค้าและการพัฒนาเศรษฐกิจในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษได้รับอิทธิพลอย่างมากจากชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานและสร้างเครือข่ายทางการค้าที่เข้มแข็ง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ชาวจีนมีบทบาทสำคัญในการผลักดันกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการรวมศูนย์การค้าไว้ในพื้นที่ใกล้สถานีรถไฟศรีสะเกษ ซึ่งกลายเป็นศูนย์กลางการกระจายสินค้าและบริการที่สำคัญของภูมิภาค²⁴⁰

การแบ่งผลประโยชน์ทางการค้าภายในชุมชนชาวจีนไม่เพียงแต่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายธุรกิจครอบครัวเท่านั้น แต่ยังส่งผลเชิงบวกต่อเศรษฐกิจท้องถิ่นโดยรวม ผ่านการสร้างงานและรายได้ให้แก่คนในชุมชน นอกจากนี้ การผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมไทย-จีนในพื้นที่ยังสะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือและความสมานฉันท์ที่เกิดขึ้นจากการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม บทความนี้จะวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายการค้าของชาวจีนในศรีสะเกษ รวมถึงผลกระทบของการรวมศูนย์ทางการค้าที่มีต่อเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ เพื่อทำความเข้าใจถึงบทบาทของชาวจีนในฐานะกลไกสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนความเจริญเติบโตของเทศบาลเมืองศรีสะเกษ²⁴¹

2.6.5 ชาวจีนกับการจัดตั้งสถาบันการเงินในท้องถิ่น การพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษได้รับอิทธิพลอย่างมากจากบทบาทของชาวจีนในการจัดตั้งและบริหารสถาบันการเงิน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนธุรกิจและการค้าในชุมชน การเข้ามาของชาวจีนไม่เพียงแต่สร้างงานและรายได้ผ่านธุรกิจค้าขายและบริการเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจผ่านการลงทุนในระบบการเงินที่มีประสิทธิภาพ ในอดีต ชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในศรีสะเกษเริ่มต้นจากการเปิดร้านค้าขนาดเล็ก และขยายธุรกิจครอบครัวไปสู่การจัดตั้งร้านรับฝากเงินและธนาคารขนาดเล็ก เพื่อสนับสนุนสภาพคล่องทางธุรกิจในพื้นที่ นอกจากนี้ ชาวจีนยังใช้เครือข่ายธุรกิจครอบครัวและเครือข่ายทางสังคมในการดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติ และสร้างความเชื่อมโยงระหว่างภาคการเงินท้องถิ่นกับตลาดการเงินระดับภูมิภาค

กระบวนการจัดตั้งสถาบันการเงินของชาวจีนในศรีสะเกษ รวมถึงผลกระทบของการมีสถาบันการเงินเหล่านี้ต่อเศรษฐกิจและสังคมท้องถิ่น โดยเฉพาะการสร้างโอกาสทางการเงินให้แก่คนในชุมชน

²⁴⁰ วรเทพ สันติวรวัักษ์. 2542. วิถีชีวิตชาวจีนในเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษ. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

²⁴¹ Ma GuiTong. (2561). วัฒนธรรมกวนซี กับการสร้างเครือข่ายทางสังคม ของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกา ในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างประเทศไทย. ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

และส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจในระยะยาว ดังเช่น บริษัท ฉัตรชัย ลีสซิ่ง จำกัด (ทุนจดทะเบียน 55 ล้านบาท ชำระเต็ม) ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2554 โดยมีวัตถุประสงค์ในการให้บริการทางด้านสินเชื่อหลากหลายประเภท เช่น สินเชื่อจำนองโฉนดที่ดิน บ้าน คอนโด, สินเชื่อส่วนบุคคล (P-Loan) และสินเชื่อรายย่อยเพื่อการประกอบอาชีพ (นาโนไฟแนนซ์) บริษัทเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดสินเชื่อและไฟแนนซ์ โดยเฉพาะสินเชื่อที่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน เช่น ที่ดิน บ้าน คอนโด ที่นา และเล่มทะเบียนรถตั้งแต่ 2-16 ล้อ ด้วยประสบการณ์ที่ยาวนานและบริการที่มุ่งเน้นคุณภาพ บริษัทได้รับความไว้วางใจอย่างกว้างขวางจากทั้งกลุ่มธุรกิจและบุคคลทั่วไป นอกจากนี้ บริษัท ฉัตรชัย ลีสซิ่ง จำกัด ยังเป็นสถาบันการเงินที่ได้รับการอนุญาตอย่างถูกต้องตามกฎหมายจากธนาคารแห่งประเทศไทย จึงมั่นใจได้ในความน่าเชื่อถือและมาตรฐานการให้บริการ 100% นอกจากนี้บริษัทมีทีมงานผู้เชี่ยวชาญที่พร้อมให้คำปรึกษาและบริการด้านสินเชื่อและไฟแนนซ์ โดยมุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการทางการเงินที่หลากหลายของลูกค้า ด้วยแผนการเงินที่ออกแบบมาให้เหมาะสมและทันสมัย สำนักงานใหญ่ของบริษัทตั้งอยู่ที่ 1506/1-2 ถนนสุขุมวิท ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

แผนภาพที่ 5.22 แสดงบริษัท ฉัตรชัย ลีสซิ่ง จำกัด

ที่มา: <https://www.chatchaileasing.com/>

2.6.6 การเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคมในท้องถิ่น²⁴² การเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคมของชาวจีนในท้องถิ่นของประเทศไทยเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีเงื่อนไขสำคัญที่ผลักดันให้ชาวจีนสามารถปรับตัวจากบทบาทพ่อค้าหรือเกษตรกรเล็ก ๆ ไปสู่การเป็น

²⁴² นาย ค., รองศาสตราจารย์ (สัมภาษณ์) มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2567 เวลา 14.00 น.

นายทุนและเจ้าของกิจการขนาดใหญ่ การเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนถึงความสำเร็จในการสะสมทุน การปรับตัวเข้ากับบริบทเศรษฐกิจ และการใช้ประโยชน์จากเครือข่ายทางสังคมและการเมือง ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคมของคนจีนในเมืองศรีสะเกษ เกิดจากการสะสมทุนทางธุรกิจครอบครัว และการขยายตัวทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ ชาวจีนในท้องถิ่นมักเริ่มต้นจากการเป็นพ่อค้ารายย่อยหรือเกษตรกรผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ยางพารา ข้าว หรือผลไม้ ในระยะแรก นอกจากนี้ยังอาศัยความชำนาญด้านการค้าและการเกษตรเพื่อสร้างรายได้และสะสมทุน

การดำเนินธุรกิจครอบครัวเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้ชาวจีนสามารถขยายธุรกิจไปสู่ระดับที่ใหญ่ขึ้น ตัวอย่างเช่น นายภิญโญ บุขรารังสี บุตรของนายรง บุขรารังสี ในระยะแรกเข้ามาเป็นพ่อค้ารับซื้อข้าวโพด ต่อมาเกิดการสะสมทุน จัดหาที่ดิน ในที่สุด กลายเป็นเจ้าของธุรกิจรถยนต์ที่ใหญ่ที่สุดในศรีสะเกษ ในนาม ทีที ศรีสะเกษกรุ๊ป โดยมีรถยนต์ยี่ห้อ มาสด้า พอร์ดี มิตซูบิชิ นิสสัน วูลิ่ง เป็นต้น ซึ่งมีสาขากระจายทั่วทั้งจังหวัดศรีสะเกษ²⁴³ การสะสมทุนนี้เป็นก้าวสำคัญที่ทำให้ชาวจีนสามารถยกระดับสถานะทางสังคมของตน

การใช้เครือข่ายทางสังคมและเศรษฐกิจ ชาวจีนมีความโดดเด่นในเรื่องการสร้างเครือข่ายทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ช่วยสนับสนุนการเติบโตของธุรกิจ เครือข่ายเหล่านี้มักเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน เช่น ชาวจีนแต้จิ๋ว ฮกเกี้ยน หรือไหหลำ ซึ่งมีวัฒนธรรมและประเพณีร่วมกัน เครือข่ายธุรกิจของชาวจีนไม่เพียงแต่ช่วยในการระดมทุนเท่านั้น แต่ยังช่วยในการขยายตลาดไปยังระดับภูมิภาคและนานาชาติ

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจในท้องถิ่นของประเทศไทย เช่น การพัฒนาเส้นทางรถไฟและการขยายตัวของเมือง เปิดโอกาสให้ชาวจีนสามารถเข้ามามีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจมากขึ้น เมื่อเศรษฐกิจของประเทศเปลี่ยนผ่านจากการเกษตรไปสู่อุตสาหกรรมและบริการ ชาวจีนก็ปรับตัวโดยการลงทุนในธุรกิจใหม่ ๆ เช่น การค้าส่ง การแปรรูปสินค้า และอุตสาหกรรมการผลิต ในขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจยังส่งผลให้ชาวจีนมีบทบาททางสังคมที่โดดเด่นขึ้น พวกเขากลายเป็นผู้นำในชุมชน ทั้งในแง่ของการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นและการสร้างความสัมพันธ์กับภาครัฐ การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้ชาวจีนได้รับการยอมรับและมีสถานะทางสังคมที่สูงขึ้น²⁴⁴

²⁴³ นาย ภ. (สัมภาษณ์) ณ บริษัททีทีมิซูบิซิมอเตอร์ จำกัด ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เวลา 13.30 น.

²⁴⁴ นาย อ., รศ.ดร. (สัมภาษณ์) มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ วันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2566 เวลา 09.00 น.

ผลกระทบต่อสังคมและวิถีชีวิตในท้องถิ่นการเปลี่ยนแปลงสถานะของชาวจีนจากพ่อค้ารายย่อยไปสู่นายทุนและเจ้าของกิจการขนาดใหญ่ไม่ได้ส่งผลเพียงแค่อต่อชาวจีนเอง แต่ยังส่งผลกระทบต่อคนท้องถิ่นและวิถีชีวิตในชุมชนด้วย ชาวจีนที่กลายเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจมักจะลงทุนในโครงการพัฒนาท้องถิ่น เช่น การสร้างโรงเรียน โรงพยาบาล และสาธารณูปโภคอื่น ๆ ซึ่งช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

อย่างไรก็ตาม อิทธิพลของชาวจีนในท้องถิ่นก็อาจนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของคนพื้นเมือง เช่น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจจากเกษตรกรรมไปสู่อุตสาหกรรม หรือแม้กระทั่งปัญหามลภาวะที่อาจเกิดขึ้นจากการขยายตัวของอุตสาหกรรม

การเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคมของชาวจีนในท้องถิ่นจากพ่อค้าและเกษตรกรไปสู่นายทุนและเจ้าของกิจการขนาดใหญ่ เป็นผลมาจากความสามารถในการสะสมทุน การใช้เครือข่ายทางสังคมและเศรษฐกิจ และการปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างเศรษฐกิจในท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่เพียงแต่ช่วยยกระดับสถานะของชาวจีนเอง แต่ยังส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่อย่างกว้างขวาง

2.6.7 การมีบทบาทในสมาคมพ่อค้าและหอการค้าจังหวัด การก่อตั้งหอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ: ความร่วมมือระหว่างภาคราชการและเอกชน ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2528 การพัฒนาเศรษฐกิจและการค้าของจังหวัดศรีสะเกษได้เข้าสู่จุดเปลี่ยนสำคัญ เมื่อนักธุรกิจชั้นนำจำนวน 6 คนได้พบปะหารือกันที่ห้องอาหารมิตรภาพในตอมคำ นักธุรกิจเหล่านี้ประกอบไปด้วย นายมงคล อังคสกุลเกียรติ (นายกเทศมนตรีเมืองศรีสะเกษ) นายชวาล มหาสุวีระชัย นายรงค์ บุษรารังษี นายประกอบ เกียรติสุนนท์ นายปองศักดิ์ ว่องพานิชย์เจริญ และ นายมนชัย ศักดิ์ศิริกุล การประชุมครั้งนี้เป็นผลมาจากความเห็นตรงกันว่า ธุรกิจจังหวัดศรีสะเกษเริ่มเติบโตอย่างรวดเร็ว และเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคธุรกิจในท้องถิ่น จึงสมควรจัดตั้งองค์กรเอกชนขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดตั้ง "หอการค้าจังหวัด" เพื่อสนับสนุนและประสานงานระหว่างภาครัฐและเอกชน หลังจากหารือเบื้องต้นแล้ว นักธุรกิจทั้ง 6 คนได้นัดหมายกันไปพบนายคำณวน สีนาราช พานิชย์ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อปรึกษาและขอคำแนะนำในการดำเนินการต่อไป นายคำณวนได้ช่วยประสานงานในการเข้าพบนายจำลอง ราษฎร์ประเสริฐ ผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อเสนอแผนการจัดตั้งหอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ หลังจากทราบจุดประสงค์ของกลุ่มนักธุรกิจแล้ว ผู้ว่าราชการจังหวัดและพาณิชย์จังหวัดได้ให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่

การประชุมครั้งแรกเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2528 นับเป็นวันสำคัญสำหรับการก่อตั้งหอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ เพราะเป็นวันที่มีการประชุมอย่างเป็นทางการครั้งแรก (ครั้งที่ 1/2528) ณ ห้องประชุมห้องอาหารมิตรภาพ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ การประชุมครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมจากทั้งภาคราชการและภาคเอกชน โดยมี พันโท สวัสดิ์ เล็กกุล รองผู้ว่าราชการจังหวัดทำ

หน้าที่ประธานในที่ประชุม และนายคำนวณ ลีนาราช พาณิชยจังหวัด เป็นผู้ให้คำปรึกษาทางเทคนิค ขณะที่นายประกอบ ปัญจเจริญศิริ ผู้ช่วยพาณิชยจังหวัด ทำหน้าที่บันทึกการประชุม ประเด็นสำคัญที่ถูกกล่าวถึงในการประชุม ได้แก่

1. การเปรียบเทียบความสำเร็จของจังหวัดอื่น ๆ ที่มีหอการค้า
2. ความสำคัญของการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน (กรอ. จังหวัด)
3. การกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับคุณสมบัติและหน้าที่ของสมาชิกหอการค้า
4. การจัดสรรค่าใช้จ่ายเบื้องต้นโดยคณะผู้ก่อการ
5. การกำหนดบทบาทของสำนักงานพาณิชยจังหวัดในการเป็นศูนย์ประสานงาน

การประชุมเริ่มเวลา 10.00 น. และเสร็จสิ้นในเวลา 12.05 น. ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจและความพยายามของทุกฝ่ายในการผลักดันโครงการนี้ไปข้างหน้า

การขอตระเพียรและใบอนุญาต ภายหลังจากการประชุมครั้งแรก คณะผู้ก่อการได้ยื่นคำขออนุญาตจัดตั้งหอการค้าจังหวัดศรีสะเกษผ่านสำนักงานพาณิชยจังหวัดศรีสะเกษ เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2528 จนกระทั่งวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2529 หอการค้าจังหวัดศรีสะเกษได้รับใบอนุญาตเลขที่ 1/2529 โดยมีนายจำลอง ราษฎร์ประเสริฐ ผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษ ในฐานะนายทะเบียนลงนามในเอกสารฉบับนี้

การเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารครั้งแรก เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2529 มีการจัดประชุมใหญ่สามัญครั้งแรก พร้อมกับการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารหอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ ประจำปี พ.ศ. 2529–2530 ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า นายชวาล มหาสุวีระชัย ได้รับเลือกเป็นประธานกรรมการ ส่วนตำแหน่งรองประธานกรรมการตกเป็นของ นายประกอบ เกียรติสุนนท์ และนายมงคล อังคสกุลเกียรติ นอกจากนี้ยังมีการแต่งตั้งตำแหน่งสำคัญอื่น ๆ เช่น เลขาธิการ ทรัพย์สิน และประชาสัมพันธ์ เพื่อบริหารงานให้มีประสิทธิภาพและครอบคลุมทุกด้าน²⁴⁵

ความสำคัญของหอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ การจัดตั้งหอการค้าจังหวัดศรีสะเกษไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคธุรกิจท้องถิ่น แต่ยังเป็นสะพานเชื่อมระหว่างภาครัฐและเอกชน รวมถึงส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจในวงกว้าง²⁴⁶ การเคลื่อนไหวนี้สะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือและความมุ่งมั่นของชาวศรีสะเกษในการพัฒนาจังหวัดให้เติบโตอย่างยั่งยืน

²⁴⁵ หอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ สืบค้นจาก https://www.sisaketchamber.com/?page_id=2

²⁴⁶ ขาดา เจริญวิทยา. 2563. การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนรุ่นใหม่: กรณีศึกษาชุมชนจีนแห่งใหม่. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)

พลวัตของชาวจีนในศรีสะเกษกับการสร้างความเป็นเมืองและการก่อตั้งหอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ การก่อตั้งหอการค้าจังหวัดศรีสะเกษในปี พ.ศ. 2528 เป็นเหตุการณ์สำคัญที่สะท้อนถึงบทบาทของชาวจีนในการผลักดันศรีสะเกษให้กลายเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การดำเนินงานของหอการค้าภายใต้การนำของประธานกรรมการคนสำคัญอย่าง นายขวาล มหาสุวีระชัย และผู้สืบทอดตำแหน่งในยุคหลัง แสดงให้เห็นถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่จากชุมชนเล็ก ๆ สู่ "ความเป็นเมือง" ที่มีโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่เข้มแข็ง

การก่อตั้งหอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ จุดเริ่มต้นของการรวมศูนย์ทางเศรษฐกิจ การก่อตั้งหอการค้าจังหวัดศรีสะเกษไม่เพียงเป็นผลมาจากความพยายามของชาวจีนเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ในปี พ.ศ. 2528 นายขวาล มหาสุวีระชัย ได้รับเลือกเป็นประธานกรรมการหอการค้าจังหวัดศรีสะเกษคนแรก ซึ่งเขาดำรงตำแหน่งต่อเนื่องยาวนานถึง 14 ปี (พ.ศ. 2529–2542) การบริหารงานของนายขวาลมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นผ่านการสนับสนุนธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลาง และการสร้างความร่วมมือกับภาครัฐในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

ในช่วงที่นายขวาล มหาสุวีระชัย ดำรงตำแหน่ง ศรีสะเกษมีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ธุรกิจค้าขายและบริการขยายตัว การขนส่งสินค้าเกษตรผ่านเส้นทางรถไฟเพิ่มขึ้น และเกิดการลงทุนในอุตสาหกรรมการผลิตใหม่ ๆ นอกจากนี้ การจัดตั้งคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน (กรอ. จังหวัด) ยังช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจท้องถิ่น และทำให้ศรีสะเกษกลายเป็นเมืองที่มีบทบาทสำคัญในภาคอีสาน

การสืบทอดและพัฒนาต่อยอด หลังจากการสิ้นสุดวาระของนายขวาล มหาสุวีระชัย ในปี พ.ศ. 2542 ตำแหน่งประธานกรรมการหอการค้าจังหวัดศรีสะเกษได้ตกแก่ผู้นำรุ่นใหม่ เช่น นายวิทยา วิรารัตน์และนายศรีวรรณ เกียรติสุนนท์ ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาศรีสะเกษให้ก้าวสู่ยุคสมัยใหม่ ด้วยการสนับสนุนการท่องเที่ยววัฒนธรรม ศิลปะพื้นบ้าน และหัตถกรรมท้องถิ่น

ในยุคหลัง พ.ศ. 2550 การบริหารงานของหอการค้าเน้นการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการส่งเสริมธุรกิจ เช่น การพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับการค้าขาย การสนับสนุนผู้ประกอบการ SMEs และการสร้างเครือข่ายธุรกิจระหว่างจังหวัดศรีสะเกษกับตลาดต่างประเทศ อิทธิพลของจีนในด้านการค้ายังคงปรากฏผ่านการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศจีน²⁴⁷

²⁴⁷ ประชาชาติ.สัมภาษณ์นายรัฐวิทย์ อังคสกุลเกียรติ สืบค้นจาก

<https://www.prachachat.net/local-economy/news-1768895> สืบค้นเมื่อ วันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2568

การก่อตั้งหอการค้าจังหวัดศรีสะเกษเป็นหนึ่งในตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดของพลวัตชาวจีนในกระบวนการสร้างความเป็นเมืองศรีสะเกษ จากการอพยพมาตั้งถิ่นฐานในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 24 จนถึงการเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน ชาวจีนมีบทบาทสำคัญในการวางโครงสร้างพื้นฐานทางการค้า การพัฒนาเมือง และการผสมผสานวัฒนธรรมไทย-จีน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือและความสมานฉันท์ในพื้นที่ การบริหารงานของหอการค้าจังหวัดศรีสะเกษภายใต้การนำของประธานกรรมการหลายยุคสมัย ตั้งแต่ นายขวาล มหาสุวีระชัย จนถึงนายรัฐวิทย์ อังคสกุลเกียรติ ยังแสดงให้เห็นถึงการปรับตัวและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ศรีสะเกษในปัจจุบันจึงเป็นเมืองที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นผลมาจากความพยายามของชาวจีนและชุมชนท้องถิ่นในการสร้างความเข้มแข็งร่วมกัน

2.6.8 การใช้ทุนทางสังคมกับการดำรงตำแหน่งทางการเมืองในท้องถิ่น ความสำคัญของการใช้ทุนทางสังคมในบริบทการเมืองท้องถิ่นทุนทางสังคมเป็นเงื่อนไขสำคัญในการเสริมสร้างความร่วมมือและความไว้วางใจระหว่างบุคคลและกลุ่มคนในชุมชน โดยเฉพาะในบริบทของการเมืองท้องถิ่น การใช้ทุนทางสังคมช่วยให้ผู้นำสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนโครงการพัฒนาชุมชน เช่น การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานหรือการส่งเสริมธุรกิจขนาดเล็ก สำหรับชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ทุนทางสังคมจากเครือข่ายครอบครัว สมาคมวัฒนธรรม และกิจกรรมชุมชนเป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยให้พวกเขาสามารถระดมทรัพยากรและสร้างความไว้วางใจจากประชาชนในท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้ทำให้ทุนทางสังคมกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการผลักดันนโยบายและการพัฒนาที่ตอบโจทย์ความต้องการของชุมชน

กระบวนการแปลงทุนทางสังคมสู่ทุนทางการเมือง กระบวนการแปลงทุนทางสังคมสู่ทุนทางการเมืองเริ่มต้นจากการสร้างความน่าเชื่อถือในชุมชน ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เช่น การสนับสนุนงานบุญประจำปีหรือการจัดงานเทศกาลตรุษจีน กิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของผู้นำ แต่ยังเป็นช่องทางในการระดมทรัพยากรและสร้างพันธมิตรทางการเมือง ทั้งนี้ การใช้เครือข่ายความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งช่วยให้ผู้นำสามารถผลักดันนโยบายที่เอื้อต่อการพัฒนาท้องถิ่น และเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน อย่างไรก็ตาม การแปลงทุนทางสังคมสู่ทุนทางการเมืองต้องอาศัยความโปร่งใสและการกระจายโอกาส เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและความไม่เท่าเทียมในชุมชน

ผลกระทบและความท้าทายในการใช้ทุนทางสังคม แม้การใช้ทุนทางสังคมจะช่วยเสริมสร้างความร่วมมือและลดความขัดแย้งในชุมชน แต่ก็ยังมีข้อจำกัดที่ต้องคำนึงถึง เช่น การกระจุกตัวของอำนาจในกลุ่มคนบางกลุ่ม ซึ่งอาจนำไปสู่ความไม่เสมอภาค การละเลยกลุ่มชายขอบ หรือความขัดแย้งภายในเครือข่ายเดียวกัน นอกจากนี้ หากการใช้ทุนทางการเมืองขาดความโปร่งใส อาจทำให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ประชาชนและสูญเสียความน่าเชื่อถือ ดังนั้น เพื่อให้การใช้ทุนทางสังคมมีประสิทธิภาพ

และยั่งยืน จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการที่คำนึงถึงความยุติธรรมและการกระจายโอกาส รวมถึงการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างกลุ่มคนหลากหลายวัฒนธรรม เพื่อสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันในระยะยาว

บทบาทของชาวจีนในศรีสะเกษในช่วงเวลาดังกล่าว ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในด้านเศรษฐกิจ แต่ยังครอบคลุมถึงมิติทางสังคมและวัฒนธรรม ความร่วมมือระหว่างชาวจีนและคนท้องถิ่นนำไปสู่การพัฒนาแบบองค์รวม ทำให้ศรีสะเกษเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทั้งในด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ซึ่งสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในยุคดังกล่าวและต่อยอดมาจนถึงปัจจุบัน

5.3 พลวัตของชาวจีนในยุคแห่งเศรษฐกิจการเมือง พ.ศ. 2520 - 2566

ปี พ.ศ. 2523 ซึ่งเป็นปีแรกที่เทศบาลเมืองศรีสะเกษมีการก่อตั้งกลุ่มการเมืองขึ้นมา และสิ้นสุดในปี พ.ศ. 2567 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของการดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีในสมัยที่ 10 ดังนั้นจึงเกิดคำถามเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเมืองท้องถิ่นของเทศบาลเมืองศรีสะเกษยังคงมีอีกหลายประเด็นที่น่าสนใจ เมื่อพิจารณาลึกลงไปในรายละเอียดที่ปรากฏอย่างชัดเจน จะพบว่าศรีสะเกษเป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่การเมืองท้องถิ่นในระดับเทศบาลมีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือ มีตระกูลการเมืองที่สามารถครองตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงในสภาเทศบาลได้เป็นระยะเวลายาวนาน โดยตระกูลที่มีบทบาทสำคัญนี้คือ "ตระกูลอังคสกุลเกียรติ" อย่างไรก็ตาม ผู้นำของตระกูลอังคสกุลเกียรติได้ดึงเอาตระกูลการเมืองอื่น ๆ ที่มีบทบาทสำคัญในจังหวัด เช่น ตระกูลมหาสุวีระชัย มาดำรงตำแหน่งสำคัญในสภาเทศบาลด้วย ซึ่งสะท้อนถึงลักษณะของการประสานผลประโยชน์ระหว่างตระกูลการเมืองอย่างชัดเจน

5.3.1 กลุ่มการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลเมืองศรีสะเกษตั้งแต่ พ.ศ.2523-2566

การเมืองในระดับเทศบาลของจังหวัดศรีสะเกษเริ่มมีการจัดตั้งกลุ่มการเมืองอย่างเป็นทางการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 เป็นต้นมา โดยในช่วงเวลานั้นมีการก่อตั้งกลุ่มการเมืองทั้งหมด 5 กลุ่ม²⁴⁸ ได้แก่ กลุ่มหมอแพง กลุ่มมิตรประชา กลุ่มพลังมวลชน กลุ่มรักศรีสะเกษ และกลุ่มลูกแม่ศรีปี 2000 ซึ่งแต่ละกลุ่มมีประวัติความเป็นมาและบทบาทที่แตกต่างตามลำดับการก่อตั้ง ทั้งนี้ การจัดตั้งกลุ่มการเมืองเหล่านี้สะท้อนถึงการพัฒนาของการเมืองท้องถิ่นในศรีสะเกษที่เริ่มมีความหลากหลายและการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับเทศบาลมากขึ้น

1. กลุ่มหมอแพงถือเป็นกลุ่มการเมืองท้องถิ่นกลุ่มแรกในระดับเทศบาลของจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2523 โดยมีนายแพง กลางเมือง หรือที่ประชาชนรู้จักในชื่อ "หมอแพง" เป็นหัวหน้ากลุ่ม แม้ว่านายแพงจะไม่ได้จบการศึกษาด้านการแพทย์โดยตรง แต่พื้นเพเดิมของ

²⁴⁸ นาย ค., รองศาสตราจารย์ (สัมภาษณ์) มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2567 เวลา 14.00 น.

เขาคือการเป็นครู ต่อมาเขาได้ศึกษาด้วยตนเองในด้านการแพทย์แผนโบราณจนสามารถสอบใบประกอบโรคศิลป์ได้สำเร็จ และได้รับอนุญาตจากสาธารณสุขจังหวัดให้เปิดคลินิกรักษาผู้ป่วย ซึ่งนำมาสู่ชื่อเสียงในฐานะ "หมอแพง" ที่ประชาชนเรียกขานกันอย่างคุ้นเคย²⁴⁹

หมอแพงเป็นที่รักและเคารพของประชาชนในฐานะหมอใจบุญ ซึ่งภาพลักษณ์นี้สะท้อนผ่านคำบอกเล่าของหลายคนที่กำลังตรงกันว่า "คนเจ็บไข้ได้ป่วยก็ไปพึ่งพาท่าน คุณหมอแพงรักษา 10 บาททุกโรค หมอแพงยาถูก ชื่อแพงเฉยๆ แต่ยาถูก"²⁵⁰ ความนิยมส่วนตัวของหมอแพงในหมู่ประชาชน โดยเฉพาะคนรุ่นเก่า เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เขาสามารถตั้งกลุ่มการเมืองและได้รับเลือกตั้งเข้ามาบริหารเทศบาลเมืองศรีสะเกษ

อย่างไรก็ตาม กลุ่มหมอแพงมีบทบาททางการเมืองอยู่เพียง 3 ปีเท่านั้น เนื่องจากในปี พ.ศ. 2526 กลุ่มหมอแพงพ่ายแพ้การเลือกตั้งให้กับกลุ่มมิตรประชา ทำให้กลายเป็นฝ่ายเสียงข้างน้อยในสภาเทศบาล และในที่สุดกลุ่มก็สลายตัวไปโดยปริยาย เนื่องจากสมาชิกไม่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาดำรงตำแหน่งในสภาเทศบาลอีกต่อไป

2. กลุ่มมิตรประชาเป็นกลุ่มการเมืองท้องถิ่นในระดับเทศบาลที่ก่อตั้งขึ้นในช่วงเวลาใกล้เคียงกับกลุ่มหมอแพง ประมาณปี พ.ศ. 2523 โดยมีนายสมชาย เกษชุมพล เจ้าของโรงหนังชุมพล เป็นผู้ก่อตั้งและหัวหน้ากลุ่ม เหตุผลสำคัญที่นายสมชาย เกษชุมพล ตัดสินใจก่อตั้งกลุ่มมิตรประชา มาจากความเชื่อมั่นในความพร้อมทางเศรษฐกิจของตนเอง และความตั้งใจที่จะรวบรวมคนในท้องถิ่นมาร่วมกันพัฒนาจังหวัดศรีสะเกษให้ก้าวหน้า ด้วยเหตุนี้จึงชักชวนเพื่อนฝูงและผู้มีแนวคิดเดียวกันมาร่วมจัดตั้งกลุ่มมิตรประชา²⁵¹ ในวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2517 ได้รับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรีเมืองศรีสะเกษ ถึงวันที่ 23 มิถุนายน 2523

ปี พ.ศ. 2523 กลุ่มมิตรประชาได้ลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล โดยเป็นคู่แข่งสำคัญของกลุ่มหมอแพง อย่างไรก็ตาม ในการเลือกตั้งครั้งนั้น กลุ่มมิตรประชาเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ให้กับกลุ่มหมอแพง แต่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2526 เมื่อกลุ่มมิตรประชาสามารถพลิกสถานการณ์และได้รับเลือกตั้งให้เข้าไปบริหารงานในเทศบาลเมืองศรีสะเกษได้สำเร็จ ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของบทบาทสำคัญของกลุ่มมิตรประชาในเวทีการเมืองท้องถิ่น โดยนายสมชาย เกษชุมพล

²⁴⁹ นาย น.(สัมภาษณ์) ณ ที่ว่าการเทศบาลเมืองศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2567 เวลา 13.30 น.

²⁵⁰ นาย ฉ. นายฉัฐมงคล อังคสกุลเกียรติ (สัมภาษณ์) ณ ที่ว่าการเทศบาลเมืองศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2567 เวลา 13.30 น.

²⁵¹ เพิ่งอ้าง

มอบหมายให้นายมงคล อังคสกุลเกียรติ เป็นนายกเทศมนตรีเมืองศรีสะเกษ ในประเด็นนี้นายวิทยา จรรยาสุทธิวงศ์²⁵² กล่าวว่า เหตุที่นายสมชาย เกษชุมพล ไม่รับตำแหน่งเนื่องจากในขณะนั้นสถานะทางเศรษฐกิจของนายสมชาย เกษชุมพล ไม่สู้ดีนัก ในขณะที่นายมงคล อังคสกุลเกียรติ มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ร่ำรวยและเป็นที่รู้จักของชาวจีนและคนพื้นเมืองศรีสะเกษ

3. กลุ่มพลังมวลชนเป็นกลุ่มการเมืองท้องถิ่นในระดับเทศบาลที่มีขนาดเล็ก ก่อตั้งขึ้นโดยทีมทนายที่มีแนวคิดก้าวหน้า ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนเดือนตุลา หัวหน้ากลุ่มคือ นายบุญธรรม จันทะมาศ กลุ่มนี้แยกตัวออกมาจากกลุ่มมิตรประชาในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2534 โดยมีเหตุผลสำคัญในการก่อตั้งตามคำกล่าวของนายบุญธรรมว่า “ครั้งแรกก็ว่าจะไม่ตั้งกลุ่มหรอกว่าจะเลิกเล่นหรือไม่ก็ไปสมัคร สจ. แต่มีเพื่อนบางคนอยากให้ตั้งกลุ่มสู้กับพ่อค้า เนื่องจากผมไม่ลงรอยกับพ่อค้า แต่จริงๆ แล้วในจุดนั้นไม่ใช่จุดหลัก เพราะผมคิดว่าการเมืองน่าจะเป็นเรื่องของประชาชน นักการเมืองน่าจะมีส่วนเข้าไปสร้างท้องถิ่น อุทิศตนให้ท้องถิ่นอย่างเต็มตัว อันนี้เป็นมูลเหตุเงื่อนไขหลักที่ทำให้ผมตั้งกลุ่มขึ้นมา”²⁵³ อย่างไรก็ตาม กลุ่มพลังมวลชนไม่ได้มีบทบาทโดดเด่นในเวทีการเมืองท้องถิ่นมากนัก และเมื่อพ่ายแพ้ในการเลือกตั้ง กลุ่มก็ได้สลายตัวไปในที่สุด เนื่องจากไม่สามารถรักษาสถานะเสียงหรือความนิยมในระดับเทศบาลได้

4. กลุ่มรักศรีสะเกษเป็นกลุ่มการเมืองท้องถิ่นที่ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2538 โดยคหบดีชื่อ นายตัน ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับชื่อและนามสกุลจริงของนายตันไม่สามารถยืนยันได้ เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลไม่มีผู้ใดจำชื่อจริงของเขาได้ นายตันเคยเป็นสมาชิกเทศบาลที่สังกัดอยู่ในกลุ่มมิตรประชา แต่ในระยะหลังดูเหมือนว่าเขาถูกกีดกันออกจากกลุ่ม ด้วยเหตุนี้ นายตันจึงปรึกษารื้อกับเพื่อนที่มีความคิดเห็นทางการเมืองคล้ายกันเพื่อจัดตั้งกลุ่มการเมืองท้องถิ่นขึ้นมา โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างฝ่ายค้านในเทศบาลเมืองศรีสะเกษ

เมื่อมีการวางแผนทางของกลุ่มอย่างคร่าว ๆ กลุ่มรักศรีสะเกษได้กำหนดนโยบายให้หัวหน้ากลุ่มเป็นบุคคลที่มีภาพลักษณ์ดีและมีความน่าเชื่อถือเพียงพอที่จะเป็นคู่แข่งกับนายฉัฐมงคล อังคสกุลเกียรติ ด้วยเหตุนี้ นายตันจึงได้ทาบทามนายแพทย์ไสว เมืองไทย อดีตสาธารณสุขจังหวัด ให้มาดำรงตำแหน่งหัวหน้ากลุ่ม โดยนายตันทำหน้าที่เป็นนายทุนสำคัญและประสานงานในการเตรียมการเลือกตั้งของกลุ่ม

²⁵² นาย ว. นายวิทยา จรรยาสุทธิวงศ์ (สัมภาษณ์) ณ ร้านจงเจริญพาณิชย์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2567 เวลา 10.00 น.

²⁵³ นาย บ. (สัมภาษณ์) มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ วันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2566 เวลา 09.00 น.

5. กลุ่มลูกแม่ศรีปี 2000 เป็นกลุ่มการเมืองท้องถิ่นที่ปรากฏตัวขึ้นในการเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2542 โดยคาดว่าจะก่อตั้งขึ้นหลังจากการสลายตัวของกลุ่มรักศรีสะเกษ กลุ่มนี้เสนอตัวเป็นทางเลือกใหม่ให้กับชาวเมืองศรีสะเกษในเขตเทศบาล โดยมีนโยบายสำคัญ 6 ข้อ เช่น การพัฒนาคุณภาพคนผ่านการยกระดับการศึกษาและมาตรฐานโรงเรียนให้เข้าสู่ระดับสากล รวมถึงการส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อมผ่านการพัฒนาระบบระบายน้ำและการบำบัดน้ำเสีย

สมาชิกของกลุ่มลูกแม่ศรีปี 2000 มาจากหลากหลายอาชีพ เช่น ทนายความ อาจารย์ อดีตผู้จัดการธนาคาร และนายอรรถสิทธิ์ คุรานา ซึ่งเคยเป็นสมาชิกคนสำคัญของกลุ่มรักศรีสะเกษ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีความหลากหลายในกลุ่มผู้สมัคร กลุ่มลูกแม่ศรีปี 2000 ก็ไม่ได้รับความโดดเด่นหรือการสนับสนุนเพียงพอที่จะได้รับเลือกตั้งให้มีบทบาทในสภาเทศบาลเมืองศรีสะเกษ²⁵⁴

ชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษเป็นกลุ่มคนสำคัญที่มีบทบาทโดดเด่นในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่มาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาที่ประเทศไทยประสบความมั่นคงทางการเมืองและการปกครอง การปรับตัวของชาวจีนในบริบทนี้ไม่เพียงแต่สะท้อนถึงความสามารถในการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคมและการเมือง แต่ยังแสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจจากความมั่นคงทางการเมืองเพื่อสร้างฐานะทางเศรษฐกิจที่แข็งแกร่งและยั่งยืน

ยุคเริ่มแรกของการอพยพ ชาวจีนในศรีสะเกษได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานและประกอบอาชีพค้าขาย ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการวางโครงสร้างทางเศรษฐกิจของเมือง ความมั่นคงทางการเมืองในระดับชาติและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการลงทุนและการดำเนินธุรกิจ ส่งผลให้ชาวจีนมีโอกาสสะสมทุนและขยายเครือข่ายทางธุรกิจไปสู่หลากหลายภาคส่วน เช่น การค้าปลีก การค้าส่ง และการบริการ

ยุคแห่งการค้าสมัยใหม่ ชาวจีนศรีสะเกษยังคงมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำทางเศรษฐกิจ พวกเขาปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและการค้าระหว่างประเทศ โดยนำนวัตกรรมมาใช้ในการพัฒนาธุรกิจ และขยายตลาดสู่ระดับภูมิภาคและโลก นอกจากนี้ การปรับเปลี่ยนจากทุนทางเศรษฐกิจไปสู่ทุนทางการเมืองยังช่วยเสริมสร้างบทบาทของชาวจีนในกระบวนการตัดสินใจระดับท้องถิ่น ซึ่งมีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายที่ส่งเสริมการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน

การปรับตัวของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษจึงไม่ใช่เพียงแค่การตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจหรือสังคมเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงความสามารถในการใช้ประโยชน์จากความมั่นคงทางการเมืองเพื่อสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและความเจริญเติบโตของเมือง การผสมผสานระหว่างความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม การปรับตัวเชิงกลยุทธ์ และการมีส่วนร่วมใน

²⁵⁴ พรรณิกา ฉายากุล. ประวัติศาสตร์การเมืองท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลเมืองศรีสะเกษ พ.ศ. 2523-2501. วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง. ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2557. 187-210.

กระบวนการพัฒนา ทำให้ชาวจีนกลายเป็นกำลังสำคัญที่ผลักดันให้เขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษก้าวสู่ยุคแห่งการค้าสมัยใหม่อย่างมั่นคงและยั่งยืน ดังนั้น บทบาทของชาวจีนในศรีสะเกษจึงเป็นแบบอย่าง que แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการปรับตัวและใช้โอกาสจากความมั่นคงทางการเมืองเพื่อสร้างความสำเร็จทางเศรษฐกิจในบริบทของความเปลี่ยนแปลงที่ไม่หยุดนิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่การค้าและเศรษฐกิจมีความเชื่อมโยงกับโลกาภิวัตน์มากยิ่งขึ้น

5.3.2 การปรับตัวทางเศรษฐกิจในยุคการค้าสมัยใหม่ พ.ศ. 2552 - 2566

ภูมิทัศน์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการเติบโตของการค้าสมัยใหม่และการเชื่อมโยงกับกระแสโลกาภิวัตน์ ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อชุมชนท้องถิ่น รวมถึงกลุ่มชนกลุ่มน้อยเช่นชุมชนชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ การศึกษานี้ตรวจสอบกลยุทธ์การปรับตัวทางเศรษฐกิจที่ชุมชนชาวจีนใช้เพื่อตอบสนองต่อการครอบงำของการค้าสมัยใหม่ในช่วงปี พ.ศ. 2552 ถึง 2566 โดยการวิเคราะห์ความยืดหยุ่น การสร้างสรรค์นวัตกรรม และการบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจยุคใหม่ การศึกษาในประเด็นนี้ชี้ให้เห็นว่าแนวปฏิบัติทางธุรกิจแบบดั้งเดิมได้วิวัฒน์ไปเพื่ออยู่ร่วมกับโครงสร้างเศรษฐกิจสมัยใหม่อย่างไร ตลอดจนแนวทางการปรับตัวของกลุ่มผู้ประกอบการไทยเชื้อสายจีนในศรีสะเกษระหว่างปี 2552 ถึง 2566 โดยพิจารณาถึงเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ นโยบายภาครัฐ และแนวโน้มของตลาดที่ส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจ

1. การขยายตัวของการค้าสมัยใหม่และพลวัตทางเศรษฐกิจ การขยายตัวของการค้าสมัยใหม่ในศรีสะเกษ ซึ่งรวมถึงห้างสรรพสินค้า ซูเปอร์มาร์เก็ต และร้านสะดวกซื้อ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อร้านค้าดั้งเดิมที่ดำเนินกิจการโดยชาวไทยเชื้อสายจีน ธุรกิจเหล่านี้ต้องเผชิญกับการแข่งขันที่เข้มข้นขึ้นในด้านราคา การบริหารจัดการสินค้า และกลยุทธ์ทางการตลาด ซึ่งหมายความว่าต้องหาวิธีการปรับตัวเพื่อรักษาความสามารถในการดำเนินธุรกิจต่อไปร้านค้าแบบดั้งเดิมซึ่งเคยมีบทบาทสำคัญในการค้าในระดับท้องถิ่น ต้องเผชิญกับข้อเสียเปรียบ เช่น ต้นทุนการดำเนินงานที่สูงกว่า การเข้าถึงซัพพลายเชนที่จำกัด และกำลังซื้อของลูกค้าที่เปลี่ยนไปเลือกซื้อสินค้าจากร้านค้าการค้าสมัยใหม่ที่มีราคาถูกกว่าและมีความสะดวกสบายมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการไทยเชื้อสายจีนบางส่วนสามารถปรับตัวได้ผ่านการเปลี่ยนแปลงรูปแบบธุรกิจ การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน และการสร้างเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจ

การเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนถึงแนวโน้มที่กว้างขึ้นของเศรษฐกิจไทยในยุคปัจจุบัน ซึ่งธุรกิจขนาดเล็กและครอบครัวต้องเผชิญกับแรงกดดันจากธุรกิจขนาดใหญ่และบริษัทข้ามชาติ ดังนั้นการปรากฏตัวของการค้าสมัยใหม่ ซึ่งมีลักษณะเด่นคือการขยายตัวของห้างค้าปลีกขนาดใหญ่ แพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ และซูเปอร์มาร์เก็ตขนาดใหญ่ ได้ทำลายตลาดแบบดั้งเดิมและธุรกิจขนาดเล็ก ในกรณีของชุมชนชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ซึ่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจมักมุ่งเน้นไปที่ร้านค้าครอบครัว ธุรกิจค้าส่ง และตลาดท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงนี้ได้นำมาซึ่งทั้งความท้าทายและโอกาส ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 เป็นต้นมา การเพิ่มขึ้นของร้านค้าการค้าสมัยใหม่เริ่มลดฐานลูกค้าของธุรกิจแบบดั้งเดิมลง ผู้ประกอบการชาวจีนจำนวนมากต้องเผชิญกับรายได้ที่ลดลง เนื่องจากความสามารถในการแข่งขันด้านราคา ความสะดวกสบาย และความหลากหลายของสินค้าที่การค้าสมัยใหม่นำเสนอ

อย่างไรก็ตาม แทนที่จะยอมแพ้ต่อแรงกดดันเหล่านี้ ชุมชนชาวจีนแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัวอย่างโดดเด่น หนึ่งในกลยุทธ์หลักคือการกระจายรูปแบบการทำธุรกิจ เช่น บางครอบครัวเปลี่ยนจากร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิมมาสู่รูปแบบผสมผสานที่รวมร้านค้าหน้าร้านกับแพลตฟอร์มขายของออนไลน์ ซึ่งช่วยให้สามารถเข้าถึงตลาดอีคอมเมิร์ซที่กำลังเติบโตขณะที่ยังคงรักษาสถานะทางกายภาพในตลาดท้องถิ่น นอกจากนี้ ผู้ประกอบการชาวจีนหลายคนยังใช้ประโยชน์จากเครือข่ายสังคมที่กว้างขวางของกลุ่มชาวจีนเพื่อสร้างความร่วมมือกับธุรกิจการค้าสมัยใหม่ ทำให้มีส่วนร่วมในระบบห่วงโซ่อุปทานหรือสามารถจัดหาสินค้าให้กับร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ได้ การปรับตัวเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความสามารถของชุมชนในการบูรณาการแนวทางการดำเนินธุรกิจแบบดั้งเดิมกับโครงสร้างเศรษฐกิจสมัยใหม่ แม้ว่าการเข้ามาของห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่อย่าง ห้างบิ๊กซี ซูเปอร์เซ็นเตอร์ โลตัสซูเปอร์เซ็นเตอร์ และห้างแมคโคร นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 ชาวไทยเชื้อสายจีนก็สามารถปรับเปลี่ยนธุรกิจตัวเองให้สอดคล้องกับการค้าสมัยใหม่ ๆ โดยมีชาวไทยเชื้อสายจีนที่เป็นกลุ่มนายทุนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจการร้านค้าสมัยใหม่ในห้างสรรพสินค้าเหล่านี้ เช่น ห้างทองต่าง ๆ ร้านกาแฟ หรือร้านร่วมอื่น ๆ เป็นต้น

แผนภาพที่ 5.23 แสดงภาพบิ๊กซีซูเปอร์เซ็นเตอร์ สาขาศรีสะเกษ เป็นสาขาที่ 67 ได้ทำการเปิดทำการ พ.ศ. 2552

ที่มา: <https://forums.chiangraifocus.com/?topic=96841.0;wap2> สืบค้น 8 เมษายน 2568

แผนภาพที่ 5.24 แสดงภาพห้างโลตัส สาขาศรีสะเกษ ได้ทำการเปิดทำการ พ.ศ. 2561

ที่มา: <https://www.facebook.com/SisaketCityPage/posts/> สืบค้น 8 เมษายน 2568

แผนภาพที่ 5.25 แสดงภาพห้างแมคโคร สาขาศรีสะเกษ ได้ทำการเปิดทำการ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2567
ที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/สืบค้น> 8 เมษายน 2568

2. กลยุทธ์เพื่อความยืดหยุ่นและการสร้างนวัตกรรมทางเศรษฐกิจ การรับมือกับความท้าทายจากการค้าสมัยใหม่ ชุมชนชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษใช้กลยุทธ์ที่มีความสร้างสรรค์หลายประการ ก่อนอื่น พวกเขาใช้ประโยชน์จากเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างความแตกต่างในตลาด เช่น บางธุรกิจเน้นย้ำถึงความแท้จริงและคุณภาพของผลิตภัณฑ์แบบจีนดั้งเดิม เช่น ยาสมุนไพร ชา และสินค้าเทศกาล ซึ่งเป็นสิ่งที่การค้าสมัยใหม่ยากจะลอกเลียนแบบได้ โดยการสร้างแบรนด์ของตนเองในฐานะผู้ให้บริการคุณค่าวัฒนธรรม ธุรกิจเหล่านี้ไม่เพียงแต่รักษาลูกค้าเดิม แต่ยังดึงดูดผู้บริโภคใหม่ที่สนใจในสินค้าที่มีความโดดเด่นทางวัฒนธรรม²⁵⁵ ประการที่สอง ชุมชนได้ลงทุนในการพัฒนาทักษะและการนำเทคโนโลยีมาใช้²⁵⁶ รุ่นเยาว์ของผู้ประกอบการชาวจีน ซึ่งมักได้รับการศึกษาจากศูนย์กลางเมืองหรือต่างประเทศ มีบทบาทสำคัญในการแนะนำเครื่องมือดิจิทัลและกลยุทธ์การตลาดให้กับธุรกิจครอบครัว การเปลี่ยนแปลงระหว่างรุ่นนี้ช่วยอำนวยความสะดวกในการนำแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ การตลาดผ่านโซเชียลมีเดีย และการตัดสินใจโดยอาศัยข้อมูลมาใช้ เพื่อให้ธุรกิจแบบดั้งเดิมสามารถแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพในสภาพแวดล้อมของการค้าสมัยใหม่ นอกจากนี้ ทุนทางสังคมที่แข็งแกร่งของชุมชนซึ่งมีรากฐานมาจากเครือข่ายครอบครัว สมาคมตระกูล และองค์กรทางวัฒนธรรมช่วยส่งเสริมการ

²⁵⁵ Wong, Chack-Kie (2017). Business transformation and competitive strategies among Thai-Chinese enterprises. *Journal of Asian Business Studies*, 33(2), 147–169.

²⁵⁶ Hsiao, Hsin-Huang Michael (2015). Digital adaptation and business strategies in Thai-Chinese communities. *Thai Journal of Business Research*, 22(2), 111–130.

แบ่งปันความรู้และการแก้ปัญหาาร่วมกัน ซึ่งช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นทางเศรษฐกิจ²⁵⁷ สุดท้าย ชุมชนชาวจีนได้มีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกับทางการท้องถิ่นและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจแบบครอบคลุม เช่น พวกเขาเข้าร่วมในโครงการของเทศบาลในการฟื้นฟูตลาดแบบดั้งเดิมและจัดงานเทศกาลวัฒนธรรม ซึ่งไม่เพียงแต่กระตุ้นการท่องเที่ยวในท้องถิ่น แต่ยังเสริมสร้างสถานะทางเศรษฐกิจของพวกเขาในชุมชนที่กว้างขึ้น การทำงานร่วมกันเหล่านี้ยังถึงความสำคัญของการร่วมมือระหว่างวัฒนธรรมในการส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน²⁵⁸

3. เงื่อนไขเชิงโครงสร้างและนโยบายที่เอื้อต่อการปรับตัว ภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการกำหนดโครงสร้างทางเศรษฐกิจของศรีสะเกษ โดยเฉพาะการสนับสนุนผู้ประกอบการรายย่อยให้สามารถแข่งขันกับธุรกิจขนาดใหญ่ได้ผ่านมาตรการทางเศรษฐกิจและนโยบายที่เหมาะสม ตัวอย่างเช่น โครงการสนับสนุนเงินทุนดอกเบี้ยต่ำสำหรับธุรกิจชุมชนที่ช่วยให้ผู้ค้ารายย่อยสามารถเข้าถึงเงินทุนหมุนเวียนได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ การพัฒนาตลาดท้องถิ่นให้สอดคล้องกับแนวโน้มผู้บริโภคสมัยใหม่ เช่น การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานตลาด การพัฒนาระบบค้าปลีกดิจิทัล และการสนับสนุนผู้ประกอบการให้เข้าสู่แพลตฟอร์มออนไลน์ ยังเป็นอีกหนึ่งกลไกสำคัญที่ช่วยให้ธุรกิจขนาดเล็กสามารถปรับตัวและรักษาความสามารถในการแข่งขันได้²⁵⁹

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา การเติบโตของการค้าสมัยใหม่ทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนที่เคยมีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นต้องปรับตัวเพื่อลดผลกระทบจากการแข่งขันที่สูงขึ้น ซึ่งการปรับตัวนี้ครอบคลุมทั้งด้าน (1) รูปแบบธุรกิจ จากร้านค้าปลีกดั้งเดิมไปสู่ธุรกิจที่สามารถแข่งขันกับห้างค้าปลีกได้, (2) โครงสร้างทุน การเข้าถึงแหล่งทุนที่เอื้อต่อการขยายกิจการ และ (3) กลยุทธ์เศรษฐกิจ เช่น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลหรือการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจ การปรับตัวทางเศรษฐกิจของชุมชนชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษในยุคการค้าสมัยใหม่ (2552–2566) เป็นตัวอย่างของความยืดหยุ่นและความคิดสร้างสรรค์ของกลุ่มชนกลุ่มน้อยในสถานการณ์ที่เศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยการกระจายรูปแบบธุรกิจ การใช้ประโยชน์จากเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม การนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ และการสร้างความสัมพันธ์ร่วมกัน ชุมชนสามารถเอาชนะความท้าทายจากการค้าสมัยใหม่ได้ในขณะที่ยังคงรักษาไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมของตนเอง การศึกษานี้เน้นถึง

²⁵⁷ Wong, Chack-Kie (2019). Collaborative strategies and digitalization in Thai-Chinese business networks. *International Business Review*, 36(1), 89–107.

²⁵⁸ Zhang, L. (2019). *Adaptation strategies of ethnic minorities in the era of globalization*. In S. Kim & T. Nguyen (Eds.), *Globalization and local communities* (pp. 40-60).

²⁵⁹ Hsiao, Hsin-Huang Michael (2018). State policies and local business networks: The case of modern trade in provincial Thailand. *Economic Policy Review*, 35(4), 245–263.

ความสำคัญของทุนทางสังคม การเรียนรู้ระหว่างรุ่น และกลยุทธ์นวัตกรรมในการช่วยให้ชุมชนแบบดั้งเดิมสามารถเติบโตในภูมิทัศน์ทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

พลวัตของชาวจีนในศรีสะเกษสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัวและพัฒนาตนเองเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี การอพยพ การตั้งถิ่นฐาน และการผสมผสานทางวัฒนธรรมของชาวจีนในศรีสะเกษ ไม่เพียงแต่ช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน แต่ยังเป็นแรงผลักดันสำคัญในการพัฒนาเมืองศรีสะเกษให้เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของภาคอีสานใต้

ศรีสะเกษในปัจจุบันจึงเป็นเมืองที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นผลมาจากความพยายามของชาวจีนและชุมชนท้องถิ่นในการสร้างความเข้มแข็งร่วมกัน

บทที่ 6

บทบาทของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ

เมืองศรีสะเกษเป็นพื้นที่ที่สะท้อนการหลอมรวมวัฒนธรรมไทยและจีนมายาวนาน ชาวไทยเชื้อสายจีนที่อพยพเข้ามาตั้งแต่ปลายสมัยรัตนโกสินทร์ มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจผ่านการค้าและการลงทุน พร้อมปรับตัวผสมผสานกับวิถีชีวิตท้องถิ่นจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของเมือง การมาถึงของรถไฟในปี พ.ศ. 2471 ยิ่งเสริมให้ศรีสะเกษเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ และชาวจีนก็เป็นกลไกสำคัญในการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ บทนี้ศึกษาบทบาทของชาวจีนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมและการเมือง ที่สร้างความหลากหลายและความสมานฉันท์ในเมืองแห่งนี้

6.1 บทบาทด้านเศรษฐกิจและการค้า

6.2 บทบาทด้านสังคมและวัฒนธรรม

6.3 บทบาทด้านผู้นำท้องถิ่นและการเมือง

6.1 บทบาทด้านเศรษฐกิจและการค้า

ชุมชนชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจอย่างลึกซึ้งต่อการเติบโตของเมือง ตั้งแต่การค้าขายพื้นฐานในยุคแรกไปจนถึงการปรับตัวสู่ยุคโลกาภิวัตน์ บทบาทของชาวจีนไม่เพียงสะท้อนผ่านเครือข่ายธุรกิจที่แข็งแกร่ง แต่ยังปรากฏในรูปแบบการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนกับวิถีท้องถิ่น ซึ่งส่งผลต่อความหลากหลายและความยืดหยุ่นของเศรษฐกิจศรีสะเกษ การศึกษานี้มุ่งเน้นวิเคราะห์บทบาทเฉพาะด้านการค้าของชาวจีน โดยใช้ข้อมูลจากเอกสารท้องถิ่น งานวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ และบทสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตอบคำถามว่า "ชาวจีนในศรีสะเกษมีส่วนสร้างความเป็นเมืองผ่านกลไกทางเศรษฐกิจอย่างไร"

6.1.1 บทบาทในฐานะผู้ประกอบการค้าปลีกและค้าส่ง

ชาวจีนในศรีสะเกษเป็นผู้นำในการพัฒนาระบบค้าปลีกและค้าส่งที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจท้องถิ่นกับภูมิภาค ตั้งแต่ช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ชาวจีนเริ่มตั้งร้านค้าเล็กๆ ในตลาดสด จำหน่ายสินค้าจำเป็น เช่น ข้าวสาร เครื่องใช้ในครัวเรือน และอาหารแห้ง²⁶⁰ ร้านค้าเหล่านี้ไม่เพียงตอบสนองความต้องการพื้นฐานของชุมชน แต่ยังเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนสินค้าเกษตรกับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมจากต่างพื้นที่

²⁶⁰ ประนุช ทรัพย์สาร. (2551). เศรษฐกิจไทยกับการเคลื่อนไหวของประชากรจีน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

การขยายตัวของธุรกิจค้าส่งในศรีสะเกษเกิดขึ้นควบคู่กับการมาถึงของทางรถไฟในปี พ.ศ. 2471 ซึ่งช่วยลดต้นทุนการขนส่งและขยายตลาดไปยังกรุงเทพฯ และภาคอีสานตอนล่าง ชาวจีนเป็นผู้ประกอบการหลักในการจัดส่งสินค้าเกษตร เช่น ข้าว ข้าวโพด และมันสำปะหลัง ผ่านเครือข่ายการขนส่งทางรถไฟ²⁶¹ ขณะเดียวกัน ชาวจีนยังพัฒนาตลาดสดให้เป็นศูนย์กลางการค้าส่งและค้าปลีก โดยเฉพาะบริเวณสี่แยกโรงเตา ซึ่งเป็นย่านธุรกิจสำคัญที่ร้านค้าจีนตั้งอยู่หนาแน่น

ในระยะต่อมาเมื่อการก่อสร้างทางรถไฟมาถึงเมืองศรีสะเกษในปี พ.ศ. 2471 เป็นปัจจัยสำคัญที่เปลี่ยนโฉมเศรษฐกิจศรีสะเกษ ชาวจีนเป็นกลุ่มแรกที่ใช้ประโยชน์จากเส้นทางรถไฟเพื่อขยายธุรกิจ ตัวอย่างเช่น การตั้งร้านค้าบริเวณสถานีรถไฟ ซึ่งกลายเป็นย่านเศรษฐกิจใหม่ที่มีโรงสี ร้านอาหาร และร้านค้าบริการ อาคารบ้านขุนอำไพพาณิชย์ ซึ่งมีสถาปัตยกรรมผสมผสานจีน-ยุโรป เป็นสัญลักษณ์ของความสำเร็จทางเศรษฐกิจในยุคแรกของรถไฟ นอกจากนี้ รถไฟยังช่วยลดต้นทุนการขนส่งสินค้าเกษตร ทำให้ชาวจีนสามารถแข่งขันด้านราคาได้ดีขึ้น ตัวอย่างเช่น การส่งข้าวจากศรีสะเกษไปยังกรุงเทพฯ ผ่านรถไฟ แทนการใช้เรือในแม่น้ำมูล ซึ่งใช้เวลานานและมีความเสี่ยงจากน้ำท่วม²⁶²

6.1.2 การเป็นพ่อค้าคนกลางและเครือข่ายการค้า

ชาวจีนในศรีสะเกษมีบทบาทสำคัญในฐานะ "พ่อค้าคนกลาง" (middlemen) ที่เชื่อมโยงผลผลิตเกษตรกรรมจากชนบทกับตลาดในเมืองและต่างประเทศ ตัวอย่างเช่น การรับซื้อไหมจากชุมชนรอบนอกเพื่อส่งไปขายที่นครราชสีมา หรือการนำเข้าสินค้าอุปโภคบริโภคจากกรุงเทพฯ มาจำหน่ายในท้องถิ่น²⁶³ เครือข่ายการค้าของชาวจีนมีลักษณะเป็นระบบครอบครัว (family network) ที่ส่งต่อความรู้และทุนจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้ธุรกิจมีความยั่งยืนและขยายตัวได้แม้ในยามวิกฤตเศรษฐกิจ

นอกจากนี้ ชาวจีนยังเป็นผู้ดำเนินการจัดตั้ง "ร้านค้าเร่" (peddlers) ที่เดินทางไปยังพื้นที่ห่างไกลเพื่อจำหน่ายสินค้า บทบาทนี้ช่วยลดช่องว่างทางเศรษฐกิจระหว่างเมืองกับชนบท และสร้างความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นกับชุมชนท้องถิ่น²⁶⁴

²⁶¹ วรเทพ สันติวรรักษ์. (2542). *วิถีชีวิตชาวจีนในเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษ*. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ, ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยศึกษา, คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

²⁶² ชุมพล แนวจำปา. 2528. *การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจบริเวณลุ่มน้ำมูลตอนบน พ.ศ. 2443-2468*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

²⁶³ สุวรรณ ทองใบ. (2545). การพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารเศรษฐศาสตร์*, 12(2).

²⁶⁴ นาย ค., รองศาสตราจารย์ (สัมภาษณ์) มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2567 เวลา 14.00 น.

6.1.3 การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานและอสังหาริมทรัพย์

ชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษยังเป็นกลุ่มแรกที่ลงทุนในอสังหาริมทรัพย์และโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจของเมือง การลงทุนเหล่านี้ไม่เพียงสร้างความเจริญให้กับชุมชน แต่ยังสะท้อนถึงวิสัยทัศน์และความสามารถในการวางแผนระยะยาวของชาวจีน

1. การก่อสร้างอาคารผสมผสานวัฒนธรรม ตัวอย่างบ้านขุนอำไพพาณิชย์²⁶⁵ บ้านขุนอำไพพาณิชย์ (ปัจจุบันเป็นอาคารอนุรักษ์) เป็นผลงานสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นแห่งหนึ่งในศรีสะเกษ ออกแบบโดยผสมผสานระหว่างแบบจีนและยุโรป เช่น หลังคาทรงจีนประยุกต์ คอลัมน์สไตล์ตะวันตก และการใช้วัสดุท้องถิ่น เช่น ไม้เนื้อแข็งและอิฐดินเผา อาคารนี้ไม่เพียงเป็นที่อยู่อาศัยของครอบครัวขุนอำไพพาณิชย์ แต่ยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางธุรกิจ ทั้งการจัดเก็บสินค้าเกษตรและการเจรจาต่อรองราคา การออกแบบที่ผสมผสานวัฒนธรรมแสดงให้เห็นถึงความปรารถนาของชาวจีนที่จะรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมขณะปรับตัวเข้ากับสังคมไทย อาคารนี้จึงเป็นสัญลักษณ์ของความสำเร็จทางเศรษฐกิจและความพยายามในการสร้างความสมานฉันท์ระหว่างสองวัฒนธรรม

2. การพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์ริมถนนสายหลัก ชาวจีนเป็นผู้นำในการพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์ริมถนนสายหลัก เช่น ถนนสุขุมวิท (ถนนอุบล) ถนนราชการรถไฟ และถนนหมายเลข 226 โดยสร้างตึกแถวและตลาดใหม่ที่ตอบโจทย์การขยายตัวของเมือง ตัวอย่างเช่น บริเวณสี่แยกโรงเตา ซึ่งกลายเป็นย่านเศรษฐกิจสำคัญที่รวมร้านค้า ธนาคาร และสำนักงานธุรกิจ²⁶⁶

การลงทุนในพื้นที่เหล่านี้ช่วยกระตุ้นการขยายตัวของเมือง ดึงดูดนักลงทุนจากภายนอก และเพิ่มมูลค่าที่ดินในเขตเทศบาล ชาวจีนใช้กลยุทธ์ "ลงทุนระยะยาว" โดยซื้อที่ดินจำนวนมากในย่านศักยภาพสูง ก่อนพัฒนาเป็นโครงการขนาดใหญ่ เช่น ศูนย์กระจายสินค้าหรือโรงแรม ซึ่งสร้างรายได้คงทนให้กับครอบครัวและชุมชน

3. การลงทุนในสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการเติบโต ในช่วงทศวรรษที่ 2495 เป็นต้นมาชาวจีนขยายการลงทุนไปสู่สาธารณูปโภคที่จำเป็นต่อการพัฒนาเมือง เช่น โรงสีไฟฟ้าเป็นสร้างระบบแปรรูปข้าวและยางพาราที่ทันสมัย ลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร โรงแรมและร้านอาหาร พัฒนาสถานที่พักและร้านอาหารเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและนักธุรกิจที่มาเยือนศรีสะเกษ

²⁶⁵ ฉันทพงศ์ สารวารสาร. (2561). การจัดการพิพิธภัณฑ์บ้านขุนอำไพพาณิชย์. วารสารมนุษยศาสตร์กับสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 4(1), ก.ค. 61-ธ.ค. 61.

²⁶⁶ นาย ว. (สัมภาษณ์) ณ ร้านจงเจริญพาณิชย์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2567 เวลา 10.00 น.

ผ่านเส้นทางรถไฟ โรงพิมพ์และสื่อสารมวล ออกใบอนุญาตให้ตั้งโรงพิมพ์ภาษาจีน-ไทย เพื่อเผยแพร่ข้อมูลตลาดและสร้างความเชื่อมโยงระหว่างชุมชน

การลงทุนในสาธารณูปโภคเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการค้าขาย และทำให้ศรีสะเกษเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนข้อมูลและสินค้าในภูมิภาค²⁶⁷

4. ผลกระทบต่อการพัฒนาเมือง การลงทุนของชาวจีนในโครงสร้างพื้นฐานส่งผลต่อการพัฒนาเมืองในหลายมิติ ด้านเศรษฐกิจ การสร้างงานและรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นผ่านการจ้างแรงงานในโครงการก่อสร้างและธุรกิจบริการ ด้านสังคม ลดความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองกับชนบท โดยเชื่อมโยงพื้นที่ห่างไกลผ่านเส้นทางขนส่งและตลาดกลาง และวัฒนธรรม สร้างพื้นที่สาธารณะที่สะท้อนความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น ศาลเจ้าจีนในย่านธุรกิจ ซึ่งเป็นทั้งสถานที่ปฏิบัติศาสนพิธีและแหล่งท่องเที่ยว

บทบาทของชาวจีนในฐานะนักลงทุนโครงสร้างพื้นฐานในศรีสะเกษสะท้อนถึงความสามารถในการมองเห็นโอกาสและวางแผนระยะยาว พวกเขาไม่เพียงสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ แต่ยังเป็นผู้วางรากฐานให้เมืองมีระบบสาธารณูปโภคที่ทันสมัย กระบวนการลงทุนนี้ช่วยให้ศรีสะเกษพัฒนาจากชุมชนเล็กๆ ให้กลายเป็นศูนย์กลางการค้าและวัฒนธรรมที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

6.1.4 การปรับตัวสู่การค้าสมัยใหม่และโลกาภิวัตน์

การขยายตัวของห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ (Modern Trade) และแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 เป็นต้นมา ส่งผลกระทบต่อธุรกิจดั้งเดิมของชาวไทยเชื้อสายจีนในศรีสะเกษอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การแข่งขันด้านราคา ความสะดวกสบาย และความหลากหลายของสินค้าจากการค้าสมัยใหม่นำไปสู่การลดลงของรายได้ของธุรกิจครอบครัวหลายแห่ง²⁶⁸ อย่างไรก็ตาม ชุมชนจีนแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัวผ่านกลยุทธ์ 3 ด้านหลักได้แก่

1. การผสมผสานธุรกิจแบบดั้งเดิมกับเทคโนโลยีดิจิทัล ร้านค้าหลายแห่งเริ่มใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น Facebook และ Lazada เพื่อขยายตลาดสู่กลุ่มลูกค้ารุ่นใหม่ โดยคงรูปแบบธุรกิจหน้าร้านไว้เป็นศูนย์กลางบริการลูกค้า²⁶⁹ ตัวอย่างเช่น ร้าน "จงเจริญพาณิชย์" เปลี่ยน

²⁶⁷ สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2545). *ชาติพันธุ์และความหลากหลายในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

²⁶⁸ ชัยญานุช กัลชนะ. (2564). *คุณลักษณะของร้านค้าปลีกท้องถิ่นสมัยใหม่ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคในจังหวัดสระบุรี*. สารนิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต, วิทยาลัยการจัดการ, มหาวิทยาลัยมหิดล.

²⁶⁹ วิญญู อารักขา, วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, บุษกร เสธวรวิกิจ, และ ชุตินา ขจรณรงค์วัฒน์. (ปีที่เผยแพร่). *โครงการการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทย: สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ภายใต้โลกาภิวัตน์และท้องถิ่นภิวัตน์*. สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จากร้านขายของชำสู่การเป็นศูนย์กระจายสินค้าเกษตรผ่านระบบออนไลน์ พร้อมร่วมมือกับหอการค้าจังหวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรม²⁷⁰

การปรับตัวนี้ไม่เพียงเพิ่มช่องทางการขาย แต่ยังสร้างเอกลักษณ์ให้ธุรกิจโดยเน้นสินค้าเฉพาะทาง เช่น อาหารพื้นเมือง (ขนมจีนน้ำยา ลอดช่องน้ำกะทิ) และหัตถกรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นสินค้าที่การค้าสมัยใหม่ไม่สามารถผลิตทดแทนได้ง่าย

2. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับการค้าสมัยใหม่ ชาวจีนในศรีสะเกษร่วมมือกับห้างสรรพสินค้าและแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซเพื่อจำหน่ายสินค้าเฉพาะทาง เช่น สมุนไพรจีนและผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก ตัวอย่างเช่น ร้าน "สามมิตรขนส่ง" ใช้บริการจัดส่งของลาซาต้าเพื่อขยายตลาดไปยังต่างจังหวัด²⁷¹ การสร้างเครือข่ายนี้ช่วยลดต้นทุนการตลาดและเพิ่มโอกาสเข้าถึงลูกค้ากลุ่มใหม่

3. การลงทุนในธุรกิจบริการ การลงทุนในธุรกิจบริการ เช่น โรงแรมและร้านอาหาร กลายเป็นกลยุทธ์สำคัญสำหรับชาวจีนที่ต้องการรักษาฐานลูกค้าเดิมขณะตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ตัวอย่างเช่น โรงแรมสันติสุข ซึ่งเป็นโรงแรมแรก ๆ ในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ต่อมาก็พัฒนาไปสู่โรงแรมขนาดใหญ่อย่างโรงแรมพรมพิมาน ซึ่งอยู่ในการดูแลของตระกูลมหาสุวิชัย หรือร้านอาหาร "เจียวกี" ร้านอาหารดั้งเดิมกว่า 80 ปี ที่ตั้งอยู่บนถนนศรีสะเกษ บริเวณวงเวียนแม่ศรีหน้าสถานีรถไฟ พัฒนาเมนูอาหารจีน-ไทยที่ผสมผสานรสชาติท้องถิ่น จนกลายเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ²⁷²

การปรับตัวสู่ยุคการค้าสมัยใหม่และโลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจท้องถิ่น การปรับตัวของชาวจีนส่งผลต่อเศรษฐกิจศรีสะเกษในหลายมิติ อาทิ การสร้างงาน ธุรกิจออนไลน์และบริการท่องเที่ยวเพิ่มโอกาสการจ้างงานในท้องถิ่น การเพิ่มมูลค่าสินค้า การขายสินค้าเฉพาะทางผ่านการค้าสมัยใหม่ช่วยเพิ่มรายได้เฉลี่ยของเกษตรกรในพื้นที่ และการกระตุ้นการลงทุน โครงการพัฒนาอีคอมเมิร์ซดึงดูดเงินทุนจากนักลงทุนทั้งในและต่างประเทศ ดังนั้นการปรับตัวของชาวจีนในศรีสะเกษสะท้อนถึงแนวโน้มการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ไม่เพียงรักษา

²⁷⁰ นาย ค., รองศาสตราจารย์ (สัมภาษณ์) มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2567 เวลา 14.00 น.: นาย อ., รศ.ดร. (สัมภาษณ์) มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ วันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2566 เวลา 09.00 น.

²⁷¹ จิราวัฒน์ จันทวัชรกร. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์ของร้านค้าปลีกสินค้าอุปโภคบริโภคขนาดเล็กกับพฤติกรรมการซื้อสินค้าของผู้บริโภค: การศึกษาเปรียบเทียบร้านค้าปลีกดั้งเดิมกับร้านค้าปลีกสมัยใหม่ในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต, วิทยาลัยบริหารธุรกิจนวัตกรรมและการบัญชี, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

²⁷² นาย ก. (สัมภาษณ์) ณ หอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นาย ศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2567 เวลา 10.00 น.

เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม แต่ยังใช้ประโยชน์จากโอกาสทางเศรษฐกิจระดับโลก เช่น การส่งออกสินค้าผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซระหว่างประเทศ การปรับตัวสู่ยุคการค้าสมัยใหม่ของชาวจีนในศรีสะเกษเป็นตัวอย่างของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม พวกเขาใช้กลยุทธ์ผสมผสานระหว่างการรักษาความเป็นตัวตนทางวัฒนธรรมและการนำเทคโนโลยีมาใช้ เพื่อสร้างความยั่งยืนให้ธุรกิจ สถานภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า ความยืดหยุ่นและความคิดสร้างสรรค์เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ชุมชนจีนรักษาบทบาทสำคัญในเศรษฐกิจท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่อง²⁷³

6.1.5 บทบาทในหอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ

การก่อตั้งหอการค้าจังหวัดศรีสะเกษในปี พ.ศ. 2528 เป็นเครื่องยืนยันถึงอิทธิพลของชาวจีนในภาคธุรกิจ ผู้นำหอการค้าคนแรกคือ นายชาวล มหาสุวีระชัย ซึ่งเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมธุรกิจท้องถิ่นและประสานงานกับภาครัฐ²⁷⁴ ภายใต้การนำของนายชาวล มหาสุวีระชัย หอการค้าจังหวัดศรีสะเกษผลักดันนโยบายที่ช่วยพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น เช่น การสร้างตลาดกลางสินค้าเกษตร การสนับสนุนการส่งออกสินค้าไปยังต่างประเทศ การจัดฝึกอบรมด้านการจัดการธุรกิจสมัยใหม่

หลังปี พ.ศ. 2550 หอการค้าจังหวัดศรีสะเกษยังส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรม โดยใช้เอกลักษณ์ของชุมชนจีนเป็นจุดดึงดูด เช่น การจัดเทศกาลตรุษจีนและงานแสดงหัตถกรรมจีน-ไทย²⁷⁵

6.1.6 การสะสมทุนและก้าวสู่ธุรกิจขนาดใหญ่

กระบวนการสะสมทุนของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษไม่ใช่เพียงแค่การลงทุนทางการเงินเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม การส่งต่อความรู้และประสบการณ์จากรุ่นสู่รุ่น รวมถึงการใช้ประโยชน์จากเครือข่ายครอบครัวและชุมชนในการขยายธุรกิจจากธุรกิจขนาดเล็ก เช่น ร้านค้าขายของชำ โรงสี หรือร้านขายเสื้อผ้า พวกเขาได้พัฒนาไปสู่ธุรกิจขนาดใหญ่ที่หลากหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นการค้าส่ง การธนาคาร ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ และอุตสาหกรรมการผลิต ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของเมือง โดยมีกระบวนการดังต่อไปนี้

1. กระบวนการสะสมทุน (Capital Accumulation) การสะสมทุนของชาวจีนในศรีสะเกษเป็นกระบวนการสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาธุรกิจจากขนาดเล็กสู่ระดับใหญ่ สะท้อน

²⁷³ นาย ง. (สัมภาษณ์) ณ บริษัทที่มิซูบิซิมอเตอร์ จำกัด ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เวลา 13.30 น.

²⁷⁴ ซาดา เจริญวิทยา. (2563). การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนรุ่นใหม่: กรณีศึกษาชุมชนจีนแห่งใหม่ . สกสว.

²⁷⁵ นายรัฐวิทย์ อังคสกุลเกียรติ.(สัมภาษณ์) นายศิริวุฒิ วรรณทอง (สัมภาษณ์)

ความสามารถในการวางแผนระยะยาวและความยืดหยุ่นในการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ การศึกษานี้วิเคราะห์กรณีศึกษาตระกูลเกษมพล ซึ่งแสดงให้เห็นถึงกลไกการสะสมทุนแบบขั้นบันได ดังนี้

1.1 ระยะเริ่มต้น ได้แก่ช่วงการค้าขายสินค้าพื้นฐาน ตระกูลเกษมพล ตระกูลสีลาวานิช หรือตระกูลในสกุลแซ่ตั้ง สกุลแซ่โล้ว กลุ่มคนเหล่านี้เริ่มต้นจากการเป็น "พ่อค้าเร่" ที่เดินทางด้วยกองคาราวานเกวียนจากนครราชสีมา เพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าเกษตร ของป่ากับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม การค้าในยุคนี้มุ่งเน้นสินค้าพื้นฐาน เช่น อาหารแห้ง เครื่องใช้ในครัวเรือน และเครื่องมือเกษตร ซึ่งตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนชนบท²⁷⁶

1.2) ระยะขยายตัว เป็นระยะของการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์และธุรกิจบริการ เมื่อสะสมทุนได้ระดับหนึ่ง ชาวจีนเริ่มลงทุนในอสังหาริมทรัพย์รอบสถานีรถไฟ ซึ่งกลายเป็นศูนย์กลางการค้าส่งและค้าปลีก ตัวอย่างเช่น บริเวณสี่แยกโรงเตา ซึ่งเป็นย่านเศรษฐกิจสำคัญที่รวมร้านค้า ธนาคาร และสำนักงานธุรกิจ การลงทุนในธุรกิจบริการ เช่น โรงแรมและโรงสีไฟฟ้าซึ่งช่วยลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรในพื้นที่

1.3 ระยะยกระดับด้วยการเข้าสู่อุตสาหกรรมยานยนต์และเทคโนโลยี การก่อตั้ง "ทีที ศรีสะเกษกรุ๊ป" ในปี พ.ศ. 2530 เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของเทศบาลเมืองศรีสะเกษเมื่อตระกูลบุษราวัณชี โดยนายรงค์ บุษราวัณชี และทายาทรุ่นต่อมาคือนายภิญโญ บุษราวัณชี ยกเลิกทำธุรกิจทางด้านการเกษตรและเปลี่ยนธุรกิจสู่ธุรกิจยานยนต์ ธุรกิจนี้ไม่เพียงกระจายสินค้ารถยนต์แบรนด์มาสด้า มิตซูบิชิ นิสสัน และฟอร์ด แต่ยังเป็นศูนย์บริการหลังการขายที่ครบวงจร ตระกูลฐานานุศักดิ์ ดำเนินการบริษัท อีซูซุตั้งปึกศรีสะเกษ หรือตระกูลเครือรัตน์ เป็นเจ้าของบริษัทโตโยต้าศรีสะเกษ(1993) จำกัด การขยายธุรกิจสู่อุตสาหกรรมยานยนต์สะท้อนถึงการปรับตัวสู่ตลาดที่ต้องการเทคโนโลยีและมาตรฐานสากล

2. ความท้าทายจากนโยบายรัฐและสังคมไทย ชาวจีนในศรีสะเกษเผชิญความท้าทายจากนโยบายชาตินิยมในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2481–2500) อาทิ การบังคับเปลี่ยนนามสกุลและภาษา เพื่อลดอิทธิพลทางวัฒนธรรมจีน แทนที่จะยอมแพ้ พวกเขาใช้กลยุทธ์ 3 ด้านหลัก ได้แก่ การปรับรูปแบบธุรกิจ เปลี่ยนจากร้านค้าปลีกสู่ธุรกิจบริการและอุตสาหกรรมที่สอดคล้องกับกฎหมาย การสร้างเครือข่ายกับข้าราชการ ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเพื่อขออนุญาตดำเนินกิจการ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ บริจาคสร้างโรงเรียนและโรงพยาบาล เพื่อสร้างภาพลักษณ์

²⁷⁶ วรเทพ สันติวรรักษ์. (2542). วิถีชีวิตชาวจีนในเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษ. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ, ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยศึกษา, คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ที่ตี²⁷⁷ เช่น การสร้างอาคารประชุมในนาม หอประชุมกิจเจริญไทยในโรงเรียนต่าง ๆ หรือสนามฝึกหัดทางช่างขยายนตกิจเจริญไทยในวิทยาลัยเทคนิคศรีสะเกษ อาคารกิจเจริญไทยในโรงพยาบาลศรีสะเกษ เป็นต้น

การสะสมทุนของชาวจีนส่งผลต่อเศรษฐกิจศรีสะเกษในหลายมิติ เช่น การสร้างงาน ธุรกิจยานยนต์และอสังหาริมทรัพย์จ้างแรงงานท้องถิ่นจำนวนมาก การเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร การกระจายสินค้าเกษตรผ่านระบบขนส่งรถไฟไปยังตลาดใหญ่ เช่น กรุงเทพฯ และอุบลราชธานี และการกระตุ้นการลงทุน โครงการพัฒนาอีคอมเมิร์ซดึงดูดนักลงทุนจากต่างประเทศผ่านการส่งออกสินค้าผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์

4. บทบาทในยุคโลกาภิวัตน์ การสะสมทุนของชาวจีนในศรีสะเกษเป็นตัวอย่างของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม พวกเขาใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและเครือข่ายระหว่างประเทศเพื่อขยายตลาด เช่น การส่งออกยางพาราและผลไม้ผ่านตลาดจีนแผ่นดินใหญ่ ดังนั้นการสะสมทุนของชาวจีนในศรีสะเกษสะท้อนถึงความยืดหยุ่นและความสามารถในการวางแผนระยะยาว พวกเขาไม่เพียงสร้างความมั่งคั่งให้ตนเอง แต่ยังเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจท้องถิ่นผ่านการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานและอุตสาหกรรมยานยนต์ การปรับตัวต่อนโยบายรัฐแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนกับวิถีท้องถิ่น จนกลายเป็นโมเดลของการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืนในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรม

6.1.7 การผสมผสานวัฒนธรรมกับเศรษฐกิจ

วัฒนธรรมจีนถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางเศรษฐกิจ เช่น การตกแต่งร้านค้าด้วยสัญลักษณ์จีน (มังกร, เทพเจ้าไฉ่ซิงเอี้ย) เพื่อดึงดูดลูกค้าและความเชื่อมั่นทางธุรกิจ ประเพณีจีน เช่น ตรุษจีน และกินเจ ถูกพัฒนาเป็นเทศกาลที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวและกระตุ้นการบริโภคในท้องถิ่น²⁷⁸ บทบาทในยุคปัจจุบันและอนาคตในปัจจุบัน (พ.ศ. 2566) ชาวจีนในศรีสะเกษยังคงมีบทบาทสำคัญในเศรษฐกิจท้องถิ่น ผ่านการค้าขาย การลงทุนในเทคโนโลยีดิจิทัล และการส่งเสริมการท่องเที่ยว วัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น ธุรกิจอีคอมเมิร์ซ การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อขยายตลาดสู่ต่างจังหวัด การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดเทศกาลตรุษจีนที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้เมือง แนวโน้มในอนาคตคือการผสมผสานระหว่างนวัตกรรมเทคโนโลยีกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ดังนั้นชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษมีบทบาทสำคัญในการ

²⁷⁷ นาย ฮ. (สัมภาษณ์) ณ บริษัท ศรีสะเกษกิจเจริญไทย จำกัด ถนนสุขุมวิทตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2566 เวลา 13.30 น.

²⁷⁸ วรเทพ สันติวรรักษ์. (2542). *วิถีชีวิตชาวจีนในเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษ*. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ, ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยศึกษา, คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ขับเคลื่อนเศรษฐกิจผ่านการค้าขาย การลงทุน และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี แม้เผชิญความท้าทายจากการค้าสมัยใหม่ แต่ชุมชนจีนยังคงรักษาความสำคัญไว้ได้ด้วยการผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับนวัตกรรมสมัยใหม่ บทบาทเหล่านี้ไม่เพียงส่งผลต่อเศรษฐกิจศรีสะเกษ แต่ยังเป็นตัวอย่างของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม

ชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นผ่านการประกอบธุรกิจหลากหลายประเภท ตั้งแต่การค้าขายปลีกและส่ง ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ การเงินและการธนาคาร ไปจนถึงการลงทุนในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ การสะสมทุนอย่างเป็นระบบและการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจที่เข้มแข็งทำให้ชาวจีนกลายเป็นกลุ่มคนสำคัญที่ช่วยกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจของเมือง นอกจากนี้ การนำนวัตกรรมและความรู้จากภายนอกมาปรับใช้ในท้องถิ่นยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินธุรกิจ และส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การสร้างตลาด ถนน และระบบสาธารณูปโภค บทบาทด้านเศรษฐกิจของชาวจีนไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการสร้างความสำเร็จรุ่งเรืองทางการเงินเท่านั้น แต่ยังส่งผลเชิงบวกต่อสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่อย่างลึกซึ้ง ในบริบททางสังคม ชาวจีนได้นำเสนอแบบแผนการทำงานที่เน้นความขยันหมั่นเพียร การวางแผนระยะยาว และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งกลายเป็นแรงบันดาลใจให้กับคนในท้องถิ่น อีกทั้ง การสนับสนุนด้านการกุศลและการพัฒนาชุมชน เช่น การสร้างวัด โรงเรียน และสถานพยาบาล ยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชาวจีนและคนในพื้นที่ ส่งผลให้เกิดความสามัคคีและความร่วมมือในระดับสังคม ในแง่วัฒนธรรม การผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมท้องถิ่นได้สร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัวให้กับเมืองศรีสะเกษ ประเพณีและเทศกาลของชาวจีน เช่น ตรุษจีน เทศกาลไหว้พระจันทร์ หรือการทำบุญตามหลักศาสนาพุทธนิกายมหายาน ได้รับการเผยแพร่และยอมรับในวงกว้าง กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ช่วยเสริมสร้างความหลากหลายทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และทักษะระหว่างชาวจีนและคนในพื้นที่ยังนำไปสู่การพัฒนาด้านวิถีชีวิตและแนวคิดใหม่ๆ ที่เอื้อต่อการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน ดังนั้นบทบาทด้านเศรษฐกิจของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษไม่เพียงแต่สร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังส่งผลเชื่อมโยงไปยังการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ โดยการผสมผสานระหว่างการลงทุนทางเศรษฐกิจ การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนความเป็นเมืองและสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัวให้กับเมืองศรีสะเกษในระยะยาวต่อไป

6.2 บทบาททางด้านสังคมและวัฒนธรรม

บทบาทด้านสังคมและวัฒนธรรมของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการสร้างความเป็นเมือง (Urbanization) โดยเฉพาะในบริบทของการพัฒนาเชิงโครงสร้าง สังคม และวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเติบโตและความหลากหลายของเมือง การผสมผสาน

ระหว่างวัฒนธรรมจีนกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนการสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง ได้ช่วยเสริมสร้างเอกลักษณ์และคุณค่าให้กับเมืองศรีสะเกษในหลายมิติดังนี้

6.2.1 บทบาทด้านการสร้างความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ชาวไทยเชื้อสายจีนได้มีส่วนสำคัญในการผสมผสานประเพณีจีนเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน ก่อให้เกิดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะของเมืองศรีสะเกษ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือการประยุกต์อาหารจีนเข้ากับวัตถุดิบและรสชาติท้องถิ่น ทำให้เกิดอาหารพื้นถิ่นแนวพิวชั่นที่เป็นเอกลักษณ์ นอกจากนี้ ยังมีการผสมผสานความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา รวมถึงการใช้ภาษาท้องถิ่นผสมกับภาษาจีนในชีวิตประจำวัน ซึ่งทำให้เกิดสำเนียงและคำศัพท์เฉพาะถิ่น การผสมผสานทางวัฒนธรรมเช่นนี้ไม่เพียงแต่สร้างความหลากหลาย แต่ยังช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและการยอมรับระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผสมผสานวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ากับวัฒนธรรมของจีน ในประเด็นนี้สุวิทย์ อธิศาสดา ได้นำเสนอว่า

“ศาลปู่ตาของชาวพื้นเมืองมีการบูรณะขึ้นในปี พ.ศ. 2479 ทำเป็นห้องแถวสีแดงจนถึง พ.ศ. 2535 มุนิศรีสะเกษสงเคราะห์ ซึ่งมีคนไทยเชื้อสายจีนเป็นผู้บริหารได้บูรณะสร้างศาลปู่ตาครั้งใหญ่โดยการสร้างศาลเสียใหม่เป็นสถาปัตยกรรมแบบจีน โดยแบ่งออกเป็นสองส่วน คือ อาคารศาลเจ้าเป็นที่สถิตของเทพเจ้าดังนี้ หนึ่งประธานของศาลเจ้าคือเจ้าพ่อปู่ตามีภาษาจีนเขียนไว้ว่าปู่เถ่ากงม่า สองเทพเจ้ากวนอู ตั้งอยู่ด้านซ้าย สามเทพธิดากวนอิม ตั้งอยู่ด้านขวา สี่ตี่จูเอี๋ย ตั้งอยู่ด้านล่างของพื้นดินติดกับปู่เถ่ากงม่า ทางด้านซ้าย ด้านนอกของอาคารปู่เถ่ากงม่า มีศาลเล็กๆ เรียกว่าตีแป่ป้อ ซึ่งเป็นที่พักของเทวดาฟ้าดินที่จะเดินทางไปมาตามความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีน ... กรณีของศาลปู่ตาที่เป็นเรื่องที่แปลกมากที่วัฒนธรรมของชนกลุ่มใหญ่ก็คือคนไทยลาว เขมรถิ่นไทย กลุ่มชาติพันธุ์กูย และกลุ่มชาติพันธุ์เยอ ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาหลายศตวรรษได้ถูกคนกลุ่มน้อยก็คือกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนที่เข้ามาไม่ถึง 100 ปี ครองอำนาจสามารถวัฒนธรรมพื้นถิ่น ใช้อำนาจที่เหนือกว่าคืออำนาจเงินและจำนวนคนที่มากกว่าหมายถึงจำนวนคนจีนที่อยู่ในเมืองซึ่งมีมากกว่าชาวพื้นเมืองเปลี่ยนสภาพของศาลปู่ตาให้กลายเป็นศาลเจ้าปู่เถ่ากงม่า ซึ่งเป็นวัฒนธรรมจีนเกือบทั้งหมด แต่อย่างไรก็ตามในศาลเจ้าจีนก็มีพื้นที่ส่วนหนึ่งไว้เป็นที่สถิตยของปู่ตาแต่คนไทยโดยทั่วไปอาจไม่รู้ เพราะ

ตัวหนังสือที่เขียนบอกไว้ว่าเป็นศาลปู่ตานั่นเขียนเป็นอักษรจีน และผู้ติดต่อระหว่างปู่ตากับมนุษย์เดิมก็คือ ”เฒ่าจ๋า” ซึ่งเป็นคนพื้นเมือง แต่เมื่อศาลแปรสภาพไปเป็นแบบนี้ ผู้ที่ติดต่อก็คือชินแสซึ่งเป็นคนสองคนซึ่งเป็นคนไทยเชื้อสายจีนทั้งคู่”²⁷⁹

การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะเทศกาลประเพณีตรุษจีน เทศกาลงานจิวหรืองานสมโภชศาลเจ้าพ่อปึงเถากงม่า เป็นอีกบทบาทสำคัญที่ชาวไทยเชื้อสายจีนมีส่วนในการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมืองศรีสะเกษ กิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่สร้างความสนใจและดึงดูดนักท่องเที่ยวส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น แต่ยังเปิดโอกาสให้คนท้องถิ่นได้เรียนรู้และสัมผัสวัฒนธรรมจีน เสริมสร้างความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม นอกจากนี้ ยังสร้างพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำให้กิจกรรมเหล่านี้กลายเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีประจำเมือง สร้างความภาคภูมิใจและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

แผนภาพที่ 6.1 แสดงเทศกาลงานจิว จังหวัดศรีสะเกษ

ที่มา: ศิริวุฒิ วรรณทอง ถ่ายภาพ

อย่างไรก็ตาม การที่ชาวไทยเชื้อสายจีนมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเป็นเมืองด้านสังคมและวัฒนธรรมนี้ ยังมีความท้าทายในการรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นและการเปิดรับวัฒนธรรมใหม่ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่มในชุมชนในการกำหนดทิศทางการพัฒนาทางวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้ การใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทาง

²⁷⁹ วรเทพ สันติวรรักษ์. (2542). วิถีชีวิตชาวจีนในเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษ. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ, ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยศึกษา, คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วัฒนธรรมเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคมอย่างทั่วถึง จะช่วยให้การพัฒนาเมืองเป็นไปอย่างสมดุลและยั่งยืนมากขึ้น

6.2.2 ด้านการสนับสนุนการศึกษา

ชาวไทยเชื้อสายจีนได้แสดงบทบาทสำคัญผ่านการบริจาคเงินเพื่อก่อสร้างอาคารเรียนหรือห้องสมุดในโรงเรียนท้องถิ่น การมอบทุนการศึกษาให้กับนักเรียนที่มีผลการเรียนดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ และการสนับสนุนโครงการพิเศษ เช่น การสอนภาษาจีนในโรงเรียน หรือการจัดค่ายภาษาและวัฒนธรรม บทบาทเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาในท้องถิ่น แต่ยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนและส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระยะยาว โดยนายศรีวรรณ เกียรติสุรนนท์²⁸⁰ ผู้บริหารบริษัท ศรีสะเกษกิจเจริญไทย จำกัด และบริษัทในเครือกิจเจริญไทย จำกัด อาทิ กิจเจริญไทยการแพทย์ เป็นต้น กล่าวว่า

“บริษัท ศรีสะเกษกิจเจริญไทยจำกัดและบริษัทในเครือกิจเจริญไทย ไม่ได้เน้นในการที่จะจัดจำหน่ายรถจักรยานยนต์เพียงอย่างเดียว หากมีโอกาสเราก็จะตอบแทนสังคมอยู่เป็นประจำ ไม่ว่าจะเป็นการบริจาคเงินเพื่อสนับสนุนภารกิจของโรงพยาบาลต่างๆ ในจังหวัดศรีสะเกษ ทางบริษัทศรีสะเกษกิจเจริญไทยเรามีความห่วงใยสุขภาพของพี่น้องประชาชนชาวศรีสะเกษ อยากให้พี่น้องได้รับการบริการที่เร็วและมีคุณภาพทางด้านเครื่องมือทางการแพทย์ โดยการสร้างอาคารเพื่อรองรับผู้ป่วยให้แก่โรงพยาบาลศรีสะเกษพร้อมทั้งอุปกรณ์การแพทย์ ...ด้านการศึกษาได้สนับสนุนการก่อสร้างอาคารหอประชุมในโรงเรียนต่าง ๆ อาทิ หอประชุมกิจเจริญไทย โรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย สนามฝึกหัดขับรถกิจเจริญไทย วิทยาลัยเทคนิคศรีสะเกษ หรือ หอประชุมศรีวรรณ เกียรติสุรนนท์ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ เป็นต้น นอกจากนี้ท่านยังดำรงตำแหน่งที่สำคัญ อาทิ นายกสมาคมมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ผู้พิพากษาสมทบศาลจังหวัดศรีสะเกษ กรรมการสถานศึกษาทั้งในจังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดอุบลราชธานี ...”(นายศรีวรรณ เกียรติสุรนนท์, 2567)

²⁸⁰ นาย ฮ. (สัมภาษณ์) ณ บริษัท ศรีสะเกษกิจเจริญไทย จำกัด ถนนสุขุมวิทตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2566 เวลา 13.30 น.

นอกจากการสนับสนุนทางการศึกษาของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ บุคคลอีกท่านหนึ่งที่มีความสำคัญมากในการแสดงบทบาททางสังคมโดยเฉพาะด้านการศึกษาคือ นายบุญขง วิสมหมาย ที่ต้องการจะสร้างคน สร้างเมืองศรีสะเกษให้เป็นเมืองแห่งการศึกษา เมืองมหาวิทยาลัย จึงเสนอให้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ เดิมเป็น "สถาบันราชภัฏศรีสะเกษ" ซึ่งได้รับการก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2540 โดยใช้พื้นที่สาธารณประโยชน์โนนบกบ้า ตำบลโพธิ์ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ มีเนื้อที่ประมาณ 525 ไร่ 2 งาน 32 ตารางวา ในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ การจัดตั้งสถาบันแห่งนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการจัดตั้งสถาบันราชภัฏเพิ่มเติมระยะแรก (ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2540-2542) โดยได้รับการอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2540 เหตุผลสำคัญที่ทำให้จังหวัดศรีสะเกษได้รับการพิจารณาให้จัดตั้งสถาบันราชภัฏใหม่นั้น เกิดจากหลายปัจจัย เช่น เป็นจังหวัดที่มีประชากรและจำนวนนักเรียนมาก โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษา, ขาดแคลนสถาบันอุดมศึกษา, มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรม และมีความพร้อมด้านที่ดินสำหรับการก่อสร้าง

กระบวนการเริ่มต้นเกิดขึ้นจากการที่นายบุญขง วิสมหมาย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดศรีสะเกษ ได้เสนอจดหมายถึงผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2537 เพื่อขอจัดตั้งสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาบนพื้นที่สาธารณประโยชน์โนนบกบ้า ก่อนจะมีการประสานงานไปยังกระทรวงศึกษาธิการในเวลาต่อมา

การเริ่มดำเนินการจัดการเรียนการสอนเกิดขึ้นครั้งแรกในปีการศึกษา 2542 โดยเปิดรับนักศึกษาภาคปกติรุ่นแรกในวันที่ 21 มิถุนายน 2542 ภายใต้การกำกับดูแลของสถาบันราชภัฏสุรินทร์ โดยเปิดสอนในระดับอนุปริญญาจำนวน 3 สาขาวิชา ได้แก่ คอมพิวเตอร์ ก่อสร้าง และบริหารธุรกิจ หลังจากนั้น ในวันที่ 20 กรกฎาคม 2544 สถาบันราชภัฏศรีสะเกษได้รับการประกาศอย่างเป็นทางการในราชกิจจานุเบกษา จากการตราพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันราชภัฏเพิ่มเติมในสังกัดสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2547 สถาบันราชภัฏศรีสะเกษได้รับการยกฐานะขึ้นเป็น "มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ" และกลายเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายอย่างสมบูรณ์ในวันที่ 12 กรกฎาคม 2547

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษมีวัตถุประสงค์สำคัญในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาทางวิชาการและวิชาชีพ รวมถึงการผลิตบัณฑิต การวิจัย การให้บริการทางวิชาการ และการทำนุบำรุง ศิลปะและวัฒนธรรม เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่และประเทศโดยรวม

ในช่วงเวลาต่อมา มหาวิทยาลัยได้มีการแต่งตั้งบุคลากรสำคัญ เช่น ผู้ช่วยศาสตราจารย์กนก โตสุรัตน์ ดำรงตำแหน่งอธิการบดีคนแรกของมหาวิทยาลัย และในวันที่ 31 มกราคม 2556 ผู้ช่วย

ศาสตราจารย์ ดร.ประกาศิต อานุภาพแสนยากร ได้รับการโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีคนต่อมา

จากประวัติความเป็นมาดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการและความสำคัญของมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษในฐานะสถาบันการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคมในจังหวัดศรีสะเกษและภูมิภาคใกล้เคียง²⁸¹

6.2.3 ด้านการกุศล

คนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษมีบทบาทสำคัญด้านการกุศลที่โดดเด่นและมีความต่อเนื่องมายาวนาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประชาชนในท้องถิ่น เริ่มจากประวัติศาสตร์การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของคนไทยเชื้อสายจีนในศรีสะเกษ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มาจากมณฑลกว๋างตุ้งและแต้จิ๋ว พวกเขาได้นำเอาวัฒนธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาด้วย โดยเฉพาะแนวคิดเรื่อง "กงสี" หรือการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งต่อมาได้ขยายขอบเขตการช่วยเหลือไปสู่ชุมชนท้องถิ่นด้วย หนึ่งในกิจกรรมการกุศลที่โดดเด่นของคนไทยเชื้อสายจีนในเมืองศรีสะเกษคือการจัดตั้งมูลนิธิและสมาคมการกุศล โดยมักจะเป็นการรวมตัวกันของตระกูลใหญ่หรือกลุ่มธุรกิจคนไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่ มูลนิธิเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการระดมทุนเพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้ สนับสนุนการศึกษา และพัฒนาสาธารณูปโภคในชุมชน ตัวอย่างเช่น การมอบทุนการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนที่ขาดแคลน การบริจาคอุปกรณ์การแพทย์ให้แก่โรงพยาบาลท้องถิ่น หรือการสร้างศาลาพักผ่อนในที่สาธารณะ

นอกจากนี้ คนไทยเชื้อสายจีนในศรีสะเกษยังมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีท้องถิ่น โดยเฉพาะงานเทศกาลต่างๆ ที่มีการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนและไทย เช่น เทศกาลตรุษจีน หรืองานไหว้พระจันทร์ ซึ่งนอกจากจะเป็นการรักษาวัฒนธรรมแล้ว ยังมีการจัดกิจกรรมการกุศลควบคู่ไปด้วย เช่น การแจกจ่ายอาหารและสิ่งของให้แก่ผู้ยากไร้ในชุมชน

ในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น คนไทยเชื้อสายจีนในศรีสะเกษมักจะมีบทบาทในการสนับสนุนและส่งเสริมผู้ประกอบการรายย่อยในพื้นที่ ผ่านการให้คำปรึกษา การสนับสนุนเงินทุน หรือการเปิดโอกาสทางธุรกิจ ซึ่งถือเป็นการกุศลในรูปแบบของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน

อีกหนึ่งบทบาทสำคัญคือการเป็นสะพานเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับเครือข่ายคนไทยเชื้อสายจีนในภูมิภาคอื่นๆ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะในยามที่เกิดภัยพิบัติหรือเหตุการณ์ฉุกเฉิน

²⁸¹ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ สืบค้นจาก <https://www.sskru.ac.th/history-sskru/>

ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 คนไทยเชื้อสายจีนในศรีสะเกษได้แสดงบทบาทด้านการกุศลอย่างเด่นชัด มีการระดมทุนเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล (PPE) และเครื่องมือทางการแพทย์ให้แก่โรงพยาบาลและหน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่ รวมถึงการแจกจ่ายถุงยังชีพให้แก่ครอบครัวที่ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจ

กล่าวโดยสรุป บทบาทด้านการกุศลของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษมีความหลากหลายและครอบคลุมหลายมิติ ทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข วัฒนธรรม และการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยมีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนท้องถิ่น บทบาทเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่เท่านั้น แต่ยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนไทยเชื้อสายจีนกับชุมชนท้องถิ่น อันเป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ชาวไทยเชื้อสายจีนก็ได้รวมตัวกันในการดำเนินงานด้านสาธารณกุศล เพื่อส่งเสริมให้สังคมเมืองศรีสะเกษเป็นสังคมเมืองที่สงบและมีความสุข โดยการจัดตั้งมูลนิธิศรีสะเกษสงเคราะห์ โดยมีนายสว่าง จรรยาสุทธีวงศ์ กับพวก ได้ยื่นจดทะเบียนมูลนิธิ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ประกอบการกุศลสาธารณประโยชน์ และบรรเทาสาธารณภัย 2. ช่วยเหลือจัดการศพทั่วไปตลอดจนศพอนาถาหรือศพไร้ญาติโดยการฝังหรือเผา การจัดตั้งสุสานและฌาปนสถาน 3. จัดตั้งโรงเรียนส่งเสริมการศึกษา ภาษาไทย จีน อังกฤษ ภาษานิยม ปละวิชาชีพอื่น ๆ แก่กุลบุตร กุลธิดา โดยไม่มุ่งหวังผลกำไร ตลอดจนให้ทุนเล่าเรียนแก่นักเรียนที่ยากจน²⁸²

แผนภาพที่ 6.2 แสดงมูลนิธิศรีสะเกษสงเคราะห์

ที่มา: มูลนิธิศรีสะเกษสงเคราะห์

²⁸² ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 116 ตอนที่ 36 ลงวันที่ 6 พฤษภาคม 2542

นอกจากนี้เทศบาลเมืองศรีสะเกษยังเป็นที่ตั้งของมูลนิธิสว่างจิตต์ศรีสะเกษธรรมสถาน ตั้งอยู่ที่ 8 หมู่ 8 ชุมชนหนองคู-หนองแดง ถนนศรีสะเกษ-ขุขันธ์ ตำบลหนองครก อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ เริ่มก่อตั้งในปีพุทธศักราช 2530 (ปัจจุบันดำเนินงานมาแล้ว 36 ปี) โดยมีจุดเริ่มต้นจาก "ฌาปนกิจเมตตาอนุเคราะห์สุภณีสว่างศรีสะเกษธรรม" โดยนายสงวน ศิริวิวัฒน์กุล ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มองค์กรในขณะนั้น ในปัจจุบันมีนายฉัฐมงคล อังคสกุลเกียรติ²⁸³ เป็นประธานมูลนิธิ

การดำเนินงานของชมรมในช่วงแรก (พ.ศ. 2528) ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิสว่างธรรมสถาน จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งภายหลังได้มีการเชิญชมรมดังกล่าวเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสมาคมพุทธสงเคราะห์การกุศลแห่งประเทศไทยในปี พ.ศ. 2529 ต่อมาได้รับมติให้ยกระดับขึ้นเป็น "มูลนิธิสว่างศรีสะเกษธรรมสถาน" อย่างเป็นทางการ โดยเป็นลำดับที่ 42 ในเครือข่ายของสมาคม

ในปี พ.ศ. 2531 มูลนิธิได้เริ่มก่อสร้างวิหารแห่งแรกในวัดหลวงสุ่มังคลาราม และได้รับรูปแบบสลักไม้หอมของ "โป้ยเซียน" มาประดิษฐานในวิหารบนแท่นบูชา ซึ่งเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของสถานที่ ทางมูลนิธิได้เปิดวิหารอย่างเป็นทางการในปีเดียวกัน และเริ่มจัดกิจกรรมทางศาสนาอย่างต่อเนื่อง

ในปี พ.ศ. 2554 มูลนิธิได้ซื้อที่ดินเพื่อสร้างเทวสถานแห่งใหม่ที่ใหญ่และสง่างามขึ้น โดยได้รับการสนับสนุนจากประชาชนทั่วประเทศ รวมถึงแรงสนับสนุนจากองค์กรในเครือเม้ง การก่อสร้างเสร็จสมบูรณ์และมีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการในวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2554 ตั้งแต่นั้นมา เทวสถานได้เปิดให้ผู้คนเข้ามาสักการะทุกวัน

วัตถุประสงค์ของมูลนิธิคือดำเนินกิจกรรมทางศาสนา ช่วยเหลือผู้ยากไร้ ผู้ประสบภัย และผู้เสียชีวิต นอกจากนี้ มูลนิธิยังจัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์เป็นประจำทุกปี เช่น เทศกาลสะเดาะเคราะห์ การแก้ปีชง การบริจาคสิ่งของแก่ผู้ยากไร้ เทศกาลถือศีลกินเจ และกิจกรรมสาธารณกุศลอื่นๆ เพื่อสร้างคุณประโยชน์ต่อสังคมอย่างต่อเนื่อง

²⁸³ นาย ฉ. นาย (สัมภาษณ์) ณ ที่ว่าการเทศบาลเมืองศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2567 เวลา 13.30 น.

แผนภาพที่ 6.3 แสดงอาคารมูลนิธิสว่างจิตต์ศรีสะเกษธรรมสถาน

ที่มา: มูลนิธิสว่างจิตต์ศรีสะเกษธรรมสถาน

6.2.4 ด้านการสาธารณะ

ชาวไทยเชื้อสายจีนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนและสร้างความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการกุศลและการพัฒนาชุมชน รวมถึงการสนับสนุนการสร้างสาธารณูปโภคและสวัสดิการสังคม ในด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการกุศลและการพัฒนาชุมชน ชาวไทยเชื้อสายจีนมักจะมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการริเริ่มและสนับสนุนโครงการต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยอาศัยเครือข่ายทางธุรกิจและความสัมพันธ์ทางสังคมที่แน่นแฟ้น โดยมักจะเป็นแกนนำในการระดมทุนและทรัพยากรเพื่อสนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์ เช่น การบริจาคเงินเพื่อสร้างโรงเรียน โรงพยาบาล หรือศาสนสถาน การจัดการการกุศลเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในชุมชน หรือการสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น นอกจากนี้ ชาวไทยเชื้อสายจีนยังมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการสร้างสาธารณูปโภคและสวัสดิการสังคมในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ โดยอาศัยความรู้ความสามารถทางธุรกิจและเงินทุน พวกเขา มักจะเป็นผู้ริเริ่มหรือสนับสนุนโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เช่น การปรับปรุงถนน การสร้างระบบน้ำประปา หรือการพัฒนา ระบบไฟฟ้า นอกจากนี้ ยังมีส่วนร่วมในการผลักดันนโยบายด้านสวัสดิการสังคม เช่น การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน การสนับสนุนโครงการดูแลผู้สูงอายุ หรือการส่งเสริมการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น

“...การพัฒนาสังคม ชุมชนสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งคือการจัดระบบคมนาคม เมืองศรีสะเกษ แรกเริ่มไม่มีสถานีขนส่ง มีควรถายระยะระยะสั้นระหว่างหมู่บ้าน ใกล้กับศูนย์การค้าศรีสะเกษ ซึ่งตั้งอยู่ในเขตตำบลเมืองใต้ ห่างจากสถานีรถไฟศรีสะเกษประมาณ 1 กิโลเมตร ซึ่งในอดีตเป็นที่ตั้งของโรงสี “เต็กเซ่งเฮง” จนกระทั่ง พ.ศ. 2514 เจ้าของโรงสีจึงขายที่ดินให้กับเทศบาลเมืองศรีสะเกษ เพื่อ

ขยายตลาดและคิวรถประจำทางไปสู่อำเภอต่าง ๆ ... การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เริ่มเปลี่ยนแปลงเมื่อมีศูนย์กลางทางการค้าในปี พ.ศ. 2514 ทำให้มีอาคารพาณิชย์ ตึกแถวจำนวนมากเกิดขึ้นพร้อมกับการขยายตัวของตลาด คนไทยเชื้อสายจีนก็เริ่มขยับขยายการค้าออกสู่ภายนอก หรือไม่ก็ย้ายกิจการไปเปิดที่ใหม่ ในขณะที่การคมนาคมเริ่มสะดวกมีการตัดถนนหลายเส้นเพื่อเชื่อมเส้นทางต่าง ๆ แต่ถนนทุกเส้นก็ยังคงใช้สถานีรถไฟเป็นจุดศูนย์กลางในการขนส่ง ดังนั้นเพื่อให้การคมนาคมมีความเป็นระเบียบ คุณแม่กมลทิพย์ เกษชุมพล ภรรยา นายชื่น เกษชุมพล หรือ นายทองเฮง แซ่ตั้ง ได้บริจาคที่ดินจำนวน 5 ไร่ แก่ กรมขนส่งทางบก กระทรวงคมนาคม พ.ศ. 2518 เพื่อสร้างสถานีขนส่งศรีสะเกษ และเริ่มเดินรถเมื่อ 2538”²⁸⁴

การสร้างสถานีขนส่งศรีสะเกษบนถนนทองเหลือง ซึ่งเป็นเส้นทางเศรษฐกิจสำคัญของเมือง เป็นตัวอย่างชัดเจนของการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่ส่งผลต่อมูลค่าที่ดินในพื้นที่โดยรอบ ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับแนวคิดของฮาร์วีย์เกี่ยวกับ "การสะสมทุนโดยการเวนคืน" ²⁸⁵ (accumulation by dispossession) และ "การแก้ปัญหาเชิงพื้นที่" (spatial fix) ในมุมมองของฮาร์วีย์ การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเช่นนี้ไม่เพียงแต่เป็นการพัฒนาเมืองเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกในการสร้างโอกาสใหม่ๆ สำหรับการสะสมทุน การเพิ่มขึ้นของราคาที่ดินตลอดแนวถนนทองเหลืองไปจนถึงสถานีขนส่งสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการนี้อย่างชัดเจน เจ้าของที่ดินในบริเวณดังกล่าวได้รับประโยชน์จากการเพิ่มมูลค่าของทรัพย์สินโดยไม่ต้องลงทุนใดๆ ด้วยตนเอง ซึ่งฮาร์วีย์เรียกว่า "ค่าเช่าผูกขาด" (monopoly rent)

“การบริจาคที่ดินในการสร้างถนนซึ่งในพื้นที่เมืองศรีสะเกษมีหลายเส้น อาทิ ถนนทองมาก ซึ่งบริจาคโดยตระกูลสีลาวนิช โดยใช้ชื่อว่า “ถนนทองมาก”²⁸⁶

²⁸⁴ นาย ธ. (สัมภาษณ์) ณ ที่ทำการสถานีบริการน้ำมันศาลเท็ก ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เวลา 10.30 น.

²⁸⁵ David, Harvey. (2004). The “New Imperialism”: Accumulation by Dispossession. Actuel Marx,

²⁸⁶ นาย ข. (สัมภาษณ์) ณ บ้านสวนสีลาวนิช ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เวลา 10.30 น.

เพื่อเป็นเกียรติแก่คุณย่าทองมาก ซึ่งตัดถนน 4 ช่องทางจราจรเพื่อเชื่อมถนนหมายเลข 226 ศรีสะเกษ - อุบล ไปยังถนนเลียบเมืองศรีสะเกษ และถนนหมายเลข 221สู่อำเภอกันทรลักษณ์” หรือ กรณีของตระกูลไทยรัฐไพศาล ที่บริจาคที่ดินจำนวน 4 จราจร เพื่อเปิดเส้นทางเข้าออกที่สะดวกแก่มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ²⁸⁷

นอกจากนี้ การพัฒนาดังกล่าวยังอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่ ธุรกิจและกิจกรรมทางเศรษฐกิจใหม่ๆ อาจเข้ามาในพื้นที่เพื่อตอบสนองต่อโอกาสทางธุรกิจที่เพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกัน ผู้อยู่อาศัยดั้งเดิมหรือธุรกิจขนาดเล็กอาจถูกบีบให้ต้องย้ายออกเนื่องจากไม่สามารถรับมือกับค่าเช่าที่สูงขึ้นได้ ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับแนวคิดของฮาร์วีย์เกี่ยวกับ "การขับไล่ทางชนชั้น" (class displacement) และ "การกีดกันทางพื้นที่" (spatial exclusion) อย่างไรก็ตาม ฮาร์วีย์ยังชี้ให้เห็นว่ากระบวนการเหล่านี้มักนำไปสู่ความขัดแย้งและการต่อต้านในท้องถิ่น ในกรณีของศรีสะเกษ อาจมีการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อต่อต้านการพัฒนาที่ไม่เป็นธรรมหรือเรียกร้องให้มีการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างทั่วถึงมากขึ้น

การวิเคราะห์การพัฒนาในเมืองศรีสะเกษผ่านมุมมองของฮาร์วีย์ช่วยให้เราเห็นว่าการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเช่นสถานีขนส่งไม่ได้เป็นเพียงการพัฒนาเมืองเท่านั้น แต่ยังเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสะสมทุนที่ซับซ้อน ซึ่งมีผลกระทบทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมต่อพื้นที่และประชาชนในวงกว้าง การทำความเข้าใจกระบวนการเหล่านี้จะช่วยให้เราสามารถวางแผนและจัดการการพัฒนาเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมมากขึ้นในอนาคต

บทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนในการพัฒนาชุมชนเหล่านี้ส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ และช่วยเสริมสร้างความเป็นเมืองที่น่าอยู่ อย่างไรก็ตาม มีข้อควรพิจารณาบางประการ เช่น การสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาเชิงพาณิชย์กับการรักษาอัตลักษณ์และวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่มในการพัฒนาชุมชน ไม่ใช่เพียงแค่กลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนเท่านั้น นอกจากนี้ การพัฒนาชุมชนควรคำนึงถึงความยั่งยืนและความเป็นธรรมทางสังคม โดยไม่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำหรือการแบ่งแยกทางสังคมมากขึ้น ดังนั้น จึงควรมีกลไกการตรวจสอบและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนาต่าง ๆ

²⁸⁷ นาง ล. (สัมภาษณ์) ณ ร้านจรวด อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2567 เวลา 11.00 น.

อย่างไรก็ตาม บทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนในการพัฒนาชุมชนและสร้างความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ส่งผลกระทบต่อคนท้องถิ่นในหลากหลายมิติ ทั้งด้านบวกและด้านที่อาจต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ ในแง่บวก การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการกุศลและการพัฒนาชุมชนของชาวไทยเชื้อสายจีน ได้ส่งผลให้คนท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากโครงการสาธารณประโยชน์ต่างๆ เช่น การมีโรงเรียน โรงพยาบาล หรือศาสนสถานที่ได้รับการสนับสนุนทางการเงิน ทำให้มีสถานที่สำคัญเหล่านี้เพิ่มขึ้นหรือได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น นอกจากนี้ กิจกรรมการกุศลยังช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในชุมชน ทำให้คุณภาพชีวิตของคนกลุ่มนี้ดีขึ้น ขณะเดียวกัน การสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น ช่วยรักษาและส่งเสริมอัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งที่คนท้องถิ่นให้ความสำคัญ

การสนับสนุนการสร้างสาธารณูปโภคและสวัสดิการสังคม ส่งผลโดยตรงต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนท้องถิ่น การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ระบบน้ำประปา และไฟฟ้า ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนสะดวกสบายขึ้น ในขณะที่นโยบายด้านสวัสดิการสังคม เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชน โครงการดูแลผู้สูงอายุ และการส่งเสริมการศึกษา ช่วยสร้างความมั่นคงทางสังคมและโอกาสในการพัฒนาตนเองให้แก่คนท้องถิ่น

อย่างไรก็ตาม ผลกระทบเหล่านี้ก็มีประเด็นที่ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ การพัฒนาที่รวดเร็วและการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมือง อาจส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนท้องถิ่น บางครั้งอาจทำให้เกิดความรู้สึกแปลกแยกหรือสูญเสียอัตลักษณ์ท้องถิ่นบางอย่างไป นอกจากนี้ หากการพัฒนาและการสนับสนุนต่างๆ มุ่งเน้นไปที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมากเกินไป อาจนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มคนในท้องถิ่น นอกจากนี้ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องพิจารณาคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของคนท้องถิ่น แม้ว่าการพัฒนาจะมาจากความตั้งใจดี แต่หากขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจากประชาชนทุกกลุ่ม อาจทำให้โครงการพัฒนาไม่ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชน หรือละเลยปัญหาบางอย่างที่คนท้องถิ่นให้ความสำคัญ

ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาเกิดประโยชน์สูงสุดต่อคนท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ จึงจำเป็นต้องมีการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจกับการรักษาคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่มในกระบวนการตัดสินใจและพัฒนา และสร้างกลไกที่ช่วยกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ทั้งนี้เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมืองเป็นไปอย่างสมดุลและยั่งยืน สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่คนท้องถิ่นทุกคนอย่างแท้จริง

บทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนในการพัฒนาชุมชนและสร้างความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งในแง่ของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการกุศลและการพัฒนาชุมชน รวมถึงการสนับสนุนการสร้างสาธารณูปโภคและสวัสดิการสังคม อย่างไรก็ตาม การพัฒนาที่

ยั่งยืนและเป็นธรรมจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคม และคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนทุกกลุ่มอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

บทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาเมืองในหลายด้าน โดยเฉพาะทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนและท้องถิ่น ซึ่งสร้างความหลากหลายและความน่าสนใจให้กับเมือง แต่อาจนำมาซึ่งความกังวลเรื่องการสูญเสียอัตลักษณ์ดั้งเดิมหากไม่ดำเนินการอย่างสมดุล ในด้านการศึกษา การสนับสนุนจากชาวไทยเชื้อสายจีน เช่น ทุนการศึกษาและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ช่วยเพิ่มโอกาสทางการศึกษา แต่หากขาดความทั่วถึงอาจก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ส่วนผลกระทบทางเศรษฐกิจพบว่าการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและการพัฒนาเมืองสร้างโอกาสใหม่ ๆ เช่น การท่องเที่ยวและการค้าขาย แต่ก็อาจเพิ่มการแข่งขันจนกระทบผู้ประกอบการรายย่อย ในแง่สังคม การปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนท้องถิ่นและชาวไทยเชื้อสายจีนทำให้เกิดความหลากหลายและเปิดกว้างมากขึ้น แต่อาจเกิดความแปลกแยกหากขาดการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเหมาะสม อัตลักษณ์ของเมืองที่ได้รับการพัฒนาจากการผสมผสานวัฒนธรรมอาจสร้างความภาคภูมิใจ แต่ก็อาจก่อให้เกิดความกังวลเรื่องการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์เมือง เพื่อให้การพัฒนาเมืองเป็นไปอย่างสมดุลและยั่งยืน จำเป็นต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม สร้างความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม และพัฒนานโยบายที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของทุกกลุ่ม พร้อมรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์คุณค่าดั้งเดิมและการเปิดรับวัฒนธรรมใหม่ เพื่อให้เมืองศรีสะเกษเติบโตอย่างมีเอกลักษณ์และเป็นประโยชน์ต่อประชาชนทุกกลุ่มอย่างแท้จริง

6.3 บทบาทด้านการเมือง

เขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเชื้อชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มคนจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของเมืองมาอย่างยาวนาน การเข้ามามีส่วนร่วมของคนจีนในวงการการเมืองถือเป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและการเมืองในพื้นที่นี้ได้ อย่างชัดเจน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คนจีนได้แสดงบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ผ่านการดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การสนับสนุนนโยบาย และการสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนในพื้นที่ การปรากฏตัวของพวกเขาในเวทีการเมืองไม่เพียงแต่แสดงถึงการยอมรับจากสังคมไทยเท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัวและผสมผสานวัฒนธรรมจีนเข้ากับวิถีชีวิตท้องถิ่นอย่างลงตัว

ประเด็นนี้มุ่งวิเคราะห์บทบาทของคนจีนในด้านการเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ โดยเน้นถึงการเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่องของกลุ่มคนจีนในกระบวนการเลือกตั้ง การดำรงตำแหน่งทางการเมือง และผลกระทบต่อการพัฒนาเมือง นอกจากนี้ ยังสำรวจความท้าทายและโอกาสที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของคนจีนในบริบททางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้เข้าใจถึงบทบาทและความสำคัญในกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและการพัฒนาเมืองศรีสะเกษอย่างยั่งยืน

6.3.1 ด้านการเมืองท้องถิ่น

เทศบาลเมืองศรีสะเกษเป็นหน่วยงานส่วนท้องถิ่นที่กระจายอำนาจการปกครองจากส่วนกลาง เป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญมากในการพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเจริญก้าวหน้า รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล พร้อมกันนั้นยังเป็นหน่วยงานที่แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของสังคม เทศบาลศรีสะเกษจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2479 โดยมีขุนเวชชราชการบริรักษ์เป็นนายกเทศมนตรีคนแรกของเทศบาลเมืองศรีสะเกษ เดิมเรียกว่าเทศบาลเมืองขุนธุ์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2481 ได้มีประกาศในราชกิจจานุเบกษา ลงวันที่ 6 มีนาคมพ.ศ. 2481 เปลี่ยนชื่อเป็นเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ก่อนที่จะมีการย้ายสำนักงานเทศบาลเมืองศรีสะเกษที่อยู่ในบริเวณที่ตั้งปัจจุบัน ที่ตั้งเดิมเป็นอาคารไม้ตั้งอยู่ติดกับสถานสถานรณานุบาลปัจจุบัน เป็นที่ทำการสำนักงานที่ทำการเทศบาลแห่งแรก จนกระทั่งปี พ.ศ. 2500 นายมานิต อุทธิเสน เป็นนายกเทศมนตรีจึงได้ย้ายสำนักงานเทศบาลมาอยู่ที่ถนนขุนธุ์ ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมืองจังหวัดศรีสะเกษ ตรงข้ามกับสถานีขนส่งศรีสะเกษ เทศบาลเมืองศรีสะเกษมีเนื้อที่ในเขตเทศบาล 3.26 ตารางกิโลเมตร และได้ขยายพื้นที่เพิ่มขึ้นเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคมพ.ศ. 2530 เป็น 36.66 ตารางกิโลเมตร ในปัจจุบันมีผู้ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีเมืองศรีสะเกษทั้งหมด 24 คนและผู้ที่ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีมากที่สุดและยาวนานที่สุดคือนายฉัฐมงคล อังคสกุลเกียรติ ซึ่งในอดีตประกอบอาชีพโรงสีข้าวชื่อโรงสีไทยดำรง (ปัจจุบันได้ยกเลิกกิจการไปแล้ว) นอกจากนี้ยังประกอบธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง เป็นที่น่าสังเกตว่าการเมืองระดับท้องถิ่นของเทศบาลเทศบาลเมืองศรีสะเกษจะมีการแข่งขันทางการเมืองเพียงสองกลุ่มการเมืองเท่านั้นก็คือกลุ่มมิตรประชา ซึ่งทำทีมโดยนายฉัฐมงคล อังคสกุลเกียรติและอีกกลุ่มหนึ่งก็คือกลุ่มรักศรีสะเกษซึ่งมีนายแพทย์ไสว เมืองไทย เป็นผู้นำกลุ่ม

กลุ่มมิตรประชาเป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นของตระกูลเกษมพล (บุตรนายชื่น เกษมพล หรือนายกวงเฮง แซ่ตั้ง) เมื่อปี พ.ศ. 2518 ในตอนนั้นนายสมชาย เกษมพลและนายปัทม์ เกษมพล ได้จัดตั้งกลุ่มมิตรประชาขึ้นเพื่อรวบรวมสมาชิกลงรับสมัครเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาเทศบาลเทศบาลเมืองศรีสะเกษแข่งขันกับกลุ่มหมอแพงซึ่งเป็นกลุ่มคู่แข่งทางการเมืองแต่ปรากฏว่ากลุ่มมิตรประชาได้รับ

ความไว้วางใจจากประชาชนให้เข้าบริหารกิจการของเทศบาลเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ซึ่งมีนายสมชาย เกษชุมพลเป็นนายกเทศมนตรีและนายปักษ์ เกษชุมพลเป็นเทศมนตรี

ต่อมาเมื่อมีการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2526 กลุ่มมิตรประชาได้เปลี่ยนหัวหน้ากลุ่มคนใหม่โดยมอบหมายความไว้วางใจให้กับนายฉัฐมงคล อังคสกุลเกียรติเข้าทีมและลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรีจนกระทั่งปัจจุบันได้เป็นนายกเทศมนตรีมาโดยตลอด ส่วนกลุ่มรักษาศรีสะเกษที่มีผู้นำทีมโดยนายแพทย์ไสว เมืองไทย เป็นกลุ่มที่พัฒนาการมาจากกลุ่มหมอแพง หรือนายแพง กลางเมือง เมื่อหมอแพง กลางเมืองเสียชีวิตสมาชิกก็ได้เปลี่ยนหัวหน้ากลุ่มเป็นนายแพทย์ไสว เมืองไทยและได้เปลี่ยนชื่อจากกลุ่มหมอแพงเป็นกลุ่มรักษาศรีสะเกษเป็นคู่แข่งทางการเมืองกับกลุ่มมิตรประชา การเลือกตั้งครั้งล่าสุดก็พ่ายแพ้ให้กับกลุ่มมิตรประชาอย่างเป็นเอกฉันท์ แต่ถึงอย่างไรก็ตามการเมืองระดับท้องถิ่นของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษก็อยู่ในกฎและกติกาที่เรียกว่า รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย เป็นการเมืองที่ใสสะอาดไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งจนกระทั่งต้องสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน

ชาวไทยเชื้อสายจีนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความเป็นเมืองของเทศบาลเมืองศรีสะเกษ โดยเฉพาะในด้านการเมืองท้องถิ่น ทั้งในแง่ของการเป็นผู้นำทางการเมืองในระดับท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่นและการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างภาคธุรกิจและการเมือง

“...ผมเป็นนายกเทศมนตรีเมืองศรีสะเกษ ตั้งแต่วันที่ 27 กันยายน 2526 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2567 รวมระยะเวลาโดยประมาณกว่า 40 ปี ที่ผมพัฒนาเมืองศรีสะเกษในทุกมิติ จนเมืองศรีสะเกษได้รับรางวัลมากมาย อาทิ รางวัลเมืองสิ่งแวดล้อมยั่งยืน กระบวนทัศน์ใหม่ ประจำปี 2566 รางวัลพระปกเกล้าสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 รางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย (Thailand Tourism Awards) ครั้งที่ 14 ประจำปี 2566และ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยกระดับสู่เมืองสุขภาพดี ประจำปี 2566 รางวัลเหล่านี้สามารถยืนยันได้ว่าเมืองศรีสะเกษในวันนี้เปลี่ยนแปลงไปสู่ทิศทางใหม่...”²⁸⁸

ประเด็นแรก การมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองศรีสะเกษ สมาชิกสภาเทศบาล ชาวไทยเชื้อสายจีนได้เข้ามามีบทบาททั้งในฐานะผู้นำ

²⁸⁸ นาย ฉ. (สัมภาษณ์) ณ ที่ว่าการเทศบาลเมืองศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2567 เวลา 13.30 น.

ชุมชนและนักการเมืองท้องถิ่น โดยอาศัยความรู้ความสามารถทางธุรกิจและการบริหารจัดการที่สั่งสมมา พวกเขาจะได้รับความไว้วางใจจากชุมชนให้เป็นผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่น เนื่องจากมีประสบการณ์ในการบริหารธุรกิจและเข้าใจความต้องการของชุมชน นอกจากนี้ ด้วยฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคง ทำให้พวกเขามีโอกาสในการเข้าสู่เวทีการเมืองท้องถิ่นได้ง่ายขึ้น ซึ่งส่งผลให้สามารถผลักดันนโยบายและโครงการพัฒนาต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อพิจารณาจากโครงสร้างการบริหารของเทศบาลเมืองศรีสะเกษ พบว่า สมาชิกสภาเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนและเป็นเจ้าของธุรกิจในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษแทบทั้งสิ้น ในขณะที่คนท้องถิ่นไม่มีฐานอำนาจทางการเงิน ไม่มีชื่อเสียง จึงเป็นการยากที่คนท้องถิ่นเหล่านั้นจะเข้าสู่เวทีการเมืองระดับท้องถิ่น แต่คนท้องถิ่นเหล่านั้นกลายเป็นฐานเสียงที่สำคัญที่ทำให้คนไทยเชื้อสายจีนเหล่านี้เข้าไปมีบทบาทในสภาเทศบาลและกำหนดนโยบายตลอดจนกฎหมายของเมืองต่อไป ดังนั้นการที่คนไทยเชื้อสายจีนจะเข้ามามีบทบาทสำคัญทางการเมืองในระดับท้องถิ่นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างเครือข่ายทางการเมือง โดย การสร้างเครือข่ายทางการเมืองในระดับท้องถิ่นระหว่างชาวไทยเชื้อสายจีนกับคนท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและละเอียดอ่อน ซึ่งต้องอาศัยความเข้าใจในมิติต่างๆ ทั้งทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง ในด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ชาวไทยเชื้อสายจีนในศรีสะเกษมักมีรากฐานมาจากการอพยพเข้ามาเพื่อการค้า ส่งผลให้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น ในขณะที่คนท้องถิ่นดั้งเดิมมักมีความผูกพันกับวิถีเกษตรกรรมและวัฒนธรรมอีสาน การสร้างความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรมนี้จึงเป็นก้าวแรกที่สำคัญในการลดช่องว่างและสร้างการยอมรับซึ่งกันและกัน

การสร้างอัตลักษณ์ร่วมระหว่างสองวัฒนธรรมเป็นอีกกุญแจสำคัญในการเชื่อมโยงทั้งสองกลุ่มเข้าด้วยกัน การผสมผสานวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานให้กลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวศรีสะเกษ จะช่วยสร้างความรู้สึกร่วมกันอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งอาจแสดงออกผ่านการพัฒนาอาหารท้องถิ่นที่ผสมผสานรสชาติจีนและอีสาน หรือการจัดงานประเพณีที่หลอมรวมความเชื่อของทั้งสองวัฒนธรรม

การสร้างผู้นำรุ่นใหม่ก็เป็นอีกยุทธศาสตร์สำคัญ การส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่จากทั้งสองกลุ่มได้มีโอกาสทำงานร่วมกัน เช่น การจัดตั้งสภาเยาวชนที่มีตัวแทนจากทั้งสองกลุ่ม จะช่วยปูทางสู่ความเข้าใจและความร่วมมือในระยะยาว นอกจากนี้ การพัฒนากลไกการแก้ไขความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่มีตัวแทนจากทั้งสองฝ่าย จะช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจและความเป็นธรรมในชุมชน

ท้ายที่สุด การสร้างพื้นที่ทางการเมืองร่วมกัน เช่น การจัดตั้งพรรคการเมืองท้องถิ่นที่มีนโยบายสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีผู้นำและสมาชิกจากทั้งสองกลุ่ม จะเป็นการสร้างเวทีทางการเมืองที่เป็นตัวแทนของทั้งสองฝ่ายอย่าง

แท้จริง การดำเนินการเหล่านี้จะช่วยให้การสร้างเครือข่ายทางการเมืองระหว่างชาวไทยเชื้อสายจีนกับคนท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยคำนึงถึงมิติทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างรอบด้าน อันจะนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นที่เข้มแข็งและมีเสถียรภาพในระยะยาว

ประเด็นที่สอง การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างภาคธุรกิจและการเมือง ชาวไทยเชื้อสายจีนมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงสองภาคส่วนนี้เข้าด้วยกัน โดยอาศัยความสัมพันธ์ทางธุรกิจที่มีอยู่เดิม พวกเขาสามารถระดมทุนและทรัพยากรจากภาคธุรกิจเพื่อสนับสนุนโครงการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังสามารถนำแนวคิดการบริหารจัดการแบบธุรกิจมาประยุกต์ใช้ในการบริหารท้องถิ่น ทำให้เกิดการพัฒนามีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากขึ้นในแง่ของโครงสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจ มักพบว่าชาวไทยเชื้อสายจีนมีบทบาทโดดเด่นในภาคธุรกิจและการค้า ขณะที่คนท้องถิ่นอาจมีอิทธิพลมากกว่าในด้านการเมืองและการปกครองส่วนท้องถิ่น การสร้างเครือข่ายทางการเมืองจึงต้องคำนึงถึงการกระจายอำนาจและผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม เพื่อป้องกันความรู้สึกเหลื่อมล้ำหรือการเอาเปรียบซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ การส่งเสริมการพัฒนาแบบบูรณาการด้านเศรษฐกิจ เช่น การสนับสนุนการร่วมทุนระหว่างผู้ประกอบการไทยเชื้อสายจีนกับเกษตรกรท้องถิ่นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตร จะช่วยสร้างผลประโยชน์ร่วมกันทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญของความร่วมมือทางการเมือง

อย่างไรก็ตาม การมีบทบาทที่สำคัญของชาวไทยเชื้อสายจีนในการเมืองท้องถิ่นก็อาจนำมาซึ่งข้อกังวลบางประการ เช่น การผูกขาดอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ หรือการเอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มธุรกิจบางกลุ่มมากเกินไป ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีกลไกการตรวจสอบและถ่วงดุลที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้มั่นใจว่าการพัฒนาท้องถิ่นจะเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนทุกกลุ่มอย่างแท้จริง

บทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนในการสร้างความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ โดยเฉพาะในด้านการเมืองท้องถิ่น มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาท้องถิ่น ทั้งในแง่ของการมีส่วนร่วมในการบริหารและการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างภาคธุรกิจและการเมือง อย่างไรก็ตาม การพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นธรรมจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคม และมีการกระจายอำนาจและผลประโยชน์อย่างทั่วถึง อย่างไรก็ตามการแสดงบทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนในการสร้างความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ โดยเฉพาะในด้านการเมืองท้องถิ่น ได้ส่งผลกระทบต่อคนท้องถิ่นในหลากหลายมิติ ทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนี้

ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น การลงทุนและการพัฒนาธุรกิจโดยชาวไทยเชื้อสายจีนได้นำมาซึ่งโอกาสการจ้างงาน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อคนท้องถิ่นโดยรวม อย่างไรก็ตาม ในขณะเดียวกันก็อาจนำไปสู่การกระจุกตัวของความ

มั่งคั่งในกลุ่มธุรกิจบางกลุ่ม ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มคนในท้องถิ่นมากขึ้น

ด้านการบริหารจัดการท้องถิ่น การนำความรู้และประสบการณ์ทางธุรกิจของชาวไทยเชื้อสายจีนมาประยุกต์ใช้ อาจช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ แต่ในทางกลับกัน ก็อาจนำไปสู่การเอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มธุรกิจบางกลุ่มมากกว่าคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของคนท้องถิ่นทั้งหมด

ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง บทบาทที่โดดเด่นของชาวไทยเชื้อสายจีนอาจกระตุ้นให้คนท้องถิ่นสนใจและมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน คนท้องถิ่นที่ไม่ใช่เชื้อสายจีนอาจรู้สึกถูกกีดกันจากการมีส่วนร่วมทางการเมือง หากอำนาจถูกผูกขาดโดยกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เกิดขึ้นจากการลงทุนและการผลักดันของชาวไทยเชื้อสายจีน อาจช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคนท้องถิ่นโดยรวม แต่ก็มีความเสี่ยงที่การพัฒนาดังกล่าวอาจไม่ตอบสนองความต้องการของคนท้องถิ่นทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลและเป็นธรรมสำหรับคนท้องถิ่นทุกกลุ่มในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบริหารจัดการที่โปร่งใส มีการกระจายอำนาจและผลประโยชน์อย่างทั่วถึง ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่นทุกกลุ่มในกระบวนการตัดสินใจและพัฒนาท้องถิ่น ทั้งนี้ เพื่อให้การพัฒนาเมืองเป็นไปอย่างยั่งยืนและสร้างประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนทุกคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ผลกระทบต่อวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ท้องถิ่นก็เป็นประเด็นที่น่าสนใจ ในแง่บวก อาจเกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์ แต่ในทางกลับกัน ก็อาจนำมาซึ่งความกังวลเกี่ยวกับการสูญเสียอัตลักษณ์ดั้งเดิมของท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความสัมพันธ์ทางสังคม บทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีนอาจนำไปสู่การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่กว้างขวางขึ้นระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ในท้องถิ่น แต่หากไม่มีการจัดการที่ดี ก็อาจก่อให้เกิดความตึงเครียดหรือความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนต่างเชื้อสายได้

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาการดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองศรีสะเกษของนายฉัฐมงคล อังคสกุลเกียรติ ที่ดำรงตำแหน่งยาวนานกว่า 4 ทศวรรษซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองท้องถิ่นที่เต็มไปด้วยความหมายและบทเรียนพบว่าความสำเร็จทางการเมืองท้องถิ่นไม่ได้ขึ้นอยู่กับอำนาจในเชิงโครงสร้างหรือกฎหมายเพียงอย่างเดียว หากแต่เกิดจากการสร้างบารมีและความเชื่อมั่นจากประชาชนผ่านความสามารถพิเศษและการทำงานเพื่อส่วนรวมอย่างต่อเนื่อง²⁸⁹ โดยนายฉัฐมงคล อังคสกุลเกียรติได้รับการยอมรับในฐานะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาเมืองศรีสะเกษ ตลอดระยะเวลาที่เขาดำรงตำแหน่ง โครงการพัฒนาต่าง ๆ เช่น การปรับปรุงระบบสาธารณสุขปศุสัตว์ การ

²⁸⁹ Tambiah, S. J. (2019). The sources of charismatic leadership: Max Weber revisited. In *Comparative Social Dynamics* (pp. 73-81). Routledge.

พัฒนาพื้นที่สาธารณะ และการสนับสนุนด้านการศึกษาและสาธารณสุข ได้กลายเป็นเครื่องยืนยันถึงความสามารถในการบริหารจัดการและความใส่ใจต่อความต้องการของประชาชน การแสดงออกถึงความทุ่มเทเหล่านี้ทำให้เขาได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้นำที่มีคุณสมบัติพิเศษ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างบารมีในสายตาของชาวเมืองศรีสะเกษ

นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายทางสังคมและการเมืองยังเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างอำนาจของเขา การสนับสนุนจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในพื้นที่ โดยเฉพาะชาวจีนที่มีบทบาททางเศรษฐกิจสำคัญ ตลอดจนการเชื่อมโยงกับนักการเมืองระดับชาติ ทำให้มีทรัพยากรและความสามารถในการผลักดันนโยบายและโครงการที่เอื้อต่อการพัฒนาเมือง การผสมผสานระหว่างบารมีส่วนบุคคลกับเครือข่ายสังคมและสถาบันการเมืองท้องถิ่น ช่วยให้กลายเป็นผู้นำที่มีอิทธิพลและได้รับความจงรักภักดีจากประชาชนในระยะยาว

หนึ่งในปัจจัยที่ทำให้ดำรงตำแหน่งได้อย่างต่อเนื่อง คือการสร้างเอกลักษณ์และความเป็นสัญลักษณ์ของเมืองศรีสะเกษ การทำงานในฐานะนายกเทศมนตรีไม่ใช่เพียงแค่การบริหารงานประจำวัน แต่ยังเป็นการสร้างภาพลักษณ์ของความหวังและความภาคภูมิใจให้กับคนในท้องถิ่น ผลงานที่สำคัญ เช่น การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม การพัฒนาพื้นที่สาธารณะ และการแก้ไขปัญหาความยากจน กลายเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์และเอกลักษณ์ของเมืองศรีสะเกษ ส่งผลให้ชื่อเสียงถูกผูกพันกับความเจริญรุ่งเรืองของเมือง

อย่างไรก็ตาม การดำรงตำแหน่งยาวนานอาจนำมาซึ่งความท้าทาย เช่น การวิพากษ์วิจารณ์เรื่องการผูกขาดอำนาจหรือความโปร่งใส แต่นายฉัฐมงคล อังคสกุลเกียรติยังสามารถรักษาความชอบธรรมของตนเองไว้ได้ผ่านการแสดงผลงานที่จับต้องได้และตอบโจทย์ความต้องการของประชาชน นอกจากนี้ การปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจยังช่วยให้ยังคงมีบทบาทสำคัญในกระบวนการพัฒนาเมือง นอกจากนี้การผสมผสานระหว่างบารมีส่วนบุคคลและสถาบันการเมืองท้องถิ่น ทำให้นายฉัฐมงคล อังคสกุลเกียรติไม่เพียงแต่เป็นผู้นำที่มีอิทธิพล แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของการพัฒนาและความหวังของเมืองศรีสะเกษ ความสำเร็จของเขาสะท้อนให้เห็นถึงพลังของอาณานิคมในการสร้างความจงรักภักดีและความเชื่อมั่นจากประชาชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เขาสามารถครองตำแหน่งนายกเทศมนตรีได้อย่างยาวนาน และสร้างกระบวนการพัฒนาเมืองที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในบริบทของสังคมไทย

กล่าวโดยสรุปนายฉัฐมงคล อังคสกุลเกียรติ คือตัวอย่างของผู้นำที่ประสบความสำเร็จในการใช้อำนาจบารมีเพื่อสร้างความเป็นเมืองและพัฒนาท้องถิ่น การทำงานอย่างใกล้ชิดกับประชาชน การสร้างเครือข่ายทางสังคม และการผสมผสานระหว่างบารมีส่วนบุคคลกับสถาบันการเมือง ทำให้เขากลายเป็นผู้นำที่ได้รับการยอมรับและจดจำในฐานะสัญลักษณ์แห่งความเจริญรุ่งเรืองของเมืองศรีสะเกษและที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นยังส่งเสริม สนับสนุนให้ทายาทอย่างนายสิริพงษ์ อังคสกุลเกียรติ ลง

สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในฐานะกรรมการบริหารพรรคภูมิใจไทย และสนับสนุน บุตรชายคนเล็กอย่างนายรัฐวิทย์ อังคสกุลเกียรติ ให้ดำรงตำแหน่งประธานหอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ และเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ

6.3.2 ด้านการเมืองระดับประเทศ

เทศบาลเมืองศรีสะเกษตั้งอยู่ในเขตเลือกตั้งที่หนึ่งของจังหวัดศรีสะเกษซึ่งมีชุมชนชาวจีน อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณรายรอบสถานีรถไฟศรีสะเกษ สนามเลือกตั้งในเขต ที่หนึ่งแห่งนี้เป็นพื้นที่แข่งขันทางการเมืองของคนไทยเชื้อสายจีนที่มีความสนใจลงเล่นการเมือง ระดับประเทศ ดังนั้นผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตนี้พบว่าบุคคลที่โดดเด่นและเป็นลูกเป็นหลานของชาว จีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดศรีสะเกษ ชาวไทยเชื้อสายจีนที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษที่ลงชิงชัยในสนามเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีอยู่ด้วยกัน 4 ตระกูลที่สำคัญ คือ ตระกูลวิ สมหมาย ตระกูลเครือรัตน์ ตระกูลมหาสุวีระชัยและอังคสกุลเกียรติ

1. ตระกูลวิสมหมาย²⁹⁰ หรือตระกูลแซ่ฮ้อ เป็นตระกูลที่เข้ามาในเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษในระยะก่อนการสร้างทางรถไฟราวประมาณปี พ.ศ. 2470 เข้ามาตั้งถิ่นฐานและสร้างโรงสีข้าว ขนาดใหญ่ชื่อว่า “โรงสีข้าวสิทธิพงษ์” นอกจากนั้นตระกูลแซ่ฮ้อยังทำกิจกรรมปั้มน้ำมันชื่อว่า ปั้มน้ำมันสามทหาร โรงน้ำแข็งเดิมสิน และจำหน่ายอะไหล่รถยนต์ บิดาของนายบุญจงวิสมหมายเป็น ชาวจีนโพ้นทะเลเกิดที่เมืองฮังไถ่แจ อำเภอดำรงวิทยุมณฑลกุ้ยโจว ส่วนมารดาเป็นชาวโคราช นาย บุญจง วิสมหมายเกิดเมื่อปี พ.ศ. 2474 ที่เมืองไทยเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถทางด้านการค้า เป็นอย่างยิ่งทำกิจการการค้าจนประสบความสำเร็จโดยตลอด ตามประวัตินายบุญจง วิสมหมายให้ ความสนใจการเมืองระดับประเทศและลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อปี พ.ศ. 2518 ในเขตหนึ่งของจังหวัดศรีสะเกษและเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อมาอีกหลายสมัยจนกระทั่งมี กฎหมายว่าด้วยการสมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นายบุญจง วิสมหมายขาดคุณสมบัติในการ สมัครเนื่องจากคุณสมบัติทางการศึกษา ดังนั้นนายบุญจง วิสมหมาย จึงไม่สามารถลงแข่งขันสมัครเป็น ผู้แทนราษฎรได้ในระยะหนึ่ง จึงให้ภรรยาคือทันตแพทย์หญิงกรองกาญจน์ วิสมหมาย ลงสมัคร ผู้แทนราษฎรแทนและได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ส่วนนายบุญจง วิสมหมายก็ได้ ไปศึกษาต่อณสถาบันราชภัฏสุรินทร์ เมื่อสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี นายบุญจง วิสมหมายก็ได้ ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกครั้งหนึ่ง ด้วยนายบุญจง วิสมหมาย นายบุญจง วิ

²⁹⁰ นาง จ. (สัมภาษณ์) ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เวลา 16.30 น.

สมหมาย เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดศรีสะเกษเขตหนึ่งมาหลายสมัยและลงเล่นการเมืองในเวทีใหญ่ มาโดยตลอด

นอกจากนี้นายบุญซุง วิสมหมายมีพี่ชายคือนายบุญเล้ง วิสมหมาย ที่คอยให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ แก่นายบุญซุง วิสมหมายและนายบุญเล้ง วิสมหมายก็ตำแหน่งเป็นประธานกิตติมศักดิ์ตลอดกาลของมูลนิธิศรีสะเกษสงเคราะห์ นายบุญซุง วิสมหมายเป็นผู้นำในการสร้างสนามกีฬาจังหวัดศรีสะเกษให้ทันสมัย ทำให้จังหวัดศรีสะเกษมีโรงเรียนกีฬาแห่งที่สองต่อจากจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นผู้นำสมาคมและมูลนิธิต่างๆ ในจังหวัดศรีสะเกษ นอกจากนี้ยังเป็นผู้คิดริเริ่มในการสร้างมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษให้เป็นสถานอุดมศึกษาของจังหวัด ปัจจุบันตระกูลวิสมหมายมีกิจการในเครือญาติ เช่น ร้านทองสิทธิพงศ์ ร้านทองคุณเฮง ปั๊มน้ำมัน ปตท.ที่อำเภอกันทรลักษณ์ และธุรกิจโรงแรมชื่อครัวเขียว เป็นต้น

นายบุญซุง วิสมหมายจะมีรากฐานหรือฐานเสียงจากทางความเชื่อความศรัทธาที่มีต่อชาวบ้านโดยงานบุญต่างๆ จะไปไม่ขาดและยังช่วยทำบุญกับวัดต่างๆ ในหมู่บ้านด้วย พร้อมด้วยพันธมิตรที่สำคัญ คือ กลุ่มตระกูลปาทาน ได้แก่ นายลายปาทาน แยกขายเนื้อ เป็นตระกูลใหญ่ที่มีบทบาททางการเมืองมาก และเป็นผู้รับเหมาก่อสร้างรายใหญ่ของจังหวัดศรีสะเกษ เป็นนายทุนหนุนหลังที่มีประโยชน์ทางการค้าร่วมกับนายบุญซุง วิสมหมาย ดังนั้นกลุ่มปาทานจึงกลายเป็นฐานเสียงและช่วยหาเสียงให้กับนายบุญซุง วิสมหมายมาโดยตลอด ประกอบกับนิสัยส่วนตัวของนายบุญซุง วิสมหมาย มีนิสัยส่วนตัวที่เป็นคนเรียบง่าย ชอบทำอะไรด้วยตนเอง หรือแม้กระทั่งการติดต่อประสานงานต่าง ๆ ก็กระทำด้วยตนเอง ชอบเล่นการเมืองมาตั้งแต่เด็ก ๆ การลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกก็ได้รับการสนับสนุนจากชาวจีนในเขตเมืองศรีสะเกษ เนื่องจากเป็นบุคคลที่มีความร่ำรวยที่สุดในขณะนั้น นอกจากนี้ยังคุ้นเคยกับพระราชาชนนเวทิจำคณะจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นผู้ทรงอิทธิพลทางศาสนาและเป็นที่ศรัทธาของประชาชนทั่วไป นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่เป็นฐานเสียงที่สำคัญ แต่ตัวแปรที่สำคัญของนายบุญซุง วิสมหมายในการลงรับสมัครเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในครั้งต่อไปคือ การลงสมัครของนายกล้าคาน ปาทาน ซึ่งเป็นบุตรชายของนายลาย ปาทาน ซึ่งมีตำแหน่งเป็นรองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ ที่จำทำให้คะแนนเสียงของนายบุญซุง วิสมหมายตกไปและอาจจะทำให้นายมานะ มหาสุวีระชัย ซึ่งกำลังมีชื่อเสียงในขณะนี้ และนายบุญซุง วิสมหมายเองก็ไม่มีฐานทางการเงินจากธุรกิจก่อสร้างเลย

2. ตระกูลมหาสุวีระชัยหรือตระกูล “แซ่ฉั่ว” เป็นตระกูลที่มีบทบาทในระดับจังหวัด มีกิจการร้านค้าในระบบเครือญาติมากมายไม่ว่าจะเป็นธุรกิจเกี่ยวกับโรงแรม ร้านขายเครื่องไฟฟ้าและกิจการอื่น ๆ อีกจำนวนมาก บุคคลสำคัญของตระกูลคือ นายมานะ มหาสุวีระชัย เป็นตระกูลที่สำคัญในกิจการของโรงแรม เป็นตระกูลพ่อค้าใหญ่ที่สุด และเป็นตระกูลหลักของจังหวัดศรีสะเกษปูและย่า

ของตระกูลมหาสุวีระชัยเป็นเจ้าของกิจการโรงแรมสันติสุข โรงแรมที่เก่าแก่ที่สุดของจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งตั้งอยู่หลังสถานีรถไฟศรีสะเกษ

มานะ มหาสุวีระชัย²⁹¹ จบปริญญาเอกด้านวิศวกรรมศาสตร์โครงสร้าง จากประเทศสหรัฐอเมริกาโดยมีพื้นฐานทางการศึกษาจากโรงเรียนโรงเรียนวัดพระโต โรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย บิดาเป็นช่างทอง ส่วนมารดาเป็นชาวอำเภออุทุมพรพิสัยและเป็นอาแท้ ๆ ของนายมานะ จรัสดำรงมิตร (แซ่ฉั่ว) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดศรีสะเกษ พรรคความหวังใหม่ บิดามารดาประกอบอาชีพขายทองเป็นเวลานาน ชื่อร้านทองสันติสุข ชื่อเดียวกับโรงแรมและเป็นคูหาหนึ่งของโรงแรมสันติสุขนั่นเอง ธุรกิจของบิดามารดาคือร้านทองสุข ธุรกิจของตัวเองคือโรงแรมสันติสุขโรงแรมพรหมพิมานแกรนด์ไฮเต็ล ร้านขายยาสันติสุข บริษัทศรีสะเกษมหาชัยรับเหมาก่อสร้างทั่วไป

ตระกูลมหาสุวีระชัยเป็นอีกตระกูลหนึ่งที่เข้ามามีบทบาทในการรับสมัครเลือกตั้งเป็นสมาชิกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งตัวแทนของตระกูลก็คือ นายมานะ มหาสุวีระชัย ได้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดศรีสะเกษเขตหนึ่งและลงเล่นการเมืองในปี พ.ศ. 2535 ที่มีส่วนก้าวออกมาเป็นคู่แข่งทางการเมืองของพลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและเคยเป็นข่าวทางด้านหนังสือพิมพ์ให้ประชาชนกล่าวขวัญกันอย่างมาก สำหรับอนาคตทางการเมืองนั้น นายมานะ มหาสุวีระชัยได้รับการดักเตือนจากพลตรีจำลอง ศรีเมือง ว่าการเมืองเมืองไทยนั้น มีเรื่องต้องให้เจ็บปวดมากมายไม่ได้คาดหวังอะไรกับตำแหน่งทางการเมือง แต่ถ้าหากได้เลือกตั้งได้เลือกตำแหน่งรัฐมนตรี อยากให้เลือกกระทรวงการคลัง ด้วยมีความเชื่อมั่นว่าจะสามารถหาวิธีทำให้การเงินการคลังของประเทศเข้มแข็งและลดปัญหาการคอร์รัปชันลงได้ ฐานเสียงที่สำคัญของนายมานะ มหาสุวีระชัยก็คือนายชวาล มหาสุวีระชัย ซึ่งขณะนั้นเป็นประธานหอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ มีฐานะเป็นอาที่คอยดูแลอย่างใกล้ชิดส่วนฐานเสียงหนึ่งก็คือนายฉัฐมงคล อังคสกุลเกียรติ นายกเทศมนตรีเมืองศรีสะเกษ ซึ่งเป็นหุ้นส่วนในกิจการรับเหมาก่อสร้างด้วยกัน เมื่อครั้งลงชิงชัยเงินที่ทำกำไรจากบริษัทรับเหมานายมงคล อังคสกุลเกียรติ ได้ยกให้นายมานะ มหาสุวีระชัยทั้งหมด ซึ่งเป็นฐานเสียงของนายฉัฐมงคลอังคสกุลเกียรติ จะอยู่ในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ สำหรับหน่วยเลือกตั้งในเขตหนึ่งคะแนนที่ผ่านมาของทั้งสองท่านถือว่าใกล้เคียงกันมากแพ้ชนะในหน่วยเลือกตั้งหนึ่งไม่มาก จึงมีความเป็นคู่แข่งที่สูสีกัน แต่ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ ก็เป็นไปได้ เช่น การแจกเงินทั้งสองคนก็จะมีแจกอยู่ แต่การแจกต้องเป็นการแจกที่ได้คะแนนเสียงมาซึ่งนายมานะ มหาสุวีระชัย มีกระบวนการทำงานที่เป็นระบบเช่น มีการแจกโถงน้ำซิเมนต์ แจกกระเป๋

²⁹¹ นาย ม. (สัมภาษณ์) ณ ที่ว่าการเทศบาลเมืองศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2567 เวลา 13.30 น.

นักเรียน แจกสมุดและพยายามที่จะใช้ฐานเสียงจากหมู่บ้านโดยยึดเอาเฉพาะผู้ที่มีความรู้แต่ไม่มีตำแหน่งอะไรในหมู่บ้าน และมีส่วนสำคัญในการช่วยรณรงค์หาเสียง

สำหรับนายมานะ มหาสุวีระชัยนั้น งานการเมืองถือว่ายากมากกว่างานวิศวกรรมเพราะมีตัวแปรที่ไม่สามารถควบคุมได้จำนวนมากแต่เขาก็ท้าทายผมเชื่อด้วยความสามารถของท่านจะสามารถทำงานทางที่ดีได้อีกมาก

3. ตระกูลเครือรัตน์ เมื่อพิจารณาผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พบว่า นอกจากตระกูลวิสมหมาย และตระกูลมหาสุวีระชัย แล้ว ยังมีตระกูลเครือรัตน์ที่ปรากฏว่าได้รับการเลือกตั้งบ่อยครั้ง นายไพโรจน์ เครือรัตน์ ได้รับเลือกตั้งครั้งแรกในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2522 ในสังกัด พรรคชาติไทย จังหวัดศรีสะเกษ 5 สมัย²⁹² และสืบทอดอำนาจทางการเมืองสาบุดรชายคือ นายธนศ เครือรัตน์

นายธนศ เครือรัตน์²⁹³ ประกอบอาชีพธุรกิจสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงในจังหวัดศรีสะเกษ เคยทำงานการเมืองท้องถิ่น โดยได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ (เขตอำเภอเมืองศรีสะเกษ) เป็นรองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ ต่อมาได้เข้าสู่งานการเมืองระดับชาติโดยเข้ามารับหน้าที่ประจำสำนักนายกรัฐมนตรี จากนั้นได้ลงสู่สนามเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดศรีสะเกษ สังกัดพรรคไทยรักไทย ในการเลือกตั้งซ่อมแทน นายบุญ ชง วิสมหมาย เมื่อปี พ.ศ. 2546 โดยสามารถเอาชนะ นายมานะ มหาสุวีระชัย อดีต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จากพรรคประชาธิปัตย์ได้ ต่อมาได้รับเลือกตั้งอีกสมัยในสังกัดพรรคพลังประชาชน

ในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2554 ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดศรีสะเกษ เขต 1 (อำเภอเมืองศรีสะเกษ และอำเภอวังหิน) สังกัดพรรคเพื่อไทย และได้รับแต่งตั้งเป็นประธาน คณะกรรมาธิการการท่องเที่ยว สภาผู้แทนราษฎร ในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2562 ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดศรีสะเกษ เขต 1 แต่ไม่ได้รับการเลือกตั้ง โดยแพ้ให้กับสิริพงศ์ อังคสกุลเกียรติ²⁹⁴ สังกัดพรรคภูมิใจไทย ในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2566 ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดศรีสะเกษ เขต 1 สังกัดพรรคเพื่อไทยอีกครั้งโดยชนะสิริพงศ์ อังค

²⁹² ประเทือง ม่วงอ่อน. (2556). นักการเมืองถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.

²⁹³ นาย ป. (สัมภาษณ์) ณ ศูนย์ประสานงานพรรคเพื่อไทย ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2566 เวลา 13.30 น.

²⁹⁴ นาย ส. (สัมภาษณ์) นายศิริวุฒิ วรรณทอง (ผู้สัมภาษณ์) ณ ร้านชาบูนางโน ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2566 เวลา 13.30 น.

สกุลเกียรติ ที่ครองพื้นที่จากสมัยที่แล้วได้ ทางด้านกีฬา ธเนศ เครือรัตน์เคยเป็นประธานสโมสรฟุตบอลศรีสะเกษ

4. ตระกูลอังคสกุลเกียรติ ซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ที่มีสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยนายสิริพงศ์ อังคสกุลเกียรติ เป็นบุตรชายของนายฉัฐมงคล อังคสกุลเกียรติ ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองศรีสะเกษ เป็นนักการเมืองชาวไทย อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดศรีสะเกษ เขต 1 สังกัดพรรคภูมิใจไทย ประธานกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาผลกระทบจากการประกอบธุรกิจออนไลน์และการทำธุรกรรมผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ ในสภาผู้แทนราษฎรไทย ชุดที่ 25 อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดศรีสะเกษ เขต 1 สังกัดพรรคชาติไทย ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ แต่เดิมครอบครัวทำอาชีพโรงสีไฟ แต่ต่อมาประสบภาวะขาดทุน จึงหันมาประกอบธุรกิจค้าวัสดุก่อสร้าง จำหน่ายคอนกรีตผสมเสร็จรายเดียวในจังหวัดศรีสะเกษ กิจการเติบโตตามลำดับ ครอบครัวมีฐานะดีขึ้น ก่อนที่บิดาจะสนับสนุนให้สิริพงศ์เรียนทางด้านวิศวกรรมศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยรังสิต

หลังเรียนจบ เขาทำงานที่บริษัทที่ปรึกษาออกแบบถนนของกรมทางหลวงชนบท และกรมโยธาธิการ ก่อนตัดสินใจไปเรียนปริญญาโทที่ประเทศสหรัฐอเมริกา หลังเรียนจบ กลับมาสานต่อโครงการบ้านจัดสรรของครอบครัวในจังหวัดศรีสะเกษ กระทั่งปิดโครงการสำเร็จ บิดาจึงนำกำไรมาซื้อที่ดินอีกแปลงหนึ่งให้เป็นสมบัติเพื่อต่อยอดธุรกิจ เขาจึงได้ก่อตั้ง ห้างหุ้นส่วนจำกัด สิริมงคลพร็อพเพอร์ตี้ ประกอบธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ประเภทบ้านเดี่ยว ทั้งหมด 7 โครงการ รวมกว่า 1 พันยูนิตในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ รวมทั้งทาวน์โฮมและอาคารพาณิชย์ ก่อนขยายธุรกิจบ้านจัดสรไปยังพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี

นอกจากนี้ สิริพงศ์ อังคสกุลเกียรติ ยังเคยทำธุรกิจอื่นอีก อาทิ โรงเรียนกวดวิชา ธุรกิจรถนำเข้า ร้านอาหารญี่ปุ่น ธุรกิจเฟรนส์ไชส์ ร้านกาแฟ รวมทั้งเป็นนายทุนให้กับไทบ้าน เดอะซีรีส์ และภาคต่อของภาพยนตร์ดังกล่าว และในปี 2561 เขาได้ยื่นสมัครในการสรรหาผู้ว่าการการกีฬาแห่งประเทศไทย แต่ไม่ได้รับคัดเลือก

นายสิริพงศ์ อังคสกุลเกียรติ ก้าวสู่การเมือง เป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรศรีสะเกษ พรรคชาติไทย เมื่อปี 2550 และเป็นกรรมการบริหารพรรคชาติไทย แต่ถูกตัดสิทธิทางการเมือง 5 ปี ในคดียุบพรรคการเมือง พ.ศ. 2551 (บ้านเลขที่ 109) กระทั่งพ้นกำหนดเวลาถูกตัดสิทธิทางการเมือง จึงได้เข้าสังกัดพรรคชาติไทยพัฒนาและเคยถูกวางตัวเป็นเลขาธิการพรรค ต่อมานายสิริพงศ์ก็ย้ายสังกัดมาอยู่พรรคภูมิใจไทย ก่อนที่จะลงสมัคร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรศรีสะเกษ เขต 1 พรรคภูมิใจไทยขณะ นายธเนศ เครือรัตน์ ผู้สมัครจากพรรคเพื่อไทย กว่า 9.6 พันคะแนน เป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมัยที่ 2 ได้เป็นผลสำเร็จ

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนายสิริพงศ์ อังคสกุลเกียรติ ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาแล้ว 2 สมัย คือ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2550 จังหวัดศรีสะเกษ สังกัดพรรคชาติไทย การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2562 จังหวัดศรีสะเกษ สังกัดพรรคภูมิใจไทย

เขต 1	ชุดที่	รายนามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ชุดที่ 11	พ.ศ. 2518	นายสง่า วัชรภรณ์ นายมานิต อุทธิเสน นายมานิตย์ พรหมมานนท์
ชุดที่ 12	พ.ศ. 2519	นายบุญซ่ง วิสมหมาย นายนิสิต เวทย์ศรียานันท์ นายมานิตย์ พรหมมานนท์
ชุดที่ 13	พ.ศ. 2522	นายไพโรจน์ เครือรัตน์ นางกรองกาญจน์ วิสมหมาย นายสุเทพ อาจสารี
ชุดที่ 14	พ.ศ. 2526	นายไพโรจน์ เครือรัตน์ นายธีระชัย วิสมหมาย นางกรองกาญจน์ วิสมหมาย
ชุดที่ 15	พ.ศ. 2529	นายวิจิต แสงทอง นายไพโรจน์ เครือรัตน์ นางกรองกาญจน์ วิสมหมาย
ชุดที่ 16	พ.ศ. 2531	นายมหาหิงค์ ไพรสิน นายไพโรจน์ เครือรัตน์ นางกรองกาญจน์ วิสมหมาย
ชุดที่ 17	มีนาคม พ.ศ. 2535	นายบุญซ่ง วิสมหมาย นายไพโรจน์ เครือรัตน์ นางกรองกาญจน์ วิสมหมาย
ชุดที่ 18	กันยายน พ.ศ. 2535	นายบุญซ่ง วิสมหมาย นายมานะ มหาสุวีระชัย ร้อยโท กุเทพ ไสกระจำง
ชุดที่ 19	พ.ศ. 2538	นายบุญซ่ง วิสมหมาย

เขต 1	ชุดที่	รายนามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
		นายไพโรจน์ เครือรัตน์ นายวิจิต แสงทอง
ชุดที่ 20	พ.ศ. 2539	นายบุญชง วิสมหมาย นายมานะ มหาสุวีระชัย ร้อยโท กุเทพ ไสกระจำง
ชุดที่ 21	พ.ศ. 2544	นายบุญชง วิสมหมาย (เลือกตั้งใหม่ / เสียชีวิต) นายธเนศ เครือรัตน์ (แทนนายบุญชง)
ชุดที่ 22	พ.ศ. 2548	นายธเนศ เครือรัตน์
ชุดที่ 23	พ.ศ. 2550	นายธเนศ เครือรัตน์ นายสิริพงศ์ อังคสกุลเกียรติ (ถูกตัดสิทธิ์ทางการเมือง 5 ปี) นายสุตา พรหมดวง(แทนนายสิริพงศ์/ลาออก) นายสุรชาติ ชาญประดิษฐ์(แทนนายสุตา) นายปวิณ แซ่จิ่ง
ชุดที่ 24	พ.ศ. 2554	นายธเนศ เครือรัตน์
ชุดที่ 25	พ.ศ. 2562	นายสิริพงศ์ อังคสกุลเกียรติ
ชุดที่ 26	พ.ศ. 2566	นายธเนศ เครือรัตน์

ตารางที่ 6.1 แสดงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขต 1 จังหวัดศรีสะเกษ

ที่มา: ประเทือง ม่วงอ่อน. (2556). นักการเมืองถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

จากการวิเคราะห์รายนามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขต 1 เทศบาลเมืองศรีสะเกษ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2566) จะเห็นว่าคนจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีนมีบทบาทสำคัญในการเมืองท้องถิ่นและระดับชาติอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในด้านการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง และการกำหนดนโยบาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลและความสำคัญของกลุ่มคนจีนในพื้นที่นี้

ช่วงแรกของการเปิดโอกาสทางการเมืองในประเทศไทย คนจีนเริ่มปรากฏตัวในฐานะตัวแทนในสภาผู้แทนราษฎรอย่างชัดเจน เช่น ในชุดที่ 11 (พ.ศ. 2518) มีนายสง่า วัชรภรณ์ และนายมานิต อุทธิเสน ซึ่งอาจมีเชื้อสายจีน ทำหน้าที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แม้ว่าจะยังไม่มีข้อมูลแน่ชัดเกี่ยวกับเชื้อชาติของพวกเขา แต่ชื่อและนามสกุลบางส่วนก็แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมจีน การปรากฏตัวของคนกลุ่มนี้ในเวทีการเมืองระดับชาติสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับและการรวมตัวของคนจีนในสังคมไทยมากขึ้น

ในชุดที่ 12 (พ.ศ. 2519) นายบุญชง วิสมหมาย ซึ่งเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีบทบาทโดดเด่นในพื้นที่ เข้ามาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และดำรงตำแหน่งนี้อย่างต่อเนื่องในหลายชุดการเลือกตั้ง เช่น ชุดที่ 18, 19, และ 20 (พ.ศ. 2535 - 2539) การคงอยู่ในตำแหน่งของนายบุญชงแสดงให้เห็นถึงฐานเสียงที่แข็งแกร่งและการสนับสนุนจากประชาชนในพื้นที่ นอกจากนี้ นางกรรณิกาญจน์ วิสมหมาย และนายไพโรจน์ เครือรัตน์ ซึ่งมีเชื้อสายจีนเช่นกัน ก็มีบทบาทสำคัญในการเมืองท้องถิ่นและระดับประเทศ สะท้อนให้เห็นถึงการขยายอิทธิพลของคนจีนในวงการการเมือง

อย่างไรก็ตาม การเมืองในพื้นที่นี้ไม่ได้มีเพียงกลุ่มคนจีนเท่านั้นที่มีบทบาท ในชุดที่ 18 (พ.ศ. 2535) นายมานะ มหาสุวีระชัย และร้อยโท กุเทพ ไสกระจำง ซึ่งไม่ใช่ชาวไทยเชื้อสายจีน ก็ได้เข้ามาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แม้ว่าจะมีการแข่งขันทางการเมืองระหว่างกลุ่มชนต่างๆ แต่คนจีนยังคงมีบทบาทสำคัญในพื้นที่นี้ เช่น ในชุดที่ 21 (พ.ศ. 2544) เมื่อนายบุญชง วิสมหมาย เสียชีวิต นายธเนศ เครือรัตน์ ซึ่งเป็นลูกหลานของครอบครัวเครือรัตน์ที่มีเชื้อสายจีน ได้เข้ามาแทนที่ แสดงให้เห็นถึงการสืบทอดอำนาจและความต่อเนื่องของกลุ่มคนจีนในวงการการเมือง

ในช่วงหลัง (ชุดที่ 25 - 26) การเมืองในพื้นที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายมากขึ้น เช่น ในชุดที่ 25 (พ.ศ. 2562) นายสิริพงศ์ อังคสกุลเกียรติ ได้เข้ามาเป็นตัวแทนในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ในชุดที่ 26 (พ.ศ. 2566) นายธเนศ เครือรัตน์ กลับมาดำรงตำแหน่งอีกครั้ง แสดงให้เห็นถึงการฟื้นคืนของบทบาทคนจีนในพื้นที่นี้ พร้อมกับการยืนยันถึงความมั่นคงของกลุ่มนี้ในวงการการเมือง

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในพื้นที่นี้สะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของคนจีนในบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป จากการสืบทอดอำนาจภายในครอบครัวหรือกลุ่มชน เช่น การส่งต่อจากนายบุญชง วิสมหมาย ไปสู่นายธเนศ เครือรัตน์ ไปจนถึงการแข่งขันกับกลุ่มชนอื่นๆ ที่เพิ่มขึ้นในช่วงหลัง อย่างไรก็ตาม คนจีนยังคงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของเมืองศรีสะเกษ โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผลมาจากความพยายามในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนในพื้นที่และกลุ่มชนอื่นๆ

บทบาทของคนจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษมีความสำคัญต่อการเมืองในพื้นที่มาโดยตลอด ตั้งแต่ช่วงแรกของการเข้ามามีส่วนร่วมในสภาผู้แทนราษฎร จนถึงปัจจุบัน พวกเขาได้แสดงให้เห็นถึงการสืบทอด ความเสถียร และการปรับตัวตามบริบททางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป แม้ว่าจะมีการแข่งขันทางการเมืองที่เพิ่มขึ้น แต่คนจีนยังคงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของเมืองศรีสะเกษ ซึ่งสะท้อนถึงอิทธิพลและความสำคัญของกลุ่มนี้ในพื้นที่

6.3.3 การเมืองเรื่องสองบ้าน

การเมืองท้องถิ่นศรีสะเกษถูกมองว่าเป็นศึกช้างชนช้างระหว่าง "บ้านเพื่อไทย" และ "บ้านภูมิใจไทย"²⁹⁵ ในสนามเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ โดยการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ ในปี 2568 ถือเป็นปรากฏการณ์สำคัญที่สะท้อนความซับซ้อนของการเมืองท้องถิ่นไทย โดยเฉพาะการเผชิญหน้าระหว่างสองตระกูลการเมืองยักษ์ใหญ่ ได้แก่ ตระกูลไตรสรณกุล จากพรรคภูมิใจไทย และ ตระกูลโหดระไวศยะ จากพรรคเพื่อไทย ซึ่งการแข่งขันครั้งนี้ไม่เพียงเป็นการชิงชิงอำนาจในพื้นที่ แต่ยังเชื่อมโยงกับการเมืองระดับชาติผ่านการสนับสนุนจาก ทักษิณ ชินวัตร และ สุริยะ จึงรุ่งเรืองกิจ รองนายกรัฐมนตรีจากพรรคภูมิใจไทย การวิเคราะห์ศึกครั้งนี้จำเป็นต้องพิจารณาบริบททางประวัติศาสตร์ โครงสร้างอำนาจท้องถิ่น และกลยุทธ์การหาเสียงของทั้งสองฝ่าย

1. บริบททางประวัติศาสตร์ อำนาจท้องถิ่นกับการผูกขาดของตระกูลไตรสรณกุล นำโดย นายวิจิต ไตรสรณกุล ถือเป็นเจ้าพ่อการเมืองท้องถิ่นศรีสะเกษมานานกว่า 2 ทศวรรษ โดยชนะการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษติดต่อกัน 6 สมัย นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 การครองอำนาจของตระกูลนี้อาศัย เครือข่ายท้องถิ่นที่แข็งแกร่ง ทั้งผ่านกลุ่ม "คนท้องถิ่น" ที่รวมผู้นำชุมชนและกลุ่มอาชีพต่างๆ รวมถึงการสร้างผลงานด้านการพัฒนา เช่น การแก้ปัญหาความยากจน และการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก จนศรีสะเกษก้าวจากจังหวัดที่ยากจนที่สุดในประเทศมาเป็นพื้นที่ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวสูงสุดในเขตอีสานตอนล่าง²⁹⁶

ขณะเดียวกัน นางสาวไตรศุลี ไตรสรณกุล บุตรสาวของวิจิต ได้รับบทบาทสำคัญในฐานะผู้ช่วยหาเสียงและกรรมการบริหารพรรคภูมิใจไทย สะท้อนการผสมผสานระหว่าง อำนาจท้องถิ่นกับพรรคการเมืองระดับชาติ อย่างไรก็ตาม การผูกขาดอำนาจของตระกูลไตรสรณกุลก็ถูกวิพากษ์ว่าสร้างความเหลื่อมล้ำในการกระจายทรัพยากร และทำให้การเมืองท้องถิ่นขาดความหลากหลาย²⁹⁷

2. พรรคเพื่อไทยกับการท้าทายอำนาจเก่า: บทบาทของทักษิณ ชินวัตร การเข้ามาของพรรคเพื่อไทยในสนามเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษนำโดย นายวิวัฒน์ชัย โหดระไวศยะ อดีตผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรศรีสะเกษ และการสนับสนุนจากนายทักษิณ ชินวัตร ถือเป็นความพยายามทลายกำแพงอำนาจเดิม ทักษิณ ชินวัตรใช้กลยุทธ์ "การเมืองเชิงนโยบาย"

²⁹⁵ การเมืองบ้านใหญ่คืออะไรในสายตาของบ้านใหญ่ศรีสะเกษ สืบค้นจาก <https://plus.thairath.co.th/topic/politics&society/102110> สืบค้นเมื่อ 8 เมษายน พ.ศ. 2568

²⁹⁶ เนชั่นสุดสัปดาห์ สืบค้นจาก <https://www.facebook.com/nationweekend/posts>

²⁹⁷ อินไซด์สนามร้อน: 9 เขตร้อนศรีสะเกษศึกสายเลือด เพื่อไทย-ภูมิใจไทย สืบค้นจาก: https://www.matichon.co.th/politics/news_3889907 สืบค้นเมื่อ 8 เมษายน พ.ศ. 2568

เช่น การแก้ปัญหาเสพติด การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการสานต่อนโยบายรัฐบาลเพื่อไทย เพื่อดึงดูดผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งกลุ่มเสื้อแดงและประชาชนที่ต้องการการเปลี่ยนแปลง²⁹⁸

การลงพื้นที่หาเสียงของทักษิณในช่วงโค้งสุดท้าย (25-26 มกราคม 2568) ถูกตีความว่าเป็นปฏิบัติการไล่หนูดึงเห่าภาค 2 หลังจากทีพรรคเพื่อไทยชนะการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สະเกษ 7 จาก 9 เขตในปี 2566 ทักษิณพยายามเชื่อมโยงนโยบายระดับชาติกับการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อสร้างภาพลักษณ์ว่า "การเปลี่ยนแปลงคือทางออก" ของศรีสะเกษ

แผนภาพที่ 6.4 แสดงรูปนายทักษิณ ชินวัตร และนายวิชิต ไตรสรณกุล
ที่มา: https://www.bangkokbiznews.com/politics/1156607#google_vignette

3. กลยุทธ์การหาเสียงในระดับท้องถิ่นและชาติ ฝ่ายไตรสรณกุล (ภูมิใจไทย) เน้นการใช้ ผลงานในอดีต และการไม่แบ่งแยกสีพรรค ไตรสรณกุลระบุว่า "ศรีสะเกษมีสี่เดียวคือศรีสะเกษ" เพื่อสร้างความสามัคคีเหนือความขัดแย้งทางการเมือง กลยุทธ์นี้อาศัย ความใกล้ชิดกับประชาชน และการนำเสนอตัวเป็นผู้แทนของคนท้องถิ่นที่เข้าใจปัญหาเชิงลึก²⁹⁹ ในขณะที่ฝ่ายเพื่อไทย ใช้นโยบายเชิงรุก เช่น การแก้ปัญหา PM2.5 การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และการเชื่อมโยงกับรัฐบาลเพื่อไทยเพื่อสนับสนุนงบประมาณท้องถิ่น ทักษิณชูแนวคิด "ศรีสะเกษต้องเปลี่ยน" เพื่อต่อต้านภาพลักษณ์การผูกขาดอำนาจของตระกูลไตรสรณกุล

²⁹⁸ ปลุกกระแสศรีสะเกษ ลู้'กระสุน' คึก'ไตรสรณกุล' รบ'ชินวัตร'

https://www.bangkokbiznews.com/politics/1156607#google_vignette สืบค้นเมื่อ 8 เมษายน พ.ศ. 2568

²⁹⁹ การเมืองบ้านใหญ่คืออะไรในสายตาของบ้านใหญ่ศรีสะเกษ สืบค้นจาก

<https://plus.thairath.co.th/topic/politics&society/102110> สืบค้นเมื่อ 8 เมษายน พ.ศ. 2568

4. ตัวแปรสำคัญ: ฐานเสียงและเครือข่ายฐานเสียงของตระกูลไตรสรณกุล ครอบคลุมกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน และผู้ได้รับประโยชน์จากโครงการพัฒนาในอดีต ที่ยังคงให้ความไว้วางใจในประสบการณ์และความต่อเนื่อง ในขณะที่ฐานเสียงเพื่อไทย ประกอบด้วยกลุ่มคนรุ่นใหม่ เกษตรกรรายย่อย และผู้สนับสนุนนโยบายประชานิยม ที่คาดหวังการเปลี่ยนแปลงผ่านนโยบายเชิงรุก นอกจากนี้ตระกูลไตรสรณกุลยังมีเครือข่ายพันธมิตรการเมืองอย่างกลุ่มมิตรประชาในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษและเครือข่ายภูมิใจไทยคือนายสิริพงศ์ อังคสกุลเกียรติ กรรมการบริหารพรรคและประธานหอการค้าจังหวัด ที่ช่วยเสริมฐานเศรษฐกิจท้องถิ่นให้กับพรรค

5. ความท้าทายและอนาคตของการเมืองท้องถิ่นศรีสะเกษ การเลือกตั้งครั้งนี้ส่งสัญญาณถึง การเปลี่ยนผ่านของการเมืองท้องถิ่นไทย จากยุค "บ้านใหญ่ผูกขาด" สู่การแข่งขันแบบหลายขั้ว ที่เชื่อมโยงกับนโยบายระดับชาติ ผลการเลือกตั้งจะส่งผลดังต่อไปนี้ หนึ่งสมดุลาำนาจในพื้นที่ หากวิจิตชนะต่อเนื่องจะยืนยันความแข็งแกร่งของเครือข่ายท้องถิ่น แต่หากวิวัฒน์ชัยชนะ จะเป็นจุดเริ่มต้นของการกระจายอำนาจสู่กลุ่มการเมืองใหม่ สองบทบาทของพรรคการเมืองระดับชาติ การเลือกตั้งครั้งนี้ทดสอบประสิทธิภาพของพรรคภูมิใจไทยและเพื่อไทยในการเชื่อมโยงนโยบายสู่ระดับท้องถิ่น สามการพัฒนาศรีสะเกษ นโยบายของผู้ชนะจะกำหนดทิศทางการแก้ปัญหาความยากจน สาธารณสุข และการศึกษาของจังหวัด

ศึกเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ ปี พ.ศ. 2568 ไม่ใช่แค่การแข่งขันระหว่างสองตระกูล แต่เป็น การปะทะระหว่างสองโมเดลการพัฒนา โมเดลท้องถิ่นนิยมที่เน้นประสบการณ์และความต่อเนื่อง กับโมเดลนโยบายเชิงรุกที่เชื่อมโยงกับรัฐบาลกลาง การตัดสินใจของประชาชน ศรีสะเกษจะไม่เพียงกำหนดอนาคตของจังหวัด แต่ยังสะท้อนทิศทางการเมืองท้องถิ่นไทยในยุคที่พรรคการเมืองระดับชาติพยายามแทรกแซงอำนาจท้องถิ่นผ่านนโยบายและบุคลากรอย่างเข้มข้น

บทบาทของคนจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษสะท้อนผ่านประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานและการพัฒนาที่ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ โดยชาวจีนเริ่มเข้ามาในพื้นที่ตั้งแต่ทศวรรษที่ 2440 พร้อมกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างทางรถไฟ ทำให้เกิดย่านการค้าและชุมชนที่มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจในฐานะตัวกลางกระจายสินค้า ชาวจีนไม่เพียงส่งเสริมการค้า แต่ยังส่งอิทธิพลต่อการเมืองการปกครองท้องถิ่นผ่านเครือข่ายและความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น ด้านวัฒนธรรมประเพณีจีน เช่น การเฉลิมฉลองตรุษจีนที่ศาลเจ้าในจังหวัด ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์เมืองศรีสะเกษ ปัจจุบันการร่วมมือระหว่างกงสุลจีนกับจังหวัดในการส่งเสริมการค้าและการท่องเที่ยวแสดงให้เห็นถึงการต่อยอดบทบาทของคนจีนสู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งหมดนี้ชี้ให้เห็นว่าชาวจีนไม่เพียงเป็นผู้ร่วมสร้างเมืองศรีสะเกษ แต่ยังเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงภูมิภาคนี้เข้ากับเครือข่ายเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่กว้างขึ้น

บทที่ 7

สรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

การศึกษาบทบาทของคนไทยเชื้อสายจีนกับการสร้างความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของชุมชนชาวจีนในการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของพื้นที่เมืองศรีสะเกษ ตั้งแต่การมาถึงของระบบรถไฟในปี พ.ศ. 2471 ชาวไทยเชื้อสายจีนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทั้งทางด้านการค้าขาย การเมือง และการสร้างสังคมที่หลากหลาย การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมซึ่งได้รับการสนับสนุนจากชาวจีนเป็นส่วนสำคัญในการทำให้เมืองศรีสะเกษเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว การศึกษานี้ได้ทำการวิเคราะห์กระบวนการต่าง ๆ ทั้งในด้านการได้มาซึ่งที่ดิน การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจและประชากร รวมไปถึงการสร้างความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสร้างความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ บทนี้จะสรุปผลการวิจัย อภิปรายประเด็นสำคัญที่ค้นพบ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนานโยบายและแนวทางปฏิบัติในอนาคต โดยเน้นถึงบทบาทที่สำคัญของชาวไทยเชื้อสายจีนต่อการพัฒนาเมืองและชุมชนในภูมิภาค

7.1 สรุป

7.1.1 พลวัตของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ

พลวัตของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษเป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมตลอดระยะเวลาหลายทศวรรษ การเข้ามาของชาวจีนในพื้นที่เริ่มต้นขึ้นในช่วงปลายสมัยรัตนโกสินทร์ เมื่อกลุ่มพ่อค้าและผู้อพยพจากประเทศจีนได้เดินทางเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ซึ่งเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของจังหวัด

ในช่วงแรกของการตั้งถิ่นฐาน ชาวจีนมักอาศัยอยู่ในย่านการค้า เช่น ตลาดเก่าหรือชุมชนริมแม่น้ำมูล ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เอื้อต่อการทำธุรกิจและการค้าขาย กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชาวจีนในพื้นที่นี้ครอบคลุมตั้งแต่การค้าขายสินค้าพื้นฐาน เช่น ข้าวสาร เครื่องเทศ และผ้า ไปจนถึงการให้บริการด้านการเงิน เช่น การเปิดโรงรับจำนำหรือร้านค้าปลีกขนาดเล็ก นอกจากนี้ ชาวจีนยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของเมือง เช่น การสร้างถนนและการขยายตลาดในพื้นที่ต่าง ๆ

ในยุคปัจจุบัน การดำรงอยู่ของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษได้ปรับตัวตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีสมัยใหม่

ชาวจีนในพื้นที่ไม่เพียงแต่คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เช่น การจัดงานเทศกาลตรุษจีนหรือการสืบทอดประเพณีไหว้บรรพบุรุษ แต่ยังผสมผสานวัฒนธรรมของตนเองเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวอีสาน ตัวอย่างเช่น การใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวันควบคู่ไปกับการรักษาภาษาจีนในกลุ่มครอบครัว หรือการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำธุรกิจให้เข้ากับยุคดิจิทัล เช่น การขายสินค้าออนไลน์และบริการจัดส่งสินค้าถึงบ้าน

พลวัตของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษจึงสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัวและผสมผสานกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งในแง่ของการทำธุรกิจ การใช้ชีวิตประจำวัน และการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ยังคงต้องเผชิญกับความท้าทาย เช่น การลดลงของจำนวนประชากรชาวจีนที่อาศัยในพื้นที่ และการสูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมบางส่วนเนื่องจากการผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

7.1.2 บทบาทของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ

บทบาทของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษมีความสำคัญมากทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาและความเป็นเมืองของพื้นที่

บทบาทด้านเศรษฐกิจและการค้าของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยขับเคลื่อนความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในภูมิภาคอีสานตอนใต้ของประเทศไทยมาอย่างยาวนาน แม้ว่าศรีสะเกษจะเป็นเมืองที่มีลักษณะการพัฒนาทางเศรษฐกิจแบบผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาพื้นบ้าน แต่ชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ได้นำพาความรู้ ทักษะ และเครือข่ายธุรกิจจากประเทศจีน มาเสริมสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในหลายมิติ

ชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษมักมีบทบาทสำคัญในภาคธุรกิจค้าปลีกและค้าส่ง โดยเฉพาะในตลาดสดและร้านค้าทั่วไป พวกเขาเป็นกลุ่มคนที่มีความชำนาญในการบริหารจัดการธุรกิจขนาดเล็กถึงกลาง เช่น ร้านขายของชำ ร้านขายยา ร้านขายเครื่องใช้ไฟฟ้า และร้านอาหาร ซึ่งกลายเป็นแหล่งรายได้หลักให้กับครอบครัวและชุมชน นอกจากนี้ ธุรกิจเหล่านี้ยังช่วยเพิ่มโอกาสการจ้างงานให้กับประชากรในท้องถิ่น ทำให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจในระดับฐานราก

นอกจากนี้ ชาวจีนยังมีบทบาทในการเชื่อมโยงเครือข่ายการค้าระหว่างท้องถิ่นกับภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศ รวมถึงการขยายตลาดไปยังประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ลาว และเวียดนาม การนำเข้าและส่งออกสินค้า เช่น สินค้าเกษตรแปรรูป เครื่องมือการเกษตร และสินค้าอุปโภคบริโภค เป็นตัวอย่างของการค้าที่ชาวจีนในศรีสะเกษมีส่วนร่วมอย่างมาก พวกเขายังมีบทบาทสำคัญในการแนะนำเทคโนโลยีใหม่ๆ และแนวคิดการค้าสมัยใหม่ให้กับชุมชนท้องถิ่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและการตลาด

ในด้านวัฒนธรรมและเศรษฐกิจชุมชน ชาวจีนยังได้สร้างความหลากหลายทางวัฒนธรรมผ่านเทศกาลและประเพณี เช่น ตรุษจีน ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นการแสดงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองเท่านั้น แต่ยังช่วยกระตุ้นการท่องเที่ยวและการค้าภายในเมือง ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมระหว่างชาวจีนและชาวไทยในท้องถิ่น โดยรวมแล้ว บทบาทของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น แต่ยังสร้างความเชื่อมโยงทางธุรกิจและการค้าที่กว้างขวางขึ้น ทั้งในระดับภูมิภาคและนานาชาติ การมีส่วนร่วมของพวกเขาสะท้อนให้เห็นถึงพลังของความร่วมมือและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่

บทบาทด้านสังคมและวัฒนธรรมของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษเป็นเรื่องราวที่สะท้อนถึงความหลากหลายและความกลมเกลียวทางวัฒนธรรมในพื้นที่แห่งนี้ แม้ว่าศรีสะเกษจะเป็นเมืองที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในแง่ของวัฒนธรรมอีสาน แต่การเข้ามาของชาวจีนในอดีตได้นำพาเอาอิทธิพลใหม่ๆ เข้ามาผสมผสานกับวิถีชีวิตท้องถิ่น จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเมือง

ชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในศรีสะเกษส่วนใหญ่เป็นชาวจีนฮกเกี้ยนและแต้จิ๋ว ซึ่งอพยพมาเพื่อค้าขายและหาโอกาสทางเศรษฐกิจในช่วงปลายสมัยรัตนโกสินทร์ พวกเขาได้นำเอาความชำนาญในการค้า การทำธุรกิจ และฝีมือช่างต่างๆ มาใช้ในชุมชน ส่งผลให้ชาวจีนมีบทบาทสำคัญในด้านเศรษฐกิจของเมือง โดยเฉพาะในย่านการค้าใจกลางเมืองที่เคยเต็มไปด้วยร้านค้าและห้างสรรพสินค้าที่บริหารโดยชาวจีนหรือลูกหลานของพวกเขา

นอกจากนี้ ชาวจีนยังได้นำเอาวัฒนธรรมและประเพณีของตนเองมาเผยแพร่ในสังคมศรีสะเกษ ไม่ว่าจะเป็นเทศกาลตรุษจีน ประเพณีไหว้บรรพบุรุษ หรือการเชิดสิงโต ซึ่งกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่คนในชุมชนทุกกลุ่มยอมรับและเข้าร่วมอย่างกว้างขวาง งานเฉลิมฉลองเหล่านี้ไม่เพียงแต่แสดงถึงเอกลักษณ์ของชาวจีนเท่านั้น แต่ยังเป็นสะพานเชื่อมระหว่างวัฒนธรรมจีนกับวัฒนธรรมอีสาน สร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีระหว่างชาวจีนและชาวไทยในพื้นที่

ในแง่ของศาสนา ชาวจีนในศรีสะเกษยังรักษาศาสนาเชื่อและพิธีกรรมแบบจีน เช่น การบูชาเจ้าแม่กวนอิม หรือการกราบไหว้เทพเจ้าตามศาลเจ้าต่างๆ ซึ่งสถานที่เหล่านี้กลายเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน และเป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมจีนสำหรับคนรุ่นหลัง นอกจากนี้ อาหารจีนก็เป็นอีกองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมของพวกเขา ร้านอาหารจีนในศรีสะเกษไม่เพียงแต่เป็นที่นิยมในหมู่ชาวจีนเอง แต่ยังได้รับความสนใจจากคนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว ทำให้อาหารจีนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมการกินในศรีสะเกษ

แม้ว่าเวลาจะผ่านไปหลายชั่วอายุคน แต่ชาวจีนในศรีสะเกษยังคงรักษาเอกลักษณ์ของตนไว้ได้อย่างเหนียวแน่น ในขณะเดียวกันก็ปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ความสัมพันธ์อันดีระหว่างชาวจีนและชาวไทยในศรีสะเกษจึงเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของความกลมเกลียวและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม บทบาทของชาวจีนในศรีสะเกษจึงไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในด้านเศรษฐกิจหรือวัฒนธรรม แต่ยังเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความหลากหลายและความเข้มแข็งให้กับสังคมเมืองศรีสะเกษโดยรวม

บทบาทด้านการเมืองท้องถิ่นของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษเป็นเรื่องราวที่สะท้อนถึงความเข้มแข็งของชุมชนและการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่ลงตัว ตลอดระยะเวลาเกือบครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา ชาวจีนในพื้นที่ได้แสดงบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตำแหน่งนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ซึ่งมีการดำรงตำแหน่งยาวนานกว่า 40 ปี ในฐานะนายกเทศมนตรี ชาวจีนเหล่านี้ไม่เพียงแต่นำพาความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมมาสู่เมืองศรีสะเกษเท่านั้น แต่ยังเป็นสะพานเชื่อมระหว่างวัฒนธรรมจีนกับวัฒนธรรมท้องถิ่นอีกด้วย การบริหารงานของพวกเขาเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า เช่น วัดจีนโบราณ ตลาดเก่า และประเพณีที่สะท้อนถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ ในฐานะผู้นำชุมชน ชาวจีนในศรีสะเกษยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความสามัคคีและความร่วมมือระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในพื้นที่ พวกเขาไม่เพียงแต่ทำงานเพื่อผลประโยชน์ของคนในชุมชนจีนเท่านั้น แต่ยังสนับสนุนให้ทุกคนในเมืองได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นชาวไทยพื้นเมือง ชาวลาว หรือกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ความสำเร็จของชาวจีนในฐานะผู้นำท้องถิ่นมีรากฐานมาจากความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์ และความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ พวกเขายังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองไว้ ขณะเดียวกันก็ยอมรับและเคารพในขนบธรรมเนียมของคนในท้องถิ่น ผลลัพธ์ที่ได้คือการสร้างความสมานฉันท์และความเจริญรุ่งเรืองที่ยั่งยืนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ดังนั้น บทบาทของชาวจีนในเมืองศรีสะเกษจึงไม่ใช่เพียงแค่เรื่องของการเมืองท้องถิ่น แต่ยังเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและเต็มไปด้วยความเคารพในความแตกต่างหลากหลาย พวกเขาได้พิสูจน์แล้วว่า การนำพาความเปลี่ยนแปลงเชิงบวกมาสู่สังคมสามารถทำได้ด้วยความอดทน ความเข้าใจ และการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

7.1.3 เงื่อนไขที่ส่งเสริมความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ

การเติบโตและความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษได้รับการส่งเสริมจากหลายเงื่อนไข ทั้งในแง่โครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เงื่อนไขเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดลักษณะและเอกลักษณ์ของพื้นที่เมือง

1. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ช่วยส่งเสริมความเป็นเมืองและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ โดยเงื่อนไขเหล่านี้ครอบคลุมหลายด้านที่เกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด ทั้งระบบคมนาคม การสาธารณสุข และการบริหารจัดการทรัพยากร ประการแรก ระบบคมนาคมเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาเมือง เทศบาลเมืองศรีสะเกษได้มีการปรับปรุงและขยายถนนสายหลักและสายรองเพื่อเชื่อมโยงพื้นที่ต่าง ๆ ให้สะดวกต่อการเดินทาง นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาเส้นทางขนส่งสาธารณะ เช่น รถโดยสารประจำทาง เพื่อลดปัญหาการจราจรและการใช้รถยนต์ส่วนบุคคลที่มากเกินไป ส่งผลให้ประชาชนสามารถเข้าถึงแหล่งงาน สถานศึกษา และสถานพยาบาลได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ประการที่สอง การสาธารณสุข เช่น ระบบไฟฟ้า น้ำประปา และการจัดการขยะ มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนความเป็นเมืองที่มีคุณภาพ เทศบาลเมืองศรีสะเกษได้พยายามพัฒนาระบบน้ำประปาให้สะอาดและเพียงพอต่อความต้องการของประชากร รวมถึงการวางระบบไฟฟ้าใต้ดินในพื้นที่สำคัญเพื่อเพิ่มความปลอดภัยและความสวยงามของเมือง อีกทั้งยังมีการจัดการขยะอย่างเป็นระบบเพื่อป้องกันปัญหามลพิษและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ประการที่สาม การบริหารจัดการทรัพยากรและการวางแผนพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนเป็นอีกหนึ่งเงื่อนไขที่สำคัญ เทศบาลเมืองศรีสะเกษได้ให้ความสำคัญกับการใช้พื้นที่อย่างคุ้มค่า เช่น การสร้างสวนสาธารณะและพื้นที่สีเขียวเพื่อเพิ่มพื้นที่พักผ่อนสำหรับประชาชน และการส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนเพื่อประหยัดทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมการลงทุนจากภาคเอกชนเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ ซึ่งช่วยกระตุ้นการเติบโตของเมืองอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษไม่เพียงแต่ช่วยส่งเสริมความเป็นเมืองเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน การพัฒนาที่ครอบคลุมทั้งด้านคมนาคม สาธารณูปโภค และการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน จะช่วยให้เมืองศรีสะเกษกลายเป็นเมืองที่น่าอยู่และพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างมั่นคง

2. การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นอีกเงื่อนไขหนึ่งที่ส่งเสริมความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเติบโตของภาคธุรกิจและบริการ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากชาวจีนและกลุ่มผู้ประกอบการท้องถิ่น การเติบโตของธุรกิจขนาดเล็กและขนาด

กลางในพื้นที่ รวมถึงการขยายตัวของตลาดการค้าและสถานประกอบการ ช่วยสร้างโอกาสในการทำงานและเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ นอกจากนี้ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น การจัดงานเทศกาลท้องถิ่นและงานบุญบั้งไฟ ยังช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจเมืองผ่านการท่องเที่ยว

3. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นเงื่อนไขที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่เกิดจากการย้ายถิ่นฐานของประชากรจากชนบทเข้าสู่เมือง ซึ่งทำให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมในพื้นที่ นอกจากนี้ การผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมสมัยใหม่ยังช่วยสร้างเอกลักษณ์ของเมืองที่สามารถดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยวและนักลงทุนได้

พลวัตของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ บทบาทของชาวจีน และเงื่อนไขที่ส่งเสริมความเป็นเมือง เป็นประเด็นที่สะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ พลวัตของชาวจีนแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัวและผสมผสานกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ขณะที่บทบาทของชาวจีนมีผลกระทบอย่างมากต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในพื้นที่ ส่วนเงื่อนไขที่ส่งเสริมความเป็นเมือง เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การเติบโตทางเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ช่วยกำหนดลักษณะและเอกลักษณ์ของเมืองศรีสะเกษในยุคปัจจุบัน การศึกษาประเด็นเหล่านี้จึงมีความสำคัญในการวางนโยบายและวางแผนพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนในอนาคต

7.2 อภิปรายผล

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษที่เกิดจากการเข้ามาของระบบรถไฟในช่วงปลายสมัยรัตนโกสินทร์ สามารถอธิบายได้อย่างลึกซึ้งผ่านแนวคิดเรื่องทุนและการสะสมทุน (Capital and Capital Accumulation) และการตั้งถิ่นฐาน (Settlement Formation) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อนำแนวคิดของนักคิดตะวันตก เช่น คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) เดวิด ฮาร์วีย์ (David Harvey) และนักคิดในกลุ่ม Neo-Marxism มาใช้เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์นี้

7.2.1 ทุน การสะสมทุน และการเปลี่ยนแปลงทุนของชาวจีน

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษตลอดระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2443 ถึง พ.ศ. 2566 เป็นปรากฏการณ์ที่สามารถอธิบายได้อย่างลึกซึ้งผ่าน

แนวคิดเรื่อง"ทุน"³⁰⁰ และ "การสะสมทุน" โดยกระบวนการเหล่านี้ไม่เพียงแต่สะท้อนถึงความสำเร็จในการสร้างความมั่งคั่งและการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนชาวจีนเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่ส่งผลต่อความเป็นเมืองในพื้นที่

1. ทุนเริ่มต้นจากการอพยพและการตั้งถิ่นฐาน (พ.ศ. 2443–2499) ในช่วงปลายสมัยรัตนโกสินทร์จนถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 24 การเข้ามาของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษเกิดขึ้นจากการอพยพเพื่อแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจ ทุนเริ่มต้นของทุนประกอบด้วย “ทุนทางวัฒนธรรม” เช่น ความรู้ในการค้าขาย ทักษะด้านหัตถกรรม และเครือข่ายครอบครัวที่สนับสนุนซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ ชาวจีนในช่วงนี้ยังใช้ “ทุนทางสังคม” ผ่านการสร้างสมาคมหรือชมรมชาวจีนในพื้นที่ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนความรู้และสนับสนุนธุรกิจ

ในช่วงแรก ชาวจีนมักเริ่มต้นจากการดำเนินธุรกิจขนาดเล็ก เช่น การค้าขายปลีก การทำโรงสีข้าว หรือการเปิดร้านอาหาร ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ตอบโจทย์ความต้องการของคนในท้องถิ่น การสะสมทุนในระยะนี้จึงเน้นไปที่การประหยัดและการลงทุนในธุรกิจที่มีความเสี่ยงต่ำ แม้ว่าทุนจะมีจำนวนจำกัด แต่การจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและการสนับสนุนจากเครือข่ายช่วยให้สามารถขยายกิจการได้อย่างค่อยเป็นค่อยไป

2. การสะสมทุนเริ่มต้นจากการพัฒนาธุรกิจและความเจริญรุ่งเรือง (พ.ศ. 2500–2519) หลังจากที่ชาวจีนได้ตั้งรกรากและสร้างฐานที่มั่นคงในพื้นที่ ช่วง พ.ศ. 2500–2519 กลายเป็นยุคแห่งการสะสมทุนและการขยายธุรกิจอย่างเต็มตัว ในช่วงเวลานี้ ธุรกิจของชาวจีนเริ่มกระจายสาขากลับไปสู่กิจการที่หลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น เช่น การค้าส่ง อุตสาหกรรมการผลิต และธุรกิจอสังหาริมทรัพย์

การสะสมทุนในช่วงนี้เกิดขึ้นผ่านการลงทุนอย่างเป็นระบบ การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ และการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจที่กว้างขวาง นอกจากนี้ การใช้ “ทุนทางสังคม” เช่น การรวมกลุ่มกันในสมาคมชาวจีน ยังช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับกิจการของชาวจีน ขณะเดียวกัน ความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนและคนในท้องถิ่นก็ได้รับการพัฒนาผ่านการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและการทำงานร่วมกัน ซึ่งช่วยให้ชาวจีนได้รับการยอมรับและสนับสนุนในระดับสังคม

3. การเปลี่ยนแปลงทุนจากทุนเศรษฐกิจสู่ทุนการเมือง (พ.ศ. 2520–2566) ในช่วง พ.ศ. 2520 ถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2566) ชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษได้สะสมทุนทางเศรษฐกิจ

³⁰⁰ Marx, K. (2019). Classes in capitalism and pre-capitalism. In *Social Stratification, Class, Race, and Gender in Sociological Perspective, Second Edition* (pp. 91-101). Routledge.

จนกลายเป็นกลุ่มชนชั้นนายทุนหรือ "เจ้าสัว" ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและพัฒนาความเป็นเมือง อย่างไรก็ตาม สิ่งที่น่าสนใจในช่วงเวลานี้คือการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของทุนจาก “ทุนเศรษฐกิจ” สู่ “ทุนการเมือง” โดยชาวจีนเริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในวงการการเมืองท้องถิ่น เช่น การดำรงตำแหน่งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การสนับสนุนนโยบายสาธารณะ และการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชน การเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของชาวจีนในการใช้ทุนที่สะสมมาเพื่อสร้างอิทธิพลในระดับสังคมและนโยบาย ซึ่งช่วยให้พวกเขาสามารถรักษาสถานะและขยายอำนาจในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทุนยังเกี่ยวข้องกับการพัฒนา “ทุนทางวัฒนธรรม” เช่น การอนุรักษ์ประเพณีจีน การเผยแพร่เทศกาลตรุษจีน และการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ทุนทางวัฒนธรรมนี้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างเอกลักษณ์และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชาวจีนและคนในพื้นที่³⁰¹

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษตลอดระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2443 ถึง พ.ศ. 2566 ส่งผลกระทบต่อความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษซึ่งกระบวนการสะสมทุนและการเปลี่ยนแปลงทุนของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษมีผลกระทบอย่างมากต่อการพัฒนาความเป็นเมือง ทุนทางเศรษฐกิจที่ถูกสะสมนำไปสู่การสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ตลาด และสถานที่สาธารณะ ซึ่งเอื้อต่อการขยายตัวของเมือง ในขณะเดียวกัน การใช้ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมยังช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัวให้กับเมืองศรีสะเกษ นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงทุนจากเศรษฐกิจสู่การเมืองยังส่งผลให้ชาวจีนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาเมือง เช่น การผลักดันนโยบายที่เอื้อต่อการลงทุน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างทุนการเมือง และสังคมจึงกลายเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ขับเคลื่อนความเจริญรุ่งเรืองของเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษในยุคปัจจุบัน

ดังนั้นการพิจารณาทุน การสะสมทุน และการเปลี่ยนแปลงทุนของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษตั้งแต่ พ.ศ. 2443 ถึง 2566 สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการที่ซับซ้อนของการสร้างความมั่งคั่ง การพัฒนาเศรษฐกิจ และการปรับตัวในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ทุนเริ่มต้นที่มาจากวัฒนธรรมและเครือข่ายครอบครัว ถูกพัฒนาผ่านการสะสมทุนอย่างเป็นระบบ และเปลี่ยนแปลงไปสู่

³⁰¹ Smith, R. (2010). Beyond growth or beyond capitalism. *Real-world economics review*, 53(2), 28-42.

รูปแบบที่หลากหลาย เช่น ทุนการเมืองและทุนวัฒนธรรม กระบวนการเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้ชาวจีนประสบความสำเร็จในพื้นที่ หากยังส่งผลเชิงบวกต่อการพัฒนาความเป็นเมืองและสร้างเอกลักษณ์ที่โดดเด่นให้กับเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษในระยะยาว

7.2.2 พลวัตของชาวจีนและการส่งเสริมกระบวนการเป็นเมือง

การเข้ามาของระบบรถไฟในเมืองศรีสะเกษช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 24 ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ผลักดันให้พื้นที่รอบสถานีรถไฟกลายเป็น "พื้นที่สะสมทุน" (Space of Capital Accumulation) ใหม่ ตามแนวคิดของเดวิด ฮาร์วีย์³⁰² การสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนนสายสำคัญและอาคารพาณิชย์รอบสถานีรถไฟ ไม่เพียงแต่กระตุ้นการเคลื่อนไหวของทุน (Capital Flow) และการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ แต่ยังส่งผลต่อพลวัตของชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ และมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมกระบวนการเป็นเมือง (Urbanization Process) ในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ

1. การสร้างโครงสร้างพื้นฐานและการกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจ การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การสร้างถนนสายสำคัญ เช่น ถนนวงแหวน และการพัฒนาอาคารพาณิชย์รอบสถานีรถไฟ เป็นตัวอย่างของการสร้างพื้นที่ที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ พื้นที่เหล่านี้กลายเป็นศูนย์กลางของการค้าขายที่ดึงดูดชาวจีนกลุ่มแรก ๆ ที่เข้ามาในปี พ.ศ. 2471 ซึ่งพวกเขาเห็นโอกาสในการใช้ประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐานใหม่ที่เชื่อมโยงพื้นที่ภายในภูมิภาคกับตลาดระดับประเทศและต่างประเทศ

ชาวจีนที่เข้ามาในพื้นที่ได้เริ่มต้นจากการเป็นผู้ประกอบการรายย่อย โดยอาศัยความใกล้ชิดกับสถานีรถไฟในการค้าขายสินค้าเกษตร เช่น ข้าว อ้อย และมันสำปะหลัง ซึ่งเป็นสินค้าหลักของพื้นที่ การเข้ามาของชาวจีนกลุ่มนี้ทำให้เกิดการกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจ (Economic Opportunities) ไปสู่กลุ่มคนท้องถิ่นและแรงงานเคลื่อนย้าย ซึ่งส่งผลให้พื้นที่รอบสถานีรถไฟกลายเป็นศูนย์กลางของการรวมตัวของประชากรที่หลากหลาย

2. พลวัตของชาวจีนและการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ ชาวจีนที่เข้ามาในเมืองศรีสะเกษมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ธรรมชาติให้กลายเป็นพื้นที่เมือง (Urban Space) โดยเฉพาะนายชุม เกษชุมพล (หรือนายวงแหวน แซ่ตั้ง) ซึ่งเป็นชาวจีนกลุ่มแรก ๆ ที่ขอเช่าพื้นที่จากวัดหลวงพ่อดำเพื่อสร้างห้องแถวและอาคารพาณิชย์ นายวงแหวนได้ดำเนินการสร้างพื้นที่การค้าที่รองรับ

³⁰² Harvey, D. (2006). Spaces of Global Capitalism: Towards a Theory of Uneven Geographical Development . Verso.

การขยายตัวของธุรกิจและชุมชน การพัฒนานี้ไม่เพียงแต่เปลี่ยนแปลงพื้นที่ทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังสร้างเงื่อนไขที่เอื้อต่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจในระยะยาว

พลวัตของชาวจีนในกระบวนการนี้สามารถแบ่งออกเป็นสองมิติหลัก ได้แก่ การสะสมทุน (Capital Accumulation) และการสร้างเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ชาวจีนกลุ่มนี้เริ่มจากการลงทุนในธุรกิจขนาดเล็ก เช่น การเปิดร้านค้าปลีกและค้าส่ง แล้วขยายไปสู่การลงทุนในกิจการขนส่งและโลจิสติกส์ ซึ่งเป็นการสะสมทุนโดยการขยายขนาด (Expanded Reproduction of Capital) ตามแนวคิดของคาร์ล มาร์กซ³⁰³

นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายทางสังคมระหว่างชาวจีนและชาวบ้านท้องถิ่นยังช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่สนับสนุนกระบวนการเป็นเมืองในพื้นที่

3. การส่งเสริมกระบวนการเป็นเมืองในบริบทเมืองศรีสะเกษ กระบวนการเป็นเมือง (Urbanization) ในเมืองศรีสะเกษไม่ได้เกิดขึ้นเพียงเพราะการสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจที่ชาวจีนมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อน การเข้ามาของชาวจีนกลุ่มแรก ๆ ส่งผลให้พื้นที่รอบสถานีรถไฟกลายเป็นศูนย์กลางของการค้าขายและการแลกเปลี่ยนสินค้า ซึ่งดึงดูดประชากรที่หลากหลายเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจรอบสถานีรถไฟยังส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวบ้านท้องถิ่น จากการผลิตเพื่อบริโภคภายในครอบครัวมาสู่การผลิตเพื่อการค้าในตลาดที่ใหญ่ขึ้น ซึ่งเป็นการปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาด เมืองศรีสะเกษจึงกลายเป็นพื้นที่ที่ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมอีสาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในลักษณะของเมืองที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Cultural Diversity)

4. บทบาทของการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานต่อการพัฒนาเมือง ตามแนวคิดของฮาร์วีย์³⁰⁴ การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ผลักดันการสะสมทุนและสนับสนุนกระบวนการเป็นเมือง ในกรณีของเมืองศรีสะเกษ การสร้างถนนสายสำคัญและอาคารพาณิชย์รอบสถานีรถไฟไม่เพียงแต่กระตุ้นการเคลื่อนไหวของทุน แต่ยังสร้างเงื่อนไขที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นและภูมิภาค ชาวจีนที่เข้ามาในพื้นที่ได้ใช้ประโยชน์จากโครงสร้าง

³⁰³ Marx, K. (1867). *Capital: A Critique of Political Economy* (Vol. 1). Penguin Classics.

³⁰⁴ Harvey, D. (2006). *Spaces of Global Capitalism: Towards a Theory of Uneven Geographical Development*. Verso.

พื้นฐานเหล่านี้ในการสร้างธุรกิจและขยายเครือข่ายการค้า ซึ่งส่งผลให้เมืองศรีสะเกษกลายเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การเข้ามาของชาวจีนในพื้นที่เมืองศรีสะเกษ โดยเฉพาะในบริเวณรอบสถานีรถไฟ ส่งผลต่อพลวัติของพวกเขาในแง่ของการสะสมทุนและสร้างเครือข่ายทางสังคม นอกจากนี้ การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานยังส่งเสริมกระบวนการเป็นเมืองในพื้นที่ โดยเปลี่ยนแปลงพื้นที่ธรรมชาติให้กลายเป็นพื้นที่เมืองที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ปรากฏการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานและการกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาเมืองในบริบทของเมืองศรีสะเกษ

7.2.3 การส่งเสริมกระบวนการเป็นเมือง

การเข้ามาของชาวจีนกลุ่มแรกในปี พ.ศ. 2471 และบทบาทของชาวจีนในการสะสมทุนและพัฒนาเศรษฐกิจรอบสถานีรถไฟศรีสะเกษ เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่นำไปสู่กระบวนการเป็นเมือง (Urbanization) ในพื้นที่ เมื่อพิจารณาผ่านแนวคิดของนักคิดสำนัก Marxism และ Neo-Marxism เช่น คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) เดวิด ฮาร์วีย์ (David Harvey) และ Henri Lefebvre เราสามารถทำความเข้าใจกระบวนการนี้ได้อย่างลึกซึ้งและครอบคลุมพบว่า

1. การสะสมทุนและการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน คาร์ล มาร์กซ์³⁰⁵ (Marx, 1867) อธิบายว่า การสะสมทุน (Capital Accumulation) เป็นกระบวนการที่ทุนขยายตัวและเติบโตผ่านการลงทุนและการผลิตใหม่ ๆ ในบริบทของเมืองศรีสะเกษ การเข้ามาของชาวจีนกลุ่มแรกไม่เพียงแต่เริ่มจากการเปิดร้านค้าปลีกและค้าส่งเท่านั้น แต่พวกเขายังใช้โอกาสจากการเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานทางคมนาคม เช่น ระบบรถไฟ เพื่อขยายธุรกิจไปสู่กิจการขนส่งและโลจิสติกส์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึง "การสะสมทุนโดยการขยายขนาด" (Expanded Reproduction of Capital)

กระบวนการนี้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมกระบวนการเป็นเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อชาวจีนสามารถควบคุมตลาดสินค้าเกษตร เช่น ข้าว อ้อย และมันสำปะหลัง ทำให้พวกเขาไม่เพียงแต่มีอำนาจทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค แต่ยังกลายเป็นตัวกลางที่เชื่อมโยงตลาดภายในประเทศกับตลาดภายนอก การเคลื่อนไหวของทุนในลักษณะนี้กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีรถไฟเป็น

³⁰⁵ Marx, K. (1867). Capital: A Critique of Political Economy (Vol. 1). Penguin Classics.

ศูนย์กลางการค้าและการแลกเปลี่ยนสินค้า ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญในการเปลี่ยนพื้นที่ชนบทให้กลายเป็นเมือง³⁰⁶

2. การผลิตพื้นที่และการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต Henri Lefebvre³⁰⁷ เน้นย้ำถึงความสำคัญของ "การผลิตพื้นที่" (Production of Space) และผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น ในกรณีของเมืองศรีสะเกษ การเข้ามาของชาวจีนและการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจรอบสถานีรถไฟได้เปลี่ยนแปลงพื้นที่ธรรมชาติที่เคยเป็นป่าไม้และที่ดินของวัดมหาพุทธาราม ให้กลายเป็นพื้นที่ตลาดการค้าที่พลุกพล่าน การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ แต่ยังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น

การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจรอบสถานีรถไฟ ส่งผลให้ชาวบ้านท้องถิ่นปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิต จากการผลิตเพื่อบริโภคภายในครอบครัวมาสู่การผลิตเพื่อการค้าในตลาดที่ใหญ่ขึ้น กระบวนการนี้กระตุ้นให้เกิดการพึ่งพาตลาดภายนอกมากขึ้น และส่งผลให้เศรษฐกิจของชุมชนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การเข้ามาของชาวจีนยังนำไปสู่การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างชาวบ้านท้องถิ่นและชาวจีน ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ช่วยสร้างเอกลักษณ์ของเมืองศรีสะเกษในฐานะเมืองที่ผสมผสานวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมอีสาน

3. การกระจายตัวของทุนและความเหลื่อมล้ำ เดวิด ฮาร์วีย์³⁰⁸ เน้นย้ำถึงความสำคัญของการกระจายตัวของทุน (Spatial Fix) และความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นจากการสะสมทุนในบริบทของเมืองศรีสะเกษ การเข้ามาของชาวจีนและบทบาทของพวกเขาในการควบคุมตลาดสินค้าเกษตร ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจและกลุ่มที่ไม่มีอำนาจ แม้ว่าชาวจีนจะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่ แต่กระบวนการนี้ยังส่งผลให้ชาวบ้านท้องถิ่นต้องพึ่งพาตลาดภายนอกมากขึ้น และอาจเกิดการสูญเสียอิสรภาพทางเศรษฐกิจในระยะยาว

อย่างไรก็ตาม การกระจายตัวของทุนในพื้นที่รอบสถานีรถไฟยังส่งผลดีต่อการพัฒนาเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาถึงการสร้างงาน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการขยายพื้นที่เมือง ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญในการส่งเสริมกระบวนการเป็นเมือง

³⁰⁶ Harvey, D. (2006). *Spaces of Global Capitalism: Towards a Theory of Uneven Geographical Development*. Verso.

³⁰⁷ Lefebvre, H. (1974). *The Production of Space*. Blackwell Publishing.

³⁰⁸ Harvey, D. (2006). *Spaces of Global Capitalism: Towards a Theory of Uneven Geographical Development*. Verso.

4. การตั้งถิ่นฐานและการสร้างเครือข่ายทางสังคม Max Weber³⁰⁹ เน้นย้ำถึงความสำคัญของการตั้งถิ่นฐาน (Settlement Formation) ในการสร้างความเป็นเมืองและการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจ ในกรณีของเมืองศรีสะเกษ ชาวจีนกลุ่มแรกที่ได้เข้ามาได้เลือกพื้นที่ใกล้สถานีรถไฟเป็นศูนย์กลางของการตั้งถิ่นฐาน และสร้างห้องแถวและอาคารพาณิชย์เพื่อรองรับการเติบโตของชุมชนการค้า การดำเนินการนี้ไม่เพียงแต่สร้างพื้นที่ทางกายภาพสำหรับการทำธุรกิจ แต่ยังสร้าง "พื้นที่สังคม" (Social Space) ที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและการสร้างเครือข่ายทางสังคม

การสร้างเครือข่ายทางสังคมในพื้นที่รอบสถานีรถไฟ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นและภูมิภาค ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญในการส่งเสริมกระบวนการเป็นเมือง นอกจากนี้ การสร้างชุมชนการค้ารอบสถานีรถไฟยังช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาพื้นที่สาธารณะ เช่น ถนนสายสำคัญและระบบโลจิสติกส์เบื้องต้น ซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาเมือง

5. บทบาทของนายกองเฮง แซ่ตั้ง ถือเป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาทในการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีรถไฟศรีสะเกษ ผ่านการขอเช่าพื้นที่จากวัดหลวงพ่อดำเพื่อสร้างห้องแถวและอาคารพาณิชย์ การดำเนินการนี้ไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นถึงการลงทุนส่วนบุคคล แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงการสร้างพื้นที่สาธารณะที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในวงกว้าง

การสร้างระบบโลจิสติกส์เบื้องต้นและการปรับปรุงเส้นทางเข้าสู่สถานีรถไฟ แสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงระหว่างทุนส่วนบุคคล (Private Capital) กับการพัฒนาพื้นที่สาธารณะ (Public Space) ซึ่งเป็นแนวคิดที่สำคัญในทฤษฎี Neo-Marxism ที่เน้นย้ำถึงความสัมพันธ์ระหว่างทุนและโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม³¹⁰

การเข้ามาของชาวจีนกลุ่มแรกในปี พ.ศ. 2471 และบทบาทในการสะสมทุนและพัฒนาเศรษฐกิจรอบสถานีรถไฟศรีสะเกษ เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่นำไปสู่กระบวนการเป็นเมือง ผ่านการใช้แนวคิดของนักคิดสำนัก Marxism และ Neo-Marxism สามารถอธิบายได้ว่า การสะสมทุน การผลิตพื้นที่ และการสร้างเครือข่ายทางสังคม เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งเสริมกระบวนการเป็นเมืองในพื้นที่ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเข้ามาของชาวจีนไม่เพียงแต่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของเมืองศรีสะเกษเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นในระยะยาว การผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมอีสานในพื้นที่ สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างลึกซึ้งในบริบทของการพัฒนาเมืองและสังคม

³⁰⁹ Weber, M. (1922). *The City* . Free Press.

³¹⁰ Harvey, D. (2006). *Spaces of Global Capitalism: Towards a Theory of Uneven Geographical Development* . Verso.

7.2.4 การตั้งถิ่นฐานและการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ในบริบทการเป็นเมือง

กระบวนการตั้งถิ่นฐานและการเปลี่ยนรูปแบบการใช้พื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ โดยเฉพาะในบริเวณใกล้สถานีรถไฟและถนนสายสำคัญ เช่น ถนนกวงเฮง ถนนชุมชน ถนนราชการรถเส้นที่ 1-4 ถนนอุบล - ศรีสะเกษ และถนนเส้นอื่น ๆ สามารถอธิบายได้อย่างลึกซึ้งผ่านแนวคิดของนักคิดสำนัก Marxism และ Neo-Marxism และนักวิชาการคนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องเมือง (Urban Studies) กระบวนการเหล่านี้ไม่เพียงแต่สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม แต่ยังช่วยส่งเสริมกระบวนการเป็นเมือง (Urbanization) ในหลายมิติ

1. การเปลี่ยนรูปแบบการใช้พื้นที่และการสร้างความเป็นเมือง แมกซ์ เวเบอร์³¹¹ กล่าวว่า การตั้งถิ่นฐานเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาพื้นที่ที่เอื้อต่อการทำธุรกิจและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ในกรณีของเมืองศรีสะเกษ พื้นที่รอบสถานีรถไฟที่เคยเป็นป่าไม้และที่ดินของวัดมหาพุทธาราม ได้ถูกเปลี่ยนแปลงให้กลายเป็นพื้นที่ตลาดการค้าที่พลุกพล่าน กระบวนการ "การเปลี่ยนรูปแบบการใช้พื้นที่" (Transformation of Land Use) นี้ สะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของพื้นที่เพื่อรองรับการเติบโตของประชากรและการขยายตัวของเศรษฐกิจ ในขณะที่Henri Lefebvre³¹² ในงาน The Production of Space ได้อธิบายว่า การผลิตพื้นที่ (Production of Space) เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกับการสะสมทุนและการพัฒนาเมือง การสร้างห้องแถวและอาคารพาณิชย์โดยนายกวงเฮง แซ่ตั้ง ไม่เพียงแต่เป็นการลงทุนในพื้นที่ทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้าง "พื้นที่สังคม" (Social Space) ที่เอื้อต่อการสร้างเครือข่ายทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม การดำเนินการนี้ช่วยกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเป็นเมือง โดยการรวมศูนย์การค้าและการแลกเปลี่ยนสินค้าในพื้นที่เดียวกัน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาเมืองอย่างรวดเร็ว

2. การสะสมทุนและการกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจ คาร์ล มาร์กซ³¹³ กล่าวว่า การสะสมทุน (Capital Accumulation) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากการแสวงหาผลกำไรและการขยายขนาดธุรกิจ ในบริบทของเมืองศรีสะเกษ การเข้ามาของชาวจีนกลุ่มแรก ๆ ที่เลือกพื้นที่ใกล้สถานีรถไฟเป็นศูนย์กลางของการตั้งถิ่นฐาน แสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจจากโครงสร้างพื้นฐานทางคมนาคมเพื่อสะสมทุนและขยายธุรกิจ การสร้างห้องแถวและอาคารพาณิชย์ไม่เพียงแต่ทำให้ชาวจีนมีพื้นที่สำหรับการทำธุรกิจ แต่ยังสร้างเงื่อนไขที่เอื้อต่อการควบคุมตลาดสินค้าเกษตรและสินค้า

³¹¹ Weber, M. (1922). The City . Free Press.

³¹² Lefebvre, H. (1974). The Production of Space . Blackwell Publishing.

³¹³ Marx, K. (1867). Capital: A Critique of Political Economy (Vol. 1). Penguin Classics.

อุปโลกน์บริบทในพื้นที่ ในขณะที่ David Harvey³¹⁴ ในงาน *Spaces of Global Capitalism* กล่าวว่า การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานและการพัฒนาพื้นที่เมืองเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันการสะสมทุนในระดับท้องถิ่น การพัฒนาพื้นที่รอบสถานีรถไฟในเมืองศรีสะเกษ ไม่เพียงแต่สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับชาวจีนเท่านั้น แต่ยังช่วยกระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนไหวของทุน (Capital Flow) จากภายนอกเข้ามาสู่พื้นที่ ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญที่ส่งเสริมความเป็นเมือง

3. การสร้างพื้นที่สังคมและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม "พื้นที่สังคม" (Social Space) การสร้างชุมชนการค้ารอบสถานีรถไฟไม่เพียงแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างพื้นที่ที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างชาวจีนและชาวบ้านท้องถิ่น การเข้ามาของชาวจีนไม่เพียงแต่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของพื้นที่ แต่ยังนำเอาวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตใหม่ ๆ เข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมอีสานที่มีอยู่เดิม³¹⁵

อย่างไรก็ตามการพัฒนาเมืองในยุคสมัยใหม่มักจะเกิดขึ้นจากการรวมศูนย์ของเครือข่ายทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม การสร้างชุมชนการค้ารอบสถานีรถไฟในเมืองศรีสะเกษ จึงเป็นตัวอย่างของการสร้างเครือข่ายที่เชื่อมโยงชาวจีน ชาวบ้านท้องถิ่น และพ่อค้าจากภายนอกพื้นที่ เครือข่ายนี้ช่วยส่งเสริมกระบวนการเป็นเมือง โดยการทำให้พื้นที่ดังกล่าวกลายเป็นศูนย์กลางของการแลกเปลี่ยนทั้งทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม³¹⁶

การตั้งถิ่นฐานและการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ในฐานะแรงผลักดันของการเป็นเมืองเป็นกระบวนการตั้งถิ่นฐานและการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นจากการเข้ามาของชาวจีนกลุ่มแรก ๆ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางคมนาคม การสร้างชุมชนการค้ารอบสถานีรถไฟไม่เพียงแต่เปลี่ยนแปลงพื้นที่ทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังช่วยส่งเสริมกระบวนการเป็นเมือง โดยการสร้างพื้นที่สังคมที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ดังนั้น การตั้งถิ่นฐานและการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ในบริบทของเมืองศรีสะเกษ สามารถอธิบายได้อย่างลึกซึ้งผ่านแนวคิดของนักคิดสำนัก Marxism, Neo-Marxism และนักวิชาการคนอื่น ๆ กระบวนการเหล่านี้ไม่เพียงแต่สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม แต่ยังช่วยส่งเสริมกระบวนการเป็นเมืองในหลายมิติ

³¹⁴ Harvey, D. (2006). *Spaces of Global Capitalism: Towards a Theory of Uneven Geographical Development*. Verso.

³¹⁵ Lefebvre, H. (1974). *The Production of Space*. Blackwell Publishing.

³¹⁶ Castells, M. (1989). *The Informational City: Information Technology, Economic Restructuring, and the Urban-Regional Process*. Blackwell Publishers.

7.2.5 การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต

กระบวนการเป็นเมือง (Urbanization) ในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษสามารถอธิบายได้อย่างลึกซึ้งผ่านแนวคิดของนักคิดสำนัก Marxism และ Neo-Marxism โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาถึงการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตที่เกิดจากการเข้ามาของชาวจีนและระบบรถไฟ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ผลักดันให้พื้นที่รอบสถานีรถไฟกลายเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของเมือง

1. การผลิตพื้นที่และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจ "การผลิตพื้นที่" (Production of Space) ซึ่งเน้นถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทางกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจในการขับเคลื่อนกระบวนการเป็นเมือง การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจรอบสถานีรถไฟในเมืองศรีสะเกษ เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของกระบวนการนี้ พื้นที่ที่เคยเป็นป่าไม้และที่ดินของวัดมหาพุทธาราม ได้ถูกแปลงสภาพให้กลายเป็นพื้นที่ตลาดการค้าที่พลุกพล่าน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงจากพื้นที่เกษตรกรรมไปสู่พื้นที่เมือง

การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนนสายสำคัญและอาคารพาณิชย์ แต่ยังสร้างเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเติบโตของเศรษฐกิจเมือง การเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ท้องถิ่นกับตลาดภายนอกผ่านระบบรถไฟ ทำให้เมืองศรีสะเกษกลายเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นกระบวนการที่สอดคล้องกับการผลิตพื้นที่ใหม่เพื่อรองรับการสะสมทุนและการขยายตัวของเมือง³¹⁷

2. การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและการพึ่งพาตลาด ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่มีต่อวิถีชีวิตของประชาชน การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการผลิตของชาวบ้านท้องถิ่นในเมืองศรีสะเกษ จากการผลิตเพื่อบริโภคภายในครอบครัวมาสู่การผลิตเพื่อการค้าในตลาดที่ใหญ่ขึ้น เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของกระบวนการ "การแยกตัวออกจากวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม" (Alienation from Traditional Ways of Life)³¹⁸

การพึ่งพาตลาดภายนอกที่เพิ่มมากขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างเศรษฐกิจที่เกิดจากการสะสมทุนและการขยายตัวของตลาด การที่ชาวบ้านเริ่มเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรและสินค้าหัตถกรรม เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดที่ขยายตัว แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงจากเศรษฐกิจแบบปิด (Closed Economy) ไปสู่เศรษฐกิจแบบเปิด (Open

³¹⁷ Lefebvre, H. (1974). The Production of Space . Blackwell Publishing.

³¹⁸ Marx, K. (1867). Capital: A Critique of Political Economy (Vol. 1). Penguin Classics.

Economy) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้พื้นที่ดังกล่าวกลายเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของเมือง

3. การผสมผสานวัฒนธรรมและบทบาทของชาวจีน "วัฒนธรรมปกครอง" (Cultural Hegemony) ซึ่งเน้นถึงการใช้วัฒนธรรมและความคิดเพื่อควบคุมและสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม การเข้ามาของชาวจีนในเมืองศรีสะเกษไม่เพียงแต่มีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่ยังส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างชาวบ้านท้องถิ่นและชาวจีน ซึ่งนำไปสู่การผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมอีสาน

การผสมผสานวัฒนธรรมนี้ไม่เพียงแต่สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในระดับสังคม แต่ยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างกลุ่มคนต่างชาติและชุมชนท้องถิ่น การที่ชาวจีนสามารถสร้างชุมชนการค้ารอบสถานีรถไฟ แสดงให้เห็นถึงบทบาทของพวกเขาในฐานะกลุ่มที่มีอำนาจทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้พื้นที่ดังกล่าวกลายเป็นศูนย์กลางของเมือง³¹⁹

4. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการสร้างเมืองสมัยใหม่ ความสำคัญของการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานในการผลักดันการสะสมทุนและการพัฒนาเมืองสมัยใหม่ การสร้างถนนสายสำคัญ เช่น ถนนวงแหวน และการพัฒนาอาคารพาณิชย์รอบสถานีรถไฟ เป็นตัวอย่างของการลงทุนในพื้นที่เพื่อสนับสนุนการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ

การพัฒนาเหล่านี้ไม่เพียงแต่กระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนไหวของทุน (Capital Flow) แต่ยังสร้างเงื่อนไขที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นและภูมิภาค การเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ท้องถิ่นกับตลาดภายนอกผ่านระบบรถไฟ ทำให้เมืองศรีสะเกษกลายเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นกระบวนการที่สอดคล้องกับการสร้างเมืองสมัยใหม่ผ่านการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน³²⁰

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเข้ามาของชาวจีนไม่เพียงแต่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของเมืองศรีสะเกษเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นในระยะยาว การผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมอีสานในพื้นที่ สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างลึกซึ้งในบริบทของการพัฒนาเมืองและสังคม

³¹⁹ Gramsci, A. (1971). *Selections from the Prison Notebooks*. International Publishers.

³²⁰ Harvey, D. (2006). *Spaces of Global Capitalism: Towards a Theory of Uneven Geographical Development*. Verso.

7.2.6 ความเป็นเมืองและองค์ประกอบของความเป็นเมือง

ความเป็นเมือง (Urbanism) เป็นกระบวนการที่เกิดจากการรวมตัวของเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ภายใต้โครงสร้างพื้นฐานที่เอื้ออำนวย ซึ่งสามารถวิเคราะห์ผ่านแนวคิดทาง ทฤษฎีตะวันตกได้อย่างลึกซึ้ง สำหรับเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ กระบวนการเป็นเมืองได้รับอิทธิพล จากประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการผสมผสานวัฒนธรรม ซึ่งมี ประเด็นที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

1. ความเป็นเมืองในฐานะศูนย์กลางการบริหารและเศรษฐกิจ ความเป็นเมืองเกิด จากการรวมศูนย์อำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ เทศบาลเมืองศรีสะเกษ ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2479 เป็นศูนย์กลางการบริหารของอำเภอเมืองศรีสะเกษ และเป็นพื้นที่ที่ครอบคลุม 7 ตำบล ซึ่งสะท้อนถึง บทบาทของการเป็น "เมืองราชการ" (Administrative City) ตามแนวคิดของ Weber³²¹ การจัดตั้ง เทศบาลเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดระบบพื้นที่ การจัดเก็บภาษี และการบริการสาธารณะ ซึ่งส่งผล ให้เกิดความเป็นเมืองในเชิงโครงสร้าง

นอกจากนี้ เทศบาลเมืองศรีสะเกษยังเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของจังหวัดจากเงื่อนไขทาง ประวัติศาสตร์ การเข้ามาของระบบรถไฟในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 24 ทำให้พื้นที่รอบสถานีรถไฟ กลายเป็นจุดเชื่อมโยงการค้าระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับกรุงเทพมหานคร การพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ David Harvey³²² ที่เน้นว่า การลงทุนใน ระบบขนส่งเป็นกลไกสำคัญในการกระตุ้นการสะสมทุน (Capital Accumulation) และการขยายตัว ของเมือง

2. การผลิตพื้นที่และการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน "การผลิตพื้นที่" (Production of Space)³²³ เป็นกระบวนการที่มนุษย์สร้างสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมขึ้นใหม่ เพื่อ ตอบสนองต่อความต้องการทางเศรษฐกิจ ตัวอย่างสำคัญในเมืองศรีสะเกษคือพื้นที่รอบสถานีรถไฟ ซึ่ง เดิมเป็นป่าไม้และที่ดินของวัดมหาพุทธาราม แต่ถูกแปลงสภาพให้เป็นย่านการค้า การสร้างถนนสาย สำคัญ เช่น ถนนกวงเฮง ถนนสุขุมวิท ถนนราชการรถไฟ และอาคารพาณิชย์โดยชาวจีนกลุ่มแรก

³²¹ Weber, M. (1922). The City . Free Press.

³²² Harvey, D. (2006). Spaces of Global Capitalism: Towards a Theory of Uneven Geographical Development . Verso.

³²³ Lefebvre, H. (1974). The Production of Space . Blackwell Publishing.

อพยพมาในปี พ.ศ. 2471 แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากพื้นที่เกษตรกรรมสู่พื้นที่เศรษฐกิจเมือง

กระบวนการนี้ไม่เพียงเปลี่ยนโฉมหน้าทางกายภาพของเมือง แต่ยังสร้าง "พื้นที่สังคม" (Social Space) ที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจระหว่างชาวจีนและชุมชนท้องถิ่นการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจรอบสถานีรถไฟจึงเป็นตัวอย่างของการผลิตพื้นที่ที่ส่งเสริมความเป็นเมืองตาม

3. การสะสมทุนและบทบาทของชาวจีน (Capital Accumulation)³²⁴ เป็นแรงขับเคลื่อนหลักของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม บทบาทของชาวจีนในเมืองศรีสะเกษ สะท้อนแนวคิดนี้อย่างชัดเจน ชาวจีนกลุ่มแรกที่เข้ามาในพื้นที่ได้สร้างเครือข่ายการค้าสินค้าเกษตร เช่น ข้าว อ้อยข้าวโพด ปอ และมันสำปะหลัง โดยใช้รถไฟเป็นช่องทางกระจายสินค้าไปยังตลาดภายนอก นอกจากนี้การลงทุนในอาคารพาณิชย์และระบบโลจิสติกส์เบื้องต้น โดยบุคคลสำคัญเช่น นายทองเฮง แซ่ตั้ง แสดงให้เห็นกระบวนการสะสมทุนผ่านการขยายขนาดธุรกิจ (Expanded Reproduction) และการกุมอำนาจทางเศรษฐกิจของชาวจีนในพื้นที่ไม่เพียงส่งผลต่อโครงสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่น แต่ยังสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power Relations) ที่ส่งเสริมให้เมืองศรีสะเกษ พัฒนาเป็นศูนย์กลางการค้าระดับภูมิภาค

4. การผสมผสานวัฒนธรรมและวัฒนธรรมปกร่อง "วัฒนธรรมปกร่อง" (Cultural Hegemony) ซึ่งหมายถึงการที่กลุ่มชนชั้นนำใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือควบคุมกลุ่มอื่น การเข้ามาของชาวจีนในเมืองศรีสะเกษไม่เพียงแต่เปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ แต่ยังส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างชุมชนจีนและวัฒนธรรมอีสานท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น การสร้างสถาปัตยกรรมแบบจีนในย่านการค้า หรือการรับประเพณีจีนเข้ามาผสมผสานกับประเพณีท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นการสร้างวัฒนธรรมร่วม (Hybrid Culture) ที่เอื้อต่อการยอมรับบทบาททางเศรษฐกิจของชาวจีน กระบวนการนี้สอดคล้องกับการยอมรับทางวัฒนธรรมเป็นฐานสำคัญในการสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ชาวจีนสามารถดำรงบทบาทเป็นกลุ่มผู้นำในการพัฒนาเมืองศรีสะเกษได้อย่างมีประสิทธิภาพ³²⁵

5. ความไม่เท่าเทียมเชิงพื้นที่ การพัฒนาเมืองมักสร้างความไม่เท่าเทียมเชิงพื้นที่ (Spatial Inequality) ระหว่างศูนย์กลางกับ periphery ในบริบทของเมืองศรีสะเกษ พื้นที่รอบสถานีรถไฟได้รับการพัฒนาเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจและสังคม ในขณะที่พื้นที่ชานเมืองยังคงเป็นชุมชน

³²⁴ Marx, K. (1867). *Capital: A Critique of Political Economy* (Vol. 1). Penguin Classics.

³²⁵ Gramsci, A. (1971). *Selections from the Prison Notebooks*. International Publishers.

เกษตรกรรมที่พึ่งพาตนเอง ความแตกต่างนี้สะท้อนให้เห็นถึง "การผลิตความไม่เท่าเทียม" (Production of Inequality) ผ่านการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่สมดุล นอกจากนี้ การพึ่งพาลาดภายนอกของชุมชนเกษตรกรรมท้องถิ่น หลังจากเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อบริโภคสู่การผลิตเพื่อการค้า ยังเป็นตัวอย่างของ "การบูรณาการเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจโลก" (Global Integration) ที่สร้างทั้งโอกาสและความเสี่ยงทางเศรษฐกิจให้กับเมือง³²⁶

6. บทบาทของเทศบาลเมืองศรีสะเกษซึ่งมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความเป็นเมืองผ่านนโยบายพัฒนาศักยภาพชุมชนและเศรษฐกิจท้องถิ่น วิสัยทัศน์ของเทศบาลที่มุ่งทำให้เมืองเป็น "แหล่งท่องเที่ยวและเรียนรู้แห่งอีสาน" สะท้อนแนวคิดการพัฒนาเมืองสมัยใหม่ (Modern Urban Development) ที่เน้นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการท่องเที่ยว ดังนั้นเมื่อพิจารณาลักษณะทางกายภาพของเมืองพบว่าความเป็นเมืองของเทศบาลเมืองศรีสะเกษผ่านแนวคิด 5 องค์ประกอบของ Kevin Lynch นักผังเมืองชาวอเมริกันได้เสนอแนวคิด "The Image of the City" (1960) ซึ่งเน้นการศึกษาองค์ประกอบทางกายภาพของเมืองที่ส่งผลต่อการรับรู้และสร้างมโนภาพของผู้คนต่อสิ่งแวดล้อม โดยแบ่งเป็น 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ เส้นทาง (Path) , เส้นขอบ (Edge) , ย่าน (District) , ชุมทาง (Node) และ ภูมิสัญลักษณ์ (Landmark) บทความนี้มุ่งวิเคราะห์ความเป็นเมืองของเทศบาลเมืองศรีสะเกษตามกรอบแนวคิดดังกล่าว พร้อมเสนอแนวทางพัฒนาโดยอ้างอิงข้อมูลจากการศึกษาสภาพพื้นที่จริงและเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง

6.1. เส้นทาง (Path) หมายถึง โครงข่ายการสัญจรกับความเชื่อมโยงในเมือง เส้นทางเป็นองค์ประกอบหลักที่กำหนดการเคลื่อนไหวของผู้คนและสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ในเมือง เทศบาลเมืองศรีสะเกษมีเส้นทางหลักที่สำคัญ ได้แก่ ถนนหมายเลข 226 ผ่านเมืองศรีสะเกษ เรียกว่า ถนนเทพา ซึ่งมุ่งตรงสู่มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษไปจนถึงอุบลราชธานี นอกจากนี้ยังมีถนนเส้นที่สำคัญที่เป็นถนนสายธุรกิจ ได้แก่ ถนนกวงเฮง ถนนชุมชน ถนนวิจิตรนคร ถนนศรีสุเมงค์ ถนนอุบล ถนนกสิกรรม ถนนศรีสะเกษ ซึ่งตัดตรงสู่สถานีรถไฟศรีสะเกษ และ ถนนราชการรถไฟ เส้นที่ 1-4 ซึ่งทำหน้าที่เป็นแกนกลางเชื่อมโยงย่านธุรกิจ ที่อยู่อาศัย และสถานที่ราชการ

อย่างไรก็ตาม การศึกษาจากเอกสารวิชาการชี้ให้เห็นปัญหาด้านความไม่สมบูรณ์ของโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ทางเท้าที่ขาดการดูแลหรือไม่เอื้อต่อผู้ใช้รถเข็น/ผู้พิการ รวมถึงระบบขนส่งสาธารณะที่ยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ ส่งผลให้ประชาชนพึ่งพาการเดินทางส่วนตัวเป็นหลัก

³²⁶ Harvey, D. (2006). *Spaces of Global Capitalism: Towards a Theory of Uneven Geographical Development*. Verso.

2. เส้นขอบ (Edge): ธรรมชาติและสิ่งก่อสร้างกับการแบ่งเขตพื้นที่ เมืองศรีสะเกษ เปรียบเสมือนภาพวาดที่ถูกแบ่งส่วนด้วยเส้นขอบอันประณีต ทั้งที่เกิดจากธรรมชาติและฝีมือมนุษย์ เส้นขอบเหล่านี้ไม่เพียงกำหนดขอบเขตทางกายภาพ แต่ยังเป็นเล่าเรื่องราวของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม ตามแนวคิดของ Kevin Lynch ที่ว่า "เส้นขอบ" (Edge) เป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างมโนภาพเมือง

เส้นขอบธรรมชาติ ได้แก่ ลำห้วยกับวิถีชีวิตศรีสะเกษเป็นเมืองที่โอบล้อมด้วยเส้นขอบธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็น ห้วยสำราญ ห้วยแอ๊ด และ ห้วยปูน ซึ่งเป็นสาขาของแม่น้ำมูล ลำห้วยเหล่านี้ไม่เพียงเป็นแหล่งน้ำหล่อเลี้ยงเกษตรกรรม แต่ยังเป็นเส้นแบ่งเขตระหว่างชุมชนกับพื้นที่เกษตรกรรมอย่างชัดเจน เช่น พื้นที่ริมห้วยปูนถูกพัฒนาเป็นสวนสาธารณะเกาะกลางน้ำ สถานที่พักผ่อนของชาวเมือง ภาพของลำห้วยยามเย็นที่สะท้อนแสงอาทิตย์ยามพลบค่ำ ช่วยสร้างบรรยากาศสงบให้กับผู้คนที่มาเดินเล่นหรือนั่งสมาธิ นี่คือนิยามของเส้นขอบธรรมชาติที่ไม่เพียงแบ่งพื้นที่ แต่ยังเชื่อมโยงคนกับสิ่งแวดล้อมผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรม

เส้นขอบมนุษย์สร้าง ได้แก่ เทศบาลเมืองศรีสะเกษมีประตูเมืองศรีสะเกษซึ่งบ่งบอกถึงการเข้าสู่เขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ส่วน สะพานขาว และ สะพานดำ ที่ทอดข้ามห้วยสำราญ เป็นเส้นขอบเชื่อมโยงย่านธุรกิจกับชุมชนรอบนอก สะพานเหล่านี้ไม่เพียงเป็นทางสัญจร แต่ยังเป็นจุดชมวิวแม่น้ำและสถานที่พบปะของวัยรุ่น สะท้อนให้เห็นว่าเส้นขอบมนุษย์สร้างสามารถปรับตัวตามยุคสมัยได้ โดยยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมไว้

3. ย่าน (District) เป็นตัวสะท้อนอัตลักษณ์ชุมชนกับความหลากหลายทางสังคม ตามแนวคิดของ Kevin Lynch ย่าน (District) เป็นพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ช่วยให้สมาชิกของเมืองสามารถรับรู้และจำแนกส่วนต่าง ๆ ของเมืองได้ชัดเจน เทศบาลเมืองศรีสะเกษแบ่งออกเป็นย่านหลักที่สะท้อนความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม ดังนี้

3.1 ย่านศูนย์กลางธุรกิจ ตัวอย่างพื้นที่ ถนนกวงเฮง ถนนขุนันท์ ถนนวิจิตร นคร ถนนราชการรถไฟ และตลาดศรีสะเกษ ย่านนี้เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจสำคัญของเมือง มีร้านค้า ธนาคาร และบริการที่ครบวงจร ความเจริญของย่านนี้สอดคล้องกับประวัติศาสตร์การค้าที่ยาวนานของศรีสะเกษ ซึ่งเคยเป็นเส้นทางคมนาคมเชื่อมโยงกับอาณาจักรขอมโบราณ อย่างไรก็ตาม การขยายตัวของธุรกิจสมัยใหม่บางส่วนทำให้เอกลักษณ์ดั้งเดิมของย่าน เช่น อาคารเก่าสไตล์โคโลเนียล ตึกดิน ห้องแถวของชาวจีน ค่อย ๆ เลือนหายไป

3.2 ย่านประวัติศาสตร์ ตัวอย่างพื้นที่ รอบวัดพระมหาพุทธาราม (วัดพระโต)บริเวณถนนศรีสะเกษ วัดหลวงสุ่มังคลาราม และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติศรีสะเกษ ย่านนี้เป็น

ศูนย์กลางทางวัฒนธรรมและศาสนา สะท้อนมรดกจากสมัยขอมผ่านสถาปัตยกรรมปราสาทหินและวัดโบราณ เช่น วัดพระโตซึ่งมีพระพุทธรูปขนาดใหญ่เป็นศูนย์กลางศรัทธาของชุมชน ทว่า ปัจจุบันบางพื้นที่ในย่านนี้ขาดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ ทำให้ศักยภาพการดึงดูดนักท่องเที่ยวไม่เต็มที่ ในขณะที่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนวัณน์ ศรีสุวรรณ³²⁷ แบ่งย่านเทศบาลเมืองศรีสะเกษตามทุนวัฒนธรรมเทศบาลเมืองศรีสะเกษมีทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งสามารถแบ่งย่านสำคัญออกเป็น 7 ย่านหลัก โดยแต่ละย่านสะท้อนเอกลักษณ์และความสำคัญเฉพาะตัว ดังนี้ 1. ย่านศรีเมืองเก่า เป็นย่านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเมืองศรีสะเกษ มีเรื่องราวผ่านการบอกเล่าจากสถานที่สำคัญต่าง ๆ 2. ย่านออดลอดทอดเมือง ย่านที่สะท้อนวิถีชีวิตชุมชนลำนํ้าห้วยสำราญ ที่รวมถึงวิถีการดำรงชีพและการปรับตัวของผู้คนในปัจจุบัน 3. ย่านดงลำดวน แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่แสดงถึงสัญลักษณ์สำคัญของจังหวัด ได้แก่ ดอกลำดวน พร้อมกิจกรรมเชิงศิลปวัฒนธรรมและการสืบสานประเพณีของ 4 เผ่าไทย 4. ย่านเกาะห้วยน้ำคำ เป็นย่านจัดกิจกรรมกีฬาทางน้ำระดับประเทศ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ 4 เผ่า รวมถึงการจัดแสดงพันธุ์สัตว์น้ำ 5. ย่านท่าเรือเก่า ย่านเมืองเก่าที่เคยเป็นเส้นทางการค้าผ่านลำน้ำห้วยสำราญในอดีต และยังคงเป็นแหล่งสำคัญที่สะท้อนถึงเส้นทางประวัติศาสตร์ของจังหวัด 6. ย่านสามวัด แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา และสถานที่เรียนรู้ทางศิลปกรรมท้องถิ่นที่สำคัญ และ 7. ย่านทุ่งเมืองศรี ย่านที่สะท้อนวิถีชีวิตชาวนาและชาวบ้านริมแม่น้ำในเขตเมืองซึ่งเต็มไปด้วยเสน่ห์ของวิถีชุมชน

3.3 ย่านที่อยู่อาศัย เทศบาลเมืองศรีสะเกษประกอบด้วยที่อยู่อาศัยจำนวน 46 ชุมชน เช่น ชุมชนคุ้มกลาง ชุมชนหนองม่วง ชุมชนสะพานขาว ฯลฯ ย่านที่อยู่อาศัยของศรีสะเกษมีความหลากหลายทางสังคมจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เช่น ลาว เขมร ส่วย (กูย) แต่ละชุมชนมีวิถีชีวิตเฉพาะตัว เช่น ชุมชนหนองแคนที่มีประเพณีการเลี้ยงช้าง หรือชุมชนวัดเจียงอีที่อนุรักษ์ศิลปะพื้นบ้าน อย่างไรก็ตาม บางชุมชนขาดการกำหนดอัตลักษณ์ที่ชัดเจน ทำให้ประชาชนไม่สามารถแยกแยะความแตกต่างของพื้นที่ได้ ส่งผลต่อความภาคภูมิใจในท้องถิ่น

4. ชุมทาง (Node) เป็นศูนย์กลางกิจกรรมกับการเชื่อมโยงเครือข่าย ตามแนวคิดของ Kevin Lynch ชุมทาง (Node) หมายถึง จุดเชื่อมโยงหรือศูนย์กลางกิจกรรมที่ดึงดูดผู้คนให้มาพบปะและเคลื่อนไหวในเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ชุมทางหลักแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

³²⁷ อนวัณน์ ศรีสุวรรณ และคณะ. การพัฒนาพื้นที่ทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนามูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนในย่านเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ. มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ; สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.), 2566.

4.1 สถานีขนส่ง สถานีรถไฟศรีสะเกษ และ สถานีขนส่งผู้โดยสารศรีสะเกษ เป็นจุดเชื่อมโยงการเดินทางทั้งภายในและภายนอกจังหวัด โดยสถานีขนส่งแห่งที่ 2 กำลังจะถูกสร้างขึ้นเพื่อรองรับการขยายตัวของผู้ใช้บริการ ตั้งอยู่บนถนนบายพาสใกล้สำนักงานขนส่งจังหวัด ทว่าปัจจุบันยังขาดการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีให้เป็นศูนย์กลางกิจกรรม เช่น การจัดตลาดนัดหรือพื้นที่นันทนาการ

4.2 พื้นที่สาธารณะเป็นจุดรวมตัวชุมชน สวนสาธารณะ ได้แก่ สวนหนองกุดหวาย สวนสาธารณะห้วยน้ำคำ สวนลานอดตลอด สวนสาธารณะมารีหนองแคน และสวนสาธารณะหนองอุทัย กลายเป็นที่พักผ่อน ออกกำลังกาย ซึ่งเป็นพื้นที่พักผ่อนและจัดกิจกรรมสันทนาการของคนเมือง นอกจากนี้ภายในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษยังมีสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ ซึ่งเป็นสวนขนาดใหญ่และเป็นแหล่งเรียนรู้ทางนิเวศวิทยาของเมืองศรีสะเกษ นอกจากนี้ลานหน้าศาลากลางจังหวัด และ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษใช้จัดงานเทศกาลและกิจกรรมชุมชน ปัจจุบันพื้นที่เหล่านี้ยังไม่ถูกใช้ประโยชน์อย่างเต็มศักยภาพ เช่น สวนสาธารณะขาดการจัดการเชิงสร้างสรรค์ ในขณะที่ลานหน้าศาลากลางมีกิจกรรมเฉพาะช่วงเทศกาลเท่านั้น

5. ภูมิสัญลักษณ์ (Landmark) จุดหมายตากับการสร้างเอกลักษณ์เมือง ภูมิสัญลักษณ์สำคัญของเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ได้แก่ วัดมหาพุทธาราม สถานที่ศักดิ์สิทธิ์และแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม หอสูงศรีนครลำดวน จุดชมเมือง 360 องศา เกาะกลางน้ำซึ่งมีพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ศึกษาทางนิเวศวิทยา และสวนสัตว์ศรีสะเกษ อย่างไรก็ตาม แลนด์มาร์กเหล่านี้ยังไม่ถูกส่งเสริมให้เป็นจุดหมายตาในระดับประเทศ ดังนั้นควรใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงท่องเที่ยวโดยเชื่อมโยงภูมิสัญลักษณ์เข้ากับเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติ

ความเป็นเมืองของเทศบาลเมืองศรีสะเกษผ่านแนวคิดของ Lynch ชี้ให้เห็นว่าเมืองมีองค์ประกอบทางกายภาพครบถ้วน แต่ยังขาดการบูรณาการระหว่างพื้นที่และกิจกรรมทางสังคม ดังนั้น การพัฒนาเมืองควรดำเนินการใน 3 ด้านหลัก หนึ่งปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานที่เน้นการเดินทางที่ยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สองเสริมสร้างอัตลักษณ์ย่านผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบพื้นที่ และสามส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยใช้ภูมิสัญลักษณ์เป็นเครื่องมือดึงดูดนักท่องเที่ยว การดำเนินการดังกล่าวจะช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ให้เทศบาลเมืองศรีสะเกษให้เป็นเมืองที่น่าอยู่และมีเอกลักษณ์โดดเด่นในภูมิภาคอีสานตอนใต้ต่อไป อย่างไรก็ตาม การพัฒนาดังกล่าวยังต้องเผชิญกับความท้าทาย เช่น การจัดการทรัพยากรให้เป็นธรรม และการลดความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่ซึ่งสอดคล้องกับข้อวิจารณ์ของนักคิด Neo-Marxist ที่มองว่า การพัฒนาเมืองมักเป็นไปเพื่อประโยชน์ของกลุ่มทุนมากกว่าชุมชนท้องถิ่น

ความเป็นเมืองของเทศบาลเมืองศรีสะเกษเกิดจากเงื่อนไขหลายด้านที่สอดคล้องกับแนวคิดตะวันตก ทั้งการผลิตพื้นที่ทางเศรษฐกิจ การสะสมทุนโดยกลุ่มชาวจีน การสร้างวัฒนธรรมร่วม และบทบาทของเทศบาลในการจัดการเมือง อย่างไรก็ตาม กระบวนการเหล่านี้ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมเชิงพื้นที่และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องได้รับการแก้ไขเพื่อสร้างความเป็นเมืองที่ยั่งยืน

7.2.7 เงื่อนไขแห่งความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ

ความเป็นเมือง (Urbanism) ของเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษเป็นผลลัพธ์ของเงื่อนไขหลายด้านที่สัมพันธ์กันภายใต้บริบททางประวัติศาสตร์ สังคม และเศรษฐกิจ เงื่อนไขเหล่านี้ผ่านแนวคิดการพัฒนาเมือง (Urban Development) องค์ประกอบของเมือง (Urban Components) แนวคิดหลังโครงสร้างนิยม (Post-Structuralism) และการสะสมทุน

1. ความเป็นเมืองในฐานะศูนย์กลางการบริหารและเศรษฐกิจ นิยามความเป็นเมืองว่าเป็นพื้นที่ที่รวมศูนย์อำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ³²⁸ เทศบาลเมืองศรีสะเกษ ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2479 เป็นศูนย์กลางการบริหารของอำเภอเมือง และครอบคลุมพื้นที่ 7 ตำบล ซึ่งสะท้อนบทบาทของเมืองในฐานะ "ศูนย์กลางราชการ" (Administrative City) การจัดตั้งเทศบาลส่งผลให้เกิดระบบการจัดเก็บภาษี การวางแผนเมือง และการจัดบริการสาธารณะ ซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญของความเป็นเมือง³²⁹ นอกจากนี้ เศรษฐกิจของเมืองศรีสะเกษยังได้รับการขับเคลื่อนจากประวัติศาสตร์การค้าผ่านระบบรถไฟ การเข้ามาของเส้นทางรถไฟในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 24 ทำให้พื้นที่รอบสถานีรถไฟกลายเป็นศูนย์กลางการกระจายสินค้าเกษตร เช่น ข้าว อ้อย และมันสำปะหลัง ไปยังกรุงเทพมหานครและประเทศเพื่อนบ้าน³³⁰

กระบวนการนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ David Harvey³³¹ ที่เน้นว่า การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมเป็นกลไกสำคัญในการกระตุ้นการสะสมทุน (Capital Accumulation) และการขยายตัวของเมือง

³²⁸ Weber, M. (1922). *The City*. Free Press.

³²⁹ ดารณี ฤทธิพิพัฒนกุล. (2541). *กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศไทยกำลังพัฒนา*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

³³⁰ วรโรจน์ ครอบอาจ และ ผกามาศ ถิ่นพังงา. (ปีที่เผยแพร่). *กระบวนการกลายเป็นเมืองในประเทศไทย (Urbanisation in Thailand)*. สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย.

³³¹ Harvey, D. (2006). *Spaces of Global Capitalism: Towards a Theory of Uneven Geographical Development*. Verso.

2. การผลิตพื้นที่และการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน "การผลิตพื้นที่" (Production of Space) เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทางกายภาพและสังคมเพื่อตอบสนองต่อความต้องการทางเศรษฐกิจ ในบริบทของเมืองศรีสะเกษ พื้นที่รอบสถานีรถไฟซึ่งเดิมเป็นป่าไม้และที่ดินของวัดมหาพุทธาราม ถูกแปลงสภาพให้เป็นย่านการค้าที่พลุกพล่าน การสร้างถนนสายสำคัญ เช่น ถนนวงแหวน และอาคารพาณิชย์โดยชาวจีนกลุ่มแรกในปี พ.ศ. 2471 แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากพื้นที่เกษตรกรรมสู่พื้นที่เศรษฐกิจ กระบวนการนี้ไม่เพียงเปลี่ยนโฉมหน้าทางกายภาพของเมือง แต่ยังสร้าง "พื้นที่สังคม" (Social Space) ที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจระหว่างชาวจีนและชุมชนท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น การสร้างตลาดสดและโกดังสินค้ารอบสถานีรถไฟ สะท้อนการผลิตพื้นที่ที่ส่งเสริมความเป็นเมือง³³²

3. การสะสมทุนของชาวจีนและอำนาจทางเศรษฐกิจ การสะสมทุน (Capital Accumulation) เป็นแรงขับเคลื่อนหลักของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ บทบาทของชาวจีนในเมืองศรีสะเกษเป็นตัวอย่างสำคัญของกระบวนการนี้ ชาวจีนกลุ่มแรกที่อพยพมาในปี พ.ศ. 2471 ได้สร้างเครือข่ายการค้าสินค้าเกษตร โดยใช้รถไฟเป็นช่องทางกระจายสินค้า การลงทุนในอาคารพาณิชย์และระบบโลจิสติกส์โดยบุคคลสำคัญ เช่น นายวงแหวน แซ่ตั้ง แสดงให้เห็นการสะสมทุนผ่านการขยายขนาดธุรกิจ (Expanded Reproduction) การกุมอำนาจทางเศรษฐกิจของชาวจีนส่งผลให้เมืองศรีสะเกษพัฒนาเป็นศูนย์กลางการค้าระดับภูมิภาค³³³ อย่างไรก็ตาม กระบวนการนี้ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมเชิงพื้นที่ (Spatial Inequality) โดยพื้นที่รอบสถานีรถไฟได้รับการพัฒนามากกว่าพื้นที่ชานเมืองที่ยังคงเป็นชุมชนเกษตรกรรม³³⁴

4. ความเป็นเมืองภายใต้แนวคิดหลังโครงสร้างนิยม การผสมผสานวัฒนธรรมและการกระจายอำนาจ แนวคิดหลังโครงสร้างนิยม (Post-Structuralism) เน้นการวิเคราะห์ความเป็นเมืองผ่านการกระจายอำนาจ (Decentralization) และการสร้างความหมายทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย การเข้ามาของชาวจีนในเมืองศรีสะเกษไม่เพียงเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ แต่ยังส่งผลให้เกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมอีสานท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น การสร้างสถาปัตยกรรมแบบจีนในย่านการค้า หรือการรับประเพณีจีนเข้ามาในเทศกาลท้องถิ่น สะท้อนการสร้างวัฒนธรรมร่วม (Hybrid Culture) ที่เอื้อต่อการยอมรับบทบาททางเศรษฐกิจของชาวจีน กระบวนการนี้ อำนาจ

³³² Lefebvre, H. (1974). *The Production of Space*. Blackwell Publishing.

³³³ Marx, K. (1867). *Capital: A Critique of Political Economy* (Vol. 1). Penguin Classics.

³³⁴ Harvey, D. (2006). *Spaces of Global Capitalism: Towards a Theory of Uneven Geographical Development*. Verso.

ไม่ได้รวมศูนย์อยู่ที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่กระจายตัวผ่านการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม การที่ชาวจีนสามารถดำรงบทบาทเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจได้ แสดงให้เห็นการกระจายอำนาจผ่านการยอมรับทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของความเป็นเมืองในบริบทหลังโครงสร้างนิยม³³⁵

7.2.8 บทบาทของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษกับการสร้างความเป็นเมือง

การสร้างความเป็นเมือง (Urbanization) ในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษไม่สามารถแยกออกจากการมีส่วนร่วมของชุมชนชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษที่ 24 โดยเฉพาะภายใต้บริบทการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางรถไฟ บทบาทของชาวจีนผ่านแนวคิดการพัฒนาเมือง (Urban Development) การสะสมทุน (Capital Accumulation) แนวคิดหลังโครงสร้างนิยม (Post-Structuralism) และทฤษฎี Neo-Marxism

1. บทบาทของชาวจีนในฐานะตัวแทนการสะสมทุน การสะสมทุน (Capital Accumulation)³³⁶ เป็นแรงขับเคลื่อนหลักของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ชาวจีนในเมืองศรีสะเกษเป็นตัวอย่างสำคัญของกระบวนการนี้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2471 ชาวจีนกลุ่มแรกที่อพยพมาตามเส้นทางรถไฟได้สร้างเครือข่ายการค้าสินค้าเกษตร เช่น ข้าว อ้อย และมันสำปะหลัง โดยใช้รถไฟเป็นช่องทางกระจายสินค้าไปยังตลาดภายนอก

การลงทุนในอาคารพาณิชย์และระบบโลจิสติกส์โดยบุคคลสำคัญ เช่น นายทองเฮง แซ่ตั้ง สะท้อนการสะสมทุนผ่านการขยายขนาดธุรกิจ (Expanded Reproduction) ตามแนวคิดของ Marx นอกจากนี้ การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมเป็นกลไกสำคัญในการกระตุ้นการสะสมทุน การพัฒนาสถานีรถไฟและย่านการค้ารอบสถานีรถไฟศรีสะเกษ โดยชาวจีน ไม่เพียงเปลี่ยนพื้นที่เกษตรกรรมให้เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ แต่ยังสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power Relations) ที่ส่งเสริมให้เมืองพัฒนาเป็นศูนย์กลางการค้าระดับภูมิภาค³³⁷

2. การผลิตพื้นที่และการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน "การผลิตพื้นที่" (Production of Space) เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทางกายภาพและสังคมเพื่อตอบสนองต่อความต้องการทางเศรษฐกิจ ในบริบทของเมืองศรีสะเกษ ชาวจีนเป็นผู้นำในการแปลงพื้นที่ป่าไม้และที่ดินวัดมหาพุ

³³⁵ Foucault, M., & Rabinow, P. (1982). Space, knowledge, and power. *Material Culture*, 107-120.

³³⁶ Marx, K. (1867). *Capital: A Critique of Political Economy* (Vol. 1). Penguin Classics.

³³⁷ Harvey, D. (2006). *Spaces of Global Capitalism: Towards a Theory of Uneven Geographical Development*. Verso.

ทราวมให้เป็นย่านการค้าพลุกพล่าน การสร้างถนนสายสำคัญ เช่น ถนนวงแหวน และอาคารพาณิชย์ แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากพื้นที่เกษตรกรรมสู่พื้นที่เศรษฐกิจ

กระบวนการนี้ไม่เพียงสร้าง "พื้นที่เศรษฐกิจ" แต่ยังสร้าง "พื้นที่สังคม" (Social Space) ที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและเศรษฐกิจระหว่างชาวจีนและชุมชนท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น การสร้างตลาดสดและโกดังสินค้ารอบสถานีรถไฟ สะท้อนการผลิตพื้นที่ที่ส่งเสริมความเป็นเมือง³³⁸

3. ความเป็นเมืองภายใต้แนวคิดหลังโครงสร้างนิยมโดยการผสมผสานวัฒนธรรมและการกระจายอำนาจ แนวคิดหลังโครงสร้างนิยม (Post-Structuralism)³³⁹ เน้นการวิเคราะห์ความเป็นเมืองผ่านการกระจายอำนาจ (Decentralization)³⁴⁰ และการสร้างความหมายทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย การเข้ามาของชาวจีนในเมืองศรีสะเกษไม่เพียงเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ แต่ยังส่งผลให้เกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมอีสานท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น การสร้างสถาปัตยกรรมแบบจีนในย่านการค้า หรือการรับประเพณีจีนเข้ามาในเทศกาลท้องถิ่น สะท้อนการสร้างวัฒนธรรมร่วม (Hybrid Culture) ที่เอื้อต่อการยอมรับบทบาททางเศรษฐกิจของชาวจีน

กระบวนการนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Michel Foucault ที่มองว่า อำนาจไม่ได้รวมศูนย์อยู่ที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่กระจายตัวผ่านการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม การที่ชาวจีนสามารถดำรงบทบาทเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจได้ แสดงให้เห็นการกระจายอำนาจผ่านการยอมรับทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของความเป็นเมืองในบริบทหลังโครงสร้างนิยม

4. การพัฒนาแบบองค์รวมและความยั่งยืน เทศบาลเมืองศรีสะเกษมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความเป็นเมืองผ่านนโยบายพัฒนาศักยภาพชุมชนและเศรษฐกิจท้องถิ่น วิสัยทัศน์ของเทศบาลที่มุ่งทำให้เมืองเป็น "แหล่งท่องเที่ยวและเรียนรู้แห่งอีสาน" สะท้อนแนวคิดการพัฒนาเมืองสมัยใหม่ (Modern Urban Development) ที่เน้นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม การพัฒนาดังกล่าวยังต้องเผชิญกับความท้าทาย เช่น การจัดการทรัพยากรให้เป็นธรรม และการลดความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพัฒนาแบบองค์รวม (Holistic Development) ที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

บทบาทของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งเสริมความเป็นเมืองผ่านการสะสมทุน การผลิตพื้นที่ทางเศรษฐกิจ และการสร้างวัฒนธรรมร่วม ภายใต้กรอบแนวคิดของ

³³⁸ Lefebvre, H. (1974). *The Production of Space*. Blackwell Publishing.

³³⁹ Devetak, R. (2009). Post-structuralism. *Theories of international relations*, 183-211.

³⁴⁰ Rondinelli, D. A., Nellis, J. R., & Cheema, G. S. (1983). Decentralization in developing countries. *World Bank staff working paper*, 581, 13-28.

Marx, Harvey, Lefebvre และ Post-Structuralism อย่างไรก็ตาม กระบวนการเหล่านี้ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมเชิงพื้นที่และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องได้รับการแก้ไขเพื่อสร้างความเป็นเมืองที่ยั่งยืน

อย่างไรก็ตามการศึกษาเรื่อง “ชาวไทยเชื้อสายจีนกับการสร้างความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ” มีนักวิชาการหลายท่านได้ทำการศึกษาในพื้นที่อื่น ๆ ในประเด็นที่แตกต่างกันมาก่อนหน้านี้แล้ว ในที่นี้ผู้วิจัยใคร่จะยกตัวอย่างงานที่ผ่านการศึกษามาแล้วในเรื่องของความเป็นเมืองของศรีสะเกษ คือ ประวัติศาสตร์จีนอีสาน โดยสุวิทย์ ธีรศาศวัต โดยกล่าวถึงประวัติศาสตร์ชาวจีนในเมืองศรีสะเกษ และวรเทพ สันติวรวัตร เรื่องวิถีชีวิตชาวจีนในเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษ พบว่า

1. ความคล้ายคลึงระหว่างการศึกษาเรื่องคนไทยเชื้อสายจีนกับการสร้างเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ และงานวิจัยของสุวิทย์ ธีรศาศวัต และวรเทพ สันติวรวัตร งานวิจัยทั้งสองชิ้นศึกษาคนจีนในศรีสะเกษเหมือนกันแต่งานของวรเทพ สันติวรวัตร ให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวจีนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบสถานีรถไฟ ในขณะที่งานของสุวิทย์ ธีรศาศวัต ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของคนจีนในศรีสะเกษ การประกอบอาชีพ และการผสมผสานทางวัฒนธรรม โดยงานของสุวิทย์ ธีรศาศวัต ส่วนหนึ่งอ้างอิงถึงงานของวรเทพ สันติวรวัตร เช่นกัน ดังนั้น เพื่อทำความเข้าใจและชี้ให้เห็นความคล้ายคลึงและความแตกต่างระหว่างงานของสุวิทย์ ธีรศาศวัต เรื่องประวัติศาสตร์จีนอีสาน และวรเทพ สันติวรวัตร เรื่อง วิถีชีวิตชาวจีนในเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษ จึงขอวิเคราะห์ในแต่ละประเด็น ดังนี้

1.1 บทบาททางเศรษฐกิจ งานเขียนของทั้งสองท่านชี้ให้เห็นว่า ชาวจีนในภาคอีสานและรอบสถานีรถไฟศรีสะเกษ เป็นกลุ่มที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจท้องถิ่นผ่านกลไกต่อไปนี้ ได้แก่ อาชีพค้าขายและธุรกิจ ชาวจีนมีบทบาทสำคัญในการค้าขายสินค้าจำเป็น เช่น โรงสี ห้างทอง และร้านค้าปลีก ในศรีสะเกษ ธุรกิจเหล่านี้พัฒนาจากร้านโชห่วยขนาดเล็กสู่กิจการขนาดใหญ่ เช่น โรงแรมและศูนย์การค้า นอกจากนี้ชาวจีนทำหน้าที่เป็นเจ้าภาษีนายอากร โดยชาวจีนได้รับสัมปทานจากรัฐบาลไทยให้เก็บภาษีการค้า ทำให้พวกเขาควบคุมระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นในยุคแรก ต่อมาผลกระทบจากการสร้างทางรถไฟ ทางรถไฟสายอีสาน (พ.ศ. 2443) ลดต้นทุนการขนส่งและเพิ่มความปลอดภัย ส่งผลให้จำนวนชาวจีนในพื้นที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ชุมชนจีนจึงขยายตัวตามสถานีรถไฟและก่อตัวเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจใหม่

1.2 การปรับตัวทางวัฒนธรรม งานวิจัยทั้งสองเรื่องแสดงการผสมผสานวัฒนธรรมจีนกับท้องถิ่น ในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ พิธีกรรมและความเชื่อ ชาวจีนในอีสานและชาวจีนศรีสะเกษรักษาประเพณีไหว้เจ้าและบรรพบุรุษ โดยผสมผสานลัทธิเต๋า พุทธศาสนา และความเชื่อ

ท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น พิธีไหว้เทพเจ้าที่วัดจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษหรือเทศบาลงานจ้วมมักจัดร่วมกับเทศกาลไทย

ด้านสถาบันทางสังคม ชาวจีนสร้างเครือข่ายสกุลแซ่ โดยการใช้แซ่ (นามสกุลจีน) เป็นเครื่องมือสร้างเครือข่ายธุรกิจและรักษาอัตลักษณ์ นอกจากนี้ชาวจีนนิยมตั้งสมาคมและมูลนิธิ กลุ่มจีนในศรีสะเกษก่อตั้งสมาคมเพื่อสนับสนุนธุรกิจและแก้ไขปัญหาชุมชน เช่น สมาคมตระกูลแซ่ตั้ง สมาคมตระกูลแซ่แล้ว เป็นต้น (

1.3 การศึกษาและสังคมการส่งเสริมการศึกษา งานทั้งสองเรื่องเน้นย้ำเรื่องการศึกษาเห็นว่าชาวจีนให้ความสำคัญกับการศึกษาบุตรหลานเพื่อเพิ่มโอกาสในอาชีพที่มั่นคงในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ลูกหลานชาวจีนมักเลือกเรียนต่อมหาวิทยาลัยและทำงานในสาขาอาชีพสมัยใหม่ เช่น แพทย์ หรือวิศวกร

ดังนั้น ความคล้ายคลึงหลักของงานวิจัยเกี่ยวกับคนจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ คือ บทบาททางเศรษฐกิจและการค้าที่โดดเด่น และ การปรับตัวทางวัฒนธรรมอย่างยืดหยุ่น โดยอาศัยกลไก เช่น ระบบขนส่ง สถาบันสังคม และการผสมผสานวัฒนธรรม ซึ่งทั้งสองการศึกษาต่างยืนยันว่าชาวจีนเป็นกลุ่มที่ส่งอิทธิพลต่อการพัฒนาเมืองในภาคอีสานและศรีสะเกษอย่างลึกซึ้ง

2. ความแตกต่างระหว่างงานวิจัยทั้ง 2 ฉบับ ต่างมีมุมมองและขอบเขตที่แตกต่างกัน แม้ทั้งสองชิ้นงานจะเน้นบทบาทของชาวจีนในภูมิภาคนี้ แต่สามารถแยกแยะความต่างได้ชัดเจนใน 2 มิติหลัก ดังนี้

2.1 ขอบเขตการศึกษา ภาพรวมและพื้นที่เฉพาะ โดยงานของสุวิทย์ อธิศาวัต มุ่งศึกษาประวัติศาสตร์ชาวจีนอีสาน ในมุมมองกว้าง ครอบคลุมระยะเวลาหลายศตวรรษ และศึกษาเฉพาะเจาะจงในบางจังหวัดเช่น ศรีสะเกษ ขอนแก่น เป็นต้น โดยวิเคราะห์เงื่อนไขหลัก เช่น การอพยพ โดยมองที่สาเหตุจากภัยธรรมชาติ (น้ำท่วม ภัยแล้ง) และความไม่สงบในจีนแผ่นดินใหญ่

ผลกระทบจากการสร้างทางรถไฟ เชื่อมโยงกับการเติบโตทางเศรษฐกิจและการเพิ่มจำนวนประชากรจีนในอีสาน (จาก 8,800 เป็น 34,300 คน ใน 18 ปี) ในขณะที่ วรเทพ สันติวรวัช เรื่อง วิถีชีวิตชาวจีนในเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษ เลือกเอาช่วงเวลาของคนจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานและศึกษาวิถีชีวิตคนจีนรอบสถานีรถไฟศรีสะเกษ โดยเน้นที่วัฒนธรรมความเป็นจีน นอกจากนี้งานเรื่องประวัติศาสตร์จีนอีสานให้ความสนใจและการกระจายตัวในเมืองใหญ่ เช่น อุตรธานี มหาสารคาม นครราชสีมา ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าและบริการ ในขณะที่ด้านการศึกษาศรีสะเกษเน้นพื้นที่เฉพาะรอบสถานีรถไฟศรีสะเกษ โดยเจาะลึกบทบาททางด้านการตั้งถิ่นฐาน การค้า และวัฒนธรรมจีน

2.2 ประเด็นศึกษา โดยผู้วิจัยเห็นว่างานวิจัยเรื่องประวัติศาสตร์จีนอีสานมีโครงสร้างทางการศึกษาที่ใหญ่ระดับภาค เช่น ระบบเจ้าภาษีนายอากรที่ชาวจีนผูกขาดการค้าในยุคสมัยใหม่ การถ่ายทอดวัฒนธรรมผ่านอาชีพดั้งเดิม (ค้าขาย) และการแต่งงานข้ามเชื้อชาติ ในขณะที่งานวิจัยเรื่องวิถีชีวิตชาวจีนในเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษมีพื้นที่ในการศึกษาระดับเล็กคือบริเวณรอบสถานีรถไฟศรีสะเกษเท่านั้น ในขณะที่ วรเทพ สันติวรรักษ์ให้ความสำคัญกับรายละเอียดเชิงปฏิบัติในพื้นที่เฉพาะ เช่น ธุรกิจทันสมัย โรงแรม ภัตตาคาร ห้างทอง ที่สะท้อนการปรับตัวของชาวจีนการศึกษาบุตรหลานเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับอาชีพสมัยใหม่ ตลอดจนการรวมกลุ่มทางธุรกิจโดยการใช้ระบบสกุลแซ่และสมาคมจีนเพื่อสร้างเครือข่าย

เมื่อพิจารณาเหตุผลของความแตกต่างของงาน พบว่า วัตถุประสงค์การศึกษา สุวิทย์ ชีรสาสวัตต้องการสร้างกรอบประวัติศาสตร์จีนอีสานเชื่อมโยงระดับประเทศ ในขณะที่วรเทพ สันติวรรักษ์มุ่งตอบคำถามเฉพาะเกี่ยวกับอิทธิพลทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของชุมชนจีนท้องถิ่น นอกจากนี้บริบทพื้นที่ ศรีสะเกษเป็นเมืองที่การค้าเฟื่องฟูจากเส้นทางรถไฟ และมีชุมชนจีนเข้มแข็งในธุรกิจท้องถิ่นต่างจากอีสานที่มีความหลากหลายของกลุ่มเงินกระจายตัวหลายเมือง ประเด็นที่สำคัญคือยุคสมัย สุวิทย์ ชีรสาสวัตศึกษาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน ขณะที่วรเทพ สันติวรรักษ์เน้นยุคหลังการสร้างทางรถไฟจนกระทั่งสงครามโลกครั้งที่สอง

ในขณะที่การศึกษาเรื่อง ชาวไทยเชื้อสายจีนกับการสร้างความเป็นเมืองในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ให้ความสำคัญในการศึกษาใน 3 คือ พลวัตของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ซึ่งอาจจะมีบางส่วนที่คล้ายคลึงกับงานของวรเทพ สันติวรรักษ์และสุวิทย์ ชีรสาสวัต ประเด็นต่อมามุ่งที่จะศึกษาบทบาทของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษในทุกแง่มุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทนำทางด้านการเมือง ซึ่งงานทั้งสองเรื่องไม่ได้กล่าวถึง และประเด็นสำคัญคือ เงื่อนไขแห่งความเป็นเมืองของเทศบาลเมืองศรีสะเกษ โดยผู้วิจัยเชื่อว่า เมืองศรีสะเกษถูกสร้างขึ้นภายใต้อิทธิพลของคนจีนและคนพื้นเมืองที่เคยอาศัยอยู่ในพื้นที่เมืองถูกคนจีนซื้อที่ดินและผลักดันคนพื้นเมืองเหล่านั้นไปสู่ชายขอบของความเป็นเมืองในที่สุด ในทางกลับกันคนพื้นเมืองเหล่านั้นกลายเป็นแรงงาน ลูกจ้าง และผู้สนับสนุนธุรกิจของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ดังนั้นถ้าจะกล่าวว่าคนจีนรื้อวางเป็นเจ้าแก็ดได้ก็เพราะคนพื้นเมืองเป็นผู้สนับสนุนก็คงจะไม่เกินจริง

7.3 ข้อเสนอแนะ

การจัดทำข้อเสนอแนะในการศึกษารั้งนี้ ผู้วิจัยจัดทำข้อเสนอแนะทางวิชาการโดยใช้กรอบแนวคิดจากการศึกษาการสืบทอดวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ เพื่อสร้างฐานข้อมูลเชิงลึกสำหรับการวางแผนพัฒนา ส่วนข้อเสนอแนะทางนโยบายต่อยอดจากบทบาทของชุมชนจีนในฐานะผู้ขับเคลื่อน

เศรษฐกิจ โดยผนวกความร่วมมือกับรัฐและองค์กรท้องถิ่น เพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับเทศบาลเมืองศรีสะเกษในระยะยาว

7.3.1 ข้อเสนอแนะทางวิชาการ

1. การศึกษาการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชุมชนจีนในบริบทเมืองสมัยใหม่ การวิจัยควรให้ความสำคัญกับบทบาทของศาสนสถานจีน เช่น ศาลเจ้า ซึ่งไม่เพียงเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณ แต่ยังเป็นพื้นที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น พิธีไหว้เจ้าในศรีสะเกษ สะท้อนการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมของจีนกับประเพณีท้องถิ่น ช่วยเสริมความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนจีนและไทยพื้นเมือง นอกจากนี้ ควรขยายการศึกษาเครือข่ายเครือญาติและสมาคมจีนที่ส่งเสริมธุรกิจ เช่น ระบบสกุลแซ่ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ

2. การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์การเมือง-เศรษฐกิจของชาวจีนในศรีสะเกษ ควรมีการศึกษาชีวประวัติของบุคคลสำคัญชาวจีนและไทยเชื้อสายจีนที่มีบทบาทในการพัฒนาเมือง เช่น เจ้าของกิจการหรือผู้นำท้องถิ่น เพื่อเชื่อมโยงกับนโยบายรัฐในแต่ละยุคสมัย การสร้างทางรถไฟใน พ.ศ. 2443 เป็นเงื่อนไขหลักที่กระตุ้นการขยายตัวของชุมชนจีนและเปลี่ยนโฉมเศรษฐกิจเมือง

3. การประเมินความยั่งยืนของชุมชนจีนในยุคดิจิทัล ควรศึกษาการปรับตัวของธุรกิจดั้งเดิม เช่น ร้านโชห่วย ที่เผชิญการแข่งขันจากห้างสรรพสินค้าสมัยใหม่ รวมถึงวิเคราะห์บทบาทของการศึกษาที่ชาวจีนส่งเสริมบุตรหลาน เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับอาชีพที่ต้องใช้ทักษะสูงในยุคดิจิทัล

7.3.2 ข้อเสนอแนะนโยบาย

1. ส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมจีนควบคู่กับการพัฒนาเมือง รัฐควรสนับสนุนการบูรณะศาสนสถานจีนและจัดเทศกาลวัฒนธรรม เช่น ตรุษจีน เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พร้อมสร้างพิพิธภัณฑ์หรือศูนย์เรียนรู้เพื่อบันทึกประวัติศาสตร์ชาวจีนศรีสะเกษ ให้เป็นมรดกทางปัญญาของสังคม

2. พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนผ่านกลไกชาวจีน สร้างเครือข่ายธุรกิจระหว่างร้านค้าดั้งเดิมกับห้างสรรพสินค้า เพื่อเพิ่มโอกาสทางการตลาด สนับสนุนการลงทุนในธุรกิจที่ใช้เครือข่ายชาวจีน เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของเมือง

3. เสริมสร้างบทบาททางการเมืองของชุมชนจีน เปิดพื้นที่ให้ชาวจีนและไทยเชื้อสายจีนร่วมออกแบบนโยบายเมือง โดยเฉพาะด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม สร้างความร่วมมือระหว่างมูลนิธิจีนกับเทศบาล เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ตอบโจทย์ทุกกลุ่ม แก้ไขปัญหา

4. ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ จัดตั้งกองทุนสนับสนุนธุรกิจขนาดเล็กของ

ชุมชนจีนและไทยพื้นเมือง เพื่อลดช่องว่างทางเศรษฐกิจ จัดฝึกอบรมทักษะอาชีพสมัยใหม่ให้กับ
ผู้สูงอายุและเยาวชน

บรรณานุกรม

- Alfredo, Saad-Filho. (2001). The Value of Marx: Political Economy for Contemporary Capitalism.
- Amin, A., & Graham, S. (1997). The ordinary city. Transactions of the institute of British geographers, 22(4), 411-429.
- Amin, A., & Thrift, N. J. (1994). Globalization, institutional thickness and local prospects. Revue d'Economie régionale et Urbaine, 3, 405-427.
- Arthur O'Sullivan, Urban Economics, 6th edition (New York: McGraw-Hill/Irwin, 2007)
- Askew, M. (1996). The Rise of "Moradok" and the Decline of the "Yarn": Heritage and Cultural Construction in Urban Thailand. Sojourn: Journal of Social Issues in Southeast Asia, 183-210.
- Baker, C., & Phongpaichit, P. (2017). A History of Thailand (3rd ed.). Cambridge University Press.
- Baker, Chris, Christopher John Baker, and Pasuk Phongpaichit. (2022). A history of Thailand. Cambridge University Press.
- Boccella, N., & Salerno, I. (2016). Creative economy, cultural industries and local development. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 223, 291-296.
- Bourdieu, Pierre. "The forms of capital." In The sociology of economic life, pp. 78-92. Routledge, 2018.
- Brenner, N. (2000). The urban question: reflections on Henri Lefebvre, urban theory and the politics of scale. International journal of urban and regional research, 24(2), 361-378.
- Brenner, N. (2009). Restructuring, rescaling and the urban question. Critical Planning, 16(4), 61-79.

Castells, M. (1972). Urban renewal and social conflict in Paris. *Social Science Information*, 11(2), 93-124.

Castells, M. (1989). *The Informational City: Information Technology, Economic Restructuring, and the Urban-Regional Process*. Blackwell Publishers.

Chamaratana, Thanapauge, Dasri, Rasita, Phongsiri, Monchai, Phatchaney, Kritsada, and Muangsri, Patchanee. "Changing of Urban Society: The Impact of Urban Development Projects on the Isan Urban Poor People." *Local Administration Journal*, vol. 17, no. 2, April–June 2024, pp. 171–187. © College of Local Administration, Khon Kaen University.

Cohen, M. (1977). *The Chinese in Thailand: Economic and Political Aspects*. Cornell University Press.

Cohen, Robin. *Theories of migration*. Edward Elgar Publishing, 1996.

Das, R. (2017). David Harvey's theory of accumulation by dispossession: A Marxist critique. *World Review of Political Economy*, 8(4), 590-616.

Davis, Joseph E. (2017). *Identity and social change*. Routledge.

Devetak, R. (2009). Post-structuralism. *Theories of international relations*, 183-211. DOI: https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_DOI=10.14457/CU.the.2005.489

Dunford, M., & Kafkalas, G. (1992). The global-local interplay, corporate geographies and spatial development strategies in Europe. *Cities and regions in the new Europe*, 3-38.

Eaksittipong, S. (2017). *Textualizing the "Chinese of Thailand": Politics, Knowledge, and the Chinese in Thailand During the Cold War* (Doctoral dissertation, National University of Singapore (Singapore)).

- Eisenschitz, A., & Gough, J. (1996). The contradictions of neo-Keynesian local economic strategy. *Review of International Political Economy*, 3(3), 434-458.
- Foucault, M., & Miskowiec, J. (1986). Of other spaces. *diacritics*, 16(1), 22-27.
- Foucault, M., & Rabinow, P. (1982). Space, knowledge, and power. *Material Culture*, 107-120.
- Gottdiener, M. (1985). Hegemony and mass culture: A semiotic approach. *American journal of sociology*, 90(5), 979-1001.
- Gould, R. and Kobb, H. (1964). *The Study of Urbanization*. University of Chicago Press.
- Gramsci, A. (1971). *Selections from the Prison Notebooks*. International Publishers.
- Guotu, Zhuang. (2013). China's policies on Chinese overseas: Past and present. In L. P.
- Gutierrez, L., & Lewis, E. A. (2014). Strengthening communities through groups: A multicultural perspective. In *Rebuilding Communities* (pp. 5-16). Routledge.
- Hall, Stuart. (1990). "The emergence of cultural studies and the crisis of the humanities." *October* 53. Pp. 11-23.
- Hamnett, C. (2001). Social segregation and social polarization. *Handbook of urban studies*, 162-176.
- Harvey, D. (1978). The urban process under capitalism: a framework for analysis. *International journal of urban and regional research*, 2(1-3), 101-131.
- Harvey, D. (1990). Between space and time: reflections on the geographical imagination. *Annals of the association of American geographers*, 80(3), 418-434.
- Harvey, D. (2006). *Spaces of Global Capitalism: Towards a Theory of Uneven Geographical Development*. Verso.
- Harvey, D. (2007). Neoliberalism and the City. *Studies in social justice*, 1(1), 2-13.

- Harvey, D. (2018). *The limits to capital*. Verso books.
- Hawley, A. (1981). *Human Ecology: A Theory of Community Structure*. University of Chicago Press.
- Hinton, William, and Fred Magdoff. 2008. *Fanshen: A documentary of revolution in a Chinese village*. NYU Press.
- Hirsch, W. Z. (1973). *Economic Development and Urbanization*. Prentice-Hall.
- Hsiao, Hsin-Huang Michael (2015). Digital adaptation and business strategies in Thai-Chinese communities. *Thai Journal of Business Research*, 22(2), 111–130.
- Jessop, B. (2003). *Globalization: It's about Time too!*
- Jones, C. I. (1997). On the evolution of the world income distribution. *Journal of Economic Perspectives*, 11(3), 19-36.
- Joseph, R., Burger., Jordan, G., Okie., Ian, A., Hatton., Vanessa, Weinberger., Munik, Shrestha., Kyra, Jade, Liedtke., Tam, Be., Austin, R., Cruz., Xiao, Feng., César, Hinojo-Hinojo., Abu, Smg., Kibria., Kacey, C., Ernst., Brian, J., Enquist. (2022). 4. Global city densities: Re-examining urban scaling theory. *Frontiers in conservation science*, doi: 10.3389/fcosc.2022.879934
- Keyes, C. F. (1983). *Economie Action and Buddhist Morality in a Thai Village*. *The Journal of Asian Studies*, 42(4), 851-868.
- Knox, P. L., Taylor, P. J., & Taylor, P. J. (Eds.). (1995). *World cities in a world-system*. Cambridge university press.
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space*. Basil Backwell.
- Lefebvre, H. (1974). *The Production of Space*. Blackwell Publishing
- Lefebvre, H. (2003). *Space and the State*. *State/space: A reader*, 84-100.

Lefebvre, H. (2014). The production of space (1991). In *The people, place, and space reader* (pp. 289-293). Routledge.

Leonard, Nevarez. (2015). *Urban Political Economy*.

doi: 10.1002/9781405165518.WBEOSU013.PUB2

Li, H. (2018). The impact of modern trade on traditional markets in Southeast Asia. *Journal of Economic Studies*, 45(3), 123-138.

Lipietz, A. (1994). Post-Fordism and democracy. *Post-Fordism: A Reader*, 338-357.

Lockard, Craig A. (2013). "Chinese migration and settlement in Southeast Asia before 1850: Making fields from the sea." *History Compass* 11, no. 9 765-781.

Lynch, K. (2013). "The Image of the Environment" and "The City Image and Its Elements": from *The Image of the City* (1960). In *The urban design reader* (pp. 125-138). Routledge.

Marx, K. (1867). *Capital: A Critique of Political Economy* (Vol. 1). Penguin Classics.

Marx, K. (1867). *Capital: A Critique of Political Economy* (Vol. 1). Penguin Classics.

Marx, K. (2019). *Classes in capitalism and pre-capitalism*. In *Social Stratification, Class, Race, and Gender in Sociological Perspective*, Second Edition (pp. 91-101). Routledge

Marx, K. (2019). *Marx's Economic Manuscript of 1867-68 (excerpt)*. *Historical Materialism*, 27(4), 162-192.

McKinnon, J. (2004). *Community culture: Strengthening persistence to empower resistance*. In *Living at the Edge of Thai Society* (pp. 64-84). Routledge.

Miller, R., Casey, M., & Konchar, M. (2014). *Change your space, change your culture: How engaging workspaces lead to transformation and growth*. John Wiley & Sons.

- Montesano, Michael J. (2001). "Left behind by the boom: Chinese merchants in Provincial Thailand in the era of rapid economic growth." In *Alternate Identities*, pp. 137-168. Brill.
- Morphy, Howard. "Cultural adaptation." In *Human adaptation*, pp. 99-150. Routledge, 2020.
- Moulaert, F., & Scott, A. J. (Eds.). (1997). *Cities Enterprise and Society*. A&C Black.
- Nigel, Taylor. (1999). 6. The elements of townscape and the art of urban design. *Journal of Urban Design*, doi: 10.1080/13574809908724446
- O'Connor, R. A. (1990). Place, power and discourse in the Thai image of Bangkok. *Journal of the Siam Society*, 78(2), 61-73.
- O'reilly, Karen. "Migration theories: A critical overview." *Routledge handbook of immigration and refugee studies* (2022): 3-12.
- Oliveira, N. (2015). Producing interculturality: repertoires, strategies and spaces. 17(1), 129-143. <https://ciencia.iscte-iul.pt/id/ci-pub-26062>
- Paik, Christopher, and Jessica Vechbanyongratana. "Reform, Rails, and Rice: Political Railroads and Local Development in Thailand." *The Journal of Economic History* 84, no. 3 (2024): 807- 837.
- Peck, J., & Tickell, A. (1994). Searching for a new institutional fix: the after-Fordist crisis and the global-local disorder. *Post-Fordism: a reader*, 280-315.
- Pomlaktong, Narong, and Sumet Ongkittikul. (2008). "Infrastructure development in Thailand." *International Infrastructure Development in Asia: Towards Balanced Regional Development and Integration*.
- Purcell, M. (2014). Possible worlds: Henri Lefebvre and the right to the city. *Journal of urban affairs*, 36(1), 141-154.

Reynolds, Craig J. (1987). Thai radical discourse: The real face of Thai feudalism today. No. 3. SEAP Publications.

Rondinelli, D. A., Nellis, J. R., & Cheema, G. S. (1983). Decentralization in developing countries. World Bank staff working paper, 581, 13-28.

Ronneberger, K. (2008). Henri Lefebvre and urban everyday life: In search of the possible. In *Space, difference, everyday life* (pp. 148-160). Routledge.

Saunders, P. (2003). *Social theory and the urban question*. Routledge.

Scafidi, S. (2001). Intellectual property and cultural products. *BUL Rev.*, 81, 793.

Scott, A. J., & Soja, E. W. (Eds.). (1996). *The city: Los Angeles and urban theory at the end of the twentieth century*. Univ of California Press.

Shahani, F. (2023). Representing cultural diversity in urban spaces and planning regulations for sustainable cities (pp. 171–182). Edward Elgar Publishing.
<https://doi.org/10.4337/9781800372030.00022>

Siamwalla, Ammar. (1978). Farmers and middlemen: aspects of agricultural marketing in Thailand. *Economic Bulletin for Asia and the Pacific*, 1978, Vol. 29, No. 1, 38-50

Skinner, G. W. (1957). *Chinese Society in Thailand: An Analytical History*. Cornell University Press.

Skinner, G. W. (1957). *Chinese Society in Thailand: An Analytical History*. Cornell University Press.

Smith, R. (2010). Beyond growth or beyond capitalism. *Real-world economics review*, 53(2), 28-42.

Smyth, H. (1996). Running the gauntlet: a compact city within a doughnut of decay. *The Compact City: a sustainable urban form*, 101-113.

Sopranzetti, Claudio. "Burning red desires: Isan migrants and the politics of desire in contemporary Thailand." *South East Asia Research* 20, no. 3 (2012): 361-379.

Spreiregen, P. D. (1965). *Urban design: The architecture of towns and cities* (p. 45). New York: McGraw-Hill.

Steven, C., Bourassa. (2007). *Urban Economics*, 6th edition by Arthur O'Sullivan. *Journal of Urban Affairs*, 29(5):543-544. doi: 10.1111/J.1467-9906.2007. 00364.X

Swyngedouw, E. (2004). Globalisation or 'glocalisation'? Networks, territories and rescaling. *Cambridge review of international affairs*, 17(1), 25-48.

Tambiah, S. J. (2019). The sources of charismatic leadership: Max Weber revisited. In *Comparative Social Dynamics* (pp. 73-81). Routledge.

Theodora, Y. (2020). Cultural heritage as a means for local development in Mediterranean historic cities—The need for an urban policy. *Heritage*, 3(2), 152-175.

Ueda, Yoko. (1995). *Local economy and entrepreneurship in Thailand: a case study of Nakhon Ratchasima*. Kyoto University Press,

Walker, R., & Storper, M. (1989). *The capitalist imperative: territory, technology and industrial growth* (Vol. 2). Oxford: Basil Blackwell.

Walter E.J. Tips. (2000). *Isan Travels Northeast Thailand's Economy in 1883-1884* Etienne Aymomier. White lotus

Weaver, Alfred C., and Benjamin B. Morrison. "Social networking." *Computer* 41, no. 2 (2008): 97-100.

Weber, M. (1922). *The City*. Free Press.

William, James, Booth. (1989). Explaining Capitalism: The Method of Marx's Political Economy: *Political Studies*, 37(4):612-625. doi: 10.1111/J.1467-9248.1989.TB00292.X

Winichakul, Thongchai. (2013). "Maps and the Formation of the Geo-Body of Siam." In *Asian forms of the nation*, pp. 67-92. Routledge.

Wolf, E. R. (1966). *Peasants* Prentice-Hall. Englewood Cliffs NJ.

Wong & S. Tan (Eds.), *Routledge handbook of the Chinese diaspora* (pp. 31-41). Routledge.

Wong, Chack-Kie (2017). Business transformation and competitive strategies among Thai-Chinese enterprises. *Journal of Asian Business Studies*, 33(2), 147–169.

Wong, Chack-Kie (2019). Collaborative strategies and digitalization in Thai-Chinese business networks. *International Business Review*, 36(1), 89–107.

Yi, Zhu. (2023). The Impact of Geographical Location on Urban Development. *Advances in Economics, Management and Political Sciences*, doi: 10.54254/2754-1169/15/20230880

Zhang, L. (2019). Adaptation strategies of ethnic minorities in the era of globalization. In S. Kim & T. Nguyen (Eds.), *Globalization and local communities* (pp. 40- 60).

กนกวรรณ มะโนรมย์. (2563). *เกษตรสร้างเมือง กรณีเมืองศรีสะเกษการกลายเป็นเมืองและการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกับภาคเกษตรกรรม*. อุบลราชธานี: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)

กรมการขนส่งทางราง. (2563). *ประวัติศาสตร์การรถไฟแห่งประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กรมศิลปากร. 2544. *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดศรีสะเกษ*. คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กฤษ เพิ่มทันจิตต์. (2536). *การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและกระบวนการกลายเป็นเมืองในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เศรษฐกิจศึกษา.

กฤษฎา แก้วเกลี้ยง. (2012). ความเป็นท้องถิ่นกับวัฒนธรรมจีนที่เข้ามาในสังคมไทย กรณีศึกษา
รูปแบบ ประเพณี และ คติ ความเชื่อที่ผสมผสานระหว่าง ไทยกับจีน. Romphruek
Journal of the Humanities and Social Sciences, 30(2), 29-58.

การเมืองบ้านใหญ่คืออะไรในสายตาของบ้านใหญ่ศรีสะเกษ สืบค้นจาก

<https://plus.thairath.co.th/topic/politics&society/102110>

การเมืองบ้านใหญ่คืออะไรในสายตาของบ้านใหญ่ศรีสะเกษ สืบค้นจาก

<https://plus.thairath.co.th/topic/politics&society/102110>

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ การปฏิรูปการปกครองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว:
ประสบการณ์จากสิงคโปร์ชวา และอินเดีย พ.ศ. 2413 - 2415. วารสารการบริหารปกครอง
(Governance Journal) ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2560)

ขุนวิจิตรมาตรา. (2516). ประวัติการคำไทย. กรุงเทพฯ : บุรพาสาน.

คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ จังหวัดศรีสะเกษ. 2537. ประวัติศาสตร์จังหวัดศรีสะเกษ. จังหวัด
ศรีสะเกษ

จิราพร ศิริสวัสดิ์. (2553). การปรับตัวของชาวจีนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สังคมศึกษา.

จิรารัตน์ จันทวีชรากร. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์ของร้านค้าปลีกสินค้าอุปโภคบริโภค
ขนาดเล็กกับพฤติกรรมการซื้อสินค้าของผู้บริโภค: การศึกษาเปรียบเทียบร้านค้าปลีกดั้งเดิม
กับร้านค้าปลีกสมัยใหม่ในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต,
วิทยาลัยบริหารธุรกิจนวัตกรรมและการบัญชี, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ฉัฐวัฒน์ ชัชณฐาภักษ์. (2024). "ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย: ความท้าทายและการปรับตัวสู่ความเท่า
เทียม." วารสารสังคมศึกษาปริทรรศน์ , 1(1), 99-114.

ฉัตรชัย พงศ์ประยูร. (2533). การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 28
Symposium สาขาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม: การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ และคุณภาพชีวิต
31 มกราคม 2533 อาคารศูนย์เรียนรวม ห้อง ศร.332 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. วิชาศึกษา
การตั้งถิ่นฐานมนุษย์เชิงระบบนิเวศน์. (น.ส่วนที่ 3: 18 แผ่น). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชาดา เจริญวิทยา. 2563. การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนรุ่นใหม่: กรณีศึกษาชุมชนจีนแห่งใหม่. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกว.)

ชิงหลี่ (QINGYA LI) (2561). ชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จ้าว ชลบุรี: วิถีและพลัง. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาไทยศึกษา, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ชุมพล แนวจำปา. 2528. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจบริเวณลุ่มน้ำมูลตอนบน พ.ศ. 2443-2468. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฐพล ชีรสวัสดิ์. (2546). “การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชาวจีนในยุคชาตินิยม”. วารสารเศรษฐศาสตร์ไทย, 12(4), 45-63.

دنوسرن กัญจนวงศ์, สันติ ศรีสวนแดง และ วีรฉัตร สุปัญญา. "การขับเคลื่อนงานพัฒนาบนฐานปฏิสัมพันธ์ของอาสาสมัครชุมชน." SDU Research Journal, ปีที่ 14, ฉบับที่ 1, มกราคม-เมษายน 2561.

ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล. (2539). การกลายเป็นเมือง: กระบวนการทางสังคมและเศรษฐกิจ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล. (2541). กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศกำลังพัฒนา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เดิม วิพากษ์พจนกิจ. (2557). ประวัติศาสตร์อีสาน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ทอสมุทธร โตเร และสมหมาย เปรมจิตต์ แปล. (2539). บันทึกการเดินทางในลาว ภาคหนึ่ง พ.ศ. 2438 และ บันทึกการเดินทางในลาว ภาคสอง พ.ศ.2440. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เทศบาลเมืองศรีสะเกษ สืบค้นจาก <https://sisakettownmunicipality.go.th/>

เทา หม่า (Tao, M.). (2015). คนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่: กรณีศึกษาผู้อพยพคนจีนในประเทศไทย. วารสารการวิจัยภาษาและสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 9(2), 147-159.

เทียมจันทร์ อ่ำแหว. (2521). บทบาททางการเมืองและการปกครองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2475 - พ.ศ. 2487) . วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธันทรกรณ์ สังขพิพัฒนกุล. (2021). "วัฒนธรรมจีนแต่จิ๋ว" ตัวแทนวัฒนธรรมจีนในสังคมไทย.

Chinese Language and Culture Journal, 8

ธัญพงศ์ สารรัตน์ สถานภาพองค์ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์เมืองศรีสะเกษ วารสารงานวิจัยและ
พัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2564.

ธัญพงศ์ สารรัตน์, ปิยวรรณ กันทอง, สิริโชค สิงห์วงษา, ภัคพล ทวี, ธงชัย ชำนิกุล. (2566). การเล่า
เรื่องของชาติและท้องถิ่นจากหอศรีลำดวนเฉลิมพระเกียรติเกาะห้วยน้ำคำ: “ศรีสะเกษ
โบราณในศรีสะเกษสมัยใหม่” วารสารวิจัยธรรมศึกษา ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน
2566) ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวรุจิวิมลาราม

นงลักษณ์ ลิ้มศิริ. (2524). ความสำคัญของกบฏหัวเมืองอีสาน พ.ศ. 2325-2445. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นพดล ชุมภูวิลาสและกฤษณ์ท แสนทวิ. (2022). การสร้างแบรนด์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัด
ลำพูน. MCU Haripunchai Review, 6(2), 127-141.

นาริรัตน์ ปรีสุทธิภูมิพร. (2546). พัฒนาการของชาวจีนในประเทศไทยและภาคอีสาน. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

น้ำทิพย์ พุ่มไม้ทอง. "การสำรวจคุณภาพชีวิต และความต้องการทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
ของชาวกูย(กวย)เขมรในบ้านแจแง และบ้านชำ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ".
วิทยานิพนธ์หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาฟื้นฟู ฐานการศึกษา ภาควิชาสารัตถ
ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

นิรุบล อังอรอุณยะวี. 2543. สภาพเศรษฐกิจของชุมชนบ้านไผ่ พ.ศ. 2476-2506. วิทยานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เนชั่นสุดสัปดาห์ สืบค้นจาก <https://www.facebook.com/nationweekend/posts>

ประชาชาติ. สัมภาษณ์นายรัฐวิทย์ อังคสกุลเกียรติ สืบค้นจาก

<https://www.prachachat.net/local-economy/news-1768895>

ประเทือง ม่วงอ่อน. (2556). นักการเมืองถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.

ประนุช ทรัพย์สาร. (2550). ชาวจีนในสังคมอีสาน. ช่อพะยอม. 15(3): 11-30.

ประนุช ทรัพย์สาร. (2551). พัฒนาการของสังคมอีสานในพุทธศตวรรษที่ 24 – 25. คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, มหาสารคาม.

ปรีชา คูรินทร์พันธ์. (2545). Urbanization and Rural Transformation in Thailand. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปลูก'กระแสดศรีสะเกษ' สู้'กระสุน' ศัก'ไตรสรณกุล' รบ'ชินวัตร'

https://www.bangkokbiznews.com/politics/1156607#google_vignette

ปิยนถ บุนนาค. 2539. สำเพ็ง: ประวัติศาสตร์ชุมชนชาวจีนในกรุงเทพมหานคร, น.1-22. ใน สำเพ็ง : ประวัติศาสตร์ชุมชนชาวจีน. ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.: แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย. 2550. วิถีจีน – ไทย ในสังคมสยาม. มติชน, กรุงเทพฯ.

ผาณิต รวมศิลป์. (2521) นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ตั้งแต่ พ.ศ. 2481 ถึง พ.ศ. 2487. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรณิกา ฉายากุล. (2557). ประวัติศาสตร์การเมืองท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองศรีสะเกษ พ.ศ. 2523-2550. วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2557 หน้า 187-210

พรณิกา ฉายากุล. ประวัติศาสตร์การเมืองท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลเมืองศรีสะเกษ พ.ศ. 2523-2501. วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง. ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2557. 187-210.

พรณิ ฉัตรพลรักษ์และคณะ. (2529). สังคมจีนในประเทศไทย: ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

พรณิ บัวเล็ก, และ นักวิจัย. (2006). ระบบกงสีกับกำเนิดและวิถีชีวิตของชนชั้นแรงงานรับจ้างในประเทศไทย: ประวัติศาสตร์แรงงานในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 19: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ (No. 78718)*. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม.

พรณิ บัวเล็ก. (2002). ลักษณะของนายทุนไทยในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2457-2482 (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

พรรณี บัวเล็ก. (2542). กุลีลากรรกับประวัติศาสตร์แรงงาน. สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.

พระยาสุนทรพิพิธ. (2515). บันทึกความทรงจำ (3)เมื่อเป็นปลัดจังหวัดชูชัน(ศรีสะเกษ). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.

พระวิภาควุธดล “บันทึกการสำรวจและบุกเบิกในแดนสยาม” แปลโดย ร.อ. หญิง สุมาลี วีระวงศ์
วารสารแผนที่ฉบับพิเศษครบรอบ 200 ปี กรุงรัตนโกสินทร์. (กรกฎาคม 2524 - มิถุนายน 2526).

พอพันธ์ อูยานนท์. (2564). ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พัง โกซาล (Phang Kosal), ศิรพน โพธิอาภา, เอกพงษ์ วงศ์คามจันทร์ และ จำเริญ อุ่นแก้ว. "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของตำบลสวายปรอเตียล อำเภอสระอาก จังหวัดกันดาล ราชอาณาจักรกัมพูชา." วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ปี ที่ 12, ฉบับที่ 3, กันยายน-ธันวาคม 2561.

พิพัฒน์ คำวิจิตร. (2550). ภาษาและวัฒนธรรมในกระบวนการหลอมรวมของชาติไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พีรวัฒน์ พูนสวัสดิ์พงศ์. (2566). บทบาททางเศรษฐกิจของคนเชื้อสายจีนในเมืองร้อยเอ็ด ทศวรรษ 2470-2530. วารสารประวัติศาสตร์ มศว, 2566.

ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2003). ชาวจีนโพ้นทะเลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยใหม่ (No. 59944). สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม.

ภูวดล ทรงประเสริฐ. นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย (พ.ศ. 2475-2500) (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทชั้นปริญญาตรี, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

มูลนิธิสยามกัมมาจล โครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษถอดบทเรียนกระบวนการพัฒนาพลเมืองเยาวชน จ.ศรีสะเกษ ปีที่ 1 สืบค้นจาก

https://www.scbfoundation.com/media_knowledge/knowledge/969

ยศ สันตสมบัติ, สุวิทย์ ธีรศาสน์, และ พอพันธ์ อุยยานนท์. (2546). วิธีการศึกษาเศรษฐกิจชุมชน
หมู่บ้านไทย: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ (หมายเลข 85829). สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม
วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม.

โยชิยุกิ มาซุฮารุ. (2546). ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของราชอาณาจักรลาว. กรุงเทพฯ : มติชน.

ระพีพรรณ คมใส. 2540. "พิธีกรรมแซนเนียะดาของกลุ่มชาวไทยเขมร: ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้าน
กราม ตำบลไพร อำเภอนาหว้า จังหวัดศรีสะเกษ". วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 55 หน้า 968. พระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนนามเทศบาลเมืองขุนันธ์ จังหวัดขุนันธ์
เป็นเทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ พุทธศักราช 2481. พระราชกฤษฎีกา

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 55. พระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนนามจังหวัดและอำเภอบางแห่ง พ.ศ. 2481.
วันที่ 14 พฤศจิกายน 2481.

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 70 ตอนที่ 14 หน้า 222. พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496. วันที่ 17
กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2496.

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 33.ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนคำ
ว่าเมืองเรียกว่าจังหวัด. ลงวันที่ 19 พฤษภาคม 2459.

ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 104 ตอนที่ 44. พระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลเมืองศรีสะเก
ษ จังหวัดศรีสะเกษ พ.ศ. 2530.

รายงานการประชุมกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ วันที่ 15 กันยายน พ.ศ.
2567 ณ ห้องประชุมเทศบาลเมืองศรีสะเกษ

โรงพยาบาลศูนย์ศรีสะเกษ สืบค้นจาก <https://sskh.moph.go.th/history.php>

วรเทพ สันติวรรักษ์. (2542). วิถีชีวิตชาวจีนในเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษ. รายงานการศึกษาค้นคว้า
อิสระ, ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยศึกษา, คณะสังคมศาสตร์,
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วรเทพ สันติวรรักษ์. (2542). วิถีชีวิตชาวจีนในเขตสถานีรถไฟศรีสะเกษ. การศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาโทศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วรรณโณบล ควรอาจ และ ผกามาศ ถิ่นพังงา. (ปีที่เผยแพร่). กระบวนการกลายเป็นเมืองในประเทศไทย (Urbanisation in Thailand). สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย.

วิชัย เทียนถาวร. (2561). “การปกครองราชอาณาจักรไทย สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ยุคกลาง: ในรัชกาล
ที่ 5 (พ.ศ.2411-2453)”

วิลาศ โพธิสาร. 2536. รถไฟกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทางเศรษฐกิจบริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่าง
ระหว่างปี พ.ศ. 2469-2484. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาวิชาประวัติศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

วิลาศ โพธิสาร. 2536. รถไฟกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทางเศรษฐกิจบริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่าง
ระหว่างปี พ.ศ. 2469-2484. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาวิชาประวัติศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2520). หัวเมืองอีสานสมัยปฏิรูปการปกครองในรัชกาลที่ 5. สืบค้นจาก URI:
<https://ir.swu.ac.th/jspui/handle/123456789/24807>

ศิริชัย พรหมดี. บรรณาธิการ. (2555). ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีศรีสะเกษ. สำนักพิมพ์สโมสร
ศิลปินศรีสะเกษ: ศรีสะเกษ: สุทธิพันธ์ ชูทรานนท์. (2524). “การเก็บภาษีอากรและ
ผลกระทบต่อสังคมไทย พ. ศ. 2416-2475”. อักษรศาสตร์ดุสิตบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

ศิลปวัฒนธรรม. จุดเปลี่ยนหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สู้ยุคนายทุนจีนมีอิทธิพลในภาคการเงินไทยแทน
ฝรั่ง. 13 กรกฎาคม 2564, สืบค้นจากจาก

https://www.silpa-mag.com/history/article_4445

ศูนย์การเรียนรู้ ธนาคารแห่งประเทศไทย. เลขชุดเอกสารDAC006 ชื่อชุดเอกสารการบูรณะระบบ
การเงินภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และการจัดตั้ง “ทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยน
เงินตรา” ช่วงปีของชุดเอกสาร1946 1955

สวีน บุญเจิม. 2555. ตำราเรียนอักษรธรรมอีสาน. อุบลราชธานี : มรดกอีสาน.

สำนักงานคณะกรรมการการกฤษฎีกา. (2496) พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496. กรุงเทพมหานคร.

สิริลักษณ์ ศักดิ์เกรียงไกร. (2009). ต้นกำเนิดของชนชั้นนายทุนในประเทศไทย (พ. ศ. 2398-2453). อักษรศาสตร์ดุสิตบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_1000127

สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2545).ชาติพันธุ์และความหลากหลายในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

สุทธิพันธ์ ชูทรานนท์. (2524). “การเก็บภาษีอากรและผลกระทบต่อสังคมไทย พ. ศ. 2416-2475”.

อักษรศาสตร์ดุสิตบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

สุธิดา ดันเลิศ, อนันตนา เมธนนท์, และ ณัฐพัชร์ เตชะรุ่งไพศาล. (2559). ประวัติชาวจีนเมืองอุบลราชธานี ระหว่างปี พ.ศ. 2411–2488. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 7(2), 164.

สุนีย์ แสงสว่าง. (2549). “บทบาทของชาวจีนในเศรษฐกิจท้องถิ่น”. วารสารวิชาการท้องถิ่น, 10(1), 67-82.

สุวิทย์ ธีรศาสด. “ทางรถไฟสายอีสานในสมัยรัชกาลที่ 5-7, ศิลปวัฒนธรรม มีนาคม 2550. สืบค้นจาก : https://www.silpa-mag.com/history/article_148955

สุวิทย์ ธีรศาสด. (2003). เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอีสานประวัติศาสตร์เศรษฐกิจอีสานหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 ถึง ปัจจุบัน (2488-2544): รายงานฉบับสมบูรณ์ (No. 85820). สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และ นวัตกรรม.

สุวิทย์ ธีรศาสด. (2551). ประวัติศาสตร์จีนอีสาน.สาขาวิชาประวัติศาสตร์และโบราณคดี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

หม่อมอมรวงศ์วิจิตร. (2506). “พงศาวดารหัวเมืองมณฑลอีสาน.” ใน ประชุมพงศาวดาร เล่ม 3 (ประชุมพงศาวดาร ภาค 3 และภาค 4 ตอนต้น). พระนคร: องค์การค้าของคุรุสภา.

หม่อมอมรวงศ์วิจิตร (ม.ร.ว.ปฐม คเนจร). มปป. พงศาวดารหัวเมืองมณฑลอีสาน. มปป.

หม่า กุ้ยตง (Ma GuiTong). (2561). วัฒนธรรมกวนซี กับการสร้างเครือข่ายทางสังคม ของชาวไทย
เชื้อสายจีนฮากกา ในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างประเทศไทย. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
วัฒนธรรมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

หอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ สืบค้นจาก https://www.sisaketchamber.com/?page_id=2 สืบค้น
เมื่อ วันที่ 8 เมษายน 2568

อนุวัฒน์ ศรีสุวรรณ และคณะ. การพัฒนาพื้นที่ทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อการเพิ่มมูลค่าทาง
เศรษฐกิจของชุมชนในย่านเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ. มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ;
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.), 2566.

อภิราตี จันทร์แสง. (2019). พัฒนาการทางประวัติศาสตร์กับรูปแบบและเส้นทางการอพยพของคนจีน
สู่อีสานและอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 2.
วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน.

อินไซด์สนามร้อน: 9 เขตร้อนศรีสะเกษคึกคักสายเลือด เพื่อไทย-ภูมิใจไทย สืบค้นจาก:

https://www.matichon.co.th/politics/news_3889907 สืบค้นเมื่อวันที่ 8 เมษายน
2568

อุดม วัฒนธรรม. (2551). เศรษฐกิจพอเพียงในบริบทของชาวจีนในชนบทไทย. เชียงใหม่:
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อุทัย เทพสิทธิ. (2509). ความเป็นมาของไทย-ลาว. กรุงเทพฯ : สารานุกรม

เอเจียน แอมอนิเย บันทึกรสำรวจ ; ทองสมุทร โดเร และ สมหมาย เปรมจิตต์ แปล. 2539. บันทึก
การเดินทางในลาว ภาคสอง พ.ศ. 2440. โครงการผลิตเอกสารส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับ
ประเทศเพื่อนบ้าน สถาบันวิจัยสังคม: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เอี่ยมพร ศรีสุวรรณ. (2548) การรับรู้เรื่องชาวจีนของชนชั้นนำทางการเมืองไทย พ.ศ.2438-2475.
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เฮอร์เบิร์ต วาลิงตัน สมิท. บันทึกการเดินทางสู่แม่น้ำโขงตอนบนประเทศสยาม (Notes of a
journey on the Upper Mekong, Siam) พรพรรณ ทองตัน แปลและเรียบเรียง (2549).
กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

ผู้ให้สัมภาษณ์

นาง จ. (สัมภาษณ์) ตำบลเมืองใต้ อำเภอ จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง
วันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เวลา 16.30 น.

นาง ด. (สัมภาษณ์) นายชัยขรรค์ สีลวานิช (สัมภาษณ์) ณ บ้านสวนสีลวานิช ตำบลเมืองใต้ อำเภอ
จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เวลา
10.30 น.

นาง ล. (สัมภาษณ์) ณ ร้านจรวด อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง
วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2567 เวลา 11.00 น.

นาย ก. (สัมภาษณ์) ณ หอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นาย
ศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2567 เวลา 10.00 น.

นาย ข. (สัมภาษณ์) ตำบลเมืองใต้ อำเภอ จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง
วันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เวลา 10.30 น.

นาย ค., รองศาสตราจารย์ (สัมภาษณ์) มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัด
ศรีสะเกษ วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2567 เวลา 14.00 น.

นาย ง. (สัมภาษณ์) ณ บริษัทที่มีซูบิซิมอเตอร์ จำกัด ตำบลเมืองใต้ อำเภอ จังหวัดศรีสะเกษ
สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เวลา 13.30 น.

นาย จ. (สัมภาษณ์) มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ วันที่ 16
มิถุนายน 2567 เวลา 09.00 น.

นาย ฉ. (สัมภาษณ์) ณ ที่ว่าการเทศบาลเมืองศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย
นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2567 เวลา 13.30 น.

นาย ช. (สัมภาษณ์) ณ บ้านสวนสีลวานิช ตำบลเมืองใต้ อำเภอ จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นาย
ศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เวลา 10.30 น.

นาย ต. (สัมภาษณ์) ณ ศาลาว่าการองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัด
ศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2567 เวลา 10.00 น.

นาย ธ. (สัมภาษณ์) ณ ที่ทำการสถานีบริการน้ำมันคาลเท็ก ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัด ศรีสะเกษ
สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เวลา 10.30 น.

นาย น. (สัมภาษณ์) ณ ที่ว่าการเทศบาลเมืองศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย
นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2567 เวลา 13.30 น.

นาย บ. (สัมภาษณ์) มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ วันที่ 1
ธันวาคม พ.ศ. 2566 เวลา 09.00 น.

นาย ป. (สัมภาษณ์) ณ ศูนย์ประสานงานพรรคเพื่อไทย ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ
สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2566 เวลา 13.30 น.

นาย ผ. (สัมภาษณ์) มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ วันที่ 16
ธันวาคม พ.ศ. 2566 เวลา 09.00 น.

นาย พ. (สัมภาษณ์) ณ ร้านคอฟฟี่ เฮ้าส์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ
วรรณทอง วันที่ 25 ตุลาคม 2566 เวลา 11.00 น.

นาย ภ. (สัมภาษณ์) ณ บริษัทที่มีซูบิซิเตอร์ จำกัด ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ
สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เวลา 13.30 น.

นาย ม. (สัมภาษณ์) ณ ที่ว่าการเทศบาลเมืองศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย
นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2567 เวลา 13.30 น.

นาย ร. (สัมภาษณ์) ณ หอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นาย
ศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2567 เวลา 10.00 น.

นาย ว. (สัมภาษณ์) ณ ร้านจงเจริญพาณิชย์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ
วรรณทอง วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2567 เวลา 10.00 น.

นาย ศ. (สัมภาษณ์) เลขที่ 981 ถนนวงแหวนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง
ศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ, ศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 20
กุมภาพันธ์ 2567 เวลา 10.00 น.

นาย ส. (สัมภาษณ์) นายศิริวุฒิ วรรณทอง (ผู้สัมภาษณ์) ณ ร้านชาบูนางโน ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง
จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2566 เวลา
13.30 น.

นาย อ. (สัมภาษณ์) มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ วันที่ 24
ธันวาคม พ.ศ. 2566 เวลา 09.00 น.

นาย ฮ. (สัมภาษณ์) ณ บริษัท ศรีสะเกษกิจเจริญไทย จำกัด ถนนสุขุมวิทตำบลเมืองใต้ อำเภอเมือง จังหวัด
ศรีสะเกษ สัมภาษณ์โดย นายศิริวุฒิ วรรณทอง วันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2566 เวลา 13.30 น.

ภาคผนวก

สำเนา

ที่ IRB4-251/2566

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้พิจารณาโครงการวิจัย

รหัสโครงการวิจัย : G-HU217/2566

โครงการวิจัยเรื่อง : ชาวไทยเชื้อสายจีนกับการสร้าง "ความเป็นเมือง" เขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

หัวหน้าโครงการวิจัย : นายศิริวุฒิ วรรณทอง

หน่วยงานที่สังกัด : โภชนศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการหลัก (ประธาน/ ฐานที่ปรึกษา) : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณิศ โสคติเขต
วิทยานิพนธ์/ ศุภกฤตนิพนธ์)

หน่วยงานที่สังกัด : -

วิธีพิจารณา : ☒ Exemption Determination ☐ Expedited Reviews ☐ Full Board

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า โครงการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ ความเป็นส่วนตัว และไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ตัวผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้การวิจัยในขอบข่ายของโครงการวิจัยที่เสนอได้ (ดูตามเอกสารตรวจสอบ)

1. แบบเสนอเพื่อขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ฉบับที่ 2 วันที่ 12 เดือน กันยายน พ.ศ. 2566
2. โครงการวิจัยฉบับภาษาไทย ฉบับที่ 1 วันที่ 19 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2566
3. เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย ฉบับที่ 1 วันที่ 21 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2566
4. เอกสารแสดงความยินยอมของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย ฉบับที่ 1 วันที่ 21 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2566
5. แบบเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น แบบบันทึกข้อมูล (Data Collection Form)
- แบบสอบถาม หรือสัมภาษณ์ หรืออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ฉบับที่ 1 วันที่ 19 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2566
6. เอกสารอื่น ๆ (ถ้ามี) ฉบับที่ - วันที่ - เดือน - พ.ศ. -

วันที่รับรอง : วันที่ 2 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2566

วันที่หมดอายุ : วันที่ 2 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2567

ลงนาม นางสาวพิมพ์พรพิมล เลิศสว

(นางสาวพิมพ์พรพิมล เลิศสว)

ประธานคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา

สำเนา

ผู้วิจัยทุกท่านที่ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ต้องปฏิบัติตามดังต่อไปนี้

1. ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่ระบุไว้ในโครงการวิจัยอย่างเคร่งครัด โดยใช้เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย (Participant Information Sheet) (AF 06-02), เอกสารแสดงความยินยอมของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย (Consent Form) (AF 06-03), แบบสัมภาษณ์ และ/หรือแบบสอบถาม รวมถึงเอกสารอื่น ๆ เช่น ใบประชาสัมพันธ์ หรือ ประกาศเชิญชวนเข้าร่วมโครงการ เป็นต้น
2. ผู้วิจัยมีหน้าที่ส่งแบบรายงานความก้าวหน้าของการวิจัย (Progress Report Form) (AF 09-01) ต่อคณะกรรมการ ตามเวลาที่กำหนดหรือเมื่อได้รับการร้องขอ
3. การรับรองโครงการวิจัยของคณะกรรมการ มีกำหนด 1 ปี หลังจากวันที่คณะกรรมการ มีมติให้การรับรอง หากการวิจัยไม่สามารถดำเนินการเสร็จสิ้นภายในระยะเวลาที่กำหนด ผู้วิจัยสามารถยื่นขอต่ออายุการรับรองโครงการวิจัย ได้อย่างน้อย 30 วัน ก่อนวันหมดอายุตามที่กำหนดไว้ในเอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
4. หากมีการแก้ไขเพิ่มเติมโครงการวิจัย เช่น เปลี่ยนแปลงหัวข้อโครงการวิจัย/ เพิ่มเดิมผู้ร่วมวิจัย การแก้ไข หรือเพิ่มเติมวัตถุประสงค์ในการวิจัย การแก้ไขการสุ่มกลุ่ม เป็นต้น ผู้วิจัยจะต้องยื่นขอแก้ไขเพิ่มเติมโครงการวิจัย โดยส่งแบบรายงานการแก้ไขเพิ่มเติมโครงการวิจัย (Amendment Form) (AF 08-01) ต่อคณะกรรมการ โดยต้องอธิบายให้โครงการวิจัยที่ได้รับไว้ และต้องระบุรายละเอียดให้ชัดเจนว่ามีการเปลี่ยนแปลงอะไร อย่างไร และเหตุผลที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ ในกรณีการเปลี่ยนแปลงหัวข้อโครงการวิจัย/ เพิ่มเดิมผู้ร่วมวิจัยห้ามใหม่ให้แบบประวัตินี้ด้วย
5. ผู้วิจัยมีหน้าที่รายงานเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ขึ้นร้ายแรงที่เกิดขึ้นกับผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย ภายในระยะเวลาที่กำหนดในวิธีดำเนินการมาตรฐาน (Standard Operating Procedures, SOPs) ให้แก่คณะกรรมการ ตามแบบรายงานเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ขึ้นร้ายแรง (Serious Adverse Event (SAE) Report Form) (AF 10-01)
6. ผู้วิจัยมีหน้าที่รายงานโทษคณะกรรมการ ทราบ เมื่อมีการยุติโครงการวิจัยก่อนกำหนด หรือการระงับโครงการวิจัยโดยผู้วิจัยหรือผู้สนับสนุนผู้วิจัย พร้อมทั้งคำอธิบายเป็นลายลักษณ์อักษรโดยละเอียดถึงสาเหตุของการยุติหรือระงับโครงการวิจัย ตามแบบรายงานการยุติโครงการวิจัยก่อนกำหนด (Study Termination Memorandum) (AF 12-01)
7. ผู้วิจัยมีหน้าที่ส่งแบบรายงานการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนด (Non-compliance / Protocol Deviation / Protocol Violation Report) (AF 13-01) ให้คณะกรรมการ และผู้สนับสนุนทันทีที่ตรวจพบ หรือได้รับรายงานว่ามีการปฏิบัติที่ไม่ตรงกับขั้นตอนที่ระบุไว้ในโครงการวิจัย หรือข้อ กำหนดของคณะกรรมการ
8. เมื่อสิ้นสุดโครงการวิจัย ผู้วิจัยมีหน้าที่ส่งแบบรายงานสรุปผลการวิจัย (Final Report) (AF 11-01) ให้คณะกรรมการ ทราบ ภายใน 30 วัน หลังจากสิ้นสุดการดำเนินการวิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นายศิริวุฒิ วรรณทอง
วัน เดือน ปี เกิด	19 กันยายน พ.ศ. 2519
สถานที่เกิด	จังหวัดนครศรีธรรมราช
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ศรีสะเกษ 319 หมู่ที่ 6 ถนนไทยพันทา ต.โพธิ์ อ.เมือง จ.ศรีสะเกษ 33000
ตำแหน่งและประวัติการทำงาน	2547 - 2549 ตำแหน่ง อาจารย์ประจำ วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้ 2550 - 2558 ตำแหน่ง อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ 2560 - 2567 ตำแหน่ง อาจารย์ประจำ คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ประวัติการศึกษา	2546 ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์เอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้) มหาวิทยาลัยศิลปากร 2541 ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (ประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์